



1995

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI RAPORU



TİHV YAYINLARI 14





TİHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

YEREL İNSAN HAKLARI KURUMLARI

YEREL İNSAN HAKLARI KURUMLARI

YEREL İNSAN HAKLARI KURUMLARI

YEREL İNSAN HAKLARI KURUMLARI

YEREL İNSAN HAKLARI KURUMLARI

1995

İnsan Hakları Raporu

Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınları (14)
Kapak Tasarımı: Adnan Özsökmenler
Baskı & Cilt: Pelin Ofset Ltd. Şti., Ankara

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI
Menekşe 2 Sokak 16/6-7 Kızılay, 06440 - ANKARA/TÜRKİYE
Tel: (90-312) 417 71 80 Faks: (90-312) 425 45 52
e-mail: tihv@tr-net.net.tr

ISBN 975-7217-12-3

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Medeni Yasası'na göre
kurulmuş, hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur.
Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı
Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.



TIHV
Türkiye İnsan Hakları Vakfı

1 9 9 5
T Ü R K İ Y E
İNSAN HAKLARI RAPORU

Ankara, Şubat 1997

Bu yayın Avrupa Topluluğu Komisyonu'nun
maddi desteğiyle hazırlanmış ve bastırılmıştır.



English version of Turkey
Human Rights Report - 1995 is available
at the HRFT

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Türkiye'nin karanlık insan hakları panoraması	9
1995 bilançosu	19
İNSAN HAKLARI İHLALLERİNDEN ÖRNEKLER	
Giriş	21
Kürt sorunu	47
Ateşkes	48
Newroz bayramı	50
Çatışma, operasyon ve saldırılar	52
Kuzey Irak'daki gelişmeler	61
Çatışmaların sonuçları	69
Özel tim görevlileri	88
Yerleşim merkezlerine saldırılar	92
Göç edenler	108
Sivillere yönelik saldırılar	112
Örgüt infazları, suikastler	123
Eğitim ve öğretmenler	126
Sağlık sorunları ve sağlık personeli	129
Köy korucuları	133
Diğer gelişmeler	137
Faili meçhul cinayetler	149
Meclis Cinayetleri Araştırma Komisyonu	149
Hizbullah	159
Faili meçhul cinayetlerden örnekler	164
Faili meçhul cinayetlerde öldürülenler	169

Yargısız infazlar	173
Soruşturma ve davalar	176
Ev ve işyeri baskınları sonucunda ölenler	188
Göstericilere ateş açılması	192
Gazi mahallesi olayları	194
Dur ihtarına uymama vb. sonucunda ölenler	213
Mayın-sahipsiz bomba patlaması sonucunda ölenler	223
Ölüm cezaları	225
İşkence	235
CMUK (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu)	243
Soruşturma ve davalar	247
Gözaltında ya da cezaevinde ölenler	259
Saptanan işkence olayları	267
Ortadan kaybolanlar	277
Cezaevleri	296
Düşünce, basın ve inanç özgürlüğü	313
Ölenler, ortadan kaybolanlar	320
Basına ve gazetecilere yönelik saldırılar	321
Cezaevindeki düşünce suçları	339
Verilen cezalar, yargılananlar	351
Toplatılan ve kapatılan yayınlar	361
Radio ve televizyonlar	362
İnanç özgürlüğü ve dinsel baskılar	369
Örgütlenme özgürlüğü	375
TİHV'ye yönelik davalar	376
İHD'ye baskı ve saldırılar	380
Kapatılan dernekler, engellenen etkinlikler	388
Partilere yönelik baskılar	394
Seçimler ve siyasi çatışmalar	406
Çalışma yaşamı ve sendikalar	411

KISALTMALAR

ANAP	Anavatan Partisi	HEP	Halkın Emek Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi	İHD	İnsan Hakları Derneği
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu	MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
DEP	Demokrasi Partisi	RP	Refah Partisi
DGM	Devlet Güvenlik Mahkemesi	SHP	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
DHKP-C	Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi	TİHV	Türkiye İnsan Hakları Vakfı
DİSK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu	TİKKO	Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
DYP	Doğru Yol Partisi	TTB	Türk Tabipleri Birliği
HADEP	Halkın Demokrasi Partisi	Türk İş	T. İşçi Sendikaları Konfederasyonu

SUNUŞ

Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın, 1995 yılına ilişkin raporu kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır. 1995 yılı boyunca yaşanan insan hakları ihlallerini ele alan bu rapor, ^(*) TİHV Dokümantasyon Merkezi tarafından hazırlanmıştır. Böyle bir raporun hazırlanış amacı, iç ve dış kamuoyunu ve yetkilileri insan hakları ihlalleri konusunda bilgilendirmek ve uyarmak, onlara bu konuda değerlendirme olanağı sağlamaktır. Rapor hazırlanırken, özel kaynaklarımızdan, gazete, dergi ve diğer yayınlarda yer alan haber ya da yazılardan, TİHV'nin günlük insan hakları raporlarından, İnsan Hakları Derneği ve şubeleri ile insan hakları savunucularının verdiği bilgilerden, parti, sendika ya da kitle örgütlerinin çalışmalarından, resmi makamların açıklamalarından, her düzeydeki yetkili kişilerin konuşmalarından yararlanılmıştır.

İnsan hak ve özgürlüklerini savunan bağımsız bir kuruluş olmamızın doğal bir sonucu olarak raporda, rejimin yapısı ve niteliğinden kaynaklanan, Anayasa ve yasalardaki anti-demokratik hükümlerin neden olduğu ya da siyasal iktidarın ve kamu görevlilerinin yol açtığı ihlallere ağırlık verilmiştir. Ancak Türkiye'de yaşanan şiddetin boyutları ve geldiği nokta göz önünde tutularak, başta PKK olmak üzere çeşitli silahlı grupların gerçekleştirdiği eylem ve saldırılar da değerlendirilerek rapor kapsamına alınmıştır. Çalışmalarımız süresince haber ya da bilgilerin doğruluğu ve kaynakların güvenilirliği konusunda titiz davranılmış, olaylar mümkün olduğunca nesnel olarak ele alınmıştır. Tek kaynaktan alınan, doğrulanamayan, sağlıklı görülmeyen ve abartılı bulunan pek çok olay rapora dahil edilmemiştir. Dileğimiz, raporumuzu okuyan, inceleyen ya da eleştirmek isteyen kişi, kurum, yetkili ve her türlü çevrenin, benzer şekilde önyargısız ve objektif olmayı başarabilmesidir.

1995 yılında yaşanan insan hakları ihlalleri raporda, "Giriş", "Kürt Sorunu", "Failli Meçhul Cinayetler", "Yargısız İnfazlar", "Ölüm Cezaları", "İşkence", "Düşünce, Basın ve İnanç Özgürlüğü" ve "Örgütlenme Özgürlüğü" ana başlıkları altında toplanmıştır. Bu konular, çeşitli bölümlerde incelenmiş ve her bölümde çok sayıda örneğe yer verilmiştir. Verilen örnekler o alanda bir yıl boyunca yaşanan gelişme ve ihlallerin tamamını kapsamamaktadır. Hatta kimi zaman çok az bir bölümünü kapsamaktadır. Bu nedenle rapor değerlendirilirken, 1995 yılı içinde yaşanan insan hakları ihlallerinin daha üst boyutta ve daha fazla olduğu göz önünde tutulmalıdır.

(*) "Türkiye İnsan Hakları Raporu-1995", 1 milyon liralık posta pulu karşılığında "TİHV Menekşe (2) Sokak No: 16/6 Kızılay-Ankara (06440)" adresinden sağlanabilir.

Raporda, TİHV Başkanı Yavuz Önen'in "Türkiye'nin Karanlık İnsan Hakları Panoraması" başlıklı bir değerlendirme yazısına da yer verilmiştir. Yavuz Önen'in değerlendirme yazısında, 1995 ve 1996 yılında yaşanan bazı önemli gelişmeler ile tanık olunan insan hakları sorunlarına ilişkin konulara vakfın yaklaşımı anlatılmakta, TİHV'ye yönelik baskılar ve engelleme girişimleri konusunda değerlendirme yapılmaktadır.

TİHV bünyesinde oluşturulan Dokümantasyon Merkezi, vakfın faaliyete geçtiği 1990 yılının Mart ayından itibaren çalışmaya başlamıştır. Merkez 2 Nisan 1990 tarihinden bu yana (tatil günleri hariç) günlük insan hakları raporu hazırlamaktadır. Dokümantasyon Merkezi'nde gazeteler ve dergiler sürekli taranmakta, kupürler tasnif edilmekte ve konularına göre dosyalanmaktadır. Ayrıca bilgisayar destekli bir bilgi bankası ile belge ve video kaset arşivi oluşturulmuştur. Dokümantasyon Merkezi, elindeki bilgi ve belgeler aracılığıyla insan hakları konusuna ilgi duyan kişi ya da kuruluşlara yardımcı olmakta, araştırmacılara materyal desteği sağlamakta, insan hakları mücadelesine bu boyutuyla omuz vermektedir.

Dokümantasyon Merkezi, bugüne kadar, yukarıda özetlenen günlük işler dışında çeşitli raporlar hazırlamış, bunları iç ve dış kamuoyunun bilgisine sunmuş, ayrıca vakfın tanıtılması faaliyetine katkıda bulunmuştur. Hazırlanan raporları şöyle sıralayabiliriz:

- 1990 Basın Raporu (Türkçe-özetİ İngilizce)
- 1990 Yılı Raporu (Türkçe-İngilizce)
- 1991 Yılı İşkence Raporu (Türkçe-İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1991 (Türkçe-İngilizce)
- 100 Gün Raporu-1992 (Türkçe-İngilizce)
- 6 Aylık Rapor-1992 (Türkçe-İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1992 (Türkçe-İngilizce)
- 500 Günlük Rapor-1993 (Türkçe-İngilizce)
- Koalisyon Hükümetinin Ardından-1993 (Türkçe-özetİ İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1993 (Türkçe-İngilizce)
- İşkence Dosyası-12 Eylül 1980/1994 (Türkçe-İngilizce) Yargılandı, beraat etti.
- Olağanüstü Hal Bölgesi'nde Eğitim-1984/1994 (Türkçe-İngilizce)
- DEP Dosyası-Milletvekillerinin Yargılanması (İngilizce)
- Türkiye İnsan Hakları Raporu-1994 (Türkçe-İngilizce)
- Olağanüstü Hal Bölgesi'nde Eğitim-1984/1995 (Türkçe-İngilizce)
- İşkence Dosyası-12 Eylül 1980/1995 (Türkçe-İngilizce)

Dokümantasyon Merkezi'nin bugüne kadar sürdürdüğü faaliyet içinde, görev alan, yapılan yayınlara ve hazırlanan raporlara emek harcayan, günlük çalışmaların sürekliliği için gerektiğinde gece-gündüz demeden uğraş veren, iyi ve kötü günleri birlikte paylaşan tüm çalışanlarına teşekkürü bir borç biliyoruz.

Yaptığımız çalışmaların her aşamasında bize destek olan, yanımızda yer alan, belge ve bilgi aktaran tüm dostlarımıza, yıllardır omuz omuza mücadele verdiğimiz insan hakları savunucularına saygılarımızı sunuyor, aramızdan ayrılanları sevgi ve özlemle anıyoruz.

TÜRKİYE’NİN KARANLIK İNSAN HAKLARI PANORAMASI

İnsan hakları mücadelesini sürdürenler tüm zorluklara karşı ayakta kalmayı başardı. Yasaklamalar, yargılamalar, cezalandırmalar, devletin ve hükümetlerin tüm kurumlarıyla insan hakları savunucularının üzerine gitmesi, iç ve dış kamuoyuna yönelik anti-propaganda, evrensel insan hakları değerlerinin Türkiye’de kurumsallaşması yönünde verilen çabaları engellemeye yetmedi. Son iki yılda olaylar, insan hakları savunucularının savlarını doğrular biçimde gelişti, resmi ideoloji ve söylemin etki alanını daralttı. Sivilleşme eğilimi hız kazandı. İnsan haklarına dayalı demokratik hukuk devletini hiçe sayan, insan hakları ihlalleri nedeniyle dünya kamuoyunun önünde Türkiye’yi zor duruma sokan, inanç ve ulusal değerler sömürmesine dayanarak ülkeyi yöneten “çete”leri yok etmek, toplumsal amaç haline geldi.

Dokümantasyon Merkezi’imiz tarafından hazırlanan bu çalışma/rapor, yukarıda kısaca özetlenen amaca hizmet ettiği ölçüde işlevini yerine getirmiş olacaktır.

Öncelikle bir saptama yapmak gerekmektedir: Türkiye’deki insan hakları ihlalleri yaygın ve sistematiktir. Bu ihlaller, yaşamın hemen hemen tüm alanlarında gündeme gelmektedir. 1995 ve 1996 yılları, bu saptamayı doğrulayan yüzlerce örneğe sahne olmuştur.

Polis, izinli-izinsiz farkı gözetmeksizin her türlü kitlesel eyleme karşı aşırı şiddet kullanmış, pek çok kişinin ölümüne, yaralanmasına ya da sakat kalmasına neden olmuştur. Demokratik/siyasal toplu gösteri yapma hakkının kullanılmasını engellemiştir. İstanbul Gazi-osmanpaşa ve Ümraniye’de kitlelerin üzerine resmi/sivil giyimli görevliler tarafından hedef gözetilerek ateş açılmış, çok sayıda kişi öldürülmüş ya da ciddi biçimde yaralanmıştır. Bu olaylar süresince Alevi-Sünni çatışması körüklenmiş, kışkırtılmıştır.

Başta HADEP, Emek Partisi ve ÖDP olmak üzere muhalif siyasal partilerin, örgütlü kitlelerin siyaset yapma hakkı sürekli olarak ve şiddetle ihlal edilmiştir. Emek Partisi’nin kapatılması istenmiş, HADEP ve ÖDP’nin kapatılmasını amaçlayan gerekçe arayışlarına sık sık tanık olunmuştur. Demokrasi ve Değişim Partisi hakkında açılan kapatma davası 1996 yılında partinin kapatılmasıyla sonuçlanmıştır.

Emek Partisi’nin Ankara’da sokakta yapacağı basın toplantısına katılmak ve partinin kapatılması istemiyle açılan davayı izlemek için Anayasa Mahkemesi’ne topluca gitmek iste-

yenler, polisin acımasız saldırısına uğramışlardır. Olayda yüzden fazla kişi kafaları, kolları, bacakları kırılarak yaralanmış, ortalık kan gölüne dönmüştür. Bununla yetinilmemiş, sözde yoldan geçerken gösteriye tepki gösteren bir grup sivilin (!) Türk bayrağı taşıyarak yaptığı gösteriye göz yumulmuştur.

HADEP ülke çapında baskı altında tutulmuş, il ve ilçe binalarına yönelik baskınlarla, fiili saldırılarla, yönetici ve üyelerine yönelik davalarla, hukuk dışı zorlamalarla karşı karşıya kalmıştır. Silahlı saldırılar sonucu yönetici ve üyeleri öldürülmüştür. HADEP Kongresi'ndeki bayrak indirme olayı bahane edilerek, partinin başta Genel Başkanı Murat Bozlak olmak üzere neredeyse tüm yöneticileri tutuklanmıştır. ÖDP'nin afişlerine el konulmuş, yöneticileri hakkında davalar açılmıştır.

Siyasal iktidar, işkenceyi önlemek için çaba harcamak yerine, işkenceci oldukları iddia edilen görevlileri koruyucu girişimlerini sürdürmeyi tercih etmiştir. İşkence başta olmak üzere pek çok insan hakları ihlalinin doğrudan sorumlusu olan görevliler korunmuş, terfi ettirilmiş, açılan davalar zaman aşımına uğratılarak işlevsiz hale getirilmiştir. İşkenceden sorumlu görevliler, Memurin Muhakematı Hakkındaki Yasa ile Terörle Mücadele Yasası'nın koruyucu şemsiyesi altında tutulmuştur. İşkenceyle alınan ifadelere dayanılarak, çocuk-genç denilmeden insanlar ağır hapis cezalarına mahkum edilmiştir.

Faili meçhul cinayetler, yargısız infazlar, kayıplar ve özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'nde gündeme gelen zorla göç ettirme, köy yakma ve yıkma olayları geçen yıllara göre sayısal olarak azalmış olmakla beraber devam etmiştir. Tunceli yöresi bu uygulamaların merkezi olmuş, bakanlar bu bölgeye sokulmamış, özel tim görevlilerinin faşist gösterilerine tanık olunmuştur. Tunceli Valisi, özel tim elemanlarınca tehdit edilmiştir. Tunceli'dekine benzer olaylar 1995'in son günlerinden itibaren Sivas'ta da yaşanmaya başlamıştır.

Görev yerleri değiştirilerek Doğu ve Güneydoğu'dan ülkenin batı yörelerine gönderilen özel tim görevlileri, buralarda aşırılıklarına ve şiddet uygulamalarına devam etmişlerdir. Manisa'da lise ve ortaokul çağındaki çocuklara işkence uygulayanlar bunlardır.

Son 3-5 yılın en ciddi ve önemli hak ihlallerinden olan kayıp etmeler sürmektedir. Kayıplar konusu, kaybolduktan sonra ölü bulunan Hasan Ocak, Rıdvan Karakoç ve Aysenur Şimşek'in durumları iç ve dış kamuoyunun büyük tepkisini çekmiştir. Bu tepkiye karşın kaybolma olaylarının önüne geçilmemiş, geçilmek istenmemiştir. Kayıp analarının Cumartesi toplantıları engellenmiş ve analar yerlerde sürüklenmiş, gözaltına alınmışlardır. Kayıp yakınlarına yönelik uygulamalar, evlatlarının akıbetlerini öğrenmek için İzmir'de gösteri yapanların üzerine polis köpeklerini salma noktasına kadar varmıştır.

Gazete, dergi ve televizyon muhabirlerine yönelik polisiye şiddet, yakın geçmişte Metin Göktepe'nin öldürülmesinde görüldüğü gibi, döve döve cinayet işleme noktasına ulaşmıştır. Polis, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin merkezine girme pervasızlığını göstermiştir. Dövülen, hakarete uğrayan, fotoğraf makinası ve kamerası kırılan, filmlerine el konulan gazetecilerin hesabı bile tutulamamaktadır. Gazetelere yönelik baskılar yaygınlık kazanmış, yüzlerce yayın hakkında davalar açılmış, "Kürt", "Kürdistan", "Kürt halkı", "bölge" gibi kelimeler içeren yazı ve konuşmalar cezalandırılmıştır. Reuter muhabiri Aliza Marcus, Dışişleri Bakanlığı'nın çalışma izini vermemesi üzerine Türkiye'yi terke zorlanmıştır.

Düşünce açıklama özgürlüğü, Terörle Mücadele Yasası'nın 6. ve 8. maddeleri ile Türk Ceza Yasası'nın 155., 158., 159. ve 312. maddeleri başta olmak üzere pek çok yasal düzenleme kullanılarak baskı altına alınmıştır. Bu baskılar, dünya çapında ünlü yazarları, sanatçıları da

kapsamıştır. İsmail Beşikçi, Yaşar Kemal, Çetin Altan, Ahmet Altan, Fikret Başkaya, Haluk Gerger, Şanar Yurdatapan, İlhan Arsel, bu konudaki baskılara maruz kalan değerli düşün adamlarımızdan birkaçıdır.

Altı bine yakın düşünce suçu davasının açılmasına neden olduğu için yoğun tepki alan Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi değiştirilmiş, bu maddenin kapsamı sözde daraltılmıştır. Ancak, hem değişiklik görünürde kalmaktan öte gitmemiş hem de Ceza Yasası'nun yukarıda anılan maddeleri varlığını sürdürdüğü için düşünce suç olmaktan kurtulamamıştır.

Özellikle Mehmet Ağar'ın Adalet ve İçişleri Bakanlığı yaptığı dönemlerde, müdahaleler ve kışkırtmalar sonucunda cezaevlerinde açlık grevleri, ölüm oruçları yapılmış, Mehmet Ağar'ın tahrikleri, daha sonra Adalet Bakanlığı görevini üstlenen Şevket Kazan'ın uzlaşmaz tavrı ve Hükümet'in umursamazlığı, 12 tutuklu ve hükümlünün yaşamını yitirmesine neden olmuştur. Bu süreç Türkiye genelinde toplumsal şiddeti ve gerginliği arttırmış, ölüm olayları cezaevleriyle sınırlı kalmamıştır. Ölüm oruçlarının ve açlık grevlerinin sona erdirilmesi, cezaevlerindeki sorunları ve vahşeti ortadan kaldırmamıştır. Bu olaylardan kısa süre sonra Diyarbakır Cezaevi'nde tutuklu ve hükümlülere, özel tim görevlileri, jandarma ve gardiyanların saldırması sonucunda 10 kişi dövülerek öldürülmüştür.

1 Mayıs 1996 kutlamaları sırasında, polisin ateş açması sonucunda üç kişi ölmüş, yüzlerce kişi gözaltına alınmış, dövülmüştür. İktidarın demokratik taleplere ve gösterilere tahammülsüzlüğünü bir kez daha gösteren bu olayda, aslında sistemin bir parçası olan ve sistemden beslenen basının tavrına da değinmek gerekir. 1 Mayıs sabah erken saatlerde 2 kişi polislerce öldürülmüş, ancak gazetelerin çoğu ve televizyonlar buna hiç değinmemiş, "göstericilerin saldırısı karşısında polisin kendini savunduğu" havası yaratılmıştır. "Çiçeklere, dükkanlara ve polise saldırı" provakasyonundan sonra bazı yayın organlarının da desteğini alan polis, Türkiye çapında gösterilere her türlü şiddeti kullanarak müdahaleyi meşru saymaya başlamıştır.

İşçi ve memurların gerek ücret ve sosyal hakları, gerek ülkenin demokratikleşmesi için gerçekleştirdiği eylemlere yönelik olumsuz tavırda yine değişiklik olmamıştır. Gösterilerde sendikacıların dövülmesi rutinleştiği gibi, sendikacılar evlerinden ve işyerlerinden gözaltına alınmış, tutuklanmış ve yargılanmıştır. 1996 yılında Diyarbakır'da, itirafçıların ifturalara dayandığı ortaya çıkan ifadeleriyle çok sayıda sendikacı tutuklanmış, haklarında dava açılmıştır.

1995 ve 1996 yılları, büyük işçi ve memur eylemlerine sahne olmuştur. Türk-İş'in, 1995 yılı toplu sözleşme görüşmeleri sırasında Hükümet'in uzlaşmaz tutumu üzerine aldığı ve büyük bir katılımı uygulamaya soktuğu grev kararı, geniş katımlı kitle eylemleriyle de desteklenmiştir. Bu grev ve beraberindeki eylemler, siyasi alanda da etkisini göstermiştir.

Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu'nun (KESK) mitinglerine izin verilmiş, eylemler polis zoruyla ve şiddetle bastırılmak istenmiştir. Pek çok çalışan yaralanmış, gözaltına alınmış ve yargılanmıştır. Sendikacılar yönelik soruşturma ve cezalandırma kısıkağı sürmüştür. Anayasa değişiklikleriyle, kamu çalışanlarına sendika kurma hakkı verilmişse de yıllardır mücadele verilen grev ve toplu sözleşme hakkı tanınmadığı için sendikaların derneklerden bir farkı kalmamıştır.

Kürt sorunuyla ilgili olarak toplumun örgütlü kesimlerinde büyük bir suskunluk yaşanırken, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından Prof. Doğu Ergil'e hazırlatılan araştırma/rapor büyük yankı uyandırmıştır. Sermaye kesiminin Kürt sorunu konusunda çıkardığı ilk ses olan bu rapor etrafındaki tartışmalar, bazı odakların "suçlama" biçiminde dile getirdiği tepkilerle son bulmuştur.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde işlenen siyasal cinayetlerin ve öbür hak ihlallerinin failleri koğuşturulmamıştır. Yaşadıkları yerlerden bölge içinde başka bir yere ya da bölge dışına göç edenler, göçe zorlananlar, işsiz, eğitimsiz, sağlıksız, can güvenliği olmadan yaşamak zorunda bırakılmıştır. Devlet bu insanlara el uzatmamış, ilgilenmemiştir. Bölgede sivil halka yönelik hak ihlalleri şiddetli biçimde yaşanmıştır. Kırsal kesimlerde seyahat özgürlüğü alabildiğine kısıtlanmıştır. Giyim, beslenme gibi zorunlu ihtiyaçların karşılanması, ablukalar ve ambargolarla engellenmektedir. Operasyonlar, yakma ve yıkmalar, zorla göç ettirme, değişik yoğunluklarda devam etmektedir.

İHD büyük baskılarla karşılaşmış, İHD Başkanı Akın Birdal hakkında açılan dava sayısı onbeşi aşmıştır. Akın Birdal, 1995 yılı Barış Haftası'nda Mersin'de yaptığı konuşma nedeniyle 1 yıl hapis cezasına mahkum olmuştur. İnsan hakları kuruluşlarına ve yöneticilerine karşı uygulanan baskılar Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye temsilcilerine de uygulanmış, Helmut Oberdiek ve Jonathan Sugden'in Türkiye'ye girişleri yasaklanmıştır. Bu yasakçı tavır yabancı parlamenterleri bile Türkiye'ye sokmayacak ölçüde yaygınlaşmıştır.

İhlaller koğuşturulmuyor, soruşturmalar savsaklanıyor

Yukarıda özetlenen çarpıcı ihlallerin suçluları genel olarak korunmakta, bürokraside terfi ettirilmekte, açılan bazı davalar da zaman aşımına uğratılmaktadır. Görevliler, Memurin Muhakematı Hakkındaki Yasa ve Terörle Mücadele Yasası'nın koruyucu şemsiyesi altındadır. Türkiye'deki ihlallerin "aşırı sol ve bölücü 'teröre' karşı devletin, milletini ve ülke topraklarını meşru savunma çabası sırasında olagelen münferit olaylar olduğu, gerçekte Türkiye'de hiçbir insan hakları ihlalinin söz edilemeyeceği" iddiaları, Cumhurbaşkanı, başbakanlar ve diğer yöneticiler tarafından defalarca dile getirilmiştir.

Bu yaklaşım ve değerlendirmeler, özellikle şiddet kullanan güvenlik görevlilerine moral destek sağlamaktadır. "Devletin koruyucu şemsiyesi altında" yasadışı eylemlere girişenler, Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller'in tanımlamasıyla, "şerefli vatansever" ilan edilmektedir. Egemen ideolojinin koruması ve kışkırtmasıyla suç işleyen "şerefli vatansever kahramanları" sorgulamak ve yargılamak da neredeyse olanaksızlaşmaktadır. Özel statüleri, bağımsızlıkları olmayan savcılar ve yargıçlar "milli ve manevi değerler"in baskısı altında görev yapmakta, ayrıca bazı önemli davalarda müdahaleler ve yönlendirmeler söz konusu olmaktadır.

Bu nedenle Gaziosmanpaşa ve Ümraniye cinayetlerinin sorgulama/yargılama süreci, altı bin tabancanın balistik muayenesi gibi ucu görünmez, karanlık bir tünele sokulmuştur. Bu yetmezmiş gibi dava başka bir ile, İstanbul'a 1079 kilometre uzaklıktaki Trabzon'a alınmıştır. Manisa işkencecilerinin ve Metin Göktepe davalarının yerleri değiştirilmiştir. 35 aydın ve sanatçının yakıldığı Sivas katliamı basit bir taşkınlık olarak değerlendirilmiştir.

Polis devleti pekişti

İki yıllık dönemde polisin gücü daha da arttırılmış, polis teşkilatı, günlük yaşam ya da siyasal gelişmeler konusunda önemli bir güç odağı haline gelmiştir. Yargısız infazlardan sonra ya da cenaze törenlerinde polislerin yaptığı gövde gösterilerine sık sık tanık olunmuştur. Emniyet teşkilatı içinde en önemli makamlara ve görevlere, işkence ve yargısız infaz zanlısı kişiler getirilmiştir.

1995 Aralık seçimlerinde bazı emekli generaller ve polis şefleri sağ partilerden milletvekili seçilmişlerdir. Politika sahnesine çıkmakla, milletvekili olmakla yetinmeyen eski emniyet müdürleri, Olağanüstü Hal Bölgesi'nin bölge ya da il valileri, hükümetlerde de önemli

görevler üstlenmişlerdir. 2 binden fazla köyün yakılması ve yıkılması, üç milyon insanın zorla göç ettirilmesi sürecinde Olağanüstü Hal Bölge Valisi olan Ünal Erkan, toplu konut ve şehir-cilik işlerinden sorumlu Devlet Bakanlığı'na, kayıpların, işkencelerin, yargısız infazların, faili meçhul cinayetlerin doruğa çıktığı dönemde Emniyet Genel Müdürü olan Mehmet Ağar, önce Adalet, sonra da İçişleri Bakanlığı'na getirilmiştir. Mehmet Ağar'ın bu hızlı yükselişi ileride ayrıca değinilecek olan Susurluk skandalı ile birlikte önemli bir kesintiye uğramıştır. Kamuoyunun baskısı ve Hükümet içindeki siyasi dengeler, bu bakanı istifa etmeye zorlamıştır.

Meclis ve Hükümet'in eski polis şeflerine/müdürlerine kucak açtığı yetmiyormuş gibi, bu kişiler holdinglerin, bankaların yönetim kurulu üyesi yapılmak suretiyle ödüllendirilmiş, desteklenmiştir.

Karanlık odaklar

Balıkesir'in Susurluk ilçesinde 3 Kasım 1996'da meydana gelen bir trafik kazasından sonra Türkiye'nin yaşadığı olaylar, polisler, ülkücüler ve PKK'lı itirafçılardan oluşan mafya-korucu-parlamentar ittifakının pek çok ihlalin ve cinayetin sorumlusu olduğu savlarını doğrular niteliktedir. Devletin istihbarat örgütleri, bu yapılanmanın pek çok faili meçhul cinayet, yargısız infaz ve kaybetme olayında rolü olduğunu bilmekte, raporlarıyla bunu tespit etmektedir. Susurluk'ta meydana gelen kaza bu birlikteliği kanıtlamakla kalmamış, bu ilişkilerin siyasi arenadaki varlığını da göstermiştir. Polis şeflerini/müdürlerini Meclis'e sokan ve bakanlık koltuklarına oturtan da bu ilişkilerdir.

İçinde subayların ve polislerin de bulunduğu uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığı şebekelerinin, kumarhane patronlarının, firari katillerin ve diğerlerinin son günlerde çorap söküğü gibi birbirini ardına açığa çıkmasıyla, yıllardır "gladio", "kontr-gerilla", "çete" gibi adlarla nitelenen ancak varlıkları hep yalanlanan devlet destekli odakların gerçekliliği kanıtlanmıştır.

Bugüne kadar açığa çıkan ilişkiler ve yasadışı olaylar, bazı kişilerin "görevlerini kötüye kullanmaları" biçiminde yorumlanamaz ve üstü örtülemez. İnsan hakları ihlallerinde rolleri açığa çıkmış olan bu militan polisiye güçler, şiddet ve savaş yanlısı, anti-demokratik bir sistemin ürünleridir. İnsan hakları ihlalleri, bu sistemin yapısal ve doğal sonuçlarıdır. Bu odakların tamamen gün ışığına çıkartılması ve ortadan kaldırılması için artık vakit geçirilmemelidir.

Son olaylar, hukuk dışılığı, şiddeti, zorbalığı ve savaşı yeğleyen bu yapının değiştirilmesi gerektiğini de böylelikle ortaya koymaktadır. 12 Eylül sonrası 17 yıllık süreç içinde anayasal ve yasal kurumların dahi saf dışı bırakıldığı, Türkiye'nin cinayet işleyen çetelerin denetimine girdiği de yadsınamaz bir gerçekliktir. Bu yapılanma, suç işleyenleri koğuşturmanın aksine, korumuş, ödüllendirmiş ve devletin tüm olanaklarını bunların kullanımına sunmuştur. Devlet-siyaset-mafya üçgeni siyasi partilerde, bürokraside, parlamentoda, hükümette ve diğer devlet kurumlarında kadrolaşmış, yalnız politik bir güç değil, aynı zamanda ekonomik bir güç, bir kara para gücü olmuştur. Bunun sonucunda Türkiye, uyuşturucu trafiğinin önemli bir kavşağı haline getirilmiştir.

Dışişleri Bakanlığı devrede

Dışişleri Bakanlığı, son 2-3 yılda, insan hakları örgütlerine karşı baskı, karalama ve anti-propagandanın yeni bir odağı haline gelmiştir. Dışişleri Bakanlığı'nın anti-propagandaları, 1995 yılı sonundan itibaren vakfımızı hedef almaya başlamıştır. Bu girişimlerinin, bakanlık görevinin, "sosyal demokrat olduğunu" ilan eden bir partinin genel başkanı düzeyinde üstlenildiği bir dönemde gündeme getirilmesi ayrıca ilginçtir.

Dışişleri Bakanlığı, yayımladığı basın bültenlerinde ve yabancı ülke büyükelçiliklerine gönderdiği mektuplarda TİHV ve İHD'yi hedef almış, bizleri siyaset yapmakla, "bölücülük yapanlara destek vermekle" suçlamıştır. Dışişleri Bakanlığı'nın bize yönelik faaliyeti bu kadarla kalmamıştır.

Gümrük Birliği Protokolü'nün Avrupa Parlamentosu'nda kabul edilmesinden bir hafta sonra, Dışişleri Bakanlığı AGİT, Avrupa Konseyi ve İnsan Hakları Dairesi, devletin tüm silahlı kuvvetlerinin, istihbarat örgütlerinin, Adalet ve Sağlık bakanlıklarının temsilcilerini, "TİHV'nin çalışmalarının değerlendirilmesi ve gerekli önlemlerin alınması" amacıyla toplantıya çağırmıştır. Bu toplantıdan sonra, TİHV'nin dört ildeki merkezlerine yönelik savcılık soruşturmaları başlamıştır. Soruşturmalar sonucunda, Ankara ve İzmir'deki merkezlerimizle ilgili olarak dava açılmasına gerek görülmemiş, İstanbul Temsilcimiz hakkında açılan dava da ilk duruşmada beraatle sonuçlanmıştır.

Adana'da, iki arkadaşımız hakkında açılan dava ise halen devam etmektedir. Bu dava da bize, "Sağlık Bakanlığı'ndan izin almamış olmak" ve "işkence mağdurlarının adreslerini yetkililere bildirmemek" gibi suçlamalar yöneltilmiştir. Suçlamalarla ilgili olarak tıp etiği ile hukuksal açıdan yaptığımız tartışma, dava bittikten sonra kitap halinde yayımlanacaktır.

TİHV'nin varoluş nedeni ve işlevi, uluslararası sözleşmelerle bağtlanmış olan evrensel değerlerin ülkemizde de yaşama geçirilmesidir. İşkence mağdurlarının sahiplenilmesinin ve güvence altına alınmasının uygulamadaki ifadesi, mağdurun ilgili kuruluşlarla ilişkisinin güvene dayalı gizli bir ilişki olmasıdır. Tıp etiğinin evrensel ilkelerinden olan gizlilik, işkence gibi özgül bir konuda birçok açıdan yaşamsal öneme sahiptir. İşkence mağdurunun ruhsal, sosyal ve fiziksel sağlığının kazanılması ve korunması ise tartışmasız önceliğe sahiptir.

Dışişleri Bakanlığı'nın iddialarını yargı önünde tartıştık, tartışıyoruz. Ancak, Dışişleri Bakanlığı'nın bu tavrı, Türkiye'yi yönetenlerin demokrasi ve insan haklarına ilişkin düşünce düzeyini ve yaklaşımını da açıkça sergilemektedir. Ne üzücüdür ki, bu düzey çok düşüktür. Ayrıca bu durum, demokratikleşme ve insan hakları ihlallerini en aza indirme çabalarında sonuç elde etmek için daha uzun süre bekleyeceğimizi göstermektedir.

Göz boyama atakları

Türkiye'nin, Türkiye'deki insan hakları ihlalleri nedeniyle, imzaladığı uluslararası sözleşmeler çerçevesinde Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nde eleştiri, denetim ve bazı ekonomik kısıtlamalarla karşılaşması, kuşkusuz siyasileri de etkilemektedir. Bu nedenle özellikle bu kuruluşların Türkiye'yi gündeme aldıkları dönemlerde, konuyla bağlantılı olarak hükümetler sözde "demokratikleşme" paketleri hazırladıklarını açıklamaktadırlar. Bu propaganda özellikle ABD ve Batı Avrupa ülkelerince yeterli sayılmakta ve her seferinde bu demokratikleşme oyunu alkışlanmaktadır.

Bu yaklaşımın en açık örneğini, Gümrük Birliği Protokolü'nün Avrupa Parlamentosu'na onaylanmasından önce, dönemin Hükümet'i tarafından gündeme getirilen 15 maddelik Anayasa değişikliği oluşturmaktadır. 12 Eylül Anayasası'nın anti-demokratik yapısına dokunmayan, sendika, meslek örgütü ve kuruluşlarının yöneticilerine, üniversite öğretim üyelerine ve öğrencilerine -zaten toplumsal mücadeleyle kazanılmış olan- siyasi partilere üye olma hakkı tanımakla, seçme ve siyasi partilere üye olma yaşını indirmekle sınırlı olan değişiklikleri, "demokratikleşmenin işareti" gibi değerlendiren ve Gümrük Birliği Protokolü'nü onaylayan Avrupa Birliği üyeleri, bu durumu açıklamalarıyla destekleyen ve öven ABD Dışişleri Bakanlığı acaba daha sonra yaşananlar için ne demektedir?

Hükümetlerin demokratikleşme ve insan hakları alanında attığı küçük adımları abartarak alkışlamak, hükümetlerin, gerçekte iç ve dış kamuoyunu oyalamaya, yanıltmaya yönelik göstermelik demokrasi ve insan hakları savunuculuğunu yeterli saymak, yabancı ülkelerin Türkiye'ye yönelik izlediği çifte standartlı politika'dır. İzlenen politikalarda, Türkiye'nin 65 milyonluk nüfusu, orta sınıfının göreceli de olsa gelişiyor olması, Orta Doğu, Orta Asya, Kafkaslar ve Balkanlar'daki yeni dengeler nedeniyle giderek artan stratejik önemi daima belirleyici unsur olmaktadır. Bu nedenledir ki, bu politika, yaşanan vahim insan hakları ihlallerini meşrulaştırmakta, dolaylı olarak desteklemektedir.

1995 yılı Ekim ayı sonunda gündeme getirilen ve Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesini yeni baştan düzenleyen yasal değişiklik dış kamuoyuna karşı yapılan girişimlerden bir diğeridir. Bu değişikliğin bir anlam ifade etmediğini, şu an 8. madde ya da düşünce ve ifade özgürlüğünü kısıtlayan diğer yasa maddeleri yüzünden cezaevinde bulunan onlarca, ceza alan yüzlerce, yargılanan binlerce kişi kanıtlamaktadır.

Ağustos 1996'da, Olağanüstü Hal uygulamasının kaldırılmasından sonra uygulanacağı ve yeni bir demokratik rejimin aracı olacağı ilan edilen İller İdaresi Yasası, Meclis'ten olağanüstü bir toplantıda hızla geçmiş, hemen onaylanmış ve Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe sokulmuştur. Birkaç yıldan beri demokratik kamuoyunun baskısıyla geriletilen bu yasa girişimi, Körfez'de yaşanan ikinci kriz döneminde bu kez başarıya ulaştırılmıştır.

Bu yasa tüm valilere, her türlü olayda askeri birlikleri, güvenlik güçlerini yazılı istek yoluna başvurmadan, sözlü olarak çağırarak müdahale etme yetkisini vermektedir. Sınır illerinin valilerine sınır ötesi hareket düzenleme olanağı tanınmaktadır. Böylece valiler aslında Meclis'e ait olan yetkileri kullanarak grevler ve kitlesel hareketler dahil olmak üzere her türlü toplumsal etkinliğe karşı, bir ilde sıkıyönetim ilan edebilecek ya da komşu ülkelere savaş açabilecektir. Valiler, bu hareketi yönetirken yaptıkları harcamalarda da yürürlükteki ihale usullerine ve Danıştay denetimine tabi olmayacaklardır. İçişleri Bakanı, vali, kaymakam, kuvvet komutanlarından oluşan yeni erk, böylece idari sistemimize girmiş oluyor.

Aynı yasa, tüm karakolların bilgisayar ağıyla irtibatlandırılmasına ve böylece büyük yatırımlar yapılmasına olanak sağlayacaktır. Bu sisteme girilen veriler, İçişleri Bakanlığı tarafından değerlendirilecektir. İlk aşamada otel, motel, pansiyon gibi konaklama tesisleri sisteme bağlanacaktır. Kimlik bildirmeyenlere verilecek ceza artırılmıştır. Gönüllü ve geçici köy korucularının silahları için bulundurma ve taşıma ruhsatı verilmesi kabul edilmiş ve böylece yeni bir milis güç yasalasmış bulunmaktadır. Yapılan yasa değişiklikleri arasında, güvenlik güçlerine hedef gözeterek ateş etme yetkisini veren düzenlemeler de bulunmaktadır.

Bu yasanın İçişleri Bakanı Mehmet Ağar'ın önerisiyle gerçekleştiği de bilinmektedir. Mehmet Ağar'ın istifasına yol açan Susurluk'taki trafik kazasıyla ortaya çıkan gerçeklere bu açıdan bakıldığında zaman, yapılan düzenlemenin söylenenlerin de ötesinde bir anlam taşıdığı görülmektedir. İller İdaresi Yasası'nın koruması altına girmiş olan onbinin üzerinde korucuya sahip Bucak Aşireti'nin reisi Milletvekili Sedat Bucak'ın emniyet müdürleriyle biraradalığı Türkiye'de gizli bir başka iktidar olduğunu açığa çıkarmıştır.

Seçimler ve seçim sonuçları

Türkiye, 1995 yılı Aralık ayında yapılan erken genel seçimden sonra önemli bir siyasal istikrarsızlık dönemine girmiştir. Bu istikrarsızlık dönemi, seçimlerden en fazla milletvekilini kazanarak çıkan Refah Partisi'nin kimliğinden ötürü, beraberinde siyasal İslam tartışmalarını da getirmiştir.

1995 yılı Aralık ayı seçimlerinin sonuçları, HADEP'in aldığı oylar açısından da ilginç mesajlar içermiştir. Yüzde 4,5 civarında oy alan HADEP, ülke barajını aşamadığı için, özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki pek çok ilde birinci parti olmasına ve buralarda yirmi civarında milletvekili çıkartacak kadar oy almasına karşın, parlamento dışında kalmıştır. HADEP, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde başarı kazanması, oy patlaması yapmasına rağmen, bölge dışında diğer illerde yaşayan, yaşamaya zorlanan Kürtlerin oylarını alamamıştır.

Çalkantılı dönem

1996 yılı, siyasal gelişmeler açısından Türkiye tarihinin çalkantılı dönemlerinden biri oldu. 1995 Aralık genel seçim sonuçları siyaset alanında, yüzde 21'leri aşan oy oranıyla siyasal İslamı öne çıkardı. Önce hükûmetsizlik, ardından da iç anlaşmazlıkları sonucunda kısa sürede yıkılan ANAYOL koalisyonundan sonra kurulan REFAHYOL Hükûmeti kısa sürede güvenoyu alarak Türkiye'yi yönetmeye başladı.

REFAHYOL koalisyonundan önce ANAP ve DYP gibi merkez sağ partiler, iç ve dış kamuoyuna, RP'nin batı dünyası ve demokrasiye karşı ciddi bir tehlike oluşturduğunu açıklamışlardı. Refah Partisi'ne karşı olmayı demokrasiye ve insan haklarına saygılı olmakla eş anlamlı sayanlar, seçimler sonrasında aynı partiyle hükûmet pazarlıkları yapmaktan geri kalmadılar. Gümrük Birliği Protokolü'nün Avrupa Parlamentosu'nda onaylanmasından önce; olumsuz bir karar çıkması halinde RP'nin önünün açılacağını ve bu partinin Türkiye'yi batıdan koparıp 'doğu' dünyasına bağlayacağını ve hatta "Türkiye'yi İslam fundamentalizminin kalesi haline getireceğini" söylüyorlardı. Ancak bütün bu söylenenler, Tansu Çiller'in yolsuzluklarının, mal varlığının ve bazı ilişkilerinin üzerine gidilmesinden sonra unutuldu.

Bu arada RP de Bosna için toplanan yardım paralarının partinin üyesi ve "güvenilir adamı" Süleyman Mercüme'ın hesabına yatırıldığı ithamıyla karşı karşıya kalınca, Türkiye'de tarihinin en ilginç koalisyonunun koşulları oluştu. Koalisyon, iki partinin yolsuzluklarının örtbas edilmesi pazarlığı üzerine kuruldu ve bir "tarihi uzlaşmayı" gerçekleştirdi.

Ancak koalisyonun büyük kanadı olan RP, Başbakan Necmettin Erbakan yönetiminde, daha önce "batı taklitçisi" tanımlamasıyla sürekli eleştirdiği diğer partilerin ekonomik ve politik çizgilerini korudu. RP'nin ortak olduğu Hükûmet, Avrupa ülkelerinin ve özellikle ABD'nin sempatisini kazanmaya çaba harcadı. Genelkurmay Başkanlığı istediği için, yıllardır suçladığı İsrail'le askeri işbirliği anlaşmasını imzaladı. Çekiç Güç'ün ve Olağanüstü Hal'in sürelerinin uzatılmasını sağladı. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin önerdiği 5.5 milyon dolarlık askeri projeleri hemen kabul etti.

Siyasal İslam, Türkiye'nin dış politikasında, Başbakan Erbakan'ın İran ve Libya başta olmak üzere bazı Müslüman ülkelere yaptığı ve RP seçmenlerine göz kırpan dış gezilerine rağmen bir değişikliğe gitmedi, gidemedi, gidemezdi de.

Siyasal İslam iç politika da hükûmeti sürdürecekt politikalar izledi. DYP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller hakkında RP'nin daha önce hazırladığı yolsuzluk dosyalarıyla ilgili soruşturma açılmasına, yine RP'nin oylarıyla gerek görülmedi. Böylelikle diğerlerinden farklı ve korkulacak bir parti olmadığını kanıtlayan RP, demokrasi ve insan hakları alanında ve Kürt sorununun çözümünde de diğer partiler gibi etkisiz kaldı.

Yeni koalisyonun insan hakları karnesi daha öncekilerden farksızdı. İşkence, yargısız infaz, kaybolmalar, köy yakma ve zorla göç ettirmeler devam etti. Kürt sorunu şiddetle, askeri çözümle bastırılmaya çalışıldı. Bu yaklaşım ve duyarsızlık sonucunda, Türkiye tarihinin en

dramatik olaylarından ikisi yaşandı: 1996 yılında cezaevlerinde binlerce mahkumun katıldığı açlık grevi ve ölüm orucunda 12 kişi öldü ve Diyarbakır Cezaevi'nde 24 Eylül 1996 tarihinde güvenlik güçleri on kişiyi döverek öldürdü. Güvenlik görevlilerinin özellikle kitle eylemleri sırasındaki acımasız tavrı, bu Hükümet döneminde daha da pervasızlaştı. Gösteri yapmak isteyen, devlet kurumlarına dilekçe vermeye giden insanlar yaşlı-genç, kadın-çocuk demeden dövüldü. Yerde sürüklenen, kıyasıya dövülen insanlar günlük yaşamın değişmeyen görüntüleri haline geldi.

Bu karanlık insan hakları tablosuna karşın, sahte "demokratikleşme" söylemleri hep gündemde kaldı. Yaşananlar, bu söylemin gerçekdışılığını hep gösterdi. Ancak ABD Dışişleri Bakanlığı, Tansu Çiller'in ilan ettiği demokratikleşme atılımını övdü ve hemen destekledi. Oysa gündemde yeni bir demokratikleşme programı yoktu. Söz konusu çalışma, genel seçimlerden ve Gümrük Birliği Protokolü'nün imzalanmasından önce, 1995 yılında gerçekleştirilen 15 maddelik sözde Anayasa değişikliğinin gerektirdiği ve ilgili yasalarda yapılması zorunlu olan düzenlemelerden ibaretti. Bu zorunlu düzenlemelerin bile bugüne kadar gerçekleştirilmemiş olması, samimiyetsizliğin ve günü kurtarma politikasının önemli bir örneği olarak ortada durmaktadır.

REFAHYOL Hükümeti'nin çalışanlara yönelik tavrı da öncekilerden farksızdı. Hükümet, daha ilk günlerinde özelleştirmeyi hızlandıracığını açıkladı. Açıklamakla da kalmadı ve adımlar atmaya başladı. Sosyal güvenlik kurumlarına ait -çalışanlardan yapılan kesintilerle alınan/yapılan- taşınmaz mallar, kamu kuruluşlarına ait mülk ve lojmanlar yok pahasına satışa çıkartıldı. Özellikle enerji, telekomünikasyon alanında özelleştirme hazırlıkları başlatıldı. Özelleştirmeye karşı yükselen sesler dikkate alınmadı. Çalışanlar aleyhindeki gelişmeler özelleştirme ile sınırlı kalmadı. Yapılan ücret artışları, verilen sözlere karşın hep enflasyonun altında gerçekleşti.

Şeriat tehdidi

Şeriat tehdidi yalnızca bu son Hükümet deneyimine indirgenemez. Zira şeriat özlemleri yıllardan beri tüm sağ partilerin popülist yaklaşımlarının ve 12 Eylül askeri darbesinden sonra izlenen politikaların desteğiyle yaşamımıza iyice nüfuz etmiş ve yaygınlaşmıştır. "Nüfusunun yüzde 99'u müslüman olan bir ülkede şeriatın doğal bir yaşam biçimi olması gerektiği" propagandası devlet olanaklarıyla yaygınlaştırılmış ve meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. REFAHYOL Hükümeti dönemi, bu çabaların biraz daha yoğunlaştığı bir dönem olmaktan öteye gitmemiştir.

Şeriata dayalı ideolojisiyle siyasi İslam, 1950'li yıllardan beri içten ve dıştan desteklenmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'de başlayan çok partili siyasal rejimin yarattığı yeni olanaklarla ve soğuk savaş dönemindeki "anti-komünist" mücadelenin, Afganistan'dan Türkiye'ye uzanan hatta oluşturduğu, -NATO'nun "Yeşil Kuşak Projesi" kapsamındaki İslami cephenin avantajlarıyla siyasi İslam güçlenmeye başlamıştır.

Devletin, Diyanet İşleri Başkanlığı, kuran kursları ve imam hatip okullarıyla tarikatları desteklemesi ve yaygın örgütlenmesiyle İslam ve şeriat, toplumda sosyal, siyasal ve ekonomik açıdan yaygınlaşmış, egemen bir ideoloji olmuştur. 12 Eylül askeri darbesi sonrasındaki dönemde yaratılan olanaklar, şeriat yanlılarının iyiden iyiye palazlanmasına yol açmıştır. Şeriat yanlıları, eğitim ve ticaret alanındaki holdingleri, her düzeydeki okulları, dershaneleri ve öğrenci yurtlarıyla, yayın ve kitaplarıyla, radyo ve televizyon kanallarıyla, ideolojileriyle, "devlet içinde devlet", başka bir deyişle "imparatorluk" haline gelmişlerdir.

Bu gelişim, yaşadığımız savaş ortamında bizleri, milliyetçi-şoven akımlarla müttefik bir siyasal İslam hareketiyle karşı karşıya bırakmıştır. Ülkemizdeki baskıcı rejim bugün, dincimiliyetçi bir ideolojiye sahiptir ve bu ideoloji Türk-İslam sentezine dayanmaktadır. İnsan hak ve özgürlüklerini hiçe sayan çete, tarikat, yolsuzluk ve yağma örgütlenmeleri de böyle bir ortamın ürünü olmuştur. Susurluk kazası bu ortamın yalnızca bazı oyuncularını açığa çıkarmıştır.

Sonuç olarak;

Türkiye, insan hakları ihlalleri açısından dünyanın en önde gelen ülkelerinden biri olma özelliğini sürdürmektedir. Ne yazık ki hazırladığımız yıllık raporlar bu durumun bir sap-taması olarak karanlık bir tabloyu ortaya koymaktadır.

TİHV ve tüm insan hakları savunucuları, bu kara tabloyu ters yüz etmek için mücade-lelerini, sorumluluklarının bilincinde, inatla sürdürecektir.

Demokrasi güçlerinin, insan hakları savunucularının baskı ve saldırılardan yılmayarak, engelleri aşacağına ve başarıya ulaşacağına inanıyoruz.

1 Şubat 1997 / Ankara

Yavuz Önen

TİHV Başkanı

1995 BİLANÇOSU

ÖLENLER

Gözetiminde ya da cezaevinde ölenler	19
İşkenceye bağlı ya da tıbbi ihmâl sonucunda ölenler	9
Açlık grevinde ölenler	2
Newroz olayları sırasında ölenler	Yok
Yerleşim merkezlerine saldırılar sırasında ölenler	1
Ev ve işyeri baskınları sırasında ölenler	21
Göstericilere ateş açılması sonucunda ölenler	26
Dur ihtarına uymama vb. sonucunda ölenler	49
Mayın patlaması sonucunda ölenler	45
Faili meçhul cinayetler	166
Sivillere karşı saldırılar sonucunda ölenler	112
Silahlı saldırı ve suikastlerde ölenler	99
Çatışmalarda ölen güvenlik görevlileri	780
Çatışmalarda ölen militanlar	1007
Köy korucuları arasındaki çatışmalarda ölenler	21
Yerel seçimler sırasında ölenler	1
Siyasi çatışma ve olaylarda ölenler	12
Toplam ölü sayısı	2370

İŞKENCE

Gözetiminde ya da cezaevinde ölenler	19
Gözetim altına alındıktan sonra kaybolanlar	43
İşkence görenlerin sayısı (*) (TİHV'nin saptadığı)	1232

(*) İşkence görenlerin 72'si çocuk, 254'ü kadın. 241 kişi gördüğü işkenceyi resmi makamlardan aldığı doktor raporuyla belgeledi. İşkence gördüğünü bildiren kadınlardan 17'si tecavüze uğradığını ya da cinsel tacizle karşılaştığını açıkladı.

BASIN, DÜŞÜNCE ve İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ

Öldürülen gazeteciler/gazete çalışanları	1
Öldürülen gazete bayileri	Yok
Kaybolan basın çalışanları	Yok
Kamu görevlilerinin saldırısına uğrayan gazeteciler	56
Toplatılan gazete ve dergiler	504
Toplatılan kitaplar	28
Kapatılan gazete ve dergiler	19
Kapatma kararlarının toplam süresi	67 ay 24 gün
Ceza alan gazeteci, yazar ve diğerleri	75
Verilen hapis cezalarının toplamı	107 yıl 6 ay
Verilen para cezalarının toplamı	7 milyar 620 milyon TL (*)
Cezası kesinleşip cezaevine giren düşünce suçluları	46
Tutuklanan gazeteci ve yazarlar	83
Tutuklanan milletvekilleri	7
Tutuklanan parti yöneticileri	13

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

Öldürülen İHD yöneticileri	Yok
Kapatılan İHD şubeleri	2
Kapatılan demokratik kitle örgütleri	18
Öldürülen parti yöneticileri/belediye başkanları	8
Öldürülen öğretmenler	7
Öldürülen sağlık personeli	Yok
Kapatılan siyasi partiler	1
Kapatılması istenen siyasi partiler	1

(*) Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinde yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği 30 Ekim 1995 tarihinden önce, bu madde uyarınca verilen hapis ve para cezaları dikkate alınmamıştır. Bu durum, toplam hapis ve para cezalarında 1993 ve 1994 yıllarına göre göreceli bir azalma ortaya çıkarmıştır.

GİRİŞ

Türkiye, daha önceki yıllarda olduğu gibi, 1995 yılını da insan hakları açısından kara bir bilançoyu geride bırakarak tamamladı. Yıl boyunca başta yaşama hakkı olmak üzere insan hak ve özgürlükleri sürekli ihlal edildi. Yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler gündemden çıkmadı. Karakollarda ve özellikle de siyasi polis merkezlerinde işkence sistemli olarak uygulanmaya devam etti. İşkence iddiaları dikkate alınmadı. Kürt sorunu çözüme kavuşturulamadığı gibi, daha da içinden çıkılmaz hale geldi, çatışmalar sürdü. PKK'nin savunmasız sivillere, toplu taşım araçlarına, turistik tesislere karşı düzenlediği silahlı ve bombalı saldırılar sürdü. Bu şiddet ortamı içinde yaşanan çatışma, yargısız infaz, işkence, silahlı saldırı ve suikast, faili meçhul cinayet gibi olaylar sonucunda 2370 kişi (Toplam ölü sayısı 1992 yılında 2933, 1993 yılında 3492, 1994 yılında ise 4041 olmuştur.) yaşamını yitirdi.

Kitaplar, dergiler, gazeteler, toplatıldı, imha edildi. "Konuşanlar-yazanlar" susturuldu, cezaevine gönderildi. Basına ve gazetecilere yönelik bombalı-silahlı saldırılar, parti, sendika ve demokratik kitle örgütlerine yönelik baskı ve saldırılar yoğunlaştı. Bu örgütlerin çalışmaları engellendi, faaliyetleri yasaklandı, üye ve yöneticileri sık sık gözaltına alındı, tutuklandı. Pek çok gösteri, miting ve konsere izin verilmedi. Birçok gösteride, gösteriye katılanlar güvenlik görevlileri tarafından dövüldü, kurşunlandı. Muhalif partilere yönelik baskı ve saldırılar devam etti. Kamuoyu tek yanlı bilgilendirilerek, gerçekler ters yüz edildi.

Çalışma yaşamı alanında beklentiler boşa çıktı. İşçi hakları ve sendikal özgürlükler için, 12 Eylül rejiminin yürürlüğe soktuğu yasal düzenlemelerde yapılması vaadedilen değişiklikler yine gündeme getirilmedi. İşten çıkarmalar yoğun biçimde devam etti. Memur sendikaları yasal statüye kavuşturulmadı. Uluslararası insan hakları belgelerinde yazılı hak ve özgürlüklerin büyük bir bölümü "lüks" olarak kabul edildi. Yıl boyunca insan hakları değil, insan haklarını ihlal edenler korundu. İnsan hakları savunucuları, hedef haline getirildi, silahlı eylemlere başvuran örgütlerin uzantıları, destekçileri ya da üyeleri olarak suçlandı.

Türkiye, 1995 yılında insan haklarıyla ilgili konular dışında da hareketli günler geçirdi, önemli siyasal gelişmelere tanık oldu, hükümet bunalımları yaşadı, ekonomik sıkıntıdan kurtulamadı, dış politika da sıkıntılı durumlara düştü.

DYP-CHP koalisyon hükümetleri insan haklarını savunma ve yaşama geçirme konusunda yine bir çaba sarf etmedi, önemli bir adım atmadı. Yıl boyunca sık sık "demokratik-

leşme" ve "insan haklarına saygılı bir yönetim" sözü veren Koalisyon Hükümeti, tam tersi bir davranış sergileyerek, vaatlerini yerine getirmedi. Koalisyon hükümetleri, 1995 yılını da demokratikleşme konusunda vaatlerde bulunarak, sözler vererek geçirdi.

Olumlu gelişmeler

Meclis'te yaklaşık iki ay devam eden Anayasa değişikliği görüşmeleri 23 Temmuz günü sabaha karşı tamamlandı. Görüşmeler sonucunda 1982 Anayasası'nın 16 maddesi değiştirildi, 6 madde ile ilgili değişiklik önerileri reddedildi. Reddedilen öneriler arasında meslek kuruluşlarının, sendikaların ve vakıfların yönetim organlarında görev alanların milletvekili olabilmelerine, milletvekili seçilme yaşının 30'dan 25'e indirilmesine ve 12 Eylül dönemi yöneticilerinin yargılanabilmesine olanak sağlayan düzenlemeler yer aldı. Anayasa değişikliklerinin tümü için 23 Temmuz günü sabaha karşı yapılan oylamada 360 milletvekili değişikliklerin lehinde, 32 milletvekili de aleyhinde oy kullandı. Değişiklikler, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından 25 Temmuz günü onaylandı ve Resmi Gazete'nin 26 Temmuz 1995 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi. Demokratikleşme açısından önemli açılım sağlamayan Anayasa değişiklikleri (*) ana başlıklarıyla şöyle:

- Milletvekili sayısı 450'den 550'ye çıkartıldı.
- Milletvekillerinin parti değiştirmesine olanak sağlandı, istifa etmeleri kolaylaştırıldı.
- Kapatılan partilere üye milletvekillerinin milletvekilliklerinin düşürülmesi uygulamasına (söz ve eylemleriyle partinin kapatılmasına yol açanlar hariç) son verildi.
- Partiler hakkında açılan kapatma davasında parti genel başkanına savunma yapma olanağı tanındı.
- Meclis'in çalışmaya başlama tarihi 1 Eylül'den 1 Ekim'e alındı.
- Milletvekili genel ya da ara seçiminden önceki ve sonraki bir yıl içinde yapılması gereken yerel seçimlerin, milletvekili genel ya da ara seçimiyle birlikte yapılması kararlaştırıldı.
- Seçmen yaşı ve partilere üye olma yaşı 18'e indirildi.
- Yurtdışında bulunan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına ve tutuklulara oy kullanma hakkı tanındı.
- Öğretim üyeleri ve üniversite öğrencilerinin partilere üye olabilmelerinin yolu açıldı.
- Partilerin kadın ve gençlik kolları kurmasına olanak sağlandı.
- Siyasi partilerin, dernek, sendika, vakıf, kooperatif ve meslek kuruluşları ile ilişki kurmalarını ya da işbirliği yapmalarını yasaklayan hükümler kaldırıldı.
- Anayasa'nın başlangıç bölümündeki 12 Eylül askeri darbesini ve darbecileri öven ibareler çıkartıldı ve yerine "Türk vatani ve milletin ebedi varlığını ve yüce Türk devletinin bölünmez bütünlüğünü belirleyen bu anayasa" ibaresi eklendi.
- Memurların sendika kurmalarına engel olarak gösterilen maddede bazı değişiklikler yapıldı ancak, geniş kapsamlı bir sendikal özgürlük tanınmadı.

1995 yılının büyük bir tartışma konusu da düşünce ve basın özgürlüğü açısından önem taşıyan "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinin değiştirilmesi oldu. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde bazı değişiklikler yapılmasını öngören yasa teklifi, Meclis'te 27

(*) Değişiklikler, insan hakları ihlallerinin önlenmesi ya da azaltılması ve demokratikleşme açısından yetersiz kaldı. Ayrıca değişikliklerin önemli bir bölümü, ilgili yasalarda yapılması gereken düzenlemeler gerçekleştirilmediği için kağıt üzerinde kaldı. Bu durum 1996 yılında da değişmedi.

Ekim günü yapılan görüşmeler sonucunda DYP ve CHP üyesi milletvekillerinin oylarıyla kabul edildi. Yeni yasayla eski metindeki "hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun" ibaresi çıkartıldı. 8. madde uyarınca verilecek hapis cezalarının alt sınırı 2 yıldan 1 yıla, üst sınırı ise 5 yıldan 3 yıla indirildi. Cezaların ertelenmesi ya da paraya çevrilebilmesi için mahkemelere takdir hakkı tanındı. Takdir hakkının, aynı suçun yeniden işlenmesi halinde kullanılmayacağı hükmüne bağlandı. Yeni yasa ile 8. madde uyarınca mahkum olan ya da yargılananlar için bir af getirilmedi. 8. madde uyarınca mahkum olanların durumları, değişiklikler yürürlüğe girdikten sonra, değişiklikler çerçevesinde mahkemeler tarafından değerlendirildi. Bu değerlendirme, verilen cezanın kaldırılması, azaltılması, ertelenmesi ya da paraya çevrilmesi şeklinde oldu, ancak kimi davalarda daha önce verilmiş cezalar değiştirilmedi. Açılan davalar ise devam etti.

Göz boyamaya yönelik değişiklik, düşünceyi "suç" olmaktan çıkarmadı. Özellikle "Kürt sorunu" konusunda konuşanlar ve yazanlar mahkum olmaya devam etti. Yeniden yargılamalar sonucu nadiren beraat kararı verildi. Değişiklikten sonra tahliye edilenlerin, yeniden yargılamalarda verilen mahkumiyet kararlarının Yargıtay tarafından onaylanmasıyla birlikte yeniden cezaevine girecekleri anlaşıldı. Haklarında çok sayıda mahkumiyet kararı olan İsmail Beşikçi ve Işık Yurtçu gibi düşünce suçluları tahliye dahi edilmedi.

1995 yılı siyasi alanda ilginç gelişmelere sahne oldu. SHP, CHP ile CHP'nin çatısı altında birleşti. Birleşme kararı, iki partinin 18 Şubat 1995 tarihinde Ankara'da toplanan kongrelerinde alındı. Birleşme kararı ile birlikte CHP Genel Başkanlığı'na Hatay Milletvekili Hikmet Çetin seçildi. SHP ve CHP birleşmesi, hükümetteki bazı bakanların yeniden değişmesine yol açtı. Bu arada, olağanüstü hal uygulamasına karşı çıkan ve bu konudaki kararnamayı imzalamayan Kültür Bakanı Ercan Karakaş 25 Haziran günü görevinden istifa etti. Ercan Karakaş istifa dilekçesinde, "Bir süreden beri süregelen tartışma ve değerlendirmeler sonucunda, kuruluşunda görev aldığım ve içinde bulunduğum koalisyon hükümetinin sürdürdüğü politikalarla, uygulama programında belirlenmiş hedeflerin dışına çıktığı ve uzağına düştüğü kanısına varmış bulunuyorum. Öncelikle yasalar ihmal edilmektedir. Bu durum parti kimliğine zarar vermekte ve toplumsal beklentileri ve gereksinimleri karşılamamaktadır. Bu koşullar altında hükümet sorumluluğu içinde göreve devam edemeyeceğimi bilgilerinize sunarım." dedi. Kültür Bakanlığı'na 10 Temmuz günü İsmail Cem atandı.

CHP 27. Büyük Kurultayı 9 ve 10 Eylül günü Ankara'da yapıldı. Kongrede CHP Genel Başkanlığı'na Antalya Milletvekili Deniz Baykal seçildi. Deniz Baykal, 1068 delegeden 681'inin oyunu aldı. Seçimlerde Deniz Baykal'ın karşısına genel başkan adayı olarak çıkan Murat Karayalçın'a 309, Metin Oktay'a da 8 oy verildi, 70 oy boş çıktı. Deniz Baykal'ın CHP Genel Başkanlığı'na seçilmesi siyasi alanda önemli çalkantılara yol açtı.

4 yıl süren DYP-CHP koalisyon hükümeti, Başbakan Tansu Çiller ile CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın koalisyon hükümetinin geleceğini görüşmek üzere 20 Eylül günü yaptıkları toplantının ardından bozuldu. İki lider arasındaki anlaşmazlığın, Deniz Baykal'ın "işçi ücretlerine yüksek oranda zam yapılması", "İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir ile Sinop Valisi ve Manisa Emniyet Müdürü'nün görevden alınması", "devlet kurumlarındaki ırkçı-dinci kadrolaşmanın durdurulması" şeklindeki üç isteğinin Tansu Çiller tarafından kabul edilmemesi üzerine çıktığı açıklandı. Deniz Baykal toplantı sonrası yaptığı açıklamada koalisyonun hukuken olmasa bile fiilen bozulduğunu bildirerek, "Yapılacak şey, Türkiye'yi bir an önce seçime götürmektir." dedi. Başbakan Tansu Çiller, aynı günün akşamı hükümetin istifasını Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e sundu.

Daha sonra Tansu Çiller, tümünü DYP'li milletvekillerinin oluşturduğu bir azınlık hükümeti kurdu. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından 5 Ekim gecesi onaylanan DYP azınlık hükümeti, Meclis'ten güvenoyu alamadı. 15 Ekim günü yapılan oylamaya katılan 421 milletvekilinden 230'u hükümetin aleyhinde, 191'i de lehinde oy kullandı. Oylamada ANAP, CHP, RP, DSP, BBP ve YDH üyesi milletvekilleri ile 7 DYP'li milletvekili güvenoyu vermezken, 164 DYP milletvekili ile MHP, MP ve YP milletvekilleri güvenoyu verdi. Oylamaya DYP'li 6 milletvekili de katılmadı. Güvenoylaması sonrasında bir konuşma yapan Tansu Çiller, erken seçime gidilmesini istedi.

Hükümetin güvenoyu alamamasının hemen ardından DYP ile CHP yeni bir koalisyon hükümeti kurulabilmesi için anlaşmaya vardı. Koalisyon hükümetinin çerçevesi ve temel ilkeleri, Tansu Çiller ile Deniz Baykal'ın 16 Ekim günü yaptığı görüşmede ele alındı. Bu arada İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir, yeni hükümetin kurulmasını kolaylaştırmak amacıyla 16 Ekim günü görevinden istifa etti. DYP-CHP koalisyon hükümeti kurulmadan DYP ile CHP tarafından birlikte hazırlanan erken seçim yasası, Meclis'in 26 Ekim gecesi geç saatlere kadar devam eden çalışmaları sonucunda kabul edildi ve 24 Aralık günü erken genel seçim yapılmasına karar verildi. Tansu Çiller başkanlığında kurulan DYP-CHP koalisyon hükümeti 30 Ekim günü açıklandı. Yeni hükümette DYP'den 18, CHP'den 11 bakan yer aldı, 3 bakanlığa da 24 Aralık 1995 tarihinde genel seçim yapılacağı için Anayasa uyarınca bağımsız kişiler atandı. Yeni koalisyon hükümeti 5 Kasım günü 243 oyla güvenoyu aldı.

Erken genel seçim 24 Aralık günü yapıldı. Seçime katılım yüzde 85 civarında gerçekleşti. Seçim sonucunda, geçerli oyların yüzde 21,3'ünü alan RP 158 milletvekilliği, yüzde 19,6'sını alan ANAP 132 milletvekilliği, yüzde 19,2'sini alan DYP 135 milletvekilliği, yüzde 14,6'sını alan DSP 75 milletvekilliği, yüzde 10,7'sini alan CHP de 50 milletvekilliği kazandı. Milliyetçi Hareket Partisi (yüzde 8,2), Halkın Demokrasi Partisi (yüzde 4,2), Yeni Demokrasi Hareketi (yüzde 0,5), Millet Partisi (yüzde 0,5), Yeniden Doğuş Partisi (yüzde 0,4), İşçi Partisi (yüzde 0,3) ve Yeni Parti (yüzde 0,1), yüzde 10'luk ülke barajını aşamadıkları için milletvekili çıkartamadı. Türkiye genelinde yüzde 4,2 oranında oy alabilen Halkın Demokrasi Partisi, Diyarbakır, Batman, Siirt, Hakkari ve Van'da büyük farkla birinci, Ağrı, Mardin, Sırnak, Tunceli ve Muş'ta ikinci parti oldu. Halkın Demokrasi Partisi'nin ülke barajını aşamaması, Refah Partisi'nin kazandığı milletvekilliği sayısında artış olmasını sağladı. Seçim sonuçları hiçbir partinin tek başına hükümet kurabilmesine olanak vermedi.

Seçim öncesinde bazı parti merkezlerine ve seçim bürolarına saldırılar düzenlendi, gözaltına alınan ya da çalışmaları engellenen milletvekili adayları oldu. Seçimler ise, daha önceki seçimlerin aksine, birkaç olay dışında sakin geçti. Kars'ın Kağızman ilçesinde Doğru Yol Partisi ile Refah Partisi yanlıları arasında, Kars'ın Arpaçay ilçesine bağlı Koç köyünde de DYP ve ANAP yanlıları arasında çıkan taşlı-sopalı çatışmalarda toplam 4 kişi yaralandı. Van Ferit Melen İlkokulu'nda meydana gelen olayda ise Şevket Yiğit (24) adlı kişi öldürüldü. İstanbul Gazi mahallesinde yaklaşık 50 kişilik bir grup bir süre gösteri yaptı. Batman'ın Sason ilçesinde de DYP ve HADEP yanlıları arasında çıkan kavgadan sonra 3 kişi gözaltına alındı. Bu arada Refah Partisi Doğanşehir (Malatya) İlçe Başkanı Mehmet Ergen'in evine kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Olayda ölen ve yaralanan olmadı.

Dış tepkiler

Türkiye, 1995 yılında insan hakları ihlalleri nedeniyle uluslararası platformlarda sık gündeme geldi ve kınandı. Türkiye, İnsan Hakları İzleme Komitesi (Human Rights Watch-Helsinki; eski adıyla Helsinki Watch) ve Uluslararası Af Örgütü başta olmak üzere pek çok

insan hakları kuruluşunun raporlarında da sürekli eleştirilen, kımanan ve tepki çeken bir ülke olmaktan kurtulamadı. Türkiye'ye yönelik kınamalar Kürt sorunu, işkence olayları, yargısız infazlar ve düşünce özgürlüğü üzerinde yoğunlaştı. Türkiye'ye yönelik eleştiri ve baskılar DEP milletvekillerinin tutuklanması, DEP'in kapatılması, milletvekillerinin mahkum edilmesi ve TİHV ile İHD'nin yöneticileri hakkında davalar açılması üzerine daha da arttı.

Uluslararası Af Örgütü tarafından Temmuz ayında yayımlanan, 151 ülkeyi kapsayan ve 1994 yılına ilişkin değerlendirmeleri içeren "Dünya Raporu 1995"te, Türkiye'de gözaltı merkezlerinde işkencenin "rutin ve sistematik" olarak uygulandığı, gözaltında en az 55 kişinin kaybolduğu belirtildi. Güneydoğu'da siyasi nitelikli yüzlerce faili meçhul cinayet işlendiğinin ve bunların önemli bir bölümünün "yargısız infaz" olduğu yönünde şüpheler bulunduğu raporda, İstanbul ve Ankara'da özellikle DHKP-C'ye karşı düzenlenen operasyonlarda "yargısız infaz" yapıldığına ilişkin iddiaların bulunduğu da kaydedildi. Raporda, olumlu bir nokta olarak, Türkiye'de ölüm cezasının "de facto" kalktığına ve 10 yıldır yasal idamların yerine getirilmediğine dikkat çekildi, ancak mahkemelerin idam cezası vermeyi sürdürdüğü belirtildi. PKK'nın sivilleri hedef aldığına belirtildiği raporda, PKK de en az 170 sivilin öldürülmesinden sorumlu tutuldu. Eski DEP milletvekillerinin yargılanmasına da yer verilen raporda, Türk Hükümeti'nin "PKK ile bağlantısı olduğu" iddiasıyla Uluslararası Af Örgütü araştırmacısının ülkeye girişini yasaklamasına değinildi ve hükümetin bu konudaki suçlamaları reddedildi.

Uluslararası Af Örgütü'nün 1995 raporu, Türkiye'nin tepkisini çekti. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Büyükelçi Ömer Akbel, örgütün insan haklarına yaklaşımda önemli hukuki hatalar yaptığını ileri sürerek, Uluslararası Af Örgütü'nü "yanlış bilgi yaymak ve terörist şiddeti mazur göstermekle" suçladı. Örgütü "terör", "terörist", "terörist eylem", "terörist uygulama" gibi kavramlara ve "terör olgusuna" hiç değinmemekle suçlayan Ömer Akbel, şunları söyledi:

"Devlet görevlileri hakkındaki insan hakları ihlalleri iddiaları, birkaç örnekten yola çıkılarak ülkenin tümüne şamil genellemeler halinde sunulmaktadır. Rapor, hak aramak amacıyla şiddete hatta terörist şiddete başvurulmasını adeta mazur gösteren bir üslupla kaleme alınmıştır. Rapor ayrıca, gerilla, militan, siyasi mahkum, siyasi haklar gibi çeşitli tanımlamalara tüm dünyada genel kabul gören hukuki ilkelerin dışında anlamlar vermektedir. Uluslararası Af Örgütü, bazı ülkelerde insan hakları ihlallerine ilişkin kampanyalar düzenlemekte; sonra da bu şekilde topladığı mübalağalı iddialara dayanarak söz konusu ülkelere eleştiriler yönelmektedir. Rapor, Türkiye'de teröristler tarafından katledilenlerin sayısını, kendilerine tarafımızdan doğru bilgiler aktarılmasına rağmen kasıtlı olarak çok düşük düzeyde göstermektedir."

Türk Hükümeti'nin rapor hakkındaki eleştirilerine yanıt veren Uluslararası Af Örgütü Türkiye Masası Şefi Jonathan Sugden ise, "Maalesef Türkiye hakkındaki raporumuz kanıtlara dayanıyor. İşkenceler hastane raporu ile kanıtlanmıştı. Ayrıca savcılık da işkence yaptığı savıyla bazı görevliler için dava açtı ve bu görevlileri mahkum etti. Gözaltında ölenlerin vücutlarında işkence izlerine rastlanmaktadır. Herhalde bu izleri aileler yakınlarının ölü bedenlerini teslim aldıktan sonra yapmıyor." dedi. İşkence iddialarını Türk Hükümeti'ne bidirdikleri halde bu olayların araştırıldığına dair bir bilgi edinemediklerini belirten Jonathan Sugden, "Örneğin, raporumuzda söz ettiğimiz Kenan Bilgin olayında, içlerinde bir avukatın da bulunduğu 9 kişi onu karakolda gördüklerine dair imzalı ifade verdiler, ama Kenan Bilgin bir daha görülmedi. Dışişleri, gözaltındayken başka bir ülkeye kaçanların bunu nasıl başarabildiğini açıklamalıdır." diye konuştu.

Uluslararası Af Örgütü tarafından hazırlanan "Türkiye: Reform Sözleri Hala Tutulmadı" başlıklı rapor da 21 Eylül günü kamuoyuna açıklandı. Raporda, Avrupa ile gümrük birliğine girmek isteyen ve bu nedenle Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi gibi kurumların baskısı altında olan Türkiye'nin insan hakları alanında bir reform süreci başlatılıp dikkat çekilerek, buna rağmen Türkiye'de gözaltında kayıpların ve işkence nedeniyle ölümlerin, yargısız infaz ve siyasi nitelikteki cinayetlerin sürdüğü, düşünce suçlarının şiddet içermeyen görüşleri nedeniyle mahkum edildiği belirtildi. İnsan haklarından sorumlu devlet bakanları Azimet Köylüoğlu ve Algan Hacaloğlu'nun işkence, yargısız infaz ve kayıplara ilişkin rapor ve açıklamalarından övgüyle söz edilen raporda, "Ancak bu kişiler, hükümet ve parlamentonun değişimi gerçekleştirebilecek bölümlerinin desteğini henüz kazanmış değiller." denildi.

Raporu değerlendirirken Jonathan Sugden, 1995 yılındaki insan hakları istatistiklerinin bir önceki yıla göre daha olumlu olduğunu belirterek, "Bizce bu, insan hakları ihlallerinde gerçek bir düşüşün göstergesi olmayabilir. Ama öyleyse, geçen aylardaki sıkı takibin bir sonucudur. Bu da demektir ki, takibi yapan Avrupa Birliği ve diğerleri, yakın takibi devam ettirmekle yükümlüdürler." dedi. Rapora sert tepki gösteren dönemin Dışişleri Bakanlığı Sözcü Yardımcısı Nurettin Nurkan ise şunları söyledi: "Af Örgütü'nün terörizme değinmemek, teröristlerin yaptıkları insan hakları ihlallerini gözardı etmek veya içi boş ifadelerle geçiştirmek, Türk makamlarının gerçekleştirdiği iddiasını yaymaya çalışmak suretiyle, gerçekleri ortaya koymak yerine öteden beri bilinen ve olumlu hiçbir tarafı bulunmayan bazı politik amaçlar peşinde olduğu gözlenmektedir."

Uluslararası Af Örgütü tarafından 27 Ekim günü yapılan bir açıklamada da Türk Hükümeti'nin "insan haklarında iyileştirme" sözünü tutmadığını belirterek, Türkiye'de işkence nedeniyle ölmenin, ortadan kaybolmanın, politik cinayetlerin ve düşünceyi ifade etmeden dolayı tutuklanmanın sürdüğünü bildirdi. Türkiye'nin insan hakları açısından 5 yıl öncesine oranla daha da kötüleştiğine dikkat çekilen açıklamada, Türkiye'nin uyacağını bildirdiği Birleşmiş Milletler İşkence Komisyonu ve Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komisyonu kararlarını yerine getirmediği kaydedildi. Açıklamada, Türkiye'deki insan hakları durumunun, başta Avrupa Birliği olmak üzere uluslararası toplum tarafından yakından izlendiği de vurgulandı.

Türkiye, insan hakları ihlalleri nedeniyle başta ABD olmak üzere bazı devletler ve hükümetler arası kuruluşlar tarafından da sık sık gündeme getirildi. Eylül ayında ABD yönetimi, Türkiye'ye 1995 yılı için yapacağı 364 milyon ABD Doları tutarındaki askeri yardımı, insan hakları ihlalleri ve Kıbrıs sorunu nedeniyle yüzde 10 oranında kesti. Türkiye için öngörülen askeri yardımın kesintisiz olarak verilebilmesi, Türk Hükümeti'nin Amerikan yönetimine Türkiye'deki insan hakları durumu ile Kıbrıs konusunda kuşkuları giderici bir yanıt vermesi şartına bağlandı. Buna tepki gösteren hükümet ise üzerindeki şart kalksa dahi yardımın yüzde 10'luk bölümünün almayacağını açıkladı.

ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı John Shattuck tarafından 1 Şubat günü açıklanan ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yıllık insan hakları raporunda (*) 1994 yılında Türkiye'de

(*) Türkiye'nin sert tepkisine yol açan rapor, Dışişleri Bakanlığı tarafından, "Bu rapor ile ABD Dışişleri Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi'nin, Dışişleri Bakanlığı'nın Amerikan sistemi içinde taşıdığı ağırlığı hak etmeyecek ölçüde acemi ve amatör bir ekipten oluştuğu anlaşıyor." şeklinde değerlendirildi. Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan da 2 Şubat günü yaptığı basın toplantısında, ABD yönetiminin iç kamuoyunun etkisinde kaldığını savunarak, "İnsan hakları ve demokratikleşme konusu zaten bizim de çaba harcadığımız konular. Bu konuda bize baskı yapılmasına gerek yok." dedi.

yaşanan insan hakları ihlalleri, "cinayet", "kaybolma", "işkence, hukukdışı gözaltı", "sürgün, adil yargı hakkından mahrum bırakılma", "özel hayata tecavüz", "güvenlik güçlerinin yoğun şiddet kullanımı" gibi başlıklar altında ele alındı. Bu bölümlerde, yaşanan olaylar rakam ve isim verilerek anlatılırken, çoğunlukla İHD ve TİHV'nin kamuoyuna açıkladığı bilgiler kullanıldı. Raporun "ifade ve basın özgürlüğü" başlıklı bölümde DEP milletvekilleri, öğretim üyeleri, gazeteci ve hukukçuların konuşma, yazı ve yayınları nedeniyle yargılanması eleştirildi. "Toplantı ve örgütlenme özgürlüğü" başlıklı bölümde, gösterilere güvenlik güçlerinin şiddet kullanarak müdahalesi ve sendikaların partilerle bağ kuramaması kınandı. "Dinsel özgürlük" bölümünde, "protestanların ibadeti üzerindeki kısıtlamalar", "zorunlu din dersi uygulaması", "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Alevilere yönelik önyargısı" ile ilgili iddialar aktarılırken, Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin "Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılmasına izin verilmesi" isteği ile Ermeni Patrikhanesi'nin "yerel yönetimler ve radikal İslamcı gruplar konusundaki şikayetleri" yer aldı. Raporla özetle şu görüşlere yer verildi:

"Devlet güvenlik güçleri, köylülerin PKK'ye yardım ve yataklık etmesini önlemek ya da yakın bir jandarma karakoluna düzenlenen PKK baskınına misilleme yapmak amacıyla, köyleri zorla boşalttırmış ve kimi zaman yakmıştır. Kentlere göçeden köylülerden bazıları güvenilir kaynaklara bilgi verirken, paramiliter köy koruculuğu sisteminin parçası olmayı reddettikleri için köylerinden atıldıklarını belirttiler. Bazıları evleri yakılınca bütün mallarını yitirdiler. Çiller hükümetinin 1993'te insan haklarına saygı temelinde bir hukuk devleti kurulması ve işkencenin sona erdirilmesi sözü vermiş olmasına rağmen, işkence ve güvenlik güçlerinin yoğun şiddet uygulaması 1994 boyunca devam etti. Türkiye'de insan haklarının durumu 1994'te dikkat çekici biçimde kötüleşti. Polis ve güvenlik güçleri, avukat görüşüne kapalı gözaltı ve sorgular sırasında sık sık işkence uyguladı ve güvenlik güçleri sivillere karşı yoğun şiddet kullanmayı sürdürdü. İnsan hakları gözlemcileri, gazeteciler, hukukçular ve öğretim üyeleri, birçok devlet kurumu tarafından, kamuya açıkladıkları görüşlerinden ötürü rahatsız edildiler, aşağılandılar, suçlandılar ve hapsedildiler.

Kaybolmalar ve faili meçhul cinayetler Güneydoğu'da yoğun biçimde devam etti. PKK, radikal İslamcı Hizbullah bu tür bazı olayların sorumlusuydu. Ancak diğer durumlarda, bulgular olaylarda devlet güçlerinin sorumluluğunu ortaya koydu. İnsan hakları ihlallerinin birçoğunda, ihlale maruz kalanlar etnik Kürtler ya da onları destekleyenlerdi. Ayrıca, hükümet hukukdışı cinayetler, işkence ve diğer ihlaller konusunda polis ve güvenlik güçlerini nadir olarak yargılama yoluna gitti ve yargıladığı zaman da, genellikle mantığa aykırı ölçüde hafif cezalar verildi. Devlet güçleri ve terörist grupların sorumlu tutulduğu siyasi cinayetler 1993'e göre yüksek oranda devam etti. Hükümet yetkilileri resmi olarak gözaltına alınan kişilerin ölümünün, güvenlik güçlerinin ev baskınlarında şüpheli kişilerin yaşamını yitirmesinin ve Güneydoğu'daki diğer çeşitli sivil ölümlerinin sorumlusudur. İnsan hakları kuruluşları birçok faili meçhul cinayete güvenlik güçlerinin karıştığı yönünde bilgiler vermektedir."

Diğer tepkiler

Türkiye, 1995 yılında uluslararası kuruluşlardan peş peşe gelen suçlayıcı raporlar nedeniyle de sıkıntılı günler geçirdi. Türkiye aleyhindeki raporlardan bazı örnekler şöyle:

Batı Avrupa Birliği: (*) "Kürt sorununun çözümü Türkiye'nin toprak bütünlüğü çerçevesinde, bir çeşit siyasi ve idari özerklik verilmesinden geçer. Aksi takdirde bu sorun Tür-

(*) Batı Avrupa Birliği (BAB) Parlamenterler Asamblesi tarafından Haziran ayı başında hazırlanan rapor, Kürtlere özerklik istemi içermesi nedeniyle son yıllarda hazırlanan raporlar arasında en sertti oldu.

kiye'deki güvenlik ve istikrarı tehdit etmeye devam edecek ve Türkiye'nin dengeli güvenlik ve savunma politikaları uygulama ve Avrupa'nın kurumları ile bütünleşme olanaklarını sınır-
layacaktır. Siyasi amaçlara ulaşmak için kullanılsa dahi terörün her biçimini kınıyoruz. Türk
Hükümeti'nin teröre karşı halkını koruması, hakkı ve yükümlülüğüdür. Ancak Kürt sorunu-
nun askeri operasyonlarla çözülemeyeceğini de bilmelidir. Türkiye, Kuzey Irak'ta PKK'yi yok
etmede başarı kazansa dahi kendi toprakları içindeki savaşın devam edeceği gözleniyor.
Türkiye, Kürtlere karşı Güneydoğu'da gerçekleştirdiği operasyonlar sırasında sivil nüfusa
karşı şiddet kullanıyor ve ayrımcılık yapıyor. İşkence, cinayet ve diğer insan hakları ihlalleri,
halkı ayrılıkçı hareketler ve PKK'nin kucağına düşürüyor."

AGİT: (Haziran) "Türk yetkililer terör sorununa 'Kürt sorunu yok, terör var' şeklinde
yaklaşıyorlar. Türkiye, PKK nedeniyle 'Büyük acı yaşıyor ve önemli ekonomik kayıplara
uğruyor'. Bu nedenle AGİT üyesi tüm ülkelerin, terör ve Türkiye'nin toprak bütünlüğü için
Ankara'ya yardımcı olmaları gerekiyor. Terörle mücadelede şiddet yoluna başvurulduğu ve
işkence yapıldığına dair iddialar bulunuyor. Bu iddiaların bir bölümünde güvenlik güçleri
sorumlu tutuluyor. Türk Hükümeti işkence ve kötü muameleyi önlemek için önlemler alıyor.
Ancak bu önlemlerin işlerliğinin dikkatle izlenmesi gerekiyor."

Avrupa Parlamentosu: (Nisan) PKK'nin terör faaliyetlerini kınıyoruz, ancak askeri
operasyon Güneydoğu sorununa çözüm getiremez. Türkiye, bu sorun için siyasi çözüm
bulmalıdır. AB üyesi ülkelerin Türkiye'ye verecekleri askeri malzemeler, Almanya örneğinde
olduğu gibi Kuzey Irak'tan çekilme koşuluna bağlanmalıdır. Türkiye'deki insan hakları
durumu, şu anda gümrük birliğinin oluşmasına izin vermiyor. AB Dönem Başkanı Fransa'nın
Türkiye'ye yaptığı uyarıları ve Alman askeri yardımının askıya alınmasını destekliyoruz."

Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi: (Nisan) "Asamble, Türkiye'de özel-
likle ülkenin güneydoğu bölgesinde hükümet kuvvetleriyle PKK ve Kürt milliyetçileri arasın-
daki silahlı çatışmaların yol açtığı insan hakları ihlallerinden derin kaygı duyar. Türkiye'nin
terörizme karşı, tüm öteki devletler gibi, uluslararası hukuk çerçevesinde mücadele hakkını
vurgular. Türkiye'nin Kuzey Irak'taki askeri müdahalesini kınar. Bunu uluslararası hukuka
aykırı sayar ve sivil halkın güvenliği konusundaki derin kaygılarını dile getirir. Türkiye'nin
Kuzey Irak'taki güçlerini hemen çekmesini ve Kürt sorununa barışçı bir çözüm arayışına
girmesini bekler. Türk yetkililerinden, bu sonuca ulaşılması için gösterecekleri çabalar çerçe-
vesinde Güneydoğu'daki gergin bölgelerde Asamble'den bilgi edinme heyeti oluşturulmasına
yardımcı olmasını bekler. Türk Hükümeti'nin defalarca verdiği güvencelere ve Asamble'nin
sürekli tekrarladığı isteklere rağmen, Türkiye'de anayasal ve yasal reformlar konusunda hiçbir
anamlı ilerleme kaydedilmediğini saptar. Kürt parlamenterlerin siyasal görüşlerinden dolayı
hapis cezalarına mahkum edilmelerini şiddetle kınar. Türkiye'nin yukarıda belirtilen neden-
lerden dolayı Avrupa Konseyi statüsünden doğan yükümlülüklerine ters düştüğünü tespit eder.
Türkiye'yi, Kuzey Irak'taki güçlerini geri çekme ile Avrupa Konseyi Sözleşmeleri'nde ve
statüsünde yer alan ilkeler temelinde, Kürt sorununa barışçı bir çözüm aramaya davet etmeyi,
Türkiye'den Anayasa'sını ve yasalarını Avrupa Konseyi normlarına ve ilkelerine uygun hale
getirmesi için belirli bir süre istemeyi ve yukarıda belirtilen konularda anlamlı ilerlemeler
olmaması halinde, Türkiye'nin temsil haklarını askıya almayı düşünmeyi tavsiye eder."

Gümrük Birliği

1995 yılının önemli bir konusu ise Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girip girmeyeceği
oldu. Yoğun bir diplomatik temasa sahne olan bir süreçten sonra Türkiye, Avrupa Parlamen-
tosu'nun 13 Aralık günü verdiği kararla, 1 Ocak 1996 tarihinden geçerli olmak üzere Gümrük

Birliği'ne dahil oldu. Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne alınmasında ticari kaygılar ve ülkeler arasındaki çıkar ilişkileri büyük rol oynadı. Türkiye, Gümrük Birliği'ne girme uğraşı içinde olduğu son bir yılda sürekli sıkıntılı günler geçirdi.

Avrupa Parlamentosu, 15 Aralık 1994 tarihinde insan hakları ihlalleri nedeniyle Gümrük Birliği görüşmelerinin askıya alınmasını ve 19 Aralık 1994 tarihinde yapılması planlanan Ortaklık Konseyi Toplantısı'nın ertelenmesini istedi. Bu isteğe karşın Ortaklık Konseyi 19 Aralık 1994 tarihinde toplandı, ancak bir karar alamadı ve toplantı 6 Mart 1995 tarihine ertelendi. Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komisyonu Başkanlık Divanı da DEP milletvekillerinin yargılanmalarını gerekçe göstererek, "Türkiye ile parlamentolar arası ilişkileri askıya almayı" kararlaştırdı. TBMM ile Avrupa Parlamentosu arasında oluşturulan Karma Parlamento Komisyonu'nun işlerliğinin de askıya alınması anlamına gelen karara ilişkin açıklamada, "yargılanmalarına devam edilen eski milletvekillerinin durumundaki belirsizlik devam ettiği sürece bu kararın yürürlükte tutulacağı" duyuruldu.

Avrupa Parlamentosu, 15 Şubat günü, "Türkiye'deki insan hakları ihlallerinin, Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne alınmasına olanak tanımadığı, bu nedenle gözlemlerin Ekim ayına kadar süreceğini" açıkladı. 3 Mart günü de gündeme Kıbrıs konusu geldi. 6 Mart günü yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında, Türkiye'ye Gümrük Birliği'ne girme yolunu açan karar metni imzalandı. Metinde, anlaşmanın yıl sonunda yürürlüğe girmesi öngörüldü, teknik yükümlülüklerin Ekim ayında son kez gözden geçirilmesi ve kesin karar için Avrupa Parlamentosu'nun onayı gerektiği belirtildi.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, 26 Nisan günü üçte iki oy çokluğuyla bir tavsiye kararını kabul ederek, Konsey'in asıl yetkili organı olan Bakanlar Komitesi'nden, "iki ay içinde anlamlı ilerlemeler kaydetmesi halinde Türkiye'nin üyeliğinin askıya alınmasını" istedi. Karar büyük tepki uyandırdı. Toplantı sırasında salonu terkeden Türk parlamenterler, karşı tavır alınıncaya kadar toplantılara katılmama kararı aldı. Türk Bakanlar Kurulu, 28 Nisan günü yaptığı toplantıda Parlamenterler Meclisi'nin kararını tartıştı ve sert bir bildiri yayımlanmasını kararlaştırdı. Hükümet Sözcüsü Yıldırım Aktuna'nın açıkladığı bildiride, "Alınan karar kabul edemeyeceğimiz nitelikte, haksız ve yersizdir. Haksız ve yersiz kararların Avrupa Konseyi ile Türkiye arasındaki ilişkileri zedelemekten başka amaca hizmet etmeyeceği görüşü Bakanlar Kurulu'na benimsenmiştir." denildi.

Bu gelişmeler yaşanırken, Devlet Bakanı Ayvaz Gökdemir'in, Türkiye'yi ziyaret eden Avrupa Parlamentosu Sosyalist Grup Başkanı Pauline Green, Yeşiller Grubu Başkanı Claudia Roth ve Radikal Grup Başkanı Catherine Lalumière için 1 Haziran günü "fahişeler" ifadesini kullanması, Türkiye'yi zor durumda bıraktı. 8 Haziran günü Başbakan Tansu Çiller'e bir mektup yazan Avrupa Parlamentosu Başkanı Klaus Hansch, (*) olaydan ötürü duyduğu üzüntüyü dile getirdi.

(*) Sayın Başbakan,

Kabinenize mensup bir bakanın Avrupa Parlamentosu'nun üç üyesiyle ilgili sarfettiği sözleri kaygı ve hiddetle karşılıyorum. Bayan Green, Bayan Roth ve Bayan Lalumière'in sizleri ve bakanlarınızı ziyaretinin hedefi, Avrupa Birliği ve Türkiye arasındaki ilişkilerde karşılıklı anlayışı ve politik diyalogu geliştirmek ve bu sayede Avrupa Parlamentosu'nun söz sahibi olduğu konulardaki pürüzleri giderebilmektir. Hakaretiniz sözlerin ve reklam amaçlı kaba davranışların uluslararası ilişkiler ve demokratik yapılarda yeri yoktur. Yazıldığı şekliyle sarfedilen sözlerin kamuoyu önünde geri alınması ve özür dilenmesi konusunda ısrar etmek durumunda olduğumu bildirmek isterim. **Klaus Hansch**

Hakarete uğrayan üç kadın parlamenter ise (*) olayı protesto ederek, Ayvaz Gökdemir'in özür dilemesini ya da hükümetin bir açıklama yaparak bakanın sözlerini tekzip etmesini istediler. Bu arada sözlerinin parlamenterlere yönelik olmadığını ileri süren Ayvaz Gökdemir, uzun bir süre açıkça özür bile dilemedi. "Kelimeler, halkımızın kelimeleridir ve millî bir hassasiyeti ve asabiyeti yansıtan kelimelerdir." diyen Ayvaz Gökdemir, 10 Haziran günü özür dilemek zorunda kaldı. Başbakan Tansu Çiller ise 12 Haziran günü bir mektup yazarak, (**) üç kadın parlamenterden özür diledi.

Claudia Roth, kendisine "fahişe" diyerek hakaret eden Devlet Bakanı Ayvaz Gökdemir aleyhine 3 milyar liralık tazminat davası açtı. Davanın ilk duruşması 30 Kasım günü İstanbul 7. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde başladı. Claudia Roth ve Ayvaz Gökdemir'in katılmadığı duruşmada söz alan Ayvaz Gökdemir'in Avukatı Eyüp Yörükoğlu, Ayvaz Gökdemir'in Claudia Roth'tan özür dileyen iki açıklamasını mahkemeye sundu. Hakim, duruşmanın gazeteciler tarafından görüntülenmesine izin vermedi.

30 Ekim günü Lüksemburg'da toplanan 37. Dönem Ortaklık Konseyi, Türkiye'nin gümrük birliği için gerekli teknik yükümlülükleri yerine getirdiğine karar verdi. 31 Ekim günü yapılan Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komisyonu toplantısında konuşan raportör Carlos Carnero, oylamanın seçim sonrasına ertelenmesini önerdi. Ancak bu öneri Sosyalist grubun devreye girmesiyle kabul edilmedi. Bu arada Avrupa Parlamentosu Saharov Ödülü 8 Kasım günü Leyla Zana'ya verildi. Kasım ayında Gümrük Birliği'ne yönelik diplomatik girişimler çeşitli düzeylerde yoğunlaştırıldı. Almanya, Fransa, İspanya, İngiltere başta olmak üzere, Türkiye'ye verilen destek açıklandı. Sosyalist Grup ve Hristiyan Demokratlar, Avrupa Parlamentosu'nda yapılacak oylamada Türkiye'yi destekleme kararı aldılar. 13 Aralık günü yapılan oylamada da Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesini öngören karar, Avrupa Parlamentosu tarafından büyük çoğunlukla onaylandı.

IHD Genel Başkanı Akın Birdal, Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'yi gümrük birliğine alarak, Türkiye'deki insan hakları ihlallerini onayladığı, bunun da insan hakları evrensel yönetimi ve koruma yükümlülüğüyle ters düştüğünü açıkladı. Akın Birdal, şunları söyledi: "Avrupa Parlamentosu'nun, Türkiye'den yerine getirilmesini istediği düzenlemeler yapılmadan onay vermesi Avrupa idealleriyle çelişmektedir. Ciddi insan hakları ihlalleri olursa mali yardımların kesileceği uyarısı, ciddiyetten uzaktır. Türkiye, Avrupa Konseyi'nin üyesidir,

(*) Sayın Başbakan,

Bakan Gökdemir tarafından sarfedilen ve Hürriyet, Sabah ve diğer gazetelerde yer alan aşağılayıcı sözleri hiddet ve kurgunlukla karşıyoruz. Türkiye gezimizin amacı, Avrupa ve Türkiye arasındaki anlayışı geliştirmek idi. Ne yazık ki, şahsi hakaretler içeren ifadeler bu çabaların bozulmasına neden olabilir ve bunların normal demokratik işleyişte yeri yoktur. Sizin ve hükümetinizin bu sözlerle bir ilgisi olmadığı yolunda acil bir garanti istemekte ısrar ediyor ve söz konusu bakanın da bir an önce özür dilemesini bekliyoruz. Sözlerin Türk ve Avrupa kamuoyunda yarattığı geniş yankı da göz önüne alındığında, cevabın medyada aynı genişlikte yer almasını istiyoruz. **Pauline Green-Claudia Roth-Catherine Lalumiere**

(**) Sevgili Meslekdaşlarım,

8 Haziran tarihli mektubunuzu aldım ve olanlar karşısında derin sıkıntı duyuyorum. Basına da açıkladığım gibi, bakanlarımdan hiçbirinin böyle ifade kullanabileceğini düşünmüyorum. Son gelişinizdeki görüş alışverişimizin beni çok memnun ettiğini belirtmek isterim. Her şekilde, eğer sarfedilmişse, böyle son derece yersiz ve aşağılayıcı sözler ne hükümetimin ne de benim düşüncelerimi ifade eder ve şahsımın bu sözlerle kesinlikle ilgisi yoktur. Bu talihsiz olaya gerçekten çok üzüldüğümü ve aramızdaki diyalogu kuvvetlendirmeyi umduğumu belirtmek isterim. **Tansu Çiller-Başbakan**

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olmasına karşın sözleşmeden doğan hak ve özgürlükleri, bugüne değin iç hukuka geçirememiştir. Avrupa Birliği, bu koşullarda Türkiye'nin gümrük birliğine girişine onay vermekle insan hakları ihlallerine onay vermiş olmaktadır."

Tahammülsüzlük

Türkiye'ye yönelik tepkiler, uluslararası insan hakları kuruluşlarına ve yabancı ülke görevlilerine yönelik tepkileri (*) arttırdı.

Almanya'da yayımlanan Junge Welt gazetesinin Türkiye muhabirliğini yapan Corinna Guttstadt adlı Alman gazeteci, "sakıncalı faaliyetlerde bulunduğu" iddiasıyla sınırışı edildi. Bir haber konusunu araştırmak üzere gittiği İzmir'de 8 Şubat sabahı polis tarafından gözaltına alınan Corinna Guttstadt, aynı gün İstanbul'a götürüldü. Geceyi gözaltında geçiren Corinna Guttstadt, 9 Şubat sabahı uçakla Frankfurt'a gönderildi. Corinna Guttstadt, Frankfurt Havaalanı'nda yaptığı açıklamada gözaltına alındıktan sonra kadın polisler tarafından soyularak arandığını, hücrede tutulduğunu, Alman Büyükelçiliği'ni aramasına izin verilmediğini ve avukatla görüşme isteğinin kabul edilmediğini söyledi. Bir yıldır Türkiye'de bulunan ve Mersin'de yaşayan Corinna Guttstadt'ın 2 küçük çocuğu ise uzun süre Türkiye'de kaldı.

Uluslararası Af Örgütü adına Türkiye'ye gelen ve insan hakları ihlalleriyle ilgili araştırma yapan Helmut Oberdiek, 6 Haziran sabahı Adana'da polis tarafından gözaltına alındı. Adana Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi'nde 24 saat tutulan Helmut Oberdiek, bu süre içinde Yabancılar, Terörle Mücadele ve İstihbarat Şubesi görevlileri tarafından sorgulandı. Hakkında sabıka dosyası açılan, arşiv için fotoğrafı çekilen ve parmak izi alınan Helmut Oberdiek, 7 Haziran sabahı Adana Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. Daha sonra polis gözetiminde uçakla İstanbul'a getirilen Helmut Oberdiek, akşam saatlerinde sınırışı edilerek Almanya'ya gönderildi. Helmut Oberdiek, Almanya'ya gönderilene kadar İstanbul Atatürk Havaalanı'nda polis kontrolü altında tutuldu. Sınırışı kararına, "Helmut Oberdiek'in Türkiye'ye girişinin yasak olduğunu" belirten, 10 Ağustos 1994 ve 14 Aralık 1994 tarihli iki tahdit gerekçe gösterildi. Helmut Oberdiek, Adana Emniyet Müdürlüğü'nde işkence ya da kötü bir uygulama ile karşılaşmadığını, ancak yaptığı görüşmelere ilişkin belge ve notların kopyalarının alındığını, bir kez de tehdit edildiğini söyledi.

Uluslararası Af Örgütü'nün Türkiye Masası Şefi Jonathan Sugden, (**) Helmut Oberdiek'in sınırışı edilmesi ile ilgili tepkilerini Avrupa Birliği, AĞİT, Avrupa Komisyonu ve Birleşmiş Milletler'e bildireceklerini söyledi. Jonathan Sugden sözlerini şöyle sürdürdü:

(*) 1994 yılı Ağustos ayından itibaren insan hakları ve demokratikleşme konularında incelemede bulunmak üzere Türkiye'ye gelen yabancı heyetlerin hakim ve savcılarla görüşmeleri yasaklandı. Dönemin Dışişleri Bakanı Mümtaz Soysal tarafından gündeme getirilen bu girişimde, "Türk parlamenterler sürmekte olan davalarla ilgili hakim ve savcılarla görüşüp, onları etkileme olanağına sahip olmadıklarına göre, böyle bir ayrıcalık neden yabancı parlamenterlere uygulansın? Türk parlamenterlerden esirgenen bir uygulama, yabancı parlamenterlere hak olarak verilemez" görüşü belirleyici rol oynadı. Bu uygulamadan etkilenen ilk yabancı, Eylül ayında Türkiye'ye gelen Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi Başkanı Michael Angel Martinez oldu. Ziyaret programının hazırlanış sırasında Michael Angel Martinez için Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden ile Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral'dan randevu alınmıştı. Her iki randevu Mümtaz Soysal'ın girişimiyle iptal edildi. Michael Angel Martinez TIHV ve İHD yöneticileri ile de görüştürülmedi.

(**) Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı tarafından "PKK propagandası yapmak"la suçlanan Jonathan Sugden'in Türkiye'ye girmesine 1994 yılı Eylül ayından beri izin vermiyor.

"Gönderdiğimiz temsilcilerin maruz kaldığı davranış biçimi bizde çok etkisi yapıyor. Oberdiek'in yemeden, içmeden, uyumadan ve telefon ettirilmeden 40 saat gözaltında tutulması, Türkiye'nin imzaladığı uluslararası anlaşmalara uymakta zorluk çektiğinin göstergesidir. Dışişleri Bakanlığı zamanında Mümtaz Soysal'dan Oberdiek'in Türkiye'ye gelmesinde bir sakınca olmadığı konusunda güvence almıştık. Gelmeden önce Dışişleri'ni haberdar ettik. Sınırdı da bir sorun yaşanmadı. Ama incelemelerde bulunduğu Adana'da gözaltına alındı." dedi. Jonathan Sugden, "Hükümet, insan hakları sicilini düzeltilmesine imkan verecek temel tedbirleri almak yerine herşeyi inkar etme politikası izliyor." diyerek, Helmut Oberdiek'in sınırdışı edilmesini Türkiye'nin imzaladığı Moskova Belgesi'ni ihlali olarak yorumladı.

Helmut Oberdiek, Almanya'ya gittikten sonra Evrensel gazetesi muhabirinin sorularını yanıtlayarak yaşadıkları hakkında bilgi verdi. Helmut Oberdiek'e yöneltilen sorular ile yanıtları şöyle:

S: Türkiye'yi gönüllü terk ettiğiniz açıklandı.

"Doğru değil. Gözaltına alındım. Ayrılmayı istemediğimi belirttim. Adana'da gözaltına aldıklarında küçük bir şantajla karşılaştım. 'Ya refakatçi iki polisin parasını öde ya da İstanbul'dan ekip gelene kadar nezarette seni tutarız.' dediler. Ben de, istemediğim bir şey için bir de cebimden para harcamanın komik olduğunu söyledim. Sonunda Adana Emniyeti'nde para bulundu."

S: Gözaltına alınma gerekçesini açıkladılar mı?

"İşin komik yanı, ben hala gerekçeyi bilmiyorum. Adana'da karakola davet ettiler. 'Sohbet edeceğiz.' dediler. Üstümü aramadılar, ama bütün eşyalarımı didik didik ettiler. 4 saat sonra 'Türkiye'ye girişin yasak.' dediler. Belge yok. Yazılı birşey yok. Kararın kim tarafından alındığı belli değil. Alman Elçiliği'ne, Başbakanlığa, İçişleri Bakanlığı'na telefon etmek istedim. 'Biraz sonra' diyerek tam 40 saat oyaladılar. İstanbul'da havaalanına gelince, İnsan Hakları Vakfı'nı aradım. Gözaltında olduğumu ve sınırdışı edildiğimi duyurdum."

S: Adana'ya niye gitmiştin?

"Uluslararası Af Örgütü için 3 haftalık bir araştırma yapmaya geldim. Adana'dan çok yoğun duyum vardı. İşkence, yargısız infaz. Kayıp yok, ama başka vukuatlar çoktu. Adana'yu bu nedenle gittim."

S: Sınırdışı edilmeden önce karar sana tebliğ edildi mi?

"Hayır. Sadece havaalanında beklediğim saatlerde masanın üzerine yayılmış kağıtlardan İçişleri Bakanlığı'nın 10 Ağustos 1994 tarihinde bir karar aldığını okudum."

S: Af Örgütü bu konuda nasıl bir tavır alacak?

"Karar kaldırılmazsa, mahkemeye başvuracağım. Af Örgütü, Türkiye'nin kapılarını örgüte kapattığını düşünüyor. Türkiye masası şefi yasaklı, ben giremiyorum. Yeni gelen birinin de hakkında nasıl bir karar alınacağı belli değil. Herhangi bir ihlalin olmadığını tespit etmek için dahi serbestçe inceleme yapmak lazım. Bugün bu olanak kaldırıldı. Ben 12 Eylül döneminde bile Türkiye'de koşullar çok güç olsa da inceleme yaptım. Bu kararı anlamak mümkün değil."

Haziran ayı başında Türkiye'ye gelen merkezi ABD'de bulunan İnsan Hakları İzleme Komitesi (Human Rights Watch/Helsinki) Temsilcisi Christopher Panico, dönemin İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'nin üslubunu protesto ederek, gezisini yarım bırakıp Türkiye'yi terk

etti. Olayı protesto eden İnsan Hakları İzleme Komitesi Başkanı Kenneth Roth, gezinin iptal sebebini "İçişleri Bakanı'nın kamuoyunu gezinin sebebi hakkında yanıltmaya çalışması" olarak açıkladı. 10 yılı aşkın zamandır Türkiye'deki insan hakları, işkence, cezaevi koşulları, sansür ve Güneydoğu sorununa eğildikleri ve tüm tarafların yaptığı insan hakları ihlallerini izlediklerini belirten Kenneth Roth, "Ne yazık ki bakan, insan haklarını çiğneyerek yürüttükleri mücadelede bizi bir müttefik olarak göstermeye çalıştı. Bakan, bizlere haber vermeden basını çağırmıştı. Görüşmeyi bir propaganda aracına dönüştürmeye çalıştı. Şu ana kadar hiçbir hükümet kendi halkını kandırmak için bu kadar çaba harcamamıştır. Bu koşullar altında geziye bağımsız bir kuruluş olarak devam edemedik," dedi.

İçişleri Bakanı Nahit Menteşe ise Christopher Panico'nun "şov yaptığını" söyledi. Nahit Menteşe, "bu tip kişilerin farklı maksatlarla geldiğini ve birtakım kişilerin bunları yönlendirdiğini", Panico'nun "Emrivaki ile basın toplantısı yapıldı," şeklindeki açıklamasının da yanlış olduğunu öne sürdü.

Gazeteci Can Dündar, Yeni Yüzyıl gazetesinin 18 Haziran 1995 tarihli sayısında yayımlanan "*Nahit Menteşe'nin İnsan Hakları Gafi*" başlıklı yazısında şunları anlattı:

Yıllardır uluslararası insan hakları örgütlerinin PKK terörünü kınamadığından yakınan Türkiye, bu konuda ayağına kadar gelen bir kısmeti tepti. Konuyla ilişkin olarak incelemeler yapmak üzere Türkiye'ye gelen İnsan Hakları İzleme Komitesi temsilcisinin, İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'nin "politik demeci" üzerine Türkiye'yi terketmesi ile, olay "skandal" boyutuna ulaştı.

Menteşe, Yeni Yüzyıl'a "Ben, Dışişleri'nin bana ilettiği bilgi çerçevesinde PKK terörünü anlattım" derken, Dışişleri yetkilileri, "Uluslararası planda yararlanabileceğimiz çok önemli bir fırsatı kaçırdık" diye yakındılar. Uluslararası Af Örgütü ve benzeri insan hakları kuruluşlarının yıllardır, sadece, Türkiye'nin insan hakları ihlalleriyle ilgilenmelerine karşılık, PKK'nın sivillere yönelik saldırılarını kınamamaları, Türk Hükümeti tarafından eleştiri konusu yapılıyordu.

Sonunda 10 yılı aşkın bir süredir Türkiye'yi izlemeye alan İnsan Hakları İzleme Komitesi, uzun tartışmalardan sonra PKK'nın insan hakları ihlallerini de incelemeyi kararlaştırdı. Hem Avrupa başkentlerinde, hem de Amerikan Kongresi'nde etkinliğiyle tanınan kuruluşun araştırma uzmanı Christopher Panico ilk kez 1994 yılı Ağustos ayında Ankara'ya gelerek görüşmeler yaptı. Ancak, bu ilk görüşmelerde, Güneydoğu'da yetkililerle buluşturulmayan Panico, ikinci elden bilgilerle rapor yazamayacağını ifade ederek, bu kez Güneydoğu'ya gitmesine ve konunun taraflarıyla görüşmeler yapmasına izin verilmesini istedi. 1994 sonbaharında dönemin Dışişleri Bakanı Mümtaz Soysal, New York'ta kuruluşun İcra Direktörü Jeri Laber'le görüşerek konuyu olgunlaştırdı ve ziyaret Haziran ayı için planlandı.

Aslında Komite, hem Türkiye'nin hem PKK'nın yaptığı insan hakları ihlallerini incelemek ve iki ayrı rapor hazırlamak istiyordu. Ancak kuruluşun Batı'daki ağırlığını bilen Türk Dışişleri, konuya özel bir önem vererek, bunu "Batılı örgütler nihayet PKK'yı lanetleyecek" şeklinde lanse etmeyi tercih etti. Ve bu amaçla, gelen temsilciye, üst düzey randevular alındı. Komite Temsilcisi Christopher Panico'nun randevu listesinde devlet bakanları Necmettin Cevheri ve Algan Hacaloğlu'nun yanı sıra İçişleri, Milli Eğitim ve Kültür bakanları, Genel Kurmay Başkanlığı Plan ve Harekat Daire Başkanı, Meclis İnsan Hakları Komisyonu Başkanı da vardı. Ankara'daki bu görüşmeleri Adana ve Diyarbakır'da yapılacak görüşmeler izleyecekti. Dışişleri, ziyaret öncesinde MİT ve Milli Güvenlik Kurulu ile ilgili kuruluşlara

gönderdiği bir yazıyla, gelecek temsilcinin Güneydoğu gezisi boyunca gereken kolaylığın gösterilmesini istedi. Yazıda, "Kuruluşun hazırlayacağı, sırf PKK ihlallerini konu alan bir rapordan uluslararası planda geniş bir şekilde yararlanabileceğimiz kuşkusuzdur" denildi.

Panico geçtiğimiz hafta içinde temaslarına İstanbul ve Ankara'dan başladı. Öğleden önce Dışişleri'nin aldığı randevularla resmi yetkililerle görüşmeler yaparken, öğleden sonra, İHD, TİHV, HADEP gibi gayri resmi kuruluşlarla görüşmeye ayırdı. Böylece hem PKK'nın sivillere yönelik saldırılarını hem de Türkiye'nin Güneydoğu'daki köylerde uyguladığı zorunlu göçü konu alan iki rapor hazırlamayı umuyordu.

Dışişleri Bakanlığı'nda Bütükelçi Gündüz Aktan'la "son derece etkileyici" bir görüşme yaptıktan sonra İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'nin kapısını çaldı. Ancak Bakan, Meclis'te olduğundan görüşmeye yetişemeyecekti. Bunun üzerine Emniyet Genel Müdürlüğü Mehmet Ağar'la yapılacak görüşme öne alındı. Bakan Menteşe geldiğinde makam odası 30'a yakın gazeteciyle doluydu.

Gazetecilerin çoğu, aslında Bakan'ın "Menzir olayı" konusunda görüşünü sormak için gelmişlerdi. Ama, Bakan Menteşe bu fırsatı kaçırmayarak, ziyaretin önemini anlatan bir konuşma yaptı: "Arkadaşımız Türkiye'ye illegal örgütlerin faaliyetlerini incelemeye ve zararlarını yerinde tesbit etmeye gelmiştir." dedi. Sonra da bütün dünyaya "Gelin teröre karşı birlikte savaşalım" çağrısı yaptı. Sonra da uzun uzun PKK terörünü anlattı.

Bu konuşma kendisine tercüme edilince, Panico sinirlendi. Çünkü, sadece PKK'nın değil, Türkiye'nin de insan hakları ihlalleri vardı ve o, buraya her ikisini de incelemeye gelmişti. Oysa Menteşe, adeta inceleme bitmiş ve iş "PKK'nın verdiği zararın tesbitine kalmış gibi" konuşuyordu. Görüşmeyi izleyen gazeteciler geliş amacını sorunca Panico, "Ben genel olarak insan haklarını incelemeye geldim. Çalışmalarım bitmeden, açıklama yapmam." yanıtını verdi. Gazeteciler, "sadece PKK'yı incelemeye gelmediniz mi yani" diye üsteleince "Evet diyemeyeceğim" yanıtıyla Bakan'ı yalanladı. Gazeteciler çıktıktan sonra Panico ve Menteşe iki saate yakın görüştiler. Bakan her soruyu etraflıca yanıtladı.

Ancak Panico, görüşmeden çıkışında hemen New York'taki merkezi arayarak durumu bildirdi. Ziyaretin Türk Hükümeti'nce tek yanlı olarak lanse edildiğini ve kendisinin de PKK'ya hedef gösterildiğini belirtti. Bunun üzerine Komitenin New York'taki merkezi, derhal çalışmaların askıya alınmasını ve Güneydoğu gezisinin iptal edilmesini kararlaştırdı.

Panico, ilk uçakla ülkesine dönerken, İnsan Hakları İzleme Komitesi, bir açıklamayla kararın gerekçesini duyurdu. Açıklamada şöyle denildi: "Bağımsız bir kuruluş olarak faaliyet gösterebilme özelliğimiz İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'nin Panico'yla yaptığı görüşmede basına yaptığı açıklamayla ortadan kalkmıştır. 1983'ten beri Türkiye'deki insan hakları konusunu, işkence, cezaevi koşulları, sansür ve Güneydoğu'da sürmekte olan çatışmalarda tüm tarafların ihlalleri de dahil olmak üzere bütün yönleriyle rapor etmekteyiz. Ancak emrivaki basın toplantısında Bakan, televizyon kameraları önünde İnsan Hakları İzleme Komitesi'nin Türk Hükümeti'nin terörizme karşı savaşına katıldığını açıkça ima etmiştir. İçişleri Bakan'ının çalışmalarımızın amaç ve özelliğini çarpıtan açıklaması, araştırmalarımızın şu an için askıya alınmasını zorunlu kılmuştur."

Konunun 17 Haziran günü gazetemizde yer alması üzerine açıklama yapan İçişleri Bakanı Nahit Menteşe ise kendisinin Dışişleri'nin verdiği bilgi çerçevesinde konuyla görüşüp, sorularını yanıtladığını kaydederek, "Her gelen temsilciye yaptığım gibi bu arkadaşımıza da PKK'nın uyguladığı terörü ve insanlık dışı saldırıları anlattım. Bunları anlatmak gafsa, ben

bu gafi hergün yapıyorum.” dedi. Bakan Menteşe, ziyaret iptalinin, örgüt üzerinde etkili olan başka bazı kuruluşların yaptığı baskılardan kaynaklanmış olabileceğini de sözlerine ekledi.

Dışişleri yetkilileri, İnsan Hakları İzleme Komitesi'nin hazırladığı raporların Avrupa kamuoyunda ve özellikle dış yardım görüşmeleri sırasında Amerikan Kongresi'nde yaptığı etkiyi hatırlatarak “Şu aşamada böyle saygın bir kuruluşun PKK aleyhine rapor hazırlaması, elimize dış platformlarda kullanabileceğimiz, önemli bir koz verecekti. Büyük bir fırsatı kendi elimizle harcamış olduk.” dediler.

Bu arada Zaman gazetesinin 13 Haziran 1995 tarihli sayısında yer alan “PKK Maşası Avrupahılar” başlıklı haberde, “PKK'nin, uyuşturucu ticaretinden elde ettiği gelirlerin önemli bir bölümünü Avrupalı parlamenterlere rüşvet olarak verdiği ve Türkiye aleyhtarı raporlar hazırlattığı” öne sürüldü. Bu haber üzerine haberde adı geçenlerden Almanya Yeşiller Partisi Milletvekili Amke Dieter-Schener, Zaman gazetesi aleyhine dava açtı. Zaman gazetesinin, Avrupa milletvekilleri ile bazı kişilere yönelik PKK'den rüşvet aldıkları suçlamalarının, Türk Hükümeti kaynaklı olduğuna inandığını kaydeden Amke Dieter-Schener, “Bu haberde, Avrupa ülkelerinde bulunan milletvekillerine, tutucu politikacılar ile basın organlarının alışlagelen seviyesiz siyasi küfürlerinden öte suç sayılan fiiller yakıştırılmaktadır. Ben Türkiye'ye İHD Diyarbakır Şubesi yöneticilerine açılan davayı izlemeye geldim ve gelme nedenim Alman Büyükelçiliği tarafından Türk Hükümeti'ne bildirilmiştir. Söz konusu yazı ile Türkiye'deki insan hakları ihlallerini eleştirenleri kötülemeye yönelik girişimlere bir yenisi eklenmiştir. Bu girişim, eleştirel bakan gözlemcilere konulan giriş yasaklarına bir yenisini ekleyebilmek için propaganda amaçlı hazırlık sayılabilir.” dedi. Basın Konseyi de, haberle ilgili olarak Kurul'a başvuran Amke Dieter-Schener'i haklı bularak Zaman gazetesi ve haberde imzası bulunan gazeteci Ahmet Kaya'nın uyarılmasına oybirliği ile karar verdi.

Haberde adı geçen parlamenterlerden Alman Ralf Paesler de, Zaman gazetesindeki suçlamaların Türkiye'nin içinde bulunduğu çıkmazın göstergesi olduğunu bildirdi. Olağanüstü hal, olağanüstü yasalar, işkence, katliam ve baskıların Türkiye'de toplumsal gerçekler olduğunu kaydeden Ralf Paesler, Türkiye'de yaşanan acıların son bulması ve insanca bir yaşam için mücadele edenlerin yanında olduğunu vurguladı. İngiliz İşçi Partisi Basın Bürosu tarafından yapılan açıklamada da, gazetenin kendi milletvekilleri olduğunu iddia ettiği David Angelina ve Frank Hauser'in milletvekili olmak bir yana adlarının bile bilinmediği bildirildi.

“PKK için kuryelik yaptıkları” iddiasıyla 1994 yılında tutuklanan Andreas Günter Landwern ve Karen Braum adlı 2 Alman vatandaşının yargılanmasına 24 Ocak günü İstanbul DGM'de başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede, Andreas Günter Landwern ve Karen Braum'un Türk Ceza Yasası'nın 169. maddesi uyarınca 5 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Sorguları yapılan sanıklar ise iddianamede yazılı olan iddiaların doğru olmadığını ve PKK için kuryelik yapmadıklarını söylediler. Duruşma sonunda, yaklaşık 3 aydır tutuklu olan Andreas Günter Landwern ve Karen Braum tahliye edildi.

Türkiye-Yunanistan ilişkileri

Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkiler, Ege'de karasuların 12 mile çıkartılıp çıkarılmayacağı, PKK'ye destek iddiaları, Batı Trakya Türklerine baskılar, Ege'de NATO'ya bağlı karargahın kurulmasıyla ilgili karşılıklı vetolaşmalar nedeniyle 1995 yılında da kötü geçti. Türkiye ve Yunanistan arasında 12 mil kriziyle 1994 yılında turmanan gerginliğe rağmen alt düzeyde sürdürülen teknik görüşmeler, 1995 yılında tamamen kesildi. Yunanistan, hükümetin 12 mil konusunda yaptığı açıklamalara tepki olarak, kültür işbirliği görüşmelerini tek yanlı

olarak kesti. Türkiye, Yunanistan'ın teknik düzeydeki görüşmelerin başlatılması isteğini, iki ülke arasında kalıcı barış için Ege'de kıta sahanlığı ve karasuları dahil tüm sorunların ikili görüşmelerde ele alınması gerektiğini bildirerek geri çevirdi. ABD'nin bir süredir izlediği, "Ankara ve Atina arasında güven artırıcı önlemler" çerçevesinde gerginlik yaşanmaması politikası, tarafları savaşın eşiğine getirecek sertleşmeleri engelledi. Bu arada, "Suriye'nin Yunanistan'a topraklarında üs verdiği" dair haberler Türkiye'nin tepkisine neden oldu. Yunanlı fanatiklerin, dönemin Devlet Bakanı Yıldırım Aktuna'ya taşlı sopalı saldırı düzenlemesi de iki ülke arasındaki gerginliği arttıran bir etken oldu.

İranlı mülteciler

1995 yılında baskı gören yabancılar arasında İran'dan kaçarak Türkiye'ye gelen ve siyasi sığınma hakkı ya da başka ülkelere gitmek isteyen İranlı mülteciler de önemli yer tuttu. Sık sık gözaltına alınan ya da rahatsız edilen mülteciler kimi zaman sınırdışı edilerek ölüme gönderildi. Bu nedenle Türkiye'de bulunan İranlı mültecilerin bir bölümü, önce Birleşik Sosyalist Parti (BSP) Genel Merkezi'nde (Ağustos ayı başında), sonra da aynı partinin Mamak İlçe Merkezi'nde oturma eylemine başladı. 30 kadarı çocuk olan sığınmacılar, eylem süresince yoğun baskı altında kaldılar. Örneğin; Türkiye'deki İranlı mültecilere yardımcı olmak üzere Almanya'dan Ankara'ya gelen Mehin Ercümeni adlı İranlı kadına, 10 Kasım günü sokak ortasında kimliği belirsiz bir kişinin kullandığı siyah bir araba tarafından kasten çarpıldı. Olaydan sonra hastaneye kaldırılan Mehin Ercümeni'yi ziyarete giden yaklaşık 30 İranlı mülteci "üzerlerinde pasaport bulunmadığı" gerekçesiyle polis tarafından gözaltına alındı. Bu arada Mehin Ercümeni de bir süre gözaltında tutuldu.

11 Kasım akşamı kimliği belirsiz 4 kişi tarafından kaçırılan Bahman Nacibi adlı İranlı mülteciye iki saat işkence yapıldı. Birleşik Sosyalist Parti Genel Başkan Yardımcısı Hakan Tahmaz, olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada "Türkiye Hükümeti, İranlı mültecilere ilgi göstermemekte ısrar etmektedir. Şehir ortasında mültecilerin kaçırılıp işkence edilmesi ve öldürülmek istenmesinin sorumlusu İçişleri Bakanlığı ve Hükümet'tir." dedi. Bahman Nacibi'nin TİHV'de yapılan muayenesi sonucunda, işkence nedeniyle böbreklerinde doku zedelenmesi olduğu saptandı.

BSP Genel Merkezi'nde oturma eylemi yapan İranlı mültecilerden Kobra Bahrani ve Asgar Zelfakari 21 Kasım sabahı polis tarafından gözaltına alınarak Ankara Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesi'ne götürüldü. İranlı Mülteciler Koordinasyon Komitesi'nin yaptığı açıklamada, gözaltına alınan 2 kişinin serbest bırakılması istenerek, "Bu kişiler sınırdışı edilebilirlerse, onları vahşi cezalar ve idam bekliyor. Biz polisin bu tavrını protesto ediyor ve gözaltına alınanların kaderlerinden İçişleri Bakanlığı'nı ve Hükümet'i sorumlu tutuyoruz." denildi.

Gazeteci Hasan Uysal, Türkiye'deki sığınmacıların içinde bulunduğu durum ve sıkıntılar ile Türkiye'nin sığınmacılara yönelik yaklaşımını Siyah Beyaz gazetesinin 13 Temmuz 1995 tarihli sayısında yayımlanan yazısında şöyle anlattı:

"Bir ülkede yaşayan halkların çeşitliliği o ülkenin zenginliğidir" sözü gerçek ise, Türkiye; dünyanın en zengin üç beş ülkesi arasına girmiş durumda. Nitekim, yerleşik halkları saymazsak bile, Türkiye'ye gizli ya da açık yollarla giriş yapan tam 53 değişik ülkeden, ()*

(*) Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği tarafından hazırlanan ve 16 Kasım günü açıklanan "Dünyada Mültecilerin Durumu" adlı raporda, 1995 yılında Türkiye'ye toplam 25 bin mültecinin geldiği, 17 bin kişinin de Türkiye üzerinden geçerek başka ülkelere gittiği kaydedildi.

resmi rakamlara göre 1.7 milyon, gerçekte ise 3 milyon sığınmacı var. Böylece yurtdışında yaşayan Türkler'le Türkiye'ye sığınan yabancıların sayısı da eşitlenmiş görüntüyor. Gizli ya da açık yollarla ülkemize giriş yapan ve sığınmacı olarak kalan yabancıların sayısı resmi rakamlara göre 1.7 milyon. Bu rakama Türkiye'ye turist olarak giriş yapıp, çıkış yapmayan 600 bin kişi dahil değil. Türkiye'ye giriş yapan yabancı sığınmacıların yaklaşık yüzde 90'ı erkek. Sığınmacılar arasında sayıları 1.5 milyona ulaşan İranlılar ilk sırayı alıyor. İranı 300 bin kişi ile Iraklılar izliyor.

Söz konusu sığınmacıların bir bölümü Türkiye'ye normal yoldan giriş yaptıktan sonra, Türkiye'de kalabilmek için kimlik ve pasaportlarını imha ediyorlar. Bu sığınmacılar daha sonra Türkiye'den çıkmak isterlerse sorun çıkmıyor. Ancak Türkiye'ye geçerli bir belge olmadan ya da yasadışı yollardan giriş yapanların işi çok zor. Çünkü girişi olmayanlara çıkış izni de verilmiyor. Nitekim yasadışı yollarla Türkiye'ye giriş yaparak sığınmış 600 kişi, kendilerini kabul eden 3. bir ülke bulmuş olmalarına karşın Türkiye'den çıkış izni alamıyorlar. Çıkamamaları bir yana her an ülkelerine iade edilme tehlikesi ile karşı karşıyalar. Bu ise çok büyük olasılıkla ölüm demek onlar için!

Sığınmacılarla konuşmak, ülkemizde başlarına gelenleri dinlemek şaşırtıcı. Irak'tan gelen ve ABD'den vize aldığı halde çıkışına izin verilmeyen H.D. bu sığınmacılardan biri. Irak sınırından Türkiye'ye nasıl giriş yaptığını anlatırken, elini kolunu sallaya sallaya ve kimseyle karşılaşmadan sınırı geçtiğini söyleyip "Sınırı geçince doğrucu karakola gittim. Amcamın oğlunun da Türkiye'de olduğunu söyledim. Hiç bir şey sormadılar ve 'olur' dediler. Ben de Ankara'ya geldim." diyor.

Bir kısım sığınmacı ise sınır kapısında "hiç bir geçirililiği olmayan, uyduruk kağıtları" göstermiş, görevliler "geç" demişler. Bu uyduruk kağıtlarla geçiş yapanlar da doğal olarak "ellerinde geçerli belge olmadan, yasadışı yollarla ülkeye girmiş" statüsündeler. Bir o kadar da, hiç kimseyi görmeden, hiç kimseye birşey göstermeden Türkiye'ye giriş yapanlar var ki insan ister istemez, "Acaba İran ve Irak'la bütünüleştik mi?" diye düşünmeye başlıyor.

Girişleri olmadığı halde çıkış izni vermediğimiz sığınmacılar konusunda İçişleri Bakanlığı Yabancılar Daire Başkanlığı yetkililerinin aklı yatkın bir savunması var: "Böyle bir izin verirse bu, anında komşu ülkelerde duyulur. Birkaç ayda 5-6 milyon insan Türkiye'ye giriş yapar."

İşin bir başka ilginç noktası ise, 10 yıl gecikme ile imzaladığımız 28.7.1951 tarihli "Sığınmacıların Statüsüne İlişkin BM Sözleşmesi"ni o zamanki Türk Hükümeti imzalarken bir maddeye çekince koyarak, "Avrupa dışından gelenler için bu sözleşmeye uymam" demiş. İnsanlar doğal olarak Fransa, İsveç, İsviçre ya da İngiltere gibi ülkelerden kaçıp Türkiye'ye sığınmayacağına göre, Güney Amerika, Afrika veya Asya ülkelerinden gelenler "sığınmacı" değil "konuk yabancı" sayılıyorlar. Bu konuklar, Türkiye'de sığınmacı sayılmamaları nedeniyle hiç bir hakka sahip değiller. Türkiye'de bu konuklara herhangi maddi katkıda bulunulmuyor. BM sözleşmesine göre bu kişilerin Türkiye ile tek ilişkisi, kendilerine BM yoluyla 3. bir ülke bulununcaya kadar "geçici ikamet izni" vermekle sınırlı. Katkı veren tek kurum, sözleşme gereği BM Mülteciler Yüksek Komiserliği. O da sınırlı sayıdaki sığınmacıya ödenen aylık 100 dolar ile sınırlı. Sığınmacılar 100 dolarla, yabancı bir ülkede ev bulup, zorunlu eşyalarını temin edip, karnını doyurmak zorunda.

Türkiye'nin 1995 yılında yaşadığı diğer bazı önemli olaylar ile siyasi ve ekonomik gelişmeler ana başlıklarıyla şöyle:

Yayımladıkları “İşkence Dosyası” ve “Yakılan Köylerden Bir Kesit” adlı kitaplar nedeniyle haklarında “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca Ankara DGM’de dava açılan TİHV ve İHD yöneticileri, 11 Ocak günü yapılan duruşmada beraat etti.

İstanbul Taksim Meydanı’ndaki Opera Pastanesi’nin 30 Aralık 1994 tarihinde bombalanması sonucu ağır yaralanan Gazeteci-Yazar Onat Kutlar (59), tedavi gördüğü hastanede 11 Ocak sabahı yaşamını yitirdi. Onat Kutlar, 14 Ocak günü İstanbul’da toprağa verildi. Olayda Yasemin Cebenoyan adlı kişi de yaşamını yitirmişti.

Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz, 18 Ocak günü bir açıklama yaparak, Kuran’da “erkeğin kadının amiri olarak gösterildiğini” vurguladı ve “Eğer dövme ailenin devamını sağlayacaksa, kadın dövülebilir. Ancak Kuran’da dövme farz değildir. İlla döveceksin diye bir şey yok.” dedi. Kadın Dernekleri Federasyonu’nun Diyanet Vakfı Salonu’nda yaptığı toplantıya katılan Nuri Yılmaz, çok eşliliği de savundu.

Ülkücü mafyanın önde gelen lideri Alaattin Çakıcı, 20 Ocak günü eski eşi Uğur Kılıç’ı Uludağ’da bir kiralık katile öldürttü. Uğur Kılıç’ın babası Dünder Kılıç, Ahmet Özal ve Semra Özal ile Ankara’daki üst seviyede bir MİT yetkilisinin, kızının öldürülmesiyle ilgili olduğu iddiasını ortaya attı. Uğur Kılıç’ı öldüren Abdurrahman Keskin adlı kişi, olaydan sonra jandarmaya teslim oldu. Abdurrahman Keskin, yargılandığı Bursa 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ömür boyu hapis cezasına mahkum edildi.

Gazeteci-Yazar Uğur Mumcu, ölümünün ikinci yıldönümünde (*) tüm Türkiye’de düzenlenen etkinliklerle anıldı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, “Katiller eninde sonunda bulunacaktır” dedi. Uğur Mumcu’nun katillerinin bulunması amacıyla toplanan 1 milyonu aşkın imza, Uğur Mumcu Cinayetini İzleme Komitesi adına Önder Sav tarafından Meclis Başkanı Hüsamettin Cindoruk’a verildi.

İskeçe (Yunanistan) Müftüsü Mehmet Emin Aga’nın Ocak ayının sonlarında mahkum olması ve tutuklanması tepkilere yol açtı. İHD Genel Başkanı Akın Birdal, konuya ilişkin yaptığı açıklamada şunları söyledi: “Mehmet Emin Aga’nın mahkumiyeti ile İnsan Hakları Bildirgesi’nin 18. maddesi başta olmak üzere uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınan din ve vicdan özgürlüğü açıkça ihlal edilmiştir. Azınlık haklarına karşı da bir tutum olan mahkumiyet kararı, yalnız Batı Trakya Türklerinin değil, tüm insan hakları savunucularının vicdanını yaralamıştır. Bu kararlar kişi güvenliği ve özgürlüğü ihlal edilmiştir. Yunanistan’ın bu yanlış kararı ivedilikle durdurulmalı ve İskeçe Müftüsü serbest bırakılmalıdır.”

Gaziantep’in Kilis ilçesinin MHP’li Belediye Başkanı Burhan Kerküklü, 31 Ocak günü uğradığı silahlı saldırı sonucu öldü. Burhan Kerküklü’nün belediyede çalışan MHP’liler arasındaki çıkar anlaşmazlığı nedeniyle öldürüldüğü ortaya çıktı. Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi, Burhan Kerküklü’nün öldürülmesi olayına adı karışan 13 kişiden İsmail Mısırlı’yı 30 yıl, 6 kişiyi de 4 ay ile 1 yıl 5 ay arasında hapis cezasına mahkum etti. Davada 6 kişi ise beraat etti.

Tüketicinin korunmasına ilişkin yasa, 24 Şubat günü Meclis’te yapılan görüşmeler sonucunda kabul edildi. Yasa ile, tüketici mahkemelerinin kurulması, Tüketici Konseyi’nin oluşturulması, yaşlı ve küçükleri istismar edici reklam yapılamaması, Reklam Kurulu oluştu-

(*) 24 Ocak 1993 tarihinde bombalı bir saldırı sonucunda yaşamını yitiren Gazeteci-Yazar Uğur Mumcu’nun katilleri, saldırının üzerinden 3 yıl geçmiş olmasına karşın ortaya çıkartılmadı. Katillerin ortaya çıkartılması bir yana, yapılan soruşturmada herhangi bir ilerleme sağlanamadı.

rulması, tehlikeli mallarda açıklayıcı bilgi yeralması ve tüketicinin bozulan malı değiştirme isteminin reddedilemeyeceği hükmüne bağlandı. Bu düzenleme, 1 Ocak günü yürürlüğe giren Gümrük Birliği Anlaşması uyarınca yapıldı.

27 Şubat günü Kuzey Irak'ın Zaho kentinde bulunan kalabalık bir çarşıdaki arabaya yerleştirilen bombanın patlaması sonucu 54 kişi öldü, 80 kişi yaralandı.

Kamuoyunda "Pişmanlık Yasası" olarak bilinen, "Bazı Suç Faillerine Uygulanacak Hükümlere Dair Yasa", 8 Mart günü 4 aylık bir süre için yeniden yürürlüğe girdi. 1985 yılından beri zaman zaman uygulamaya sokulan yasa, itirafta bulunarak örgüt ilişkilerini, eylemlerini ve faaliyetlerini ortaya çıkaran yasadışı örgüt üyelerinin ya ceza almamalarını ya da az ceza almalarını öngörüyor. Yasa, itiraftılara kimlik değiştirme, işe girebilme gibi bazı olanaklar da sağlıyor. Yetkililer, son 10 yıllık dönemde Pişmanlık Yasası uyarınca itiraflarda bulunanların sayısının binden fazla olduğunu bildirdiler.

İstanbul'un Gaziosmanpaşa ilçesi Gazi mahallesinde, Aleviler ile sol görüşlü kişilerin gittiği kahvehaneler 12 Mart gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından kurşunlandı. Saldırıda Halil Kaya adlı kişi öldü, 5'i ağır 19 kişi yaralandı. Saldırganlar, gasp ederek olayda kullandıkları taksinin şoförü Mesut Efe'yi de boğazını keserek öldürdüler. Silahlı saldırı büyük tepki uyandırdı. Olaydan hemen sonra Gazi mahallesinde başlayan gösteriler kısa sürede kentin diğer semtlerine, ardından da Türkiye geneline yayıldı. İstanbul'un Gazi ve 1 Mayıs mahallelerindeki gösteriler sırasında polislin yaygın şekilde silah kullanması sonucunda 23 kişi öldü.

Türkiye, 20 Mart sabahı Kuzey Irak'taki PKK kamp ve mevzilerine karşı büyük bir kara ve hava harekâtı başlattı. Şemdinli ile Habur arasındaki 220 kilometrelik bir alanda süren harekâta 30-35 bin asker katıldı. Harekâta katılan askeri birlikler 24 Nisan gününden itibaren geri çekilmeye başladı.

Yozgat'ın Sorgun ilçesinde bulunan özel bir şirkete ait kömür ocağında 26 Mart günü saat 16.00 sıralarında meydana gelen göçük sonucunda 40 işçi öldü, 10 işçi yaralandı. Kazanın meydana geldiği ocak, Çalışma Bakanlığı müfettişlerinin yaptığı inceleme sonucunda "can güvenliğinin bulunmadığı" gerekçesiyle kapatılmış, ancak bu karar Kayseri İş Mahkemesi tarafından iptal edilmişti. Çalışma Bakanı Ziya Halis, kazanın, metan gazının havadaki oranının patlama sınırını aştığı bir ortamda dinamit ateşlenmesi sonucu meydana geldiğini ve kazada işverenin ağır kusuru bulunduğunu bildirdi.

Rüşvet almakla suçlanan Emlak Bankası eski Genel Müdürü Engin Civan, (*) 7 Nisan günü 7 yıl 6 ay hapis ve 62.5 milyar lira para cezasına mahkum edilirken, işadamı Selim Edes, tutukluluk süresi dikkate alınarak 111 milyar lira karşılığında tahliye edildi. Selim Edes serbest bırakılır bırakılmaz ABD'ye yerleşti.

Tunceli'nin Nazımiye ilçesi Belediye Başkanı Kemal Tekin, 7 Nisan günü saat 21.30'da evine gelen kimliği belirsiz 2 kişi tarafından öldürüldü. 27 Mart 1994 tarihinde yapılan seçimleri bağımsız aday olarak kazanan Kemal Tekin'in öldürülmesi Nazımiye'de gerginlik yarattı. Kemal Tekin'in "devletle işbirliği yaptığı" gerekçesiyle PKK militanları tarafından öldürüldüğü öğrenildi.

(*) Engin Civan, 19 Eylül 1994 tarihinde uğradığı silahlı saldırı sonucu yaralandı. Bu olay, Türkiye gündemini uzun bir süre meşgul eden bir rüşvet olayının ortaya çıkmasına yol açtı. 4 Ekim 1994 tarihinde tutuklanan Engin Civan hakkında "rüşvet aldığı" iddiasıyla dava açıldı. Rüşvet davasına eski Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın eşi ve çocuklarının da aralarında bulunduğu çok sayıda ünlü kişinin adı karıştı.

Türk futbol milli takımının 27 Nisan akşamı oynanan Avrupa Şampiyonası grup eleme maçında İsviçre'yi yenerek liderliğe yükselmesi üzerine yapılan gösteriler sırasında çevreye rastgele ateş açılması ölüm ve yaralanmalara yol açtı. Açılan ateş sonucunda İstanbul Mecidiyeköy'de Sultan Albayrak adlı kadın, Bilecik'te de Tolga Molla (19) adlı üniversite öğrencisi vurularak öldü. İstanbul Kocamustafapaşa'da bir çocuk, babası maç seyredirken boynundaki atkının demire dolanması sonucu boğularak yaşamını yitirdi. Açılan ateş sonucunda Türkiye genelinde 14 kişi de yaralandı. Çoğunluğunu "bozkurt" işareti yapan ve MHP'nin "3 hilal"li bayrağını taşıyanların oluşturduğu göstericilerin taşkınlığına ve ateşli silah kullanmalarına polisler de katıldı. Türk milli takımının 6 Eylül günü Macaristan ile yaptığı futbol karşılaşmasını kazanmasından sonra da başta İstanbul ve Ankara olmak üzere pek çok kentte taşkınlıklar yapıldı, çevreye rastgele ateş açıldı. Olaylar sırasında İstanbul'un Okmeydanı Gürsel mahallesindeki bir evin balkonunda bulunan Eda Aydoğdu adlı çocuk sırtına kurşun isabet etmesi sonucunda yaralandı. Ankara'da ise Keçiören Laleli sokaktaki evinin önünde galibiyeti kutlayan Fatih Erdoğan adlı kişi, havalı tabancayla açılan ateş sonucu boynundan yaralandı. Adana'nın Eskibey mahallesinde ise Süreyya Söndüren adlı çocuk kurşunla yaralandı. 15 Kasım günü Türkiye ile İsveç arasında oynanan futbol karşılaşmasının 2-2 berabere sonuçlanıp Türkiye'nin Avrupa Şampiyonası finallerine katılmasının kesinleşmesi üzerine yapılan taşkınlıklar sırasında da bir grup MHP yanlısı, taşlarla HADEP Ankara Yenimahalle İlçe Merkezi'ne saldırdı. Maçın hemen ardından yapılan saldırıda binanın camları kırıldı.

Türkiye'ye gelen eski Sovyetler Birliği'nin devlet başkanlarından Mihail Gorboçov, 28 Nisan günü konferans vermek üzere gittiği Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde öğrenciler tarafından yuhalandı ve çürük yumurta yağmuruna tutuldu. Olayla ilgili olarak 22 öğrenci hakkında dava açıldı.

1 Mayıs İşçi Bayramı, başta İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Bursa olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde düzenlenen gösteri ve toplantılarla kutlandı. Binlerce kişinin katıldığı gösteri ve toplantılar polisin bir müdahalede bulunmaması ve gösterileri uzaktan izlemeyi tercih etmesi nedeniyle büyük ölçüde olaysız sona erdi. Adana'da Uğur Mumcu Meydanı'nda düzenlenen gösteriden sonra yürüyüş yapmak isteyen bir grubun polis tarafından dövülerek dağıtılması sırasında 3 kişi yaralandı. İstanbul'daki gösteri öncesinde, üstlerinin aranmasına tepki gösteren bir grupla polis arasında çıkan taşlı sopalı çatışma çıktı.

Siyasi mülteci olarak yaşadığı Almanya'da "Anadolu Federe İslam Devleti"ni kurup kendisini "İslam dünyasının halifesi" ilan eden Cemalettin Kaplan, 16 Mayıs günü öldü. Türkiye'deki laik düzene karşı faaliyetlerde bulunan ve kamuoyunda "Kara Ses" olarak tanınan Cemalettin Kaplan, yurtdışına çıktıktan sonra 1984 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla vatanıştıktan çıkarılmıştı.

Yeni Günaydın, Süper Tan ve Ekonomik Bülten gazetelerinin sahibi Bekir Kutmangil, 23 Mayıs sabahı İstanbul Mecidiyeköy Kore Şehitleri Caddesi'nde bindiği otomobilin önünü kesen 3 kişinin açtığı ateş sonucunda öldürüldü. Olayda siyasi bir yön bulunmadığı ve Bekir Kutmangil'in ticari ilişkileri nedeniyle öldürülmüş olabileceği açıklandı. Bekir Kutmangil'in öldürülmesiyle ilgili olarak, aralarında saldırganların da bulunduğu ileri sürülen 8 kişi yakalanarak haklarında dava açıldı. İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 16 Ağustos günü başlayan davada sanıklardan İbrahim Cici, Hüseyin Vurçekiç, Engin Gölve ve İbrahim Yücel hakkında Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm, diğer 4 sanık hakkında ise "cinayete yardım etmek" suçundan çeşitli hapis cezaları istendi. Duruşmada sorguları yapılan sanıklar, emniyet ifadelerinin işkenceyle alındığını ve suçsuz olduklarını söylediler.

Anayasa Mahkemesi tarihinde ilk kez, bir üye iki kez üst üste başkan seçildi. Görev süresi 7 Mayıs günü dolan Yekta Güngör Özden, 25 Mayıs günü ikinci kez Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na getirildi. Yekta Güngör Özden'e 6 oy verilen seçimde, diğer aday Güven Dinçer 4 oy alırken bir üye de Selçuk Tüzün'e destek verdi. Yekta Güngör Özden, seçildikten sonra yaptığı konuşmada, "Seçimler yapılmadan önce, bazı gazete köşe yazarları ve mahkememizin üyelerinin de içinde bulunduğu çeşitli toplantılar yapıldığı ve benim yeniden seçilmem için üyelerimize telkinlerde bulunduğu yolunda duyumlar aldım. Ama ben bunlara inanmadım. Beni kendisinden yana ya da kendisine karşı sananlar aldanacaktır." dedi.

10 Ağustos 1978 tarihinde 3 arkadaşıyla birlikte Ankara'nın Balgat semtindeki 4 ayrı kahvehaneyi tarayarak, sol görüşlü 5 kişiyi öldüren, 12 kişiyi de yaralayan İsa Armağan, (*) 30 Mayıs günü Almanya'dan Türkiye'ye getirildi. 31 Mayıs günü tutuklanan İsa Armağan kısa süre Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde tutulduktan sonra gizlilik içinde Bandırma Cezaevi'ne götürüldü. Hakkındaki ölüm cezası kararı, Terörle Mücadele Yasası uyarınca 10 yıla indirilen, şartlı tahliye uygulamasından yararlanan ve daha önce tutuklu olarak kaldığı süreler dikkate alınan İsa Armağan, 11 yıl 8 ay 20 gün cezaevinde kalacak. (İsa Armağan'ın gasp ve yaralama suçlarından verilmiş başka cezaları da bulunuyor.)

Kültür Bakanı Ercan Karakaş, Nazım Hikmet'i vatandaşlıktan çıkaran 27 Mayıs 1951 tarihli Bakanlar Kurulu kararının kaldırılması için 2 Haziran günü Başbakanlığa başvurdu. Başvurudan yıl sonuna değin bir sonuç çıkmadı.

İzmir'e bağlı Tırazlı köyü yakınlarında piknik yapan bir ailenin üzerine 4 Haziran günü saat 16.30 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açılması sonucunda Huriye Kaçırılmaz, Beşir Kaçırılmaz (40), Hüsnüye Kaçırılmaz (65), Dilek Kaçırılmaz, İbrahim Kaçırılmaz ve Zöhre Kaçırılmaz adlı 6 kişi öldü. Olayda, Muhammet (7), Alpaslan (5), Şükrü (12) ve Veysi Beşir Kaçırılmaz adlı 4 çocuk da yaralandı. Saldırıda siyasi bir yön bulunmadığı ortaya çıktı.

"Grevli ve toplu sözleşmeli sendikal hak" ve "demokratik anayasa" isteyen onbinlerce memur, son yılların en geniş katılımlı eylemini gerçekleştirdi. Türkiye'nin pek çok yerinden otobüslerle Ankara'ya gelen memurlar, 17 Haziran sabahı Hipodrum Alanı'nda toplandı. Daha sonra topluca Zafer Meydanı'na gelen memurlar, burada Ankaralı memurlarla birleşti. Sayısı 70 bini aşan memur topluluğu daha sonra Kızılay Meydanı'nda oturma eylemine başladı. 17 Haziran gecesi de devam eden oturma eylemi, 18 Haziran günü saat 18.30'da sona erdi. Eylem nedeniyle 37 sendika yöneticisi hakkında dava açıldı.

İHD Genel Başkanı Akın Birdal, HABITAT-II toplantısının 1996 yılında Türkiye'de yapılmasıyla, köy boşaltma uygulamaları ile dünyada yerleşim hakkını en fazla ihlal eden ülkeler arasında yer alan Türkiye'nin ödüllendirilmiş olacağını söyledi. 29 Haziran günü bir basın toplantısı düzenleyen Akın Birdal, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 2 bin 469 köyün boşaltıldığını, bu politikanın sorumluluğunun hükümete ait olduğunu ve bu uygulamanın bölgenin nüfus yapısını değiştirdiğini söyledi. Akın Birdal, ancak köy boşaltma uygulamasına son verilmesi ve köyleri boşaltılanlara tazminat ödenmesi koşuluyla HABITAT-II toplantısının Türkiye'de yapılmasının uygun olacağını belirtti.

(*) İsa Armağan, yargılandığı davada ölüm cezasına mahkum olduktan sonra, suç ortağı Mustafa Pehlivanoglu ile birlikte Mamak Askeri Cezaevi'nden kaçmıştı. Mustafa Pehlivanoglu kısa sürede yakalanmış ve 12 Eylül askeri darbesinden sonra idam edilmişti. Kaçtıktan sonra bir süre Türkiye'de gizlenen İsa Armağan ise önce İran'a gitmiş, burada uzun bir süre kalarak devrim muhafızlığı yapmış, 1991 yılında da Almanya'ya geçerek iltica başvurusu yapmıştı.

Gazeteci-Yazar Aziz Nesin (80), 6 Temmuz günü saat 01.00 sıralarında İzmir'in Çeşme ilçesinde geçirdiği bir kalp krizi sonucunda yaşamını yitirdi. İHD'nin kurucularından olan ve yaşamının son günlerinde radikal İslamcıların ağır saldırılarına maruz kalan Aziz Nesin, 8 Temmuz günü vasiyetine uygun olarak, kendi kurduğu Nesin Vakfı'nın bahçesine törensiz gömüldü. Aziz Nesin'in mezar yerinin belli olmaması için 8 ayı mezar açıldı.

Akciğerlerindeki rahatsızlık nedeniyle hastanede tedavi gören siyasetçi, yazar ve öğretim üyesi Mehmet Ali Aybar (87), kalp yetmezliği sonucu 10 Temmuz günü öldü. Kapatılan Türkiye İşçi Partisi ile Sosyalist Devrim Partisi'nde genel başkanlık yapan Mehmet Ali Aybar, İHD'nin kurucuları arasında da yer almıştı. 1969-1973 yılları arasında İstanbul Milletvekili olarak parlamentoda görev yapan Mehmet Ali Aybar, 13 Temmuz günü İstanbul'da yapılan törenden sonra Aşiyan Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Butros Gali'nin 18 Temmuz günü Türkiye'ye yapacağı ziyaret, radikal İslamcı ve şovenist grupların büyük tepkisine yol açtı. Gali'nin, Ankara Bilkent Üniversitesi tarafından kendisine verilen "fahri doktora" ünvanını almak üzere Türkiye'ye geleceğinin duyulması üzerine çeşitli gösteriler yapıldı. Gali, tepkiler üzerine Türkiye'ye gelmekten vazgeçti. Bilkent Üniversitesi kurucusu ve Mütvevelli Heyeti Başkanı İhsan Doğramacı ise Butros Gali'ye "fahri doktora" ünvanı verilmesinin söz konusu olmadığını açıkladı.

Isparta'nın Senirkent ilçesinde 13 Temmuz gecesi yağın sağnak yağmurun yol açtığı sel ve heyelan büyük can ve mal kaybına neden oldu. Sel ve heyelan sonucunda 105 ev tamamen, 69 ev de büyük ölçüde ya yıkıldı ya da toprak altında kaldı, 74 kişi öldü, 47 kişi yaralandı. Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı Genel Müdür Yardımcısı Gülay Yaşın, Senirkent'teki felaketin bitki örtüsünün tahribatı sonucu meydana geldiğini vurguladı. Gülay Yaşın şunları söyledi: "Eğer dağda bitki örtüsü olsaydı, bir sünger gibi emer ve bunu tutardı. Devlet, Anayasa'nın 44. maddesine göre toprağı korumakla yükümlü. Bu iş, geçmiş olsun dilekleriyle olmaz. Bu olay ilk değil, son da olmayacaktır. İlla bir şeyleri görmek için insanların başına bir felaket mi gelmeli? Neyin neden olduğunu bilmiyorlar. Doğal afet değil bu, siyasilere sorumsuzluğu sonucu ortaya çıkmış bir olaydır."

Yargıtay, 12 Eylül askeri darbesi sonrasında açılan çok sanıklı davalar arasında yer alan Fatsa Devrimci Yol davası ile ilgili kararını 14 Temmuz günü açıkladı. 460 sanıkla ilgili kararda, Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından 266 sanık hakkındaki mahkumiyet, 149 sanık hakkındaki beraat, 14 kişi hakkındaki dava düşürülmesi kararları onaylandı. Cezası onaylananlardan 8'i ölüm 14'ü de ömür boyu hapis cezasına mahkum olmuştu. 20 sanık hakkında verilen cezayı az bulan Yargıtay, 7 mahkumiyet ve 2 beraat kararını da bozdu. Cezası az bulunan 20 kişi Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi, haklarındaki kararlar bozulan diğer 9 kişi ise 146/3. maddesi uyarınca yeniden yargılanmaya başladı. Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca yeniden yargılananların adları şöyle: "Sedat Göçmen, Aydın Akyazı, Ahmet Aktaş, Ekrem Aslantaş, Fahrettin Öztürk, Dursun Öztürk, İrfan Bölükbaşı, Hüsamettin Keskin, Zati Yücel Özel, Feridun Ekiz, Aydın Oral, Hicabi Karadeniz, Mahmut Keskin, Ahmet Küçüköksüz, Bahattin Oğuzer, Bayram Türkmen, Cemal Sadman, Zekai Top, Emir Yaşar ve Osman Nuri Yaman."

Gümüşhane Barosu Başkanı Ali Günday (35), 25 Temmuz günü saat 10.00 sıralarında Gümüşhane'deki bürosuna gelen İzzet Kırac adlı kişi tarafından tabancayla vurularak öldürüldü. Olaydan sonra polise teslim olan İzzet Kırac (44), Ali Günday'ı "başı örtülü bayan avukatların duruşmalara girmesine izin vermediği için öldürdüğünü" söyledi. İzzet Kırac, Adana'da oturduğunu ve Ali Günday'ı öldürmek için Gümüşhane'ye geldiğini belirtti.

Birleşmiş Milletler Türkiye Temsilciliği önünde 26 Temmuz günü bir saatlik oturma eylemi yapan İHD Genel Yönetim Kurulu üyeleri ve şube başkanları, Bosna konusunda acil tavır geliştirilmesini istediler. "Bosna Hersek'te katliamlara ve çifte standarta son", "Bosna'da barış hemen, şimdi" ve "Haklar her yerde eşit ve özgür olmalıdır" yazılı dövizlerle Temsilcilik önünde toplanan ve Butros Gali'ye iletmek için bir mektup vermek isteyen İHD yöneticileri, "48 saat öncesinden randevu alınmadığı" gerekçesiyle içeri sokulmadı. Kapıya gelen Birleşmiş Milletler görevlisi, mektubu alarak, Butros Gali'ye ileteceklerini söyledi. İHD Genel Başkan Yardımcısı Ercan Kanar, İHD yöneticilerinin içeri alınmamasının Birleşmiş Milletler'in insan haklarına bakışını yansıttığını ifade ederek, "Birleşmiş Milletler, suçluların tutum, davranış ve telaşı içindedir." dedi. Londra Konferansı'ndan sonra, Birleşmiş Milletler'in etkin ve caydırıcı önlemler almaması sonucunda Sırp saldırıları yoğunlaştırdığını ifade edildiği mektupta, "Birleşmiş Milletler mekanizmaları bugün Bosna sorununda felce uğramıştır. Barış gücü, bir soykırımı engellemek bir yana kendini bile koruyamaz, zavallı bir konuma düşmüştür. Bu durumun ana kaynağı ise, Güvenlik Konseyi'nin anti-demokratik, beş büyük devlete bağlı tekelci yapısıdır. Temsil ettiğiniz kurumu bağlaması gereken belgelerdeki ortak idealleri bir kez daha hatırlatıyor, Sırp şovenist saldırısına karşı herkesi kesin tavır almaya çağırıyoruz." denildi.

Rize ve civarında 1 Eylül günü şiddetli yağış nedeniyle oluşan selde 10 kişi öldü ve büyük maddi zarar meydana geldi.

Toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine devlete ait fabrika ve kuruluşlarda çalışan 160 bin işçi 20 Eylül sabahı greve başladı. Grevdeki işçi sayısı kısa sürede 300 bini geçti. Cumhuriyet tarihinin en geniş çaplı grevine katılan işçilerin büyük bölümünü Türk İş'e üye işçiler oluşturdu. Grevler, iktidarın tüm baskıları ve uzlaşmaz tutumuna karşın devam etti. Hükümetin grevlere karşı takındığı tutumu protesto eden onbinlerce işçi 15 Ekim günü Ankara'da gösteri yaptı. Kızılay Meydanı'na toplanan işçiler, Tansu Çiller başkanlığındaki Hükümet için güven oylamasının (Ayrıntılı bilgi sayfa 24'de.) yapılacağı saat 15.00'a kadar gösterilerini sürdürdüler. Başta İzmir, Adana, Bursa, Mersin, Samsun, Eskişehir olmak üzere onbinlerce işçi, engellemeler nedeniyle Ankara'ya gitme olanağı bulamadı. İstanbul, Kocaeli, Düzce ve Sakarya'dan gelen işçi grupları ise polis ve jandarma barikatları nedeniyle büyük güçlüklerle karşılaştı. İşçiler yol boyunca, yola barikat kuran güvenlik görevlileri ile çatışarak Ankara'ya ulaştı. Hükümet ile Türk İş arasındaki toplu sözleşme görüşmeleri 27 Ekim günü anlaşmayla sonuçlandı. Başbakan Tansu Çiller ile Türk İş Başkanı Bayram Meral arasındaki anlaşmaya göre, 550 bin işçinin ücretlerine 1995 yılı için ortalama yüzde 25, 1996 yılı için ise ortalama yüzde 30 oranında zam yapıldı.

Türkiye'nin batısındaki pek çok yerleşim merkezi, 1 Ekim günü saat 17.57'de merkez üssü Afyon'un Dinar ilçesi yakınına olan depremle sarsıldı. 6,1 şiddetindeki deprem sonucunda Dinar'daki binaların büyük bölümü çöktü ya da hasar gördü. Bölgede saat 20.03, 20.24 ve 22.51'de de üç sarsıntı oldu. Deprem sonucunda, 34 kişi öldü, 162 kişi yaralandı. Deprem, Afyon'un Evciler, Sandıklı ve Kızılören ilçelerinde de hasara yol açtı.

Yaklaşık 17 yıldır yurt dışında siyasi mülteci olarak yaşayan, 12 Eylül 1980 askeri darbesi öncesinin gençlik liderlerinden Bülent Uluer Türkiye'ye döndü. 2 Ekim sabahı uçakla İstanbul'a gelen Bülent Uluer, bir güçlükle karşılaşmadan Türkiye'ye giriş yaptı.

"Grevli ve toplu sözleşmeli sendikal hak" isteyen ve maaşlarını yetersiz bulan onbinlerce memur, 17 Ekim günü Türkiye genelinde bir günlük iş bırakma eylemi yaptı. Eylem nedeniyle pek çok devlet kurumu ve hastanelerde işler durdu, bazı okullarda eğitim yapılamadı.

Eylem özellikle İstanbul'daki günlük yaşamı büyük ölçüde etkiledi, şehiriçi ulaşımda aksaklıklara yol açtı. İşbaşı yapmayan memurlar, başta İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde protesto gösterileri düzenledi.

Üniversitelerde "öğrenim harcı" adı altında toplanan paraya yüzde 350 oranında zam yapılmasını protesto eden 1500 öğrenci, 20 Ekim günü Ankara Kızılay Meydanı'nda gösteri yaptı. Polislerin tüm engellemelerine karşın öğle saatlerinde meydana toplanan öğrenciler yaklaşık bir saat slogan atarak gösterilerini sürdürdüler. Bu arada öğrenim harcına yapılan zammı protesto eden 350 bin imzalı dilekçe, Meclis Başkanlığı'na verildi. Polisle öğrenciler arasında sık sık tartışma ve kavgaların yaşandığı gösteriden sonra Cebeci'ye doğru yürüyüşe geçen 400 kişilik öğrenci grubu polisler tarafından coplanarak dağıtılmak istendi. Öğrencilerin polislerle taş atarak karşı koyması üzerine çıkan çatışmada çevredeki binaların ve araçların camları kırıldı, 10 öğrenci gözaltına alındı. Gösteriye katılmak üzere diğer illerden Ankara'ya gelen öğrenciler büyük ölçüde engellendi. İstanbul'dan Ankara'ya trenle gelen 200 öğrenci, polisler tarafından gösteri bitene kadar gardan dışarıya çıkartılmadı. Eskişehir'den gelen öğrencilerin bindiği 3 otobüs Ankara'ya sokulmadı. Değişik illerden Ankara'ya gelen öğrencilerin bindiği 39 otobüs sabah saatlerinde içindeki öğrencilerle birlikte Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Öğrenciler gösteri bitene kadar gözaltında tutuldu. Ayrıca Ankara'daki üniversitelerde okuyan 150 kadar öğrenci gösteriye katılmak üzere bekledikleri Kızılay civarındaki park ve kafeteryalara baskın yapan, 50 kadarı da üniversitelerin çevresinde önlem alan polisler tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanların tümü gösteri bittikten sonra serbest bırakıldı.

Yargıtay, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan DEP üyesi 7 eski milletvekili ile Şırnak Bağımsız Milletvekili Mahmut Alınak'a Ankara DGM tarafından verilen cezalarla ilgili kararını 26 Ekim günü açıkladı. Karara göre, Ahmet Türk ve Sedat Yurtdaş'ın cezaları "yargılamanın Türk Ceza Yasası yerine Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca yapılması", Mahmut Alınak ve Sırrı Sakık'ın cezaları ise "para cezasının arttırılması" isteğiyle bozuldu. Hatip Dicle, Leyla Zana, Orhan Doğan ve Selim Sadak'ın cezaları ise onaylandı. Ahmet Türk ve Sedat Yurtdaş kararlarla birlikte tahliye edildi. Cezaları kesinleşen Hatip Dicle, Leyla Zana, Orhan Doğan ve Selim Sadak 2005 yılı Haziran ayına kadar cezaevinde kalacak.

İstanbul'da 13 Mart günü oynanan Fenerbahçe-Galatasaray futbol maçı sonrasında Osman Gün (18) adlı kişiyi döverek öldürdükleri için yargılanan 4 lise öğrencisinden Mustafa Nihat Gençer, 2 yıl 3 ay 15 gün hapis cezasına mahkum oldu. Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 31 Ekim günü sona eren davada diğer üç sanığa 1 yıl 4'er ay hapis cezası verildi.

Ankara DGM Başsavcısı Nusret Demiral, 31 Ekim günü itibariyle görevini bırakarak emekli oldu. Nusret Demiral daha sonra MHP'ye katıldı ve seçimlerde bu partinin milletvekili adayı oldu.

İzmir ve civarında 4 Kasım günü saat 02.00 sıralarında başlayan ve saat 05.30'a kadar devam eden sağanak yağmurun yol açtığı sel sonucunda 61 kişi öldü, 150'ye yakın kişi yaralandı. Sel baskını İzmir'in Yamanlar, Örnekköy, Bayraklı, Şirinyer, Güzelbahçe, Maltepe, Çiğli ve Alsancak semtlerinde büyük hasara yol açtı. Bu semtlerde 200 kadar ev yıkıldı, 2 binden fazla ev ve işyerini su bastı, çok sayıda araç hasar gördü. Ölüm ve yaralanma olaylarının büyük bölümü, Yamanlar ve Örnekköy'ün dere yatakları civarında kurulan gecekondu bölgelerinde meydana geldi. Türkiye, İzmir'deki sel baskını ile büyük kentlere göç, çarpık kentleşme, gecekondu bölgelerine altyapı hizmetlerinin götürülmemesi ve sağlıksız konut yapımının yarattığı sorunların vahim sonuçlarını bir kez daha yaşamış oldu. Sel baskını sonrasında bölgede salgın hastalıklara tanık olundu. Bu arada Şahin Öztürk adlı kahveci,

kanalizasyon sularına karışan fare idrarı ile geçen ve adı sık duyulmayan öldürücü "Weil" hastalığına yakalanarak öldü. Şahin Öztürk'ün eşi Nuray Öztürk (33), "Sel baskınında evimiz hasar gördü. Hiçbir şeyimiz kalmadı. Gerekli önlemler alınsaydı eşim ölmezdi" dedi.

İlkokul Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Sandığı'nda (İLKSAN) yolsuzluk yaptıkları, zimmetlerine para geçirdikleri, usulsüz otomobil kampanyası düzenledikleri ve çok yüksek fiyatla arsa alımı yaparak devleti zarara uğrattıkları için haklarında dava açılan 24 kişinin yargılanması sona erdi. 29 Kasım günü Ankara 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmada, İLKSAN Yönetim Kurulu eski Başkanı Bilal Büyükkaya ile İhale Komisyonu Üyesi İrfan Oğuz 9 yıl 9'ar ay, İhale Komisyonu Üyesi Ahmet Özgür 8 yıl 3 ay, İLKSAN'a yüksek fiyatla arsa satan Tercüman Gazetesi Sahibi Sedat Çolak 2 yıl hapis cezasına mahkum oldu. 18 sanığa da 3 ile 5 yıl 3 ay arasında hapis cezaları verildi. Davada, Canan Sarısözen beraat etti, Selahattin Fahri Acuner hakkındaki dava ise öldüğü için ortadan kalktı.

Türk İş'in (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) 5 Aralık günü Ankara'da toplanan Genel Kurulu'nda yapılan seçimler sonucunda, Türk İş Genel Başkanlığı'na, kullanılan 460 oydan 252'sini alan Bayram Meral yeniden seçildi. Bayram Meral'in rakibi Faruk Barut'a ise 204 oy verildi. Seçimler sonucunda Türk İş Yönetim Kurulu üyeliklerine Şemsi Denizer, Enver Toçoğlu, Salih Kılıç ve Sabri Özdeş getirildi.

Yargıtay, Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde 1989 yılında sonuçlanan Devrimci Yol davası ile ilgili kararını 28 Aralık günü açıkladı. Kararla birlikte, 65 sanık hakkındaki karar düzeltilerek, 87 sanık hakkındaki karar ise (7'si idam, 36'sı ömürboyu hapis) olduğu gibi onaylandı. 5 sanığın temyiz istemi reddedildi, bir sanık hakkındaki dava ölüm, 176 sanık hakkındaki dava da zaman aşımı nedeniyle ortadan kaldırıldı. Cezası onaylanan sanıklar arasında ölüm cezasına mahkum olan Mahmut Memduh Uyan, Sadettin Kahraman, Erol Kartal, Tevfik Güneş, Atilla Kılıç, Ertuğrul Ak ve Kemal Özer ile ömür boyu hapis cezasına mahkum olan Devrimci Yol liderlerinden Oğuzhan Müftüoğlu, Mehmet Ali Yılmaz, Ali Alfath, Ali Başpınar ve Nasuh Mitap da bulunuyor. Bu kişilerden ölüm cezasına mahkum olanlar 10 yıl, ömür boyu hapis cezasına mahkum olanlar ise 8 yıl hapis yattıkları için, 1991 yılında yürürlüğe giren "Terörle Mücadele Yasası'nın şartlı tahliye hükümlerinden yararlanarak serbest bırakılmışlardı. Sıkıyönetim Mahkemesi'nin 23 sanık hakkında "örgüt üyeliği" suçlamasıyla verdiği hapis cezaları ise az bulunarak bozuldu. Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle yeniden yargılanacak olan 23 kişinin adları şöyle: "Cahit Akçam, Halil Yasin Ketenöğlu, Bünyamin İnan, Murat Parlakay, Yalçın Bürkev, Erdoğan Genç, Nuri Özdemir, Nurettin Aytun, Emin Koçer, Hasan Ertürk, Yaşar Kambur, Atalay Dede, Veli Yıldırım, Hüseyin Aslan, Yeter Güneş, Akın Dirik, Melih Pekdemir, Celal Mut, Hilmi İzmirli, Mehmet Hassoy, Yusuf Yıldırım, Osman Nuri Ramazanoğlu ve Hıdır Adıyaman." 12 Eylül darbesinden sonra Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde açılan Devrimci Yol davasında sanıklardan 7'si idam, 36 ömür boyu, 346'sı 2 ile 6 yıl arasında değişen hapis cezasına mahkum olmuş, 129 kişi hakkındaki dava düşmüş, 177 kişi hakkında da beraat kararı vermişti. Davanın avukatlarından Mehdi Bektaş, kararı değerlendirirken, "hayal kırıklığına" uğradıklarını bildirdi. Mehdi Bektaş, kararın hukuki değil siyasi olduğunu belirtti ve "Bir durum değerlendirmesi yaptıktan sonra konuyu Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na götürebiliriz." dedi.

"Devrimci Sol adlı örgüte üye oldukları ve örgüt adına silahlı eylem yaptıkları" iddiasıyla, 1991 yılından beri Ankara DGM'de yargılanan 4'ü tutuklu 23 sanık hakkındaki dava 29 Aralık günü sona erdi. Davada, tutuklu sanıklar Orhan Özpolat, Mehmet Güngörmez, Feridun

Yılmaz ve Nevzat Şahin, Türk Ceza Yasası'nın (TCY) 146/1. maddesi uyarınca önce ölüm cezasına mahkum oldu, ancak bu cezalar daha sonra ömür boyu hapis cezasına indirildi. Sanıklardan Murat Demir (avukat), Hüseyin Koç, Necmi Suna, Ümmet Suna, Nail Çavuş, Tunay Bulduk, İbrahim Çuhadar, Günsel Şahin ve Hülya Dede, "örgüt üyesi olmak" suçlamasıyla ve TCY'nin 168/2. maddesi uyarınca 12 yıl 6'şar ay, Bedii Yarayıcı (avukat) ve Yakup Şahin "örgüte yardım ve yataklık yaptığı" suçlamasıyla TCY'nin 169. maddesi uyarınca 3 yıl 9'ar ay hapis cezasına mahkum oldu. Deniz Teztel (gazeteci), Ahmet Düzgün Yüksel (avukat), Zeki Rüzgar (avukat), Fatma Yaman, Sefer Nedim Ergüven, Sinan Duru, Osman Dağlı ve Hatice Suna ise beraat etti. Davaya kaynaklık eden soruşturmayı emekli olduktan sonra MHP'den politikaya atılan Ankara DGM eski Başsavcısı Nusret Demiral yürütmüştü. Nusret Demiral, özel bir ekip oluşturarak o dönem Güneş gazetesi İnsan Hakları Servis şefliği görevini yürüten gazeteci Deniz Teztel'i, İstanbul'dan uçakla Ankara'ya getirmişti. İstanbul Barosu Başkanı Turgut Kazan da, davada yargılanan Murat Demir'e gözaltı süresi boyunca işkence yapıldığı kamuoyuna açıklamıştı. Adli Tabiplik ise, daha sonra Murat Demir'e işkence görüldüğüne dair rapor vermiş ve durum Uluslararası Af Örgütü ile Birleşmiş Milletler'in gündemine girmişti.

Türkiye ekonomisinin en önemli sorunlarından biri olan yüksek oranlı enflasyon, 1995 yılında da ekonomik kriz yılı olan 1994'ten önceki düzeye inmedi. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yaptığı açıklamaya göre; 1995 yılında enflasyon, tüketici fiyatlarında yüzde 78.9, toptan fiyatlarda ise yüzde 64.9 olarak gerçekleşti. Fiyat artışı hızı da kamu tarafından üretilen mal ve hizmetlerde yüzde 48.2 düzeyinde kalırken, özel sektörde yüzde 71.8'e ulaştı. 12 aylık ortalamaya göre toptan eşya fiyatları 1995 yılında yüzde 88.5 oranında arttı.

KÜRT SORUNU

Türkiye'nin 1995 yılındaki en can alıcı konusu yine Kürt sorunu oldu. Türkiye'de yaşanan insan hakları ihlallerinin önemli bölümünün temel nedeni olan Kürt sorunu, yaşanan olumsuz olaylar ve ortaya çıkan gelişmelerle bir önceki yılı aratacak ölçüde daha içinden çıkmaz hale geldi. Siyasal iktidar, soruna barışçıl ve demokratik bir çözüm bulmayı amaçlayan tüm demokratik istemlere kulak tıkadı. Askeri yöntemler bu konuda tek çözüm yolu olarak gösterildi ve uygulandı. Şiddet, Kürt sorununun en belirgin özelliği olmayı sürdürdü. Kürt sorunu konusunda politika belirleme ve uygulama yetkisi yine Milli Güvenlik Kurulu ile Genelkurmay Başkanlığı'nın inisiyatifinde kaldı. Daha önceki yıllarda yaşamını yitiren binlerce kişiye, yeni binlerce kişi eklendi.

Soruna barışçıl yöntemlerle çözüm bulunmasını isteyen ya da önerenlerin sesleri, baskıcı yöntemleri savunan ve uygulayanların arasında çoğu zaman duyulmadı. Resmi ideoloji dışındaki görüş ve çabalara ağır yaptırımlar uygulandı. Bu nedenle gazeteciler, yazarlar tutuklandı, cezalandırıldı. Partiler, demokratik kitle örgütleri, insan hakları savunucuları üzerindeki baskılar yoğunlaştı. Dokunulmazlıkları kaldırılan milletvekilleri yargılandı ve mahkum edildi. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşananlar ve meydana gelen olaylar ya kamuoyundan saklandı ya da gerçekler ters yüz edilerek kamuoyuna sunuldu.

Türkiye'nin güneydoğusunda 1987 yılı Temmuz ayından bu yana devam eden olağanüstü hal uygulaması ve köy koruculuğu mekanizması, yapılan tüm vaatlerin aksine 1995 yılında da kaldırılmadı. Hatta daha pekiştirildi. Olağanüstü hal uygulaması, (Bitlis, Tunceli, Siirt, Van, Şırnak, Mardin, Hakkari, Diyarbakır, Batman ve Bingöl'ü kapsamaktadır.) 3 kez (*) uzatıldı. Olağanüstü hal uygulamasının uzatılması hükümet içinde çeşitli sorunlara yol açtı. Olağanüstü hal uygulamasını uzatan kararnameye imza atmayan dönemin Kültür Bakanı Ercan Karakaş, 25 Haziran günü görevinden istifa etti. Köy korucularının sayısı ve yetkileri arttırıldı, bazı yerleşim merkezlerindeki güvenlik işleri tamamen köy korucularına (Siverek örneğinde olduğu gibi) devredildi. PKK'ye karşı düzenlenen operasyonlarda korucuların yanı sıra devlet yanlısı Kürt aşiretlere de görev verildi.

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan şiddetin, baskıların ve insanlık dışı uygulamaların boyutları her geçen gün büyüdü. Yüzlerce köy boşaltıldı, yakıldı. Kasabalar, ilçeler tahrip

(*) Olağanüstü hal uygulaması, 1995 yılı sonu itibariyle 25 kez uzatılmış oldu.

edildi. Yüzbinlerce kişi yıllardır yaşadıkları yerleşim merkezlerini terk ederek, başka yerlere, kimi zaman da Türkiye sınırları dışına göç etti. Diyarbakır, Van, Adana ve Mersin'de, yerlerini yurtlarını bırakarak göç etmek zorunda kalan onbinlerce kişinin yaşadığı derme çatma mahalleler oluştu. Göç edenlerin büyük bölümü sağlıksız koşullarda barınma ve yaşama savaşı içine girdi. Yargısız infazlar, faili meçhul cinayetler, işkence olayları sürdü. Gerek Türkiye içindeki gerek Türkiye sınırları dışındaki PKK kamp ve mevzilerine karşı çok sayıda kara ve hava harekatı düzenlendi.

PKK'nin sivilere, savunmasız insanlara yönelik saldırıları, daha önceki yıllara göre azalmasına karşın yine de devam etti. İnsanların toplu olarak bulunduğu mekanlar bombalı-silahlı saldırılara uğradı. Jandarma karakolları, PKK militanlarının saldırılarına maruz kaldı. Türkiye'nin batısındaki yerleşim merkezlerine hemen her gün çatışmalarda, baskınlarda ya da kurulan pusularda yaşamlarını yitiren genç askerlerin cenazeleri gönderildi. Cenazeler, Kürtlere yönelik (bazı televizyon kuruluşları, gazeteler ve bazı partiler tarafından sürekli kışkırtılan) tepkileri artırdı, gerginlikleri tırmandırdı. Türkler ve Kürtler arasında (Bir yanda oğlu, kızı, kardeşi, eşi ölen, yaşadığı toprakları terk etmek zorunda kalmış, işkence görmüş, şiddete tanık olmuş Kürt insanı. Diğer yanda çatışma ve saldırılar sırasında yaşamını yitiren askerlerin yakınları, sakat kalmış güvenlik görevlileri, sivil hedeflere yönelik saldırılar nedeniyle tedirgin olan Türk insanı.) telafisi güç ayrılıklar, düşmanlıklar, uçurumlar oluştu.

Kürt sorununun Türkiye ekonomisi üzerinde yarattığı ağır tahribat artarak devam etti. Türkiye, yaşadığı şiddetin bir sonucu olarak trilyonlarca liralık bir mali yük altında kaldı. Yıllardır aksayan ekonomik dengeler alt üst oldu. Ekonomik bunalımın faturası da alışılmış yöntemlerle işçi, memur ve dar gelirli gruplara çıkartıldı.

Kürt sorununa ilişkin olarak 1995 yılında yaşananlar, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insanlık dışı uygulamalar, PKK'nin saldırıları ve benzeri olaylara ilişkin olarak derlenen bilgiler (*) konu başlıklarına göre şöyle:

a)- Ateşkes

Kürt sorunundaki en önemli gelişme yılın son günlerinde yaşandı. PKK Lideri Abdullah Öcalan, 15 Aralık gününden itibaren seçimler sonrası yeni bir hükümet kurulana kadar geçecek süre boyunca tek yanlı ateşkes ilan ettiklerini açıkladı. İngiltere'den yayın yapan "MED TV" adlı televizyon kanalında 14 Aralık gecesi yayımlanan bir haber programına telefonla katılan Abdullah Öcalan, ateşkes süresinin kurulacak hükümetin tavrına göre yeniden belirlenebileceğini söyledi. Kendisine yöneltilen soruları da yanıtlayan Abdullah Öcalan, "Bizi imhaya yönelik bir saldırı olmadığı sürece ateş açmayacağız. Bu çağrımıza olumlu yanıt verilmemesi durumunda Türkiye'yi cehenneme çeviririz. Ateşkes, günü kurtarmak için bir taktik değildir. Barış seçeneğine imkan tanımak içindir. Karşı taraf hiç değilse siyasi bir diyaloga yanaşsın. Türkiye'yi bölecek bir durumumuz yok." dedi.

Abdullah Öcalan tarafından ilan edilen tek yanlı ateşkesin sinyalleri Kasım ayı içinde alındı. 20 Kasım akşamı MED TV'de yayımlanan bir açık oturuma telefonla katılan Abdullah Öcalan, kalıcı bir barış sağlanabilmesi için Ankara'ya gelmeye hazır olduğunu bildirerek şu

(*) Bu bölümler büyük ölçüde Kürt sorununa ilişkin gelişmeler ve Olağanüstü Hal Bölgesi ya da çevresindeki olaylar değerlendirilerek hazırlanmıştır. Ancak çatışmalar, silahlı-bombalı saldırılar, suikastler gibi konularda bir kopukluğa yol açmamak için Türkiye genelindeki olaylar bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Faili meçhul cinayetler ise "Kürt Sorunu" başlıklı bölüm dışında ayrı bir bölümde ele alınmıştır.

görüşleri savundu: "Birlik içinde kayıtsız şartsız bir ateşkes ve ardından görüşme istiyorum. Bunu referanduma sunalım. Her azınlıktan, milliyetten, mezhepten, cinsiyetten insanlar, nasıl birlikte yaşayacaklarının bir anayasal ifadesini bulsun. Bunu tartışalım ve kamuoyuna sunalım. Hakkında çıkarılacak her türlü karara uyarım. İstedğim tek şey, dürüst bir tartışma. Başka bir şey istemiyorum. Ben gelip diyeceğim ki; 'Türklerin, Kürtlere ilişkin çıkarları şunlar olabilir.' Karşıdakiler diyecek ki; 'Şunlar şunlar olabilir.' Alacağımız sonucu referanduma sunacağız. Eğer sonuç aleyhimize çıkarsa bütün yasal sonuçlarına katlanmaya varım."

Abdullah Öcalan, Kasım ayında El Hayat Gazetesi'ne verdiği demeçte de Kürt sorununun çözümü için ABD'nin devreye girmesi halinde silah bırakacağını kaydederek, Kürt sorununun nihai anlamda ancak Türkiye, Irak ve İran topraklarında bir federasyon kurulmasıyla çözümlenebileceğini ileri sürdü. İlk aşamada Türkiye sınırları içinde bir federasyon istediğini anlatan Abdullah Öcalan, "Amerika, Kürt sorununu diyalog içinde ve barışçıl yollardan çözmek istiyorsa silah bırakmaya hazırız. Sorunu Türkiye sınırları içinde, yani sınırları bozmadan, çözmeye hazırız." dedi.

Aynı günlerde, PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın ABD Başkanı Bill Clinton'a bir mektup göndererek, "Kürt sorununa barışçıl çözüm bulunması için araya girmesini" istediği ortaya çıktı. (*) Birer örneği Senato çoğunluk lideri Bob Dole ile Temsilciler Meclisi Başkanı'na da gönderilen 13 Ekim 1995 tarihli mektupta, Anadolu'da Rum ve Ermenilere uygulanan soykırımın şimdi Kürtlere yöneldiği savunuldu ve Türk hükümeti, "sürekli olarak insan haklarını ihlal etmekle" suçlandı. PKK'nin diğer tüm yollar kapalı olduğu için silahlı mücadeleye başvurduğunun anlatıldığı mektupta, "Eğer bize saldırılmazsa, saldırmayacağız. Tek taraflı ateşkes başlatmaya hazırız." denildi. PKK'nin "klasik komünist partilere benzediği", "Türkiye'nin sınırlarını değiştirmek istediği" ve "Ankara'dan ayrılmakta ısrarlı olduğu" yolundaki bilgilerin yanlışlığına dikkat çekilen mektupta, "Biz aynı zamanda terör eylemlerinin de karşısındayız. ABD'de uygulanan federal çözüme açığız." gibi ifadelerle yer verildi.

Aralık ayının son günlerinde, PKK'nin Avrupa Temsilciliği tarafından yapılan açıklamada, ateşkes sürecinin, Avrupa Parlamentosu'nda onaylanan bir karar tasarısı doğrultusunda başlatıldığı savunuldu. Açıklamada, "Avrupa Parlamentosu'nun 13 Aralık 1995 tarihinde onayladığı, Türkiye, PKK ve diğer ilgili çevrelerin görüşmeler yoluyla siyasi çözüme ulaşması yönündeki karar tasarısına uygun olarak, ateşkes ilan edilmiştir. Avrupa Parlamentosu, Türkiye'yi Gümrük Birliği'ne kabul ederek alınan kararların da sorumluluğunu üstlenmiştir. Avrupa siyasi çözüm yolunda devreye girmeli, siyasi ağırlığını koymalı ve mali desteğini, demokratikleşmeyle bağntılı şekilde yapmalıdır." denildi.

PKK'nin ilan ettiği ateşkes Hükümet'ten bir yanıt bulmadı. Bölgede, operasyonlar, sınır ötesi hareketler, büyük çaplı çatışmalar ve ölümler devam etti. Örneğin; Hakkari'ye bağlı Çukurca ve Şemdinli ilçeleri ile Irak sınırı arasında kalan bölgede 26 Aralık günü güvenlik görevlileri tarafından başlatılan hareket, 2 Ocak 1996 tarihine kadar devam etti. Söz konusu

(*) Abdullah Öcalan, 1994 yılı Mart ayında Belçika'da yapılan uluslararası bir toplantıya gönderdiği mesajda da Türkiye'yi bölmek istemediklerini, federasyon dahil her alternatifi tartışmaya hazır olduklarını, siyasi çözüm ve serbest siyasi faaliyet için zemin oluşturulursa silahlı savaşın sona ermesinin önünü açacaklarını söylemişti. Uluslararası gözlem çerçevesinde yapılacak karşılıklı bir ateşkes ve ardından yapılacak çözüm görüşmelerinden kaçınmayacaklarını bildiren Abdullah Öcalan, "Mücadelemize yönelik ve hiç gerçekçi olmayan 'PKK çözümünden yana değildir.' ya da 'PKK ayrı bir devlet kurmanın dışında bir yaklaşım göstermiyor.' gibi söylemler dayanaksız yakıştırmadan başka bir şey değildir." demişti.

bölgede 10 bin kişilik bir silahlı güçle karadan ve havadan sürdürülen hareket sırasında çıkan çatışmalarda ölen ve yaralananlar oldu. Aynı günlerde Hakkari'nin Yüksekova ilçesi Şuki bölgesinde ve Çukurca'ya bağlı Uzundere kasabası yakınlarında çatışmalar meydana geldi. Hakkari'deki harekate paralel olarak Kulp, Silvan ve Sason arasında kalan kırsal bölgede 26 Aralık günü köy korucularının da katıldığı bir operasyon başlatıldı. Aynı günlerde asıl hareketlilik, Sivas'ın Divriği, Hafik, İmranlı, Kangal ve Ulaş ilçeleri civarında yaşandı. Ağırıklı olarak Alevi köylerine yönelik operasyonlar sırasında gençlerin göç ettiği köylerde bulunan yaşlılar, kadın erkek ayrı ayrı yerlerde toplanırken, boşaltılan evlere askerler yerleştirildi. PKK'nin pratikte büyük bir yarar sağlamayan ateşkesi 1996 yılı ortalarında sona erdi.

b)- Newroz bayramı

Türkiye, 1995 Newroz bayramına daha önceki yıllardakine benzer gerginlikleri yaşayarak ulaştı. 21 Mart günü yaklaştıkça, provokatif açıklama ve davranışlar yoğunlaştı. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki güvenlik önlemleri ve baskılar arttı. Baskı ve engellemelerin ardı arkası kesilmedi. Endişeli bir bekleyiş başladı. Bu arada İHD, Newroz bayramı nedeniyle Olağanüstü Hal Bölgesi'nde düzenlenecek kutlama toplantıları sırasında güvenlik görevlilerinin geri çekilmesini istedi. İHD tarafından yapılan açıklamada, "Newroz bayramını Kürt halkı da özgürce kutlayabilmelidir. Silahların gölgesinde kutlanacak bir bayramda kan akmasından endişeliyiz." denildi.

İHD Genel Başkanı Akın Birdal başkanlığındaki bir heyet, Newroz bayramı sırasında yaşanacak gelişmeleri izlemek ve baskılar nedeniyle 20 gün açılmayan İHD Diyarbakır Şubesi'ni yeniden faaliyete geçirmek üzere 20 Mart günü Diyarbakır'a gitti. İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ile Merkez Yürütme Kurulu üyeleri Nazmi Gür ve Ragıp Zarakolu'nun da yer aldığı heyet, yolculuk öncesinde uluslararası insan hakları kuruluşlarına, "Özgürlüğümüz ve güvenliğimiz tehlikededir. Türkiye'nin idari ve yargı pratiği, bu tehlikeye vurgu yapmamızı gerektirmiştir. Lütfen dikkatlerinizi bize yöneltiniz." şeklinde bir çağrı yaptı.

Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nde Newroz bayramı nedeniyle 20 Mart günü öğle saatlerinde gösteri yapan öğrencileri izleyen 2'si Hollandalı, 4'ü İspanyol, 6'sı da Alman 12 kişi polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, sınırdışı edilmek üzere 20 Mart günü akşam uçakla İstanbul'a gönderildi. HADEP'in Newroz bayramı için hazırladığı afişlerin asılmasına Adana Valiliği tarafından izin verilmedi. İskenderun'da Newroz bayramı nedeniyle yapılması planlanan izinli gösteri için oluşturulan Tertip Komitesi'nin 7 üyesi 19 Mart günü polis tarafından gözaltına alındı.

Newroz bayramı birkaç küçük olay dışında genellikle sakin geçti. Birkaç yerde çocuklar tarafından ateş yakılması dışında, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki pek çok yerleşim merkezinde Newroz bayramını kutlamak için herhangi bir girişimde bulunulmadı. Newroz bayramı süresince, daha önceki yılların aksine bu kez "Nevruz bayramı" adı altında düzenlenen resmi toplantılar ön plana çıktı. Toplantılara Azerbaycan, Kırgızistan ve Türkmenistan gibi Türkiye Cumhuriyetlerinden gelen heyetler de katıldı. Bu toplantılarda ağırlıklı olarak "Nevruz'un kökü Orta Asya'ya kadar uzanan bir Türk bayramı olduğu" üzerinde duruldu. Resmi toplantılar insanların ilgisini çekmedi.

HADEP, Newroz bayramı nedeniyle 21 Mart günü Mersin, İstanbul ve Ankara'da izinli toplantılar düzenledi. Binlerce kişinin katıldığı toplantılar sırasında ve sonrasında olay çıkmadı. HADEP tarafından Adana'da düzenlenen toplantı ise 22 Mart günü yapıldı. Yaklaşık 10 bin kişinin katıldığı toplantı olaysız sona erdi.

İstanbul Fatih Parkı'nda Newroz bayramı nedeniyle toplanan ve ateş yakarak izinsiz gösteri yapan 500 kişilik bir grup polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Gösteriye katılanlardan 47'si gözaltına alındı, 23 kişi tutuklandı. Gösteri nedeniyle daha sonra haklarında dava açılan 47 kişinin yargılanmasına 23 Haziran günü İstanbul Fatih Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. İlk duruşmada, tutuklu 23 sanığın tahliyesine karar verildi.

21 Mart günü İstanbul'da İstiklal Caddesi, Sarıgazi ve Okmeydanı'nda yapılan Newroz toplantıları ise güvenlik görevlilerinin müdahale etmemesi üzerine olaysız sona erdi. Adana'da da Kürtlerin yaşadığı bazı mahallelerde, boş arsalarda ateş yakan küçük gruplar halay çekerek Newroz bayramını kutladı. Bu arada söz konusu mahallelerdeki dükkanlar açılmadı. Adana'da 20 ve 21 Mart günleri polis tarafından yapılan operasyonlar sonucunda "durumları şüpheli" görülen 200 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 21 Mart akşamından itibaren serbest bırakılmaya başlandı.

İstanbul Sarıgazi'deki Mehmetçik Lisesi'nde öğrenim gören Hüseyin Genç, Hasan Gül (15), Mehmet Şengül (15), Tuncay Çelik (15), Esra Kılıççı (15), Filiz Kılıç (17) ve Filiz Kabak (16) adlı 7 öğrenci, "izinsiz bildiri dağıttıkları" iddiasıyla jandarma tarafından gözaltına alındı. Öğrencilerin aileleri, İHD İstanbul Şubesi'nde 26 Mart günü bir açıklama yaparak, çocuklarının Newroz kutlamalarına katıldıkları için gözaltına alındığını bildirdiler. Açıklamada, "Newroz bayramına katılmayı yasadışı örgüt üyeliği sayan zihniyeti protesto ediyoruz. Bu olay, çocukların psikolojik gelişiminde olumsuz rol oynayacaktır." denildi.

Cizre'de kaldıkları otele gelen polisler tarafından 27 Mart günü gözaltına alınan 6'sı Alman, biri de Belçikalı 7 yabancı serbest bırakıldıktan sonra ilçe dışına çıkartıldı. Bir süre gözaltında tutulanların adları şöyle: "Ute Rotermund, Marco Meyenschen, Helmut Klaas Sem, Thorsten Müller, Albrecht Müller, Oliver Kontany ve Koem Raad Opgeuhaffen (Belçikalı)."

Birleşik Sosyalist Parti (BSP) Samsun İl Örgütü binasında 21 Mart günü yapılan Newroz bayramı kutlamasının parti içi bir çalışma olduğu söylenerek polis kamerasının salona alınmaması üzerine tartışma çıktı. Samsun Emniyet Müdürlüğü'nün olayla ilgili olarak suç duyurusunda bulunması üzerine İl Başkanı Hüseyin Güngör ve Merkez İlçe Başkanı Şaban Akgün hakkında soruşturma açıldı. Suç duyurusunun ardından, "bölücülük yaptıkları" iddia edilen BSP yöneticileri savcılığa çağırılarak ifadeleri alındı. Hüseyin Güngör ve Şaban Akgün, verdikleri ifadelerde, "Newroz Kürtler'in mücadele günüdür. Bu bayram bombalar altında kutlanmıştır. Devlet baskısıyla bu bayramın özünün değiştirilerek 'Bahar Bayramı' olarak kutlanması, çarpıtmadan başka bir şey değildir." dediler.

Newroz bayramı nedeniyle HADEP Tarsus İlçe Başkanlığı tarafından düzenlenen şenlik 25 Mart Cumartesi günü yapıldı. Saat 11.00'de Beyaz Saray Düğün Salonu'nda HADEP Tarsus İlçe Başkanı Ahmet Kızmaz'ın konuşmasıyla başlayan şenlik, saat 15.00 sıralarında sona erdi. Şenliğe yaklaşık 500 kişi katılırken, 100 kişi de polis tarafından salona alınmadı. Newroz Gaziantep'de de 26 Mart akşamı HADEP İl Örgütü tarafından kapalı spor salonunda düzenlenen geceyle kutlandı. Güvenlik görevlilerinin sıkı gözetimi altında yapılan kutlama sonunda 13 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 27 Mart günü serbest bırakıldı.

21 Mart 1993 tarihinde İskenderun'da Newroz Bayramı nedeniyle yapılan toplantıdan sonra haklarında dava açılan Selahattin Efetürk, Adile Efetürk, Suphi İncesoy, Fahri İncesoy, Kadri İncesoy, Ali İncesoy ve Halil Turgut adlı 7 kişi 2'er yıl hapis ve 400'er milyon lira para cezasına mahkum oldu. Malatya DGM'de Kasım ayı başında sona eren davada, Sinan Bozdağ ve Aydın Bağdaş adlı kişilere de 1'er yıl hapis ve 200'er milyon lira para cezası verildi.

c)- Çatışma, operasyon ve saldırılar

Olağanüstü Hal Bölgesi ve yakın çevresi, 1995 yılında da kanlı çatışmalara, operasyon ve baskınlara sahne oldu. Bölgedeki askeri hareketler hızla devam ederken, PKK de saldırılarını sürdürdü. Gerek Türkiye sınırları içindeki, gerek Türkiye sınırları dışındaki PKK kamp ve mevzilerine karşı çok sayıda kara ve hava harekatı düzenlendi. Harekatlar sırasında bazı sivil yerleşim merkezleri zarar gördü, ölenler oldu. (*)

1995 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi ve Kuzey Irak ile İstanbul, Adana ve Sivas başta olmak üzere Türkiye genelinde silahlı gruplarla, güvenlik görevlileri arasında çok sayıda çatışma yaşandı. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki askeri karakol ve birliklere yapılan baskınlar da dahil olmak üzere yaşanan tüm çatışma ve saldırılarda toplam 1007 militan ya da silahlı kişi öldü. Bu olaylarda ölen güvenlik görevlisi ya da çatışmaya taraf diğer kişilerin toplamı ise 780 oldu. Çatışmalarda ölen güvenlik görevlisi, militan ve diğer kişilerin dökümü şöyle: (**)

Er ve Erbaş	426	PKK	931
Astsubay-uzman çvş.	84	DHKP-C	11
Subay	41	TİKKO	26
Polis-Bekçi-Koruma	37	TKEP-L	1
Köy korucusu	155	İBDA-C	1
MİT görevlisi	3	Hizbullah	1
Bomba imha uzmanı	1	Belirsiz	22
İtirafçı	3	Kaçakçı	8
Diğer	30	Kaza kurşunu	6
TOPLAM	780	TOPLAM	1007

1995 yılında Türkiye sınırları içinde gerçekleştirilen askeri operasyon ve hareketler ile saldırı, çatışma ve benzer olaylarla ilgili bazı örnekler şöyle:

5 Ocak günü saat 18.00 sıralarında Mardin-Nusaybin karayolu üzerindeki Saklan-1 bölgesinde pusuya yatan köy korucuları, yoldan geçen ve içinde MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı) görevlilerinin bulunduğu bir araca ateş açtı. "Yanlışlıkla açıldığı" bildirilen ateş sonucunda MİT Bölge Müdürü (H.G.) ile iki MİT görevlisi (S.E. ve H.K.) yaralandı.

(*) Bölgedeki çatışmaların boyutları kimi zaman büyük kentlerde de bazı saldırılara yol açtı. Örneğin; İstanbul'da bulunan bir ilaç firmasında görev yapan Murat Aldemir (25) adlı kişi kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürüldü. Başına ve göğsüne sıkılan iki kurşunla öldürülen Murat Aldemir'in cesedi 3 Aralık gecesi İstanbul Zeytinburnu Telsiz mahallesi 81. sokakta park etmiş bir otomobilin içinde bulundu. Murat Aldemir'in askerliğini Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaptığı ve katıldığı çatışmalar sırasında öldürülen militanların cesetleriyle birlikte çektiği fotoğrafların 1992 yılında bazı dergilerde yayımlandığı açıklandı. Saldırının sorumluluğunu DHKP-C üstlendi.

(**) Silahlı saldırı ve suikastler sonucunda ölen ve ilerki bölümlerde kronolojik bilgileri verilecek olan 99 kişi bu rakamlara dahil edilmemiştir. Ayrıca, çatışmalarda ölenlerle ilgili olarak verilen tüm rakamlar, TİHV'nin elindeki kayıtlarda yer alan bilgiler ışığında belirlenmiştir. TİHV, 1995 yılına ilişkin çalışmalarını sürdürürken, özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi ve çevresindeki çatışmalarla ilgili sağlıklı ve güvenilir bilgi almakta oldukça zorlanmıştır. O nedenle çatışmalarda ölenlerle ilgili olarak belirlenen rakamlar, gerçek durumu tam olarak yansıtmayan bir biçimde düşük çıkmıştır. Düzenlenen operasyonlar ile askeri hareket ve militanların saldırılarının boyutları göz önüne alındığında, ölen güvenlik görevlisi, militan ve diğer kişilerin toplamının 2500'den fazla olduğu tahmin edilmektedir.

13 Ocak günü Diyarbakır'ın Hani ilçesi ile Bingöl'ün Genç ilçesi arasındaki Gaztepe bölgesinde PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmaya katılan Sikorsky tipi bir helikopter düştü. Helikopterin düşmesi sonucunda Albay Güner Ekici, Binbaşı Mehmet Aras, Yüzbaşı Ferit Güneş, Üsteğmen Ali Çalışkan ile Nazmî İnekçi ve Salim Ahdı adlı astsubaylar öldü. Helikopterin PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda düştüğü bildirildi.

6 Şubat günü Tunceli'nin Hozat ilçesine bağlı Kalecik köyü yakınlarında, operasyona giden bir askeri time TİKKO militanları tarafından düzenlenen saldırı ve daha sonra çıkan çatışmada 2 subay, 4 astsubay ve 3 er öldü. Ölen askerlerden 7'sinin adları şöyle: "Nevzat Altındaş (teğmen), Muharrem Tutucu (asteğmen), Ömer Cebeci (astsubay), Sedat Mert (astsubay), Alpaslan Koç (astsubay), Tarık Gültekin (astsubay) ve Halil Varol (er)." Bir zırhlı aracın tamamen, bir zırhlı aracın da kısmen tahrip olduğu çatışmada, çoğu subay ve astsubay olan 21 asker yaralandı, 2 TİKKO militanı da öldü.

14 Şubat günü Gaziantep'in Oğuzeli ilçesinde Türkiye-Suriye sınırı yakınlarındaki Akçakoyunlu bölgesinde DHKP-C militanlarına cephane götürmek amacıyla bölgede bulunan bir grup ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada 4 kişi öldü. Ölenlerden üçünün kaçakçılık yaptığı, üzerinden Nizamettin Bahadır adına düzenlenmiş kimlik çıkan dördüncü kişinin ise DHKP-C Ortadoğu Komitesi Üyesi İrfan Barlık olduğu açıklandı.

23 Şubat akşamı Mardin'in Ömerli ilçesine bağlı Hocakuyu köyüne baskın yapan PKK militanları ile köy korucuları arasında çıkan çatışmada Sabri Taş (45) adlı köy korucusu öldü. Çatışmada, Hocakuyu köyündeki korucuların başı Mahmut Tuz'un evi tamamen tahrip oldu. Bu olayda da Mahmut Tuz (48) ile eşi Rahime Tuz (41) ve çocukları İbrahim Tuz (19), Remziye Tuz (23) ve Şükrü Tuz (13) öldürüldü. Baskında 7'si çocuk, biri kadın, 2'si de köy korucusu 10 kişi yaralandı. Olaydan sonra Ağustos ayında Hocakuyu korucuları görevlerinden istifa etti. Köy korucuları, 2 Ağustos günü Ömerli Jandarma Karakolu'na silahlarını teslim ettikten sonra Ömerli çıkışında gözaltına alındı. Gözaltına alınan köy korucularından bazılarının adları şöyle: "İbrahim Gültekin, Şerif Altun, İbrahim Altun, Ramazan Altun, Ramazan Önder, Ramazan Saylık, Halil Saylık, Hasan Akyol ve Mehmude Şato."

27 Şubat gecesi Bitlis'in Hizan ilçesi Gazitepe bölgesinde çıkan çatışmada Mustafa Yeter (Bitlis Özel Harekat Şube Müdürü) ve Fuat Bal adlı 2 özel tim görevlisi öldü.

4 Mart günü sabaha karşı Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Hamzalı köyüne baskın yapan PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada 3 köy korucusu, bir köylü ve 6 PKK militanı öldü, 5 köy korucusu yaralandı. Hamzalı köyü 1 Ocak 1995 tarihinde PKK militanları tarafından basılmış ve 7'si çocuk olmak üzere 19 kişi öldürülmüş, 6 kişi de yaralanmıştı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 115'de.) Hamzalı köyü yakınlarında 13 Eylül günü sabaha karşı çıkan ve 14 Eylül günü öğle saatlerine kadar devam eden çatışmada ise Erdal Songur adlı astsubay ile 3 güvenlik görevlisi öldü, 2'si ağır 13 güvenlik görevlisi yaralandı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, çatışmada 51 PKK militanının öldüğünü, 4 militanın sağ olarak yakalandığını açıkladı. Bu açıklamayı doğrulamayan bölgedeki kaynaklar ise PKK militanlarının verdiği kayıpların Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin verdiği rakamın çok altında olduğunu ve çatışmada 10'dan fazla asker ya da köy korucusunun öldüğünü bildirdiler.

5 Mart günü Bitlis'e bağlı Ünalı köyü yakınlarında bir askeri aracın yola düşen inayına çarpması sonucu, araçta bulunan Necdi Şentürk adlı yüzbaşı öldü, Kemal Korkmaz adlı astsubay ile Veysi Sarıcı, Ali Cıdalı, Aydın Bulgu, Nevzat Bulgu, İbrahim Aydın, Necat Bulgu, Ali Bulgu ve İbrahim Bulgu adlı 8 köy korucusu yaralandı.

18 Mart günü Tunceli ile Ovacık arasındaki karayolu üzerindeki Gediksuyu bölgesinde bir askeri konvoyu düzenlenen saldırıda bir teğmen, bir asteğmen ve 13 er öldü, 20 güvenlik görevlisi yaralandı. Ölen askerlerin adları şöyle: "Sabri Kartal (teğmen), Mustafa Tayyar (asteğmen), Murat Güven, Şener Sümer, Özer Ayrancı, Hüseyin Sezer, İsmail Yiğenoğlu, Altan Yenil, Ahmet Akdeniz, Cevher Dereli, Ahmet Saltık, Cengiz Aktaş, Erdinç Yiğiter, Ahmet Güvenen ve Bülent Bester." Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada, saldırı sonrasında başlatılan operasyon sırasında 9 militanın öldürüldüğü öne sürüldü.

27 Mart gecesi Şınak'ın Silopi ilçesine bağlı Görümlü köyüne baskın yapan PKK militanları ile köy korucuları arasında çıkan çatışmada 2'si çocuk 4 kişi ile 3 PKK militanı öldü. Çatışmada 2 köy korucusu ile 2'si çocuk 3 kişi de yaralandı.

14 Nisan günü Erzincan'ın Kemah ilçesine bağlı Yağcılar köyü yakınlarında güvenlik görevlileri tarafından iki arkadaşıyla birlikte öldürülen TİKKO militanı Halil Çakıroğlu'nun (28) ağabeyi Mehmet Çakıroğlu, kardeşinin vücudunun mide ve boğaz kısımlarına kasatura sokulduğunu, kafasının parçalandığı, sağ el parmaklarının kesildiğini ve omuz kısımlarında da aşırı morluklar olduğunu söyledi. Mehmet Çakıroğlu, olayı şöyle anlattı: "Kardeşim ve iki arkadaşı Kemah ilçesine bağlı Yağcılar köyüne yiyecek almaya giderken pusuya düşürülüp, öldürülmüş. Kardeşimin 13 arkadaşıyla birlikte askerlerle girdiği çatışmada öldürüldüğü ileri sürülmüştü. Ancak kardeşim ve iki arkadaşının Yağcılar köyü yakınlarında topluca bir mezara gömüldüklerini öğrendik. Bizim girişimlerimiz sonucu Kemah Cumhuriyet Savcılığı cenazemizi almamıza izin verdi. Biz de ailesi olarak hemen Kemah ilçesinin Yağcılar köyüne giderek kardeşimin cesedini askerlerle birlikte çıkardık. Kardeşim ve iki arkadaşı aynı mezarda bulunuyorlardı. Cesedi çıkardığımızda her tarafına kasatura sokulmuş ve çürümüş haldeydi."

20 Nisan sabahı Tokat'ın Niksar ilçesi yakınlarında DHKP-C militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada, Suat Alkan, Duran Akbaş ve Zeliha Güdenoğlu adlı 3 DHKP-C militanı ile bir güvenlik görevlisi öldü. Ölen militanların cesetlerini incelemek üzere Tokat'a giden Haklar ve Özgürlükler Platformu'ndan bir heyet, Niksar Devlet Hastanesi'nde gördükleri cesetlere işkence yapıldığını tespit ettiklerini açıkladılar. Açıklamada şöyle denildi: "Yaptığımız araştırma sonucu halktan aldığımız bilgiler ışığında, gerillaların cesetlerine işkence yapıldığını öğreniyoruz. Ayrıca aldığımız başka bir bilgiye göre gerillaların sağ yakalanmış olmaları ihtimali yüksek. Zeliha Güdenoğlu'nun başı aldığı kurşun yaraları ve tekmelemeyle tamamıyla parçalanmış durumda. Suat Alkan'ın yine başı tamamıyla yok, vücutta kurşun deliklerinin yanı sıra darp izleri de mevcut. Duran Akbaş'ın beyni parçalanmış, vücudunda kurşun izleri var; ayrıca dirsek kemiği dağılmış."

28 Mayıs gecesi Hakkari'nin Şemdinli ilçesi yakınlarındaki Nizartepesi bölgesinde bulunan bir askeri birliğe PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda 7 er öldü, bir er yaralandı. Ölen erlerden 3'ünün adının Necati Eroğlu, Fahri Özen ve Recep Erdoğan olduğu öğrenildi. 29 Mayıs sabahı Siirt'in Pervari ilçesi Elkindüzü Jandarma Karakolu yakınlarında, operasyondan dönen köy korucularını taşıyan bir araca PKK militanları tarafından ateş açıldı. Saldırıda Fevzi Boğa ve Ali Karman adlı 2 köy korucusu öldü, 7 köy korucusu yaralandı.

5 Haziran günü Bitlis'in Tatvan ilçesine bağlı Yayalar köyü ile Hizan ilçesine bağlı Horoz köyü arasında çıkan çatışmada 14 PKK militanı öldü. Ölen militanların gömülmesine uzun süre izin verilmedi ve cenazeler bir tarlada bekletildi.

7 Haziran gecesi Diyarbakır'ın Eğil ilçesine bağlı Döşeme köyüne baskın yapan PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çatışma çıktı. Çatışmada Ahmet Ceylan, Mehmet

Polat (50) ve Eşref Polat (48) adlı 3 köy korucusu ile Fahriye Ceylan ve Ali Polat adlı 2 kişi öldü, 4 er ve 2 köy korucusu yaralandı. Aynı gece Mardin'in Ömerli ilçesine bağlı Taşgedik ve İkipınar köylerine baskın yapan PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda Mustafa Salman ve Abdülaziz Demir (35) adlı 2 köy korucusu öldü.

11 Haziran akşamı Tunceli'nin Munzur Dağı Sarıtaş köyü yakınlarında bulunan bir askeri birliğe düzenlenen saldırı sonucunda Mustafa Akgöz adlı astsubay ile 17 er öldü. Ölen erlerin adları şöyle: "Kemal Akça, Ali Paşa Gündüzlü, Mehmet Kara, Mehmet Ali Özer, İsmail Dinç, Hakan Şeker, Ali Akın, İmmet Özbilgin, Enver Yılmaz, Hacı Uzun, Levent Bırbent, Engin İnce, Ali Kızılkaya, Turan Ay, Mustafa Bilgin, Mehmet Sarı ve Ali Bozkurt." Saldırı üzerine Tunceli ve civarına çok sayıda asker gönderildi.

13 Haziran gecesi Tunceli'nin Çemişgezek ilçesine bağlı Ulukale köyüne baskın yapan silahlı militanlarla köydeki güvenlik görevlileri arasında çatışma çıktı. Çatışmada Davut Kuzu ve Abdullah Pektaş adlı 2 er ile Veysel Demiroğlu ve Hıdır Yaya adlı 2 köy korucusu öldü. Ulukale köyüne 9 Eylül 1994 akşamı baskın yapan DHKP-C militanları 7 kişiyi kurşuna dizerek öldürmüştü.

15 Haziran gecesi Hakkari'nin Şemdinli ilçesi yakınlarındaki Ortaklar Jandarma Karakolu PKK militanlarının saldırısına uğradı. Saldırıda Ekrem Kayar ve Vedat Özayar adlı 2 astsubay ile 13 er öldü. Ölen erlerin adları şöyle: "İlîmdar Atasoy, Hasan Çelik, Ali Çelik, Mehmet Demir, Mehmet Çadırcı, İrfan Ünçeli, Halil Tatlı, Ali Akyol, Engin Çil, Ali Suyabatmaz, Arif Meydan, Sadık Şişman ve Mehmet Öztürk." Saldırı sonrasında Hakan Pusat, Mehmet Sıkılğan, Ramazan Çelik, Tuncay Kabaklıoğlu ve İsmail Başaran adlı askerler esir alındı. DYP Hakkari Milletvekili Mustafa Zeydan, karakol baskınının bir gün önceden haber verildiğini, ancak önlem alınmadığını iddia etti. Mustafa Zeydan, olayı şöyle aktardı: "Şemdinli'nin Geleşan köyünden Medeni Cidal, karakola giderek PKK baskınının tüm ayrıntılarıyla ihbar etti. Cemil Kaya da, Sımr Tabur Komutanlığı'na aynı ihbarı yaptı. Beğendik köyünden bir başka yurttaş da aynı ihbarı yapıyor. Ancak buna rağmen tedbir alınmıyor." Hükümeti vurdumduymazlıkla suçlayan Mustafa Zeydan, sorunları Başbakan, İçişleri Bakanı ve Milli Savunma Bakanı'na anlattığını, ancak sonuç alamadığını belirtti. Barzani'nin sınırı PKK'ye devrettiğini öne süren Mustafa Zeydan, bu konudaki uyarılarının da dikkate alınmadığını vurguladı. Mustafa Zeydan, Hakkari Valisi ile Komando Tugay Komutanı'nın birbirine küs olduğunu ve birinin yaptığını diğersinin bozduğunu iddia etti. PKK'nin 3 bin koyunu İran sınırına kaçırıldığını anlatan Mustafa Zeydan, Çukurca'dan göç ettirilen 800 ailenin açıkta olduğunu bildirdi. Bu arada, dönemin İçişleri Bakanı Nahit Mentеше 20 Haziran akşamı Mustafa Zeydan ile görüşerek şikayetlerini dinledi ve "ihbarların değerlendirilmediği" şeklindeki iddiaların incelendiğini açıkladı.

20 Haziran gecesi Hakkari'nin Çukurca ilçesi yakınlarındaki Pirinçeken Jandarma Taburu'nun savunma mevzilerine saldıran PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada 11 er ve 3 PKK militanı öldü, 4 er yaralandı. 20 Haziran gecesi Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Kaşak köyüne baskın yapan PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda 5 köy korucusu öldü, 4 köy korucusu da yaralandı.

25 Haziran günü Tunceli'nin Ovacık ilçesine bağlı Yeşilyazı kasabası yakınlarında çıkan çatışmada Kenan Gürz, Doğan Genç, Zehra Öncü, Figen Yalçınoğlu ve Cem Güler adlı 5 DHKP-C militanı ile Yüce Sonkurt adlı üsteğmen ve 2 er öldü. Belediye Mezarlığı'na gömülen 5 militanın cenazesi ailelerinin girişimlerine rağmen uzun süre "güvenlik sağlanamadığı ve cenazelerin taşınabilecek durumda olmadığı" gerekçesiyle ailelerine verilmedi.

7 Temmuz sabahı Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Erikli köyü yakınlarında çıkan çatışmada 2 PKK militanı öldü. Çatışma sonrasında, büyük bölümü daha önce boşaltılmış olan Erikli köyündeki evler, askerler tarafından tahrip edildi. Aynı gece Elazığ'ın Palu ilçesine bağlı Hasbek köyüne saldıran PKK militanları ile köy korucuları arasında çıkan çatışmada ise Ahmet Yıldırım, Ahmet Demir ve Hüseyin Kaya adlı 3 köy korucusu öldü.

8 Temmuz günü Tunceli'nin Nazımiye ilçesine bağlı Dereova ve Dalıbahçe kasabaları arasında çıkan iki ayrı çatışmada 5 güvenlik görevlisi ile 2 PKK militanı öldü. Aynı gün Ağrı Tendürek Dağı'nda çıkan çatışmada da Burhan Özbakır adlı er öldü.

12 Temmuz gecesi Van'ın Gürpınar ilçesine bağlı Yalınca köyü yakınlarındaki jandarma karakoluna saldıran PKK militanları, bir subay, bir astsubay ve 10 eri öldürdü. 12 güvenlik görevlisinin yaralandığı saldırı sırasında çıkan çatışmada 2 PKK militanı öldü. Saldırıda ölen askerlerin adları şöyle: "Mustafa Tümen (teğmen), İsmail Toka (astsubay), Hüseyin Demir, Güldeniz Erdoğan, Bayhan Demir, İlker Sabancılar, Recep Çelik, Kemal Coşkun, İsmail Efe, Mustafa Güngör, Mehmet Çerçil ve Serkan Serdar." Saldırıdan sonra Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada 7 askerinin öldüğü öne sürüldü.

13 Temmuz gecesi Iğdır yakınlarındaki radar istasyonunu korumakla görevli Beştaş Jandarma Karakolu'na PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda Osman Tuğban, Bülent Tozyılmaz, Müslüm Dal ve Murat Çakan adlı 4 er öldü. 14 Temmuz günü Mardin'in Nusaybin ilçesi yakınlarındaki Bağok Dağı'nda çıkan çatışmada 2 PKK militanı öldü.

19 Temmuz gecesi Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Uzundere kasabasına baskın yapan PKK militanları ile köy korucuları arasında çıkan çatışmada 10 köy korucusu öldü, 2'si ağır 12 köy korucusu yaralandı. Ölen köy korucularının adları şöyle: "Mirhan Duman, Hamza Demir (29), Kazım Duyan (45), Kerim Korkmaz (39), Ali Korkmaz (30), Hacı Korkmaz (39), Mehmet Kaya (50), Ramazan Kaya (33), Süleyman Kaya (18) ve Seyfettin Kaya (51)."

20 Temmuz günü saat 04.00 sıralarında Van'ın Çatak ilçesine bağlı Bilgi köyü yakınlarında çıkan çatışmada Ertan Palaz adlı asteğmen ve Ali Fatih Birtek adlı er ile Ömer Koç ve Ferhan Yabaş adlı 2 köy korucusu öldü.

21 Temmuz gecesi Tunceli'nin Hozat ilçesine baskın yapan PKK militanları, ilçedeki devlete ait binalar ile Emniyet Müdürlüğü'ne saldırdı. Saldırı üzerine başlayan ve 4 saat devam eden çatışma sonucunda Recep Duysak ve Kemal Bulut Aslan adlı 2 polis ile Halis Akdemir adlı bekçi öldü. PKK militanlarının Hozat'ı terk etmesinden sonra ilçe merkezinde düzenlenen operasyon sırasında 100'den fazla kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların büyük bir bölümü kısa sürede serbest bırakıldı. 21 kişi ise sorgulanmak üzere Tunceli'ye götürüldü. 21 kişiden Bahtiyar Tuncer, Metin Tunç, Ali Murat Karabulut, Ekber Karabulut, Baki Dağın ve Hasan Güler adlı kişiler, 1 Ağustos günü çıkarıldıkları Tunceli Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. Gözaltına alınanlar arasında bulunan Hozat Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başkanı Bahattin Oğuz'un (60) sağlığı, gördüğü işkencelerden dolayı bozuldu.

26 Temmuz gecesi Muş'un Hasköy ilçesine bağlı Kovuktaş köyünde çıkan çatışmada 2 güvenlik görevlisi ve 3 PKK militanı öldü, 4 güvenlik görevlisi yaralandı. Çatışma sürerken bölgeye gönderilen güvenlik görevlilerini taşıyan bir askeri panzerin Karasu Nehri'ne yuvarlanması sonucunda Erol Sayar adlı astsubay, İsmail Kuru adlı er ve Nurettin Kaya adlı köy korucusu ile Mahmut Gücüyener adlı köy muhtarı öldü. Olayda Çetin Güler adlı astsubay da suya kapılarak kayboldu. Van'ın Bahçesaray ilçesine bağlı Lican köyü yakınlarında 27 Temmuz günü çıkan çatışmada Vedat Atık adlı er ile 2 köy korucusu ve 4 PKK militanı öldü.

27 Temmuz günü saat 13.00 sıralarında Tunceli'nin Alibaba mahallesinde bir eve baskın yapmak isteyen özel tim görevlileri ile bölgede bulunan militanlar arasında çatışma çıktı. Çatışmada Murat Seçkin, Muhittin Zeybek ve Elvan Süslü adlı 3 özel tim görevlisi ile 1 militan öldü, 2 özel tim görevlisi yaralandı. Çatışma sonrasında Alibaba mahallesindeki Zeytintepe ve Dağ sokaklarına giriş-çıkışı yasaklayarak evlere baskın yapan özel tim görevlileri, Zeytintepe'de yan yana bulunan İbrahim Çetin, Zeynel Açıkgöz, Ali Duman, Ali Kamber Çakır ve Hasan Çiçek isimli kişilere ait evleri bombaladılar. Bombalama sırasında Hasan Çiçek'e ait evde bulunan 6 PKK militanı öldü. 6 militandan 5'inin yanarak tanınmaz hale geldiği bildirildi. Olay sırasında evi bombalananlardan Hüseyin Kılıç, "Benim evim olaylar sona erdikten 2 saat sonra özel tim görevlileri tarafından yakıldı. İtfaiye geldi ama özel timler çalışmasına izin vermedi. Eşyalarımızı dışarıya çıkarmamıza bile izin vermediler." dedi.

6 Ağustos gecesi Hakkari'nin Şemdinli ilçesine 10 kilometre uzaklıktaki Haruna Dağı'nda bulunan radyolink istasyonunu korumakla görevli jandarma karakoluna PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda 3 er öldü. Aynı gece Hakkari'nin Yüksekova ilçesine bağlı Karlı köyünün Bataklık mezarına baskın yapan PKK militanları ile köy korucuları arasında çatışma çıktı. Çatışmada Şükrü Ateş adlı köy korucusu öldü, 5'i köy korucusu 8 kişi PKK militanları tarafından kaçırıldı.

11 Ağustos günü Tunceli'nin Mazgirt ilçesi yakınlarındaki Şişik ormanında çıkan çatışmada 13 TIKKO militanı öldü. Ölen militanların cenazeleri ailelerine verilmedi ve arazide bırakılarak çürümeye terk edildi. Militanların yakınları, İHD İstanbul Şubesi'nde 11 Eylül günü bir basın toplantısı düzenleyerek, olaya ilişkin tutanak tutulmadığını, fotoğraf çekilmediğini, otopsi ve kimlik tespiti yapılmadığını söylediler. Ağustos ayı sonunda jandarmaların tüm engellemelerine karşın çatışmanın olduğu Şişik ormanında inceleme yaptıklarını anlatan söz konusu kişiler, "İlk gün cesetleri bulamadık. Cesetlere ancak ikinci gün ulaşabildik. Uzun süre toprak üstünde kalan cesetlerin çürüdüğünü ve saçlarının toprağa yapıştığını gördük. Yanan eşya kalıntıları arasında yakınlarımıza ait giysilerin parçalarını bulduk." dediler. Çatışmada ölen 13 kişinin adları şöyle: "Cemgil Budak, Soner Tokat, Hülya Raf, Servet Atalay, Şehriban Karakuş, Suna Bozkaya, Ali Cemal Altun, Kenan Çelik, Baykal Şahin, Ali Asker Şengezer, Erol Güngör, İmam Eceröglü ve Tarkan Köse."

23 Ağustos günü saat 14.30 sıralarında Tunceli'nin Ovacık ilçesi Hanuşağı köyünde buldukları el bombası ile oynayan çocuklardan Güngör Koç (13) meydana gelen patlama sonucunda yaşamını yitirken, Gülbeden Yeleser (12), Nihat İlik (13) ve Cafer Güngör adlı 3 çocuk ağır yaralandı. Yaralı çocuklara ilk müdahale Ovacık Sağlık Ocağı'nda yapıldı. Daha sonra çocuklar, Tunceli Devlet Hastanesi'ne götürülmek üzere bir askeri konvoy eşliğinde ambulansla yola çıkarıldı. Bu sırada bir minibüs ile bir otomobil de Tunceli'ye gitmek üzere konvoy katıldı. Zırhlı araçların konvoydan ayrılmasından sonra, Çayüt Köprüsü'nde ambulansla sivil araçların önünü kesen PKK militanları, ambulansta bulunan iki hemşireden Dilif Ağçe ile minibüste bulunan Tunceli Milletvekili Sinan Yerlikaya'nın yeğeni Kenan Yerlikaya ve Ovacık Lisesi Müdürü Adnan Güneş'i yanlarına alarak götürdüler. Olaydan hemen sonra başlatılan operasyon sonucunda kaçırılan 3 kişi kurtarıldı.

Şırnak'ın Uludere ilçesine bağlı Bulakbaşı köyüne 8 Eylül gecesi baskın yapan PKK militanları ile köy korucuları arasında çatışma çıktı. 9 Eylül sabahına kadar devam eden çatışmada 4 köy korucusu ve 5 PKK militanı ile 2'si kadın, 2'si de çocuk olmak üzere 5 kişi öldü. 13 kişinin de yaralandığı çatışma sırasında köydeki evlerden 8'i PKK militanları tarafından yakıldı.

Hakkari'nin Şemdinli ilçesi yakınlarındaki Katina ve Hele bölgelerinde 9 Eylül sabahı çıkan ve gün boyu devam eden çatışmada Savaş Temurtaş, Bayram Kızıltan Hüseyin Kılıç ve Mehmet Burhan adlı 4 er ile Kani adlı bir PKK militanı öldü.

12 Eylül sabahı Şırnak'ın kuzeyindeki Gabar Dağı yakınlarındaki Sessizce Jandarma Karakolu'na PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda 3 güvenlik görevlisi öldü, 12 güvenlik görevlisi yaralandı. Bölgedeki kaynaklar saldırı sırasında ölen güvenlik görevlisi sayısının 3'den fazla olabileceğini bildirdiler.

Van'ın Gürpınar ilçesine bağlı Kırgeçit köyü yakınlarındaki Göz bölgesinde operasyona giden askeri bir konvoyu 20 Eylül günü saat 15.30 sıralarında PKK militanları tarafından saldırı düzenlendi. Saldırıda Bülent Bilger adlı astsubay ile Yener Şahin, Bülent Koca, Sadık Kutuk, Reşit Uzun ve Kansu Gül adlı 5 er öldü, 4 er yaralandı.

Siirt'in Şirvan ilçesine bağlı Elmadalı köyüne 22 Eylül akşamı saldırı düzenleyen PKK militanları ile köy korucuları arasında çatışma çıktı. Çatışmada 6 köy korucusu ile 3 PKK militanı öldü, 4'ü köy korucusu 7 kişi yaralandı. 22 Eylül akşamı Iğdır'ın Tuzluca ilçesine bağlı Kalaça köyünde çıkan çatışmada, birinin adı Celal Aydın olan 3 PKK militanı öldü.

10 Ekim gecesi Malatya'nın Hekimhan ilçesine bağlı Deveci köyü yakınlarındaki bir radyolink istasyonuna PKK militanları tarafından düzenlenen saldırıda, Mustafa Bulut, Hasan Bulut ve İsmet Dönmez adlı 3 köy korucusu ile Cemal Temel adlı özel güvenlik görevlisi öldü. Bu olaydan kısa bir süre sonra aynı bölgede bulunan bir maden ocağı şantiyesine düzenlenen baskında da Süleyman Kaya adlı köy korucusu ile Ahmet Bektaş ve Adnan Ünver adlı 2 bekçi öldürüldü.

Siirt'in Kurtalan ilçesine bağlı Erdurağı köyü 19 Kasım akşamı PKK militanları tarafından basıldı. Baskın sırasında çıkan çatışmada Mehmet Cihangir adlı köy korucusu ile eşi ve oğlu öldü, 7 köy korucusu yaralandı. Çatışmada ölen Mehmet Cihangir, Kasım ayı başında evine gelen 3 PKK militanını öldürmüştü. Olaydan sonra güvenlik görevlileri tarafından bölgede yapılan operasyon sırasında çıkan çatışmada bir PKK militanı öldürüldü.

8 Aralık gecesi Sivas'ın Divriği ilçesine 30 kilometre uzaklıktaki Göçentaşı Tren İstasyonu'na baskın yapan bir grup PKK militanı, askeri malzeme taşıyan bir trende bulunan Mahmut Bozan adlı astsubay ile İbrahim Seyis ve Mehmet Alper adlı 2 eri öldürdü.

Albay Rıdvan Özden

Mardin'in Savur ilçesine 25 kilometre uzaklıktaki Ormancık köyü yakınlarındaki dağlık bölgede 14 Ağustos günü çıkan ve 15 Ağustos sabahına kadar devam eden çatışmada, Mardin Jandarma Alay Komutanı Albay Rıdvan Özden ile Abdurrahman Uçar ve Çetin Ertaş adlı 2 astsubay ve bir köy korucusu öldü. Albay Rıdvan Özden ile 3 güvenlik görevlisinin yaşamına mal olan bu çatışma kısa sürede Türkiye'nin üzerinde çok konuşulan konuları arasında yer aldı. Albay Rıdvan Özden'in eşi Tomris Özden olaydan sonra yaptığı açıklamada, hükümetin Güneydoğu'daki politikasını eleştirerek, siyasi otoritelerin çıkarları için askerleri kullandığını savundu. Eşinin de aralarında bulunduğu birçok askerin, sorunun ölmek ve öldürmekle çözümlenmeyeceğinin farkında olduğunu savunan Tomris Özden, "Birçok komutan, er, erbaş şehit oldu. Binlercesi sakat kaldı. Hepsi de vatani kurtaracaklarını düşünerek mücadeleye girdiler. Ancak bu politika ile ne vatan kurtulur ne de bu sorun çözülür. Ölmekle, öldürmekle Güneydoğu sorunu çözülmez. Rıdvan ile en son dün akşam görüştüm. Operasyona gideceklerini söylemişti. Öleceğini biliyordu. Hatta gönderdiği son mektubunda 'öleceğim' diyordu.

Kendisine bir görev verilmişti, o görevini yaptı. Ancak bunun çözüm olmadığını biliyordu. Kocam iyi bir asker, iyi bir insandı. Demokrattı, vatanını severdi. Hükümetler siyasi çıkarları için askerleri kullanıyorlar.” diye konuştu.

Tomris Özden’in bu açıklaması büyük yankı uyandırdı. 16 Ağustos günü bir açıklama yapan dönemin Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan, Tomris Özden’i “siyaset yapmakla” suçladı. Mehmet Gölhan, “eşinin ölümüne hükümetin izlediği çirkin politikaların neden olduğunu” savunan Tomris Özden’e, “O sözlerde siyaset kokuyor.” yanıtını verdi. Mehmet Gölhan şunları söyledi: “Bu sözlerin tahkike ihtiyacı var. Gazete yanlış yorumlamış olabilir. O nedenle tahkik edilmesi gerekir. O sözleri ben de okudum. Acılı haberi aldıktan sonra, bir albay eşinin böyle sözler sarf edeceğini zannetmiyordum. Siyaset var o sözlerde. Bugüne kadar o bölgede 3 binden fazla asker şehit verdik. Hiçbirinden böyle bir şikayet olmadı. Albayımız, o bölgede dağda görevini yapıyor. Hanımı, onun yaşadığı şartları ne bilsin? O nedenle ben bu sözleri söylediğine inanmıyorum.”

3 Eylül günü İstanbul’da düzenlenen barış konulu bir toplantıya katılarak konuşma yapan ve PKK’li kardeşi öldürülmüş olan bir kadınla birlikte izleyicileri selamlayan Tomris Özden, 9 Eylül günü yapılan CHP Kurultayı’nda 572 oy alarak CHP Parti Meclisi’ne seçildi. Kurultaydan 3 gün önce CHP’ye kaydını yaptıran Tomris Özden bir partinin yönetim organına en yüksek oyu alarak giren ilk kadın politikacı olma ünvanını elde etti.

Eşi öldürüldükten sonra Tomris Özden’in izlediği çizgi, belirli çevrelerin öfke ve tepkisine yol açtı. (*) Bu çevrelerin sözcülüğünü üstlenen Emin Çölaşan, 13 Eylül 1993 tarihli Hürriyet gazetesinde bir yazı yazarak bir tartışma başlattı. Emin Çölaşan’ın yazısı özetle şöyle:

Son CHP Kurultayı, Türk siyasetine “çok değerli” yeni bir isim kazandırdı! Şehit albayın eşi Tomris Özden. Bu hanımefendi, CHP Parti Meclisi’ne en yüksek oyla seçildi. Kısa süre öncesine kadar hiç kimsenin tanımadığı bu hanıma gönderilen bir mektup, dün elime geçti.

(...) Evet, hanımefendiye Mardin’den gönderilen mektubun altındaki imza ilginç... “Şehit Albay Rıdvan Özden’in silah arkadaşları...” Bazı sözcük ve cümleleri çıkararak size iletiyorum:

“Sayın Tomris Hanımefendi, hiç hakkınız olmadığı halde, şehit komutanımızın şahsında tüm terör şehitlerimizin kemiklerini sızlatan beyan ve davranışlarınıza tanık oluyoruz. Aynı uğurda şehit olmaya hazır biz silah arkadaşlarına cevap hakkı doğuyor. Kamuoyunu doğrularla bilgilendirme hakkımız oluşuyor.

Buna hiç hakkınız yok... Çünkü siz ona layık bir eş değildiniz. Bunun kanıtı, mahkeme devam eden boşanma davanızdır. Sizi ve komutanımızı tanıyanlar, onun en büyük talihsizliğinin siz olduğunu biliyoruz.

Şehit olmasından bir gün önce, sizinle ilgili talihsizliğini bir silah arkadaşımıza ‘Ne yapayım, intihar mı edeyim’ diye beyan etmiştir. Şehit oluşunu yakından görenler, o gün ölümüne isteyerek gittiğini söylüyorlar. Belki sizden kurtulmanın çaresini, şehit olmakta buldu.

(*) Tomris Özden, 28 Kasım günü Melahat Avcılar ve Melek Avcılar adlı iki kardeşin saldırısına uğradı. Saldırı üzerine iki kişi hakkında suç duyurusunda bulunan Tomris Özden, savcılığa verdiği ifadede, “Yürürken iki bayanla çarpıştım. Bu sırada Melahat Avcılar bana, ‘Niye başörtüme bakıyorsun?’ diyerek tokat attı. Beni yere itip tekmelediler.” dedi. Suçlamayı reddeden Melahat Avcılar ise, çarpışma sırasında Tomris Özden’in kendisine “eşek sıpası” dediğini ve tokat attığını ileri sürdü. Gözaltına alınan Melahat Avcılar ve Melek Avcılar, ifade verdikten sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

(...) Ancak şunu da iyi bilin. Ne size ne de sizi kullananlara, şehit kanları üzerine siyaset yapma hakkını tanımayız...

Terörist yakınlarıyla kucaklaşmanız... Size bir şey kazandırmaz.

Şunu herkes bilmeli ve hesabını ona göre yapmalıdır. Atatürk'ün kurduğu ve bize emanet ettiği Türkiye Cumhuriyeti'ni bölmeye kimsenin gücü yetmeyecektir. Size bir şehit eşi olarak böyle hitap etmek bizi de üzüyor. Ama bizi buna siz mecbur ettiniz."

Bu mektubu kendisine Mardin'den göndermişler. Gönderen subaylar dün beni aradı. İsimlerini, birliklerini, telefon numaralarını vererek... Ve Tomris Hanımefendi'nin eşiyle ilişkilerini anlattılar..

Elbette her ailede geçimsizlik olabilir. Nitekim, bu ailede de varmış... Tomris Özden, Mardin'deki kocasının yanına sadece iki kez, birkaç günlüğüne gelmiş. Kış aylarında İstanbul'da lojmanında, yaz aylarında Kuşadasında yaşamış... Ve Mardin'e gelişinde büyük olaylar çıkarmış... Ve eşinden boşanmak için mahkemeye başvurmuş.

(...) Evet sevgili okuyucularım, "şehit albayın eşi" olarak siyasete atılan, habire kocasından söz eden, ondan örnekler veren Tomris Hanımefendi, bundan bir süre önce eşinden boşanmak için dava açmıştı. Eşiyle zaten mutsuz olan şehit Albay Rıdvan Özden, bu dava dilekçesini aldığı anda yıkılmıştı... Ve belki de, arkadaşlarının dediği gibi, kendini PKK'nin önüne atmış, intiharı seçmişti...

Bu yazı üzerine Çağdaş Gazeteciler Derneği üyesi bir grup gazeteci, ÇGD üyesi Emin Çölaşan'ın, gazetecilik ilkelerini çiğnediği gerekçesiyle dernekten çıkarılması istemiyle imza kampanyası başlattı. İmzaya açılan metinde şöyle denildi: "Derneğimiz üyesi Emin Çölaşan, çalıştığı gazetede köşe yazılarında gazetecilik mesleğinin evrensel ve değişmez kuralı olan, İnsan Hakları Bildirgesi'nde yer alan 'anti-militarist olmak, barışı savunmak, ırk ayrımcılığına karşı çıkmak ile kişinin özel yaşam dokunulmazlığını kabul etmek' gibi temel ilkelerini ihlal etmektedir. Bunun son örneği ise kirlı savaşın sürdüğü Olağanüstü Hal Bölge Valiliği sınırları içinde ölen Albay Rıdvan Özden'in eşi Tomris Özden'in özel yaşamına yönelik haber ve yazıdır. Hiçbir gazetecinin, bir kişinin giydiği herhangi bir elbiseyi, aile içinde yaşanan herhangi bir ilişkiyi haber malzemesi olarak kullanıp kişinin politik görüşlerini veya ülkede yaşanan herhangi bir sorun karşısında gösterdiği duyarlılığı mahkum etmeye ve eleştirmeye hakkı yoktur. Bu görüşten hareketle, Emin Çölaşan, dernek tüzüğüümüzün üyelik ilkelerini düzenleyen 8. maddesinde yer alan ilkelerini açıkça ihlal etmektedir."

Tomris Özden ile eşi Rıdvan Özden arasındaki özel sorunların basın aracılığıyla siyasi tartışma ortamına çekilmesi tepkilere neden oldu. Tomris Özden, bir komplo sonucu eşiyle boşanma aşamasına geldiğini, ölümünden önce barışuklarını, ancak silah arkadaşlarının eşinin ölüsüne ikinci bir komplo düzenlediklerini söyledi. Tomris Özden, 13 Eylül günü yaptığı açıklamada şu görüşleri savundu: "Benim eşim bir kez daha öldü. Eşimi Silahlı Kuvvetler'deki silah arkadaşları ikinci kez öldürdü. Ne kadar mağdur olurlarsa olsunlar, burada mağdur olan yine benim. Burada ben suçlanmamalıydım. Komutanlarını bu şekilde deşifre etmemeleri gerekirdi. Bu bana, aileme, Silahlı Kuvvetler'e yapılan çok çirkin bir davranış tarzı."

Tomris Özden, Evrensel gazetesinin 4 Ocak 1996 tarihli sayısında yayımlanan açıklamasında (*) ise eşinin askerler tarafından öldürülmüş olabileceğini öne sürdü. Mardin ve

(*) Tomris Özden ile görüşen ve söz konusunu açıklamayı haber haline getiren Metin Göktepe, 8 Ocak 1996 tarihinde izlediği bir cenaze töreni sırasında polis tarafından gözaltına alındı ve dövülerek öldürüldü.

Diyarbakır'a giderek eşinin asker arkadaşlarından olay hakkında bilgi aldığını ve bu bilgilerin birbiriyle çeliştiğini belirten Tomris Özden, "Rıdvan, onun hiç anlaşılamadığı ve görevden alındıktan sonra bir dönem dağa çıkan ve eşim öldürüldükten sonra da Diyarbakır'da tekrar göreve başlayan Komando Üsteğmen Hurşit Can tarafından öldürülmüş olabilir." dedi. Tomris Özden, Mardin Jandarma Komutanlığı'nda görevli üsteğmen Latif Eren'in bu iddiasını doğruladığını belirterek şunları söyledi:

"Eşim öldükten sonra yapılan ilk açıklama, 'uzak mesafeden Kanas marka silahla öldürüldüğü' şeklindeydi. Eşim öldükten sonra onun yerine göreve gelen Yarbay Ahmet Cemal ile Ahmet Bal adlı astsubayla görüştim. Eşimin kısa mesafeden açılan ateşle öldürüldüğünü söylediler. Ayrıca, olay sırasında bir de köy korucusu öldürülmüş. Fakat bundan hiç bahsedilmedi. Adli Tıp raporunda eşimin 'uzun mesafeden, kafasından aldığı tek kurşunla öldürüldüğü' yazıyor. Oysa, görüştüğümüz askeri yetkililerin çoğu, bunu yalanlayıcı açıklamalarda bulundu. Eşimin arkadan ve yakın mesafeden öldürüldüğünü söylüyorlar. Eşimin beyin cerrahisi ağabeyi Nazmi'nin ceset üzerinde yaptığı araştırmada, kafatasının ön tarafında kurşun deliği izine rastlamadığını ancak ceset üzerinde birden çok kurşun izi olduğunu söylüyor. Bütün bunlardan yola çıkarak tekrar otopsi yaptırmaya çalışacağız. Bu işin peşini bırakmayacağım."

Hurşit Can'a, eşinin ölümünden kısa süre sonra Diyarbakır'da törenle ödül verildiğini anlatan Tomris Özden, "Hurşit Can'ı kime sorduysam, herkes onu hiç sevmediğini ve koyu bir milliyetçi olduğunu söyledi. Bu da benim endişe ve kaygılarımın ne kadar yerinde olduğunu gösteriyor." dedi. (*)

d)- Kuzey Irak'daki gelişmeler

1995 yılında gerek Türkiye sınırları içindeki gerek Türkiye sınırları dışındaki PKK kamp ve mevzilerine karşı çok sayıda kara ve hava harekatı düzenlendi. Harekatlar sırasında bazı sivil yerleşim merkezleri zarar gördü, ölenler oldu. Bu harekatlardan en geniş kapsamlısı Mart ve Nisan aylarında yaşandı. Türkiye, 20 Mart sabahı Kuzey Irak'taki PKK kamp ve mevzilerine karşı büyük bir kara ve hava harekatı başlattı. Genelkurmay Başkanlığı'ndan yapılan ilk açıklamada, "Çelik Harekatı'nın Şemdinli ile Habur arasındaki 220 kilometrelik bir alanda sürdüğü ve harekate 30-35 bin askerin katıldığı bildirildi. Açıklamada, "harekatın bölgedeki PKK etkinliğini tamamen ortadan kaldırmak üzere başlatıldığı ve bu amaca ulaşılan kadar devam edeceği" belirtildi.

Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) tarafından yapılan açıklamada, harekat "istila" olarak nitelendirilerek, "Operasyon, gerek büyüklüğü, gerekse niyeti açısından bugüne kadar yapılanların en ciddisidir. Irak'ın toprak bütünlüğünün kesin ihlalidir." denildi. Açıklamada, harekat yapılan bölgelerde PKK'ya ait üs ve kamp bulunmadığı belirtilerek, sivil yerleşim merkezlerinin zarar gördüğü ve Zaho'ya giren askerlerin kısa süreli bir sokağa çıkma yasağı uyguladığı savunuldu. Bunun üzerine Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan karşı açıklamada ise sivillerin zarar görmediği ve Zaho'da sokağa çıkma yasağı uygulanmadığı belirtildi.

24 ve 25 Mart günleri yapılan hava saldırıları ve top atışları sırasında Kuzey Irak'taki Gunka, Dargele, Beşili, Şilaza, Hase ve Kanisarki köyleri zarar gördü. Bu köylerden Hase

(*) Tomris Özden'in açıklaması yayımlandıktan sonra bir açıklama yapan Genelkurmay Başkanlığı ise Hurşit Can'ın, Albay Rıdvan Özden'in öldürüldüğü tarihte Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde tutuklu olduğunu savundu. Açıklamada Tomris Özden'in eşinin öldürülmesi ile ilgili olarak bilgi aldığını ileri sürdüğü Astsubay Ahmet Bal'ın ise meslek hayatı boyunca Mardin'de görev yapmadığı belirtildi.

dışında kalan tümünde yalnızca maddi hasar meydana gelirken, Haşê'deki bazı evlere bomba isabet etmesi sonucunda 3 kişi öldü, 11 kişi yaralandı. Bunun üzerine bir açıklama yapan Kürt Federe Devleti Meclis Başkanı Cevher Namık, hareket sırasında sivil halkın zarar gördüğünü ve baskıya uğradığını belirterek Türk askerlerinin Kuzey Irak'tan çekilmesini istedi.

Harekatın ilk günlerinde Kışan'da top atışları sırasında bir kişi öldü, bir kişi yaralandı. Zaho'da bulunan Koordinasyon Merkezi'nde 1 Nisan günü bir açıklama yapan Dışişleri Bakanlığı görevlisi Müfit Özdeş, "Harekatın ilk günlerinde PKK'lileri takip eden Türk Silahlı Kuvvetleri, bir grubun Kışan'da bir eve girdiğini görüp ateş açmış. Bu sırada 1 Kuzey Iraklı ölmüş, 1 Iraklı da yaralanmış." dedi. Müfit Özdeş, yabancı basında yer alan 11 köyün bombalandığına ilişkin haberleri ise yerinde görerek inceleyeceklerini, ancak Zaho Kaymakamı'na böyle bir şikayet gelmediğini bildirdi. Haftanın bölgesinde, militanların askerlere güneyden ateş açması sonucu arada kalan Keşan köyünde yaşayan Iraklılar, evlerini terk ederek Batufa kasabası girişindeki çadırlara yerleşti. Köyün boşaltılmasına ilişkin bilgi veren bir askeri yetkili, "Köylüler can güvenlikleri nedeniyle bu kararı aldılar. Biz, boşaltma sırasında bunu görüntüleyerek, yabancı basının çarpıtmasına karşı önlem aldık." dedi.

Türkiye'nin Kuzey Irak'ta sürdürdüğü askeri hareket, bölgedeki Kürt mültecileri de etkiledi. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından 21 Mart günü yapılan açıklamada hareket nedeniyle bölgedeki göçmenlere yapılan insani yardımın aksadığı kaydedilerek, 1994 yılında baskılar sonucunda Türkiye'yi terk ederek Kuzey Irak'a göç eden 5 bin kadar Kürt mültecinin zorla Türkiye'ye götürülmek istendiği savunuldu. Türkiye'yi terk ederek Kuzey Irak'a göç eden Kürt mültecilerden Zaho yakınlarındaki bir kampta kalan 1200 kadarı, güvenlik gerekçesiyle Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından 26 Mart günü Zaho'ya 100 kilometre uzaklıktaki Etruş kasabasına götürüldü. Zaho yakınlarındaki kampta bulunan Kürt mültecilerden yaklaşık 500'ü ise 30 Mart günü Etruş'a götürüldü. Uygulama, Birleşmiş Milletler görevlileri ve askerleri gözetiminde yapıldı. Mültecileri taşıyan konvoylar, bölgedeki Türk güvenlik görevlileri tarafından engellenmedi.

26 Mart gecesi Zaho'nun Abbasi mahallesindeki bir eve baskın yapmak isteyen güvenlik görevlileri ile evde bulunan silahlı kişiler arasında çatışma çıktı. Çatışmada 2 köy korucusu ile evde bulunan kişilerden 2'si öldü, 2 güvenlik görevlisi de yaralandı. Ev baskını ile ilgili olarak resmi açıklama yapılmadı.

Cizre ile Nusaybin arasındaki karayolunu Turgutlu bölgesinde 31 Mart akşamı kesen PKK militanları, Kuzey Irak'taki askeri hareketi izlemek üzere bölgede bulunan Reuters muhabiri Fatih Sarıbaş ile Agence France Press muhabiri Kadri Gürsel'i kaçırdı. Gazetecilerin bindiği taksinin şoförü Cengiz Kaplan ise serbest bırakıldı. Gazeteciler, 26 Nisan günü öğle saatlerinde Şırnak ile Cizre arasındaki Kumçatı köyü yakınlarında serbest bırakıldı.

Duhok Bölge Valisi Abdülaziz Tayyip, 4 Nisan günü düzenlediği basın toplantısında, harekate katılan Türk askerlerinin Benata ve Bowerki bölgeleri arasında köylülere ateş açtığını ve bu nedenle 7 çobanın öldüğünü bildirdi. Olaya tanık olan 4 kadının sağ olduğunu anlatan Abdülaziz Tayyip, "Şu ana kadar 51 köy halkı, bu hareket yüzünden köylerini boşalttı. Bu köylerde yaşayan toplam 15 bin 300 kişi kaçtı. Harekat sırasında 11 ölü, 7 de yaralı verdik. 8 kişi ise halen kayıp. Tarlalarımız zarar gördü. Türk ordusunu kınıyoruz. Ölenler için tazminat istiyoruz." dedi. Abdülkadir İzzethan, İsmail Hasan Şerif, Serbast Abdülkadir, Abdullah Kerim Hüseyin, Abdurrahman Muhammed, Şerif Guli Zikri ve Ahmet Fettah adlı çobanların cesetleri, basın toplantısına katılan gazetecilere gösterildi. Genelkurmay Başkanlığı sözcüsü Albay Doğu Silahçioğlu ise olayla ilgili soruşturma açıldığını belirterek, harekate katılan güvenlik

görevlilerinin sivillere zarar vermediğini ve çobanların PKK militanları tarafından öldürülmüş olabileceğini savundu. Bu arada öldürülen çobanlardan 3'ü için 40 bin dolar tazminat ödendiği iddia edildi. Irak Türkmenlerinden Fazıl Demirci, yaptığı açıklamada, öldürülen çobanların ailelerine ödenen 40 bin doların Şırnak'a bağlı Silopi ilçesinde teslim edildiğini öne sürdü. Fazıl Demirci, konuyla ilgili olarak, "Çelik Harekatı sırasında Kuzey Irak'ta öldürülen Kürt çobanlar var biliyorsunuz. Bunu PKK'nin yaptığı ve Türk ordusunun üzerine attığı söylendi Türkiye kamuoyuna. Gerçek de buydu zaten. Gelin görün ki, Türkiye bu yüzden Barzani'ye kan parası ödedi." dedi.

Kuzey Irak'a gönderilen yardım malzemelerini dağıtan Kızılay'a ait bir araç, 5 Nisan sabahı Dohuk'a 10 kilometre uzaklıktaki bir benzinlikte, bölgede yaşayan Kürtlerin saldırısına uğradı. Saldırı üzerine çıkan çatışmada Osman Bulut, Yaşar Mutlu ve Mithat Okan adlı 3 MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı) görevlisi ile Hasan Muhammet, Ömer Muhammet, Ali Muhammet ve Halit Şerif Muhammet adlı 4 Kuzey Iraklı Kürt öldü. Olay sırasında Kızılay aracını korumakla görevli 2 peşmerge de öldü, yaklaşık 25 kişi yaralandı. Ölen peşmergelere birinin adının Osman Guli Zikri olduğu açıklandı. Kızılay aracına saldıran Kürtlerin, 4 Nisan günü ölü olarak bulunan 7 çobanın akraba ve yakınları oldukları bildirildi. Osman Bulut, Yaşar Mutlu ve Mithat Okan'ın cenazeleri 7 Nisan günü Kocatepe Camii'nde düzenlenen bir askeri törenden sonra Cebeci Askeri Şehitliği'nde toprağa verildi. 3 kişinin cenaze törenine, Devlet Bakanı Bekir Sami Dağ, MİT Müsteşarı Sönmez Köksal, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Özden Sanberk, Kızılay Genel Müdürü Ünal Somuncu, Ankara Valisi Erdoğan Şahinoğlu, Barzani'nin Ankara Temsilcisi Safin Dizayee ve çok sayıda MİT mensubu katıldı. Camiye çok sayıda korumayla gelen MİT Müsteşarı Sönmez Köksal'ın fotoğrafının çekilmesi engellendi. Cenazelerin toprağa verilmesi sırasında da gazetecilerin filmleri zorla alındı.

Zaho yakınlarındaki Derkerber köyü yakınlarında pusu kuran kimliği belirsiz kişiler, 6 Nisan günü saat 20.30 sıralarında Zaho yönüne doğru giden taşıtlara roketlerle saldırdı. İsabet alarak havaya uçan iki taşıtta bulunan İrfan Fettah, Tabir Fettah, Ramazan Fettah, Hayat Fettah adlı 4 kişi ile ikisinin adı Mervan Fettah ve Metin Fettah olan 4 çocuk öldü, 2 kişi yaralandı. Saldırıda ölen Kuzey Iraklı İrfan Fettah'ın, Mesut Barzani liderliğindeki Kürdistan Demokrat Partisi'nde (KDP) uzun süre görev aldığı belirtildi. Zaho Emniyet Müdürü Necip Çalan, saldırının bölgede PKK'ye yakınlığıyla tanınan, Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) yerel sorumlusu Said Abdullah'ın adamlarınca düzenlendiğini saptadıklarını açıkladı.

Kuzey Irak'taki hareket devam ederken bölgeye giden gazeteci Ragıp Duran, izlenimlerini Yeni Politika gazetesinin 21 Nisan 1995 tarihli sayısında yayımlanan "*Sahafi Türkiye Harab!*" (*) başlıklı yazısında kamuoyuna şöyle aktardı:

11 gün boyunca Zaho'yu merkez tutup, Derkar, Dohuk, Amadiye, Sersing yörelerinde çalıştım. Mesleki koşullar bakımından telefon, faks, link hattı gibi eksikliklerin yanı sıra konaklama ve beslenme olanakları sınırlıydı ama KDP'liler özellikle yabancı basına, Türk askerleri de özellikle Türk basınına karşı oldukça hoşgörülüydi. "Biz bu savaşı medya sayesinde kazanacağız" sözünün etkisi olsa gerek. İki alandaki gözlemler, önce muhabir/merkez ilişkileri, sonra TSK-Türk basını arasındaki komedi.

Yörede genellikle Kürtçe bilen gazeteciler görev yaptığı için dil ve iletişim sorunu yok. Muhabirlerin önemli bir kısmı gerçeği mümkün olduğunca tahrir etmeden saptayıp İstanbul merkeze aktarmaya çalışıyorlar. Haber metni yerine ellerine tutuşturulan Genelkurmay açık-

(*) "Türk basını harap durumda"

lamalarını okuyanları ve geçenleri saymıyorum. Ancak ilginçtir, Türk gazetelerinde çalışan meslektaşlarımızın bir tek haber kaynakları var: Silahlı Kuvvetler. Sabah akşam PKK'li cese-di arıyor muhabirler, askerlerle birlikte. Oysa ki, TSK, bölgedeki mevcut güçlerden sadece bir tanesi. En önemlisi yöre halkı var. KDP var, bölgenin resmen ve teorik olarak egemeni. Çekiç Güç'tin Zaho'da "Askeri Koordinasyon Merkezi" var. BM'nin başta Mülteciler Yüksek Komiserliği olmak üzere çeşitli ajanslarının temsilcilikleri Dohuk'da neredeyse kocaman bir semti doldurmuş durumda. Ayrıca sayıları 50'yi bulan uluslararası insani yardım örgütü (hükümet dışı sivil örgütler) faaliyet gösteriyor bölgede. Ve belki de en önemlisi 35 bin askerin aradığı "PKK" var. Bölgeden sökülüp atılmak istenen güç, operasyon hakkında ne diyor? Herhangi bir yerde böyle bir bilgi, haber okudunuz, duyduğunuz mu hiç?

Bu saydığımız tüm kurumlar ve güçler, yöre hakkında son derece önemli bilgi kaynaklarını oluşturuyor. Ama Türk basını bu kesimle ilgilenmiyor. Çünkü kurumların tümü Türk müdahalesine karşı çıkıyor, açık açık da söylüyorlar. K. Irak'ı sadece TSK'dan ibaret bir bölge olarak görmek, izlemek ve aktarmak, bölge gerçeğinin belki de sadece onda birini yansıtmak anlamına geliyor. Tabi tek haber kaynağı ile son derece içli-dışlı olunca da, yapı gereği de, gelişmelere TSK gözlükleriyle bakıyor medya. Oysa ki bölgedeki diğer haber kaynaklarına ulaşmada herhangi bir güçlük de yok. Ama bu kaynakların verdikleri bilgiler, TSK'nin işine gelmiyor, dolayısıyla haber yapıp yayınlamaya değmez.

Dikkat ettim, grup halinde izlediğimiz haberlerde ortaya çıktı bilhassa, muhabir arkadaşlar aynı ya da benzeri haber kaynaklarından beslendikleri için, üç aşağı beş yukarı aynı haber içeriğini iletiyorlar merkezlerine. Özel bir haber de pek olmadığı için kimse kimseden geçtiği haberi gizlemiyor. Mobil telefonlarla bağıra bağıra geçiyor herkes haberini. Ama akşam TV haberlerini izlerken ya da ertesi gün gazeteleri elimize aldığımızda muhabirin geçtiği haberi bulmak neredeyse imkansızlaşıyordu. Örnekler:

Yerel halktan tanıklara, Dohuk Valisi'ne ve KDP yetkililerine göre Türk askerlerinin kaçırıp öldürdüğü Azadi köyünden 7 çobanın cesetlerini Dohuk'daki morgda herkes gördü. Özellikle 4 ceset tanınmayacak halde idi. Gözleri oyulmuş, kafası ve kolları kırılmıştı. İki gün sonra, Türk Kızılay mensubu olarak tanıtılan 3 kişi, öldürülen Azadi'li çobanların aileleriyle benzinlikte giriştiği silahlı anlaşmazlıkta vurularak öldürüldü. Bir büyük gazete, üç Kürt çobanın fotoğrafını "Teröristler, Kızılay mensuplarını işte böyle öldürdüler" diye verdi. Haberini ve fotoğrafın neresini düzeltereksin ki? Vuran terörist değil, öldürülen Kızılay mensubu değil, yayınlanan fotoğraf öldürülen Türklerin değil, sözümona Kızılaycılar da "İşte öyle" öldürülmedi! Fotoğrafi çeken ve haberi yazan muhabirler, merkezdeki şefe şikayette bulununca, gelen cevap şu: "Boşver, İstanbul'daki alçaklar tahrip etmişler dersin!"

Zaho'nun 6 km. ötesinde iki arabaya pusu kuruluyor. Roket ve otomatik silahlarla taranan iki arabadan 8 ceset çıkıyor. Zaho Emniyet Müdürü bu saldırıyı yapanın Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) yerel sorumlusu Said Abdullah Cihangir olduğunu açıklıyor. TSK, olayın Iraklı Kürt grupları arasındaki savaştan kaynaklandığını belirtiyor. İki TV kanalı ile iki gazetenin dışında tüm Türk basını olayı PKK'ye mal etti. Hatta bir gazete KYB'nin aslında PKK'li olduğunu yazdı. Cimbom'un Fenerlisi gibi bir şey yani! Hiç kimse PKK'yi sorumlu tutmamıştı oysa ki. PKK de böyle bir saldırı gerçekleştirdiğini açıklamamıştı. Üstelik o bölgede PKK'nin hala eylem yapabilmesinin TSK'nin prestijini azaltacağını da düşünmemişti İstanbul merkezleri. Bu iki örnek doğru geçilen haberlerin değiştirilmesi üzerine.

Bölgeden geçilip de sayfalara, ekranlara yansımayan bilgileri buraya sığdırmak imkansız. Ama 51 köy ve mezranın boşaltılması, 15.300 Iraklı Kürdün evinden olması, ilk 20

günde 21 Iraklı sivil Kürdün öldürülmesi, KDP'lilerin teyp açıkken TSK hakkında söyledikleri, 3000 kişilik tugayın çekilmesinden bir gün önce Brem Khalil kapısından K. Irak'a giriş yapan 52 araçlık konvoy, Saddam'ın sarayındaki birliklerin duvarlara yazdığı sloganlar, Tahran'da 10 gün süren KDP/KYB görüşmeleri benim izleyebildiğim kadarıyla Türk basınına ya hiç yansımada, ya da kısaca geçirildi.

Begova yöresinde akşamüstü. Komutan gazetecilerle konuşuyor. İlerideki birliğin bulunduğunu yerden ateş sesleri geliyor. Komutan telsizi açıp ilerideki birliğe soruyor:

—Ne oldu? Görüntü mü aldınız? Sıcak temas var mı?

Yanıt geliyor. Son derece soğukkanlı hatta bitkin bir ses:

—Yok yok, yok birşey. Medya medya!

Medya mensupları özellikle de TV'ler için atışlar yapıyor. Her atışı 30 milyon olan bir top var. Kimi gazeteciler her seferinde "Gitti bizim vergiler" ya da "Ekmeğe, benzine zam sesleri" diye gurgır geçiyor.

Aynı bölgede bir TV ekibine gösteri yapılırken, teğmenin biri, atış sayısında mübalağaya kaçan erini uyarıyor:

—Oğlum, bütün mermileri harcama! Yarın Peter Arnett gelecekmiş...

Metina yöresinde, "Görüntü aldık" (PKK'lı veya PKK'lıya benzer bir şey gördük anlamında) durumları. Dağın yamacına çıkıyor askerler. Sürünerek ve müthiş dikkatli. Arada bir de kurşun sıkıyorlar. Karşı taraftan ateş yok, ama olsun. Her an çatışma çıkabilir (havası içinde). Özel kanallardan birinin muhabiri elinde mikrofon, ayakta kameraya yönelik birşeyler anlatıyor. Askerlerden biri, yattığı yerden doğrulup bu TV muhabirine öğüt veriyor:

—Abi, ne öyle kazık gibi ayakta duruyorsun, sen de yat, sürün yerde, Saadettin Teksoy gibi biraz heyecan yapsana!

Komutanlar aslında medyadan çok da memnun değil. Mesela bir Albay "Yahu çocuklar, kusura bakmayın ama sizin yüzünüzden görevimizi yapamaz olduk" diye yakınıyor. Gazetecilerin çeşitli düzenleme isteklerinden sıkılan bir başka komutan ise, daha yolun başında uyarıyor medyayı:

—Beyler, asparagas yok, mizansen yok, askerlerden özel bir şey talep etmeyeceksiniz tamam mı? Ne görürseniz onu çekin, yeter!

Komutanlar sıkılmaya başladı ama medya mensupları da sıkılmıyor değil. İstanbul'dan fırça yemeye başladılar bile. "Ne o, her gün aynı şeyi geçiyorsunuz kardeşim. Yok mu yeni bir şey. Yaratın yahu!"

Bir kameramanın itirafı: "Abi, ben burada çektiğim bütün görüntüleri daha önce Denizkurdu-1 tatbikatında da çekmiştim."

Ve sonuç olarak, Zaho'da rakı-çiğ köfteli-barbunya konserveli ve ton balıklı bir gazeteci yemeğinde herkesin yanıtını aradığı soru:

"Biz, medya savaşının bir parçası mıyız, yoksa savaş medyasının mı?"

Kuzey Irak'taki harekate katılan askeri birlikler 24 Nisan gününden itibaren geri çekilmeye başladı. 25 Nisan günü bir açıklama yapan Genelkurmay Başkanlığı Türkiye'nin Kuzey Irak'taki PKK kamp ve mevzilerine karşı başlatıldığı harekate katılan ve toplam mevcudu 20 bin

kişi olan 5 tugayın geri çekildiğini açıkladı. Açıklamada, geri çekilen askeri birliklerin Hak-kari ve Şırnak'taki görev yerlerine ulaştığı, Kuzey Irak'ta 10 bin asker kaldığı kaydedildi.

Harekatin sona ermesinin ardından Genelkurmay Başkanlığı Sözcüsü Albay Doğu Silahçioğlu, Kuzey Irak'ta yapılan kara ve hava harekati sırasında 4'ü subay, 8'i astsubay, 49'u da er ve erbaş olmak üzere toplam 61 güvenlik görevlisinin öldüğünü, 185 güvenlik görevlisinin ciddi şekilde yaralandığını açıkladı. Harekat sırasında 555 PKK militanının öldürüldüğünü belirten Doğu Silahçioğlu, harekat için 2 trilyon 800 milyon lira harcadığını bildirdi. Harekat sırasında ölen güvenlik görevlilerinden bazılarının ad ve rütbeleri şöyle:

"Süleyman Güven (asteğmen), Adem Etkisiz (asteğmen), Erkan Ünal (asteğmen), Yadigar Yukarıkır (asteğmen), Hüdaım Öner (astsubay), Seyhan İlipınar (astsubay), Salih Sel (astsubay), Erlar: Yılmaz Güneş, Nihat Karadaş, Gökhan Bayuk, Adil Aslan, Yakup Karakuş, Bekir Kılıçer, Eray Dağlı, Coşkun Taş, Serdar Muratoğlu, Mustafa Kurt, Ender Özenç, Ertan Kolay, Ümit Yaka, Zafer Varol, Hüseyin Akar, Ferhat Arınan, Zafer Aslan, Veysel Pekakçe, Muharrem Akça, Tamer Gülveren, Tekin Ulu, Barış Akay, Mehmet Karaca, Sedat Taşan, Ercan Menderes, Feridun Alabaş ve Yüksel Bayhan."

ARGK Ana Karargah Komutanı Mustafa Karasu ise harekatla ilgili olarak yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Pusular sonucu binin üzerinde askerin ölümü var, bizim kaybımız ise 47'dir. Yaratılan psikolojik savaş, yenilgiyi, çıkmazı, propagandayla kurtarma hesabına dayanıyordu. Türk devleti eğer başarılı olsaydı Güney'deki diğer güçler üzerinde baskı kuracak, kendi politikasını veya Kürt sorununu tasfiye etme politikasını, KDP'ye, YNK'ye ve bölge devletlerine dayatacaktı. PKK ne geri çekildi, ne de alana tekrar geldi. Askerler çok ağır silahını bıraktı, ölümlerini bile alamadı. Hala elimizde bazı asker cesetleri var. Bunları gerekirse, Kızılhaç veya başka uluslararası kurumlara teslim edecek durumdayız. Kürt sorunu çözüme gidiyor. Çözümün kendisini dayatması karşısında diğer güçler de kendi Kürt çözümlerini dayatmak istiyorlar. Çünkü aksi takdirde Ortadoğu'daki etkilerini kaybedecekler."

Bu arada harekat sırasında zarar görenlere, Irak Dinarı olarak 40 bin dolar (yaklaşık 3 milyar lira) tazminat ödendi. Tazminatlar, Şırnak'ın Silopi ilçesinde 24 Mayıs günü düzenlenen törenle, zarar görenleri temsilen gelen 40 Iraklıya verildi. Operasyon sırasında evleri ve tarlaları zarar görenlerin yanı sıra, Zaho'da bir kişinin ölmesi, bir kişinin yaralanması ve Kişan bölgesinde iki kişinin yaralanması nedeniyle tazminat verildi. Törende konuşan Jandarma Asayiş Bölge Komutanı Korgeneral Hasan Kundakçı, harekat sırasında sivillerin zarar görmemesi için büyük çaba harcadığını, ancak elde olmayan nedenlerle bazı hasarların olduğunu söyledi.

Diğer harekatlar

Kuzey Irak'ın Batufa bölgesindeki bazı PKK mevzilerine karşı 22 Mayıs sabahı savaş uçaklarının katıldığı bir hava harekati yapıldı. Harekata ilişkin olarak Genelkurmay Başkanlığı ve PKK tarafından herhangi bir açıklama yapılmadı. Harekat sırasında Kürdistan Demokrat Partisi'nin kontrolündeki Nuzir kasabası yakınlarına düşen bir bomba, bir kişinin ölümüne, 4 kişinin de yaralanmasına yol açtı.

Türkiye, Kuzey Irak'taki PKK kamp ve mevzilerine karşı 5 Temmuz günü savaş uçakları ve helikopterlerin yanı sıra zırhlı araçların da katıldığı bir harekat düzenledi. 3 Temmuz günü sınırda devriye gezen askerlerin Seve boğazında PKK'liler tarafından pusuya düşürülüp 5 askerin öldürülmesinden sonra başlayan harekat, 10 Temmuz günü sona erdi. Genelkurmay Başkanlığı tarafından 11 Temmuz günü yapılan açıklamada, harekata katılan birliklerin 10

Temmuz gecesi tamamen geri çekildiği ve hareket sırasında 21 güvenlik görevlisinin öldüğü belirtildi. Açıklamada, hareket boyunca PKK militanları ile 32 çatışmaya girildiği ve bu çatışmalarda 167 PKK militanının öldürüldüğü öne sürüldü.

5 Temmuz'da başlayan hareket sırasında, Genelkurmay Başkanlığı açıklamalarının tersine, sivillerin zarar gördüğü belirtildi. KDP Avrupa Sözcülüğü tarafından yapılan açıklamada, Türk birliklerinin Irak sınırından 15 kilometre içeri girdiği, operasyon sırasında 7 köyün hasar gördüğü ve 3 sivilin yaralandığı öne sürüldü. Bölgedeki sivil halkın Türk Ordusu'nun hareketleri ile PKK faaliyetleri arasında kaldığının belirtildiği açıklamada, Türk Hükümeti'nden operasyonu durdurması, birliklerini geri çekmesi ve sivil halkın güvenliğini sağlaması talep edildi. Genelkurmay Başkanlığı'ndan yapılan açıklamada ise "Uçaklar, yerleşim merkezlerine 2 kilometreden daha yakın bölgelerde hiçbir şekilde kullanılmamaktadır. Sivil halkın zarar görmemesi için her türlü tedbir alınmaktadır." denildi ve 7 köyün yakıldığı iddiasının doğru olmadığı savunuldu.

Harekat sırasında Çukurca'ya yaklaşık 15 kilometre uzaklıkta bulunan Seve ve Yekmal köylerinin havadan bombalandığını, askeri birliklerin karadan da bu köylere kadar ilerlediğini bildiren yerel kaynaklar, bombalama sonucu Seve köyünden 5 köylünün öldüğünü belirttiler. KDP Ankara Temsilcisi Safen Dizayee'nin 8 Temmuz günü Reuters'e yaptığı açıklamada ise, Türk askerlerinin Kuzey Irak'taki operasyonu sırasında 3 bin sivil Kürt'ün evlerini terk ederek güney ve batıdaki akrabalarının yanına sığındığı belirtildi. "Kimse bir sonraki bombanın başına düşmesini beklemez" diyen Safen Dizayee, evlerini terk ederek bölgeden kaçan Kürtlerin Barzan aşiretinden olduğunu belirtti. Sınırına yakın Mirgah Sur ve Mezuri bölgesindeki 18 köyün tamamen boşaldığını söyleyen Safen Dizayee, 2 Iraklı Kürt'ün de askerler tarafından alıkonulduğunu ve kendilerinden haber alınamadığını bildirdi.

Bu arada Dışişleri Bakanlığı, sınır ötesi operasyon ile ilgili yaptığı açıklamada, Kuzey Iraklı Kürt liderler Mesut Barzani ile Celal Talabani'nin sorumluluklarını yerine getirmedikleri gerekçesiyle uyarıldıklarını bildirdi. Açıklamada, "Kuzey Irak partilerinin kendi bölgelerinde güvenliği temin sorumlulukları devam etmektedir. Bu sorumluluğu yerine getirdikleri müddetçe böyle müdahalelere gerek kalmayacağı açıktır." denildi.

Türkiye Kuzey Irak'taki PKK kamp ve mevzilerine karşı 7 Ekim sabahı bir kara ve hava harekatı başlattı. Harekat kapsamında, Türkiye ile Irak arasındaki sınıra 30 kilometre uzaklıkta bulunan, PKK militanlarının kontrolü altındaki bazı bölgeler savaş uçakları tarafından bombalandı. Ayrıca Çukurca-Şemdinli hattından sınırı geçen 3 bin kişilik bir askeri birlik Irak topraklarına girdi. Irak'a giren askerlerle PKK militanları arasında Kani Masi bölgesinde çatışmalar çıktığı öğrenildi. Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada hareketin sınırlı olduğu ve sivillere zarar verilmediği bildirildi. PKK tarafından yapılan açıklamada ise hareketin, "PKK militanları tarafından kuşatılan KDP'ye bağlı peşmergeleri kurtarmayı amaçladığı" savunuldu.

PKK-KDP çatışması

PKK, 26 Ağustos günü Kuzey Irak'ın Behtina-Botan bölgesindeki Kürdistan Demokrat Partisi'ne (KDP) ait karakollara yönelik saldırı başlattı. PKK, Kuzey Irak'ta kurtarılmış bir bölge yaratmak amacıyla başlatılan saldırının ilk gününde 20 karakolun imha edildiğini ve çok sayıda peşmergenin esir alındığını bildirdi. Saldırı öncesinde PKK ile KDP arasında büyük bir gerginlik yaşanıyordu. PKK'lilerle KDP'liler arasında başta Zaho olmak üzere Sersing, Amadiya ve Şeladiz ilçesiyle Haftanin, Batufa, Bamerni kasabalarında başlayan çatışmalar 27

Ağustos günü şiddetlendi. Derkar bölgesinde PKK'ye yakınlığı ile bilinen bir ailenin evine atılan el bombası 4 kişinin ölümüne neden oldu. Sersing ve Amadiya bölgesinde bulunan Metina ve Gara dağlarında çıkan çatışmalarda 5 peşmerge ile 7 sivil öldü, 6 PKK militanı esir alındı. Bu arada Türkiye tarafından yapılan sınır karakollarında nöbet bekleyen KDP'li peşmergeleler PKK militanları arasında şiddetli çatışmaların yaşandığı bildirildi. Yerel kaynaklar, Türkiye sınırına yakın olan karakollardan 25'inin PKK'lilerin eline geçtiğini ileri sürdüler.

PKK'nin peşmergeleler üzerinde baskısını arttırması üzerine 29 Ağustos gecesi Habur sınır kapısından Kuzey Irak'a giren Türk zırhlı birlikleri Suriye yakınlarında bulunan Hayırsız dağlarını bombaladı. Peşmergelelerin de katılımıyla, 29 Ağustos gecesi Hayırsız dağlarında şiddetli çatışmalar yaşandı. Operasyona katılan zırhlı birlikler, 30 Ağustos sabahı geri çekildi. Ancak, Diyarbakır ve Malatya'dan kalkan savaş uçakları ve kobra helikopterleri 30 Ağustos günü belirli aralıklarla PKK'lilerin bulunduğu bölgeleri bombaladı.

PKK-KDP çatışması Eylül ayında artarak devam etti. PKK'nin yaklaşık 3 bin militanını bölgeye kaydırarak, çatışmalarda yaklaşık 50 kişinin öldüğü bildirildi. PKK militanları, 2 Eylül günü KDP'nin denetimindeki Zaho kent merkezine saldırdı. Abbasiye mahallesindeki KDP karakoluna düzenlenen saldırıda 8 peşmergenin ağır yaralandığı ve 3 PKK'linin öldüğü öğrenildi. Aynı saatlerde Siraniş dağları eteğindeki Darkaracan köyüne gerçekleştirilen PKK saldırısında ise ölen ya da yaralanan olmadı. PKK militanları, 9 Eylül gecesi yeniden Zaho'ya saldırdı. Yaklaşık 2 saat süren çatışmada ölen ya da yaralanan olup olmadığı konusunda bilgi alınamadı. KDP, çatışmalar sırasında yakalanan ya da teslim olan PKK militanlarını basına gösterdi. Büyük bölümü Kuzey Iraklı ya da İranlı Kürtlerden oluşan PKK'liler, "kardeş kavgası istemedikleri için teslim olduklarını" söylediler. Zaho Kaymakamı Dr. Muhammed Mecit ise peşmergelelerde askeri malzeme sıkıntısının başgösterdiğini belirterek, "Türkiye, insani yardımla birlikte askeri malzeme yardımı da yapmalıdır," dedi.

Kuzey Irak'ta PKK'nin KDP'ye karşı saldırısı devam ederken, Diyarbakır'dan kalkan savaş uçakları Kuzey Irak'taki PKK kamplarını bombaladı. Eylül ayının 2. haftası içinde 4 kez düzenlenen hava harekatında, PKK'nin Türkiye sınırı boyunca uzanan kamplarının hedef alındığı açıklandı.

KDP-PKK arasındaki çatışma, 14 Eylül günü KDP'nin, Birleşmiş Milletler gözetimindeki Etruş Kampı'na yönelik operasyonu ile yeni bir boyut kazandı. KDP'nin denetim alanındaki kampa arama gerekçesiyle girmeye çalışan KDP peşmergeleleri, direniş üzerine halka ateş açtı. Ateş sonucunda üç kişinin öldüğü, aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 50'den fazla kişinin yaralandığı bildirildi. Bu olay üzerine 1. Kamp'la birleşmek amacıyla yürüyüşe geçen 2. Kamp sakinleri, Duhok yolunda KDP peşmergeleleri tarafından tarandı. Bu ikinci saldırıda Jiyan adındaki bir kadının öldüğü, 25 kişinin yaralandığı öğrenildi. Konuya ilişkin haberde, BM yetkililerinin KDP saldırısına göz yumduğunu savunan Etruşluların üç BM görevlisini rehin aldığı, bunun üzerine KDP saldırısının kesildiği vurgulandı. Bu arada, kampa KDP'lilerle birlikte MİT görevlilerinin de girmek istediği ve MİT mensuplarının KDP'li-lerden, kamptaki bazı kişileri kendilerine teslim etmelerini istediği bildirildi.

Bu arada, Kuzey Irak'ın Erbil kentindeki Milli Türkmen Partisi Karargahı'na 28 Aralık günü kimliği belirsiz kişiler tarafından roketatar ve otomatik silahlarla ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda 1 kişi öldü, 18 kişi de yaralandı. Yaralılardan bir bölümü Habur Sınır Kapısı'ndan Türkiye'ye getirilerek Diyarbakır Tıp Fakültesi Hastanesi'nde tedavi altına alındı. Saldırının PKK tarafından yapıldığı öne sürüldü, ancak bu iddia PKK tarafından doğrulanmadı.

e)- Çatışmaların sonuçları

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmalarla ilgili olarak verilen rakamlar hiçbir zaman birbirini tutmadı. Örneğin; dönemin Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan, 2 Şubat günü bir basın toplantısı düzenleyerek, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 1981-1995 yılları arasında büyük çoğunluğu Olağanüstü Hal Bölgesi olmak üzere 3.007 kayıp verdiğini açıkladı. 14 yılda 4.430 askerin yaralandığını ve 304 askerin de sakat kaldığını bildiren Mehmet Gölhan, ölen askerlerin ailelerine 700 milyar lira civarında ödeme yapıldığını belirtti. 2 Şubat günü yaptığı açıklamada 3.007 kişinin öldüğünü belirten Mehmet Gölhan, Eylül ayında yaptığı başka bir açıklamada ise çatışmalar sırasında 53'ü sınır ötesi hareketlerde olmak üzere toplam 2.762 askerin öldüğünü bildirdi. Mehmet Gölhan'ın bu açıklamasına göre, ölen askerlerin illere göre dağılımı şöyle: "İstanbul 145, Ankara 135, Balıkesir 94, İzmir 91, Adana 90, Yozgat 73, Samsun 71, Erzurum 54, Kars 44, Gazintep 41, Maraş 34." Mehmet Gölhan, çatışmalar sonucunda Hakkari'de 496, Şırnak'da 628, Siirt'te 373, Mardin'de de 174 askerin öldüğünü bildirdi.

Hürriyet gazetesinin 5. sayfasında yazıları yayımlanan Emin Çölaşan da gazetenin Ağustos ayında çıkan bir sayısında yer alan "Güneydoğu Halkına Uyarı" başlıklı yazısında Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmalarda ölenlerle ilgili bilgilere yer verdi. PKK'nin silahlı eylem ve saldırılara başladığı 15 Ağustos 1984 tarihinden sonraki 11 yıl boyunca 188'i subay, 187'si astsubay, 2.510'ü er, 216'sı polis, 724'ü de köy korucusu olmak üzere toplam 3.825 güvenlik görevlisinin öldüğünü yazan Emin Çölaşan, aynı sürede 4.727 sivil ile 11.008 militanın öldüğünü belirtti.

Oysa; PKK'nin eylem ve saldırılara başladığı 15 Ağustos 1984'den sonraki 10 yılda yaşanan olaylarla ilgili olarak 1994 yılı Ağustos ayında Milli Güvenlik Kurulu'na sunulan bir raporda, çatışma ve operasyonlar sırasında 244'ü subay, 621'i astsubay, 275'i emniyet görevlisi, geri kalanı köy korucusu, er ve erbaş olmak üzere 4 bin 644 güvenlik görevlisinin öldüğü açıklanmıştı. Raporda, olaylar sırasında 4 bin 36 sivil kişinin yaşamını yitirdiği, 6 bin 443 PKK militanının da öldürüldüğü belirtilmişti. (*) PKK verilerine göre ise 11 yıllık savaş süresince 31.559 güvenlik görevlisi ile 4.364 PKK militanı hayatını kaybetti. 70'i politikacı, 20'si din görevlisi, 31'i öğretmen, 13'ü sağlık memuru, 34'ü gazeteci-yazar-basın mensubu, 6'sı hukukçu, 8'i insan hakları savunucusu ve 4'ü sendikacı olmak üzere 7-9 bin arasında sivil de çatışma ve saldırılarda öldürüldü.

Evrensel gazetesinin 20 Temmuz 1995 tarihli sayısında yer alan, Serpil Ilgün ve Metin Göktepe tarafından kaleme alınan "*Altı Günü Vardı, Yaralıydı*" başlıklı bir haberde, bölgede yaşanan olayların boyutu ve bölgede görev yapan askerlerin karşı karşıya bulunduğu tehlikeler şöyle anlatıldı:

21 yaşındaki Murat, terhisine 6 gün kala "gönderildiği" çatışmada, 7 arkadaşıyla birlikte hayatını kaybetti. Bölgede sayısız çatışmaya girmiş, ölümünden bir ay önce bacağından yaralanmıştı. Babası Mehmet Yüksel, Murat'ın yaralanmasını şöyle anlattı: "Haziran ayı içinde Van'ın Gürpınar ilçesinin dağlık alanında bir çatışma çıkıyor. Hava karanlık olduğu için jandarma ve komando birlikleri, birbirlerinin PKK grubu olduğunu sanarak, çatışmaya giriyorlar. Uzun bir süre sonra, iki grup PKK ile çatışmadığını fark ediyor. Ancak Murat bu çatışmada yaralanıyor."

(*) 1974 yılında gerçekleştirilen Birinci ve İkinci Kıbrıs hareketleri sırasında Türk ordusunun 484 (38'i subay, 36'sı astsubay, 409'u er, 1'i sivil işçi) kayıp verdiğine dikkate alındığında Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmaların korkunç boyutu gözler önüne serilmektedir.

Murat, hava değişimi izni alarak tedavi olmak için İstanbul'a geldi. İstanbul Deniz Hastanesi'ne götürülen komando ere, doktorlar, sevki olmadığı için rapor veremeyeceklerini söylediler.

"Sırtında 30 kilogram yükü her gün onlarca kilometre yol yürüdüğünü anlatırdı bize. Bundan dolayı, bacağının dışında, ayağı da şişmişti." diyen baba Mehmet Yüksel, Murat'ın birliğine geri döndüğünde terhisine 10 gün kaldığını söyledi.

Murat, yüzbaşısına, ayağı sakat olduğu için operasyon bölgesine gitmek istemediğini, terhisine de sadece 6 gün kaldığını anlatmaya çalıştı. Ancak, isteği reddedildi. Murat da, operasyon bölgesine gitmeden önce annesini telefonla arayarak, durumu anlattı: "Ağır çatışma olacak. Yaralı olmama rağmen beni gönderiyorlar. Hakkını helal et." Ve, Gümrükar ilçesi dağlık alanda, 13 Temmuz gecesi PKK'yle girilen çatışmada Murat Yüksel, 7 arkadaşıyla birlikte hayatını kaybetti.

Oğlunun ölümünden TBMM'de bulunan 450 milletvekili ile bürokratların sorumlu olduğunu belirten baba Mehmet Yüksel, "Bizim zamanımızda 2 sınıf vardı. Oysa şimdi bu 5 oldu. 1'inci TBMM'deki 450 kişi, 2'inci bürokratlar, 3'üncüsü elit tabaka, 4'üncü ve 5'inci sınıflar da bizler. Bedel ödeyenler bu 4'üncü ve 5'inci sınıf. Bugüne kadar Güneydoğu'da 5 bin asker öldü. Bunların içinde bir bürokrat ya da milletvekilinin çocuğu varsa, ben söylediklerinden imtina ediyorum." dedi.

Mehmet Yüksel, "Bu böyle devam ederse asker anaları, babaları sokağa iner. Sokağa çıktıklarında da, onlar karşılarında duramaz. Demokrasiyi sakız edeceksin. Onun faziletini sadece kendine kullanacaksın. Böyle olmaz. Onlar bu memleketi hizmet etmeyi değil, inek gibi sağmayı seviyorlar. Ben devletim diyenleri arıyorum." diye konuşuyor. Yüksel, "Ben bunları diğer gazete ve televizyonlara da söyledim ama, hiçbirini doğru dürüst yayınlamadı. Ben, başkaları bedel ödemesin diye konuşuyorum. Memleket yara almış. Bunu çok çabuk tedavi etmek gerekiyor. Eğer hasta ölürse, birçoklarını da beraberinde götürür. Ben, kimsenin ölmesini istemediğim için bunları söylüyorum." dedi.

Ölenlerin ailelerine yardım

Dönemin Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan, 2 Şubat günü düzenlediği basın toplantısında, büyük bölümü Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde süren çatışmalarda ölen ve yaralanan personele ödenen tazminatlar konusunda bilgi verdi. 1981 yılından itibaren Deniz, Kara ve Hava Kuvvetleri'nde görevli ölen 1329, sakat kalan 304 ve yaralanan 1176 kişi için 2330 sayılı "Nakdi Tazminat Kanunu" gereğince toplam 310 milyar 159 milyon lira ödendiğini aktaran Mehmet Gölhan, Jandarma Genel Komutanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığı'nda görevli ölen 1678 ve yaralanan 3260 kişiye de İçişleri Bakanlığı "Nakdi Tazminat Komisyonu" tarafından yaklaşık 400 milyar lira ödendiğini söyledi. Mehmet Gölhan, ölenlerin yakınlarına tazminatların dışında Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü tarafından da "vazife malulü maaşı" ödendiğini belirtti.

Bu arada Milli Savunma Bakanlığı, Olağanüstü Hal Bölgesi'ne gönderilen erlerin ailelerinden, çocuklarına destek olmalarını ve moral takviyesi için sık sık mektup yazmalarını istedi. Milli Savunma Bakanlığı Askerlik Şubesi ve "özel" damgalı mektuplarda, ailelerin çocuklarını yalnız bırakmamaları talep edilirken şu ifadeler kullanıldı: "Oğlunuz, eğitim merkezindeki eğitimi tamamlayarak asker olmuştur. Bundan sonra görev yapacağı sürede komutanlığımız tarafından sağlık ve ihtiyaçları ile yakından ilgilenecek ve ihtiyaçlarının karşılanmasına devam edilecektir. Askerliğinin ilk üç ayında olduğu gibi kalan bölümünde de erle-

rimizin aile ocağı ve yakınlarına duyduğu özlem, sizlerin yakın ilgi ve desteği ile giderilecektir. Bu nedenle mektuplarınızın aksatılmaması, yakın ve sıcak ilişkilerin devam ettirilmesi, oğlunuzun moral gücünde etkinlik sağlayacaktır. Nitekim, oğlunuza eğitim merkezinde bulunan süre içinde yazmış olduğunuz destekleyici mahiyetteki mektuplarınız, oğlunuzun daha büyük arzu ile görev yapmasına büyük katkı sağlamıştır. Bu itibarla yazacağımız mektuplarımızın devamını dileriz. Erlerimizin ruh ve bedenlen daha güçlü, kendine güven duyan ve etrafına güven veren olgunluğa erişmiş ve yetişmiş olarak yuvalarına dönmeleri müşterek arzumuzdur.”

Diyarbakır’ın Lice ilçesinde 22 Ekim 1993 tarihinde öldürülen Bahtiyar Aydın adlı generalin ailesi tarafından İçişleri Bakanlığı aleyhine açılan tazminat davası Aralık ayı ortalarında sonuçlandı. Askeri Yüksek İdare Mahkemesi’nde görülen dava sonucunda Bahtiyar Aydın’ın eşine 1 milyar lira (yaklaşık 13 bin ABD doları) maddi, 100 milyon lira (yaklaşık 1250 ABD doları) manevi, çocuklarına da 100’er milyon lira maddi, 100’er milyon lira da manevi tazminat ödenmesine karar verildi. Mahkeme kararında, “Devletin teröre karşı giriştiği faaliyet, savaş hali sayılmadığı ve dolayısıyla mucbir sebep olarak nitelendirilmediğinden, bu faaliyet sırasında eylemlerden zarara uğrayanların, zararı tüm ülkede değil, ülkenin bir kısmında yaratılan bir zarar olduğundan savaş halinde olduğu gibi bir kamu külfeti olarak yorumlanmamış, özel ve olağandışı nitelik taşıyan kamu külfetleri karşısında eşitlik ilkesi gereğince idarece tazmini gereken bir zarar olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle zararın, idare tarafından karşılanması gerektiğine karar verilmiştir.” denildi.

Yaralananlar, sakat kalanlar

Çatışma ve saldırılar sırasında ölenlerin yanı sıra çok sayıda güvenlik görevlisi ya da sivil kişi yaralandı ve sakat kaldı. Örneğin; Diyarbakır Dicle Üniversitesi Ortopedi ve Travmatoloji Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Serdar Necmioğlu tarafından Ağustos ayında yapılan bir açıklamada, 1990-1995 yılları arasında Olağanüstü Hal Bölgesi’nde meydana gelen olaylarda yaralanan ve Diyarbakır’daki hastanelerde tedavi gören, aralarında bebeklerle yaşlıların da olduğu 548 kişiden 209’unun sakat kaldığı vurgulandı. Sakat kalanların büyük bölümünün mayın patlaması sonucunda yaralandığını belirtildiği açıklamada, “Şubat 1990 ile Şubat 1995 arasında ateşli silah yaralanmaları sonucunda, Devlet ve Tıp Fakültesi hastanelerinde 548 hasta tedavi gördü. Yaralıların 64’ü kısa menzilli silah, 274’ü uzun menzilli silah, 210’u ise tahrip gücü yüksek mayın ve roketatarlarla yaralanmıştır. Bu hastaların 200’ünün ortopedik olmayan yaralanmaları vardı. Ortopedik yaralanmalardan 4’ü, diğer yaralıların da 30’u hayatını kaybetti. 209 kişinin bacak, kol ve parmakları kesildi. Bu tür vakalarda karşılaşılan sorunların başında ilk yardım tedavisi ve nakil konusunda eksiklik geliyor. Sakatlanma olaylarında geç müdahale ve yanlış turnike uygulamaları ile enfeksiyon kırıkları ve kanama gecikmesi de önemli rol oynadı.” denildi.

1994 yılı Mayıs ayında Hakkari’nin Çukurca ilçesi yakınlarında PKK ile girilen bir çatışmada ayağından yaralanan Nihat Balabay adlı er, zor günler geçirdiğini belirterek yeterli ilgiyi görmediğini söyledi. “Ayağımda platin var, ameliyatla çıkartılması lazım. Kaç yere yardım istemeye gittiysem kapılar yüzüme kapandı. Babam tefeciden 6 milyon lira aldı ve ilaçlarımın masrafını üstlendi. Ama yetmiyor. Askerlik şubesine başvurdum, ‘Birşey yapamayız.’ diyerek Mehmetçik Vakfı’na dilekçe vermemi istediler. Aylar oldu oradan da ses seda çıkmadı. Ne yapacağımı şaşırdım.” diyen Nihat Balabay, HADEP tarafından sahiplenildi. 6 Şubat günü bir basın toplantı düzenleyen HADEP Adana İl Sekreteri Mustafa Çampınarı, şunları söyledi: “Nihat Balabay terhisinden sonra tekrar rahatsızlanınca önce Diyarbakır Askeri Hastanesi’ne, sonra da Ankara Mevki Hastanesi’ne gönderilmiş. Ancak yaralı sayısının çok

olması yeterli ilginin ve ödeneğin olmamasından dolayı sağlıklı bir tedavi görmüyor. Şimdi bu kardeşimiz savaş mağduru olarak aramızda dolaşmaktadır. Gördüğümüz kadarıyla Nihat Balabay'a ne tazminat ödenmiş ne de sağlıklı tedavi ettirilmiştir. Kimseden yardım görmemiş. Gittiği siyasi partiler bile kapılarını yüzüne kapatmış. Biz HADEP olarak Nihat Balabay'ın tedavisini üstlendik."

Esir düşenler

Bölgedeki çatışmaların bir yönünü de esir alınan askerler oluşturdu. PKK'nin elindeki esir askerlerden bazılarının adları şöyle: "Engin Ekşi (15 Mayıs 1992-Uludere), Mustafa Çelik (*) (Astsubay-Temmuz-1992), Mustafa Özülger (Asteğmen-3 Nisan 1994), Yalçın Yaşar (1 Haziran 1994-Uludere), Mehmet Nuri Aykut (1 Haziran 1994-Uludere), İbrahim Yaylalı (8 Ekim 1994), Hakan Pusat (15 Haziran 1995-Şemdinli), Tuncay Kavaklıoğlu (15 Haziran 1995-Şemdinli), Mehmet Sıkılğan (15 Haziran 1995-Şemdinli), Ramazan Çelik (15 Haziran 1995-Şemdinli), İsmail Başaran (15 Haziran 1995-Şemdinli), Cengiz İpek (4 Temmuz 1995-Şemdinli), Tevfik Öztürk (4 Temmuz 1995-Şemdinli) ve Sedat Ağca (15 Ağustos 1995)."

Esir alınan askerler 1996 yılı Aralık ayına kadar serbest bırakılmadı. PKK militanlarının esir aldığı askerler ve onların yakınlarıyla ilgilenilmedi. Esir askerlerin ailelerinin yardım istekleri yetkili makamlar tarafından geri çevrildi. Bu durum, esir yakınlarının İHD'den yardım istemelerine ya da Kızılbaş, Uluslararası Af Örgütü ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlara başvurmalarına yol açtı.

Örneğin; Şırnak'ın Uludere ilçesi yakınlarında çıkan bir çatışmada yaralanan ve PKK militanları tarafından esir alınan 25 yaşındaki Mustafa Özülger'in (orman mühendisi) annesi Ayşe Özülger, oğlunun serbest bırakılması için gerekli girişimlerde bulunmaları için Uluslararası Af Örgütü, Kızılbaş, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Birleşmiş Milletler'e başvurdu. Ayşe Özülger, Birleşmiş Milletler'in "Terör örgütüyle muhatap olmuyoruz." yanıtını verdiğini, diğer kuruluşların ise "Yardımcı olacağız." dediklerini söyledi.

PKK militanları tarafından Hakkari'nin Şemdinli ilçesi Ortaklar Karakolu'na 15 Haziran günü yapılan baskında kaçırılan erlerden Tuncay Kavaklıoğlu ve İsmail Başaran'ın aileleri, 20 Temmuz günü İHD İstanbul Şubesi'nde düzenledikleri basın toplantısında PKK'ye çağrıda bulunarak, çocuklarının serbest bırakılmasını istediler. Aileler, Uluslararası Af Örgütü ve Kızılbaş'a başvurdu. Tuncay Kavaklıoğlu'nun annesi Gülsüm Kavaklıoğlu, yaptığı konuşmada, "Olaydan 5 gün sonra bize kaçırıldıkları haberi verildi. Sonra da hiç kimseden bilgi alamadık. Oğlum geç askere gitmişti. Ben de, 'asker anası olamadım' diye üzüliyordum. Ama şimdi askere gidecek bir oğlum daha var, onun gitmemesi için herşeyi yapacağım. Oğullarımı sağ görmek istiyoruz. Bu yüzden derneğe geldik." dedi. Tuncay Kavaklıoğlu'nun eşi Zümrüt Kavaklıoğlu ise, "Eşim kızımı 10 günlükken görmüştü. Çocuğumun babasız büyümesini istemiyorum. Devlet bize sahip çıkmıyor. Bugüne kadar yetkililer ne bizi aradı, ne bilgi verdi. Ne yapacağımızı bilmiyoruz. Kocamın sağ olduğunu bilmek istiyorum, en azından telefonda sesini dinletsinler. Tansu Çiller'in oğlu yalısın karşısında askerlik yapıyor. Diğer bürokratların ve zenginlerin çocukları da çok farklı durumda değiller. Ama ölen, kaçırılan hep garibanların çocukları oluyor." dedi. İsmail Başaran'ın annesi Hüsnüye Başaran da, "Elimden birşey gelmiyor. Çocuklarımızın sağ bırakılmasını, yetkililerin sahip çıkmasını istiyorum. Aynı topraklarda yaşayan kardeş çocuklarını birbirine öldürtmekten vazgeçilsin." dedi.

(*) 1992 yılında kaçırılan Mustafa Çelik 1994 yılında "esir statüsü"ne alındı ve eşi Hülya Çelik'e bu kapsamda maaş bağlandı.

Milliyet gazetesinin 30 Temmuz tarihli sayısında yayımlanan bir haberde, kaçırılan askerlerle Kuzey Irak'taki PKK kampında görüşüldüğü belirtilerek şöyle denildi: "Geceleri cezaevi olarak kullanılan mağaralarda kalan, gündüzleri dağlık alanda sürekli yer değiştiren Asteğmen Mustafa Özülgör, erler İbrahim Yaylalı, Ramazan Çelik, Tuncay Kāvaklıoğlu, Hakan Pusat, Tevfik Öztürk, Mehmet Sıkılğan ve İsmail Başaran kurtulacakları günü ipte çekiyor. PKK'nın elindeki askerler, serbest bırakılmaları için Kızılhaç'ın devreye girdiğini anlatarak, 'Kızılhaç bizim özgeçmişlerimizi istedi. Burada alıkonulan üç er arkadaşımızdan ikisi başka kampa götürüldü. Bir tanesi ise kaçmayı başardı.' dediler."

PKK militanlarının 15 Mayıs 1992 tarihinde Şırnak'ın Uludere ilçesi yakınlarındaki Taşdelen Jandarma Karakolu'na yaptığı baskında esir alınan Engin Ekşi'nin annesi Hatice Ekşi, oğlunun serbest bırakılması için PKK'ye çağrı yaptı. 26 Ekim günü bir açıklama yapan Hatice Ekşi, oğlunu kurtarmak için yaptığı girişimlerden sonuç alamadığını belirterek, "Bu savaş niye bilmiyorum. Ama çocuklarımız ölüyor. Çocuğum askerken kaçırıldı. Öldü mü, kaldı mı bilmiyorum. Oğlumun esir alındığını bir gazeteciden öğrendim. Hiçbirimiz inanmadık. Sonra fotoğrafı geldi. Sadece ilk yıl Kızılhaç yardımıyla ona ulaşabildik. Ondan ancak bir mektup aldık." dedi.

Bu arada 9 Temmuz günü Van ile Başkale arasındaki karayolunu kesen PKK militanları, durdurdukları bir araçta bulunan Başkale Müftüsü Oğuz Metin'i kaçırdı. Oğuz Metin, Refah Partisi Van Milletvekili Fetullah Erbaş'ın devreye girmesi üzerine, 10 Kasım günü Hakkari'nin Yüksekova ilçesi yakınlarında serbest bırakıldı.

Cenaze törenleri

Çatışmalarda öldürülen askerlerin cenaze törenleri çeşitli olaylara sahne oldu. Törenler, binlerce kişinin katıldığı, "PKK" ve "Kürtler" karşıtı gösterilere dönüştü. Törenlerde, PKK ve laiklik karşıtı sloganlar atıldı, DEP'e üye milletvekillerinin idam edilmesi, hükümetin istifası istendi. Cenaze törenlerinde meydana gelen olayların önlenmesi ya da benzer olayların yinelenmemesi konusunda ciddi bir çaba gösterilmedi. Bazı törenlerde gergin anlar ya da kitlesel çatışmalara yol açacak tahrikler yaşandı.

PKK militanlarının Ortaklar Jandarma Karakolu'na düzenlediği saldırıda ölen Arif Meydan (21), 19 Haziran günü İzmit'te toprağa verildi. Terhis olmasına 26 gün kala ölen Arif Meydan'ın cenazesine katılan ve çoğunluğunu MHP yanlılarının oluşturduğu yaklaşık 200 kişilik bir grup, "Kahrolsun PKK", "Müslümanlar burada, laikler nerede" gibi sloganlar atarak yürüyüşe geçti. Cenaze, Saraybahçe Belediye Başkanı Hikmet Erenkaya tarafından yaptırılan Sanat Sokağı önüne getirildiğinde kalabalık arasındaki bir grup, "yuh" çekerek sokağı talan etmek istedi, ancak polislin müdahalesi üzerine tören olaysız sona erdi.

Tunceli yakınlarında PKK militanları tarafından öldürülen Mehmet Çatal adlı özel tim görevlisi, 4 Temmuz günü Adana'nın Osmaniye ilçesinde toprağa verildi. MHP yanlılarının gövde gösterisi halinde geçen cenaze töreni sırasında fotoğraf çekmek isteyen Ekspress Gazetesi Osmaniye Temsilcisi Ali Tıraş'ın makinasındaki filmlere silah zoruyla el konuldu. Olayla ilgili olarak suç duyurusunda bulunan Ali Tıraş, tören sırasında kısa saçlı, zayıf ve uçuk benizli birinin önce bağırarak "Kimse resim çekmesin." dediğini, daha sonra aynı kişinin sırtına silah dayayarak filmlerini aldığını söyledi. Ali Tıraş olay yerinde bulunan polisler ve polis yetkililerine durumu bildirdiğini ancak kimsenin bu konuyla ilgilenmediğini belirtti. Tören sırasında MHP bayrağı taşınmasını engellemeye çalışan Osmaniye Kaymakamı Ümit Karahan da MHP'liler tarafından yuhalandı ve istifası istendi.

Siirt'in Pervari ilçesi yakınlarında çıkan bir çatışmada ölen Hacı Ayrancı adlı er, 7 Temmuz günü Kayseri'nin Hacılar ilçesinde toprağa verildi. Hunat Camisi'nde düzenlenen cenaze törenine, Hacı Ayrancı'nın ailesi, yakınları, dönemin Kayseri Valisi Saffet Arıkan Bedük, Garnizon Komutanı Orhan Gençler, Erciyes Üniversitesi Rektörü Mehmet Şahin ile bazı partilerin il başkanları katıldı. Cenaze törenine katılanlar PKK aleyhine sloganlar atarken, topluluk içinde bulunan ve hükümeti eleştiren Şerife Tekin (52) adlı kadın polis tarafından gözaltına alındı.

Temmuz ayı başında Kuzey Irak'ta düzenlenen askeri hareket sırasında ölen Kenan Şentürk adlı er 9 Temmuz günü Adapazarı'nda toprağa verildi. Cenaze törenine katılan bir grup radikal İslamcı, Kenan Şentürk için askeri tören yapılmasını engelledi. Erenler semtindeki Ali Dimen Camii'nde kılınan öğle namazından sonra topluluğun önüne geçen 30 kişilik bir grup, konuşma yapmak isteyen dönemin Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan'a tepki gösterdi. Mehmet Gölhan'ın konuşmasını, "PKK Meclis'te", "Hükümet İstifa" sloganlarıyla kesen grup, bandonun Cenaze Marşı çalmasını da "Burası Hristiyan cenazesi değil." diyerek engelledi. Askeri tören kıtasına cenazeyi vermeyen grup, cenazeyi kendi omuzlarına alarak yaklaşık 1.5 kilometre uzaklıktaki Erenler Mezarlığı'na götürdü ve burada toprağa verdi. Grup, yol boyunca "Tek Yol İslam" sloganı attı.

Tunceli yakınlarında çıkan bir çatışmada ölen Ecevit Esen adlı er 9 Temmuz günü doğum yeri olan Mardin'in Derik ilçesinde toprağa verildi. Derik Kaymakamı Cemal Özdemir'in tören öncesinde herkesi törene katılmaya çağırmasına karşın, ölen askerin cenazesinde babası Selahattin Esen ile birkaç yakını dışında kimse hazır bulunmadı. Bunun üzerine ilçenin çarşısına giden Kaymakam Cemal Özdemir, karşılaştığı bazı esnaflara ve kahvehanelerde oturanlara hakaret etti, bazı kişilere de tehditler yöneltti. Ardından da ilçedeki kahvehaneler Kaymakam'ın emriyle 3 gün için kapatıldı.

Diyarbakır'ın Kulp ilçesindeki bir eve 21 Temmuz gecesi yapılan silahlı saldırıda Metin Bozkuş adlı köy korucusu öldü. Saldırıda Metin Bozkuş'un eşi Nezahat Bozkuş ile Süleyman Bozkurt ve Avni Taş adlı 2 köy korucusu da yaralandı. Olayın duyulması üzerine 22 Temmuz sabahı Kulp'ta toplanan bir grup köy korucusu çevreye rastgele ateş açarak bir süre gösteri yaptı. Bunun üzerine ilçedeki dükkanlar kapandı ve insanlar evlerine çekildi. Köy korucuları, Kaymakam'ın yaptığı konuşmadan sonra dağıldı.

Siirt'in Eruh ilçesi yakınlarında 8 Ağustos günü çıkan çatışmada ölen İlyas Dağlı adlı er, 10 Ağustos günü Bitlis'in Tatvan ilçesinde yapılan törenden sonra Tatvan Mezarlığı'nda toprağa verildi. Cenaze törenini 9 Ağustos gününden itibaren organize eden yetkililer, 10 Ağustos sabahı belediye hoparlörlerinden marşlar çalarak halka ve devlete ait kuruluşlarda çalışanlara cenazeye katılmaları yönünde duyuru yaptı. Bu arada polisler de dükkanları dolayarak, işyerlerine bayrak asılmasını ve törene katılınmasını istedi. Törene çoğunluğu çevre köylerden getirilen korucular ile polis ve askerlerden oluşan 200 kişilik bir topluluk katıldı. Törene katılanların bir bölümü kurt işareti yaparak PKK aleyhine sloganlar attı.

Kocaeli'nde, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmalarda ölen askerler için 28 Ekim günü düzenlenen bir törende konuşan 15. Kolordu Komutanı Korgeneral Nahit Şenoğlu, bölgedeki çatışmalarda ölen askerlerden 45'inin Kocaeli'nde yaşadığını bildirdi. İnsan hakları savunucularını "devlet düşmanı" ve "PKK işbirlikçisi" olmakla suçlayan Nahit Şenoğlu özetle şunları söyledi: "Çok öfkeliyiz. Öfkemiz cinayet şebekesi PKK'nın yerli ve yabancı işbirlikçilerine. Komşularımız düşmanca davranmaktadır. Teröristleri eğitip, teröristlere plaket verip, terörü bize karşı koz olarak kullanarak hiçbir yere varılamaz. Bu tutum ve davranışlar ahlaki

değildir. Devlet olma ciddiyetiyle bağdaşmaz. Uluslararası hukuk kurallarına da aykırıdır. Düşmanlarımız böyle devam ederse, gün gelir Türk milleti onları yaptıklarına bin pişman eder. PKK, dünyadaki en kanlı terör örgütüdür. Bu şebekenin yurt içindeki işbirlikçileri bazı kılıflar altına gizlenmiş, özellikle insan hakları ve demokrasi havarisi kesilmiştir. Yerli işbirlikçiler devlet ve millet düşmanıdır. Bunlar Türkiye'nin gerçeklerinden habersizdir. Türkiye'nin coğrafyasını bölmek isteyen, rollerini çok iyi ezberleyen aktörlerdir. Güzel konuşur, güzel yazarlar. Ne sorarsanız sorun, sizlere kendi ezberledikleri konuları getirirler. Demokrasi ve insan hakları ağızlarına ve kalemlerine yakışmamaktadır. Bunlar gibi daha nice kavramlar bu kişilerin ağızlarında, kalemlerinde değer yitirmektedir. Bunlar samimi değildir. Demokrasi ve insan haklarını istismar etmektedir. Dünyanın hiçbir halkı vatanının parçalanması, milletin bölünmesi pahasına demokrasi ve insan hakları diyemez. Vatanını seven hiçbir vatandaşımız, 'Demokrasi bütün kurum ve kurallarıyla işletilsin, insan hakları noksansız uygulansın, vatan parçalansın, milletim bölünsün' diyemez."

Bu arada Bingöl'ün Yedisu bölgesinde Mayıs ayı sonunda çıkan bir çatışmada ölen 3 militanın cenazeleri, götürüldükleri Erzurum Çat ilçesinde ilçenin MHP'li Belediye Başkanı Seyfettin Sarı'nın karşı çıkması üzerine toprağa verilemedi. Seyfettin Sarı, cenazelerin gömülmesini isteyen askeri yetkililere, "Topraklarımız kirlenir." diyerek karşı çıktı. Bunun üzerine cenazeler Erzurum'a götürüldü.

İstanbul'daki polis cenazesi

DHKP-C militanlarının Haziran ayında İstanbul'da düzenlediği bir saldırıda bir polisi öldürmesi ve bu polis için yapılan cenaze töreni sırasında yaşanan olaylar Türkiye'yi uzun süre meşgul etti. Gelişmeler, DYP ile SHP arasındaki koalisyonun bozulmasına ve Türkiye'nin erken seçime sürüklenmesine yol açacak boyutta bir siyasi krize yol açtı.

DYP İstanbul İl Merkezi önünde nöbet tutan polisler 9 Haziran sabahı saat 07.30 sıralarında 3 DHKP-C militanı tarafından ateş açıldı. Saldırıda Rüştü Erdem (23) adlı polis öldü, Kamil Koç adlı polis yaralandı. Olaydan sonra İstanbul'un Okmeydanı semtindeki bir eve baskın düzenleyen polisler, silahlı saldırıya katılan Sibel Yalçın adlı 18 yaşındaki genç kızı öldürdü. Sibel Yalçın'ın DHKP-C'nin silahlı kolu "Silahlı Propaganda Birliği"nde yönetici olduğu açıklandı. Sibel Yalçın'ın cenazesi uzun süre ailesine verilmedi. 10 Haziran günü cenazeyi almak için Adli Tıp Morgu'na gitmek isteyen 700-800 kişilik bir grup Topkapı'da polis tarafından engellendi. Sibel Yalçın'ın cenazesinin verilmemesi üzerine evinin önünde toplanan yaklaşık 2 bin kişilik bir topluluk, bölgeye barikatlar kurarak direnişe geçti. Direniş cenaze verilene kadar devam etti. (*)

(*) İstanbul'un Okmeydanı semti Spor sokaktaki bir dükkana 16 Haziran sabahı baskın yapan DHKP-C militanları, Hasan Levent (33) adlı esnafı öldürdü. Örgüt adına yapılan açıklamada, "Hasan Levent'in, Sibel Yalçın'ı polise ihbar ederek, öldürülmesine neden olduğu" belirtildi. Hasan Levent, 17 Haziran günü toprağa verildi. Hasan Levent'in cenaze törenine çoğunluğunu MHP ve RP yanlılarının oluşturduğu 3 bin kişi katıldı. Cenaze töreni sırasında topluluk, Alevileri kınayan ve İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir'i öven pankartlar taşıdı. Saat 14.30 sıralarında biten cenaze töreni, Alevilerin oturduğu Okmeydanı Piyalepaşa mahallesinde gerginliğe yol açtı. "MHP yanlılarının mahalleye saldıracağı" yolundaki haberler üzerine sokak aralarında toplanan sol görüşlü gruplar, saat 18.00'den itibaren gösteri yapmaya başladı. Yollara barikatlar kuran göstericilere polisin müdahale etmesi üzerine çatışma çıktı. Çatışma sırasında bazı polis araçlarının camları kırıldı, bir polis yaralandı, bir otomobil yakıldı. Göstericiler polisin ateş açması ve panzerlerin devreye girmesi sonucunda caddeleri terk ederek sokak içlerine çekildi. Mahalledeki olaylar gece geç saatlere kadar devam etti.

Sibel Yalçın, 16 Haziran günü İstanbul Alibeyköy Mezarlığı'nda toprağa verildi. 4 bin kişinin katıldığı cenaze töreni, polisin müdahalede bulunmaması üzerine olaysız sona erdi. Bu arada Sibel Yalçın'ın ağabeyi Ali Yalçın, Ağustos ayında İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir ile dönemin Terörle Mücadele Şube Müdürü Reşat Altay hakkında suç duyurusunda bulundu. Ali Yalçın, kardeşinin sağ olarak yakalanması mümkünken kin ve nefretle yargısız infaza kurban edildiğini savundu.

DYP İl Merkezi önünde uğradığı saldırı sonucunda ölen Rüştü Erdem adlı polis için 10 Haziran günü düzenlenen törende konuşan dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir, bazı CHP'li bakanlara, insan hakları savunucularına ve basına ağır suçlamalar yöneltti. İsim vermeden insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu ile Adalet Bakanı Mehmet Moğultay'a yüklenen ve "Avrupa'ya gidip 'yargısız infaz yapıyorlar' diye konuşanlar var. Bundan böyle herkes konuştuğuna dikkat etsin." diyen Necdet Menzir sözlerini şöyle sürdürdü:

"Bu ülkede laiklik maskesi ardına gizlenmiş dinsizler var. Ülkemizi karıştırmak isteyenler var. Bu ülkede bölücüler var. Bu ülkede Atatürk'ü kullanan komünistler var. Ama biz gerçek Atatürkçüyüz, sözde Atatürkçü değiliz. Atatürk'ün dediği gibi; 'Bu ülkede dahili ve harici bedhahların olacaktır. Hatta bunlar iktidarda dahi olabilir.' Evet var. Bugün bu ülkede bulunanlar yurtdışına çıkıyorlar. Oralarda yargısız infazlardan bahsediyorlar. Sonra da gelip iktidar koltuğuna oturuyorlar. Artık canımıza yetmiştir. Biz bu memlekette devlete, polisine, milletine sahip çıkan insanlar istiyoruz. Biz ülkedeki yasaları, başta anayasa olmak üzere kanunları savunan ve ülkenin dirliğini, düzenliğini savunan insanlarız. Onun için bundan böyle herkes konuştuğuna dikkat etmelidir."

Rüştü Erdem 11 Haziran günü Burdur'un Tefenni ilçesinde törenle toprağa verildi. Rüştü Erdem için yapılan cenaze töreni Tefenni'de gerginliğe yol açtı ve gergin hava daha sonraki günlerde de devam etti. Bir grup genç, 12 Haziran sabahı İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir'e destek için imza kampanyası başlattı. Kampanya, akşam saatlerinde, "yargısız infaz olaylarını gündeme getirmesi ve kaçırıldıktan sonra öldürülen Hasan Ocak'ın ailesine başsağlığı dilemesi" nedeniyle dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu'na karşı tepkiye dönüştü. Başta DYP'li Belediye Başkanı Sadık Çelik olmak üzere saat 18.30 sıralarında Tefenni Belediyesi önünde toplanan 3 bin kişilik bir topluluk, Sanayi Sitesi'ne kadar yürüyüş yaptı. Sadık Çelik yaptığı açıklamada, "Halk, insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı'nın konuşmalarına tepki gösteriyor. Necdet Menzir'e destek çıkıyoruz. Önde ben yürüdüm. Algan Hacaloğlu gibi insanların bakan olmasına tepki gösterdim. Ona insan haklarından sorumlu bakan değil, terörist bakanı demek gerek." dedi.

Necdet Menzir'in CHP'li bakanları hedef alan eleştirileri, CHP'de tepkiyle karşılanırken, hükümette gerginlik yarattı. Dönemin CHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Hikmet Çetin, Menzir'i muhatap almayacağını, olayı Başbakan Tansu Çiller ile görüşeceğini ve sorunu hükümet düzeyinde çözeceklerini söyledi. Adalet Bakanı Mehmet Moğultay Necdet Menzir'e, "Siyasetci meraklıysa görevini bırakıp siyaset yapar." derken, insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu konuyu İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu ile görüştüğünü belirterek, "İç meseleleridir. İnaniyorum İçişleri Bakanı da olayı değerlendirecektür. Kimsenin haddine değildir bize tehdit savurmak." dedi. MHP Genel Başkanı Alpaslan Türkeş ise Necdet Menzir'e destek çıkarak, "Sizler suçlu değil, bilakis mağdur ve haklısınız. 10 Haziran günü yapmış olduğunuz acılı konuşmanızdan dolayı sizleri ayrıca tebrik eder, gözlerinizden öper, sabırlar vermesini Yüce Allah'tan niyaz ederim." dedi.

Dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar da “polislerin yargısız infaz yapmalarının mümkün olmadığını” söyleyerek, CHP’li bakanları suçlayan Necdet Menzir’e destek verdi. Mehmet Ağar, “Yargısız infaz, işkence, bunları polisin yapabilmesi mümkün değil. Polis, kuralları yerine getirir. Cumhuriyet savcıları iddiaları araştırmalıdır.” dedi. Terörizmin demokratik hukuk devletinin sağladığı hak ve özgürlüklerden yararlandığını öne süren Mehmet Ağar, Kürt sorununa siyasi çözüm bulunmasını önerenleri “Terörle mücadelenin ciddi bir boyutu, milletine yabancılaşmış, etnik köken adına birtakım talepler ileri süren, devlete karşı hasmane tutum takınan aydınlarımızın basiretsiz tavırlarıdır. Bunlar kendilerince siyasi çözümden bahsetmektedirler.” diyerek suçladı.

Mehmet Ağar’ın ardından Necdet Menzir’e destek veren bir açıklama yapan Manisa Emniyet Müdürü Yavuz Elbirler de “Kamu hizmeti görenlere güven sarsılırsa, yasal olmayan örgütler adalet dağıtımından, senet tahsilatına kadar herşeye burnunu sokar. Bu ülkenin sorunlarını göğüslemeye çalışan, dürüst kamu hizmeti görenlere tu kaka demeye devam edersek, altından kalkamayacağımız derterle karşılaşırız. Demokrasi adına, insan hakları adına sokakları işgal eden, barikat kuran, halkın duyarlı kesimlerini kışkırtan, yasadışı örgütlerle pazarlığa oturanlar, yarın Abdullah Öcalan’la pazarlığa oturursa şaşmamak gerekir.” dedi.

Necdet Menzir’in konuşmasıyla başlayan süreç, Eylül ayında DYP-CHP koalisyonunun bozulmasına kadar uzandı. 10 Eylül günü yapılan CHP Kurultayı’nda genel başkanlığa seçilen Deniz Baykal’ın hükümetin devam etmesi için ortaya koyduğu şartlar içinde “Necdet Menzir’in görevden alınması” da yer aldı. Bu isteğin Başbakan Tansu Çiller tarafından kabul edilmemesi üzerine koalisyon bozuldu. Koalisyonun bozulmasının ardından yaşanan 45 günlük siyasi kriz, Tansu Çiller’in Necdet Menzir’i istifa ettirerek CHP ile yeni bir koalisyon hükümeti kurmasına yol açtı. Yeni koalisyon hükümeti erken seçim kararı aldı. 24 Aralık günü yapılan seçim sonucunda Necdet Menzir, İstanbul Milletvekili olarak Meclis’e girdi.

Necdet Menzir’in yaptığı konuşmayı ve konuşma sonrası yaşananları, Yeni Yüzyıl gazetesinin 30 Temmuz 1995 tarihli sayısında yayımlanan “*Polisten Korkmak Şart mı?*” başlıklı bir yazı ile değerlendiren Gazeteci Koray Düzgören özetle şunları anlattı:

Birkaç yıl önce Güneydoğu’daki turlarımın birinde Nusaybin’de polislerle görüşüyordum. Büyük bir karakol ve birçok polis vardı. Birden etrafımı sardılar ve bir yandan çektikleri mahrumiyetleri anlatırken bir yandan da hükümete ve partilere küfür etmeye başladılar.

(...) Bunu Güneydoğu ve Doğu Anadolu’ya her gittiğimde görüyordum. Gencecik polisler selam verir vermez, kendileriyle ilgili sorunları yazmayan, insan haklarından sözeden basına, partilere, politikacılara, Devlet’in bazı organlarına veryansın ediyor, ağızlarına geleni söylüyorlardı. Zaten kimseden korkmadıkları, hatta amirlerinden müsamaha, teşvik gördükleri ayan beyan belli idi.

Bir çoğu üç hilalli yüzük takıyor, tüfeklerinin dipçiklerinde üç hilal bulunuyor, bir çoğunun bıyığı iki yandan anlamlı bir biçimde sarkıyordu. Bunlar, özellikle özel tim polisleri, göğüslerine doladıkları çaprazlama fişekleri ve öldürücü keskin bakışları ile kentlerin, kasabaların sokaklarında, elleri tetikte dolaşıyordu. Güneydoğu’ya gönderilen polisler, bilhassa özel tim elemanları, birçok bakımdan seçmeydi. Siyasi olarak ülkücü, milliyetçi görüşe bağlı olmaları özellikle isteniyordu. O zamanlar bu konuda çıkan yazılar, ileri sürülen iddialar pek de yalanlanmış değildi. Tam tersi Olağanüstü Hal Valiliği başta olmak üzere devletin belli odaklarının da bu durumun desteklediği, hatta politika olarak böyle bir yolun izlendiği anlaşıyordu.

(...) Şimdi gelelim Nusaybin'deki polislerle yaptığım konuşmaya... Polisler memleket sorunlarıyla ilgili görüşlerini söyledikten sonra bir tanesi şöyle dedi: "Bu memleket kötü yola gidiyor, insan hakları, CMUK falan derken bölünecek. Biz canlarımızı ortaya koyarak savaşıyoruz, devleti korumaya çalışıyoruz ama bunun Ankara'da bir hüknü olmuyor. Şimdiye kadar Türkiye'de hep askerler darbe yaptı, yönetimi devirerek iktidara geldi, ama bundan sonraki darbeyi polisler yapacak..." O zamanlar, öfkeli bir polisin, arkadaşlarının politize olmuş öfkesine, kızgınlığına tercüman olan haykırışı olarak nitelendirmiştim bu sözleri. Ama geçenlerde, olabildiğince politize polis şefi Necdet Menzir'in ortalığı karıştıran sözlerini dinledikten sonra, bu polisin sözleri aklıma geldi.

(...) Fakat ne yazık ki, her konuda olduğu gibi bu konuda da sapla saman birbirine karıştırıldı. Menzir'in konuşmasının asıl önemli olan yanı gözardı edilerek, işin biçimi tartışıldı. Polis şefinin devlet memuru olarak böyle bir açıklama yapamayacağı, memur kimliğiyle iktidardaki bir siyasi partiyi eleştiremeyeceği noktasına takılıp kalındı.

Oysa önemli olan, Menzir'in konuşmasının yetkilerini aşan yönü değildi. Menzir zaten politikacıydı. Politikadan gelmişti ve büyük bir ihtimalle yine politikaya dönecekti. Konuşmanın asıl önemli tarafı yeni bir Atatürkçülük, yeni bir özgürlük, yeni bir laiklik ve din anlayışını dile getirmesi, bu konularla ilgili zaten var olan birkaç çerçeveye polissel bir çerçeve, polissel bir sınırlama getirmiş olmasaydı.

Zaten Menzir de bunu açıkça ilan ediyordu, ona konuşması nedeniyle anlayış gösteren köşe yazarı arkadaşımıza. Yaklaşık olarak diyordu ki: "Sıradan polislik dönemi geçti. Polis artık sadece koruma, güvenlik, eşlik etme gibi görevlerle yetinecek değil. Artık başka bir polis anlayışı yerleşmek zorunda. Herkes kendini buna hazırlasın." Yani demek istiyordu ki, polis artık önemli bir güç olarak memleket yönetimine, devletin güç paylaşımına ağırlığını koyacaktır. Üstü bürokrasi ile memleketin yönetiminde söz sahibi olacaktır. Madem böyledir, memleketin temel sorunlarına ilişkin görüşlerini, politikalarını açıklamak için de, hak yere öldürülen genç bir polisin acıklı cenaze töreninden daha uygun bir ortam bulunamazdı.

Şimdi, "Polis örgütü bir parti olma yolunda mı?" diye sormak gerekiyor. Eğer böyle birşey yoksa, bir polis şefi, ne hakla benim din, Atatürkçülük, laiklik, özgürlük, insan hakları vb. konularda onunla aynı şeyleri düşünmem gerektiğini dayatabiliyor? Bunu nasıl, hangi cesaretle yapabiliyor? Esas sorun bu. Esas sorun, bir devlet memuru olarak onun siyasi beyanat vermesindeki çarpıklık değil. Hangi görüş ve inaçta olursa olsun vatandaşları, bu inançları ve görüşleri nedeniyle her türlü saldırıdan korumakla görevli olan polis örgütünün bu önemli şefinin, bu özgürlüklerin vatana ihanetle eş anlamlı olduğunu, bu görüşlerin suç oluşturduğunu bizzat söylemesi ve güvenlik güçlerine bizzat hedef göstermesi. Önemli olan bu.

İşin asıl vahim tarafı; benim bile, Menzir gibi devlet memurlarından ve onlar gibi devleti ön planda tutarak bireyi hiçe sayanlardan farklı görüşlere sahip bir vatandaş, bir gazeteci olarak bu görüşlerimi o günlerde dile getirmeye korkmuş olmam. Çünkü bunları söyleyen polis şefinin olumsuz tanımına ben de giriyorum. Din, laiklik, Atatürkçülük vb. görüşlerimin onunki ile taban tabana zıttı. O ise kendisinin çizdiği çerçevenin dışındaki herkesi neredeyse hedef ilan ediyordu. Vatan haini sayıyordu. Ben polis şeflerinden, geneltürmay ikinci başkanlarından, MGK genel sekreterlerinden, onlar gibi düşünen politikacılarından, medya mensuplarından farklı şeyler düşünüyorum. Ben düşündüklerimi söyleyememenin acısını çekiyordum.

Yazının başında anlattığım polisin sözleri ile Menzir'in açıklamaları arasında bir ilgi kurmak anlamsız. Ben bunları aslında Türkiye'de polisin alabildiğince politize olduğunu

belirtmek için yazdım. Evet, Türkiye’de sayısı 175 bini bulan polis örgütü Devlet’in belli odaklarında, Devlet ideolojisi olarak şekillendirilen yarı ilköcütü, yarı dinci (yer yer RP, duruma göre MHP) görüşü etrafında politize olmuş durumda... Kuşkusuz örgütün tümü için aynı şeyi söylemek olası değil. Ama bu yolda ciddi bir örgütlenme olduğu kesin.

Bu durumda ben ya da sıradan vatandaşlar herhangi bir konuda polisin korumasını nasıl isteyebiliriz? Polise nasıl güvenebiliriz? Yakaladıkları bir sanığı tekmeleyen polislere, “vurun öldürün, devlet düşmanlarını infaz edin” diye bağırarak polisleri nasıl güveneceğiz?

Oysa biz, polisten korkmak ne kelime, polisin farklı düşüncelerdeki vatandaşlarını korumasını istiyoruz. Polisin sadece görevini yapmasını, suçluları yakalamasını, ama yakaladıktan sonra işkence yapmamasını, onları kendilerinin cezalandırmamasını, infaz etmemesini, sadece adalete vermesini istiyoruz. Polisten korkmamak istiyoruz.

Bu arada İstanbul’un Çiftelavuzlar semtindeki bir evin 17 Nisan 1992 tarihinde polis tarafından basılarak Eda Yüksel, Taşkın Usta ve Sabahat Karataş’ın öldürülmesiyle ilgili olarak haklarında dava açılan 19 emniyet görevlisinin yargılanmasına 15 Haziran günü başlandı. İstanbul Kadıköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nde başlayan davada duruşmanın yapıldığı Adliye binasının çevresi yüzlerce sivil ve resmi polis tarafından sarıldı. Ayrıca Adliye binasının bulunduğu Bahariye Caddesi’ni trafiğe kapatan polisler, duruşma bittikten sonra “Herşey vatan için” gibi sloganlar atarak resmi geçit yaptı. Yeni Demokrasi Hareketi’nin (YDH) İstanbul İl Merkezi, 13 Temmuz günü, “gözümlüne alındıktan sonra ortadan kaybolanların akıbetlerinin açıklanmasını” isteyen 9 kişilik bir grup tarafından işgal edildi. 2 saati aşkın bir süre devam eden işgal bittikten sonra, operasyona katılan polisler, bazı sloganlar atarak Tak-sim Meydanı’na kadar yürüdü. Polislerin yaptığı benzer gösterilere 1995 yılı boyunca sık sık tanık olundu.

22 Aralık günü İstanbul Pendik’te DHKP-C militanları tarafından düzenlenen silahlı saldırı sonucunda ölen Adil Gözalcı adlı polis için 23 Aralık günü Pendik Emniyet Müdürlüğü önünde tören düzenlendi. Törende bir konuşma yapan İstanbul Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar, “İdeolojisi bitmiş bir avuç çapulcu bir aydan beri seçimlerin yapılmaması için her tarafı ateşe verdi. Adil’im, sana söz veriyorum; ben ve arkadaşların, kanını yerde bırakmaya-
cağız. Sana bu pusuyu kuranlardan intikamını mutlaka alacağız. Türkiye büyük bir devlettir. Bir avuç ideolojisi kaybolmuş adamın hakkından geliriz.” dedi.

Yedeksubay adaylarının eğitim gördüğü Tuzla Piyade Okulu’nda da 28 Haziran günü kura gerginliği yaşandı. Nisan ayında askere alınan ve 3 aylık temel eğitimlerini tamamlayan yedeksubay adayları, kura çekmek için 28 Haziran günü okul bahçesinde toplandı. Asker ailelerinin de izlediği tören sırasında tören alanına iki ayrı kura torbası getirildi. Kura torbalarının birinden sivil kökenliler, diğerinden ise 80 kişilik komiser grubu kura çekmeye zorlandı. Sivil kökenliler kura çektikten sonra sıra Polis Akademisi mezunu komiserlere geldi. Komiserler, içinde sadece Şırnak, (*) Hakkari ve Van’ın bulunduğu torbadan kura çekmek istemedi. Kura çekimini durduran yetkililer, yapılan itirazın “isyan” anlamına geldiğini hatırlatarak, kura işleminin hemen tamamlanmasını istediler. Fakat komiser yedeksubaylar, “Eşitlik istiyoruz. Herkes aynı torbadan kura çeksin. İki yıl askerde, iki yıl da askerden sonra Güneydoğu’da askerlik yapmış olacağız. Bu adaletsizlik.” diyerek tepkilerini sürdürdüler.

(*) Şırnak’ta militanlar tarafından öldürülen Asteğmen Özdemir Onarangel ile Güven Yılmaz adlı er 30 Haziran günü İstanbul’da toprağa verildi. Özdemir Onarangel’in İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nde komiser olarak görev yaptığı ve askerlik görevi için Şırnak’ta bulunduğu öğrenildi.

Bunun üzerine Okul Komutanı, kura çekmek istemeyen komiserlerin isimlerini okuyarak kurayı kendisi çekmeye başladı. Çekilen birkaç kuradan sonra, komiser grubu içinden protesto sesleri yükseldi. Daha sonra Genelkurmay Başkanlığı'nın emri üzerine askeri bir savcı okula gelerek ayrı torbadan kura çekmek istemeyen komiserlerin ifadelerini almaya başladı. Töreni izlemeye gelen asker yakınları da bu durumu protesto ettikleri için tören alanından çıkartıldı. Askeri savcının ifadelerini almasından sonra, kuraları komutan tarafından çekilen komiserler, 20 günlük ek eğitim için İzmir Foça'ya gönderildi. Daha sonra Şırnak, Hakkari ve Van'a gönderilen komiserler, ayrıca "topluy isyan" suçlamasıyla mahkemeye verildi.

Sabah gazetesi köşe yazarlarında Can Ataklı, gazetesinin 3 Temmuz 1995 tarihli sayısında yayımlanan yazısında, olayla ilgili olarak şunları yazdı:

3 aylık eğitimlerini tamamlayan Polis Akademisi mezunu asteğmenler kura sistemine adeta isyan etmişlerdi. Çünkü komutanlık kura sırasında iki torba getirmişti. Bir torbadan polis olmayanlar kura çekiyordu, diğerinden ise mesleği polislik olanlar. Ve ne enteresandır ki polislerin kura çektiği torbada hep Doğu ve Güneydoğu vardı. Yani askerler, mesleği polislik olanları otomatik olarak çatışma bölgesine gönderiyordu. Bundan 15 gün kadar önce resmi üniformalı üç genç polis geldi. Kendilerini tanıttılar ve "Bir sorunumuz var anlatmak istiyoruz" dediler. Polis Akademisi mezunu komiser yardımcılar olduklarını söylediler.

Sorunları şuydu: Askerliklerini polis olarak yapmak istiyorlardı. "Çünkü" diyorlardı "Biz genç komiser yardımcılar askere gidince, devletin diğer güvenlik örgütü Emniyet teşkilatında sayı azalıyor. Bu da özellikle kentlerde sorun yaratıyor." Polisler "Askerlikten kaçmak istemiyoruz, hiç olmazsa temel eğitimden sonra bizi yine polis olarak istihdam etsinler. Tıpkı bir dönem öğretmenlerin köylerde öğretmenlik yapması gibi biz de mesleğimizi sürdürebiliriz." diyorlardı.

(...) Genç polisler tam gidecekken, içlerinden biri utana sıkıla "Birşey daha var" dedi ve ekledi "Aslında bunu söylemekten utanıyoruz ama, sanki Genelkurmay kendi teğmenleri sıcak bölgede ölmesin diye, bu bölgelere en az bu teğmenler kadar yetmişmiş polisleri, asker üniformasıyla gönderiyor gibi geliyor bize." İddia ilginç. En azından Genelkurmay'ın genç polislerin zihninde oluşan bu kuşkuğu gözönünde tutması gerek galiba. Çünkü Tuzla'daki kura skandalı pek hoş sayılmaz.

Türk-Kürt çatışmaları

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki kanlı çatışmaların bir sonucu da toplumda yaratılan düşmanlıklar ve kangrenleşen kinler oldu. Kürtlere karşı hoşgörüsüzlük 1995 yılında da sürdü; Türklerle Kürtler arasında gerginlikler, sürtüşmeler, çatışmalar yaşandı. Televizyon, gazete ve benzeri kitle iletişim araçları toplumdaki gerginliği yumuşatmak yerine, kışkırtıcı bir yayın politikası izlemeyi tercih etti. PKK'nin saldırıları, çatışma ve baskınlarda ölen askerlerin cenazeleri toplumdaki gerginliği artırdı. Bu kışkırtıcı ortam sonucunda bazı yerleşim merkezlerinde ufak anlaşmazlıklar nedeniyle başlayan tartışma ve kavgalar kısa süre içinde Kürtlerle Türkler arasında çatışmalara dönüştü, ya da bazı olaylar Kürt-Türk çatışması olarak yansıtıldı. Askere giden gençler için düzenlenen törenler çeşitli gerginlik ve olaylara yol açtı.

Gezbe Otobüs Terminali'nde 7 Mart gecesi askere giden gençlerin uğurlanması sırasında bir grup MHP yanlısının gösteri yapmasıyla başlayan gerginlik kısa sürede Türk-Kürt çatışmasına dönüştü. MHP yanlılarının Kürtlere hakaret etmesi üzerine çıkan taşlı-sopalı-bıçaklı çatışmada Saim Kılıç, Mühendis Işık, Akın Çelik ve Dursun Bacalı adlı 4 kişi bıçaklanarak yaralandı.

24 Mart günü saat 15.00 sıralarında Mersin'in Çavuşlu mahallesinde, MHP doğrultusunda faaliyet gösteren Ülkü Ocağı'nın kullandığı binadan çıkanların bölgede seyyar satıcılık yapan Kürt çocuklarını dövmesi olaylara yol açtı. Çocukların aile ve yakınlarının olaya müdahale etmesi üzerine çıkan kavgaya polisler tarafından durduruldu.

11 Mayıs gecesi İstanbul'un Altınşehir bölgesi Tahtakale Trafo mahallesinde MHP yanlısı iki kişinin saldırısına uğrayan Muharrem Sarıtepe adlı sol görüşlü kişi bıçaklanarak öldürüldü. Olayda Muharrem Sarıtepe'nin oğlu Ünal Sarıtepe de yüzünden bıçakla yaralandı. Muharrem Sarıtepe'yi öldüren kişilerden biri olaydan sonra polis tarafından yakalandı. Polis kayıtlarına "adli cinayet" olarak geçen olaya tanık olan Aziz Katırcı adlı kişi, Muharrem Sarıtepe'nin öldürülmesinin planlı bir saldırı olduğunu belirterek, MHP yanlılarının mahallede yaşayan Alevi ve Kürtleri uzun bir süredir tehdit ettiğini söyledi.

Samsun Polis Okulu'nda görev yapan İzzet Yavuzyılmaz (47) adlı polis, 23 Mayıs akşamı evinin balkonunda otururken tabanca kurşunuyla başından vurularak öldü. İzzet Yavuzyılmaz'ın, askere gidecek olan Özkan Gürel adlı genci uğurlamak üzere oluşturulan araç konvoyundaki bir araçta bulunan Hüseyin Gürel'in (Özkan Gürel'in ağabeyi) ruhsatsız tabancayla havaya ateş etmesi üzerine vurulduğu açıklandı. Hüseyin Gürel olaydan hemen sonra polis tarafından yakalandı. Aynı gece Sakarya'nın Geyve ilçesine bağlı Kızılkaya köyünde, askere gidecek 11 genç için düzenlenen içkili toplantı sırasında aşırı alkol alan Yılmaz Mengen (26) adlı kişinin tabancayla çevreye ateş etmesi sonucunda Reşat Atasoy (22) adlı kişi vurularak öldü, bir kişi yaralandı.

İzmir ile Gümüşhane arasındaki yolcu taşıyan, Kürtlere ait "Gümüşhane Seyahat"te çalışan Şeyhmuz Yazıl adlı şoför, MHP yanlılarına ait "Gümüşhane" ve "Ürkmaz" adlı seyahat şirketlerinde çalışan Zeynel ve Süleyman adlı kişiler tarafından 24 Haziran günü dövüldü. Bunun üzerine Gümüşhane Seyahat şoförleri, Gümüşhane ve Ürkmaz şirketlerine giderek, buradaki kişilerle görüşmek istedi. Ancak bu durum iki taraf arasında önce tartışmaya sonra da kavgaya yol açtı. Kavganın sırasında aralarında Gümüşhane Seyahat çalışanlarından Şeyhmuz Yazıl ve Aziz Yazıl'ın da bulunduğu 13 kişi yaralandı. Kavganın, bölgedeki Türklerle Kürtler arasındaki gerginliği iyice arttırdı. Gümüşhane ve Ürkmaz şirketlerine ait otobüs ve minibüslerle yol kapatan bir grup, "Kahrolsun PKK" sloganları atarak gösteri yaptı. Gösteri sırasında bazı araçlar hasar gördü. Olaylarla ilgili olarak bir açıklama yapan Gümüşhane Seyahat ortaklarından Mehmet Demir, bölgede yolcu taşımacılığı yapan şirketler arasında büyük rekabet olduğuna dikkat çekerek, rekabet nedeniyle bazı kişilerin, Türk-Kürt kavgası yaratmak istediğini söyledi. Mehmet Demir, "Diğer şirketler bizi sindirip, devre dışı bırakmak istiyorlar. Durumu Kaymakam ve Belediye Başkanı'na bildirdik. Şoförlerimize bıçak çekiyor, dövüyorlar. Can güvenliğimiz tehlikede. İşin içine bir de Türk-Kürt kavgası sokmak istiyorlar," dedi.

Ağustos ayı ortalarında İzmir Kadifekale'de, İzmir Barosu'na kayıtlı 22 avukatı "PKK'nin hukuk bürosu üyeleri" olmakla suçlayan "Birlik Platformu" imzalı bildiriler dağıtıldı. Avukatların isim ve adreslerinin yer aldığı bildiriye, Gaziantep'te tutuklu olan bir avukat ile bürosunu İstanbul'a taşıyan bir avukatın da yer alması dikkat çekti. "Haydi Türkiye" başlıklı bildiriye, PKK üyesi olmakla suçlanan tutukluların davalarına giren avukatlar için, "Ülkemizi bölmek için halkı şiddet ve terörle sindirmeye uğraşan PKK militanlarını ücretsiz olarak utanmadan savunan, katillerin cezalarında indirim yapmak için binbir yalan söyleyen, devletin okullarında okuyup hainlik yapan PKK'nın hukuk bürolarını açıklıyoruz," denildi. Kendilerini hedef gösteren bildiri üzerine avukatlar, İzmir Barosu'ndan yardım istediler. İzmir Barosu da Valiliğe başvurarak bildiriye dağıtanların yakalanmasını istedi. Hedef gösterilen

avukatlardan Kemal Kurlangıç, bildirinin basit ve acemice hazırlandığına dikkat çekerek şunları söyledi: "Bildiri kimlerin hazırladığı belli. Son derece düzensiz bir anlatım var. Ciddiye almadım. Bildiri, savunma hakkına yapılmış bir saldırdır. Biz avukatız. Nasıl esrar davasına girdiğimizde esrarkeş olmuyorsak, bir katili savunduğumuzda katil olmuyorsak, bir örgüt ile ilgili davaya girince de örgüt üyesi olmayız. 12 Eylül döneminde de buna benzer tehditler yaşamıştık. Bu tür tehditler bizi korkutamaz." Listede adı geçen avukatlardan Hülya Önerge ise bildiriye dağıtanların kimler olduğunu herkes tarafından bilindiğini savunarak, "Bunlar polis ve MIT kaynaklı girişimler. Amaçları savunma hakkına zarar vermek, ancak bizi sindiremeyecekler. Bildiride birinci derecede hedef gösterilen Avukat Çetin Bingölbalı'dır." dedi.

İzmir'de Ekim ayında da MHP yanlısı Ülkü Ocakları'nın kentteki duvar ve direklerle astığı, üzerinde Türkiye haritası, haritanın içinde ise "Ya sev ya terk et" yazısı bulunan afiş ve pankartlar sorun yarattı. Afiş ve pankartlar hakkında İzmir Cumhuriyet Savcılığı tarafından inceleme başlatıldı. Konak Belediyesi, "çevre kirliliği yarattığı" için afişleri asanlar hakkında suç duyurusunda bulundu. Birleşik Metal İş Sendikası İzmir Şube Başkanı Coşkun Yılmaz ve Şube Sekreteri Erbil Yılmaz, 14 Ekim günü yaptıkları açıklamada, "Yurttaşlarımızın bir bölümüne ülkeyi terk ettirmeye kimsenin hakkı yoktur." dediler. Aynı şekilde bir açıklama yapan CHP İzmir İl Başkanı Osman Özgüven de "afişlerin bölücü mesaj" içerdiğini söyledi. Ülkü Ocakları İzmir Temsilcisi Kenan Aksoy ise afiş ve pankartların sayısını arttıracaklarını ve bunları İzmir'in her mahallesine asacaklarını bildirdi. Kenan Aksoy, afiş ve pankartlara tepki gösterenlere isim vererek tehditlerde bulundu ve ağır hakaretler yöneltti. Hakaretler nedeniyle CHP İzmir İl Başkanı Osman Özgüven Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunarak Kenan Aksoy'dan şikayetçi oldu. Bunun üzerine Kenan Aksoy hakkında "yayın yoluyla hakaret ve tehditte bulunduğu" suçlamasıyla dava açıldı. İzmir'deki afişlerin benzerleri kısa süre içinde başta İstanbul olmak üzere Türkiye'deki pek çok yerleşim merkezinde ortaya çıktı.

11 Eylül akşamı İstanbul Esenyurt Haramidere'de yapılan bir düğünden çıkan 8 kişi, düğünde "Kürtçe türkü söyledikleri" için Büyük Birlik Partisi (BBP) yanlısı Nizam-ı Alem Ocağı'na üye bazı kişilerin saldırısına uğradı. Bir kişinin ölümüyle sonuçlanan olay, görgü tanıklarının anlatımına göre şöyle gelişti: Haramidere'deki düğünde Kürtçe türküler söyleyen 8 genç, düğün çıkışında bindikleri minibüsün şoförüne Kürtçe bir kaset vererek çalmasını istediler. Şoförün kaseti gençlerin üzerine fırlatması nedeniyle çıkan tartışma üzerine araçtan inen gençler, şoförün evinin önünden geçtikleri sırada, Muhtarçeşme İlköğretim Okulu Müdürü Fahrettin Yasinoğlu ve yakınlarının saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda Felemez Nazlıer (19) adlı inşaat işçisi öldü, Halil Şimşek, Ekrem Şimşek ve Mehmet Benici yaralandı. Gözaltına alınan Fahrettin Yasinoğlu, olay sırasında silahın oğlu Hakan Şiyan tarafından kullanıldığının anlaşılması üzerine serbest bırakılırken, Hakan Şiyan tutuklandı. Bu arada 15 Eylül günü bir açıklama yapan Nizam-ı Alem Ocağı İstanbul Şubesi, olaya adı karışan kişilerin örgütleriyle ilgisi bulunmadığını öne sürdü. Fahrettin Yasinoğlu, 22 Şubat 1996 tarihinde İstanbul Esenyurt'taki bir kahvehanede uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. Olayda Asım Şahin ve Efendi Şiyan adlı 2 kişi de yaralandı.

Kürtlere yönelik düşmanca davranışların bir örneğine de Balıkesir'in Ayvalık ilçesinde tanık olundu. Gazeteci Fatih Altaylı, Hürriyet gazetesinin 13 Kasım 1995 tarihli sayısında yayımlanan "*Ayvalık'ta Kürt Yasağı*" başlıklı yazısında olayı şöyle anlattı:

Ayvalık'ın MHP'li belediye başkanının uygulamasını duyunca titiylerim diken diken oldu. Balıkesir'in ilçesinde inşaat yapan kişiler dertli. Çünkü inşaatlarına ruhsat alamıyorlar. Bitmiş inşaatlara iskan verilmiyor.

MHP'li belediye başkanının bununla ilgili gerekçesi ise inanılmaz. Bu inşaatlarda Kürtler çalışıyormuş. Ruhsat alabilmenin şartı, Kürt amele çalıştırmamak.

Eğer inşaatınızda Kürt çalıştırdıysanız, yandınız. Başkana göre, bu işçilere verilen paralar PKK'ya gidiyormuş. Bravo başkana.

Köyünden, yurdundan üç kuruş kazanmak için gelen insanların para kazanmasını engelle, onlar da gidip dağa çıksın. Güneydoğu'daki Kürtleri ülkücü olarak örgütlemekte mahzur yok, alının teriyle üç kuruş kazanmak isteyen Kürtleri çalıştırmakta mahzur var.

Asıl mahzur böyle belediye başkanını seçmekte.

Ruhsal bozukluklar

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 10 yılı aşkın süredir devam eden silahlı çatışma ortamı, bölgede görev yapan güvenlik görevlilerinde ciddi ruhsal ve fiziksel sıkıntılar yarattı. Bölgede görev yapan güvenlik görevlilerinde yaygın bir biçimde "çatışma ortamının getirdiği strese dayalı ülser hastalığına" rastlanırken, bölge halkında kalp hastalığı, yüzde ve ciltte döküntü, mide-bağırsak sorunu, kadınlarda düzensiz adet kanaması ve düşük, çocuklarda da korku, gece altına işeme gibi sorunlar ortaya çıktı.

Gülhane Askeri Tıp Akademisi (GATA) Psikiyatri Bölümü'ne bölgedeki birliklerden gönderilen askerler üzerinde psikiyatristler Mehmet Sungur, Aksın Sürmeli ve Ahmet Özçubukçu tarafından yapılan bir araştırma sonucunda, askerlerde, yaşadıkları olağanüstü koşullar nedeniyle, "Vietnam Sendromu" olarak bilinen travma sonrası stres bozukluğunun yaygın olduğu saptandı. Nöropsikiyatri Arşivi dergisinin 32. sayısında yayımlanan "Güneydoğu'da Görev Yapan Askeri Populasyonda Görülen Travma Sonrası Stres Bozukluğu Üzerine Bir Çalışma" başlıklı söz konusu araştırmada, askerlerin çoğunun çatışma sırasında ya da arkadaşlarının cesetlerini gördüklerinde travmaya uğradıkları belirtilerek, askerlerde ilgi azalması, uyku bozukluğu, öfke patlaması ve duygu sığılması olduğu vurgulandı. Araştırmada, "psikiyatriste başvurmayan çok sayıda olgunun varlığına" dikkat çekilerek, "Bozukluğun yaygınlığı konusunda belirtilmesi gereken sonuç; Güneydoğu'dan tedavi için gönderilen askeri popülasyonda, travma sonrası stres bozukluğu (Vietnam Sendromu) görülme sıklığının son 3 yıla oranla 3 kat artmış olduğudur" denildi.

20 hasta üzerinde yapılan araştırmada, hastaların tümünde iş, ev, sosyal yaşam ve uyum yönünden ciddi sorunlar görüldüğü kaydedilerek şu saptamalara yer verildi: "Daha önceleri severek ve isteyerek yapılan etkinliklere ilginin azalması bulgusu, olguların yüzde 90'ında uyku bozukluğu, yüzde 80'inde öfke patlamaları, yüzde 50'sinde tedirginlik saptanmış. Yüzde 80'i travmatik deneyimlerle ilgili düşünce ve duygulardan mümkün olabildiğince uzak durma ve kaçınma içinde olduklarını belirtmiş, yüzde 60'ında ise duygularda sığılaşma görülmüştür."

Aynı doğrultuda bir açıklama yapan psikiyatrist Emre Kapkın ise travmaya uğrayanların daha sonra bu travmanın etkisiyle stres bozukluğu yaşadığını belirterek, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki savaş ortamından dönen tüm asker ve görevlilerin, travma sonrası stres bozukluklarının belirlenmesi için muayeneden geçirilmesi gerektiğini vurguladı. Emre Kapkın, bu konuda araştırma eksikliği bulunması nedeniyle kesin sayı belirlenemediğini kaydederek, "Travma sonrası stres bozukluğunun ne zaman ortaya çıkacağı belli olmuyor. Bazen bu süre, travmadan 12 yıl sonraya kadar bile uzayabiliyor" dedi. Kapkın, aynı ortamda bulunan bazı kişilerin travmadan sonra stres bozukluğu göstermesine karşın, bazılarında aynı olguya

rastlanmamasını ise, "Bu travma yaşayan kişiye bağlı. Örneğin savaş ortamını yaşayan bir kişinin militarist, şovenist bir yapısı varsa, bu kişide stres bozukluğu görülmesi savaşa karşı olan bir kişiye göre daha az rastlanan bir olay. Çünkü, travma olayında kişinin kendisi ile çatıştığı bir ortamı yok." diyerek açıkladı.

Travma sonrası stres bozukluğu geçiren askerlerin muayenesi için gerekli sayıda psikiyatrist bulunmadığını, bu kişilerin geçirdiği stres bozukluğu döneminde çok daha saldırgan olduklarını, Türkiye'de özellikle askerlik ile işkence sonrası stres bozuklukları görüldüğünü anlatan Emre Kapkın, "İşkence sonrası kişiler depresif bir hal alırken, savaş sonrası stres bozukluğu yaşayanlar saldırgan oluyor, kavga çıkarmaya çalışıyor" dedi. Emre Kapkın, savaş bölgesinde çalışan bir askeri doktora travma sonrası stres bozukluğu tespit ettiğini ve bu durumdaki kişilerin yaşadıklarını kabullenmekte güçlük çektiğini ifade ederek, "Sadece askerlerde değil, orada çalışan askeri personelde de aynı etkiler görülüyor. Askerlik sonrası görüştüğüm doktor bu bulguları gösteriyordu. İkinci randevusuna gelmedi. Çünkü bunu kabul etmiyorlar. Ayrıca, sadece o travmayı yaşayan kişiler ile rahat anlaşıyorlar." görüşünü savundu.

Diyarbakır, Mardin, Siirt, Batman, Şırnak Tabip Odası Sekreteri Dr. Necdet İpekyüz ise yaptıkları çalışmalar sonucunda, güvenlik görevlilerinin yanı sıra bölge halkının da strese dayalı çeşitli rahatsızlıklara yakalandığını belirlediklerini söyledi. Çatışma ortamının bilimsel araştırma yapmayı güçleştirdiğine dikkat çeken İpekyüz, "Hekim olarak yaptığımız gözlemler sonucu, sürekli çatışma ortamının psikosomatik rahatsızlıkları körüklediğini saptadık. Çatışma ortamına bağlı olarak kadınlarda yoğun biçimde düzensiz adet kanamaları ve düşük tehditleri görülüyor. Çocuklarda cilt döküntüleri, korku, panik, gece altına işeme, yetişkinlerde de yüz ve vücudun diğer bölgelerinde nedensiz döküntüler, kaşıntı, egzama türü şikayetler çoğunlukta." dedi. Necdet İpekyüz şunları söyledi:

"Bölgedeki sürekli gerilim ortamı kalp hastalıklarını artırıyor. Kalp hastalıkları hipertansiyon biçiminde kendisini gösteriyor. Hipertansiyon, özellikle ekonomik düzeyi yüksek insanlarda görülürken, bölgedeki insanlarda, beslenmeleri son derece kötü koşullarda olmasına karşın, yaşanan gerginlikten dolayı bu şikayetler artmakta. Gastrointestinal şikayetler, mide ve bağırsak ülseri, ishal, kabızlık sorunu, sürekli ekşime ve buna benzer psikosomatik rahatsızlıklar çok yaygın. Bu rahatsızlıkların tedavisi de olanaksız. Belki birkaç gün yararlı oluyorsunuz, ama ortam aynı kaldığı için sonuç değişmiyor. Ben buradaki olayları suya atılan bir taşla benzetiyorum. Bu durum taşın halka halka yayılması gibi, Ankara'yı, İzmir'i, İstanbul'u ve diğer illeri de etkiliyor. Bir tifo, hepatit taşıyıcısı oralara gidip hastalığı başkalarına da bulaştırıyor ve bir sosyal uyumsuzluk doğuyor. Bu da psikosomatik hastalıkları iyice artırıyor. İnsanlarda ruhsal çöküntü var. Depresif duruma düşmüşler, içine kapanık, kimseye güvenmiyorlar. Koşullar değişmediği sürece tedavi olanaksız. Bölgede ve Türkiye'de yaşanan çok sayıda insana rehabilitasyon uygulanması gerekiyor. Hepimizde şovenist yapı gelişmiş, kin, şiddet yaygınlaşmış. Aslında toplumsal bir rehabilitasyona gereksinim var."

Rehabilitasyon çalışmaları

Genelkurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı, 8 Temmuz günü yaptığı açıklamada "Vietnam Sendromu" (*) benzeri bir savaş sendromunu yaşayan askerlerin yeni-

(*) Genelkurmay Başkanlığı, bu çalışma başlatılana kadar "Vietnam Sendromu"nu çağrıştırdığı gerekçeyle rehabilitasyon merkezi kurulmasına karşı çıkıyordu. Savaşta psikolojik olarak etkilenen askerler, askeri hastanelerde, üniversite hastanelerinde ya da özel kliniklerde ve kişisel olanaklarını kullanarak tedavi görüyordu.

den moral kazanmaları için rehabilitasyon merkezi kurulacağını bildirdi. Vietnam'ı işgal eden ve 10 yıl devam eden savaş boyunca köyleri yakan, sivil insanları öldüren, militan saldırıları karşısında psikolojik olarak etkilenen ABD askerlerinin yaşadığı "Vietnam Sendromu"nun, bölgede savaşan askerlerde de görülmesi üzerine, Genelkurmay yetkilileri rehabilitasyon merkezi konusunda 40 bilim adamından görüş aldı. Alman görüşler değerlendirildikten sonra 30 Haziran günü Genelkurmay Başkanlığı'nda bir toplantı düzenlendi ve rehabilitasyon merkezi kurmak için çalışma başlatıldı. (*)

Bu gelişmenin ardından, hastanelerde ruh sağlığı tedavisi gören güvenlik görevlileri dikkat çekmeye başladı. Ankara'daki Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde (GATA) bu ihtiyacı gidermek için Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Servisi'nin hasta kapasitesi artırıldı. Uzmanlar, psikolojik yıkım yaşayan askerlerin büyük çoğunluğunun, tedavi görmeden toplum içinde dolaşmasına ve bunun potansiyel bir tehlike taşıdığına dikkat çektiler. Mehmetçik Vakfı Halkla İlişkiler Müdürü Turgay Demirci, Temmuz ayının son günlerinde yaptığı açıklamada, ruhsal tedaviye ihtiyacı olan askerlerin genellikle GATA'da ve bazı psikiyatri servislerinde tedavi edildiklerini belirtti. Ankara GATA yetkilileri ise, sadece psikiyatri servisinde değil, yaralanmalar nedeniyle plastik cerrahi bölümüne getirilen askerlerin de davranış bozuklukluğu içinde olduğunu, özellikle de tim komutanı düzeyindeki subaylarla astsubayların özel kliniklerde tedavi edildiğini söylediler.

Zübeyde Hanım Şehit Analarını Koruma Vakfı tarafından yapılan bir çalışmada, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan asker ve emniyet görevlilerinin çeşitli psikolojik sorunları bulunduğu saptandı. Rapor halinde dönemin Başbakanı Tansu Çiller'e de sunulan çalışmada, ergenlikten yeni çıkmış gençlerin, Güneydoğu'daki görevleri sırasında kimlik bunalımı yaşadığı vurgulandı.

Güvenlik görevlilerinin yaşadığı sorunlara kısa sürede çözüm bulunmasının gerekliliğine yer verilen raporda, "Çözümlerden biri her türlü soruna cevap verebilecek bir rehabilitasyon merkezi kurulmasıdır. Diğer çözüm ise rehabilitasyon merkezi ile eşzamanlı olarak toplumu bilinçlendirip, daha duyarlı hareket etmelerini sağlamaktır. 20 yaşlarında ergenlikten

(*) TİHV, "zorunlu askerlik" nedeniyle olağanüstü koşullarda iradesi dışında şiddete maruz kalan ya da tanık olan kişilerin de rehabilitasyonu için bir proje hazırladı. Henüz uygulamaya konulamayan bu projede özetle şu görüşlere yer verildi: "Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), TİHV'nin sürdürdüğü tedavi projesi bağlamında izlenen, işkenceye bağlı psikiyatrik sorunları olan vakalarda en sık rastlanan tanılardan biridir. Bu tanı kategorisinde "travma" ile kastedilen, doğal afetler, kazalar, savaş, saldırıya uğrama, işkence görme gibi olağandışı kabul edilen olaylara maruz kalınmasıdır. TSSB kavramı, ilk olarak savaşa maruz kalan askerlerde ortaya çıkan psikolojik sorunların incelenmesiyle geliştirilmiştir. Bu konudaki en yüklü çalışma birikimi de, savaş travması sonuçları ve tedavisiyle ilgilidir. Vietnam savaşına katılan Amerikan askerleriyle ilgili yapılan çalışmalarda, TSSB prevalansının yüzde 30 civarında olduğu bildirilmektedir. Prevalans (görülme sıklığı) oranı şiddetli savaş alanı stresine karşılaşılan erkeklerde yüzde 38.5 olarak saptanmıştır. Vietnam'da görev yapan 3.150.000 eski askerden 478.000'inin TSSB'li olduğu bildirilmiştir. Eğer travmatik olay yaşamı tehdit eder boyutta TSSB prevalansı yüzde 38, yaralanma durumunda yüzde 42.9, hem yaşamı tehdit ediyor hem yaralanmaya yol açıyorsa, yüzde 59.2-65.9 olmaktadır. Güneydoğu'daki savaş ortamında 300.000'e yakın devlet görevlisi ve asker ile milyonlarca sivil yaşamaktadır. Bu durumda her yıl 100.000 kadar asker ya da devlet görevlisi ile yüzbinlere varan sivilde travma sonrası stres bozukluğu geliyor olması gerekir. Askerler terhis olmakta, sivil vatandaşlar da büyük oranda göçmekte ya da göçmek zorunda kalmaktadır. Batıya gelenler ise sorunu buraya da taşımaktadır. Eldeki veriler, TSSB'ye yol açan travma türleri arasında işkence ile savaş deneyiminin birbirine çok fazla benzediğini düşündürmektedir."

yeni çıkmış ve kimliklerini yeni bulmaya çalışan gençlerimizde, kan ve vahşet, kimlik bunalımı yaratıyor. Görevlerini yerine getirirken birlikte görev yaptığı, yeri geldiğinde ailesinden bile daha yakın olduğu, maddi manevi her şeyini paylaştığı arkadaşlarının şehit edilmeleri veya sakat kalmaları onları daha da öfkeliendirmekte ve kinlendirmektedir.” denildi.

Raporda yaralı askerlerin, geri döndüklerinde çevrelerinden anlayış, saygı ve sevgi bekledikleri belirtilerek, “Gazilikleri ile övünen değerli vatan evlatları aile sahibi olmak istediklerinde, sakat olarak değerlendirilmekten ve bu sebepten dolayı da evlenmekten çekiniyorlar. Döndükten sonra bile izlendikleri, öldürülecekleri korkusunu içlerinden atamıyorlar. Sürekli tetikte bekliyorlar. Bu yüzden çoğu silah edinmek istiyor. İsimlerini bile değiştirmek isteyenler var. Yüksek sese karşı çok duyarlı olmuşlar. Gök gürültüsü, egzoz patlaması veya arkadan birinin bağırması kendilerinde büyük korku ve panik yaratıyor. Sürekli olarak tedirgin bir halde yaşıyorlar.” görüşü savunuldu.

Bu arada Ankara Gazeteciler Cemiyeti’nin 4 Nisan günü başlatığı “Haydi Türkiye Mehmetçik’le El Ele” adlı kampanyada toplanan 2 trilyon 400 milyar lira (yaklaşık 32 milyon ABD Doları), 29 Temmuz günü Cemiyet Başkanı Nazmi Bilgin tarafından törenle Genelkurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı’ya verildi. Törende bir konuşma yapan İsmail Hakkı Karadayı, toplanan paranın “Türk Silahlı Kuvvetleri Rehabilitasyon ve Bakım Merkezi” adı altında tesis kurulması için harcanması fikrinin ağırlık kazandığını bildirdi. Nazmi Bilgin ise kampanyanın Cumhuriyet tarihinin en büyük kampanyası olduğunu söyledi. Genelkurmay Başkanlığı’nın Eylül ayında yaptığı bir açıklamada ise 2 trilyon 400 milyar liranın Milli Savunma Bakanlığı’na devredildiği belirtildi. Açıklamada, verilen paranın faiz getirisiyle 1996 yılı Şubat ayında 4 trilyon liraya (yaklaşık 55 milyon ABD Doları) ulaşmasının beklendiği kaydedildi.

Olağanüstü Hal Bölgesi’nde görev yapan askerlerin yaşadığı ruhsal sıkıntı ve rahatsızlıklar bu gelişmeler sonrasında daha sık tartışılır oldu. Gazeteci Can Dündar, Yeni Yüzyıl gazetesinin 16 Eylül 1995 tarihli sayısında yayımlanan “*Güneydoğu Sendromu*” başlıklı yazısı aracılığıyla, Olağanüstü Hal Bölgesi’ndeki çatışma ortamının yol açtığı ruhsal bozuklukları gündeme getirdi:

Türkiye’nin ilk “Güneydoğu Anıtı” Hakkari’deki Başyurt Kışlası’nda açıldı. () 84 basamakla göğe doğru yükselen 11 metrelik anıtın mermeri üzerine Güneydoğu’da şehit düşen 623 askerin isimleri kazılmıştı. Gazeteler haberi verirken, Amerika’daki Vietnam anıtının fotoğrafını da yayınladılar ve benzerliğe dikkat çektiler. O da böyle göğe doğru yükselen görkemli anıttı ve üzerinde Vietnam’da ölen Amerikalı askerlerin isimleri kazılıydı. Savaşta şehit düşmüş albay ile ailesinin özel hayatı gazete manşetlerinde. Ali Kırca’nın dün kalın harflerle altını çizdiği gibi “Albay Mardin’e gidince” değişmiş herşey... “Rıdvan Albay*

(*) Hakkari Dağ Komando Tugayı’nda, 11 yıl boyunca, bu tugayda görev yaparken PKK ile girilen çatışmalarda ölen askerlerinin anısına yaptırılan “İsimleriyle Güneşi Yükseltenler” adlı anıt Eylül ayında kamuoyuna tanıtıldı. Hakkari’ye 8 kilometre uzaklıktaki Başyurt kışlasında yaptırılan anıta, tugayda görev yaptıkları sırada girdikleri çatışmalarda ölen 28 subay, 21 astsubay ve 574 erin adları yazıldı. Anıtın kitabesinde şu açıklama yer aldı: “Anıt formuyla şehitlerimizin ruhlarının göğe yükselişini sembolik anlamda yansıtır. Ziyaretçilere bu hissi yaşatarak, duygu ve düşüncelerini vatani için canını veren şehitlerimize yoğunlaştırıp, milleti bütünleştirici görevini mimari yapıyla üstlenir. 11 metre yüksekliğindeki iki ana kolon anıtı kavrayarak, şehitlerimizin isimleriyle birlikte yükselerek ruhların göğe ulaşmasını ifade eder. Tepede ulaşılan alanda şehit isimleri ile birlikte ışınal açıdan kollarla ufuktan yükselmekte olan güneş tasvir edilmiştir.”

evinden kopmuş." "Haber"lere bakılırsa, bundan sonra eşi bunalıma girmiş. "Şizofreni" tedavisi görmeye başlamış. Albay'ın ihanetinden kuşkulunu olmuş. Albay'ın vücudunda yara izlerine, çamaşırlarında ruj lekelerine rastlamış. Aile dağılmanın ve intiharın eşiğine gelmiş. Ve Albay, bu baskılara dayanamayıp, çareyi bir çatışmada ölüme gitmekte bulmuş.

Bu senaryonun ne kadarı gerçek, ne kadarı uydurma bilemiyorum. Bütün bunların sadece Özden ailesini ilgilendirdiğini ve Tomris Hanım CHP'ye girdi diye müdahale hakkımızın doğmadığını düşünüyorum. Albay'ın "Bu işin ölmek ve öldürmekle çözülmeyeceği" yolundaki görüşünün, vücudundaki frengi izlerinden daha fazla değer taşıdığına inanıyorum. Yine de Özden ailesinin fotoğrafını, yukarıdaki diğer fotoğrafla yanyana koyunca (benzerlikler sınırlı olsa da) ister istemez Vietnam'ı hatırlıyorum. Çünkü bu tablo, yalnız bana değil, psikiyatlara da, adını o korkunç savaştan alan bir hastalığı: "Vietnam Sendromu"nu anımsatıyor.

Hastalığın psikiyatrik literatürdeki adı: "Travma Sonrası Stres Bozukluğu"... Bu kavramla, insanların, normal günlük yaşamları içinde karşılaştıkları olağandışı ani gelişmeler karşısında gösterdikleri psikiyatrik belirtiler tanımlanıyor. Bu ani gelişme bir depresyon ya da yangın olabileceği gibi, bir savaş ya da işkence seansı da olabiliyor. Hastalığa "Vietnam Sendromu" denmesinin nedeni ise 40 bin kişinin hayatına malolan ve 15 yıl süren Vietnam savaşından sonra ülkelerine dönen yarım milyon Amerikan askeri arasında son derece yaygın olması... Bu hastalığa yakalananlarda sıkıntı, kaygı, uyku bozukluğu, kabus görme, aşırı hassasiyet, huzursuzluk, sosyal uyum güçlüğü gibi belirtilere rastlanıyor.

Biz, Güneydoğu'da yaklaşık 15 yıldır süren savaşın ne tür kalıcı psikiyatrik sorunlar yarattığını henüz bilmiyoruz. Bu konuda elde bulunan sınırlı çalışmalardan biri, 1992 yılında 2'si asker kökenli 3 psikiyatri tarafından yapıldı. Dr. Sungur, Dr. Sürmeli ve Dr. Özçubukçu'nun "Güneydoğu'da Görev Yapan Askeri Popülasyonda Görülen Travma Sonrası Stres Bozukluğu Üzerine Bir Çalışma" başlıklı araştırmalarında, GATA Hastanesi'ne tedavi amacıyla başvuran 20 asker incelemeye alındı. Yaş ortalaması 24 olan bu grupta travma, çoğunlukla çatışma sırasında oluşmuştu. Bir kısmı da arkadaşlarının cesetlerini görünce travmatik deneyim yaşamışlardı. Hastaneye başvurdıklarında görev yapamaz haldediler. Temel şikayet noktaları yaşadıkları çatışmayı tekrar hatırlamaları ve rüyalarında görmeleriydi. Daha önceden severe yaptıkları işlere ilgileri azalmış, duyguları sığlaşmış, özel yaşamlarından da zevk almaz hale gelmişlerdi. Başvuranların yarısı öfke patlamasından ve tedirginlik halinden şikayetçiydi. Baş ağrısından, uykusuzluktan, çevreye uyumsuzluktan ve ölüm korkusundan yakınıyorlardı.

Araştırmayı yapan psikiyatrlar, incelenen denek grubunun, hastalığın yaygınlık oranını saptayabilmek için yeterli olmadığını kabul ederken, herkesin tedavi için başvurmadığını, başvuranların da kimi zaman kliniğe ulaşmadığını söylüyorlar ve çok önemli bir gözlemi aktarıyorlar:

"Bozukluğun yaygınlığı konusunda belirtilmesi gereken bulgu, Güneydoğu'dan tedavi için gönderilen askeri popülasyonda travma sonrası stres bozukluğunun görülme sıklığının son 3 yıla oranla 3 kat artmış olduğudur."

Bu raporun üzerinden 3 yıl daha geçti. Sonunda bu tür başvurular için özel bir klinik açılması kararlaştırıldı.

Güneydoğu'da daha kaç tane Rıdvan Albay var bilmiyoruz. Savaştan dönenlerden kaçta kaçında "Vietnam Sendromu"na rastlandığını kestiremiyoruz. "Karşı taraf"ta durumun ne olduğuna dair hiçbir fikrimiz yok. Düne kadar pusuda eli tetikte nöbet bekleyenlerin,

döndükten sonra yaşadıkları sıkıntılara, bunalımlara, öfke nöbetlerine yabancıyız... Kaç mafya cinayetinin, kaç trafik kazasının, kaç aile faciasının, o kabusun eseri olduğunu tahmin edemiyoruz. Türk psikiyatrisi el yordamıyla "Güneydoğu Sendromu"nu keşfederken, biz yakaladığımız ilk "şizofreni vak'ası"nu medyatik linç törenleriyle tedaviye çalışıyoruz.

Amerika'nın savaş dönemindeki Dışişleri Bakanı "Vietnam bir hataydı" açıklamasını yaparken, biz kendi karasularımızda "Vietnam Sendromu" ile tanışıyoruz. Biz, Güneydoğu'daki savaşın, siyasi ve askeri sonuçlarıyla uğraşaduralım, savaşın kuşaklar boyu sürecek psikolojik etkisi, sinsice toplumsal belleğimize yerleşiyor. Belki henüz farkında değiliz ama, savaş, ritüellerimize tutunarak geleceğimize üzerinde kalıcı izler bırakıyor.

Bir toplumsal şizofreni, gizliden gizliye hepimizi teslim alırken, biz elele tutuşan gözli yaşlı anaları recmetmeye devam ediyoruz. Ve biz savaş tamamları çaldıkça, Güneydoğu anıtı göğe yükseliyor; ...basamak, basamak...

f)- Özel tim görevlileri

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan özel tim görevlileri de yaratukları olaylar (*) ve içinde bulundukları psikolojik durum nedeniyle 1995 yılında, önceki yıllara göre daha sık kamuoyunun gündemine girdi. Özel tim görevlileri ile ilgili tartışmalar, Temmuz ayı başında Tunceli'de yaşanan olaylar (Ayrıntılı bilgi sayfa 93-94'de.) sonrasında daha da hızlandı.

Tunceli'de dönemin Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan ile Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar'ın önünde gösteri yapan ve valiyi istifaya davet eden özel tim görevlileri hakkında Temmuz ayı içinde soruşturma açıldı. Soruşturma sonucunda 30 kişinin görev yeri değiştirildi. İçişleri Bakanı Nahiit Menteşe, bu birimde görevli personelin hemen tamamının bir partinin (MHP'nin) yandaşı gibi hareket etmesi ve bölgedeki vatandaşlara yönelik davranışları ile ilgili olarak önlem alınmasını istedi. Emniyet Genel Müdürlüğü de Türkiye genelinde sayıları 6.200'ü bulan özel tim görevlilerinin sayısını dondurma ve azaltma çalışmalarını başlattığını açıkladı.

Söz konusu açıklamada; özel tim görevlileri için açılan kurslara alınan aday sayısının düşürüleceği; Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki görev sürelerini tamamlayan özel tim görevlilerinin Batı'daki yerleşim merkezlerine atanacağı ve Özel Harekat Şube Müdürlükleri yerine diğer şubelerde görevlendirileceği, uygulamanın ise özel tim görevlisi sayısı 3 bine düşene kadar süreceği belirtildi. Özel tim görevlilerinin eğitiminde profesyonel kişilerden yararlanılacağı vurgulandığı açıklamada, özel tim görevlilerinin giyimi ile saç, sakal ve bıyıklarının düzenli olmasına özen gösterileceği ve özel tim görevlilerinin kıyafet yönetmeliğine uymalarının kesinlikle sağlanacağı öne sürüldü. Bu arada Ağustos ayı başında bir açıklama yapan dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar, özel tim birimlerinin kuruluşundan itibaren, çıkan çatışmalarda 82 ve göreve giderken meydana gelen trafik kazalarında da 23 olmak üzere, toplam 105 özel tim görevlisinin öldüğünü açıkladı.

(*) Elazığ'ın Arıcak ilçesinde Nuri Demir'e ait bakkala 24 Temmuz günü gelerek telefonla şehirlerarası görüşme yapan özel tim görevlileri, Nuri Demir'in istediği ücreti fazla bularak vermeyeceklerini belirttiler. Nuri Demir, ücreti almak için ısrar edince özel tim görevlilerinin saldırısına uğradı. Nuri Demir'in feci şekilde dövüldüğünü gören komşu esnafı olaya müdahale etmek istedi. Çevreden müdahale edenlere de saldıran özel tim görevlileri Hüseyin adlı esnafı da dövdü. Merkez Jandarma Karakolu'na bağlı askerlerin gelmesi üzerine özel tim görevlileri olay yerinden çekildi. Nuri Demir, rapor almak için gittiği Arıcak Sağlık Ocağı'nda Jandarma Karakol Komutanı'nın isteği üzerine dava açmaktan vazgeçti.

Özel tim görevlilerinin yarattığı olaylar ve bu görev için seçilenlerin durumları da sürekli eleştiri konusu oldu. RP Grup Başkanvekili Şevket Kazan, 24 Ağustos günü yaptığı açıklamada, özel tim görevlileri ile ilgili olarak gündeme gelen tüm konular hakkında 1994 yılında bir rapor (*) hazırlayıp, yetkilileri uyardıklarını, ancak olumlu yanıt alamadıklarını söyledi. Şevket Kazan, özel tim görevlilerinin MHP sempatizanlarından seçildiğini ve bu partinin bu kurumda giderek kadrolaştığını kaydederek, "Bu insanlar ölmeye ve öldürmeye alışacaklar. Yarın terör tamamen bittiğinde bu insanlar ne yapacaklar? Bunlar hiç düşünülüyor. Üstelik bir parti ile organize olmuş durumdalar." dedi. Şevket Kazan görevleri biten özel tim görevlilerin toplumun korkulu rüyası olabileceğini de ifade etti.

RP Bingöl Milletvekili Hüsametdin Korkutata ise özel tim görevlilerinin MHP propagandası yaptığını ve bu tür davranışlarla halkı rahatsız ettiklerini söyledi. Hüsametdin Korkutata, "Özel tim görevlilerinin kitle psikolojisi konusunda eğitilmesi gerekiyor. Sinirlenmemeli, kendine hakim olmalı. Çünkü bu insanlar çok gençler ve kendilerine hakim olamıyorlar. Biz her şeyi açık açık söyleyemiyoruz. Çünkü belli bir dozda tutmak lazım. Biz olayı daha fazla körüklememek için çok şeyi yutuyoruz." dedi.

Eleştirilerin yoğunlaşması üzerine, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki pek çok özel tim görevlisi Ege ve Akdeniz bölgesindeki bazı yerleşim merkezlerine tayin edildi. Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Harekat Dairesi eski Başkanı, Antalya Emniyet Müdürü Mete Altan, Antalya'ya gönderilen özel tim görevlileriyle birlikte 6 Ağustos günü yaptığı basın toplantısında, "Terör örgütlerinin karşı çıktığı yapılanma ülke için gereklidir." diyerek özel tim görevlilerini savundu. Özel tim görevlilerinin kötü gösterilmesinden rahatsızlık duyduğunu dile getiren Mete Altan, özel tim görevlilerinin MHP'nin gücü olarak çalışmadığını savunarak, "Özel tim görevlileri herkes kadar milliyetçidir. Bu arkadaşlar dağlara çıktılar ve vatan hainleriyle mücadelede girdiler. Karda kışta, içeride ve dışarıda hizmet veriyorlar. 2-3 kişinin şahsi hatasıyla bunları yıpratamayız." dedi. Bıyıklarını kesen özel tim görevlilerini gösteren Mete Altan, "Bıyıkları kesildiği için milliyetçiliklerinden bir şey kaybetmiş değiller." diye konuştu. Antalya Emniyet Müdürlüğü'ne psikolog kadrosunun geldiğini ve bir psikiyatrist alacaklarını, ancak özel tim görevlilerinin "savaş sendromu nedeniyle Antalya'ya ve batıdaki kentlere tayin edildiği" şeklindeki görüşlere katılmadığını vurgulayan Mete Altan, "Sadece özel tim için bu kadro açılmış değil. Diğer personelimiz de görev sırasında sinirlerine hakim olamayabilir. Psikolog tüm teşkilatımız için gerekli olacak." dedi.

Toplantıda gazetecilerin sorularını yanıtlayan özel tim görevlileri ise "Girdiğiniz çatışmalardan sonra öldürdüğünüz terörist de olsa gece uykunuzda silah, kan görerek rahatsız olmuyor musunuz?" şeklindeki bir soru üzerine şunları söylediler: "Siz gazeteciler ve gazeteler Abdullah Öcalan'ı araştırır gibi bizi mercek altına yatırıyorunuz. Bizi aynı büyüteç altına yatırmayın. Bizleri istemeyen cepheler belli. Bunları siz de biliyorsunuz. Siz gazeteciler bir adamın fotoğrafını çekiyorsunuz şak diye flaş patlıyor. Belki o adamın hayatıyla oynadınız. O

(*) Raporda, özel tim görevlilerinin büyük bölümünün MHP yanlısı olduğu, özel time eleman almak üzere yapılan sınavlara katılacak adayların önce MHP'ye başvurduğu ve özel tim görevlilerinin MHP'nin önerdiği kişiler arasından seçildiği anlatılmıştı. Raporun gerçekleri yansıtmadığını savunan MHP yöneticileri ise "Ülkemizde işsizlik vardır. Bize iş için çok başvuru oluyor. Çeşitli talepler geliyor. Bu konuya ilişkin de başvuran olmuştur. Ancak özel tim görevlileri sınavla alındığı için bizim yapabileceğimiz fazla birşey yok. RP, PKK ağzıyla konuşarak partimizi yıpratmak istemektedir." demişlerdi. MHP'den gelen tepkiler üzerine RP yöneticileri de "Kamuoyunda, 'Milliyetçi, muhafazakar kişiler vatani iyi korur' önyargısı var. Bu anlayış devlete de yansdığı için, MHP belirleyici rol oynamakta." diyerek tartışmayı sürdürmüşlerdi.

andan sonra siz nasıl bir vicdan duygusu içindeyseniz biz de o tetiği çekerken aynı duygular içindeyiz. Ama biz vatanımız için bu işi yapıyoruz. Yani var olan mikrobi yok etmek gibi bir şey. Bu soruyu bize değil, PKK teröristlerine sormak gerekirdi. Acaba onlar vatandaşları ya da bızleri öldürdükleri zaman nasıl bir vicdan azabı duyuyorlar.”

Cumhuriyet gazetesinin 2 Ağustos 1995 tarihli sayısında gazetenin Antalya muhabiri Bülent Ecevit imzasıyla yer alan “*Özel Time Antalya’da Tedavi Tatili*” başlıklı yazıda şu görüşlere yer verildi:

Güneydoğu’da görev yapan özel tim elemanları, “savaş sendromu”ndan kurtulmaları için Antalya’ya tayin ediliyor. Bu ekipler, 10-15’erli gruplar halinde kendilerine tahsis edilen minibüslerle, uzun namlulu silahlarıyla Güneydoğu’dan gelenlerin yaşadıkları semtlerde dolaşarak sindirme görevinde bulunuyorlar. Bazı geceler geç saatlerde kentin yaylalarına çıkarak ateş talimleri yapıyorlar. Özel tim elemanları, normal hayata adaptasyon için “tedavi tatili” olarak Antalya’ya gönderilmiş olmalarına karşın kendilerini bekleyen bir başka sorun da maaşlarının yarıya inmesi.

Antalya’ya 2 yıllığına tayin edilen 250-300 kadar özel tim elemanı bulunuyor. Kendisiyle görüştüğümüz bir özel tim elemanı, Güneydoğu’daki görevini şöyle aktarıyor:

“Ben bölgeyi çok iyi tanıyorum. 2 ya da 3 kişi olarak dağlarda dolaşıyor, teröristler gibi yaşıyoruz. Onların giyindiği gibi giyiniyor, onların yediği gibi karnımızı doyuruyoruz. Telsiz taşımıyoruz, birliğimizle haberleşmek kesinlikle yasak. Çatışmaya girdiğimizde yardım istemek de yasak. Ya öleceğiz ya öldüreceğiz.”

“Çatıştığınız grubun terörist mi yoksa güvenlik güçleri mi olduğunu karıştırmıyor musunuz?” şeklinde soruya, “Karışıklık oluyor zaman zaman. Ama biz çatışmaya girmekten çok 15 günde bir birliğe bilgi vermeye gider, erzak alır tekrar dağlara çıkarız. Çatışmaya, eğer orada teröristler azsa gireriz. Kalabalıklarsa birliğe haber veririz.” yanıtını veriyor.

5 yıldır Güneydoğu’da görev yaptığını belirten özel tim elemanı, Antalya’ya gelmekten müllu olmadığını dile getiriyor. “Bizleri silahla yaşar hale gelmemiz nedeniyle Antalya gibi diğer turistik yörelere 2’şer yıllığına adaptasyon için tayin ettiler. Ancak orada savaşa alıştık, dağlarda yaşamaya alıştık. Burası sıcak. Para da yetmiyor. Lüks lokantada nasıl yemek yiyeceğimizi bile yeniden öğreniyoruz. Biriyle konuşmaya kalksam ne konuşacağım. Özel görevimi anlatmak olmaz. Herkesin bulunduğu yerde içki içemiyoruz. Bazen inanın kendi kendime konuşur oluyorum. Bu da tehlikeli” diyor. 32 yaşında ve 3 çocuğu olduğunu, ancak Güneydoğu’daki görevi nedeniyle evle fazla ilgilenemediği için karısının çocukları da alarak evi terk ettiğini anlatıyor özel tim elemanı:

“Güneydoğu’da 30-35 milyon lira maaş alıyordum. Bu parayı biriktirdim. Bir daire, bir dükkan almıştım Samsun’da. Karım terk edince ayrıldık ve bu birikimimi de mahkeme kararıyla eşim ve çocuklarıma vermek durumunda kaldım. Ölümle burun buruna yaşadım. Hafif yaralar aldım, ölümlerden döndüm. Vatanımız uğruna ölürtüz ölmesine de onca birikimim ve yaşamım da allak bullak oldu. Antalya’ya geldik, ama burada maaşlar yarı yarıya düştü. Bırakın para biriktirmeyi, aldığım 18 milyon lira kendime bile yetmez oldu.”

Haziran ayının ilk günleriydi. Çakırlar Mahallesi’nde muhtar İsmail Güleç’in oğlunun sünnet töreni yemekli içkili sürüyordu. Gecenin ilerleyen saatlerinde, düğün yerine gelen bir polis otosundan, bir ellerinde uzun namlulu silahlar, diğer elleriyle de kurt başı işareti yapan komando kıyafetli görevliler iner. Mahalle olmasına karşın köy yaşamının sürdüğü Çakırlar’da silahlar atılmaya başlanır.

Törene katılanlarla birlikte özel timin de su gibi mermi yaktığı çekilen video kasetinde de görülüyor. Bu arada "kaza kurşunu"yla CHP'nin Antalya Merkez İlçe eski Yönetim Kurulu Üyesi Necdet Demir vurulur ve hayatını kaybeder.

Konunun fazla derinleştirilmemesi için de valilik emriyle iki özel tim elemanı açığa alınır. Aynı gece geç saatlerde belediye çöp aracının düğün evine gelerek mermileri küreklerle toplandığı görenlerce belirtiliyordu. Bir cinayetle noktalanın düğünün sahipleri, polislerin davetli olmadığını, yaylaya atış yapmaya giderken düğünü görüp girdikleri şeklinde ifade vermekle yetiniyorlardı.

Güneydoğu illerinden terör nedeniyle ya da "iş-aş" nedeniyle Antalya'ya göçen insanların ağırlıklı olarak yerleştikleri Yüksekalan, Teomanpaşa, Kütükçü, Varsak gibi gecekondu semtlerinde gençler, akşam saatlerinde kahvehanede rahatça oturamadıklarını dile getiriyorlar.

"Sık sık polis geliyor, tipimiz hoşuna gitmezse şüpheli diye alıp götürüyorlar. İki üç gün dövdükten sonra bırakıyorlar. Son haftalarda da komando kıyafetli polisler, minibüslerle tur atıyorlar. Özel tim olduklarını öğrendik. Geceleri mahalle aralarına girip G-3 silahlarıyla havaya atış yapıyorlar" diyor boyacı Abdülsamet usta.

Sivil minibüslerle "sindirme görevi" yapan özel timin, gözüne kestirdiği veya istihbarat birimlerinin verdiği evlere zaman zaman yaptıkları baskınlar da oluyor. Örneğin Tuncelili Celal Uysal'ın evine yapılan baskın sonucu 19 yaşındaki Canan Uysal, Hacı Bektaş Veli Derneği'nin semah grubunda olduğu gerekçesiyle gözlem altına alınmıştı.

Yüksekalan semtindeki kahvehanede oturan gençler, işsizlikten, Güneydoğulu oldukları için iş bulamadıklarından yakınırken, "Bir sivil minibüs gördüğümüzde korkar olduk. Hemen kaçacak, saklanacak delik arıyoruz. Bir suçumuz olduğu için değil. Tipimizi beğenmezlerse alıp götürürler diye. Biz doğup büyüdüğümüz topraklardan terör var diye kaçıyoruz, burada da başka bir terörle karşılaşıyoruz." diyorlar.

Adının açıklanmasını istemeyen emniyet üst düzey görevlisi, PKK'nin turizm yörelerini sürekli tehdit eder durumda olması nedeniyle özel tim elemanlarını bu şekilde direkt işe karışma yerine sindirme işlerinde kullandıklarını anlatıyor. Aynı görevli, "Dolayısıyla onların Güneydoğu'daki hareketliliği az da olsa yaşamasını sağlıyoruz. Ayrıca militanlar bölgeye geldiklerinde özel timin bulunduğunu öğreniyorlar ve çekiniyorlar" diye açıklıyor.

Erzurum Vali Yardımcısı Kasım Esen de 20 Eylül günü bir açıklama yaparak, yaklaşık 5600 özel tim görevlisinin 500'er kişilik gruplar halinde psikolog ve eğitimcilerin denetiminden geçirileceğini söyledi. Birer aylık eğitimin Erzurum ile Bingöl arasındaki karayolu üzerinde bulunan Doğu Linyit İşletmeleri Tesisleri'nde yapılacağını anlatan Kasım Esen, "Özel timlere psikologlar ve eğitimciler moral takviyesi yapacak. Bölge halkıyla diyalog yollarını öğretecek. Burada disipline edilecek timler, bölgedeki olası çatışmalara ve operasyonlara da katılacak." dedi.

Ankara Atatürk Bulvarı üzerinde bulunan bir binanın 10. katındaki Genç Ankaralı Doğacılar Derneği Lokali, 5 Ekim günü 50-60 kişilik bir astsubay grubu tarafından basılarak tahrip edildi ve 15 kişi yaralandı. Olaydan sonra polis tarafından gözaltına alınan astsubaylar Merkez Komutanlığı'na götürüldü. Lokal çalışanları, olaydan bir gün önce lokale gelen 2 astsubayın içeri alınmadığını, sadece üye olanların girebildiği lokale alınmayan iki astsubayın 5 Ekim akşamı arkadaşları ile birlikte lokale geldiğini, zorla içeriye giren astsubayların sopa ve sandalyelerle çalışanlar ile müşterilere saldırdığını anlattılar.

g)- Yerleşim merkezlerine saldırılar

Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki bazı yerleşim merkezlerinde 1995 yılı boyunca, 1992 yılında Şırnak'ta, 1993 yılında Lice'de, 1994 yılında da başka yerleşim merkezlerinde yaşananlara benzer olaylar (*) meydana geldi. Ayrıca köy ve mezraları boşaltma ve yakma uygulamasına da devam edildi. Yerleşim merkezleri, düzenlenen operasyonlar sırasında veya PKK militanlarının saldırılarını, açtıkları taciz ateşini bahane eden ya da durup dururken çevreye ateş açan güvenlik görevlileri tarafından tahrip edildi. Bu olaylar sonucunda en az 1 kişi (Benzer olaylarda 1992 yılında 41, 1993 yılında 46, 1994 yılında da 51 kişi ölmüştü.) öldü, 8'den fazla kişi yaralandı.

Yerleşim merkezlerine yönelik saldırılarla ilgili TİHV'nin derlediği bazı bilgiler şöyle:

Yüksekova (Hakkari): Yüksekova'daki ev ve işyerlerine 17 Nisan günü güvenlik görevlileri tarafından nedensiz olarak ateş açıldı. Hatice Soydan (12) adlı kız çocuğunun öldüğü olayda, çok sayıda binada da hasar meydana geldi. Olay sırasında evi hasar görenlerden Naif Soydan ve İhsan Çiftçi, 22 Nisan günü Alay Komutanlığı'na başvurarak zararlarının tazmin edilmesini istedi. Alay Komutanlığı da Naif Soydan ve İhsan Çiftçi'ye, "gereken inceleme yapıldıktan sonra zararın karşılanabileceğini" bildirdi. Yüksekova'nın Esentepe mahallesinde bulunan Jandarma Komando Taburu'na 2 Haziran gecesi PKK militanları tarafından taciz ateşi açılması üzerine güvenlik görevlileri tarafından ilçedeki evlere rastgele ateş açıldı. Bu olayda Esentepe ve Yenimahalle'deki 5 ev hasar gördü.

Nazımiye (Tunceli): Nazımiye'de 30 Haziran gece yarısı silah sesleri duyulması üzerine, ilçede bulunan askerler tarafından çevreye rastgele ateş açıldı. 1 Temmuz günü saat 05.00'e kadar devam eden ateş sırasında Sıtkı Güler adlı emekli bir öğretmen yüzüne ve bacağına isabet eden kurşunlarla yaralandı. Ayrıca, Yeni ve Özküpe mahallelerinde bulunan çok sayıda ev ve işyeri hasar gördü. Celal Ateş adlı kişinin dükkkanı ve Hasan Sarıtaş, Mehmet Ali Çelik ve Ali Rıza Güzel adlı kişilerin evleri, askerler tarafından tahrip edildi.

Varto (Muş): Varto'nun bazı mahallelerinin 25 Temmuz akşamı güvenlik görevlileri tarafından otomatik silahlarla taranması sonucunda 2 çocuk, bir çoban ve akli dengesi bozuk bir kişi yaralandı, çok sayıda ev ve işyeri tahrip oldu, 1992 yılında yakılan Karınca Kitabevi de tamamen yıkıldı. Belediye binası ile Belediye Başkanı'nın makam odasının da büyük hasar gördüğü olaydan sonra 60 kişi gözaltına alındı, Varto'da PKK'nin bir etkisinin olmadığına

(*) Şırnak'ta 18 Ağustos 1992 gecesi meydana gelen kısa süreli taciz ateşine, güvenlik görevlileri tarafından çok sert yanıt verildi. 48 saatten fazla bir süre ateş altında tutulan Şırnak deprem sonrası görüntüleri hatırlatan bir enkaz haline geldi. Olaylar sırasında biri polis, 3'ü de er olmak üzere 26 kişi öldü, yaklaşık 60 kişi yaralandı, 500'den fazla kişi gözaltına alındı. Lice'de 22 ve 23 Ekim 1993 tarihinde yaşanan olaylar sırasında da en az 30 kişi öldü, yaklaşık 100 kişi yaralandı. 401 konut ve 242 işyeri yandı ya da büyük ölçüde tahrip oldu. 6 Ocak 1994 gecesi Cizre'nin çevresindeki dağlardan yer yer silah sesleri gelmesi üzerine, çevreye otomatik silahlar ve toplarla ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda top mermisi düşen bir evde bulunan 2'si çocuk 3 kişi öldü. Cizre'de 9 Ocak 1994 gecesi de, duyulan silah seslerini bahane eden güvenlik görevlilerinin çevreye ateş açması sonucunda top mermisi isabet eden bir evde bulunan 2'si çocuk 6 kişi öldü, 5 kişi yaralandı. 24 Şubat 1994 gecesi Batman'ın Sason ilçesine bağlı Heybetli köyüne güvenlik görevlileri tarafından top ateşi açıldı. Olayda 3'ü çocuk 9 kişi öldü, 4'ü çocuk 12 kişi yaralandı. Şırnak'ın Kumçatı, Sapaca, Geve, Çağlayan ve Hisar köyleri 25 ve 26 Mart 1994 tarihinde savaş uçakları tarafından bombalandı. Bombalanan köylerden Kumçatı'da 8, Sapaca'da 2, Geve'de en az 10, Çağlayan ve Hisar'da ise en az 4 kişi öldü.

dikkat çeken Vartolular, devletin Tunceli'den sonra Alevilerin çoğunlukta olduğu Varto'yu hedef tahtasına koymuş olabileceğini ve özel tim görevlilerinin yasadışı davranışlarda bulunduğunu belirttiler.

Karşıyaka köyü (Batman): Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Karşıyaka köyü, 1 Eylül günü askerler tarafından basıldı. Baskında Medeni Altan, Mehmet Altan (muhtar), Dersim Altan ve Rahmi Arıtürk adlı kişiler gözaltına alınarak Kozluk Jandarma Taburu'na götürüldü. Köy, aynı gece ikinci kez basıldı. 11 haneli köyü basan askerlerin ağır silahlarla rastgele evleri taraması sonucunda 3 çocuk yaralandı, köyün çevresinde bulunan tüm bağ, bahçe ve ekinler ateşe verildi. Gözaltına alınanlar 3 Eylül günü serbest bırakıldı. Karşıyaka köyüne uzun süredir baskı yapıldığını ve bu nedenle köyden ayrılmak zorunda kaldığını belirten köylülerden Muzaffer Altan, "Baskılar 1993'te başladı. 26 Ağustos 1993 sabahı ilçeye gitmek üzere köyden yola çıkan İzzettin Altan kullandığı otomobile köy yakınlarında köy korucuları ve askerler tarafından ateş açıldı. Olayda İzzettin Altan, Melik Altan, Hüseyin Bayık ve Veysi adlı kişiler yaralandı. Bu tarihten sonra köyümüze sık sık baskın yapıldı." dedi.

Derik (Mardin): Derik'te, İHD Derik Temsilcisi Mehmet Gökalt'ın evinin de aralarında bulunduğu 15 bina 27 Aralık gecesi kırmızı boyayla işaretlendi. Olay gecesi kapısının birileri tarafından zorlandığını, ancak tüm zorlamalara rağmen kapıyı açmadığını belirten Mehmet Gökalt, 28 Aralık sabahı dışarı çıktığında kapıdaki işaretleri fark ettiğini söyledi. Mehmet Gökalt, olay üzerine Derik Kaymakamlığı ile Emniyet Müdürlüğü'ne başvurarak koruma istedi. Uluslararası Af Örgütü'nün koruması altında olduğunu belirten Mehmet Gökalt'ın başvurusu üzerine eve gelen polisler, kapının fotoğrafını çekerek tutanak tuttular, ancak can güvenliği için birşey yapamayacaklarını söylediler. Evi işaretlenenlerin büyük bölümünü çocukları ya da yakınları PKK'ye katılmış kişiler oluşturdu. Evi işaretlenenler arasında Güneş Gıda Ticaret'in sahibi Osman Güneş ve Aydın Kuyumculuk'un sahibi Hasip Aydın ile Mehmet Can Zorba, Bedirhan Ercan ve Selim Özyıldız adlı kişiler de yer aldı.

Tunceli olayları

Tunceli'nin çevresindeki dağlık bölgede bulunan bir özel tim grubuna PKK militanları tarafından 2 Temmuz günü saat 18.30 sıralarında düzenlenen saldırıda Mehmet Çatal, Güven Keskin ve İbrahim Sever adlı 3 özel tim görevlisi öldü, bir özel tim görevlisi yaralandı. Saldırıdan sonra, Tunceli şehir merkezinde 2 Temmuz gecesi ve 3 Temmuz günü çeşitli olaylar yaşandı. Saldırının hemen sonrasında güvenlik görevlileri tarafından havadan ve karadan başlatılan operasyon sırasında, kırsal alanda 7 PKK militanı öldürüldü. Özel tim görevlileri tarafından bir jipin arkasına bağlanarak Harçik mahallesine getirilen cesetler, daha sonra Cumhuriyet, Atatürk ve Esentepe mahallelerinde dolaştırıldı. Görgü tanıkları, bombalanan ve sürüklenen cesetlerin tanınmayacak hale geldiğini söylediler. Karadan ve havadan sürdürülen hareket sırasında Örenönü köyü Guri mezarı bombalanarak tahrip edildi. Bombalama sırasında Kadriye Menteş adlı kadın ayağından yaralandı. Yaralı Kadriye Menteş ve eşi Ali Menteş ile Cafer Yıkılmaz, Hüseyin Yıkılmaz (70), Fatma Yıkılmaz (65) ve Kamber Metin adlı kişiler gözaltına alındı. Tunceli Emniyet Müdürlüğü'nde sorgulanan ve işkence gören bu kişiler, 4 Temmuz günü serbest bırakıldı.

Saldırıdan hemen sonra Tunceli'ye gelen özel tim görevlileri, çeşitli sloganlar atarak çevreye rastgele ateş açtı, bazı işyeri ve araçların camlarını kırdı. Ayrıca bazı gençler dövüldü ve gözaltına alınanlar oldu. Kentte yaşayanların evlerine çekilmesi üzerine yaşanan olaylar, saldırıda ölen özel tim görevlileri için 3 Temmuz günü düzenlenen cenaze töreni sırasında yeniden alevlendi. Cenaze töreninde Tunceli Valisi Atıl Özeltün'e hakaret eden ve CHP

Tunceli İl Başkan Yardımcısı Mehmet Ali Türkel'i tartaklayan özel tim görevlileri, sürekli olarak, "Tunceli'yi yerle bir edeceğiz", "Tuncelilerin uşağı komünist vali defolsun", "Komünistlere ölüm" diye bağurdılar. Olaylar üzerine Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan ve Tunceli Emniyet Müdürü Süleyman Güleç, Belediye Başkanı ile siyasi parti il başkanlarının katıldığı bir toplantı düzenledi. Toplantıda Ünal Erkan, il başkanları ve belediye başkanından özür dilediğini, olayları çıkaran kişiler hakkında gerekenin yapılacağını açıkladı.

Tunceli'deki olaylar büyük tepki uyandırdı ve günlerce süren bir tartışmayı başlattı. Tartışmalar, özel tim görevlilerinin Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki faaliyetleri ve halka yaptıkları insanlık dışı uygulamaları da gündeme getirdi. Olayları Meclis gündemine getiren CHP Tunceli Milletvekili Sinan Yerlikaya, dönemin İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'nin yanıtlamasını istediği soru önergesinde, karakol polislerinin halkı özel tim görevlilerinden korumak için çaba gösterdiğini vurgulayarak PKK'nin düzenlediği saldırıyı bahane eden özel tim görevlilerinin, kentün çeşitli yerlerinde vatandaşın can ve mal emniyetini bozan eylemler yaptığını belirtti.

Sinan Yerlikaya, Tunceli'de yaşanan olayları 16 Temmuz akşamı özel bir televizyon kanalında (Show TV) yayımlanan bir haber programında anlattı. Özel tim görevlilerinin özellikle İnönü mahallesinde halka saldırdığını belirten Sinan Yerlikaya, "Kim ellerine geçmişse dövmüşler, evlerine girip kapılarını camlarını kırmışlar. Devlet Hastanesi'nin önünde halka hakaretler yağdırmışlar. Araçları tahrip etmişler. Saldırıları sonucunda zarar gören araç sahiplerine yaklaşık 250'şer milyon lira tazminat ödendi," diye konuştu. Bu sırada programa canlı telefon bağlantısıyla katılan dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar ise Sinan Yerlikaya'nın söylediklerine "Suçlu varsa kanuni gereği yapılır. Yanlış hareketler bizi üzdü." karşılığını verdi. Sinan Yerlikaya'nın "Bunu daha önce de söylediniz, bugüne kadar ne yaptınız?" demesi üzerine Mehmet Ağar, "Ne yapacağımızı yakında göreceksiniz," yanıtını verdi. Tunceli'de halka saldıran özel tim görevlilerinin silahlarının dipçiklerinde, yüzüklerinde ve omuzlarında, MHP'nin amblemi üç hilalin bulunduğunu kaydeden Sinan Yerlikaya, Mehmet Ağar'ın bunun doğru olmadığı yönündeki sözlerine karşılık, "Bunları ben gözlerimle gördüm. Ben milletvekiliyim, yalan mı söylüyorum?" dedi. 10 dakika süren tartışmada Mehmet Ağar, özel tim görevlilerinin MHP amblemi taşımadığını ve hiçbir siyasi partinin emrinde olmadığı iddiasını tekrar ederken, Sinan Yerlikaya da özel tim görevlilerinin diğer polislerden farklı olduğunu ve olaylar sırasında halka saldıran özel tim görevlilerinin karakol polisleriyle trafik polisleri tarafından durdurulduğunu söyledi.

Dönemin İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, Tunceli'deki olaylarla ilgili olarak 29 Temmuz günü yaptığı yazılı açıklamada, bazı çevreler tarafından olaylar gerekçe gösterilerek gerçek dışı haberler yayıldığı, bu şekilde Tunceli'nin sürekli gündemde tutulduğunu bildirdi. Bakan Menteşe'nin bu açıklamasına karşın özel tim görevlileri hakkında soruşturma açıldı, 37 özel tim görevlisinin görev yeri değiştirildi.

Yeni Demokrasi Hareketi (YDH) Genel Başkanı Cem Boyner'in olaylar üzerine Tunceli'ye yaptığı geziyi izleyen Yeni Yüzyıl gazetesi muhabirlerinden Aslı Aydıntaşbaş, gazetesinin 5 Ağustos 1995 tarihli sayısında yayımlanan "*Cem Boyner'in Tunceli Gezisi*" başlıklı haberde, bölgede yaşanan olağanüstü durumu şöyle anlattı:

Tunceli gezisi askeri konvoylarla dolu Tunceli-Malatya yolunda başlıyor. Terhis olup cepheden dönenler otobüslerle Malatya'ya gidiyor. Ama asıl sayıca fazla olan, jiplerin arkasında ve kamyonlarla Tunceli'ye yollananlar. 20 bin kişi, ellerinde silahlar, yanık tenleriyle operasyon bölgesine ilerliyor. Asıl duyugulandıran çocukların yaşları. O kadar küçükler ki...

Boyner'in otobüsti, 15.00'de Tunceli Valisi'yle ayarlanan randevuyu kaçırmamak için konvoyu sollamaya uğraşıyor. Askerler, otobüsün önündeki Boyner'i hemen tanıyor. O ilk hamleyi yapıp el sallayınca, onlar da gülümseyip el sallıyorlar. 20 yaşlarındaki gençler için, meşhur birini görmenin heyecanı, cepheye gitmenin tedirginliğini bir an için de olsa unutturuyor. Otobüste, yanında oturdanın gözleri doluyor.

Boyner gazetecilere rica ediyor: "Lütfen konuştuğunuz herkesin adını ve telefon numarasını alın. Akşam sağ salım evde olup olmadıklarını kontrol edeceğiz. Digor'da olan olsun istemiyorum." Geçen seneki Kars gezisinde Boyner'e soru soran Digor'lu köylü, o gece gözaltına alınmıştı. Boyner, Tunceli'de insanları konuşturmak, kendi deyimiyle "yara kaşımak" istemiyor. Tüm ısrara rağmen miting de yapmayacak. "Biz akşam olunca İstanbul'daki evlerimize döneceğiz. O insanlar burada kalacak." diyor.

Tunceli normal bir kent: Şehir meydanında genç kızlar kot pantolonlar, bazen kısa eteklerle dolaşıyor. Modayı takip edenler var, etmeyenler var. Çocuklar, yazın bu zamanı dünyanın her yerinde olduğu gibi dondurma yiyor. Kadınların başı açık. Eskiden İstanbul ve Ankara'da göreceğiniz manzaralar varmış. Çay bahçelerinde ve birahanelerde sohbet eden kadınlı erkekli gruplar. Şimdi yok.

Tunceli normal bir kent değil: Traktör dahil her tür taşıt, geceleri karakolun önüne parketmeye mecbur. Evler yanıyor, köyler boşaltıyor. "Bakın", diyorlar Munzur çayı üzerinde sallanan bir asma köprüyü göstererek, "Jandarma bu köprüyü kesti. Tepedeki 10 köye ulaşamıyoruz." Göç, şehir merkezinin nüfusunu artırmış, ama Tunceli'nin nüfusu azalıyor. Kaçan kaçana. Gıda ambargosu, baskı, savaş, insanları bezdirmiş. Bazılarının gözünün feri sönmüş. Konuşmuyorlar. Çay bahçesinde Tunceliler'le konuşan Boyner'in en çok alkış aldığı yer, "Konuşmanıza gerek yok. Biz suskunluktan da anlarız." oldu.

Boyner Tunceli'ye geldi, ama ateş almaya gelmiş kadar çabuk geçti şehirden. Vali, Emniyet Müdürü ve Belediye Başkanı ile görüntüldükten sonra vatandaşla kısa bir sohbet vardı. Kıvrıkcık saçlı, yuvarlak gözlüklü, felsefe mezunu genç "Artık demokrasiye inanmıyorum. Sizin gelmeniz de hiçbir şeyi değiştirmeyecek. Konuşmak istemiyorum artık, çünkü açıkcası korkuyorum." dedi. Boyner yutkundu. Bir başkası "Tek istegimiz köylerimize dönmek" dedi. Bir diğeri işsizlikten söz etti. Tam o sırada akça pakça bir kadın anlatmaya başladı: "16 yaşında lise talebesi kızımı gözaltına aldılar. Hala içerde. Aklınızın almayacağı işkenceler yaptılar, hemşehrilerinin önünde çıplak soyup. Kızım, 'Anne, Terörle Mücadele Amiri Mahmut Bey yaptı' diyor. Adamı tanıyorum. Ve her gün görüyorum. Şu anda titriyorum, çünkü adamı biraz önce de burada, bu çay bahçesinde gördüm." Boyner yutkundu. Bir elini kadının omzuna koydu. Diğer eliyle hemen diplerindeki polis kamerasını kapatmaya çalıştı. Söylecek söz bulamadı.

Kuşkusuz, güvenlik güçleriyle halkın arasındaki buzları kırma yolunda çabalar da var. 2 Temmuz'da yaşananları inkar etmeyen yetkililer: "Oldu bir kere. Bir deprem gibi. Ama ilişkileri düzeltmeye çalışıyoruz." diyor. Özel Tim kent merkezinden çekilmiş. Emniyet Müdürü, Özel Tim karargahının yakınındaki mahallelerde timin çocuklara şeker dağıttığını anlatıyor. Bir köylü yaşıyor aynı mahallede 5 ev yakıldığını iddia ediyor.

Dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu, 8-10 Ağustos günleri arasında Tunceli'ye gitti. Gezi sonrasında bir açıklama yapan Algan Hacaloğlu, keyfi köy boşaltmalarının yaşandığı, güvenlik görevlilerinin halk üzerinde ağır baskı uyguladığı, evlerin nedensiz yakıldığını Tunceli'yi, "Bosna ve Filistin'e benzetti. Bölgede iç barışın kanadığını

ve bu kanama giderilmedikçe, Türkiye'nin düzlüğe çıkamayacağını kaydeden Algan Hacaloğlu, izlenimlerini şöyle özetledi:

"Köy ve mezra boşaltma Tunceli'de yaşamı felç etmiş. Tunceli'nin, valiye göre yüzde 45'i, halka göre ise yarıdan çoğu boşaltılmış durumda. İnsanların görüntüleri, açlık ve sıkıntı içindeki Filistin ve Bosna'daki insanlardan farklı değil. Köy boşaltmaların belli bir merkezi irade tarafından yapılmadığı şüphesi yaygın. Ben ordayken bir köye verilen 'Aynı 15'inde köyü boşaltacaksmız.' şeklindeki talimata vali de hayret etti. Valinin kanaatine göre, bu talimatlar çok alt düzeyde, komutanların hiç bilmediği uygulamalar. Her önüne gelen köy boşaltabiliyor. Halkın artık sabrı kalmamıştır. Terörle mücadelede evet, ama insanlara kötülük yapmaya devam edemeyiz. Köyleri boşaltılan insanların, insan hakları ihlal edilmektedir. Hukuk devletinde buna göz yumamayız. Evet güvenlik, ama aynı zamanda barınma hakkı, yaşama hakkı, geçim hakkı. Acil Destek Fonu çok keyfi kullanılıyor. Ortada proje yok, hedef yok. Olağanüstü Hal Bölge Valisi ve il valilerinin keyfi iradesine göre kullanılıyor. Bölgeye geçen yıl 1.6 trilyon harcandı. Bunu Necmettin Cevheri ve Ünal Erkan kullanıyorlar. Belki amaca yönelik kullanıyorlar. Ona buna bir-iki milyon lira dağıtarak sorun çözülüyor."

İHD Genel Merkezi tarafından oluşturulan bir heyet de, özel tim görevlileri tarafından halka yapılan baskıları, köy yakma ve boşaltmaları yerinde incelemek üzere Ağustos ayında Tunceli'ye gitti. 14 Ağustos sabahı Malatya'dan yola çıkan heyet saat 09.20'de Elazığ'ın Kovancılar ilçesi sınırında askeri konvoyla karşılaştı. Burada kimlik kontrolü yapıldı ve heyet uzun süre bekletildi. İHD heyeti, Tunceli'ye 60 kilometre kala Şenkaya bölgesinde de askeri konvoyla karşılaştı. Heyette yer alan gazeteciler, "heyettekilerin korumasının yapılacağı" gerekçesiyle konvoy komutanı uzman çavuş tarafından araçtan indirilmek istendi. Valiyle yapılan telefon görüşmesi sonucu, gazetecilerin Tunceli'ye girmesine izin verildi. Heyet bir engelle de Mazgirt yol ayrımında karşılaştı. 15-20 dakika bekletilen heyette kaç kişinin yer aldığı tespit edildi. Arabanın plakasını alan askerler, daha sonra geçiş izni verdi. Güçlülükle Tunceli'ye ulaşan heyet, Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Cengiz Topel Çifçioğlu ile görüşti. Görüşmede, köy ve ev yakmalarla ilgili 4-5 davanın açıldığını ileten Savcı Çifçioğlu, soruşturmanın kendi yetkisini aştığını söyledi. Görüşme sonrası bir açıklama yapan İHD Genel Başkanı Akın Birdal, bir nezaket ziyareti yaptıklarını belirterek Başsavcı Yardımcısı'ndan insan hakları ihlallerine karşı duyarlı olmasını istediklerini söyledi.

Yalnız il merkezine girebilen, "güvenlik" bahanesiyle ilçelere sokulmayan heyet, Tunceli Valisi ve Belediye Başkanı'nı ziyaret ettikten sonra halkla görüşti. Heyetle görüşen Tunceli Valisi Atıl Özelgün, özel tim görevlileri hakkında soruşturma açıldığını belirterek, köylere uygulanan gıda ambargosunun giderek azalacağını bildirdi. Belediye Başkanı Mazlum Aslan ise, köy yakma ve boşaltmalardan sonra yaşadıkları yerleri terk eden insanlara yeni yerleşim yeri bulma sıkıntısı içinde olduklarını söyledi. Mazlum Aslan, heyetin "köylüler ne yapıyor, nerelere yerleşti, ne yiyor, ne içiyor" şeklindeki sorularını yanıtlamadı. Heyetin Tunceli'de yaptığı görüşmeler sırasında, özellikle gıda ambargosu ve sonuçlarından yakınıldı, ulaşım, sağlık ve eğitim hizmetlerinin sifra indiği anlatıldı.

Akın Birdal başkanlığındaki heyet, Ankara'ya döndükten sonra bir basın toplantısı düzenleyerek izlenimlerini açıkladı. Basın toplantısında konuşan Akın Birdal, Tunceli'de açlığın kol gezdiğini ve ölüm sessizliğinin hakimiyetini sürdürdüğünü söyledi. Tunceli Cumhuriyet Savcı Yardımcısı'nın kendilerine "Hukuka saygılıyız.", Vali'nin de "İnsan haklarına saygılıyız." dediğini belirten Akın Birdal, "Ama ne hikmetse Tunceli'de her şey terörize olmuş durumda." dedi.

Tuncelililer tarafından kurulan derneklerin organize ettiği, "1 Eylül Dünya Barış Günü"nü Tunceli'de kutlama" programına katılmak isteyen yaklaşık 100 kişilik heyet, Tunceli'ye sokulmadı. Tunceli'ye gitmek üzere 31 Ağustos sabahı İstanbul ve Ankara'dan yola çıkan heyet, ilk önce Nevşehir çıkışında, daha sonra Kayseri, Güzir, Malatya ve Elazığ'da polisler tarafından durduruldu. Bir gün sonra Tunceli-Elazığ il sınırına varabilen heyete, İl Jandarma Komutanlığı yetkilileri tarafından Tunceli Valiliği'nin "kente giriş yasaklama kararı" tebliğ edildi. Valiliğin Olağanüstü Hal Bölge Yasası'nın 11-K maddesine dayanarak aldığı kararda, "heyetin ziyaretinin kamu düzenini sarsıcı olduğu" iddia edildi ve girişin bu nedenle yasaklandığı belirtildi. Heyet temsilcileri, yetkililerle yaptıkları görüşmede Tunceli'ye kamu düzenini sarsmaya değil Barış Günü'nü kutlamaya geldiklerini söylediklerini, ancak yetkilileri ikna edemediklerini belirttiler.

Tunceli'de yaşanan olayları kamuoyuna aktaran başka bir yazı da, Turkish Daily News gazetesinin 5 Ağustos 1995, Yeni Yüzyıl gazetesinin de 7 Ağustos 1995 tarihli sayılarında yer aldı. Sinan Yılmaz tarafından yazılan "*Tunceli ile Kim Oynuyor?*" başlıklı yazı şöyle:

Türkiye, Temmuz ayını Tunceli'yi ve özel tim polislerinin halka yönelik "şiddet" eylemlerini tartışarak geçirdi. Bu tartışmada bölge milletvekillerinden Cumhurbaşkanı'na kadar uzanan bir çizgiye neredeyse herkes yer aldı.

Tunceli, PKK'nın bölgeye yerleşmesiyle sık sık gündeme geldi. Ama gündemi işgal etmesi, asıl, Eylül 1994'de oldu. Gökçebağ köyüne bağlı Mirik mezarının 25 Eylül'de uçaklar tarafından bombalanması ve bölgede operasyonlara başlanmasıyla sivil halka yönelik baskı yapıldığı iddiaları da ortaya atıldı. Dahası, bu operasyon sırasında 8 kişinin öldürüldüğü ortaya çıktı. PKK'nın bölgedeki önemli adamlarından Şemdin Sakık'ın ele geçirilmesi için başlatılan operasyonlara 40 bine yakın güvenlik görevlisi katıldı ve köylerin yakıldığı yolunda iddialar da ortaya atılmaya başlandı. Köylerin yakıldığı yolundaki iddialar daha sonra yerini belgelere ve tanık anlatımlarına bıraktı.

2 Temmuz'da PKK'lılar televizyon vericisini korumakla görevli özel tim polislerine saldırarak 3'ünü öldürdü. Polislerin cenaze töreninde gösteri yapan özel tim elemanları, Vali Atıl Özelgün'ü komünistlikle suçlayarak rastgele saldırılarda bulundu. Cenaze töreninde bulunan Bölge Valisi Ünal Erkan'ın da engelleyemediği bu görüntüler gazete ve televizyonlarda geniş yer aldı. Ardından kentte "terör estiren" özel tim görevlilerinin halka saldırdığı ve birçok kişiyi dövüp yaraladığı öne sürüldü.

Olayların tırmanmasıyla özel tim polislerinin MHP yanlısı olduğu ve bu partinin amblem ve işaretlerini taşımaları tartışılmaya başlandı. MHP'nin amblemi olan "tiç hilal", "kurtbaşı" ve "sarkık ince bıyık" gibi işaretlerin özel timler tarafından kullanılması yeni bir tartışmayı da beraberinde getirdi. Aslında bu tartışmayı ilk gündeme getiren RP Grup Başkanvekili Şevket Kazan olmuştu. Kazan, bölge gezisinde kendilerine refakat eden özel tim görevlilerinin bu işaretleri kullandığını, dahası araçlarına da bunu belli eden bayraklar astıklarını söylemişti.

Temmuz olayından sonra Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar, Tunceli'ye giderek bu olayla ilgili soruşturma açılacağını söyledi. Açıklamalara göre de 37 özel tim görevlisi başka illere gönderildi. Ağar'ın Tunceli'ye gitmesiyle birlikte MHP'yi simgeleyen bıyıklar hemen kesildi. Ama bölgeden alınan haberlere göre, Ağar'ın dönmesinin ardından tekrar uzatılmaya başlandı. Böylece, Tunceli'de tartışılan köy yakma ve özel tim terörü "bıyık" boyutuna indirgenmiş oldu.

Özel timlerin kural tanımaz ve emir dinlemez olduğu yolundaki iddialar "Yeniçeri ordusu gibiler" yorumlarının yapılmasına neden oldu. Özel timin uygulamalarının yarattığı sıkıntıyı hafifletmek isteyen hükümet, bunları belirli dönemlerde güney illerine gönderiyor. İkizler yıllığına 250-300 kişilik gruplar halinde Adana, Mersin, Antalya gibi illere gönderilen özel timler hem tatil yapıyor, hem bu illerde yoğunlaşan Kürt nüfus üzerinde baskı unsuru olarak duruyorlar. Kürtler'in yoğun olarak yaşadığı mahallelerde ellerinde uzun namlulu silahlarla bu timleri görmek mümkün.

Güvenlik güçlerinin PKK'ya karşı verdiği mücadelenin artmasıyla köylerin yakılması ve boşaltılması da gündeme geldi. 1991'den itibaren köyler boşaltılmaya başladı. 1993'de 871, 1994'de resmi rakamlara göre 2 bin 115 köy boşaltıldı. 1995 Haziran sonu itibarıyla boşaltılan köy sayısı ise 2 bin 505. Tunceliler'in iddiasına göre, Tunceli'de boşaltılan köy sayısı 150 civarında. Resmi verilere göre ise 40 civarında.

Diğer bölgelerde 2 bin 505 köy boşaltılmışken neden bu denli tepki gösterilmedi? Tunceli'de 40 köy boşaltılınca neden bu kadar tepki gösterildi?

Tunceli Alevi Kürtler'den oluşuyor. Tunceli'de okuma yazma oranı yüzde 98 civarında. Sıradan insanlar bile politik bir deneyime sahip. Geçmişte illegal TİKKO, TDKP ve kısmen de olsa Dev-Sol bölgede etkinlik sağlamıştı ve bu etkinlikleri halen de sürdürüyor. Bir diğer güç ise PKK. Tunceli sosyal demokrat partilere de kalelik yapmış bir kent.

Bağımsız kaynaklara göre, coğrafi olarak illegal örgütlenmeye, gerilla yöntemlerine elverişli olan Tunceli "paylaşılamıyor". Bölgeye sonradan gelen PKK, diğer illegal örgütleri büyük oranda gerileterek büyük bir güç elde etmiş durumda. Yerel kaynaklara göre, PKK'nın bölgede halen 1200 silahlı militanı bulunuyor. Diğer örgütlerin toplam militan sayısı da PKK'ninkine eşit. Tunceli dağlarında stratejik bir noktayı tutan silahlı grup düzenli orduyla bile başa çıkabilir.

İsminin saklı kalmasını isteyen bir kaynağa göre, Kürt sorununun bitirildiği yolundaki iddialara geçerlilik kazandırılması için sorunun Tunceli'de odaklanması gerekiyor. Yani Doğu ve Güneydoğu'da PKK etkisizleştirildi, sadece Tunceli'de kaldı havası verilmek isteniyor. Bu nedenle Tunceli'ye yönelik operasyonlar ağırlık kazandı. Ama diğer taraftan da Tunceli'de uygulanan devlet politikasına karşı tepkiler gündeme geldi. Tunceli'nin yapısı tamamen soldur. Tunceli lobisi de oldukça güçlüdür. Hemen her partide, kuruma Tunceli'nin bir etkinliği vardır. Kürt sorunu tekillleştirilmek isteniyordu. Bunun için de Tunceli seçildi.

İkibinden fazla köyün boşaltılmasına rağmen resmi-sivil yeterli tepkinin gösterilmediğini, ama Tunceli'deki olaylarla birlikte medyanın da tartışmalara katıldığını hatırlatan aynı kaynağa göre bu bilinçli olarak yapılan bir tercih. "Bugüne kadar 'devlet köy yakıyor' diye tek bir haber yazmayanlar bile şimdi çarşaf çarşaf Tunceli'de devletin köy yaktığını, özel timlerin halka kötü davrandığını yazıyor. Özel timlerle ilgili yüzlerce iddia ortaya atıldı. Bunlar arasında cinayet, tecavüz gibi iddialar olmasına rağmen bir tek devlet yetkilisi açıklamamış, bu olaylarla birlikte Emniyet Genel Müdürlüğü Tunceli'ye kadar gidip açıklama yaptı. Hatta, olaya Cumhurbaşkanı bile dahil oldu. Bu, devlet politikasının bir sonucudur." diyen kaynak, "Tunceli'deki sorun bitince Kürt sorunu da bitmiş olacak, böyle düşünüyorlar." dedi.

Bu arada, Tunceli'nin Ovacık ve Hozat ilçelerde 1994 yılında boşaltılan köylerin muhtarları 20 ve 21 Mayıs günleri Ankara'da biraraya geldiler. Tuncelililer Dayanışma Derneği'nde yapılan toplantıya yakılan ya da boşaltılan köylerin muhtarları ile aralarında HADEP

Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Veli Aydoğan, Tuncelililer Dayanışma Derneği'nin İstanbul, Mersin, Adana ve Ankara şube başkanları, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Genel Başkanı Murtaza Demir, İHD Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Lütfi Demirkapı, Tunceli milletvekilleri Kamer Genç ve Sinan Yerlikaya'nın da bulunduğu parti ve dernek temsilcileri katıldı.

Tunceli'ye bağlı toplam 540 köy ve mezradan 350'sinin boşaltıldığının, boşaltılan köylerden 50'sinin de yakıldığıının anlatıldığı toplantıda, uygulanan gıda ambargosu nedeniyle yöre halkının açlıkla yüz yüze kaldığı, yayla yasağından dolayı bölgenin tek geçim kaynağı olan hayvancılığın büyük zarar gördüğü vurgulandı. Köy koruculuğunu kabul eden köylere gıda ambargosu ve yayla yasağı uygulanmadığının kaydedildiği toplantıda, bu durumun devletin çifte standartı olduğu belirtildi. Toplantıya katılan 29 muhtar, dönemin Başbakanı Tansu Çiller'e bir mektup göndererek, zararlarının karşılanmasını ve güvenli bir şekilde geri dönüşlerinin sağlanması için önlem alınmasını istedi. Köylerde evlerin ve hayvanların yakıldığıının, köylülerin göçe zorlandığının ve insanların öldürüldüğünün anlatıldığı mektupta yer alan talepler özetle şöyle:

- Yakılan ve boşaltılan köylere güvenli şekilde dönülmesi sağlanmalıdır.
- Köylülere, evlerinin yakılması, hayvanların öldürülmesi, bağ ve bahçelerin tahrip edilmesi sonucunda verilen zararlar ile göç döneminde yapılan harcamalar faiziyle birlikte ödenmelidir.
- Köye geri dönenlere ev yapabilmeleri için inşaat malzemesi verilmelidir.
- Yörede uygulanan gıda ambargosu kaldırılmalı, giyecek, yiyecek, ilaç vb. ihtiyaçların engelsiz alınması sağlanmalıdır.
- Geçimini hayvancılıkla sağlayanlara sınırsız yaylaya çıkma izni verilmelidir.
- Yöre halkını potansiyel suçlu olarak gören anlayış terk edilmeli, tüm baskılar kaldırılmalıdır.
- Yörede yaşayanların banka kredi borçları affedilmeli ve faizsiz kredi verilmelidir.
- Göç edenler, evlerine dönene kadar, halen ikamet ettikleri çadır, garaj, depo ve okul gibi yerlerden alınarak sağlık koşullarına uygun yerlere götürülmeli, sağlık, yiyecek ve giyecek gibi ihtiyaçları karşılanmalıdır.

Boşaltılan, yakılan ve basılan köyler

1995 yılında köy ve mezraların boşaltılmasına daha önceki yıllara göre önemli bir azalma olsa da devam edildi. Bir yıl boyunca 400'den fazla köy ve mezra boşaltıldı. (*) Köy ve mezralara yönelik baskılar, boşaltma ile sınırlı kalmadı. Köyler sık sık basıldı, insanlar öldürüldü, yaralandı, işkence gördü. Pek çok köyde evler yakıldı ya da kullanılamaz hale getirildi.

(*) 1995 yılı içinde sadece Hakkari'de, 17'si merkeze, 10'u Yüksekova'ya, 14'ü Çukurca'ya, 5'i de Şemdinli'ye bağlı olmak üzere toplam 46 köy boşaltıldı. 5 bin 695 haneden oluşan 46 köyde yaşayan 45 bin 177 kişi Hakkari şehir merkezi ile Hakkari'ye bağlı ilçelere göç etti. Hiçbir altyapı çalışması yapılmayan Hakkari'de göçlerin ardından insan sağlığını olumsuz yönde etkileyen ortamlar oluştu. Göç edenler başta barınma olmak üzere işsizlik ve hastalık gibi ciddi sorunlarla karşı karşıya kaldı. Kış koşullarında naylon çadırlarda yaşamak zorunda kalan ve yiyeceklerini yöre halkının yardımlarıyla sağlayan göçmenlerden bir bölümü, 3-4 aile bir arada yaşamaya başladı. Hakkari'de 1994 yılında da 10 köy boşaltılmış ve 146 aile şehir merkezine göç etmek zorunda kalmıştı. Siirt ve ilçelerine bağlı toplam 80 köy de 1994 yılı Haziran ayı ile 1995 yılı Haziran ayı arasında güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. Boşaltılan köylerde yaşayanların önemli bölümü Siirt il merkezine, geri kalanlar da İzmir, Mersin, Adana, İskenderun'a göç etti. Boşaltılan köylerden 18'i Pervari, 10'u Erüh, 9'u da Kurtalan'a bağlı bulunuyor.

İnsanlar göçe zorlandı. Baskılar, çoğu zaman köyde yaşayanlar köyü terk edene kadar sürdü. 1995 yılı başladığında Olağanüstü Hal Bölgesi ile çevresinde, köy koruculuğu uygulamasını kabul edenler dışında, insanların yaşadığı köy ya da mezraya rastlanamaz oldu. Yapılan resmi açıklamalarda ise köylerin, "ekonomik sıkıntılar" ile "PKK"nin baskı ve saldırıları" nedeniyle boşaldığı ya da yakıldığı savunuldu.

Örneğin; dönemin İçişleri Bakanı Nahit Mentеше, CHP Kars Milletvekili Mehmet Alp'in bir sorusu üzerine Mart ayında yaptığı açıklamada, boşaltılan köy ve mezralardan göç edenlerin belirlenerek, bakanlıkça tahsis edilen ödeneği ihtiyaç sahiplerine dağıtmak için çalışmaya başladığını bildirdi. Nahit Mentеше, çevre şartlarının iyileştirilmesi için çalışmalar yapıldığını, bunun tamamlanmasının ardından yaz aylarında bir kısım köylülerin geri dönebileceklerini söyledi. Nahit Mentеше, zorla boşaltılan köy veya mezra bulunmadığını da sözlerine ekledi. Nahit Mentеше'nin Haziran ayı başında yaptığı başka bir açıklama ise boşalan köy ve mezra sayısının 2 bin 656'ya yükseldiğini ortaya koydu. (*) Bu açıklamaya göre, boşaltılan köy ve mezraların illere göre dağılımı ile bu köy ve mezralardan göç edenlerin sayısı şöyle:

	Boşalan		Göç eden	
	Köy	Mezra	Hane	Nüfus
Batman	37	54	1.880	13.839
Bingöl	150	194	7.151	44.540
Bitlis	76	95	2.878	21.896
Diyarbakır	115	196	7.580	43.420
Elazığ	8	6	531	3.522
Hakkari	38	93	2.736	21.713
Mardin	184	58	6.772	38.220
Muş	30	65	2.177	16.100
Siirt	86	82	4.624	31.437
Şırnak	96	110	7.686	45.184
Tunceli	154	657	4.437	22.407
Van	8	64	1.141	8.643
Toplam	982	1.674	49.593	310.921

Köy ve mezraların boşaltılması ya da yakılmasına devam edilmesi, konuya ilişkin tepkileri de artırdı. Tepkiler, hükümet düzeyinde "bazı önlemler alınacağı ve yaraların sarılacağına" dair bazı vaatleri gündeme getirdi, göstermelik de olsa çözüm arayışları başladı.

Dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu, 4 Temmuz günü bir açıklama yaparak boşaltılan köylerin yeniden yerleşime açılması için çalışmalara başladığını söyledi. Algan Hacaloğlu, sonraki aşamada güvenli köylerin yeniden yerleşime açılacağını ve mezraların kullanılmasına başlanacağını belirterek, konunun önce 4 bakandan oluşan bir komitede tartışılacağını, ardından da Bakanlar Kurulu gündemine geleceğini bildirdi. "Mesele boşaltılan köylerin yeniden iskana açılabilmesidir, iç barışımız için bu zorunluluktur." diyen Algan Hacaloğlu, boşaltılan köylerden göç edenlerin ağırlıklı olarak İzmir,

(*) İçişleri Bakanı Nahit Mentеше, 1994 yılı Nisan ayında yaptığı bir açıklamada Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 1987 yılı Temmuz ayından sonra 871 köy ve mezranın çeşitli nedenlerle boşaldığını bildirmiş, 1994 yılı sonunda ise tamamen ya da kısmen boşalan köy sayısının 2 bin 297 olduğunu ve 30'u kısmen, 255'i de tamamen olmak üzere toplam 285 köy ve mezranın yakıldığını açıklamıştı.

Manisa, Mersin, Hatay, Antalya ve Adana'ya giderek yeni "gecekondu" alanları yarattıklarını anlattı. Bakanlar Kurulu'nun Haziran ayında yaptığı bir toplantıda oluşturulan komitede dönemin Başbakan Yardımcısı Hikmet Çetin ve İçişleri Bakanı Nahit Mentеше ile Devlet Bakanları Necmettin Cevheri ve Algan Hacaloğlu yer aldı.

"Abartılı güvenlik alanları" yaratılarak sorunun çözümlenemeyeceğine ve halkla devlet arasındaki yabancılaşmanın giderilemeyeceğine dikkat çeken Algan Hacaloğlu, bu nedenle köye dönüş projesinin başlatıldığını ve tasarım çerçevesinde, ilk aşamada, büyükbaş hayvancılık, arıcılık ve dokumacılığın teşvik edileceğini bildirdi. Proje için 1 trilyon lira kaynak ayrılacağını kaydeden Hacaloğlu, "Köye dönen yurttaşlara 5 hayvan verilecek, besî yardımı yapılacak, hayvancılık yeniden canlandırılacak hem ülke ekonomisine katkı sağlanacak hem köye dönüş cazip hale getirilecek." diye konuştu.

"Merkez köyler" olarak adlandırılan proje için UNESCO'dan 253 milyon dolarlık kredi sağlandığını bildiren ve köylere dönüş sağlanmadan bölge halkının sorunlarına çözüm bulunamayacağını ifade eden Algan Hacaloğlu, "Avrupa Parlamentosu"nu ikna edeceğiz diye yapay, sözde kalacak girişimlere son vermek lazım. Devlet ile halk arasındaki yabancılaşmanın önü alınmadan, iç barışı sağlayamayız. Abartılı güvenlik konseptleri oluşturularak bölgede güvenlik sağlanamaz. Bugüne kadar sağlanamadığı da görülmüştür. Köye dönüş projesini yaşama geçiremezsek Amasya, İzmir, Manisa, Mersin, Hatay, Antalya, Adana'nın varoşlarındaki sağlıklısız yapılaşmanın önünü alamayız." dedi.

Algan Hacaloğlu'nun bu açıklamasından sonra konuyla ilgili girişimler hızlandı. Başbakan Yardımcısı Hikmet Çetin başkanlığında, ilgili bakanlar, bölgedeki valiler ve bürokratların katılımıyla oluşan "Doğu ve Güneydoğu Onarım Projesi Toplantısı", 15 Temmuz günü Ankara'da yapıldı. Toplantıya bir süre katılan Başbakan Tansu Çiller yaptığı konuşmada, "Geri dönüşü mümkün olan köylerin tespiti çalışmalarını hızlandırdık. Mümkün olduğu kadar ve güvenlik sağlandığı ölçüde vatandaşların köylerine gitmesini sağlamak için çalışmaları hızlandırdık. Vatandaşların yerlerine gitmesini amaçlıyoruz. Bölgenin yararlarını sarmaya yönelik ikinci merhaleyi, kamu ve özel sektör yatırımlarının artışı sağlayarak gerçekleştireceğiz." dedi. Tansu Çiller'in, "boşaltılan köylerde güvenliğin sağlandığını" söylemesine karşın toplantının sonunda bir açıklama yapan Hikmet Çetin, köye geri dönmek isteyenlerin Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne başvurmaları gerektiğini ve valiliğin belirleyeceği, güvenliği sağlanmış ve ekonomik destek verilen köylere yeniden yerleşebileceğini bildirdi.

Bu arada aynı günlerde bir açıklama yapan dönemin Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan, koalisyon ortağı CHP'nin geliştirdiği "Doğu ve Güneydoğu Onarım Projesi" kapsamında öngörülen "köye geri dönüş" girişimine kısmen karşı olduğunu kaydederek şöyle konuştu: "Bırakın bu insanlar gittikleri yerde kalsınlar. Bakıyoruz, adam babasıyla kavga etmiş, gitmiş 200 metre ileride ev yapmış, birisi 1 kilometre uzaklıkta yapmış. Bu evlere yol yapmak, elektrik ve su götürmek mümkün değil. Göç edenlerin bir bölümü zaten yıllardır burada oturmuyor. Bence göç edenlerin en az 50 bini, iş bulmak amacıyla gitmiş, yine 50 bini bakmış teröre bulaşacak, uzak durmak için gitmiş. Bir bölümü iş bulmuş çalışmaya başlamış, istesen de gelmez. Biz, göç edenler için 3 bin 500 konut yaptık. 3 bin konut yapmaya başladık, 1000 tane daha yapacağız. Bunları yaz sonuna kadar bitireceğiz." Ünal Erkan, Şırnak, Diyarbakır, Bingöl ve Hakkari'de yoğun göç olduğunu belirterek, göç edenlerin genelde Mersin, Adana, İstanbul ve İzmir'e gittiğini söyledi. Ünal Erkan, verilerin, bölgedeki 55 bin 375 hanede 345 bin 154 kişinin yaşadığını, 49 bin 93 haneden 311 bin 154 kişinin göç etmesinin ardından, geride 6 bin 282 hanede 33 bin 853 kişinin kaldığını gösterdiğini bildirdi.

Köylerin boşaltılması ya da yakılması, yarattığı pek çok sosyal sorunun yanı sıra hem bölge ekonomisine hem de Türkiye ekonomisine büyük zarar verdi. Türkiye Ziraatçılar Derneği (TZD) tarafından 1994 yılında yapılan bir araştırmada köylerin boşaltılması ile ekili alan ve ormanların yakılması sonucunda ortaya çıkan ekonomik kaybın 12 ile 13 trilyon lira arasında olduğu belirtildi. Mardin ve Diyarbakır pilot bölge seçilerek yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; Mardin’de 371 bin 492 dekarlık tarım arazisi köyler boşaldığı için işlenemez hale geldi; 115 bin 447 hektar çayır ve meralık alan kullanım dışı kaldı; hububat ekili alanların 70 bin dekarı yakıldı; 120 bin ağacın meyvesi toplanamadı; hayvancılıkta yüzde 31.2 oranında düşüş meydana geldi. Diyarbakır’da ise hayvan sayısında yüzde 50, orman alanlarında da yüzde 60 oranında azalma oldu. Araştırmanın sonuçlarını yorumlayan TZD Genel Başkanı İbrahim Yetkin, “Araştırmaya konu olan yer, savaş bölgesi olarak adlandırabileceğimiz bir bölge. Burası Türkiye’nin toplam tarımsal alanının yüzde 15.88’ini oluşturuyor. Araştırmanın sonucu, bize buradaki kayıpların ekonomiye 12-13 trilyon liralık bir zarar verdiğini gösteriyor. Bu da ülke ekonomisine büyük bir yükür.” dedi.

Köy boşaltma uygulaması ya da göçler, bölgede yaşayan Süryanileri de önemli ölçüde etkiledi. Türkiye’nin Güneydoğusu ile Kuzey Irak’ın yerlisi olan Süryanilerin yaşadığı köylerin bir bölümü tamamen boşaltıldı, bazı köyler ise göçler nedeniyle içinde birkaç yaşlı insan dışında kimsenin yaşamadığı yerler haline geldi. Bölgede Süryanilerin yaşadığı köy sayısı çok azaldı. Boşaltılan ya da boşalan Süryani köylerinin adları şöyle:

Silopi: Hassane (Köşrali), **Midyat:** Bote (Bardakçı), Arnas (Bağlarbaşı), Bardo (Yamanlar), Saleh (Barıştepe), Hapsis (Mercümecli), Keferbe (Güngören), Kafro (Elbeyendi). **Nusaybin:** Harabemişke (Dağıcı), Sederi (Üçyol), Ehvo (Güzelsu), Badibe (Dibek), Arbo (Taşköy), Gıremira (Girmeli). **İdil:** Gaveyto (Sre), Esfas (Yarbaşı). **Dargeçit:** Zaz (İzburak), Arbaye (Alayurt). **Gercüş:** Kafro Elayto (Arıca), Yardo (Yamanlar), Binkable. **Beytüşşebap:** Mihri (Kovankaya).

Türkiye, köy yakma olayları nedeniyle uluslararası platformlarda da sık sık gündeme geldi ve kınandı. Ayrıca bazı köy yakma olayları, mağdurların bireysel başvuru haklarını kullanmaları sonucunda Avrupa İnsan Hakları Komisyonu’nun gündemine girdi.

Örneğin; Bingöl’ün Genç ilçesine bağlı Sağgöze köyünün güvenlik görevlileri tarafından yakılması üzerine köylülerin yaptığı başvuru, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından 10 Temmuz günü Ankara Adliyesi’nde incelenmeye başlandı. Konuyla ilgili olarak bir açıklama yapan Komisyon Sekreter Yardımcısı Sally Dolle, dava ile ilgili delil topladıklarını ve dava konusu olan olayın Sağgöze köyünün güvenlik görevlileri tarafından tahrip edilmesi olduğunu bildirdi.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Türkiye’nin altına imza koyduğu uluslararası sözleşmelere dayanarak, Diyarbakır’ın Dicle ilçesi Kelekçi köyünün yakılması ve Cizre’deki bir evi patlatıcı madde atılması sonucu 6 kişinin yaşamlarını yitirmesi olayları ile ilgili olarak 14 Nisan günü Ankara’da tarafların ifadesine başvurdu. Adliye Sarayı’nda davacıları dinleyen ve Türkiye adına davaya katılan yetkilileri sorgulayan komisyon üyeleri, cezaevindeki bir hükümlüyü de davacıların tanığı olarak dinledi. 12 kişiden oluşan heyetin başkanlığını yapan İnsan Hakları Komisyonu Genel Sekreteri H. C. Kruger, “Türkiye, insan hakları ihlallerinde 5. sıraya yükselmiştir. Komisyonumuza yapılan başvuruların sayısı 300’e ulaşmıştır. Yapılan bu başvuruların büyük bölümü Güneydoğu’dan gelmektedir. Türk yetkililerine iddialarla ilgili sorular sorduk. Sorgulamalar devam edecektir.” dedi. Türkiye’yi savunan avukatların sorgu sırasında iddiaları reddettikleri ve olayların PKK’dan kaynaklandığını söyledikleri öğrenildi.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu tarafından oluşturulan ve içinde hakimlerin de bulunduğu 12 kişilik bir heyet, Komisyon'a yapılan başvurular nedeniyle Kasım ayı başında Diyarbakır'a geldi. Heyet üyeleri Diyarbakır'da bulundukları süre içinde Cizre'nin Derecik ile Diyarbakır'ın Sarıerik köylerinin yakılması, Salih Tekin adlı kişiye işkence yapılması ve Menaf Kaya adlı kişinin askerler tarafından öldürülmesi olaylarıyla ilgili olarak tarafları dinledi, tanıkların bilgisine başvurdu. İnceleme sırasında başvuru sahiplerini İHD Diyarbakır Şube Başkanı Mahmut Şakar ve İngiliz Avukat Kevin Boyle savunurken, Dışişleri Bakanlığı temsilcileri ile askeri yetkililer de hazır bulundu. Heyete başkanlık eden Sally Dolle, Komisyon'a bölgede tahrip edilen köylerden 30'u ile ilgili olarak 60 başvuru yapıldığını bildirdi.

Diyarbakır'ın Lice ilçesinin 1993 yılı Ekim ayında yaşanan ve en az 30 kişinin ölümü, yaklaşık 100 kişinin yaralanması, 401 konut ile 242 işyerinin de tahrip olmasıyla sonuçlanan olaylar nedeniyle Avrupa İnsan Haklarına Komisyonu'na yapılan başvuruların sayısı 250'yi buldu. Komisyon'a verilen dava dilekçelerinde, devlet yetkilileri tarafından söz verilmesine karşın zararların karşılanmadığına dikkat çekilerek, olaylar sırasında başta yaşam ve mülkiyet hakkı olmak üzere pek çok hakkın ihlal edildiği, bu durumdan da devletin sorumlu tutulması gerektiği belirtildi.

Boşaltılan köylerden örnekler:

Mardin'in Nusaybin ilçesine bağlı Doğanlı köyü, 31 Aralık 1994 tarihinde köy yakınlarında çıkan çatışmada 2 askerin ölmesi üzerine 1 Ocak günü basıldı. Baskın sırasında köyde yaşayanları köy meydanında toplayarak döven güvenlik görevlileri bazı kişileri de gözaltına aldı. Köyde yaşayanlar olayı anlatırken, "İki askerin ölmesinin ardından, bu olayın acısını bizden çıkarmak için kadın, çocuk, yaşlı, genç demeden tüm köylüleri suya yatırarak işkence yaptılar." dediler.

Köylülerin köy korucusu olmayı reddetmeleri üzerine 1994 yılı Mart ayında zorla boşaltılan Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Deyaz (Çalmalı), Zara (Çağlayan), Sımsor, Goman (Ağıl), Zıkte ve Baluzıkte köylerindeki boş evler, 11 Ocak günü güvenlik görevlileri tarafından yakıldı. Evlerin "PKK militanları tarafından kullanıldığı" için yakıldığı açıklandı.

Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Çınarlı, Dutluca ve Barınak köyleri, "operasyon bölgesinde oldukları" gerekçesiyle 14 Nisan günü güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. Boşaltılan köylerde yaşayan yaklaşık 700 kişi, Çukurca'ya bağlı Kavuşak köyüne yerleşerek, sağlıksız koşullarda barınma ve yaşama savaşı içine girdi. Boşaltılan köylerden Çınarcı'da 564, Dudluca'da 70, Barınak'da da 47 kişi yaşıyordu. İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, köylerini terk etmek zorunda kalan insanların sahipsiz bırakıldığını belirterek, bölgedeki diğer köylere yönelik baskıların arttığını söyledi. Çukurca'nın Işıklı ve Sıvışık köyleri de bölgedeki operasyonlar bahane edilerek 26 Nisan günü boşaltıldı. Köyde yaşayanlar Çukurca'ya göç etti.

Batman'ın Beşiri ilçesine bağlı Uğrak köyüne 25 Nisan günü saat 17.00 sıralarında güvenlik görevlileri ve köy korucularının yaptığı baskın sırasında, köy meydanında toplanan köylülere hakaret edildi. Aynı dönemde Batman'ın Hasankeyf ilçesine bağlı Kara, Yakaköy ve Kesmeköprü köyleri ile Batman'ın Beşiri ilçesine bağlı Yenipınar köyü güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Baskınlar sırasında bazı kişiler dövüldü ya da gözaltına alındı.

Batman'ın Sason ilçesine bağlı Aydınlık, Yeni Çakmak ve Çağlı köyleri 27 Nisan günü boşaltıldı, köylerde yaşayanlar bölgede bulunan Yücebağ Jandarma Karakolu'na götürüldü. Boşaltılan köylerdeki evlerin bir bölümü daha sonra yakıldı ya da zırhlı araçlarla tahrip edildi. Boşaltılan köylerde yaşayanlar uzun süredir köy korucusu olmaya zorlanıyordu.

Mardin'in Derik ilçesinde, içinde yaşayanların köy korucusu olmayı kabul etmedikleri köy ve mezralarda, biçer-döver kullanılması ve uçakla ilaçlama yapılması Nisan ayının son günlerinden itibaren yasaklandı. Alagöz, Böğrek, Dumanlı, Hizaraltı, Pınarcık, Atlıköyü köylerini etkileyen uygulamaya tepki gösteren köylüler şunları söyledi: "Tarlayı uçakla ilaçlama her yerde olduğu gibi burada da uygulanıyordu. Her yıl aynı yöntemle tarlaları ilaçlıyorduk. Ürünleri de biçer-döverle kaldırıyorduk. Bu yasaklamaya bir anlam veremiyoruz. Bölgedeki tek geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Hayvancılık, geçen sene yasaklandı. Geriye bir tek tarım kalmıştı. Tarımın da bu şekilde engellenmesi nedeniyle açlıkla başbaşa bırakıldık. Tüm köylülerle birleşip uygulamaya tepki göstermemiz üzerine biçer-döver getirmemize kısıtlı olarak izin verildi. Uygulama nedeniyle bu yılki üründe yüzde 60 düşüş oldu."

Tunceli'nin Nazımiye ilçesine bağlı Hakaş köyü, 29 Nisan günü Nazımiye Jandarma Karakolu'na bağlı askerler tarafından basıldı. Baskın sırasında köylüleri köy meydanında toplayan askerler, "Sizler gerillalara yardım ediyorsunuz, su, ekmek veriyorsunuz. Ya köyü boşaltın ya da yakarız." dedi. 10 evden oluşan Hakaş köyünde yaşayanlar, baskından sonra Nazımiye'ye göç etti.

CHP Genel Sekreteri Adnan Keskin 30 Nisan günü parti merkezinde düzenlediği basın toplantısında, Batman'ın Sason ilçesinde 25 Nisan günü iki askerin ölümüyle sonuçlanan çatışmadan sonra ilçeye bağlı 2 köy ve 11 mezranın güvenlik görevlileri tarafından tahrip edildiğini açıkladı. Sason'daki bu uygulamaların sona ermesi için yetkilileri göreve çağıran Adnan Keskin, gereken yapılmadığı takdirde bölge halkı ile devletin çatışmasına son vermenin mümkün olmayacağını söyledi.

Genelkurmay Başkanlığı, Iğdır ve Kars illerinin sınırından geçen Aras nehri ile Kars'ın Digor ilçesi arasında kalan bölgeyi 1 Mayıs gününden itibaren "askeri yasak bölge" ilan etti. Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreterliği'nin konuya ilişkin açıklamasında, 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu ve bu kanuna bağlı yönetmelik gereğince, bölgenin 30 Ekim 1995 tarihine kadar 6 ay süreyle "Geçici Askeri Güvenlik Bölgesi" olarak belirlendiği bildirildi. Açıklamada, sınırları belirlenen mahallerde oturanlar dışında, bölgeye girmek isteyenlerin 9. Kolordu Komutanlığı'ndan izin belgesi alması gerektiği belirtilerek, "Güvenlik Bölgesi"ne izinsiz girişlerin, can ve mal emniyeti bakımından yasak ve tehlikeli" olduğu kaydedildi. "Askeri yasak bölge" kapsamına alınan yerler şöyle: "Aydımkavak, Dumanlı Dağ, Tarhan Dağı, Ciritmeydanı, Kotur Dağı, Ziyaret Tepe, Şaturoğlu Tepe, Gaziler Bölgesi ve Yağlıca Dağı."

Tunceli'nin Ovacık ilçesine bağlı Gevrik (Çemberlitaş), Gazikuşağı (Otubahçe) ve Nanikuşağı (Aslıca) köyleri bölgede operasyon yapan güvenlik görevlileri tarafından 2 Mayıs günü yakıldı. Söz konusu köyler, 17 Eylül 1994 tarihinde boşaltılmıştı. Yakılan köylerde 70 kadar ev tahrip oldu. Askeri yetkililer, köylerin bölgede faaliyet gösteren militanlar tarafından kullanılmasını önlemek amacıyla tahrip edildiğini bildirdiler. Bu arada, daha önce boşaltılan, Tunceli'nin Nazımiye ilçesine bağlı Büyükyurt köyündeki bazı evler de 6 Mayıs günü yakıldı.

Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Çalıpınar köyü, askerler ve Kutlubey köyü korucuları tarafından 12 Mayıs günü basıldı. Baskın sırasında birinin adı Mahmut Acar olan 3 kişi köy meydanında dövüldü ve dövülen kişilerin kimliklerine el konuldu. Midyat'a bağlı Kerşef köyü de 14 Mayıs günü askerler ve köy korucuları tarafından basılarak zorla boşaltıldı. Köyün boşaltılması sırasında bazı kişiler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Ahmet Atak, Şükrü Demir, Kadir Demir ve Hüsnü Dilmen'in kaybolduğu öne sürüldü. Köy 15 Mayıs günü de önce top ve roketatar ateşine tutuldu, ardından evler yakılarak kullanılamaz hale getirildi.

Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Kuruçayır köyü 18 Mayıs günü öğle saatlerinde güvenlik görevlileri tarafından basıldı. Baskın sırasında köydeki evleri tek tek arayan ve kimlik kontrolü yapan güvenlik görevlileri, Ahmet Arı (18) ve Cahit Bilen (40) adlı 2 kişiyi dövdü. Baskın sonrasında, köyde yaşayanlara köyü boşaltması için bir hafta süre verildi. Kuruçayır köyü, 15 Nisan günü de basılmış ve 80 kişi gözaltına alınmıştı. Gözaltına alınanlar Bağdere Jandarma Karakolu'nda bir süre sorgulandıktan sonra serbest bırakılmıştı.

Mardin'in Nusaybin ilçesine bağlı Doğuş, Yandere, Kuşkaya, Kuru, Tandır ve Küçük-kardeş köyleri, Mayıs ayı ortalarında güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. Tandır köyünde Temo Önler ve Şükrü Örnek adlı kişilere ait 2 ev yakıldı. Boşaltılan köylerde yaşayanların Nusaybin dışında bir yerleşim merkezine günlerine izin verilmedi. Bu arada Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Çağlayan ve Çınarlı köyleri (*) Mayıs ayının üçüncü haftası, Nusaybin'e bağlı Açık, Yavru ve İlkadım köyleri ile Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Yaprak köyü de Haziran ayında boşaldı.

Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Baharlı köyünün 3 evden oluşan Horozlu mezrası, 28 Mayıs günü boşaltıldı. Mezra boşaltıldıktan sonra Halık Gündüz, İslam Gündüz ve Şerif Gündüz'e ait ev, ahır ve samanlıklar yakılarak kullanılamaz hale getirildi, Halık Gündüz de gözaltına alındı. Mezrada yaşayanlar olaydan sonra Diyarbakır'a göç etti. Evi yakılanlardan İslam Gündüz, "PKK adına faaliyet gösterdiği" iddiasıyla yaklaşık 2 yıl tutuklu kaldıktan sonra Mayıs ayı başında serbest bırakılmıştı.

Bingöl'ün Karlıova ilçesine bağlı Hacılar köyü, 31 Mayıs günü Kalencik Jandarma Komutanlığı'na bağlı askerler tarafından basıldı. Baskında köy muhtarı Ferit Olmaz ile çobanlık yapan Mehmet Keçi ve Ali Aras gözaltına alındı. Karlıova'ya bağlı Karahamzam köyüne 1 Haziran günü askerler tarafından yapılan baskında, Şehmus Güngör adlı kişinin evi içindeki eşyalarla birlikte yakıldı.

Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Işıklı, Kavaklı ve Cevizli köyleri 4 Haziran günü güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. Boşaltılan köylerde yaşayanların Kuzey Irak'daki mülteci kamplarına günlerine izin verilmedi. Bunun üzerine Hakkari li merkezine yerleşmek zorunda kalan köylüler, olumsuz yaşam koşullarıyla karşı karşıya kaldı. Göç edenler 13 Haziran günü insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı'na dilekçe verdiler. 60 kişinin imzaladığı dilekçede, "Köyden elde ettiğimiz gelirin dışında bir gelir kaynağımız yok. Ancak devlet bunu da çok gördü ve bizi köyümüzden etti. Devlet bize yardımda bulunmuyor. Köydeki binalarımızı yıkarak kapı, pencere ve içindeki keresteleri almak için Çukurca Kaymakamlığı'na başvurduk ancak izin verilmedi. Kaymakamlık sefalet içinde yaşamamızdan adeta zevk almaktadır." denildi.

1994 yılında boşaltılan Tunceli'nin Ovacık ilçesine bağlı Yaylagünü (Arzumak) köyü, 4 Haziran günü yakıldı. Köyde yaşayanlar, evlerine geri dönmelerinin engellenmesi için köy-

(*) Çağlayan ve Çınarlı köylerinde oturan 153 aile, Haziran ayı başında göç ederek Van'ın Beyüzümü köyüne yerleşti. Köylüler göç nedenlerini şöyle açıkladılar: "Köyümüzde daha önce askeri birlik bulunuyordu. Bu birlik Mayıs ayında Çukurca'ya yerleşti. Bunu fırsat bilen PKK'liler köyümüze gelerek onlara yardım yapmamızı istediler. Bizler de destek vermeyince bütün hayvanlarımızı alıp götürdüler. Geçim kaynaklarımızı kaybettikten sonra can güvenliğimiz de ortadan kalktı. Bu nedenle göç etmek zorunda kaldık. Beyüzümü köyüne geldik. Bize çadır verme dışında başka yardım yapılmadı. Bu durumu yetkililere ilettiğimizde bize yardım olanağının olmadığı söylendi. Yiyecek ve içeceğimiz kalmadı. Çocuklarda sıtma ve kabakulak baş gösterdi. Çaresiz durumdayız."

lerinin Ardahan'dan gelen askerler tarafından yakıldığını ileri sürdüler. Tunceli'ye bağlı 40 haneli Dedeğaç köyü de 7 Haziran günü basılarak yakıldı. Dedeğaç köyü Mayıs ayında güvenlik görevlileri tarafından basılmış ve köyün boşaltılması istenmişti. Boşaltılan ve yakılan köyde yaşayanların büyük bölümü Tunceli'ye gitti. Olayla ilgili suç duyurusunda bulunan köylüler, köy boşaltılırken ölümle tehdit edildiklerini ve eşyalarını almalarına bile izin verilmediğini söylediler. Tunceli Valisi Atıl Özelgün ise kendisine şikayete gelen köylülerle görüşürken, Dedeğaç köyünü PKK militanlarının yakutğunu öne sürdü.

1993 ve 1994 yıllarında sık sık basılan ve bazı evleri yakılan Muş'un Malazgirt ilçesine bağlı Nurettin köyü 1995 yılı ortalarında köy korucusu olanlar ve aileleri dışımda boşaldı. Köyde yaşayanların büyük bölümü İzmir'e gitti. İzmir'de toplanan köylüler Ekim ayında, köydeki uygulamalarla ilgili olarak Malazgirt Cumhuriyet Savcılığı'na gönderilmek üzere İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular, İHD ve Uluslararası Af Örgütü'ne başvurarak yardım istediler. Suç duyurusunda bulunan köylülerden Osman Özkurt yaptığı açıklamada, baskı gördükleri iki yıl boyunca korktukları için hiçbir yere başvurmadıklarını belirterek şunları söyledi: "Korkumuz sürüyor ama İzmir'de de yaşamak istemiyoruz. Köyümüze dönmek istiyoruz. Köyümüz 400 haneli idi. 1993 Aralık ayında askerler ve özel timler tarafından işaretlenen 16 ev yakıldı. Köy yakıldıktan sonra yaşayanların çoğu başka yerlere gitti. 1995 yılı Mart ayında köye gittik. Mayıs'a kadar kaldık. Ama rahat vermediler. Köyü tamamen terk ettik. Hayvanlarımızı ve ekinimizi kullandılar. Biz de İzmir'e yerleştik. Köye geri dönmek istiyoruz. Suç duyurusundan sonuç çıkmazsa Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuracağız." Gülender Özen adlı kadın da köyde sadece köy korucularının kaldığını anlatarak, "Gecekinduda yaşıyoruz. Yerimize yurdumuza gitmek istiyoruz. Ama gidemiyoruz." dedi. Köylülerin İHD ve Af Örgütü'ne yaptıkları başvurularda da köy korucularının köyde yaşayan Kamile Sucu adlı kadına tecavüz ettiği (*) ve çıplak bir halde karın içine yatırılan kadının eşi Sait Sucu'ya işkence yaptığı belirtildi.

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Gürbeyli köyü, köy yakınlarında çıkan çatışmada bir askerin ölmesi, 7 askerin de yaralanması üzerine 15 Mayıs günü boşaltıldı. Köy boşaltıldıktan sonra köydeki evlerden 15'i askerler tarafından tahrip edildi. Bir süre Diyarbakır ve Lice'de yaşayan Gürbeyli köylüleri, Haziran ayı sonunda köylerine dönmek istediler. Ancak bu istek kabul edilmedi. Bunun üzerine köylüler, İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvurarak yardım talep ettiler. Köylüler, verdikleri dilekçede, "Mahsul ve ekinlerimizi kaldırmazsak milyarlarca lira zarara uğramış oluruz. Birkaç kez köyümüze geri dönmek istedik ancak askerler tarafından engellendi." dediler. Yaklaşık 100 evden oluşan ve Lice'ye 3 kilometre uzaklıkta olan Gürbeyli köyü, ilk kez 17 Aralık 1994 tarihinde basıldı. Bu baskını 1995 yılında 12, 16, 17 ve 19 Ocak, 14 ve 27 Şubat, 2, 4 ve 21 Nisan günleri yapılan baskınlar izledi.

Hakkari'nin Çukurca ilçesine bağlı Kazan, Işık, Kayalık ve Kavaklı köylerinde yaşayanlar Haziran ayında göç ederek Hakkari'nin Merzan mahallesine yerleştiler. Yaklaşık 500 aileden oluşan bu grup, derme çatma çadırlarda, güç koşullar altında yaşamak zorunda kaldı. Bu kişilerin yaşadığı sorunların ortadan kaldırılması için ciddi bir girişimde bulunulmadı. Dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu, göçmenlerin karşı karşıya kaldığı sorunları yerinde inceledikten sonra şu açıklamayı yaptı: "Boşaltılan köylerin muhtarları çadır talep ettiler. Kendilerine, 750 adet çadır gönderileceğine dair söz verdim. Bu

(*) Söz konusu olay, 1995 yılı Şubat ayında Şırnak Milletvekili Mahmut Alınak tarafından Meclis gündemine getirilerek kamuoyuna duyuruldu. Bunun üzerine köye bir TRT ekibi gönderildi ve Kamile Sucu tehdit edilerek "işkence görmediği" yolunda açıklama yapmaya zorlandı.

cadırları göndermeye uğraşıyorum. Maalesef henüz başarılı olamadım. Hükümet olarak bu insanlara besi projesi çerçevesinde hayvan verileceğini vaat ettik. Bakan olarak projenin altında imzam var. Öncelikle bu sözün yerine getirilmesi lazım. Barınma sorununun ivedi biçimde çözülmesi gerekiyor. Kullanılması olanaksız köyler var. Bunların yerine yeni köyler inşa edilip, vatandaşların barınması sağlanabilir. Ama geri dönülmesinde sakınca bulunmayan köyler de var. Köylü vatandaşlar, köylerine dönmek istiyor. Hükümetten, yetkili makamlardan izin bekliyorlar.”

Tunceli'nin Mazgirt ilçesine bağlı Geçitveren (Rıçık) köyü, 14 Haziran günü askerler tarafından basıldı ve köydeki evlerden 4'ü içindeki eşyalarla birlikte yakıldı. Askerler, köyden ayrılırken, köyde yaşayanları, “Bir daha geldiğimizde köy tamamen boşalmış olacak, yoksa bütün evleri yakarız.” diyerek tehdit ettiler.

Mardin'e bağlı Aytepe köyünün Haziran ayı sonunda zorla boşaltılması üzerine köyde yaşayanlar Mardin, Kızıltepe ve Nusaybin'e göç etmek zorunda kaldı. 1992 yılı Şubat ayında Aytepe köyüne baskın yapan askerlerin açtığı ateş sonucunda 6 kişi ölmüş, 5'i ağır 12 kişi yaralanmıştı.

Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Eriktepe köyü, 20 Haziran günü Bismil Jandarma Komutanlığı'na bağlı askerler tarafından basıldı ve Celal Demir ve Hamit Demir adlı 2 kişi dövüldü, Selahattin Akbulut adlı kişi de ölümle tehdit edildi. Selahattin Akbulut, askerlerin köyü terk etmesinden bir süre sonra beyaz renkli bir araçla köye gelen sivil polisler tarafından gözaltına alındı. Selahattin Akbulut, 25 Şubat 1996 tarihinde ölü bulundu.

Hakkari'nin Şemdinli ilçesine bağlı Üzümkıran köyünde yaşayan 186'sı köy korucusu 1191 kişi, 7 Temmuz günü önce Konur köyüne daha sonra da Şemdinli'ye bir kilometre uzaklıktaki Altınsu köyü yakınlarındaki boş bir araziye göç etti. Hakkari Valisi Lütfullah Bilgin, bölgede zor şartlar altında yaşayan söz konusu kişilerin Çubuklu köyüne yerleşmeleri gerektiğini ve bunun kendilerine iletildiğini belirterek, “Korucuların Çubuklu köyüne yerleşmeleri halinde kendilerine her türlü yardım yapılacağı gibi, şimdilik askıya alınan koruculuk görevleri de devam edecek.” dedi. Altınsu köyü yakınlarındaki boş araziye yerleşen köylüler ve köy korucuları, açık havada yaşamaya başladı.

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Dibek (50 hane), Yolçatı (30 hane) ve Güçlü (60 hane) köyleri, 16 Temmuz günü Lice Jandarma Karakolu ile Engül Jandarma Karakolu'na bağlı askerler tarafından tamamen yakıldı. “PKK militanları tarafından kullanıldıkları” iddiasıyla yakılan köylerdeki ekili tarlalar ile bağ ve bahçeler de tahrip edildi. Söz konusu köyler daha önce boşaltılmıştı. Lice'ye bağlı Fis (PKK'nin kurulduğu köy) ve Hiseynik köylerine ait ekinler de aynı gün yakıldı.

Diyarbakır'a 15 kilometre uzaklıkta bulunan Kırlangıç (Beyane) köyü, 27 Temmuz gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından yakıldı. Köyde yaşayanlar yaptıkları açıklamada, “Korucu ya da ihbarcı olmamız için 1992 yılından itibaren sürekli baskıya maruz kaldık. Bu nedenle 30 hanelik köyün büyük bölümü göç etti ve köyde sadece 4 hane kaldı. Köyün yandığını duyunca hemen Diyarbakır Belediyesi İtfaiye Müdürlüğü'ne haber verdik. İtfaiye yetkilileri, jandarma istemeden köye gidemeyeceklerini söylediler. Çok ısrar ettik. İtfaiye gidene kadar köyün büyük bölümü yanmıştı.” dediler. Diyarbakır İtfaiye Müdürlüğü'nün olayla ilgili olarak hazırladığı raporda ise, bildirilen yangın ihbarı üzerine Kırlangıç köyüne gidildiği ve yangına müdahale edildiği belirtilerek, biçilmiş ekin saplarının tutuşmasıyla başlayan ve ateşin evlere sıçraması üzerine yayılan yangının çıkış nedeninin belirlenemediği ifade edildi.

Tunceli şehir merkezine 10 kilometre uzaklıkta bulunan Aktuluk köyünün çevresindeki tarlalar 1 Ağustos günü sabaha karşı özel tim görevlileri tarafından yakıldı.

Van'ın Gevaş ilçesine bağlı Köklü köyü, 11 Eylül günü güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. Yaklaşık 100 ev bulunan Köklü köyünde yaşayanlar, Gevaş ve Van'a göç etti. Köyde yaşayanlar, uzun bir süredir, "köy koruculuğunu kabul etmeleri" için zorlanıyordu.

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Zenge köyüne 21 Eylül günü baskın yapan askerler, köydeki bazı evleri yaktı. Zenge köyünde 26 Ekim günü de özel tim görevlileri ile PKK militanları arasında çıkan çatışmada bir PKK'li öldü. Bunun üzerine köye baskın yapan askerler, bazı kişileri dövdü, Nebi Deniz (55), Fetih Balta (64), Hüsnü Balta (68), Rena Balta (70) ve Rukiye Balta (56) adlı kişileri gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan Fetih Balta dayak sonucunda ağır yaralandı. Fetih Balta daha önce de gözaltına alınmış ve işkence görmüştü.

Sivas'ın Divriği ilçesine bağlı köylerde Ekim ayında yapılan operasyonlar sonucunda, "PKK'ye yardım ve yataklık yaptıkları öne sürülen 6 köy muhtarı gözaltına alındı. Ayrıca bölgedeki baskılar yoğunlaştı. Gözaltına alınan muhtarlarla, köylerinin adları şöyle: 'Elvan Öztürk (Dumlucu), Eşef Yalçın (Meli), Mustafa Güler (Yazı), Kamber Yılmaz (Höbe), Salih Yalçın (Çüküzer) ve Bilal Koç (Kürtbeyaz).'" Baskılar Divriği Kültür Derneği tarafından yapılan açıklama ile protesto edildi.

Mardin'in Dargeçit ilçesine bağlı Zengen, Akçaköy ve Kumdere köyleri, köylülerin korucu olmayı kabul etmemeleri üzerine boşaltıldı. Kasım ayının son haftası içinde boşaltılan üç köyden Akçaköy'deki bazı evler yakıldı, köyde yaşayan ve aralarında köy muhtarı İzzettin Duran'ın da bulunduğu yaklaşık 20 kişi gözaltına alındı. Boşaltılan köylerde yaşayanların büyük bölümü Dargeçit'e göç etti.

Diyarbakır'ın Hazro ilçesine bağlı Çiftlikbahçe köyünde yaşayanlar, köylerinin güvenlik görevlileri tarafından yakıldığını öne sürerek 14 Aralık günü İHD Diyarbakır Şubesi'ne başvurdu. Köyde yaşayanlar adına İHD'ye dilekçe veren Recep Orak ve Şirin Tekin, "Köyümüz sık sık basılıyordu. 1993 yılı Kasım ayında köyde bulunan 70 hane yakıldıktan sonra köyü tamamen boşaltmak zorunda kaldık. 1995 yılı Eylül ayında da köy tamamen yakıldı." dediler ve zararlarının karşılanması için İHD'nin kendilerine yardımcı olmasını istediler. İHD yetkilileri ise Çiftlikbahçe köyünün 200 hanelik olduğunu ve evlerini terk etmek zorunda kalanların büyük sıkıntı içinde bulunduğunu söylediler.

Aralık ayı içinde Bingöl'ün Yedisu ilçesine bağlı köylerde yaşayan yaklaşık 200 aile köy korucusu olmaları için yapılan baskılar ve bölgede uygulanan gıda ambargosu nedeniyle Adana, Aydın, İzmir ve İstanbul'a göç etmek zorunda kaldı. Göçün yaşandığı köylerin adları şöyle: "Şen, Kabaoluk, Güzgüllü, Döşengi, Yağmurlupınar, Kaşıklı, Ayanoglu, Gelinpertek, Koşan, Eskibalta, Kabayel, Yeşilgöl, Kaynarpınar, Elmalı ve Dinarbey."

h)- Göç edenler

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan olaylar, baskı ve insanlık dışı uygulamalar, ilçe, kasaba ve köylere yönelik saldırı ve operasyonlar sonucunda yüzbinlerce insan mağdur oldu. Köyler, kasabalar, ilçeler tahrip edildi. 2-3 milyon kişi yıllardır yaşadığı yerlerden göç etmek zorunda kaldı. Göç edenlerin bir bölümü Diyarbakır, Van, Hakkari, Elazığ gibi bölgedeki yerleşim merkezlerine, bir bölümü de İstanbul, İzmir, Mersin, Antalya, Adana gibi batıdaki şehirlere gitti. Diyarbakır, Van, Adana ve Mersin'de, yerlerini yurtlarını bırakarak göç etmek zorunda kalan onbinlerce kişinin yaşadığı derme çatma mahalleler oluştu. Göç sonucunda

1990 nüfus sayımına göre; Mersin'in 422 bin olan nüfusu 1 milyon'a, Tarsus'un 177 bin olan nüfusu 350 bin'e, Adana'nın 927 bin olan nüfusu 2 milyon'a, Diyarbakır'ın 380 bin olan nüfusu 1 milyon'a, Gaziantep'in 600 bin olan nüfusu 1 milyon'a, Hakkari'nin 35 bin olan nüfusu 83 bin'e çıktı.

Göç edenlerin büyük bölümü sağlıksız koşullarda yaşarken, göçün yarattığı ekonomik ve sosyal sorunların boyutu her geçen gün daha da büyüdü. Evlerini, tarlalarını bırakarak göç etmek zorunda kalan ya da zorla göç ettirilenlerin sayısı ile ilgili resmi açıklamalarda ise gerçeği yansıtmayan çok düşük rakamlar verilerek, olay gizlenmeye çalışıldı. Temmuz ayında yapılan resmi bir açıklamada, 1990 yılından 1995 yılına Temmuz ayına kadar geçen sürede boşaltılan yerleşim merkezlerinde yaşayan toplam 275 bin 653 kişinin Adana, Mersin, İstanbul ve Diyarbakır'a göç ettiği öne sürüldü. Açıklamada, terk edilen ev sayısı ise "43 bin 59" olarak gösterildi.

Göçle ilgili araştırmalar

Ankara Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Beşeri Bilimler Fakültesi Sosyoloji Bölümü tarafından 1995 yılı sonunda hazırlanan, "GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) Bölgesi Nüfus Hareketleri" adlı raporda göç sorunu, göçün yoğunlaştığı iller ve göç edenlerin gittiği yerler konusuna değinildi. Raporda, köylerden en çok göç veren kentlerin başında Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki illerin geldiği, Adana, İçel, İstanbul ve İzmir gibi kentlerin de en çok gidilen yerler olduğu belirtildi. Ankara'nın çok az gidilen yer olmasının "ilgi çekici" olduğunun vurgulandığı raporda, şu görüşlere yer verildi:

"En çok göç edilen illerin dağılımını içeren tabloya göre, GAP içindeki iller arasında en yüksek hareketlilik ya da göç oranı Gaziantep'te (yüzde 30.4) görülmektedir. Bu ili sırasıyla Adıyaman, Urfa, Diyarbakır ve Mardin izlemektedir. Adana-Mersin yöresine göç veren iller arasında sırasıyla Urfa (yüzde 42), Mardin (yüzde 25.29), ve Diyarbakır (yüzde 24.4) yer almaktadır. Bu illeri daha düşük oranlarda Gaziantep ve Adıyaman izlemektedir. İzmir, en çok göçü Diyarbakır (yüzde 71.9) ve Mardin'den (yüzde 25), İstanbul ise Mardin (yüzde 63.9) ve Diyarbakır'dan (yüzde 25) almaktadır."

Raporda, Adana ve Mersin'in Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden göç alan kentlerin başında geldiği kaydedilirken, "Bunun en önemli nedeni, Adana ve Mersin'in bölgeye coğrafi yakınlığı ile bu kentlerin yaklaşık 50 yıldan beri mevsimlik işçilerin çalıştığı bir alan olmasıdır. Adana ve Mersin, mevsimlik işçilik yoluyla tanınmış bilinen bir alan olarak bölge insanı için, kalıcı göçün başlıca hedefi olarak görülmektedir." denildi. Raporda, araştırma sırasında deneklere ikinci ve üçüncü tercihlerine ilişkin sorular sorulduğu belirtilerek ortaya çıkan tablonun ilk tercihe benzer sonuçlar verdiği kaydedildi.

Raporda, Adıyaman ve Urfa'daki dış göçün 1970 ile 1980 yılları arasında inişe geçtiği, Urfa'da ise kesin bir azalma görüldüğü, buna karşın Gaziantep'in net dış göç oranında ufak bir artış olduğu vurgulandı. İnşaat mevsiminde köylerin yüzde 50'sinin mevsimlik göç yaşadığının anlatıldığı raporda, "Tarım emeği gözetildiğinde köylerin yüzde 61'inden dışa göç olmaktadır. Bu, köy başına ortalama 101 kişi demektir. Buna karşılık, köylerin yüzde 32.3'ü iç göç olayına maruz kalmaktadır. Bu da ortalama köy başına 106 kişidir." görüşüne yer verildi. Raporda, göç etmek istedikleri yer bilgisi alınabilen kişi sayısının 271 olduğu kaydedilerek, bunların 185'inin GAP bölgesinde bir kenti, 59'unun GAP dışı bir batı kentini, diğerlerinin de yurtdışını ve bir yer bildirmeden sadece göç etmek istediklerini söylediği vurgulandı. Söz konusu rapor, kamuoyunda gerektiği gibi yankı bulmadı.

Birleşmiş Milletler tarafından Türkiye geneli için hazırlanan “İnsani Kalkınma Endeksi”ne göre ise 1995 yılında en çok göç veren iller arasında ilk sırayı binde 135’lik göç oranı ile Tunceli aldı. Tunceli’yi sırasıyla Kars (binde 81), Erzurum (binde 66), Gümüşhane (binde 57), Sivas (binde 56), Ağrı (binde 55), Artvin (binde 54), Muş (binde 52), Bingöl (binde 46) ve Giresun (binde 45) izledi. 1995 yılında en çok göç alan illeri ise Kocaeli (binde 63), İstanbul (binde 56), İçel (binde 54), Bursa (binde 40), İzmir (binde 39), Antalya (binde 32), Eskişehir (binde 16), Adana (binde 16), Aydın (binde 14) ve Ankara (binde 12) oluşturdu. 1990 yılından itibaren her yıl hazırlanan endekste, insani kalkınma kriterlerinin, “yaşam süresi uzunluğu, ortalama eğitim seviyesi” ile “gelir miktarı ve satın alma gücü” olduğu ifade edildi.

İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği (Mazlum-Der) üyelerinden oluşan bir heyetin Olağanüstü Hal Bölgesi’nde yaptığı inceleme sonrasında hazırlanan ve Kasım ayında kamuoyuna açıklanan raporda bölgede yaşanan göçün nedenlerinin yaşanan savaş koşulları ve can güvenliğinin olmaması olduğu belirtildi. Bölgede, yakın bir zamana kadar ekonomik nedenlerle büyük kentlere bir göç yaşandığının hatırlatıldığı raporda, “Bölge insanı artık zor dayatmalı bir göçle karşı karşıyadır. Halk isteği dışında köyünden, evinden, toprağından zorla koparılmakta ya da hayatta kalabilmek ümidiyle tüm olumsuzluklara karşın göçü tercih eder hale getirilmektedir.” denildi. Raporda, güvenlik görevlilerinin, “PKK’ye yardım edildiği” iddiasıyla ya da “bazı köylerin korunamadığı” gerekçesiyle 3 yılda 3 bine yakın köyü boşalttığı, PKK’nin de korucu köyleri ile kendisine yardımcı olmayan köylere baskı yaptığı kaydedilerek şu görüşlere yer verildi:

“Bölgede yoğun olan faili meçhul cinayet ve saldırılar ile güvenlik görevlilerinin başvurduğu işkence ve yargısız infaz gibi insan hakları ihlalleri halk üzerinde büyük psikolojik baskı yaratmıştır. Can güvenliğinin kalmaması, çatışmalar ve kontrgerilla saldırıları göçe zemin hazırlamıştır. Tunceli ve Hakkari başta olmak üzere bazı il ve ilçelerde PKK’ya gideceği düşüncesiyle gıda ambargosu uygulaması, halkın yaşam standardını düşürüp insanca yaşama hakkını ihlal etmiş ve bu nedenle bir çok aile göç etmiştir. Köylerin boşaltılması yüzünden bir çok ürünün yetiştirilmemesi gıda sıkıntısı doğurmuş ve bazı ürünlerin fiyatı büyük oranda artmıştır. Bölge halkının sosyal ve ekonomik hakları ağır bir şekilde ihlal edilmektedir. Tüm bunlar göçü doğurmaktadır.”

Raporda, bölgenin gelir kaynağını tarım ve hayvancılığın oluşturduğu, ancak köylerin boşaltılması, tarlaların yakılması ve can güvenliği olmaması nedeniyle bu iki kaynağın durma noktasına geldiği vurgulanarak, savaş koşullarının ve olanaksızlıkların psikolojik sorunlar yarattığı, buna katlanamayanların da göç ettiği ifade edildi. Raporda, zora dayalı göçün işsizlik, sağlık ve eğitim problemleri, sosyal dengesizlik, ırkçılık, ahlaki sorunlar, çatışmaların şehirlere yayılması ve çarpık kentleşme gibi önemli sonuçlar yarattığı vurgulandı.

Büyük şehirlere göç etmek zorunda kalan Kürtler kimi zaman güvenlik görevlilerinin, kimi zaman da kimliği belirsiz kişilerin baskı ya da tehditlerine maruz kaldı. Örneğin; Tüm Sağlık Sen Adana Şubesi tarafından 28 Ocak günü yapılan açıklamada, Adana’da polislin Kürt mahallelerinde yoğun bir baskı uyguladığı belirtildi. Büyük kentlere göç etmek zorunda kalanların azımsanmayacak bir potansiyel oluşturduğuna dikkat çekilen açıklamada, “Sistem içinde her zaman tehdit unsuru niteliğindeki bu potansiyel, sürekli kontrol altında tutulmak istenmektedir. Son zamanlardaki özellikle Kürt mahallelerine yönelik baskı ve saldırılar bu politikanın ürünüdür. Ev baskınları, sokakta, kahvehanelerde insanların gözetlmesine alınması, kahvehanelerin taranması, yargısız infazlar artık sıkça rastladığımız günlük olaylar haline gelmiştir.” denildi.

İHD Adana Şubesi Başkanı Metin Çelik de 14 Mayıs günü yaptığı bir açıklama ile Adana'da gözetli ve işkence olaylarında büyük artış olduğunu bildirdi. Polislerin "operasyon" adı altında bireysel hak ve özgürlükleri hiçe saydığını belirten Metin Çelik, "Adana'daki keyfi gözetli almalara uygulamaları son günlerde çok yoğunlaşmıştır. Özellikle Dağlıoğlu ve Karasu mahallelerinde oturanlar sürekli olarak sivil polisler tarafından rahatsız edilmektedir. Yapılan ev baskınlarında evde bulunan eşyalar tahrip edilmektedir. Evlere kapılar kırılarak girilmektedir. Evlerde bulunan paralara el konulmaktadır. Savcılığa suç duyurusunda bulunmak isteyenler oyalanmaktadır. Vatandaşların dilekçe verme hakkı sabote edilmektedir. Gözetli almanların sayısındaki artışa bağlı olarak, işkence iddiaları da fazlalaşmıştır." dedi.

Batıdaki kentlere göç edenlerin yaşadığı sıkıntıları, Mersin'e Göç Edenler Derneği Başkanı Yahya Munis (*) ile yapılan ve Mazlum Der'in yayın organında yer alan bir söyleşi gözler önüne serdi. Eylül ayında yayımlanan dergide yer alan söyleşi özetle şöyle:

S: Güneydoğu'da yaşanan göç karşısında Mersin'deki durumu anlatır mısınız?

"Mersin'e göç yeni değil. Nüfusun yüzde 90'ı göç edenlerden oluşmakta ve bunun en az yüzde 60'ı Kürt. Ancak 1990'dan sonra göç olayında hızlı bir artış başgöstermiştir. Halen de bu durum sürmektedir. İnsanlar neden göç eder diye sorarsanız; biliyorsunuz göçün üç sebebi vardır. Birincisi, daha fazla servet, para ve mal sahibi olmak amacıyla göç ederler. İkincisi, mevsimlik göç ederler. Bu seyahat veya geçim amacıyla olabilir. Üçüncüsü ve insan hakları açısından asıl önemlisi de zoraki göçtür. Adamın ensesine silah dayıyorsunuz; yerini, yurdunu terketmek zorunda kalıyor. Bağını, bahçesini, hayvanını, evini herşeyini bırakarak göç ediyor. Bugün Mersin'de yaşanan hadise budur. İnsanlar zoraki göçe maruz kalmıştır."

S: Ne kadar insan Mersin'e göç etti? Bu insanların yerleşim sorunu çözüldü mü?

"Mersin'in tabelasında nüfusun 420 bin olduğu yazılıdır. Gerçekte ise bu rakam 800 bini bulmuştur. Bu artış son iki üç yılda gerçekleşmiştir. Göç edenlerin barınma ihtiyacı karşılanmış mıdır? Hayır. Bugün Mersin'de bir evde 30 kişi kalanlar, çadırlarda ikamet etmek zorunda kalanlar var. Aş, iş, barınma yok, güvenlik yok. Mersin'in Siteler, Güneydoğu, Yenipazar, Çay mahalleleri. Bu yerlerin hepsi Türkiye'nin doğusu gibidir. Hakkari, Uludere, Şemdinli, Cizre gibidir. Çevre yolu kenti ikiye böler. Batısı, İzmir, İstanbul gibidir. Hakkari'den Şırnak'dan göç edip gelen insan Mersin'de yine Hakkari'yi, Şırnak'ı buluyor. Böyle olunca haklı olarak sorunun Hakkari'nin geri kalmışlık sorunu olmadığını, esas sorunun Kürt olmaktan kaynaklandığını düşünüyor."

S: Göç edenlere devletin bakışı nasıl?

"Devlet her zaman potansiyel suçlu gözüyle bakıyor. Üvey evlat da değil, düşman evlat muamelesi yapıyor. Göç edenlerin yanına Belediye Başkanı gitmiyor. Vali gitmiyor. Millîyetvekili gitmiyor. Bakan gitmiyor. Kim gidiyor? Polis gidiyor. Bu insanlar zaten polisten kaçmışlar. Polise ne ihtiyaçları var? Aşa, işe, güvenliğe, psikolojik desteğe, kalkınmaya ihtiyaçları var. Devlet ise ne yapıyor? Aşevine ihtiyacı olan insanlara genelevi kuruyor. İnsanları maddi planda çökertiyorsun; yetmezmiş gibi manevi planda da çökertiyorsun. Diyebilirler ki, göç güvenlik nedeniyle oluyor. Hadi o zaman benim evimi, barkımı istimlak et. Bana bir tazminat ver. Ev yap, iş ver. Eğer geri dönmemi istiyorsan güvenliğini sağla. 'Sen bu yerin öz sahibisin' diyerek bunu hissettir bana. O da yok. O zaman neden yakıp, yıkıp boşaltıyorsun?"

(*) 1985 yılında Mersin'e göç eden ve Mersin Büyükşehir Belediyesi'nde çalışan Yahya Munis, 1990 yılında kurulan "Mersin'e Göç Edenler Derneği"nin kuruluşundan bu yana başkanlığını yapıyor.

S: Yahya Bey anlaşılan göç edenlerin derterleri oldukça fazla. Siz bu sorunları çözebilmek amacıyla bir dernek kurdunuz. Derneğin faaliyetleri neler?

"Dernek bünyesinde poliklinik oluşturduk. Yoksul insanların sağlık sorunlarına eğilmeyi hedefliyoruz. Her gün yüzlerce insanı bedava muayene edip, imkanlar dahilinde ilaçları da bedava veriyoruz. Şu anda poliklinik 3 doktorla faaliyet göstermektedir. Yine bir hukuk bürosu oluşturuyoruz. Halkla ilişkiler Sekreterliği oluşturduk. Halkın bürokrasideki işlerinde yardımcı olmayı özellikle halk kitleleri ile kaynaşmayı, onların sorunlarını tesbit etmeyi ve bu noktada yardımcı olmayı düşünüyoruz."

S: İşsizliği önlemek için veya işsizler için bir girişiminiz var mı?

"İşçi Komisyonu oluşturarak özellikle örgütsüz, sendikasız ve herhangi bir sağlık güvencesi bulunmayan işçileri bir araya getirip sorunlarına çözüm bulmayı hedefledik. Girişimlerimiz başarıyla sonuçlandı. Batıda bir adam 8 saat çalışır, 400-500 bin lira ücret alır. Burada çalışan bir işçi ise 16 saat yağmur, çamurda çalışır, 150 bin lira ücret alır. Bunların sendikası yoktur. Bu adam her gün 16 saat çalışsa ayda 4.5 milyon para alır. Çoluğu var, çocuğu var. Bir hastalansa herşey bitti. Bu soruna el attık. Valilik ile temas kurduk. İş ve İşçi Bulma Kurumu'na gittik. İl Tarım Müdürlüğü'ne gittik. Bir karar çıkarttık. İşçinin yevmiyesini 390 bin liraya çıkarttık. Daha önce 250 bin lira olan yevmiyenin 100 bin lirası aracıya verilirken yevmiyeyi 410 bin liraya yükselttirdik. Aracı parasını 20 bin liraya düşürttük. Belgesiz işçi çalıştırılmaz dedirttik."

1)- Sivillere yönelik saldırılar

Türkiye'deki insan hakları sorunları arasında önemli yer tutan, sivillere ve savunmasız insanlara yönelik silahlı-bombalı saldırılar, 1995 yılında da sürdü. Ancak bu saldırılar sonucunda ölenlerin sayısında (özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'nde) bir önceki yıla göre büyük azalma oldu. Yıl boyunca daha önceki yıllarda olduğu gibi, devlet yanlısı olarak bilinen köy ve mezralar, köy korucularının ev ve aileleri, köy koruculuğunu kabul etmeyen insanların yaşadığı yerleşim merkezleri, turistik tesis ve bölgeler, büyük kentlerin merkezi yerleri, parti binaları ile toplu taşıma araçları sık sık hedef alındı. İstanbul, İzmir ve Adana başta olmak üzere pek çok şehirde sokaklara, alışveriş merkezlerine, sinemalara, lokantalara bombalar bırakıldı.

Türkiye genelinde düzenlenen toplam 48 saldırı (*) sonucunda 29'u çocuk, 112 kişi öldü (Sivillere yönelik saldırılarda 1992 yılında 34'ü çocuk 189 kişi, 1993 yılında, 107'si çocuk 406 kişi, 1994 yılında da 37'si çocuk 192 kişi ölmüştü.), en az 215 kişi yaralandı. Saldırlardan 23'ü Olağanüstü Hal Bölgesi ve Hatay'da, 25'i batı ya da güneydeki kentlerde meydana geldi.

Olağanüstü Hal Bölgesi ve Hatay'daki saldırılarda 28'i çocuk 94 kişi öldü, 90 kişi yaralandı. Bu saldırılardan 15'i PKK militanları tarafından gerçekleştirildi. PKK militanlarının gerçekleştirdiği saldırılarda 20'si çocuk 79 kişi öldü, 42 kişi yaralandı. 7 saldırının ise kim tarafından ve ne amaçla yapıldığı kesin olarak anlaşılamadı. Bu saldırılarda 4'ü çocuk 10 kişi öldü, 48 kişi yaralandı. Kim tarafından yapıldığı belli olmayan saldırılardan "kontrgerilla" olarak bilinen karanlık odaklar sorumlu tutuldu. 4'ü çocuk 5 kişinin öldüğü bir saldırı da intikam almak için gerçekleştirildi.

(*) Banka şubelerine, devlete ait bina ve tesislere, şirket ve fabrikalara, dükkanlara, evlere, özel ya da resmi araçlara, parti binalarına, içlerinde insan olmadığı sırada düzenlenen yüzlerce bombalı ve silahlı saldırı (çoğu gece saatlerinde meydana gelen) değerlendirme dışı tutulmuştur.

Büyük kentler ile turistik bölgelerdeki saldırılarda 18 kişi öldü, 125 kişi yaralandı. Bu saldırıların 6'sı (11 kişi öldü, 73 kişi yaralandı.) PKK militanları, 8'i (4 kişi öldü, 25 kişi yaralandı.) İBDA-C adlı radikal İslamcı örgütün militanları, 3'ü (4 kişi yaralandı.) diğer örgütler tarafından düzenlendi. 8 (3 kişi öldü, 23 kişi yaralandı.) saldırının ise kim tarafından yapıldığı saptanamadı.

Örgüt adı	Eylem sayısı	Toplam ölü	Ölen çocuk	Yaralı
PKK	21	90	21	115
İBDA-C	8	4	-	25
İntikam için	1	5	4	-
TİKKO-MLKP	2	-	-	3
TÜŞKO	1	-	-	1
Belirsiz	15	13	4	71
TOPLAM	48	112	29	215

Sivil hedeflere yönelik saldırıların (özellikle PKK tarafından gerçekleştirilen) sayısının daha önceki yıllara göre büyük azalma olmasına karşın olayların devam etmesi, bu sorunu sık sık gündeme getirdi. Savunmasız kişilere ve sivil hedeflere yönelik saldırıların toplumda uyandırdığı büyük nefret sürdü. İnsan hakları savunucuları, bu saldırılar nedeniyle kimi zaman haksız ve yersiz suçlamalara maruz kaldı. Yapılan eylemler, baidaki yerleşim merkezlerinde Kürtlere karşı oluşan tepki ve husumeti artırdı.

Bu arada Ankara'dan İstanbul'a giden bir yolcu otobüsüne 30 Aralık 1994 tarihinde Kocaeli'nin Hereke ilçesi yakınlarında düzenlenen silahlı saldırıya katılan Ömer Yıldırım ve Adalet Aktepe'nin (*) yargılanmasına 22 Mayıs günü İstanbul DGM'de başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede, "PKK adına silahlı eylem yapmakla" suçlanan Ömer Yıldırım ve Adalet Aktepe'nin Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan Ömer Yıldırım, otobüse düzenlenen silahlı saldırıya katıldığını belirterek, yakalandıktan sonra 34 gün gözaltında kaldığını, bu süre boyunca işkence gördüğünü ve kendisine copla tecavüz edildiğini anlattı. PKK ile bir ilgisinin olmadığını savunan Ömer Yıldırım, sözlerini şöyle sürdürdü:

"Kürtlere uygulanan vahşete karşı intikam duygusuyla hareket ettik. Üst düzey yöneticilerden hesap soracaktık. Adalet Aktepe ve Mahmut Ulucan (halen aranıyor) ile birlikte Ankara'ya gittik. Otobüsten iner inmez, Ulusoy şirketine ait otobüse yüksek rütbeli timlerin bindiğini gördük. Aklımıza ilk önce, bunları cezalandırmak geldi. Ancak otobüste yer yoktu. Bunun üzerine o otobüsten 15 dakika önce hareket eden başka bir otobüse bindik. Plan gereği, otobüsü durdurup kimlik kontrolü yapacaktık. İçindeki MİT ve özel tim görevlileri ile polisleri ayıracaktık. Ayrıca otobüsü, arkadan gelen Ulusoy şirketine ait otobüsü durdurmak için barikat olarak kullanacaktık. Adalet otobüsü durdurdu. Şoför direnince ben müdahale ettim. Üçümüz de dışarıya yuvarlandık. Bu arada otobüsten silah sesleri geldi ve patlama oldu. Olayda hak etmedikleri halde yaralananlardan özür diliyor, ölenlerin yakınlarının acısını paylaşıyorum."

(*) 30 Aralık 1994 gecesi Ankara'dan İstanbul'a giden bir yolcu otobüsüne Kocaeli'nin Hereke ilçesi yakınlarında düzenlenen silahlı saldırıda, otobüste bulunan Başak Kanat (17) adlı lise öğrencisi ile Neşet Alper adlı asteğmen ölmüş, 25 kişi yaralanmıştır.

Eşinin PKK militanı olduğunu ancak kendisinin PKK ile bir ilgisi bulunmadığını bildiren Adalet Aktepe de gözaltında işkence gördüğünü ve cinsel tacize maruz bırakıldığını belirtti. Saldırıya katıldığını kabul eden Adalet Aktepe, "Şoförü etkisiz hale getirmek istiyordum. Ama şoförün direnmesi üzerine olaylar düşündüğümüz gibi gelişmedi," dedi.

Ömer Yıldırım ve Adalet Aktepe, 25 Aralık günü yapılan duruşmada, olay sırasında otobüste bulunun bazı yolcular tarafından teşhis edildi. Otobüsün silah zoruyla durdurulduğunu söyleyen tanıklar, "Ömer Yıldırım ve Adalet Aktepe, otobüs durdurulduktan sonra, otobüsün arkasında oturan arkadaşlarını da yanlarına çağırdılar. Daha sonra yolcuların üzerine ateş etmeye başladılar," dediler.

Gazeteci Onat Kutlar ve arkeolog Yasemin Cebenoyan'ın öldüğü (*) bombalı saldırının da arasında bulunduğu çok sayıda eylem gerçekleştirdikleri öne sürülen 13'ü tutuklu 15 kişi hakkında dava açıldı. İstanbul DGM'de açılan davanın iddianamesinde, 16 ayrı bombalama eyleminden sorumlu tutulan sanıklardan Deniz Demir ve Hicran Kaçmaz'ın "devletin birliğini bozmak ve hakimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını devlet idaresinden ayırmak amacıyla kurulan bölücü örgüte üye olmak, bu örgüt adına bombalı eylemlerde bulunmak ve adam öldürmek" suçlamasıyla ölüm, Hamit Şen'in ise "yasadışı örgüte üye olmak ve bomba imal etmek" suçundan 30 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. İddianamede, diğer sanıklar Abdullah Yunus, Zeydin Güleç, Abdullah Çolak ve Ömer Filizer'in "yasadışı örgüt üyeliği" suçundan 15 ile 22 yıl 6 ay, Nimet Kaçmaz, Sait Aytemiz, Abdulkadir Er, Mehmet Şahaltan, Abdulrezzak Aydın, Ramazan Gülle, Mehmet Ali Güneş ve Abdulhaluk Yunus'un da "yasadışı örgüte yardım ve yataklık" suçundan 4 yıl 6 ay ile 7 yıl 6 ay arasında hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi.

İstanbul DGM'de 11 Ağustos günü başlayan davanın ilk duruşmasına, tutuklu sanıklar Hamit Şen, Abdullah Yunus, Zeydin Güleç, Abdullah Çolak, Ömer Filizer, Nimet Kaçmaz, Sait Aytemiz, Abdulkadir Er, Abdulrezzak Aydın, Mehmet Şahaltan ve Ramazan Gülle ile tutuksuz sanıklar Mehmet Ali Güneş ve Abdulhaluk Yunus katılırken, itirafçı olan tutuklu sanıklar Deniz Demir ve Hicran Kaçmaz ise getirilmedi. Duruşmada ifadeleri alınan sanıklar, iddianamedeki suçlamaları ve emniyet ifadelerini kabul etmeyerek Deniz Demir ile Hicran Kaçmaz'ın Pişmanlık Yasası'ndan yararlanabilmek için kendilerini haksız yere suçladığını söylediler. Savunma avukatları ise, dosyada müvekkillerini suçlu gösterecek maddi bir delil olmadığını belirterek iddianamenin baskı altında alınan polis ifadelerine göre hazırlandığını öne sürdüler. Sanık avukatlarından Ahmet Akkuş davanın başmın ilgisini çekmesinin Onat Kutlar gibi bir aydının ölümünden kaynaklandığını kaydederek, "Bilindiği gibi, Onat Kutlar'ın öldürülmesi daha önce İBDA-C adlı yasadışı örgüt tarafından üstlenilmişti. Sanıkların karşınızdaki bulunmamasının nedeni iki itirafçının kendisini kurtarma çabasından kaynaklanıyor," dedi. Duruşma sonunda Nimet Kaçmaz, Abdulkadir Er ve Mehmet Şahaltan tahliye edildi. Davada 1996 yılı ortalarına kadar başka tahliye edilen olmadı.

(*) İstanbul Taksim Meydanı'ndaki Opera Pastahanesi'nin vestiyerine bırakılan bir bomba, 30 Aralık 1994 tarihinde saat 19.15 sıralarında patladı. Patlamada Yasemin Cebenoyan öldü, Cumhuriyet gazetesi yazarı Onat Kutlar ağır yaralandı. Onat Kutlar, 11 Ocak günü hastanede yaşamını yitirdi. Gazeteci, yazar ve sanatçıların buluşma yeri olan Opera Pastahanesi'nin "İBDA-C militanları tarafından bombalandığı" bildirildi. Ancak 1995 yılı Nisan ayında İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından, "pastahaneye bomba bırakan PKK militanlarının yakalandığı" açıklandı. Emniyet Müdürlüğü'nün bu açıklaması üzerine İBDA-C'nin görüşleri doğrultusunda yayın yapan bazı dergilerde, "açıklamanın doğru olmadığına" dair yazı ve haberlere yer verildi ve "eylemin İBDA-C tarafından düzenlendiği" konusunda ısrar edildi.

Sivillere, savunmasız insanlara, yerleşim merkezlerine ve turistik hedeflere yönelik olarak düzenlenen saldırılarla ilgili TİHV'nin derlediği bilgiler şöyle:

Olağanüstü Hal Bölgesi

1 Ocak günü saat 16.00 sıralarında Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Hamzalı köyüne baskın yapan PKK militanları, 7'si çocuk, 8'i kadın, 2'si de köy korucusu olmak üzere 19 kişiyi öldürdü. Köy korucularına ait 5 evin tamamen tahrip edildiği baskında 3'ü kadın, 2'si çocuk, biri de köy korucusu olmak üzere 6 kişi yaralandı. Baskın sırasında çıkan çatışmada bir PKK militanı öldü. Öldürülen 19 kişinin adları şöyle: "Aysel Aslan (16), Hanife Aslan (13), Mesut Aslan (9), Talip Can (19), Aynur Çiçek (10), Abdurrahman Çedin (61), Neriman Çedin (66), Selve Tanrıverdi (56), Mehmet Barut (17), Aysel Barut (12), Tayyip Barut (60), Emine Can (46), Sabiha Can (11), Seher Tanrıverdi (24), Sakine Tanrıverdi (20), Zeynep Deniz (22), Laika Deniz (16), Reyhan Neşe (51) ve Latife Neşe (13)." Baskında 3 yakınıni kaybeden Halil Can (60) adlı köy korucusu olaydan 20 gün kadar önce zorla köy korucusu yapıldıklarını belirterek, "Silah aldıktan sonra böyle bir olayla karşılaşacağımızı tahmin ediyorduk. Hani devlet bizi koruyacaktı?" dedi. Hamzalı köyüne 4 Mart günü ikinci bir saldırı düzenleyen PKK militanları ile köy korucuları arasında çatışma çıktı. Çatışmada 3 köy korucusu, bir köylü ve 6 PKK militanı öldü, 6 köy korucusu yaralandı, köydeki evler zarar gördü. Köy yakınlarında 13 Eylül günü çıkan çatışmada ise 4 güvenlik görevlisi ve 10'dan fazla PKK militanı öldü, 13 güvenlik görevlisi yaralandı.

12 Ocak gecesi Diyarbakır'ın Kulp ilçesine bağlı Narlıca köyüne baskın düzenleyen PKK militanları 2'si çocuk, biri kadın 3'ü de köy korucusu olmak üzere 8 kişiyi öldürdü. Baskında 2'si kadın, 4'ü çocuk 6 kişi de yaralandı.

18 Ocak günü Batman'ın Gercüş ilçesine bağlı Bağlıca köyüne baskın yapan PKK militanlarının attığı roketatar mermisinin isabet ettiği evde bulunan İlhan Başaran (10) ve Muhiyetin Durmaz (8) adlı 2 çocuk öldü, Murat Başaran (8) adlı çocuk da yaralandı.

25 Şubat günü sabaha karşı Batman'ın Karşıyaka mahallesindeki bir eve kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atılması sonucunda Sabahat İzmir, Ayşe Şahin ve Aliye Narin adlı 3 kadın yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

5 Mart günü Diyarbakır Stadyumu'nda oynanan bir futbol maçı sırasında, açık tribüne stadyum dışından kimliği belirsiz kişi ya da kişiler tarafından bomba atıldı. Halil İbrahim İpek ve Ramazan Sayın'ın yaralandığı saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Van 100. Yıl Üniversitesi'ne kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan parça tesirli bombanın 21 Nisan günü patlaması sonucunda Fen ve Edebiyat Fakültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Hüseyin Çelik'in odasında büyük hasar meydana geldi. Patlamada personelin öğle tatilinde bulunması nedeniyle ölen ve yaralanan olmadı. Bombanın önce Hüseyin Çelik'in odasına konulmaya çalışıldığı, kapının zorlamaya karşın açılmaması üzerine de koridora bırakıldığı belirlendi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Batman Atatürk Bulvarı üzerinde bulunan PTT binası girişindeki bir çöp kutusuna kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 23 Mayıs günü saat 17.00'de patladı. Patlama sonucunda Şerif Geyik (36), Seyfettin Ant (24), Yusuf Altan ve Şirin Oktan (35) adlı 4 kişi yaralandı, binada hasar meydana geldi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Batman'ın Hürriyet mahallesi 28. Cadde üzerinde, çevre köylere yolcu taşıyan mini-büslerin beklediği durağa kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan 3 bombadan biri 25

Mayıs günü saat 17.40 sıralarında patladı. Patlamada Mehmet Emin Olcay, Halil Geyik, Abdurrahman Aktaş ve Mehmet Emin Ergin adlı 4 çocuk ile Şeyho Kurtulmuş (öğretmen-24), Hüseyin Olcay, Medeni Işıklı ve Hasan Şimşek adlı 4 kişi öldü. Olayda 5'i ağır 20 kişi yaralandı, 3 minibüs ile bir otomobil tahrip oldu. Yaralılardan bazılarının adları şöyle: "Seyfettin Tufan, Hüseyin Ergün (9), Şeymus Ergün (7), Ramazan Adlak, Hüsnü Yılmaz, Emin Yakut, Cahit Hamarat, Mahfuz Yakut, Fahrettin Taşan, Hayriye Kayra, Emin Tutaş, Hüseyin Yılmaz, Hasan Yakut, Nurullah Polat ve İbrahim Yakut." Minibüs durağına bırakılan diğer 2 bomba imha edildi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı. Ancak dönemin Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan, bombanın PKK militanları tarafından bırakıldığını öne sürdü.

Refah Partisi Bismil (Diyarbakır) İlçe Başkanı Mehmet Aslan'ın oğlu Hamit Aslan'ın otomobiline PKK militanlarının yerleştirdiği bomba, 25 Mayıs günü sabah saatlerinde patladı. Bismil'in Işıklar köyü yakınlarında otomobil hareket halindeyken patlayan bomba sonucu Hamit Aslan ağır yaralandı.

Yargılandığı PKK davası nedeniyle Erzurum E Tipi Cezaevi'nde kalan Mehmet Aras adlı kişinin Iğdır'a bağlı Özdemir köyündeki evi 25 Mayıs gecesi 6 kişi tarafından basıldı. Saldırıda Mehmet Aras'ın eşi Songül Aras ile çocukları Ferdi, Cüneyt, Ergül ve Pınar öldü. Iğdır Valisi Şemsettin Uzun, saldırının PKK militanları tarafından düzenlenmediğini belirterek, "Eylemi, Mehmet Aras tarafından PKK'ye kazandırılan gençlerin yakınlarının yaptığını sanıyoruz." dedi. Bölgedeki kaynaklar ise Özdemir köyünde yaşayanların uzun süredir köy korucusu olmaya zorlandığını belirterek, saldırının "kontr-gerilla tarafından düzenlendiğini" savundular. Özdemir köyünde 1 Şubat 1994 tarihinde de Faik Kızılay ve Hüseyin Öden adlı DEP yöneticileri kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürülmüştü. Özdemir köyündeki ev baskınına gerçekleştiren silahlı kişilerden 2'si Haziran ayı başında yakalandı. Aziz Varkan ve Nadir Şenol adlı 2 saldırgan, PKK ile ilgilerinin bulunmadığını ve baskını PKK'den intikam almak için yaptıklarını açıkladılar. Aziz Varkan, Emniyet Müdürlüğü'nde verdiği ifadede şunları anlattı: "PKK'liler 1991'de amcam Cihangir ile kızı Sabiha'yı öldürdü. Bununla da yetinmeyip 1993 yılında kardeşim Tacettin ile diğer sanık Nadir Şenol'un amcası Üzeyir'i öldürdüler. Yıllardır PKK'den intikam almak için yanıp tutuşuyordum. Nadir'le birlikte infaz tımı kurduk. Resul Atak adlı kişi de bize yardım etti. O gece PKK'li Mehmet Aras'ın evine gittik. Karısı ikna edip kapıyı açtırdım. Daha sonra evde bulunanları tarayıp öldürdük. Olaya PKK eylemi süsü verdik. Yakalanmasaydık, PKK'li bütün milisleri ve ailelerini öldürecektik."

28 Haziran günü saat 22.00 sıralarında Diyarbakır Genelevi'ne kimliği belirsiz kişiler tarafından düzenlenen silahlı saldırı sonucunda David Henry Pirre adlı Amerikalı ile aralarında Erdal Al ve Hüseyin Özkarcı adlı 2 polis ile Burak Şentürk adlı astsubayın da bulunduğu 10 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

23 Temmuz gecesi Van'ın Gürpınar ilçesine bağlı Akdoğu köyünün Atabilen mezrasına baskın yapan PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda 2'si köy korucusu, 2'si çocuk, 6'sı da kadın olmak üzere 12 kişi öldü. Saldırı sırasında çoğu köy korucusu 13 kişi yaralandı, mezradaki evlerden 4'ü yakılarak tahrip edildi. Saldırıda ölenlerin adları şöyle: "Cemil Şapkacı (köy korucusu-26), Dırbaz Kalkan (köy korucusu-55), Bilgehan Şapkacı (1), Selim Şapkacı (10), Neriman Kılıç (24), Zehra Şapkacı (20), Hazal Şapkacı (21), Zübeyde Kılıç (30), Kaya Şapkacı (23), Telli Şapkacı (32), Besra Şapkacı (26) ve Sürme Şapkacı (25)."

5 Ağustos günü Diyarbakır'ın Bismil ilçesindeki Özgür Kıraathanesi'ne PKK militanları tarafından atılan el bombasının patlaması sonucunda Sinan Akın ve Vedat Arslan adlı 2 kişi ağır yaralandı.

16 Ağustos günü saat 20.00 sıralarında Diyarbakır'dan Elazığ'a giden bir yolcu otobüsüne Maden ilçesi yakınlarındaki Değirmendere bölgesinde ateş açılması sonucu 2 kişi öldü, 9 kişi yaralandı. Saldırıya uğrayan otobüsün "Öz Diyarbakır Seyahat Firması"na ait olduğu ve aynı firmanın başka bir otobüsüne de Temmuz ayında aynı bölgede ateş açıldığı bildirildi. Saldırının siyasi bir yönünün bulunup bulunmadığı anlaşılmadı. Bölgedeki kaynaklar, saldırıya ticari bir rekabetin yol açmış olabileceğini öne sürdüler.

12 Eylül gecesi Ağrı'nın Doğubeyazıt ilçesine bağlı Sonkaya köyü Göçebulak mezrasına baskın yapan PKK militanlarının açtığı ateş sonucunda bir çoban, bir kadın ve iki çocuk öldü. Baskın sırasında mezrada bulunan evlerden 2'si ile bir samanlık yakılarak tahrip edildi.

9 Ekim gecesi Van'ın Çatak ilçesine bağlı Sırmalı köyüne baskın yapan PKK militanları ile köy korucuları arasında çatışma çıktı. Çatışma sırasında Osman Şeylan adlı köy korucusuna ait eve roketatar mermisi isabet etmesi sonucunda Süheyla Şeylan (25) adlı kadın ile kızı Fatma Şeylan (4 aylık) öldü. Çatışmada biri köy korucusu 3 kişi de yaralandı.

25 Ekim günü Muş'un Yedipınar köyündeki bir eve kimliği belirsiz kişiler tarafından yapılan silahlı saldırıda Ercan Aydemir (32) ve eşi Kezban Aydemir (31) ile adı öğrenilemeyen bir kız çocuğu öldü. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Hatay'daki saldırılar

PKK militanları, 1995 yılının Mart ayından itibaren Hatay'ın bazı bölgelerinde eylem ve saldırılar yapmaya başladı. Saldırıları zaman zaman yerleşim merkezlerini ve silahsız-savunmasız insanları hedef aldı. Hatay'ın Dört Yol, Erzin ve Hassa ilçeleri civarında yoğunlaşan saldırılar sonucunda 32 kişi öldü, en az 10 kişi yaralandı.

Hatay'daki olaylar, köy koruculuğu uygulamasının bu ilde de başlamasına yol açtı. Bölgedeki bazı köylerde oturanlar köy korucusu olmaları için zorlandı ya da zorla köy korucusu olarak görevlendirildi. Ayrıca, Hatay'ın olağanüstü hal uygulaması kapsamına alınacağına dair açıklamalar yapıldı. Hatay Valiliği tarafından 7 Temmuz günü yapılan açıklamada, Amanos Dağları eteklerinde bulunan ve içinde ya da yakınlarında güvenlik birimi bulunmayan 21 köy ve mezrada köy koruculuğu uygulamasının başladığı bildirildi. Uygulamanın "gönüllülük esasına" dayanılarak yapıldığının savunulduğu açıklamada, "insanların köy korucusu olmaya zorlandıklarına" dair haberler yalanlandı ve Hatay'ın olağanüstü hal uygulaması kapsamına alınmasının düşünülmediği belirtildi.

5 Nisan günü saat 18.00 sıralarında Hatay'ın Dört Yol ilçesi yakınlarındaki Ahmetçik Düzü yaylasına baskın yapan PKK militanları, Niyazi Yılmaz (18), Ali Kozan (59), Ahmet Yılmaz (56), Osman Kaya (44), Hüseyin Polat (25), Mehmet Polat (18) ve Mehmet Kızıl (65) adlı 7 kişiyi kurşuna dizerek öldürdü. Olayda Mustafa Şimşek (55) adlı kişi de ağır yaralandı. Mustafa Şimşek tedavi gördüğü hastanede şunları söyledi: "Biz toplam 8 kişi idik. Koyunlarımızı otlatıyorduk. Yanımıza gelen silahlı kişiler bizi bir mağaraya götürdüler. Üzerlerinde asker elbiseleri vardı. Ama her hallerinden terörist oldukları belliydi. 'Bizim Irak'ta çok kaybımız var. Bunun öcünü mutlaka alacağız.' dedikten sonra üzerimize kurşun yağdırdılar. Ben ölü numarası yaparak kurtuldum." Bölgedeki kaynaklar, saldırıya uğrayanların MHP yanlısı olarak tanındıklarını bildirdiler.

15 Mayıs günü Hatay'ın İskenderun ilçesine bağlı Değirmendere köyündeki bir eve baskın yapan PKK militanları Bostan Demirkıran (47) ile oğlu Bestami Demirkıran'ı kurşuna dizerek öldürdü. İskenderun'un Karafakılılar köyüne 22 Mayıs günü saat 20.00 sıralarında

8 PKK militanı tarafından yapılan baskında da Celal Durak adlı kişi ile 2 yakını kurşuna dizilerek öldürüldü. Olayda 2 kişi de yaralandı.

28 Mayıs günü Hatay'ın Erzin ilçesi yakınlarındaki Şahintepesi bölgesinde piknik yapan bir gruba silahlı kişiler tarafından ateş açılması sonucunda Volkan Özdemir (24) adlı kişi öldü, Kasım Güzel yaralandı.

24 Haziran akşamı Hatay'ın Erzin ilçesine bağlı Kuyuluk köyüne baskın yapan PKK militanları, Abdullah Yanar, Siyabey Yanar ve Ali Küpeli adlı 3 kişiyi kurşuna dizerek öldürdü. Baskında Ahmet Küpeli adlı kişi yaralandı. Saldırı sırasında açılan karşı ateş sonucunda Siirt'in Erüh ilçesi nüfusuna kayıtlı Abdurrahman Kapalıgöz (39) adlı PKK militanı da öldü.

4 Ağustos gecesi Hatay'ın Hassa ilçesine bağlı Akbez kasabası Gazeluşağı köyüne baskın yapan PKK militanlarının köy korucularına ait bazı evlere ateş açması sonucunda 4'ü çocuk 8 kişi öldü. Ölenlerin adları şöyle: "Mustafa Cık (45), Fadime Cık (44), Seher Cık (14), Meryem Cık (13), Özlem Cık (8), Mustafa Cık, Halil Diken (60) ve Adile Gülle (45)." Saldırıda Funda Cık (8) ve Abdurrahman Gülle (11) adlı 2 çocuk ile Mustafa Topçu (36) ve Semiha Cık (18) adlı 2 kişi de yaralandı.

Gazeluşağı köyüne yapılan saldırı sırasında, olay yerine çok yakın olan bir tepede 30 kişilik askeri birlik ile bir grup köy korucusu bulunmasına karşın, bu kişilerin birlik komutanı teğmenin talimatıyla olaya müdahale etmediği ortaya çıktı. Olay, köylülerin yaptığı şikayetler üzerine kamuoyuna yansıdı. Şikayetler üzerine, adı açıklanmayan teğmen açığa alındı ve hakkında askeri mahkemede dava açıldı. 19 Ağustos günü Gazeluşağı köyüne giden dönemin İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, olayda yakınlarını kaybedenlerle görüşti. Baskında eşi Adile Gülle'yi kaybeden Kani Gülle, Nahit Menteşe'ye olayı anlatırken, "Bizler askeri değil, köyümüzün basıldığı gece buradaki askeri birliğin başındaki teğmeni suçluyoruz. Askere ve köy korucularına bir tek mermi bile atmadı. Köy korucularına, ateş etmeleri halinde kendilerinin öldürüleceğini söylemiş. Olay sırasında başka bir yerde bulunan bir köy korucusu ateş etti. Bundan sonra saldırganlar kaçtı," dedi. Nahit Menteşe ise yaptığı açıklamada şunları söyledi: "İddia maalesef doğru. Askerlere subay ateş emri vermiyor. Subay daha önce Güneydoğu'da başarılı hizmetler yapmış bir kişi. Subay askerlerine ateş emri verse, belki bu katliam olmayacak, belki daha az zaiyat olacak, belki de teröristler ölü ya da yaralı ele geçirilecekti. Ancak bu yapılmamış. Affedilir yanı yok. Teğmen hemen açığa alındı, hakkında gereken yapıldı." Nahit Menteşe ile birlikte köye giden Jandarma Komutanlığı Personel Dairesi Başkanı Tümgeneral Bekir Uğurlu da köy korucularından bazılarının televizyondan maç seyretmek için kasabaya gittiğine dikkat çekti.

5 Eylül gecesi Hatay'ın Samandağ ilçesine bağlı Seldiren köyü yakınlarındaki bir maden ocağına baskın yapan 15 kadar PKK militanının kurşuna dizdiği 9 maden işçisinden 8'i öldü. Ahmet Polat adlı işçi ise saldırıdan yaralı olarak kurtuldu. Öldürülenlerin adları şöyle: "Halil Ceren, Mustafa Yurtseven, Alaaddin Gören, Mustafa Kaygısız, Mithat Yılmaz, Orhan Kahraman, Yaşar Adam ve Veysel Yıldız." Hatay Valiliği tarafından yapılan açıklamada, maden ocağının yiyecek temin etmek isteyen PKK militanları tarafından basıldığı belirtildi. Saldırının, PKK faaliyetinin bulunmadığı bir bölge olarak bilinen Samandağ'a bağlı bazı köylerde, toplam 85 köy korucusunun göreve başlamasında bir gün sonra meydana gelmesi dikkat çekti. Saldırıdan sonra PKK adına yapılan açıklamada ise öldürülen 8 kişinin köy korucusu ve MHP'li oldukları belirtildi. Açıklamada, madende çalışanların önce esir alındığı, içlerinden birinin kaçarak güvenlik güçlerine haber vermesi sonucu çıkan çatışmada aralarında asker ve polislerin de bulunduğu 12 kişinin öldüğü savunuldu.

Saldırıdan yaralı olarak kurtulan Ahmet Polat tedavi gördüğü hastanede şu açıklamayı yaptı: “Teröristlerle 20 saat beraber yaşadık. Önce iyi davrandılar. Oturup bizle yemek yediler. Sonra bizden yiyecek istediler. Madende fazla yiyecek yoktu. Bunun üzerine iki arkadaşımızı madene erzak taşıyan kamyonla kasabaya yollayıp, yiyecek şeyler almalarını söylediler. Ben görmedim ama bu iki arkadaşımıza 2700 mark vermişler. Daha sonra beklemeye başladık. Maden yoluna gözcü koydular. Sonra birden aşağıdan silah sesleri geldi. Ben hemen kapının yanımdaydım. Silah seslerini duyunca bize ateş etmeye başladılar. Panik halindeydiler. O yüzden ölüp ölmediğimizi kontrol dahi edemediler. Ben vurulur vurulmaz yere uzandım. Hemen hızla kaçtılar.”

Büyük kentler

12 Ocak günü saat 15.00 sıralarında Adana'nın 19 Mayıs mahallesi Çukurova Caddesi üzerindeki bir kahvehaneye kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Saldırıda Bahattin Oğuz (30) adlı kişi öldü, 6 kişi yaralandı. Yaralıların adları şöyle: “Reşit Özdemir (39), Hadi Ziyane (39), Salih Şimşek (42), Ramazan Gülbahan (31), Zeki Kaçmaz (30) ve Salih Özden (32).” Saldırı sırasında kahvehanede bulunan Salih Kavak adlı kişi, “Kahvehaneye iki kişi geldi. Biri silahını çıkarıp kapıda bekledi. Kısa boylu olan kıvrıkcık saçlı şahıs ise elindeki tabancayla rastgele ateş etmeye başladı. O esnada ‘yatın’ diye bağırıldılar. Panik halindeydim. Ayakta kalanlar vuruldu.” dedi. Olayda ölen Bahattin Oğuz'un, DEP üyesi olduğu, ancak DEP kapatıldıktan sonra herhangi bir parti ile ilişki kurmadığı bildirildi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul'un Bakırköy ilçesindeki bir alışveriş merkezine kimliği belirsiz kişilerce bırakılan bomba 12 Şubat günü saat 16.00 sıralarında patladı. Patlama sonucunda Semra Akyıldırım adlı genç kız yaralanırken, alışveriş merkezinde hasar meydana geldi ve çevredeki binaların camları kırıldı. Saldırının “PKK militanları tarafından düzenlendiği” bildirildi.

18 Mart akşamı İstanbul'un Harbiye semtindeki bir banka şubesine kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı. Bombanın patlaması sonucunda, o sırada yoldan geçen Nurhan Bal, Vreş Sucu ve Harman Polat adlı 3 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Adana'da Hacıbayram Polis Karakolu yakınlarına bırakılan bir bombanın 20 Mart günü saat 10.30 sıralarında patlaması sonucunda Hüseyin Çapartaş (41) adlı kişi yaralandı. Aynı saatlerde Adana Valiliği arkasındaki Yalçın Kitabevi'ne bırakılan bomba da hasara yol açtı. Saldırıların sorumluluğunu üstlenen olmadı.

31 Mart günü saat 23.30 sıralarında Adana'nın Yüreğir ilçesine bağlı Denizkuyu köyündeki bir kahvehaneye kimliği belirsiz kişiler tarafından açılan ateş sonucunda Ercan Agver (31) adlı kişi öldü. Olayda Kaya Tufan (29), Harun Tülek ve Hüseyin İzci (29) adlı 3 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul Karaköy'deki bir otoparka bırakılan bir otomobil içindeki bomba 11 Nisan günü saat 09.30 sıralarında patladı. Ölen ve yaralananın olmadığı patlama sonucunda otoparkta bulunan bazı araçlar hasar gördü. Olaydan sonra gazetelere telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, “eylemin Hasan Ocak adlı kişinin kaybolmasını protesto için Marksist Leninist Komünist Partisi (MLKP) tarafından düzenlendiğini” bildirdi.

İstanbul Sultanahmet Meydanı'na kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba yüklü bir araç, çekici tarafından Sarayburnu'ndaki bir otoparka götürüldükten sonra patladı.

21 Nisan günü saat 12.30'da meydana gelen olayda, çekicinin şoförü Ayhan Manga (34) öldü, çok sayıda araç tahrip oldu. Eylemin sorumluluğunu PKK üstlendi.

İstanbul Yenikapı'daki bir kafeteryaya kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba 24 Nisan günü saat 21.15 sıralarında patladı. Patlama sonucunda Zeynep Aksoy (40) adlı kadın ile Romanya uyruklu bir kişi yaralandı. Patlamadan sonra gazetelere telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, "eylemin PKK tarafından düzenlendiğini" bildirdi.

4 Mayıs günü öğle saatlerinde İstanbul Küçükçekmece Cennet mahallesinde izinsiz gösteri yapan bir grup PKK yanlısı gencin attığı molotof kokteyli, giyim eşyası satan bir dükkanda yangın çıkardı. Olayda Huriye Küçüktepe (19), Ebru Yayla (17) ve Nükheth Çoban (14) adlı 3 kişi dumandan boğularak öldü, Meryem Gölge ve Aysel Baytar adlı 2 kadın yaralandı. Ayrıca bölgede bulunan bazı dükkanlar ile otomobiller hasar gördü. Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi (ERNK) Avrupa Temsilcisi Ali Garzan, olayla ilgileri bulunmadığını belirterek, kendilerinin dışında gelişen olayın ERNK'ye maledilmek istendiğini bildirdi.

İHD Genel Başkan Yardımcısı Ercan Kanar da eylemi kınayarak, olayı "insan haklarının korkunç bir ihlali" olarak değerlendirdi. Ercan Kanar, "Temel hak ve özgürlüklerin gelişmediği, sivil ve demokratik bir geleneğin olmadığı coğrafyamızda başta devlet kaynaklı ihlaller olmak üzere her türlü hak ihlali hızla devam ediyor. Eylemi, kim tarafından yapılmış olursa olsun, ne amaçla yapılmış olursa olsun, yaşama hakkını, can güvenliğini tehdit eden, tasvip edilmesi asla mümkün olmayan bir eylem olarak değerlendiriyoruz. İnsan hakları savunucuları olarak insani hukuk kurallarına aykırı bu tür eylemleri kınadığımızı bir kez daha vurguluyoruz." dedi. Olayla ilgili olarak 3'ü tutuklu, biri de gıyabi tutuklu 4 öğrenci hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. İstanbul DGM'de görülen davanın 3 Kasım günü yapılan duruşmasında sorgusu yapılan tutuklu sanıklar Murat Kıt, Sinan Aslan ve Serdar Yıldız, suçlamaları kabul etmeyerek olayla bir ilgilerinin bulunmadığını bildirdiler. Serdar Yıldız ayrıca olay günü, Mardin'de bulunan ailesinin yanında olduğunu söyledi.

CHP, DYP ve MHP'nin İstanbul Küçükçekmece ilçe merkezlerinin bulunduğu bina- nın önüne bir otomobil içinde bırakılan bomba, 24 Mayıs günü saat 13.15'de patladı. Patlama sonucunda Zihni Şenel (37), İbrahim Hacıoğlu ve Kadir Gül adlı 3 kişi yaralandı, binada ve çevrede büyük hasar meydana geldi. Saldırının "TİKKO militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

Ankara Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Yuda Yorum, otomobile yerleştirilen bombanın 7 Haziran sabahı saat 07.50'de patlaması sonucunda yaralandı. Çankaya Kuloğlu Sokak'ta meydana gelen olayda dört otomobil tahrip oldu, çevredeki binalar hasar gördü. Ankara'daki Musevi cemaatinin başkanı olan Yuda Yorum, bir süredir "Milliyetçi Gençlik" imzalı tehdit mektupları alıyordu. Olaydan sonra gazetelere telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, "eylemin Türkiye Ülkücü Şeriatçı Komandolar Ordusu (TÜŞKO) tarafından yapıldığını" bildirdi.

2 Temmuz günü İstanbul Mecidiyeköy Geçici Güneş sokakta bulunan bir evin bahçe- sinde bulunan çöplerin yakılarak imha edilmek istenmesi sırasında bir patlama oldu. Patlama sonucunda Murat ve Nimet Aydemir ile çocukları Ali Aydemir (8), akrabaları Aydın Aydemir ve Kamile Akyol yaralandı. Patlama sonucunda yerde 20-30 cm. derinliğinde, bir metre çapında bir çukur açıldı. Polis yetkilileri, patlamaya çöplerin arasına bırakılan molotof kok- teylinin yol açtığını bildirdiler. Molotof kokteylinin kim tarafından ve hangi amaçla bahçeye bırakıldığı öğrenilemedi.

Malatya İnönü Caddesi üzerindeki bir sinemanın tuvaletinde 9 Temmuz günü saat 13.00 sıralarında meydana gelen bomba patlaması sonucunda Abdullah Köse (18) adlı genç öldü. Bombalanan sinemada genellikle porno filmler gösterildiği öğrenildi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

İstanbul Yenikapı'daki bir otoparkta duran, Romanyalı turistlere ait bir otobüsün altına kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba 2 Ağustos günü saat 16.15 sıralarında patladı. Patlama sonucunda ölen ve yaralanan olmadı, ancak otobüste hasar meydana geldi. Olaydan sonra gazetelere telefon eden bir kişi, "otobüsün fuhuş yapan Romanyalı kadınları protesto için İBDA-C militanları tarafından bombalandığını" bildirdi.

İstanbul'da 5 ayrı yere bırakılan bombaların 27 Ağustos gecesi peş peşe patlaması sonucunda 2 kişi öldü, 40 kişi yaralandı. İstiklal Caddesi üzerindeki Ağa Camisi civarındaki bir çöp kutusuna bırakılan bomba saat 21.15 sıralarında patladı. Bu olaydan bir dakika sonra, ilk patlamanın meydana geldiği yere 100 metre uzaklıktaki başka bir çöp kutusunda da patlama oldu. Patlamalar sonucunda Ferhat Kaya (24) adlı kişi ile Abir Süfyan (25) adlı Ürdünlü kadın öldü, 5'i yabancı uyruklu 32 kişi yaralandı. Aksaray Laleli Azimkar Sokak'daki içkili bir lokantaya bırakılan bombanın saat 21.30'da patlaması sonucunda ise Romanyalı 6 kişi ile 2 garson yaralandı. Aynı saatlerde DSP'nin Beykoz İlçe Merkezi'nde de bomba patladı. Binada kimsenin bulunmaması nedeniyle ölen ve yaralananın olmadığı patlama çevrede hasara yol açtı. 5. bombalı saldırı ise Tuzla'da meydana geldi. Tuzla Piyade Okulu yakınlarına bırakılan saatli bombanın saat 02.00 sıralarında patlaması sonucunda ölen ve yaralanan olmadı, ancak hasar meydana geldi. İstiklal Caddesi ve Aksaray'daki patlamaların sorumluluğunu PKK üstlendi. Avrupa'da faaliyet gösteren DEM Ajansı arayan bir kişi, eylemin, PKK'nın Kuzey Irak'ta Barzani'ye karşı başlattığı saldırıyı desteklemek amacıyla yapıldığını bildirdi. DSP Beykoz İlçe Merkezi'ne düzenlenen saldırının sorumluluğunu ise İBDA-C adlı radikal İslamcı örgüt üstlendi.

Bombalı saldırılar, Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu Başkanı Claudia Roth ve Birleşik Sosyalist Parti (BSP) üyeleri tarafından protesto edildi. 30 Ağustos günü BSP Beyoğlu İlçe Örgütü önünde toplanan protestocu grup, bomba patlayan yerlere kırmızı karanfiller bıraktı. Gösteri sırasında yapılan açıklamada, bombaların doğrudan halkı hedef aldığı vurgulanarak, "Halkı hedef alan her türlü terör ve şiddetin karşısında olduğumuzu ifade ediyoruz. Bombaların, içinde bulunduğumuz barış haftasında barış, demokrasi ve özgürlük taleplerinin yükseldiği bir dönemde patlaması, saldırının failleri konusunda küçümsenemeyecek ipuçları vermektedir. Patlayan bombaların arkasında demokrasiyi, özgürlüğü, potansiyel tehlike olarak gören, iplerin daima kendi ellerinde olması için şiddet ve terörden medet uman güçler vardır," denildi.

29 Ağustos günü saat 23.45 sıralarında İstanbul Bahçelievler Yayla Mahallesi Çamlık Caddesi'ndeki bir evde meydana gelen patlama sonucunda Nizamettin Abik (20) ve Seyfettin Abik (24) adlı iki kardeş öldü. Patlama sırasında evde bulunan ve hafif şekilde yaralanan, Seyfettin Abik'in eşi Songül Abik de götürüldüğü hastanede polis tarafından gözaltına alındı. Songül Abik daha sonra İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Polis yetkilileri, patlamanın Nizamettin Abik'in bomba imal ettiği sırada meydana geldiğini bildirdiler.

3 Eylül günü saat 22.00 sıralarında İstanbul Fatih Karagümrük'de faaliyet gösteren "Küçüğüm" adlı bir birahaneye kimliği belirsiz kişi ya da kişiler tarafından silahlı saldırı düzenlendi. Saldırı sonucunda Kayhan İleri (32) adlı kişi öldü, 5 kişi de yaralandı. Saldırının "İBDA-C militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

İstanbul'un Karaköy semti Alageyik sokakta bulunan genelevin giriş kapısının karşısına kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba 4 Eylül günü saat 22.15 sıralarında patladı. Patlama sonucunda Paşa Bulut, Cemil Yılmaz ve Servet Taştan adlı 3 kişi yaralandı. Olaydan sonra gazetelere telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, "saldırımın İBDA-C militanları tarafından düzenlendiğini" bildirdi.

İzmir'in Gaziemir ilçesindeki askeri birliklerin yakınlarında bulunan ve hafta sonu izinine çıkan askerlerin gittiği bir kafeteryanın önündeki çöp bidonuna kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba 17 Eylül günü saat 09.45 sıralarında patladı. Patlama sonucunda Muzaffer Yıldız (seyyar satıcı-35), Sefer Ağlar (er-21), Veli Erefe (emekli öğretmen-51), Nadir Sakallıoğlu (ayakkabıcı-58) ve Selami Sayler (er-20) adlı 5 kişi öldü, 4'ü asker, 2'si çocuk, 7'si kadın 27 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Kemal Dönmez (68), Sabri Akçay (31), Hüseyin Kara (29), Mesut Çetinbaş (asteğmen), Sabahattin Ergün (er-20), Mehmet İnceer, Mehmet Borutay (er-21), Mehmet Polat, İbrahim Tezcan (43), Emriye Deniz (45), İrfan Şenses (44), Feyzi Doğan (er-21), Arif Kebapçı (12), Aysel Sokulluoğlu (48), Ramiz Kahraman (15), Muhlis Doğan, Erol Karaca (32), İlknur Dönmez, Emine Ceylan, Nurettin Özyurt, Nihat Ceylan (24), Recep Çetinbaş, Sefa Ata, Derya Kuru, Hakkı Çelik, Naime Teker ve Gülşen Teker." Bombalı saldırının "PKK militanları tarafından düzenlendiği" bildirildi.

Polis tarafından düzenlenen operasyonlar sonucunda, "Gaziemir'deki bombalı saldırıya katılmakla" suçlanan Fesih Yavaş, Emin Bayar (HADEP Buca İlçe Başkanı), Mehmet Ali Durak, Fesih Ekin ve Erhan Denice adlı 5 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Fesih Yavaş, Emin Bayar ve Mehmet Ali Durak tutuklandı, Fesih Ekin ve Erhan Denice ise tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Emin Bayar'ın tutuklanmasına tepki gösteren HADEP İzmir İl Başkanı Cevdet Turgut, HADEP Buca İlçe Başkanı Emin Bayar'ın soruşturma bile tamamlanmadan kamuoyuna suçlu olarak gösterildiğini söyledi. Cevdet Turgut, 8 Ekim günü yaptığı basın toplantısında İzmir Emniyet Müdürlüğü'nün kendisini hem savcı, hem de yargıç yerine koyarak, basın aracılığıyla hem ilçe başkanını, hem de HADEP'i kamuoyu önünde mahkum etmeye çalıştığını savundu. Bazı gazetelerde yer alan "3 HADEP üyesi gözaltına alındı." şeklindeki haberlere de tepki gösteren Cevdet Turgut, olayla ilgili olarak gözaltına alınanlardan Emin Bayar dışındakilerin partileriyle bir ilgilerinin bulunmadığını bildirdi. Olayla ilgili olarak daha sonra Hasan Aşkın adlı bir genç de tutuklandı. Hasan Aşkın'ın, kafeteryaya bomba yerleştiren 2 kişiden biri olduğu öne sürüldü.

Bu arada HADEP Gaziemir İlçe Merkezi 19 Eylül gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Binada kimsenin bulunmaması nedeniyle ölen ve yaralananın olmadığı saldırı büyük hasara yol açtı. HADEP Gaziemir İlçe Başkanı Levent Kandemir, 5 kişinin ölümlüyle sonuçlanan bombalı saldırıdan hemen sonra parti binalarının bombalanmasının dikkat çekici olduğunu söyledi.

İstanbul'da genelev işleten Matild Manukyan (61) adlı kadın, İstanbul Şişli Abide-i Hürriyet Caddesi üzerinde bulunan evinin girişine bırakılan bombanın 27 Eylül günü saat 02.00 sıralarında patlaması sonucunda yaralandı. Olayda Matild Manukyan'ın şoförü Necati Akça ile koruması Mehmet Urhan öldü. Patlamadan 3-4 saat sonra bazı gazetelere telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, "bombanın İBDA-C militanları tarafından bırakıldığını" bildirdi. Polis yetkilileri ise "olaya doğal gaz patlamasının yol açtığını" savunarak "ortada bir bombalı saldırı bulunmadığını" söylediler. Polis yetkililerinin bu açıklaması kısa sürede yalanlandı. Yapılan incelemede patlamaya saatli bir bombanın yol açtığı kesinleşti. 1996 yılında bazı yayın organlarında, "saldırımın Matild Manukyan'a değil de koruması Mehmet Urhan'a karşı

karanlık güçler tarafından düzenlendiğine" dair haberler çıktı. Son 4-5 yıldır Türkiye'deki vergi ödeme rekortmenleri arasında yer alan Matild Manukyan geçen yıllarda da çeşitli saldırılara maruz kalmıştı.

İstanbul Küçükçekmece Sefaköy mahallesindeki boş bir arsaya kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombanın 4 Ekim günü sabah saatlerinde patlaması sonucunda Ercan Gülser (10) ve Emre Gülser (5) adlı iki çocuk hafif şekilde yaralandı. Eylemin sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Gaziantep'in alışveriş merkezlerinin bulunduğu Mütercim Asım Caddesi ile Hürriyet Caddesi'ndeki çöp kutularına kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bombalar 6 Kasım günü saat 12.30 sıralarında peş peşe patladı. Patlamalar sonucunda biri ağır 9 kişi yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Nuriye Güler (40-ağır), Hüseyin Yılmaz (25), Murat Uz (23), Nuray Erken, Oya Gültekin (26), Ülger Çelik (35), Mehmet Dingil (40), Veli Çelik (28) ve Orhan Günebakan (14)." Saldırının sorumluluğunu İBDA-C üstlendi.

Gaziantep'in Kayaönü mahallesindeki bir ortaokulun bahçesine kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba 12 Kasım günü saat 13.00 sıralarında patladı. Patlamada İbrahim Halil Taşkın (9), Erdal Taşkın (11) ve Ökkeş Cinkılıç (12) adlı 3 çocuk yaralandı. Bu olaydan kısa süre sonra Gaziantep'in Şehreküstü mahallesinde ikinci bir bomba patladı. Bu patlamada ölen ve yaralanan olmadı. Saldırıların sorumluluğunu İBDA-C üstlendi.

Gaziantep şehir merkezinde bulunan 5 banka şubesine 26 Kasım günü akşam saatlerinde kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalar bırakıldı. Bırakılan bombalardan 4'ü patladı. Patlamalar hasara yol açtı. Belediye Caddesi üzerindeki bir banka şubesine bırakılan bomba ise polisler tarafından imha edilmek istendi. Bombanın imha sırasında patlaması sonucunda Bahri Şahin adlı bomba imha uzmanı öldü. Saldırıların sorumluluğunu üstlenen İBDA-C tarafından gazetelere gönderilen bildiride, "Gaziantep, İBDA-C militanlarının akımlarıyla sarsılıyor. Kasım ayı başındaki Mütercim Asım taaruzundan sonra 26 Kasım gecesi de şehir merkezinde 6 yere bomba konuldu." denildi.

İstanbul'un Çemberlitaş semtindeki Birlik Vakfı'nın önüne bırakılan bombanın 26 Kasım günü saat 21.00 sıralarında patlaması sonucunda 4 turist yaralandı. Saldırının sorumluluğunu İBDA-C üstlendi.

İstanbul Harbiye İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören Zafer Avşar, Kemal Genç ve Sezai Polat adlı üç çocuk, 9 Aralık günü Taksim Parkı'nda buldukları hediye paketi şeklindeki bir kutu içindeki bombanın patlaması sonucunda yaralandı. Bombanın Taksim Meydanı'na kim tarafından ve hangi amaçla bırakıldığı öğrenilemedi.

i)- Örgüt infazları, suikastler

Polisler, memur ve öğretmen gibi kamu görevlileri, devlete ait inşaatlarda çalışan işçiler, parti üyeleri, itirafçılar, köy korucuları ile "ajanlık yaptıkları" öne sürülen ya da "devlet yanlısı" olarak tanımlanan bazı kişilere karşı düzenlenen saldırı ve suikastler daha önceki yıllara göre azalmasına karşın 1995 yılında da devam etti. Bu saldırıların önemli bir bölümü yine PKK militanları tarafından ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde gerçekleştirildi. PKK ile DHKP-C, Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği (TİKB), İslami Hareket, Marksist Leninist Komünist Parti (MLKP) ve TİKKO gibi grupların düzenlediği saldırı ve suikastler sonucunda, aşağıda ayrıntılı dökümü yapılan toplam 99 kişi öldürüldü. (Benzer saldırılarda 1992 yılında 285, 1993 yılında 341, 1994 yılında da 218 kişi öldürülmüştü.)

Er ve Erbaş	4	Memur-İşçi	2
Astsubay	1	Belediye Başkanı	1
Köy korucusu	6	Öğretmen	3
Polis-Bekçi	8	Şoför	4
Seçim toplantısı	1	Muhtar	3
Baro Başkanı	1	İtirafçı	5
Örgüte ihanet	7	Muhbir	18
Diğer	6	Devlet yanlısı	29

* * * * *

Adı ve soyadı	Olay yeri	Tarihi	Gerekeçe	Örgüt
001)- Ali Elitaş	Mersin	00 Ocak 1995	Muhbir	PKK
002)- Murat Yaşar (18)	Sason-Erdemli k.	16 Ocak 1995	Devlet yanlısı	PKK
003)- Reşit Çoban	Sason-Erdemli k.	16 Ocak 1995	Devlet yanlısı	PKK
004)- Hayrettin Aslan (38)	Hatay-Dörtyol	18 Ocak 1995	Devlet yanlısı	PKK
005)- Ünal Koca (33)	Hatay-Dörtyol	18 Ocak 1995	Devlet yanlısı	PKK
006)- Hasan Koca (35)	Hatay-Dörtyol	18 Ocak 1995	Devlet yanlısı	PKK
007)- İsa Koca (37)	Hatay-Dörtyol	18 Ocak 1995	Devlet yanlısı	PKK
008)- Halil Balan (28)	İstanbul	18 Ocak 1995	Korucu	PKK
009)- Nebil Polat (18)	Adana	03 Mart 1995	Muhbir	PKK
010)- Hüseyin Kurt	Adana	04 Mart 1995	Muhbir	PKK
011)- Reşit Şimşek	Adana	04 Mart 1995	Muhbir	PKK
012)- Latife Erener (35)	Bayrampaşa Cez.	05 Mart 1995	Örgüte ihanet	DHKP-C
013)- Kemal Tekin	Nazımiye	07 Nisan 1995	Belediye Başk.	PKK
014)- Edip Canpolat (36)	Batman-Kozluk	09 Nisan 1995	Şoför	PKK
015)- Hasan Tanrıverdi (45)	Batman-Kozluk	09 Nisan 1995	Şoför	PKK
016)- Musa Karagöz (52)	Batman-Kozluk	09 Nisan 1995	Şoför	PKK
017)- Mehmet Efe (22)	Batman-Kozluk	09 Nisan 1995	Şoför	PKK
018)- Ali Aslan (28)	İstanbul	17 Nisan 1995	Muhtar	DHKP-C
019)- Mehmet Yıldız (Simo)	Tunceli	00 Mayıs 1995	Muhbir	DHKP-C
020)- Emin Işık	Kurtalan-Beykent	10 Mayıs 1995	İtirafçı	PKK
021)- Bedran	Kurtalan-Beykent	10 Mayıs 1995	İtirafçı	PKK
022)- Cemil Arslan (25)	İstanbul	11 Mayıs 1995	Muhbir	DHKP-C
023)- Hakim Bakır	Nusaybin	14 Mayıs 1995	İtirafçı	PKK
024)- Hasan Daş	Adana	18 Mayıs 1995	Muhbir	PKK
025)- Mehmet Emin Yeşilova	Adana	18 Mayıs 1995		PKK
026)- Mehmet Karaoğlu	Hozat-Tavuklar	20 Mayıs 1995	Muhbir	DHKP-C
027)- Emin Bal (44)	İstanbul	22 Mayıs 1995	Korucu	PKK
028)- Cumhuri Bahadır (22)	Ağrı-Patnos yolu	25 Mayıs 1995	Devlet yanlısı	PKK
029)- Halil Aslan	Adana-Osmaniye	26 Mayıs 1995	İhanet	PKK
030)- Mehmet Demir	Gaziantep-Kilis	00 Haziran 1995	Muhbir	MLKP
031)- Rüştü Erdem	İstanbul	09 Haziran 1995	Polis	DHKP-C
032)- Hasan Levent (33)	İstanbul	16 Haziran 1995	Muhbir	DHKP-C
033)- Musa Kapıdan (47)	Hatay-Kırıkhan	17 Haziran 1995	Devlet yanlısı	PKK
034)- Seyfettin Uzun (23)	Hatay-Kırıkhan	17 Haziran 1995	Devlet yanlısı	PKK
035)- Nihat Yılmaz (25)	Hatay-Kırıkhan	17 Haziran 1995	Devlet yanlısı	PKK
036)- Ali Niyazi Bila	Adana-Osmaniye	25 Haziran 1995	Devlet yanlısı	PKK
037)- Ali Yokuş (70)	Adana-Osmaniye	25 Haziran 1995	Devlet yanlısı	PKK

038)- Aliye Yokuş (65)	Adana-Osmaniye	25 Haziran 1995	Devlet yanlısı	PKK
039)- Hilal Füsün Ünlü (24)	Ankara Cezaevi	28 Haziran 1995	İhanet	DHKP-C
040)- Ramazan Çetin (42)	İstanbul	08 Temmuz 1995	Muhbir	DHKP-C
041)- Hüseyin Sakat	Maraş-Ekinözü	09 Temmuz 1995	Devlet yanlısı	PKK
042)- Reşit Aslanbaş (40)	Çağlayancerit	10 Temmuz 1995	Çoban	PKK
043)- Süleyman Gönen (45)	Çağlayancerit	10 Temmuz 1995	Çoban	PKK
044)- Mehmet Çokyaşa	Tokat-Reşadiye	12 Temmuz 1995	Muhbir	DHKP-C
045)- Enver Bilir (47)	İstanbul	14 Temmuz 1995	Korucu	PKK
046)- Süleyman Ünsal	İstanbul	16 Temmuz 1995	Polis	DHKP-C
047)- Mustafa Güngör (30)	İstanbul	16 Temmuz 1995	Polis	DHKP-C
048)- Mehmet Konur (25)	Bitlis-Mutki	17 Temmuz 1995	Devlet yanlısı	PKK
049)- Abdülkadir Ülük	Silvan-Görmez k.	20 Temmuz 1995	Muhtar	PKK
050)- İmam Boztaş	Mazgirt-Alanyazı	21 Temmuz 1995	Muhtar	TİKKO
051)- Ali Günday (35)	Gümüşhane	25 Temmuz 1995	Baro Başkanı	İslami H.
052)- Emrah Sarıtaş (18)	İstanbul	02 Ağustos 1995	Muhbir	TİKB
053)- Engil Topal (19)	İstanbul	02 Ağustos 1995	Muhbir	TİKB
054)- Mehmet Salih Türe	İstanbul	02 Ağustos 1995	Muhbir	PKK
055)- Mehmet Kale (32)	Bingöl-Elmalı k.	09 Ağustos 1995	Memur	PKK
056)- Ahmet Çagan (42)	Bingöl-Elmalı k.	09 Ağustos 1995	Memur	PKK
057)- Kutbettin Akkaya	Bitlis-Güroymak	19 Ağustos 1995	Devlet yanlısı	PKK
058)- Ethem Akkaya	Bitlis-Güroymak	19 Ağustos 1995	Devlet yanlısı	PKK
059)- Ekrem Akkaya	Bitlis-Güroymak	19 Ağustos 1995	Devlet yanlısı	PKK
060)- Diyadin Akkaya	Bitlis-Güroymak	19 Ağustos 1995	Devlet yanlısı	PKK
061)- Kadir Kılıç (16)	Çat-Ağa köyü	25 Ağustos 1995	Devlet yanlısı	PKK
062)- Halim Kılıç (13)	Çat-Ağa köyü	25 Ağustos 1995	Devlet yanlısı	PKK
063)- Maşallah Akçil (27)	Hasköy-İkizdere	27 Ağustos 1995	Devlet yanlısı	PKK
064)- Cüneyt Akçil	Hasköy-İkizdere	27 Ağustos 1995	Devlet yanlısı	PKK
065)- Faruk Doğanekin	Adana	31 Ağustos 1995		PKK
066)- Çetin Çetinkaya	Hozat	00 Eylül 1995	Örgüte ihanet	DHKP-C
067)- Kenan Güngördü	Hozat	00 Eylül 1995	Örgüte ihanet	DHKP-C
068)- Gülseren Deniz	Hozat	00 Eylül 1995	Örgüte ihanet	DHKP-C
069)- Sabri Seylan	Van	05 Eylül 1995	Korucu	PKK
070)- Ramazan Baran	Çemişkezek	12 Eylül 1995	Korucu	PKK
071)- Habib Kaya	Çemişkezek	12 Eylül 1995	Korucu	PKK
072)- Murat Namdar (23)	Sivas-Zara	23 Eylül 1995	Astsubay	PKK
073)- Yılmaz Gezder (28)	Sivas-Zara	23 Eylül 1995	Devlet yanlısı	PKK
074)- Namık Gezder (22)	Sivas-Zara	23 Eylül 1995	Devlet yanlısı	PKK
075)- Murat Karayigit (23)	Sivas-Zara	23 Eylül 1995	Devlet yanlısı	PKK
076)- H. Çetin Müftüoğlu (21)	Sivas-Zara	23 Eylül 1995	Devlet yanlısı	PKK
077)- Mahmut Balci (30)	İzmir	25 Eylül 1995	Devlet yanlısı	PKK
078)- Şakir Tosun	İstanbul	27 Eylül 1995	Polis	DHKP-C
079)- Tarkan Yağcı	İstanbul	28 Eylül 1995	Er	DHKP-C
080)- Savaş Serdar Öztürk	İstanbul	28 Eylül 1995	Er	DHKP-C
081)- Ali Ünlü (22)	İstanbul	02 Ekim 1995	Polis	DHKP-C
082)- Hüseyin Kocabaş (33)	Malatya-Sivas	12 Ekim 1995	Öğretmen	PKK
083)- Necdet Öztürk (35)	Malatya-Sivas	12 Ekim 1995	Bekçi	PKK
084)- Serhat Korkmaz (24)	Yüksekova	15 Ekim 1995	Muhbir	PKK
085)- Ali Kaya Erdem (39)	İstanbul	19 Ekim 1995	Polis	DHKP-C
086)- Fahrettin Güray	İstanbul	27 Ekim 1995	Devlet yanlısı	PKK
087)- Ökkeş Kaya (28)	Dargeçit	28 Ekim 1995	Öğretmen	PKK
088)- Gürkan Arıttürk (25)	Dargeçit	28 Ekim 1995	Öğretmen	PKK

089)-Selim Korkmaz	Dargeçit	30 Ekim 1995	Müteahhit	PKK
090)-Yıldız Kapucu	İstanbul	05 Kasım 1995	Muhbir	PKK
091)-Tuncer Bağdathoğlu (36)	İstanbul	13 Kasım 1995	Örgüte ihanet	DHKP-C
092)-Ertuğrul Kaya (17)	İstanbul	30 Kasım 1995	Muhbir	TKEP-L
093)-Murat Aldemir (25)	İstanbul	03 Aralık 1995	İntikam	DHKP-C
094)-Satılmış Yıldırım	İstanbul	10 Aralık 1995	Er	DHKP-C
095)-Hüseyin Özdamar	İstanbul	10 Aralık 1995	Er	DHKP-C
096)-Murat Allı (16)	İstanbul	10 Aralık 1995	Seçim toplantısı	DHKP-C
097)-Vahdet Demirtaş	Kızıltepe	11 Aralık 1995	İtirafçı	PKK
098)-Adil Gözalıcı (33)	İstanbul	22 Aralık 1995	Polis	DHKP-C
099)-Kemal Benli	Mersin	25 Aralık 1995	İtirafçı	PKK

k)- Eğitim ve öğretmenler

Çatışma ve saldırılar ile bölgede yaşanan olayların, eğitim ve öğretim faaliyetlerine olumsuz etkisi 1995 yılında da devam etti. Yine çeşitli nedenlerden ötürü okullar eğitime kapandı, bölgede görev yapan öğretmenler çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kaldı, öğretmenlere saldırılar (*) düzenlendi, okullar tahrip edildi. Faili meçhul cinayetler, azalarak da olsa sürdü. Okullardaki öğrenci sayısı büyük ölçüde düştü.

Bölgede 1992 ve 1993 yılında çeşitli nedenlerle toplam 1157 ilk ve orta dereceli okul kapandı. Okulların kapatılmasına, "köylerin boşaltılması, güvenliğin sağlanamaması, öğrencilerin okula gitmemesi, öğretmen atanamaması, öğretmenlerin göreve başlamaması, onarım, okul binalarının PKK militanları tarafından yakılması, öğrenci azlığı, araç-gereç yokluğu ve yıkılma" gibi gerekçeler gösterildi. Bölgedeki kapalı okul sayısı 1994 yılında hızla arttı. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Nevzat Ayaz, 1994 yılının Ekim ayında yaptığı açıklamada Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 351'i öğretmensizlik, 1891'i de güvenlik nedeniyle olmak üzere 2 bin 242 okulun öğretime kapalı olduğunu söyledi. Kapalı okul sayısı 1995 yılı ortalarında 4 bine, yeni öğretim döneminin başladığı Eylül ayında ise 5 bin 615'e (***) yükseldi. Kapalı okullardan 369'unun yakıldığı belirlendi. Ayrıca, köy ve mezra gibi küçük yerleşim birimlerine okul yapımından vazgeçildi, ilköğretim ve yatılı bölge okullarının yapımına öncelik verildi.

Bölgedeki ilk ve orta dereceli okulların bazıları kısmen ya da tamamen askeri amaçlar için kullanılmaya başlandı. Örneğin; Diyarbakır'ın Hani ilçesi yakınlarında 8 Mayıs günü çıkan çatışmadan sonra bölgeye gelen 1000 kadar asker ilçe merkezindeki Hürriyet İlkokulu, Hani Yatılı Bölge İlkokulu ve Orman Müdürlüğü binasına yerleştirildi. Hani'de yaşayanlar, askerlerin yatılı okulun arkasındaki ağaçları kestiğini ve bazı evlerin üzerine mevzi kurduğunu belirterek, "Bu durumdan çok rahatsız oluyoruz. İki kez jandarmaya başvurduk. Ancak başvurumuzu kabul etmeyerek bize hakaret ettiler." dediler.

Tunceli'de Mart ayı ortalarında başlatılan operasyona katılan asker ve özel tim görevlilerinin bir bölümü, şehir merkezindeki yurt, sağlık ocağı ve yatılı bölge okulları ile Tunceli Meslek Yüksek Okulu'nu kışla olarak kullanmaya başladı. Çadır ve askeri araçlarıyla kampü-

(*) PKK'nin öğretmenlere ve eğitim kurumlarına yönelik tavrında 1994 yılından itibaren bazı değişiklikler oldu. Bunun sonucunda PKK militanlarının öğretmenlere yönelik saldırıları, 1995 yılı başından itibaren birkaç istisna eylem dışında son buldu.

(**) Örneğin; Ağrı'da 227'si güvenlik, 73'ü öğretmensizlik, 62'si de öğrenci azlığı, yakılma-yıkılma ve göç nedeniyle olmak üzere toplam 362, Muş'ta 197'si güvenlik, 38'i de öğretmensizlik nedeniyle olmak üzere toplam 235, Bitlis'te 160'ı güvenlik, 16'sı öğretmensizlik, 68'i de öğrenci azlığı, yakılma-yıkılma ve göç nedeniyle olmak üzere toplam 244, Van'da toplam 234, Erzurum'da ise 35 okul kapalı bulunuyor.

se yerleşen askerler, okuldaki olanaklardan da öncelikli olarak yararlandılar. Okulda barınan asker sayısı zaman zaman 5 bini aştı. Öğrenciler, kışlaya dönüştürülen kampüste öğrenim görmelerinin mümkün olmadığını, askerlerle birlikte eğitim yapmak zorunda kaldıklarını ve askerlerin okula yerleşmelerinden sonra her gece korkulu saatler geçirdiklerini belirterek, "Can güvenliğimiz yok. Bir çatışma çıksa olan bize olur." dediler.

Öğretmenlere saldırılar

1995 yılında, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde görev yapan öğretmenlere yönelik silahlı ve bombalı saldırılar sonucunda 7 öğretmen öldürüldü, 8 öğretmen yaralandı. Öğretmenlerden 3'ü PKK militanlarının saldırısı sonucunda, 3'ü faili meçhul cinayetler nedeniyle, biri de Batman'daki bir bombalı saldırı sırasında (Ayrıntılı bilgi sayfa 115-116'da.) yaşamını yitirdi.

01)- Hüseyin Kılıç (41)	Mersin-Tarsus	14 Ocak 1995	FM
02)- Şeyho Kurtulmuş (24)	Batman	25 Mayıs 1995	Bomba
03)- Necati Çiçek	Diyarbakır	26 Eylül 1995	FM
04)- Hüseyin Kocabaş (33)	Malatya-Sivas arası	12 Ekim 1995	PKK
05)- Ökkeş Kaya (28)	Mardin-Dargeçit	28 Ekim 1995	PKK
06)- Gürkan Arıttürk (36)	Mardin-Dargeçit	28 Ekim 1995	PKK
07)- Mehmet Atmaca (36)	Van	21 Kasım 1995	FM

Mersin Kız Meslek Lisesi'nde görev yapan Hüseyin Kılıç (41) adlı öğretmen 14 Ocak günü Tarsus'daki Cetvel Nehri yakınlarında ölü bulundu. Yetkililer, cesette darp izi olmadığını söylediler. 13 Ocak günü saat 23.00'e kadar Hüseyin Kılıç'la birlikte Tarsus Öğretmenevi'nde oturan İlhami Özer, Hüseyin Kılıç'ın ölümünde kuşkular olduğunu belirterek, "Sohbet için öğretmenler lokalinde oturduk. Bu sırada Hüseyin, zafer işareti yaptı. Bunun üzerine orada bulunan bir MHP'li öğretmen bozkurt işareti yapınca tartışma çıktı. Ben Hüseyin'i alıp dışarı çıktım. 20-30 metre yürüdüktan sonra 5 metre ötede bulunan bakkala sigara almaya gittim. Bu sırada bir polis otosu Hüseyin'in yanına geldi ve onu alıp gitti. Ertesi gün Hüseyin'in ölü bulunduğunu duydum. Ne olduğunu hala anlayabilmiş değilim. Cinayetten şüpheleniyorum. Olaydan sonra Tarsus Emniyet Müdürlüğü'nde ifadem alındı. Ifademde, polislerin Hüseyin'i alıp götürdüğünü belirttim." dedi.

Mayıs ayı başında Kars'ın Sarıkamış ilçesi kırsal kesiminde PKK militanları ile askerler arasında çıkan çatışmadan sonra, Erzurum'un Horasan ilçesine bağlı Eğertaş köyünde görev yapan Kenan Baysu kaçırıldı. Kenan Baysu, 28 Mayıs günü serbest bırakıldı.

26 Eylül sabahı Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde kimliği belirsiz kişilerin saldırısına uğrayan Necati Çiçek adlı öğretmen bıçaklanarak öldürüldü. Necati Çiçek'in İmam Hatip Lisesi'nde müdür yardımcısı olarak görev yaptığı öğrenildi.

12 Ekim gecesi Malatya ile Sivas arasındaki karayolunu Alacahan kasabası yakınlarında kesen bir grup PKK militanı, yoldan geçen bir araçta bulunan Hüseyin Kocabaş adlı öğretmen ile Necdet Öztürk adlı özel güvenlik görevlisini kurşuna dizerek öldürdü.

Mardin'in Dargeçit ilçesindeki evlerine 28 Ekim gecesi baskın yapan PKK militanları tarafından kaçırılan Ökkeş Kaya (28) ve Gürkan Arıttürk (25) adlı öğretmenler ile Selim Korkmaz adlı müteahhit 30 Ekim sabahı Bağözü köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Ökkeş Kaya, Gürkan Arıttürk ve Selim Korkmaz'ın kurşuna dizilerek öldürüldüğü belirlendi.

21 Kasım günü saat 21.00 sıralarında Van'ın Cevdet Paşa mahallesindeki evinin önünde kimliği belirsiz 3 kişinin silahlı saldırısına uğrayan Mehmet Atmaca adlı öğretmen vurularak öldü. Mehmet Atmaca'nın Van Ferit Melen İlkokulu'nda görev yaptığı öğrenildi.

Diyarbakır ile Lice arasındaki karayolunu 21 Kasım akşamı kesen bir grup PKK militanı, aralarında Köksal Gümüş, Kadri Tursun ve Hakan Güler adlı öğretmenlerin de bulunduğu 17 kişiyi kaçırdı. Kaçırılan 17 kişiden 3 öğretmen dışında kalanların serbest bırakıldı. Kaçırılan 3 öğretmenden Hakan Güler'in (24) annesi Günay Güler, oğlunun kurtulması için tüm olanakların kullanılmasını istedi. Diyarbakır Milli Eğitim Müdürlüğü'nün olaya gereken duyarlılığı göstermediğini belirten Günay Güler, "Oğlumun kaçırıldığı bize haber verilmedi. Olayı tesadüfen öğrendik. Bu kadar sorumsuzluk olmaz." dedi. İHD Diyarbakır Şubesi Başkanı Mahmut Şakar da 27 Aralık günü yaptığı açıklamada, PKK tarafından kaçırılan 3 öğretmenin serbest bırakılmasını istedi. Mahmut Şakar, "İlan edilen ateşkes, toplum nezdinde olumlu bir hava yaratmıştır. Kürt sorununun politik çözümüne yönelik barışçıl ortamın sağlanması için başlangıç olmuştur. Bu kapsamda başta öğretmenler olmak üzere, PKK'nin elinde bulunan tüm esirler serbest bırakılmalıdır." dedi.

Uluslararası Af Örgütü tarafından Aralık ayı sonunda yayımlanan bildiride ise "öldürmelerinden endişe edildiği" belirtilen öğretmenlerin bir an önce serbest bırakılması istendi. Uluslararası Af Örgütü öğretmenlerin serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla bir kampanya başlattı, ayrıca PKK lideri Abdullah Öcalan'a da başvurdu. Öğretmenlerden Hakan Güler'in annesi Günay Güler, 10 Ocak 1996 tarihinde İHD Mersin Şubesi'nde yaptığı basın toplantısında oğlunun serbest bırakılmasını isteyerek, "Devlet bize yardımcı olmadı ve sahip çıkmadı. Diyarbakır İHD'ye başvurduk, fakat oğlumdan bir haber alamadık. Kürt ve Türk analarına bu savaşa alet olmamaları için çağrı yapıyorum." dedi. Oğluyla birlikte kaçırılan ve 27 Kasım günü serbest bırakılan Hakan Eşref adlı kişi ile görüştiğini belirten Günay Güler, "Hakan Eşref bana oğlum Hakan'ın ve diğerlerinin durumunun iyi olduğunu söyledi. Buradan çağrıda bulunuyorum; oğlumu ve diğer esirleri bırakınlar." şeklinde konuştu. Kaçırılan öğretmenlerden Kadri Tursun 12 Mart 1996 tarihinde, Köksal Gümüş ve Hakan Güler ise 1996 yılı Nisan ayında serbest bırakıldı.

TİHV'nin, Türkiye'nin güneydoğu ve doğusunda yıllardır devam eden çatışma ve saldırıların bölgedeki eğitime etkisini ve öldürülen öğretmenleri saptamak amacıyla hazırladığı rapor, Kasım ayında kamuoyuna açıklandı. "Olağanüstü Hal Bölgesi'nde Eğitim ve Öğretim" adlı rapora göre, PKK'nin silahlı eylemlere başladığı 15 Ağustos 1984 tarihinden 20 Kasım 1995 tarihine kadar geçen süre içinde silahlı-bombalı-satırlı-sopalı saldırılar ya da çatışma ve benzeri şiddet eylemleri sonucunda 143 öğretmen öldürüldü. Öğretmenlerden 91'i PKK militanlarının saldırıları, 47'si de faili meçhul cinayetler sonucunda öldü. Geriye kalan 5 öğretmenden 2'si gözaltında işkenceyle, biri TİKKO militanlarının düzenlediği saldırıda, 2'si de çatışmada kaza kurşunuyla vurularak öldürüldü.

Öldürülen, özellikle de faili meçhul cinayetlere kurban giden öğretmenlerin geride kalan yakınlarına gösterilen ilgisizlik 1995 yılında da zaman zaman gündeme geldi. Emine Kaplan'ın Cumhuriyet gazetesinin 11 Nisan 1995 tarihli sayısında yer alan "**Öğretmen Şehit Sayılmadı**" başlıklı haberi, bu konudaki çarpıcı bir örneği ortaya koydu:

(...) *Silvan Cumhuriyet İlkokulu'nda müdürlük görevini yürüttürken 7 Nisan 1994'te kimliği belirsiz kişilerin saldırısı sonucu kafası parçalanarak öldürülen Mehmet Ali Durak'ın şehitliği, Milli Eğitim Bakanlığı ve Emekli Sandığı arasında görüş ayrılığına yol açtı. Milli Eğitim Bakanlığı, Durak'ı "eğitim şehidi" ilan ederek ailesine yaklaşık 300 milyon liralık nakdi tazminat ödedi. Ayrıca, Milli Eğitim Vakfı tarafından 250 milyon lira, İLKSAN tarafından da 50 milyon lira para yardımı yapıldı. 24 Kasım Öğretmenler Günü'nde Milli Eğitim Bakanlığı'nun üst düzey bürokratları, Durak'ın ailesini ziyaret ederek başarı plaketi verdi.*

Bakanlık, tazminat işlemlerinin sona erdirilmesinin ardından, 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun uyarınca Durak'ın ailesine aylık bağlanması için Emekli Sandığı'na bir yazı gönderdi.

Emekli Sandığı, Milli Eğitim Bakanlığı'na gönderdiği yazıda, Diyarbakır DGM belgelerinden Durak'ın ölümünün "kişisel bir çatışmadan mı yoksa görevinden mi" kaynaklandığını belirlenemediğini belirtti. Emekli Sandığı, Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ölümünün nedeni açıklanmayan bir kişiye aylık bağlanması isteminin gerekçesinin de açıklanmasını istedi. Yazıda, "Bakanlığınızın yazısı ve ekinde gönderilen belgelerin tetkikinde olay günü ilgilinin Silvan ilçe merkezinde saat 15.00 sıralarında kimliği belirsiz kişilerin saldırısı sonucu öldüğü, ölüm olayının ise görevinin neden ve tesirinden mi, yoksa şahsi husumetten mi kaynaklandığı hususunda herhangi bir açıklama olmadığı halde hangi kaynağa dayanılarak aylık bağlanması talebinde bulunduğunuzun açıklanması gerekmektedir." denildi.

Emekli Sandığı yazısında, ailesine aylık bağlanabilmesi için Durak'ın devlet güçlerini sindirme amacına yönelik terör eylemlerinden dolayı öldürüldüğüne ilişkin mahkeme kararının gönderilmesi gerektiğini bildirdi. Aksi takdirde dosyanın işleminden kaldırılacağı vurgulanan yazıda, "Adı geçenin şahsi bir husumetten öldürülmeyip de devlet güçlerini sindirme amacına yönelik terör eylemlerinden dolayı öldürüldüğüne ilişkin iddianamesi, mahkeme kararı, adli ve idari makamlarca hazırlanan tahkikat evrakları ile diğer belge ve bilgilerin gönderilmesi hususunda bilgi edinilmesini arz ederiz." denildi.

Mehmet Ali Durak'ın yakınları, oğullarının öğrencileri cuma namazına göndermediği için sürekli tehdit edildiğini belirterek, "Cinayetin Hizbullah tarafından yapıldığı söyleniyor. PKK tarafından yapıldığını söyleyenler de var. Mehmet Ali'yi, öldürülmeden iki gün önce İstiklal Marşı söylenmemesi ve Türk bayrağı asılmaması için tehdit etmişler." diye konuştular.

1)- Sağlık sorunları ve sağlık personeli

Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşanan olaylar, bölgede görev yapan sağlık personelini de etkiledi. 1990 yılı başından 1994 yılı sonuna kadar geçen sürede, düzenlenen silahlı saldırılar sonucunda (tümü faili meçhul cinayet) 20'den fazla sağlık görevlisi öldü. Ancak 1995 yılında sağlık görevlilerine yönelik, ölümle sonuçlanan bir saldırı yaşanmadı. Bölgedeki sağlık hizmetleri iyice aksadı. Çocuk ölümlerindeki artış endişe verici boyutlara ulaştı. Özellikle, yıllardır yaşadıkları yerleşim merkezlerini terk ederek il ve ilçe merkezlerine göç edenler ciddi sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kaldı. Buralarda sık sık salgın hastalıklara tanık olundu.

Türk Tabipleri Birliği (TTB) Merkez Konseyi, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki sağlık hizmetlerinin durumu ile bölgede görev yapan sağlık personelinin sorunlarına ilişkin bir raporu 1994 yılı Mart ayında kamuoyuna açıklandı. TİHV tarafından İngilizce'ye çevrilerek yayımlanan raporda özetle şu görüşlere yer verildi: "Can güvenliği, bölgede yaşayan herkes için en önemli sorundur. Diyarbakır Devlet Hastanesi'ne her gün, faili meçhul olaylar sonucu ölen 3-8 kişi getirildiği belirtilmektedir. Kırdan kente ve doğudan batıya göç, akıl almaz boyutadadır. Diyarbakır kent merkezinde, bir evde 30-35 kişinin yaşadığından söz edilmektedir. Göç ve olağanüstü koşullar, halkın sağlık durumunu, sağlık hizmetlerini ve sağlık personelini olumsuz yönde etkilemektedir. Bölgede sağlıklı veri toplama ve gerekli sağlık hizmeti verme olanağı son derece kısıtlıdır. Eldeki veriler güvenilir değildir. Tüm göstergeler ve gözlemler, toplumun sağlık düzeyinin son yıllarda çok gerilediğini göstermektedir. Diyarbakır'ın nüfus artışıyla uyumlu olmayan altyapısı, çeşitli salgın hastalıkların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Olumsuz koşullar sağlık hizmetlerini ve sağlık personelini önemli derece etkilemektedir.

Yaygın personel göçü, sürgünler ve sağlık ocaklarının boşaltılması nedeniyle sağlık örgütü işlevini yerine getirememektedir. Tüm güçlükler ve engellere karşın, bölgede bulunan hekim ve sağlık personeli olanakları elverdiği ölçüde sağlık hizmeti vermeye çalışmaktadır. Buna karşılık, hekimler mesleğin gereklerini yerine getirirken baskı ve engellerle karşılaşmaktadır. Hasta muayene etmek ve rapor vermek zaman zaman suç sayılmaktadır. Bu nedenle ceza alan ve şu an cezaevinde bulunan meslektaşlarımız bulunmaktadır.”

Türk Tabipleri Birliği (TTB) yöneticilerinden Dr. Ata Soyer, (*) Ocak ayında kendisi ile yapılan bir söyleşide, bölgedeki sağlık sorunlarını ve sağlık personelinin içinde bulunduğu durumu şöyle anlattı:

“Olağanüstü Hal Bölgesi”nde sağlık hizmeti nitelik ve nicelik olarak yeterli değildir. Birincisi, sağlıklı olma noktasında bazı koşullar eksiktir. Altyapı yetersizliği önemli bir sorundur. Kanalizasyon, katı atıkların atılması, temiz içme suyu, çevre kirliliği gibi sorunlar had safhadadır. Bu sorunlar karşısında, çevre sağlığı hizmetleri oldukça yetersizdir. İkincisi, sağlık kurumlarının durumu diğer bölgelere kıyasla daha yetersizdir. Sağlık ocakları açısından baktığımızda Türkiye’de sağlık ocağı başına düşen nüfus 1993 yılı itibarıyla 13 bin 647 iken aynı dönemde Adıyaman, Ağrı, Bitlis, Diyarbakır, Şanlıurfa, Van, Batman ve Şırnak’ta bu daha fazladır. Ama bu resmi verilerle böyledir. Örneğin, Diyarbakır’daki 54 sağlık ocağından 11’i kapalıdır. Sağlık ocaklarından 7’sinde hekim yoktur. Bu çerçevede Diyarbakır’da 36 sağlık ocağının açık olduğu ve sağlık ocağı başına 30 bin 417 kişi düştüğü, bu rakamın da Türkiye ortalamasının üç misli olduğu görülmüştür.

1993 yılında Türkiye’de 454 kişiye bir hasta yatağı düşerken, bölgede Diyarbakır dışındaki tüm illerde bu ortalama aşılmıştır. Bu durumun nedeni, Diyarbakır’daki yataklı tedavi kurumlarının tüm bölgeye hizmet etmesidir. Yine kağıt üzerindeki rakamlara dayanarak yaptığımız bu değerlendirmeler; Kulp, Hazro, Çüngüş’de hiç hekim olmaması, Ergani, Lice ve Dicle’de sadece bir pratisyen hekim olması, yataklı tedavi kurumlarının alt yapısının oldukça yetersiz olması bilgileri ile birlikte yorumlandığında tablo daha da kararıyor. Sağlık personeli sayısına bakıldığında ise karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor. Türkiye’de uzman hekim başına 2268, pratisyen hekim başına 2194 kişi düşmektedir. Bölgeye bakıldığında Diyarbakır dışında uzman hekim/nüfus dengesinin oldukça kötü olduğu görülür. Şırnak’ta uzman hekim başına 43668 kişi, Bingöl’de 22815 kişi, Tunceli’de 22191 kişi ve Bitlis’te 22008 kişi düşmektedir. Son yıllarda bölgede yoğunlaşan çatışma ortamı bölge dışına hekim göçüne yol açmıştır.

(*) Sağlık Bakanlığı, Mart ayı içinde, JAMA adlı tıp dergisinin 1993 yılı Ağustos ayı sayısında yer alan bir makalede adı geçen Ata Soyer hakkında soruşturma açtı. Makalede, Ata Soyer’in, “İslami Cihat Örgütü”nün ölüm listesinde bulunduğu” bilgisine yer verilerek, yaşamının tehdit altında olduğu vurgulanmıştı. Soruşturma sırasında Sağlık Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından Ata Soyer’e “verdiği beyanat nedeniyle resmi bir birimden izin alıp almadığı” ve “verdiği beyanatta amacının ne olduğu” soruldu. Ata Soyer, verdiği yazılı yanıtta şu görüşleri savundu: “Taraflarıma isnat edilen fiilin, görevimle ilgisi olmadığı gibi, bekimlerin meslek örgütü TTB Merkez Konseyi Genel Sekreteri olarak hiçbir merciden izin almadan açıklama yapma ve yazı yazma hakkım söz konusudur. Makalede, benim de içinde bulunduğum 28 kişinin 1992 yılında İslami Cihat tarafından tehdit edildiği belirtilmektedir. Tehdit, ülkenin basın yayın organlarında defalarca yayımlanmasına, yetkililere çeşitli yollardan yansıtılmasına karşın, bu konuda girişimde bulunmayan ve önlem almayan yetkililerin, bir dergide aynı bilgilerin yer almasına böyle tepki göstermesini, hakkımda soruşturma açmasını anlayabilmiş değilim.” Sağlık Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı’nın soruşturma raporunu hazırlamasından sonra, Ata Soyer’e “yetkililerden izin almadan dergiyeye bilgi ve demeç verdiği” iddiasıyla kademe ilerlemesini 1 yıl durdurma cezası verildi. Ceza, Ata Soyer’in itiraz etmesi üzerine Ankara 4. İdare Mahkemesi tarafından kaldırıldı.

Koruyucu sağlık hizmetleri, diğer bölgelere kıyasla yetersizdir. Su klorlama ve kanalizasyon hizmetinin yetersizliği önemli düzeydedir. Sağlık ocağı ve sağlık evlerinin köy gezileri, özellikle son iki-üç yılda yapılamaz hale gelmiştir. Bunun bir yansıması aşılama oranlarının düşmesi şeklindedir. Tetanoz aşısı olmayan anne oranı Türkiye’de ortalama yüzde 57.6 iken, bölgede bu oran yüzde 75’tir. Yine 12-13 aylık çocuklarda Türkiye’de her yüz kişiden 71.3’ü verem aşısı olmazken, bu oran bölgede yüzde 91’dir. Difteri-boğmaca-tetanoz aşısı tamamlanmış bebek oranı Türkiye genelinde yüzde 77 iken, bu oran bölgede yüzde 54.5’tir. Kızamık aşısı olan çocuk oranı bölgede yüzde 58 iken bunun Türkiye ortalaması yüzde 77.9’dur.”

Ata Soyer, sürekli çatışma ortamında bulunan bölgede görev yapan sağlık görevlilerinin çeşitli baskılara maruz kaldığını, soruşturmayla uğradığını, yargılandığını, tutuklandığını belirterek şunları söyledi:

“Çok sayıda meslektaşımız, ‘suçlu şahısları tedavi ettiği’ gerekçesiyle gözaltına alınmış, tutuklanmış, baskı görmüşlerdir. Oysa, bu konuda hekimler her ne şart altında olursa olsun, din, dil, ırk, cinsiyet, politik düşünce vb. ayrımları gözetmeksizin kendilerinden sağlık hizmeti talep eden herkese gerekli hizmeti vermekle yükümlüdürler. Bu tür baskılar, bunca sıkıntıya karşı bölgede hizmet sunmaya devam eden meslektaşlarımızı bölge dışına göç etmeye ya da mesleklerini yapamaz hale gelmelerine yol açmaktadır. Sağlık sorunları son yıllarda bölgedeki çatışma ortamı ve buna bağlı iç göç nedeniyle daha da ağırlaşmaktadır. Hukuksal olağandışılığın yanı sıra toplumsal olağandışılık ve sağlıkta da olağandışılık söz konusudur. Herşeyden önce bölge halkının olumsuz etkilenimlerinin çözümü için, bu olağandışılığa yol açan nedenler ortadan kaldırılmalıdır. Sadece resmi sağlık sonuçlarına bakılsa bile, bölgedeki olağandışı durumun en çok sivil halkı mağdur ettiği görülür. Bu durum ortadan kalkmadan, sağlık hizmetlerinin düzelmesi olanaklı değildir.

Ancak, biz sağlıkçılar korumaya/önlemeye önem vermekle birlikte, bu çabaların yetersiz kaldığı durumda da tedaviyi ihmal etmemekle yükümlüyüz. Bizim açımızdan Dünya Tabipler Birliği’nin ‘Silahlı Çatışma Dönemleri’ne ilişkin kurallarının (*) vazgeçilmez bir önemi vardır. Çatışma ortamının yol açtığı iç göçün patlattığı sağlık sorunları, acil önlemler gerektirmektedir. Bu önlemler alınmazsa, sosyal, ekonomik ve ruhsal sıkıntılara, sağlık ile ilgili boyutlar da eklenecektir. Dolayısı ile bu çerçevede bazı adımlar atılması gerekir. Bir başka nokta, sağlık personeli, yaşayan herkese hizmet verebilen bir insandır.”

(*) Dünya Tabipler Birliği’nin silahlı çatışma dönemlerine ilişkin kuralları:

- Silahlı çatışma dönemlerinde tıp ahlakı, Uluslararası Tıp Ahlak Yasası’nda da saptadığı gibi, barış dönemlerinden farklı değildir. Hekimin birincil yükümlülüğü mesleki görevidir. Mesleki görevini yürütürken, hekimin en başta gelen yol göstericisi vicdanıdır.
- Tıp mesleğinde birincil görev sağlığı korumak ve yaşamı sürdürmektir. Bu nedenle hekimlerin şunları yapmaları olanak dışı sayılır: Hastanın yararına olmayan koruyucu tanı, koruyucu ya da iyileştirici işlemleri uygulamak ya da önermek. İyileştirici bir etki sağlamadan kişinin fiziksel ya da zihinsel gücünü zayıflatmak.
- Silahlı çatışma dönemlerinde de, insanlar üzerinde deney yapmakla ilgili olarak, barış dönemlerindeki yasa aynen yürürlüktedir. Özellikle sivil ya da askeri tutsaklar ile ele geçirilmiş ülkelerin halkı gibi özgürlüklerinden yoksun kişiler üzerinde deney yapmak bütünüyle yasaktır.
- Acil durumlarda hekim, her zaman yansız olarak ve cinsiyet, ırk, ulus, din, politik bağlanma ya da benzeri başka ölçütlere bakmaksızın gereksinimi olanlara sağlık bakımı vermelidir. Bu sağlık bakımı, gerekli ve uygulanabilir olduğu sürece sürdürülmelidir.
- Mesleki uygulama sırasında tıbbi gizlilik, hekim tarafından korunmalıdır.
- Hekime sağlanan ayrıcalıklar ve kolaylıklar, mesleki amaçlar dışında kullanılmamalıdır.

Diyarbakır, Mardin, Siirt, Batman, Şırnak Tabip Odası Sekreteri Necdet İpekyüz de Mayıs ayında bir açıklama yaparak, köylerin boşaltılması sonucu kent merkezlerine yönelen yoğun göçün, sağlık hizmetlerinin verilemediği bölgede yeni sorunlar doğurduğunu, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde bebek ve anne ölüm hızının Türkiye ortalamasından iki üç kat fazla olduğunu ve bölgede salgın hastalıkların da "olağan" hale geldiğini belirtti. Necdet İpekyüz, bölgedeki olağanüstü koşullara karşın eğitim ve sağlık hizmetlerinin "olağan" biçimde sürdürülmeye çalışılmasını eleştirerek, "Nasıl, bir depremde sağlık hizmeti olağan biçimde verilemeyecekse, burada da aynı durum geçerlidir." dedi. Necdet İpekyüz, Sağlık Bakanlığı'nın başlattığı aşı kampanyasının bölgede başarılı olamadığını belirterek, "Jandarmanın, sağlık personelinin köylere gitmesine izin vermediği yolunda duyumlar alıyoruz. Aşılama sağlıklı yapılmıyor. Bölgede çocuklar aşısız kaldı." şeklinde konuştu.

Bölgedeki çatışma ortamının sağlık personelinin de etkilediğini söyleyen Necdet İpekyüz, öldürülen sağlık personelinin bir kısmının "faily meçhul sayılmayarak" ailesine tazminat verilmediğini anlattı. 1992 yılının Eylül ayından beri 60 sağlık personelinin gözetimine alındığını vurgulayan Necdet İpekyüz, bunlardan 11'inin hekim olduğunu belirterek, "Çok komik nedenlerle hekim gözetimine alınıyor. Diyelim ki siz birisine bakmışsınız, aradan 3 ay geçiyor o kişinin PKK ile bağlantısı çıkıyor ya da yakalanıyor. Sorgu sırasında, yakalanmadan önce tedavi gördüğünü anlatıyor. Bu nedenle kendisini tedavi eden hekim gözetimine alınıyor. Şu an hapiste olan arkadaşlarımız var. Yine komik bir olay. Bir insanı basur nedeniyle özel hastanede ameliyata alıyorsunuz. Bu kişi 3 ay sonra PKK militanı diye yakalanıyor. Siz örgüte yardım ve yataklıktan gözetimine alınıyorsunuz ve hakkınızda dava açılıyor. Bir ateşli silah yarası tedavi edilse yine anlayacağız ama, kim olduğunu bilmediğiniz bir hastaya basur ameliyatı yapmışsınız, bu nedenle suçlanıyorsunuz." dedi.

Sağlık görevlileri 1995 yılında da çeşitli saldırılara maruz kaldı. Ayrıca 7 Temmuz 1994 tarihinde kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan, Diyarbakır'ın Çınar ilçesi sağlık ocağında görevli Recai Aydın (32) adlı doktorun akıbeti 1995 yılında da belli olmadı.

16 Ağustos akşamı Muş'un Varto ilçesine bağlı Çağlar kasabasına baskın yapan PKK militanları, kasabadaki sağlık ocağında görev yapan Necip Tolga adlı doktor ile Hediye Uzunoglu ve Fatma Yavaş adlı 2 hemşireyi kaçırdı. Olay üzerine TTB tarafından yapılan açıklamada, "olayın temelinde Türkiye'deki şiddet politikalarının yarattığı belirsizliğin bulunduğu" görüşü dile getirildi. Kaçırılan sağlıkçılar 21 Ağustos günü sabaha karşı Varto yakınlarında serbest bırakıldı.

İstanbul Göztepe SSK Hastanesi Başhekim Yardımcısı Kadri Polat, "SHP Urfâ İli Başkanlığı olduğu 1991-1992 yılları arasında, Halil İbrahim Doğan adlı yaralı bir PKK'liyi tedavi ettiği" iddiasıyla 22 Ekim günü polis tarafından İstanbul'da gözetimine alındı. Kadri Polat'ın Mardin'de yapılan bir PKK operasyonunda yakalanan Mehmet Ata Zeren'in verdiği ifade doğrultusunda gözetimine alındığı açıklandı. Kadri Polat, İstanbul DGM'de verdiği ifadede, "Bir tanıdığım gelerek, aşiret kavgasında yaralanan bir yakını olduğunu söyledi. Bunun üzerine hastanın evine gidip tedavisini yaptım. Hastanın adını bile bilmiyorum" dedi. Kadri Polat, ifadesi alındıktan sonra serbest bırakıldı.

İzmir Atatürk Devlet Hastanesi'nde görev yapan Şenol Varnalı adlı doktor, 1 Şubat günü Kahraman Hanbaba adlı astsubay ve bir grup asker tarafından dövülerek yaralandı. Doktorun, "arabasını yanlışlıkla hastanedeki tutukluların kaldığı bölüme yakın yere park etmesi nedeniyle dövüldüğü" bildirildi. Tekme ve dipçikle dövülerek yaralanan Şenol Varnalı, Beyin Cerrahi Bölümü'nde tedavi altına alındı. Yapılan suç duyuruları sonucunda, Kahraman

Hanbaba adlı astsubay hakkında soruşturma açıldı. Soruşturma açılması üzerine 2 Şubat gecesi Şenol Varnalı'nın tedavi gördüğü Beyin Cerrahi Bölümü'ne zorla giren bir grup asker, görevli doktor ve hemşirelere hakaret ederek olay çıkardı.

m)- Köy korucuları

Kürt sorununun önemli açmazlarından biri olan köy koruculuğu, 1995 yılında da korucuların yarattığı olaylar ve pervasız davranışlar nedeniyle sık sık gündeme geldi. Yıl boyunca köy korucularının yol açtığı insanlık dışı olaylara tanık olundu. Köy korucuları, kaçakçılık, hırsızlık, kız kaçırma, tecavüz, soygun gibi yüz kızartıcı suçlara karıştı. Meclis Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu'nun hazırlayıp 1995 yılında kamuoyuna sunduğu raporda, köy korucularının yarattığı olaylara ilişkin çarpıcı örneklerle geniş yer ayrıldı. "Köy koruculuğu sistemine son verilmesinin" ve "köy korucularının ellerindeki silahların alınmasının" istendiği raporda, köy korucularının kaçakçılık yaptıkları ve ellerindeki yetkileri kullanarak PKK gibi köy baskınları düzenledikleri belirtildi. Bölgedeki bazı faili meçhul cinayetlerin köy korucuları tarafından işlendiğine dair ciddi kanıtlar bulunduğu dikkat çekilen raporda, köy korucularının gerçekleştirdiği 5'i cinayet, biri yaralama, 2'si gasp, biri adam kaçırma, 6'sı da kaçakçılık olmak üzere 30 olaya ilişkin ayrıntılı bilgi yer aldı.

Türkiye Barolar Birliği'nin 28 Mayıs günü Balıkesir'de yapılan 23. Genel Kurulu'nda konuşan Batman delegesi Avukat Zeki Ekmen de, bölgede yaşanan faili meçhul cinayetlere köy korucularının da adlarının karıştığını savunarak, "Nedense olağanüstü halin uzatılacağı dönemde faili meçhul cinayetler ve terör olayları birden artıyor. Korucular denetimsiz. Cinayet işleyen, soygun yapan, araç yakan, masum insanları öldüren, 'terörist öldürdüm' deyip para alan korucular var." dedi.

Resmi açıklamalardaki "köy koruculuğu uygulamasının yeniden düzenleneceği ve kademeli olarak kaldırılacağı" vaadi, 1995 yılında da yerine getirilmedi, hatta köy koruculuğu uygulaması daha yaygınlaştırıldı. Pek çok bölgede köy korucularının devletin resmi güvenlik görevlisi gibi davranmalarına, operasyonlara katılmalarına, insanları gözaltına almalarına ve sorgulamalarına olanak verildi. "Köy koruculuğu sisteminin, olağanüstü hal uygulamasına son verilse bile devam edeceğine" dair açıklamalar yapıldı.

Ödenen maaşlar ile silah, cephane, malzeme ve diğer yardımlar dikkate alındığında köy korucularının Türkiye bütçesine getirdiği yük, 1994 yılında ayda yaklaşık 1 trilyon lira oldu. Bu yük 1995 yılında 2 trilyon lirayı geçti (yaklaşık 30 milyon ABD Doları). (*) Köy koruculuğu sistemi böylece önemli bir geçim kaynağı ve meslek oldu. 1988 yılında 14 bin olan köy korucusu sayısı 1995 yılı ortalarında 62 bine ulaştı. 1995 yılı Temmuz ayı itibarıyla, Doğu

(*) Köy korucularına, bulundukları yere göre değişik ücretler ödeniyor. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki 10 ilden Van'da köy korucusu maaşları 4 milyon 464 bin lira olarak belirlenirken, maaş olarak Hakkari, Siirt ve Şırnak'da 6 milyon 164 bin lira, Batman, Bingöl, Tunceli, Bitlis, Diyarbakır ve Mardin'de ise 5 milyon 864 bin lira ödendi. Köy korucularına Adıyaman ve Elazığ'da 4 milyon 464 bin lira, Muş'da 5 milyon 464 bin lira, Gaziantep, Maraş, Malatya ve Urfa'da 3 milyon 464 bin lira, Ağrı, Kars, Ardahan ve Iğdır'da ise 4 milyon 364 bin lira maaş veriliyor. Köy korucularının ücretleri Kasım ayında ortalama 11 milyon liraya yükseltildi. Bu arada 1996 yılı bütçesi hazırlanırken köy korucularının maaşları için yaklaşık 7 trilyon 500 milyar lira (yaklaşık 95 milyon ABD Doları) ödenek ayrıldı. Bütçede ilk ve orta dereceli okulların araç-gereç alımı, ısınma ve tamirat gibi harcamaları için 7 trilyon 800 milyar lira, Sağlık Bakanlığı'nın cari harcamaları için ise 5 trilyon 300 milyar lira ödenek ayrıldığı gözönüne alındığında, köy koruculuğu sisteminin ülke ekonomisine getirdiği yük ortaya çıkmaktadır.

ve Güneydoğu Anadolu'daki 21 ilde görev yapan toplam 62 bin 186 korucuya ayda toplam 335 milyar 553 milyon lira maaş ödendi. Köy korucularının illere göre sayısı ise şöyle:

“Batman (3487), Bingöl (2715), Bitlis (3664), Diyarbakır (5858), Hakkari (7263), Mardin (3738), Siirt (4801), Şırnak (7597), Tunceli (384), Van (7936), Adıyaman (1655), Elazığ (2320), Muş (2053), Ağrı (1969), Gaziantep (646), Maraş (2350), Kars (691), Ardahan (125), Iğdır (423), Malatya (1402) ve Urfa (1109).”

Köy korucularına çeşitli haklar da tanındı. Örneğin; Yüksek Askeri Şura kararıyla, köy korucularına “askerlik yükümlülüklerini görevli oldukları yerde yapma” ayrıcalığı sağlandı. Mart ayı içinde bir açıklama yapan dönemin İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, öğretmenlere görev yaptıkları okulda “öğretmen olarak askerlik yükümlülüğünü yerine getirme” imkanı sağlayan bir uygulama olduğunu hatırlatarak, köy korucularına da aynı imkânın tanındığını bildirdi. Nahit Menteşe, uygulamadan 1994 yılında 512 köy korucusunun yararlandığını, bunların dağıtımlarının görev yerlerindeki jandarma komutanlıklarına yapıldığını kaydetti.

Köy koruculuğu uygulaması Olağanüstü Hal Bölgesi ile çevresindeki bazı illerle sınırlı kalmadı. Örneğin Hatay, 1995 yılında yaygın bir şekilde korucu görevlendirilen iller arasında yer aldı. 26 Mayıs günü Hatay, Maraş, İçel, Malatya ve Adana'nın vali, emniyet müdürü ve jandarma komutanlarının katıldığı bir toplantıda konuşan dönemin İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, Hatay ve çevresi ile Amanos dağları yaylalarında köy koruculuğu uygulamasına başlandığını açıkladı. Bu durum bölgede tedirginlik yarattı. Hatay İşçi ve Kamu Çalışanları (memur) Sendikaları Şubeler Platformu Yürütme Kurulu ile İHD'nin Antakya ve İskenderun Şube başkanları, vali ve diğer yetkililerinin toplantısı sürerken, 26 Mayıs günü Eğitim Sen'de bir araya gelerek Hatay'daki kaygı verici duruma dikkat çektiler. Platform adına konuşan Eğitim Sen yöneticisi Müslüm Kabadayı, “Anti-demokratik baskı, saldırı ve tezgahlar karşısında demokratik güçleri güçbirliğine çağırıyor, ilgilileri ve yetkilileri ateşle oynamaktan vazgeçmeleri konusunda uyarıyoruz.” dedi.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından hazırlanan ve Ağustos ayında kamuoyuna açıklanan Güneydoğu raporunda (Ayrıntılı bilgi sayfa 137-139'da.), köy koruculuğu konusuna değinildi ve koruculuk uygulamasının yetki ve eylem sınırlarının tam belli olmadığı vurgulandı. Raporda, PKK'nin gözdağı vermek amacıyla korucu köylerine yönelik saldırılarının beklenen bir davranış biçimi olduğu kaydedilerek, “Ama aynı yöntem güvenlik güçlerince uygulanıyorsa, terörizmle mücadelenin en önemli ilkesi olan halkı kazanma çabası ihmal ediliyor demektir.” görüşü savunuldu.

Raporda, bölgede sürüp giden şiddet ortamının insanları derinden sarstığı, insanların kendilerini güvende ve güvenli hissedemedikleri vurgulanarak, “Bölge halkı yıllardan beri ağır bir bedel ödemektedir. Bu bedelin tahsilatını yapan organlardan biri de koruculardır. Koruculuk uygulamasının amaçları, yetki ve sınırları tam belli değildir. Korucular kırsal cemaatlerini korumakla yükümlü olmalıdırlar. Korucular, başka köylere yapılan baskınlarda veya güvenlik operasyonlarında alternatif veya ek silahlı güç olarak kullanılmamalıdırlar. Koruculuğu seçen kişilerin bir kısmının daha önce işlemiş oldukları suçlardan ötürü ceza görmemek için devletin kanatları altında saklanmak istedikleri bilinmektedir. Bu kişilerin sayısı az da olsa, söz konusu durum, bölge halkının en büyük şikayetlerinden biri olan çift hukukluluk olgusunu sergilediği için önemlidir.” denildi.

Köy koruculuğu sisteminin kaldırılıp kaldırılmaması tartışılırken, köy korucularının ne denli denetlenemez olduğuna ilişkin bir örnek, yıl sonunda Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesinde

yaşandı. Hürriyet gazetesi tarafından gündeme getirilen olay şöyle gelişti: Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesine bağlı Mezra kasabası Belediye Başkanı Hüsnü Timur'un yeğeni ve Mankuren aşiretinin ileri gelenlerinden Nesim Timur, 24 Aralık seçimleri öncesinde Beytüşşebap İlçe Seçim Kurulu Müdürü'nü telefonla arayarak hakaret ve tehdit etti. Savcılığa bu konuda yapılan şikayet üzerine Nesim Timur, 30 Aralık günü tutuklandı. Tutuklamanın hemen ardından, ilçedeki askeri birliğin komutanı Albay Yücel Tuncel görevli hakimiyet arayarak Nesim Timur'un serbest bırakılmasını istedi. Bu isteğin kabul edilmemesi üzerine aynı birlikten bazı subay ve astsubaylar Adliye binasına gelerek isteği tekrarladılar, ancak bu kez de istek reddedildi. 31 Aralık günü ise ilçe girişinde toplanan yaklaşık 250-300 silahlı köy korucusu, Adliye binasına doğru yürüyüşe geçti. Gelişmeler üzerine kaymakam, asker ve polisten yardım istedi. Polisler tarafından durdurulamayan grup, Adliye binasını yaklaşık 2 saat kuşatma altında tuttu. Bunun üzerine tutuklu Nesim Timur serbest bırakıldı ve silahlı grup, "yaşasın asker, yaşasın jandarma" sloganlarıyla ilçeyi terk etti. Daha sonra olay yerine gelen Albay Yücel Tuncel, "Adamı ben söylediğim zaman bıraksaydınız bunlar olmayacaktı," dedi. İlçedeki yargıçların olayı Adalet Bakanlığı'na bildirmelerine rağmen, uzun bir süre soruşturma açılmadı. Ayrıca yetkililere bir direktif verilerek, Nesim Timur'un serbest bırakılmasının prosedüre uydurulması istendi. Bu istek üzerine, "Nesim Timur'un itiraz üzerine bir üst mahkeme tarafından serbest bırakılmasına karar verildiğine" dair işlem yapıldı. Olayın basına yansması üzerine ise, Beytüşşebap Cumhuriyet Savcılığı tarafından olaya adı karışan yaklaşık 300 korucu hakkında soruşturma açıldı. Ancak olay, DGM'lerin görev alanına giren bir suç olarak (devlete karşı toplu isyan) kabul edilmedi.

1995 yılında köy korucuları ya da güvenlik görevlileri ile köy korucuları arasında çıkan çatışmalarda 21 kişi öldü, 33 kişi yaralandı. Köy korucularının yol açtığı olaylar ve bu uygulamanın yarattığı tehlikeleri gösteren ilginç örnekler şöyle: (*)

9 Ocak günü Diyarbakır'ın Ergani ilçesine bağlı Salihli köyünde, köyde yaşayanlara köy korucusu olmaları yönünde baskı yapan köy korucuları ile köylüler arasında taşlı sopalı kavga çıktı. Kavga üzerine köye gelen güvenlik görevlileri 18 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan 10'u kısa sürede serbest bırakıldı. Uzun süre gözaltında tutulan diğer 8 kişinin adları şöyle: "Yaşar Can, Mehmet Erol, Musa Erol, Mahmut Erol, Derviş Giray, Ramazan Giray, Mustafa Doğu ve Zeki Acun."

Mardin'in Derik ilçesine bağlı Meşeli köyünde aralarında kan davası bulunan Çelikler ve Yoğuran ailelerine mensup köy korucuları arasında 18 Ocak akşamı silahlı çatışma çıktı. Çatışmada, Mehmet Bağış, Mehmet Nuri Bağış, Nejat Çabuk ve Metin Yoğuran adlı 4 köy korucusu ile kimliği belirlenemeyen bir kişi öldü, 8 kişi yaralandı. Olaydan sonra köye giriş ve çıkışı yasaklayan güvenlik görevlileri, çok sayıda kişiyi gözaltına aldı.

Van'ın Çaldıran ilçesine bağlı Aşağıyanıktaş köyündeki köy korucuları arasında 27 Şubat günü anlaşmazlık nedeniyle çatışma çıktı. Çatışmada Kadir Çalpan adlı köy korucusu öldü, Ahmet Kaplan, Celal Çalpan, Süleyman Gelmiş ve Emin Kaplan adlı 4 köy korucusu ile Çiğdem Çalpan, Gülendam Çatak, İbrahim Çatak ve Fahrettin Kaplan adlı 4 kişi yaralandı.

Diyarbakır'ın Çermik ilçesinde görev yapan 300 kadar köy korucusu, kendilerine hakaret eden Çermik Jandarma Komutanı Binbaşı Nail Yayalan'ı protesto için 6 Mart günü silahlı bıraktı. Köy korucuları, devletin yanında yer aldıklarını, ancak kendilerini komutanlık bahçe-

(*) Yerleşim merkezlerine saldırılar ve yargısız infazlarla ilgili bölümlerde köy korucularının yol açtığı çok sayıda olaya ve yaptıkları saldırılara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

sinde toplayarak küfreden Binbaşı Nail Yayalan görevde kaldığı sürece protestolarını sürdürceklerini Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'ne bildirdiler. Gerginlik üzerine bölgeye üst düzey subaylardan oluşan bir heyet gitti.

Van'ın Özalp ilçesine bağlı Yukarı Balçıklı köyünde köy korucuları ile askerler arasında 7 Mart günü öğle saatlerinde çıkan çatışmada Hakim Pay adlı köy korucusu öldü, Mehmet Salih Akan adlı köy korucusu yaralandı. Çatışmanın, "köy korucularına ait köpeklerden birinin askerler tarafından öldürülmesi üzerine başladı" açıklandı.

Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Yenidoğan köyünde, Ferzende Şirin ile Sıddık Önder adlı 2 köy korucusu arasında köyün ağaçlarını kimin keseceği konusunda 11 Nisan günü çıkan tartışma kısa sürede çatışmaya dönüştü. Çatışmada Sıddık Önder, Turan Önder, Muhammed Önder, Cevher Ayçiçek, Kesire Ayçiçek, Gülpaşa Ayçiçek, Deniz Ayçiçek ve İzmir Ayçiçek adlı 8 kişi öldü, 7 kişi yaralandı.

Batman'm Sason ilçesinde kız isteme yüzünden sorun yaşayan köy korucuları arasında 17 Mayıs günü saat 18.00 sıralarında çıkan çatışmada Hasret Demirhan (25) ve Abdurrahman Demirhan (37) adlı 2 köy korucusu öldü, Zeki Sevinç ve Ayhan Aydemir adlı 2 kişi yaralandı. Çatışma üzerine Sason'da sokağa çıkma yasağı ilan edildi.

Van'm Başkale ilçesinde 1994 yılında 7 kişinin ölümüne neden olan köy korucuları, 28 Mayıs günü Ankara 4. Ağır Ceza Mahkemesi'nde çeşitli hapis cezalarına mahkum oldu. Köy korucularının mahkum olmasına yol açan olay şöyle gelişmişti: 22 Nisan 1994 tarihinde Van'm Başkale ilçesinde çocuklar arasında çıkan bir kavga, kısa süre içinde Ertuş ve Ertaş ailelerindeki köy korucuları arasında silahlı çatışmaya dönüştü ve 7 kişi öldü, 10 kişi yaralandı. Olayla ilgili olarak 11 köy korucusu hakkında dava açıldı. Güvenlik nedeniyle Ankara'da yapılan yargılama sonucunda Sadi Ertuş, Aydın Ertuş, Necdet Ertuş ve Cihangir Ertaş adlı 4 köy korucusu ömür boyu hapis cezasına mahkum oldu. Davada İlhan Ertuş adlı köy korucusuna 18 yıl 7 ay, 4 köy korucusuna da 4'er ay hapis cezası verildi, 2 sanık da beraat etti. Yargılama sonucunda 4 ay hapis cezası alan ve serbest bırakılan Mustafa Ertuş adlı köy korucusu, evine döndükten sonra kendisine, "Suçsuz yere insan öldürüyorsunuz." diyen eşi Fatma Ertuş'u (Caner) tüfekle vurarak öldürdü. Mustafa Ertuş, 5 Haziran günü işlediği bu cinayet nedeniyle tutuklandı.

Nusaybin ilçesine bağlı Yolbilen köyünden alışveriş yapmak üzere Nusaybin'e gelen bir grup köylü, ilçe merkezindeki Dört Yol bölgesinde Süleyman Özel, Nezir Özel, Ramazan Özel ve Selahattin Özel adlı köy korucularının silahlı saldırısına uğradı. 24 Haziran günü meydana gelen olayda Necat Deniz, Şeyhmuz Ak ve Mahmut Mete adlı 3 kişi yaralandı. Köylülere ateş açan korucuların Nusaybin'e bağlı Kasrik köyünde yaşadıkları ve olaydan sonra haklarında yasal bir işlem yapılmadığı bildirildi. Yolbilen köyünde yaşayanlar, köy korucusu olmayı kabul etmedikleri için sürekli baskı gördüklerini, silahlı saldırının da bu nedenle düzenlenmiş olabileceğini söylediler.

Erzincan'm Üzümlü ilçesine bağlı Mertekli köyünde 9 Temmuz akşamı köy korucuları ile askerler arasında çıkan çatışmada bir köy korucusu öldü, bir köy korucusu yaralandı. Olay, köy korucularının, Mertekli köprüsü üzerinde yol kontrolü yaptıkları sırada köprüden geçmek isteyen bir minibüsü durdurmak istemesi üzerine gelişti. Durumun uymayan minibüse köy korucuları tarafından hemen uyarı ateşi açıldı. Ateş açılmasına karşın yoluna devam eden minibüste bulunanlar, bölgedeki bir trafocu koruyan jandarmalara, "PKK'lilerin saldırısına uğradıklarını" bildirdi. Bunun üzerine trafoda görevli Nadir Yılmaz adlı astsubay komutasın-

daki bir tim Mertekli köyüne baskın yaptı. Baskın sırasında köy girişinde nöbet tutan 5 köy korucusuna ateş açan askerler, Hüseyin Yıldırım'ın (45) ölmesine, Hayati Sulu'nun (23) da yaralanmasına neden oldu. Mertekli köyünde yaşayanlar, olayı şöyle anlattılar: "Astsubay bize baskı yapıyordu. Köyümüz Alevi köyü olduğu için bize kurşun sıkıldı. Olay sonrasında çevrede 30-40 boş kovan bulundu. Bu rastgele ve keyfi olarak kurşun sıkıldığını gösterir. Biz aslında silah almazdık ama etrafımızdaki Sünni köyler silahlandığı için gece dışarı çıkamıyorduk. Bir kaç kez köyümüze ateş edildi. Biz de silah almaya mecbur kaldık." Erzincan Valisi Recep Yazıcıoğlu da olaydan hemen sonra köye giderek, "Eğer ortada bir ihmal ya da kasıt varsa mutlaka hesap sorulacaktır." dedi. Yapılan soruşturma sonucunda Astsubay Nadir Yılmaz ile Bayram Doğan, Davut Daşgın ve Ali Gelmez adlı 3 er tutuklandı. Bu arada Mertekli köyündeki 33 köy korucusunun silahları Jandarma Karakol Komutanlığı tarafından geri alındı.

Diyarbakır'ın Kulp ilçesindeki bir eve 21 Temmuz gecesi düzenlenen silahlı saldırıda Metin Bozkuş adlı köy korucusu öldü. Saldırıda Metin Bozkuş'un eşi Nezahat Bozkuş ile Süleyman Bozkurt ve Avni Taş adlı 2 köy korucusu yaralandı. Olayın duyulması üzerine 22 Temmuz sabahı Kulp'ta toplanan bir grup köy korucusu, çevreye rastgele ateş açarak bir süre gösteri yaptı. Gösteri sırasında ilçedeki dükkânlar kapandı ve insanlar evlerine çekildi. Köy korucuları Kaymakam'ın yaptığı konuşmadan sonra dağıldı.

İğdir'in Aralık ilçesine bağlı Hacıağa köyünde köy korucusu olarak görev yapan Ahmet Seyran, 21 Temmuz günü tarla sulama nedeniyle tartıştığı akrabası Hüseyin Seyran'ı (30) tüfekle vurarak öldürdü. Olaydan sonra teslim olan Ahmet Seyran tutuklandı.

n)- Diğer gelişmeler

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından Prof. Dr. Doğu Ergil'e hazırlattırılan "Doğu Sorunu; Teşhisler ve Tespitler" başlıklı 168 sayfalık rapor, 3 Ağustos günü kamuoyuna açıklandı. Doğu Ergil'in Batman, Diyarbakır, Mardin, Adana, Mersin ve Antalya'da 1.267 kişiyle görüşerek hazırladığı rapor, büyük tartışmaları da beraberinde getirdi.

Raporun hazırlanmasında kullanılan anketteki bazı sorulara verilen yanıtlara göre: "Kökenleri ve kendilerini nasıl tanımladıkları" sorulan kişilerin yüzde 43.5'i kendilerini aşiret ve etnik kimlikleriyle tanımlarken, yüzde 22.3'ü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduklarını söyledi, yüzde 10.5'i ise dini kimliklerini öne çıkardı. Yüzde 42.4'ü işsizlik ve fakirlik nedeniyle göç ettiğini açıkladı, yüzde 15.1'lik bir grup PKK baskısından, yüzde 3'lük bir grup ise devlet baskısından şikayet etti, yüzde 84'ü, göçlerin huzur ve barış sağlamadığını söyledi. Yüzde 30.6'sı PKK'nin kültürel-siyasi haklar için devletle karşı karşıya geldiğini savunurken, yüzde 15.3'ü, PKK'nin bağımsız Kürt devleti kurma amacında olduğunu belirtti. Yüzde 46.7'si PKK'nin uygulamalarını onaylarken, yüzde 53.3'ü örgütün yöntemlerine karşı çıktı. "Türkiye'nin idari ve siyasi açıdan yeni bir yapıya kavuşturulması gerektiğine" inananların oranı ise yüzde 89.7 oldu. PKK'nin uygulamalarını onaylayan kişilerin en fazla olduğu il Diyarbakır. Bunu Mardin ve Batman izledi. Göç alan iller arasında örgütün en fazla desteklendiği yerler ise Adana, Mersin ve Antalya olarak sıralandı. Adana ve Mersin'de örgütü savunanların sayısı, tüm Doğu illerindekinden daha fazla çıktı.

Anketi yanıtlayanların yüzde 75'i, devletin PKK'ye karşı başarılı olamayacağını savundu. Bu kişilerin yüzde 16.8'i PKK'nin gücünü halktan almasını, yüzde 12.5'i ise devletin örgüt kadar terör uygulamasını gerekçe olarak gösterdi, soruya yanıt vermeyenlerin oranı ise yüzde 29.9 oldu. Devletin Güneydoğu politikasının yatırım ve istihdam üzerine oluşması gerektiğini savunanların oranı yüzde 12.2 iken, yüzde 10.7'lik bir grup, Kürtlerin kültürel hak

ve kimlikleri tanınarak demokrasinin yaygınlaştırılmasını istedi. “Örgüt ne yapmalı?” sorusuna yanıt verenlerin yüzde 53’ü PKK’nin silah bırakması ve siyasi bir parti olarak demokratik mücadele vermesi gerektiğini bildirdi.

Bölgede yıllardır sürüp giden şiddet ortamının insanları derinden sarstığını, insanların kendilerini güvende ve güvenli hissedemediğinin vurgulandığı raporda, her Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının etnik köken itibarıyla Türk olmadığı ve Türkiye’de yaşayan herkesin Türk olmaya zorlanması durumunda kültürel alanın siyasallaştırılmış olacağı savunuldu. Bölgede yaşayan insanların çoğu kez şiddete maruz kaldığını kaydedildiği raporda, şu saptamalara yer verildi:

“Kimi evlatlarını kanlı siyasetin çarklarına kapırmıştır. Bu çarklar, çocuklarını ya öğütmüş, ya da onlardan çok uzaklara savurmuştur. Kimi bu acıyı sadece duygusal olarak duymamış, soruşturmayla, kovuşturmayla ve nihayet bölgenin güvenliği açısından göç baskısına maruz kalmıştır. Kısaca, bölge halkı yıllardan beri ağır bir bedel ödemektedir. Yöre halkı devletle PKK arasında kalmıştır ve ikilem içindedir. PKK, halkı radikal tutum almaya zorluyor. ‘Ya bizden, ya da devletten yana olacağız, seçiminizi yapın’ diyor. İşin ilginç yanı, devlet de insanları aynı radikal seçimi yapmaya zorluyor. Oysa insanlar, savaşan taraflardan birinin yanında yer almak istemiyor. Barış ve huzur içinde, işinin başında, rahatsız edilmeden yaşamak istiyor.”

Hiçbir demokratik ülkede çift hukukluluğun olmayacağına dikkat çekilen raporda, “Mevcut hukuk kurallarına olağandışı ekler getirilerek olağan hukuk sisteminin alanı daraltılsa, orada temel hakların ve özgürlüklerin askıya alınması ve kimi zaman çiğnenmesi kaçınılmazdır.” denildi. Bölgede yaşanan göç olgusuna da ayrıntılı şekilde yer verilen raporda, “güvenlik nedeniyle köy boşaltmanın halkı kazanma çabasının ihmali” anlamına geldiği ve göçün “radikal eğilimleri tırmandırdığı” vurgulandı. Güneydoğu’da federasyon isteyenlerin yüzde 58’ini göç edenlerin oluşturduğuna değinilen raporda, istikrar ve güven duygusunu yitirenlerin radikal bir tepki sergiledikleri belirtildi. Raporda özetle şu görüşler savunuldu:

“Bu bulgu, göçün radikalleştirici etkisini bir kez daha vurgulamaktadır. Bir başka olasılık daha radikal eğilimlerin, resmi politika sonucu Doğu ve Güneydoğu’dan Türkiye’nin daha can alıcı bölgelerine doğru getirilmesidir. Bu, dolu bir silahın, kılıfından çıkarılıp kalbe doğru tutulmasına benzetilebilir. PKK faaliyetlerinin daha şimdiden Adana, Mersin ve Hatay’ın kırsal kesiminden ses getirdiğini duymak, asayiş sorununun kent ortamına taşınması konusunda ne derece isabetli davranıldığını bir kez daha düşündürmelidir.”

Doğu’da siyaset, partiler aracılığıyla yapılıyor görünmekle birlikte, siyasetbilimi deyişle ‘patron-yanışma’ ilişkisi bağlamında güçlü kişiler aracılığıyla yapılıyor. Doğu’da siyasal gücün kaynağı, ya toprak sahipliği, ya da aşiret ve dinsel cemaat bağı olmuştur. Genellikle bu üç etmen siyasal gücün oluşumuna birlikte katkıda bulunmuştur. Yerli insan için siyasilerin çoğu, çözümün değil sorunun bir parçasıdır.”

Raporda, 12 Eylül askeri darbesinden sonra sakıncalı görülerek kapatılan ve üyeleri hapse atılan kültürel ya da bazıları siyasal olan dernek ve kuruluşların yeniden açılmasının gerektiği de kaydedilerek, “Bunlar kapalı ve sakıncalı kaldıkça, etnik temelli kültürel ve siyasal belirtiler gereksiz bir baskı altında ve yasaklı kalacaklardır. Özellikle Kürtler, vatandaşlık hukuku düzeyinde olmayan ayrımcılığı, kültür kümesi düzeyinde hissedecekler ve sisteme karşı protestolarını sürdüreceklerdir. Yasakçılığın birlik ve bütünlük getirdiği nerede görülmüştür?” denildi.

Rapor, kamuoyuna açıklandıktan sonra büyük tartışma ve tepkilere (*) yol açtı. Rapor bazı çevreler tarafından olumlu bulunarak desteklenirken, bazı çevreler de rapora ve raporu hazırlayan Doğu Ergil'e ağır suçlamalar yöneltti.

TIHV Başkanı Yavuz Önen, yaptığı açıklamada anket uygulanan kümelerin maddi güçlerinin belirli bir düzeyde olan insanlardan oluştuğuna ve anketten çıkan bazı sonuçların kuşku uyandırıcı olduğuna dikkat çekerek, raporda Kürt sorununun nedeninin ekonomik gibi gösterilmeye çalışıldığını ve siyasi yönün saklanmak istendiğini ifade etti. Halkın, "devlet ve PKK" ile ilgili görüşlerini saklamış gibi görüldüğünü belirten Yavuz Önen, "Raporda resmi söylemi biraz zorlayabilecek yanlar da var. Etnik yapının kabulü, resmi anlamda bölünmez bütünlük edebiyatına bir eleştiridir. Devlet bir kaç kez tarih ve hatta ay olarak 5 kez takvim vermesine rağmen silahlı çatışmayı bitiremedi. Bu bir tespit. Ekonomik olarak bütçe alabil-diğine eriyor. Halk arasında düşmanlık tohumları ekiliyor. Devlet bütünüyle şiddet politikasını sonuna kadar götüremiyor. Bu uygulamalar tıkandı. Ölüm, köy boşaltmalar alışıldık hale geldi." dedi.

Raporun, "Sorun masaya gelebilir mi?" sorusunu gündeme getirebileceğini ifade eden Yavuz Önen, sözlerini şöyle sürdürdü: "Gözükten yanı sıra sivil bir girişim. Ama denetim dışı olduğunu zannetmiyorum. Süzgeçlerden geçmiş olması muhtemel. Buna rağmen sonuçların, devletin esas güçleri tarafından kabul edileceğini sanmamak lazım. Krizin aşılmasında bir anlamda ön açıcı olabilir. Ama rapora kulak asılabilecek bir ortam olduğunu sanmıyorum. Raporun bir diğer özelliği, mümkün olduğu kadar olağanüstü durumlardan; olan bitenden, çatışmalardan, köy boşaltmalardan, göçlerden, devletin sorumluluğunu göstermemeye çalışmak.

(*) Rapor hakkında yazı yazar gazetecilerden bazılarının görüşleri özetle şöyle:

Taha Akyol (Milliyet): Derin metodolojik hatalar yüzünden, araştırma Kürt vatandaşlarımızın büyük çoğunluğunu temsil etmemekte. Büyük ölçüde en gerilimli koşullarda bulunan, o sebeple en politize bir bölümün görüşlerini yansıtmaktadır. Araştırmanın bilimsel değeri de bununla sınırlıdır.

Coşkun Kırca (Yeni Yüzyıl): Rapor bilimsel değildir ve Sayın Yalın Erez (Dönemin TOBB Başkanı), devletin bütünlüğüne karşı girişilmiş bir propaganda komplosunun kurbanı olmuştur.

Emin Çölaşan (Hürriyet): Doğu Ergil bir para düşkünüdür. Ben değil onun Güneydoğu anketine, Allah bir dediğine inanmam.

Arslan Bulut (Akşam): Rapor, Bekaa Vadisi'nde PKK militanları denek olarak kullanılmak suretiyle hazırlanmış olsa ve cevapları PKK militanları verse, daha akıllı veriler ortaya çıkardı.

Hasan Cemal (Sabah): Rapor önemli bir belge niteliği taşıyor ve bu açıdan olumlu bir adım.

Oktay Ekşi (Hürriyet): Rapor, Güneydoğu sorununun çözümünü söylemek için değil, Kürt kökenli bir kısım vatandaşlarımızın ne istediğini bilimsel bir çerçevede yansıtmak için yazılmış ve galiba biraz da dışarıdan gazel okuyanlara destek sağlamak için. Raporu hazırlayanlara teşekkürler.

Ertuğrul Özkök (Hürriyet): Raporda yer alan saptamaların çoğu olaya serinkanlı bakan insanların gözlemle saptayabileceği şeyler, ama bunların TOBB gibi bir kurum adına ortaya konması, kanaatimce son derece önemlidir.

Sedat Ergin (Hürriyet): Araştırma, Kürt sorununun yeniden bir tartışma zeminine sokulması bakımından önemli bir açılımı gösteriyor.

Mehmet Altan (Sabah): Bilimsel rapor, yapılanlarla asıl yapılması gerekenler arasındaki büyük farkı gösteriverdi. Bu saldırılara aldırmadan bu raporu finanse eden ve hazırlayan TOBB'la Doğu Ergil'i çok çok kutlamalı.

İlınur Çevik (Turkish Daily News): Askeri çözümün her şeyi halledebileceğini düşünüp tembelleşen aydınların da kendilerine düşeni yapmaları gerektiğini artık anlamaları lazım.

Derya Sazak (Milliyet): Araştırmayı, kamuoyunun ilgisini Güneydoğu'ya çevirmesi ve hükümeti yeni adımlar atmaya özendirmesi bakımından olumlu buluyoruz.

Bunun yanında ekonomik yanı öne çıkaran bir durum var. Bununla devletin sosyal ekonomik politikalara yönlendirilmesi yaklaşımı var. Bu, 1920'lerden beri Kürt sorununda uygulanan bir politika. Süren savaşa karşı bir sivil arayış. Ama buna rağmen Milli Güvenlik Kurulu ortada dururken bu gibi sivil görünen teşebbüsler hayat bulamaz."

Bu arada, Ankara DGM Savcılığı, rapor nedeniyle Doğu Ergil hakkında soruşturma açtı. Soruşturma nedeniyle Doğu Ergil, 30 Ekim günü DGM Savcısı Talat Şalk'a ifade verdi. "Bölücülük propagandası yapmakla" suçlanan Doğu Ergil ifade verdikten sonra yaptığı açıklamada, "Cumhuriyet tarihi boyunca ülkeyi uğraştırmış olan Doğu sorununu bilimsel açıdan incelemek görevini bilerek üstlendim. Soruşturmaya konu olan rapor, bir ulusal bütünleşme raporudur. Bir ulusal bütünleşme olarak okunması ve anlaşılması gereken araştırmada, çözüm önerileri yoktur. Çözüm üretmek, söz konusu araştırma ve onu izleyecek başka araştırmalardan çıkacak sonuçlara göre siyasal erkin yapacağı şeydir." dedi. Soruşturma sonucunda, "raporda suç unsuru bulunmadığı" gerekçesiyle takipsizlik kararı verildi. Ankara DGM Savcısı Talat Şalk'ın imzaladığı kararda, raporda eleştiri sınırının aşılmadığı ve Doğu sorununun sebepleri ile çözüm yolları üzerinde durulduğu belirtilerek, "İleri sürülen görüşler, eksik olabilir veya doğru bulunmayabilir. Ancak rapor, kamuyonda tartışma başlatmak, görevlilere malzeme vermek amacıyla hazırlanmıştır." denildi.

Sürgünde parlamento

1995 yılının önemli gelişmelerinden biri de "Sürgünde Kürdistan Parlamentosu" (SKP) adıyla oluşturulan Meclis'in faaliyetleri oldu. Kuruluş toplantısını 12 Nisan günü Hollanda'da (Lahey) yapan SKP'nin 2. dönem çalışmaları 30 Temmuz ile 1 Ağustos günleri arasında Avusturya'nın başkenti Viyana'da gerçekleştirildi. Türkiye, SKP'nin engellenmesi için değişik Avrupa ülkeleri nezdinde temaslarda bulundu, ancak engellemeyi başaramadı. SKP'nin başkanlığına Yaşar Kaya getirildi. SKP Genel Kurulu toplantısında 21 Mart'ın ulusal bayram ve tatil günü olarak ilan edilmesi önerildi. Yapılan konuşma ve tartışmalardan sonra, 21 Mart'ın tüm Kürtler için ulusal bayram olmasını öngören yasa tasarısı kabul edildi. Buna göre, resmi törenlerle kutlanacak olan Newroz, 20 Mart saat 17.00'de başlayacak. 21 Mart'ın tatil olacağı bayram boyunca işyerleri kapatılacak, okullar tatil edilecek. Sürgündeki Kürt kurum ve kuruluşları da yasa çerçevesinde hareket edecek. Parlamento'nun Kuruluş Kanunu'nun 2. ve 8. maddelerini de değiştiren SKP, amblem için açtığı yarışmada birinciyi belirledi ve yeni amblemi oybirliği ile kabul etti. Genel Kurul toplantısında, Kürt Ulusal Kongresi'nin en kısa zamanda toplanması için çalışmalara başlanması kararı da alındı.

PKK'li tutukluların açlık grevi

1995 yılında cezaevlerindeki PKK davası tutuklu ve hükümlülerinin eylemlerine de tanık olundu. PKK davası tutuklu ve hükümlüleri 14 Temmuz gününden itibaren süresiz-dönüşümlü açlık grevine başladı. Siyasi istemlerle başlatılan açlık grevine 20'yi aşkın cezaevinde bulunan 5 bine yakın tutuklu ve hükümlü katıldı. Açlık grevi başlarken tutuklu ve hükümlüler tarafından yapılan açıklamada şu istemlere yer verildi: "PKK Genel Başkanı Abdullah Öcalan'ın yaptığı siyasi çözüm için diyalog çağrısının, çözüm başlangıcı olarak açıktan benimsenmesi ve güç verilmesi. Cenevre Savaş Sözleşmesi'ne uyulmasının güvence altına alınması. Sivillerin öldürülmesine, gözaltındaki kayıplara, yargısız infazlara, işkenceye, köylerin yakılmasına son verilmesi. Cezaevindeki tutuklulara savaş esiri statüsü tanınması. Yürütülen askeri hareketlerin sona erdirilmesi. Kirlı savaş yerinde izlemek ve cezaevlerindeki durumu yerinde görmek için Birleşmiş Milletler ve Kızılhaç tarafından heyet gönderilmesi."

Açlık grevi 13 Ağustos gününden itibaren (31. gün) süresiz-dönüştürsüz bir biçimde sürdürülmeye başlandı. PKK'lilerin, açlık grevi, 19 Ağustos günü sona erdi. Açlık grevine son verilmesi üzerine yapılan açıklamada, "Büyük açlık direnişi, yurtsever halkımızın ve dostlarımızın bulundukları her alanda yaptıkları destek eylemleri sayesinde görkemli barış serhildanlarına (ayaklanma) dönüşerek kısa sürede emekçi Türkiye halklarını ve dünya kamuoyunu etkilemiş, yoğun ilgi ve duyarlılık geliştirmiş ve amacına ulaşmıştır." denildi.

Açlık grevi sırasında, Remzi Altıntaş adlı hükümlü Amasya E Tipi Cezaevi'nde, Fesih Beyazçiçek adlı hükümlü de Yozgat E Tipi Cezaevi'nde yaşamını yitirdi. Remzi Altıntaş, 11 Ağustos günü sabaha karşı rahatsızlanarak hastaneye kaldırıldı. Önce Amasya Devlet Hastanesi'ne götürülen ve "akciğer sirozu" teşhisi konulan Remzi Altıntaş, 12 Ağustos günü Samsun Tıp Fakültesi Hastanesi'ne sevk edildi. Burada hemen ameliyata alınan Remzi Altıntaş, ameliyat sırasında öldü. Remzi Altıntaş'ın cenazesi yakınları dışında kimsenin katilmasma izin verilmeyen bir törenden sonra Diyarbakır Mardinkapı Mezarlığı'nda toprağa verildi. 1992 yılı Ocak ayında PKK'ye katılan ve aynı yılın Temmuz ayında tutuklanan Remzi Altıntaş, 12 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum olmuş ve bu cezası kesinleşmişti.

Yozgat E Tipi Cezaevi'nde rahatsızlandıktan sonra tedavisi bir süre geciktirilen Fesih Beyazçiçek ise 23 Temmuz günü Ankara'ya sevk edilirken yolda öldü. Cezaevindeki tutuklular tarafından yapılan açıklamada, sağlık durumu kötü olan Fesih Beyazçiçek'in tedavisinin yapılması için birçok kez cezaevi yönetimine başvurduğu bildirildi. Açıklamada, Fesih Beyazçiçek'in, cezaevi idaresi tarafından cezaevi dışında ölmesini sağlamak için Ankara'ya sevk edildiği belirtildi. Fesih Beyazçiçek'in annesi Zülfünaz Beyazçiçek, 24 Temmuz günü oğlunun cenazesini almak için Ankara'ya gittiklerini söyleyerek, "Oğlumun cenazesini almak istediğimizde polisler bize zorluk çıkardı. Cenazemizi 3-4 saat uğraştıktan sonra zorla aldık." dedi.

Cezaevlerinde sürdürülen açlık grevi, tutuklu ve hükümlü yakınlarının yaptığı açlık grevi, parti binalarındaki işgaller, gösteri ve yürüyüşlerle desteklendi. Eylemlerin büyük bölümü güvenlik görevlilerinin müdahalesiyle karşılaştı, eylem yapılan parti binaları polis tarafından zor kullanılarak boşaltıldı, dövülenler, yaralananlar oldu. Yüzlerce kişi gözaltına alındı, gözaltına alınanların bir bölümü tutuklandı. Destek eylemleri sırasında Gülnaz Bağistani Almanya'da (Berlin), Latife Kaya da Adana'da (kendisini yaktı) yaşamını yitirdi.

İstanbul HADEP Bağcılar İlçe Merkezi'nde 28, HADEP Bahçelievler İlçe Merkezi'nde 15 ve İHD İstanbul Şubesi'nde de 20 kişinin katılımıyla 17 Temmuz günü başlatılan açlık grevi, polis ablukası altında dönüştürülerek sürdürüldü. Ayrıca Adana, Antakya, Tarsus, Ceyhan, İskenderun, Osmaniye'deki 100 kadar tutuklu yakını, tutukluların taleplerini desteklediklerini belirten bir açıklama yaparak, 18 Temmuz gününden itibaren HADEP Seyhan ilçe binasında açlık grevine başladı.

Açlık grevi yapan tutuklu ve hükümlü yakınlarının da aralarında bulunduğu bin kişilik grup, 24 Temmuz günü öğle saatlerinde Birleşik Sosyalist Parti (BSP)'nin Tünel'deki İstanbul İl Merkezi önünde toplanarak Galatasaray Postanesi'ne kadar yürüdü. Tutuklu ve hükümlü yakınları daha sonra Güneydoğu'da devam eden savaşın ve Kürtlere yönelik baskıların sona ermesini isteyen 7 maddelik telgrafları TBMM Başkanlığı, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Divanı, Af Örgütü, Avrupa Parlamentosu İnsan Hakları Komisyonu ve Kızılhaç'a gönderdi. Eyleme polisin bir müdahalesi olmadı.

HADEP Diyarbakır Merkez İlçe Binası'nda açlık grevindeki 100 kadar tutuklu yakını, 25 Temmuz günü bir basın toplantısı yaptı. İlçe Merkezi, toplantı sırasında polis tarafından

basılmak istendi. Buna karşı çıkan HADEP yöneticilerinden Avukat Abdullah Akın, Avukat Abdullah Çağır ve Merkez İlçe Başkanı Salih Aykaç ile ziyarete gelenlerin de aralarında bulunduğ 100'e yakın kişi gözaltına alındı.

Açlık grevine destek için çoğunluğunu tutuklu ve hükümlü yakınlarının oluşturduğu bin kişi 30 Temmuz günü öğle saatlerinde İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda toplandı. Çeşitli sloganlar atarak bir saat gösteri yapan topluluğun yürüyüşe geçmesi polis tarafından engellendi. Uzun süre polislerle tartışan göstericiler, İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Çetin Güven'in, "Sessizce dağılırsanız güvenliğinizi sağlarız. Dağılmazsanız, dağıtmasını biliriz." şeklindeki uyarısı üzerine Sultanahmet Parkı'na doğru dağılmaya başladı. Dağılan göstericiler kısa sürede polislerin saldırısına uğradı. Göstericileri genç-yaşlı ayrımı yapmaksızın acımasızca dövmeye ve kovalamaya başlayan polisler 73 kişiyi gözaltına aldı. Bu arada çok sayıda kişi yaralandı. Olay sırasında polis tarafından dövülen ve duvardan itilen Hasan Doğan adlı gencin ayağı, Nuri Yıldırım'ın (16) ise iki kolu kırıldı. Erkan Dilek, Baki Akkan, İsmail Akkan ve Filiz Özçiçek adlı yaralılar ise hastanede tedavi gördü. Gözaltına alınanlardan çoğunluğunun yaşı 18'den küçük olan 20 kişi, savcılığa sevk edilmeden bırakılırken, kalan 53 kişi 2 Ağustos günü İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı.

Polis tarafından dövülenler arasında bulunan Hazal Deniz adlı hamile kadın, serbest bırakıldıktan sonra, polis dayaağı nedeniyle bebeğini düşürdüğünü açıkladı. İHD İstanbul Şubesi'nde 31 Temmuz günü düzenlenen basın toplantısında konuşan Hazal Deniz, 2 aylık hamile olduğunu belirterek, "Gösteriden sonra dağılıyorduk. Birden polisin saldırısına uğradık. Kendilerine hamile olduğumu söylememe karşın, beni uzun süre dövdüler, yerde sürüklediler. Daha sonra kanama geçirdim ve çocuğumu kaybettim." dedi. İHD İstanbul Şubesi Başkanı Erhan Kanar da yaptığı açıklamada, gösteriyi izlemek üzere Sultanahmet Meydanı'na dernekten gözlemci gönderildiğini belirterek, "Barışçıl bir gösteri karşısında devlet, İstanbul'daki tüm güçlerini seferber etmiştir. Emniyet yetkilileri ile topluluk arasında yapılan mutabakata rağmen polis dağılmakta olan kitleye saldırmıştır." dedi. HADEP İstanbul İl Başkanı Kemal Parlak da, "Kendisini atayan siyasi iktidara karşı dahi bir başkaldırı tutumu içinde olan İstanbul polis şefini İstanbul ve Türkiye halkına şikayet ediyoruz. Çünkü halk dışında, onu şikayet edecek başka bir merci bulamıyorum. Polis, saldırı sırasında ara sokaklarda silahla ateş etmiştir. Polislerin silahında ve kemerlerinde MHP amblemi vardır. Bu da MHP'nin ve emniyetin işbirliği içinde olduğunu gösteriyor." şeklinde konuştu.

HADEP Diyarbakır Bağlar İlçe Merkezi'nde açlık grevi yapan 95 tutuklu ve hükümlü yakını, 4 Ağustos günü binaya baskın yapan polisler tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan, sağlık durumu kötü olan Hatice Tanrıku ve Ferhat Karataş (16) hastaneye kaldırıldı, 5 yaşlı kadın ise kısa süre sonra serbest bırakıldı. Hastaneye kaldırılan Ferhat Karataş, tıbbi müdahaleden sonra Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Gözaltında tutulanlardan Hanifi Akboğa, Veysi Çağır ve Nuri Çelik dışında kalan 87'si 6 Ağustos günü serbest bırakıldı.

34 tutuklu ve hükümlü yakını 6 Ağustos akşamı Refah Partisi İstanbul İl Merkezini işgal ederek açlık grevine başladı. Bu gelişme üzerine İl Merkezi polis tarafından ablukaya alındı ve içeriye girmek isteyenlere izin verilmedi. Tutuklu yakınlarıyla görüşmek isteyen avukatlar Selim Okçuoğlu, Talat Tepe, Bedia Burhan ve Naciye Kaplan binaya sokulmadı. 4'ü çocuk 34 tutuklu yakını, 9 Ağustos günü saat 05.00 sıralarında binaya giren polisler tarafından gözaltına alındı. Polislerin binaya RP yöneticilerinin isteği üzerine girdiği bildirildi. Gözaltına alınanlar 9 Ağustos günü akşam saatlerinde Zeytinburnu Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. RP yöneticilerinin polise başvurmasına tepki gösteren İHD İstanbul Şubesi

Başkanı Ercan Kanar, "Bu tavır sivil toplum örgütü olan bir partiye yakışmıyor. RP, militarist olduğunu göstermiştir." dedi. Bu arada HADEP Gaziantep İl Merkezi'nde açlık grevi yapan tutuklu yakınlarını ziyaret etmek isteyen 25 kişi gözaltına alındı.

Açlık grevini desteklemek için HADEP Adana İl Merkezi'nde açlık grevi yapan tutuklu yakınlarının da aralarında bulunduğu 500 kişinin 11 Ağustos günü düzenlediği yürüyüşü polis zor kullanarak engelledi. Saat 13.00'da HADEP İl Merkezi önünde bir araya gelen topluluk, "Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e telgraf çekeceklerini" bildirerek PTT binasına doğru yürüyüşe geçti. Topluluğun öntü kısa sürede polis tarafından kesildi. Yürüyüşte ısrar eden topluluk, polis tarafından cop ve kalaslarla dövülerek dağıtıldı. Dağılanlardan bir bölümü HADEP İl Merkezi'ne dönerken, 25-30 kişilik bir grup E-5 Karayolu'na oturarak trafiği kesti. Olaylar sırasında 100'e yakın kişi gözaltına alındı, 22 kişi cop ve sopa darbeleriyle yaralandı. Yaralananların adları şöyle: "Sabriye Aslan, Emine Erdemir (60), Hülya Şener, Gurbet Algül (18), Cahide Mutlu (24), Sema Aktaş (15), Şahiye Arzak (28), Sultan Dağ (57), Safiye Dalgıç (28), Cahide Mutlu, Nahide Ekin (33), Fatma Budak (27), Medine Özkılıç (35), Emine Orhan (30), Ahmet Bayar (10), Arzu Hatun, Adalet Lale (70), Menice Akbulut, Rabia Özdemir (50), Hediye İnanc, Zehra Erdem (60) ve Makbule Ayan (30)."

Olayda yaralananlardan Zehra Erdem şunları söyledi: "Polis bizlere engel olunca hepimiz yere oturduk, ama polis oturanların üzerine saldırdı. Bana copla vurdular. Yere serildim. Omuzuma, kalçalarım vuruyorlardı. Dönüşümlü olarak 5 gündür açlık grevindeydim ve midem bomboştu. Karnıma vurulan darbelerden sonra bayılmışım. Gözlerimi hastanede açtım. Hastanede doktorlar benimle ilgilenmedi. Bunun üzerine özel doktora götürüldüm. Doktorlar kaburgularımın ezildiğini söyledi. Vücudumun birçok yerinde yara ve çürükler mevcut. Yataktan kalkamıyorum." Yürüyüş sonrası gözaltına alınanlardan 9'u tutuklandı, diğerleri ise serbest bırakıldı. Tutuklananların adları şöyle: "Saime Fırat, Halil Kuddusi Şahin, Nuray Sandallı, Mehmet Doğan, Deniz Söylemez, İlkbal Baysal, Yunus Özgür, Hülya Günay ve Zeynep Akıncı."

13 Ağustos günü saat 15.00'da İstanbul Taksim Meydanı'nda toplanan yaklaşık bin kişi, cezaevlerindeki açlık grevini desteklemek amacıyla gösteri yaptı. Gösteri, polisin bir müdahalede bulunmaması üzerine olaysız bitti. Aynı gün, HADEP Malatya İl Merkezi'nde açlık grevi yapan tutuklu yakınlarını ziyaret etmek için Bingöl'den Malatya'ya gelen Murat Kılıç, Mehmet Kılıç, Zeki Tunç, Ferhat Tunç, Mehmet Ali Bürkek ve Süleyman Demir gözaltına alındı.

Yeni Demokrasi Hareketi İzmir İl Merkezi'nde açlık grevi yapan 35 kişi 13 Ağustos günü polis tarafından zorla dışarı çıkartıldı ve gözaltına alındı. Gözaltına alınan 32'si tutuklu yakını 35 kişiden 34'ü serbest bırakıldı, Emrullah Çelik ise "polise direndiği" iddiasıyla tutuklandı. Bu arada baskın sırasında YDH İl Merkezi'nde bulunan İHD İzmir Şubesi Başkanı Ahmet Turan Demir de bir süre gözaltında tutuldu. Tutuklu yakınlarının binadan zorla çıkarılması sırasında gözaltına alınan Odak dergisinin muhabirlerinden Emine Can, serbest bırakıldıktan sonra, götürüldüğü İzmir Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü açıkladı.

PKK'lilerin sürdürdüğü açlık grevi ile ilgili gelişmeleri izlemek üzere Türkiye'ye gelen 7'si Alman, biri İsviçreli 8 yabancı, Diyarbakır'da gözaltına alındı. 4'ü 16 Ağustos günü, 4'ü de 17 Ağustos sabahı gözaltına alınan 8 yabancı, Diyarbakır DGM tarafından serbest bırakıldı ve uçakla İstanbul'a gönderildi. Gözaltına alınanların adları şöyle: "Eva Erle, Jeanine Weigel, Holber Neibert, Anina Jendreyko, Ann Kristien Kowarsch, Uwe Oetken, Martin Dietermann ve Thomas Vappeller."

İstanbul Galata Köprüsü'nü 19 Ağustos günü saat 15.00 sıralarında trafiğe kapatan ve yaşları 5 ile 15 arasında değişen 200 kadar Kürt çocuğun yapmak istediği gösteri, polislin müdahalesi sonucunda engellendi. Ellerinde "Yaşasın barış", "Bomba değil şeker istiyoruz", "Çocuklar şeker yiyebilsin" ve "Babalarımızın ve annelerimizin ölmesini istemiyoruz" gibi pankartlar bulunan çocuklar, polisler tarafından tartaklanarak cadde kenarına götürüldü. Çocukların, "Barış istiyoruz" diye slogan atarak gösteriyi sürdürmek istemesi üzerine daha da sertleşen polisler, gösteriyi gözlemci olarak izleyen İHD İstanbul Şubesi yöneticileri Müjgan Aslan ve Selahattin Okçuoğlu ile aralarında Mustafa Ayzit, Mercan Güçlü, Bilgütay Durna, Sevim Akat ve Müslüm Erçetin adlı avukatların da bulunduğu 18 kişi ile 88 çocuğu gözaltına aldı. Yaklaşık 100 kişilik başka bir çocuk grubu da aynı saatlerde İstanbul Boğaz Köprüsü'nün Altunizade çıkışını trafiğe kapatarak benzer bir gösteri yapmak istedi. Bu gösteri de polislin müdahalesi sonucunda önlendi ve aralarında İHD üyelerinin de bulunduğu 10 kişi ile 8 çocuk gözaltına alındı. Gözaltına alınan toplam 96 çocuk akşam saatlerinde, Galata Köprüsü'ndeki eylemden sonra gözaltına alınan 18 kişi ise 20 Ağustos günü serbest bırakıldı.

Galata Köprüsü ile Altunizade'deki gösterileri izlerken gözaltına alınan 5 avukat, "PKK'ye yardım ve yataklık etmekle" suçlandı. İHD İstanbul Şubesi'nde 21 Ağustos günü bir basın toplantısı düzenleyen Mustafa Ayzit, Sevim Akat, Mercan Güçlü, Bilgütay Durna ve Müslüm Erçetin adlı avukatlar, götürüldükleri karakolda, "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davranmakla" suçlandıklarını ve savcının talimatıyla serbest bırakıldıklarını söylediler. Polislerin, savcının verdiği talimatı dinlemeyerek kendilerini İstanbul Siyasi Polis Merkezi'ne götürdüğünü anlatan avukatlar, "Bu hukukçulara ve resmi düşünce çerçevesi dışında düşünen avukatlara karşı bir tutumdur." dediler. Mercan Güçlü ise gözaltına alınmalarının İHD'ye karşı yürütülen kampanyanın bir uzantısı olduğunu belirterek şunları söyledi: "Galata Köprüsü'nde polislin çocukları dövmeye başlaması üzerine müdahale ettik. Fakat, sanki eylemi biz düzenlemişiz gibi muamele gördük. Orada birçok kişi olmasına karşın DGM Savcısı bizi 'PKK'ye yardım ve yataklık yaptığımız' iddiasıyla sorguladı. Diğer kişiler ise Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davranmakla suçlandı. Bu ayırım bile, olayın İHD'ye yönelik kampanyanın bir uzantısı olduğunu gösteriyor."

İlginç gelişmeler

PKK, savaşı tarafların uyması gerekli kuralları belirleyen Cenevre Sözleşmesi ile ilgili "niyet mektubu"nu 23 Ocak günü Kızılbaş'a ilettili. PKK lideri Abdullah Öcalan'ın imzasını taşıyan başvuru, örgütün siyasi kolu olan ERNK'nin Avrupa Sözcüsü Ali Sapan tarafından İsviçre ve Kızılbaş yetkililerine verildi. PKK'nin "1949 tarihli sözleşme ile 1977 tarihli Ek Protokol'ün imzalanacağına" dair başvurusunun ardından, Kızılbaş yetkililerinin katıldığı toplantıda imzalanan sözleşme, tek taraflı olarak PKK'yi bağlıyor. PKK tarafından verilen niyet belgesinde, örgütün savaşta hedef olarak seçtiği kategoriler, "Türk Silahlı Kuvvetleri, kontrgerilla, MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı), jandarma mensupları ve köy korucuları" olarak sıralandı. Aynı belgeyle PKK, "bu kategoriler dışında kalan devlet memurlarını silahlı mücadelenin hedefi olarak görmediğini" belirtti. PKK'nin uymaya söz verdiği kurallar arasında, "yakalanan askerlere esir muamelesi yapılması", "sözleşme esaslarının tüm PKK birimlerine bildirilmesi", "kurallara uymayanların cezalandırılması" ve "Kızılbaş'ın tüm hizmetlerinin kabul edilmesi" yer aldı.

PKK'nin Cenevre Sözleşmesi koşullarına uymayı kabul etmesinin Ankara tarafından "ciddiye alınmadığını" açıklayan Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ferhat Ataman, "Bu tür propaganda girişimleri ve çabaları PKK'nin kanlı bir terör çetesi olduğu gerçeğini asla değiştir-

meyecektir.” dedi. Sözleşmeye taraf olan bir devlete karşı bir halkı temsil eden otoritelerin, sadece protokolü uygulamayı taahhüt edebildiklerini kaydeden Ferhat Ataman, “Bu tür propaganda eylemleri yeni değildir. Sürgünde, sözde parlamento oluşturulması çabaları ne denli anlam taşıyorsa, Cenevre Sözleşmeleri’ne ve Ek Protokolleri’ne taraf olma iddiaları da ancak o kadar ciddiye alınabilir.” diye konuştu.

Olağanüstü Hal Bölgesi’nde inceleme yapmak üzere Türkiye’ye gelen 11 kişilik bir Alman heyeti, Batman ile Silvan arasındaki Kağıtlı Jandarma Karakolu yakınlarında 16 Nisan sabahı askerler tarafından gözaltına alındı. 11 kişi, 18 Nisan günü sınır dışı edildi. Uçakla Almanya’ya gönderilen heyet üyeleri İstanbul Atatürk Havaalanı’nda yaptıkları açıklamada, haksız yere gözaltına alınan köylülere yardımcı olmak istedikleri için gözaltına alındıklarını ve sınır dışı edildiklerini söylediler. Sınır dışı edilenlerin adları şöyle: “Peter Senger (fizik doktoru), Johanna Stockner (tercüman), Adelheid Sendik (psikolog), Maria Seipel (sosyal hizmet uzmanı), Heidi Clemens (öğretmen), Friedrich Clemens (Yeşiller Partisi temsilcisi), Beste Rudolph (tercüman), Klaus Schceev, Daniel Rosenthal (öğrenci), Claus Schickova ve Beatrice Obrger (gazeteci).”

Milliyet gazetesinin Tunceli muhabiri Ferit Demir, Mayıs ayı başında, hakkında defalarca “öldü” haberi çıkan PKK’nin önemli isimlerinden Şemdin Sakık’la Tunceli’nin dağlık bir bölgesindeki karargahında görüşti. Görüşmede, Abdullah Öcalan’la aralarında bir görüş ayrılığı bulunmadığını kaydeden Sakık, “geçmişte sivil halka zarar vererek hata yaptıklarını” belirterek, “Artık sivilere yönelik tutumumuz daha yumuşak olacak. Öğretmenlere yönelik öldürme eylemlerinden ziyade, onları kendi kültürümüzü öğretmeye yönelteceğiz.” dedi. Kardeşi DEP eski Milletvekili Sırrı Sakık’la farklı çizgilerde bulunduğunu anlatan Şemdin Sakık, “Ben dağda, o ise politikada mücadele veriyor. DEP’in bizimle hiçbir organik bağı yoktur.” dedi. Böbreklerinden rahatsız olduğu, diyaliz makinesine bağlı yaşadığı haberlerini yalanlayan Sakık, “Dağda diyalizle yaşanır mı? Bir süre rahatsızlık geçirdim, ama şimdi turp gibiyim. Bir süre Bekaa’da dinlendim. İstedğim her ülkeye gidebiliyorum.” şeklinde konuştu.

PKK lideri Abdullah Öcalan’ın kardeşi Mehmet Öcalan (45), 6 çocuğu (Aynur-14, Havva-13, Fatma-11, Ömer-9, Gülsüm-6 ve Dilan-4) ile birlikte İzmir’de gözaltına alındı. Polis yetkilileri, İzmir’in Güzelbahçe semtindeki bir eve 22 Eylül sabahı yapılan baskında gözaltına alınan Mehmet Öcalan ve çocuklarının tekneyle Yunanistan’ın Sakız adasına kaçmak için hazırlık yaptıklarını bildirdiler. Mehmet Öcalan ise İzmir Emniyet Müdürlüğü’nde yaptığı açıklamada, tükürük bezlerindeki rahatsızlık nedeniyle tedavi olmak için yurtdışına gitmek istediğini anlatarak, “Eşim bir yıl önce öldüğü için çocuklarıma bakacak kimse yoktu. O nedenle çocuklarımı da yanıma aldım. Pasaport verilmeyeceğini düşündüğüm için yurtdışına yasadışı yoldan çıkmak zorunda kaldım.” dedi.

Bu arada Aslan Aktop ve Fesih Sayar adlı 2 kişi, “Mehmet Öcalan ile çocuklarının yurtdışına gidişlerine yardımcı oldukları” iddiasıyla gözaltına alındı. Mehmet Öcalan ve çocukları, 24 Eylül sabahı İzmir DGM tarafından serbest bırakıldı. Aslan Aktop ve Fesih Sayar ise “PKK üyesi oldukları” iddiasıyla tutuklandı.

Yurt dışından tepkiler

Kürt sorununun geldiği vahim nokta ve Olağanüstü Hal Bölgesi’ndeki insanlık dışı uygulamalar uluslararası insan hakları kuruluşlarının raporlarında da önemli yer tuttu. 1995 yılında başta Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu, İnsan Hakları İzleme Komitesi/Helsinki olmak üzere pek çok hükümet dışı insan hakları kuruluşu Türkiye’yi

(zaman zaman da PKK'yi) kınayan raporlar yayımladı, kampanyalar açtı. Türkiye, Avrupa Parlamentosu ve AGİT gibi kuruluşlar karşısında da (Ayrıntılı bilgi sayfa 24-28'de.) sıkıntılı duruma düştü. İnsan Hakları İzleme Komitesi (Human Rights Watch/Helsinki) tarafından Kasım ayında açıklanan kapsamlı bir rapor, 1995 yılındaki tepkiler içinde önemli bir yer tuttu.

21 Kasım günü İstanbul'da düzenlenen bir basın toplantısıyla kamuoyuna duyurulan "Türkiye'ye Silah Transferleri ve Türkiye'de Savaş İhlalleri" adlı raporda, Türkiye'ye NATO ülkeleri ve özellikle ABD tarafından sağlanan silahların Güneydoğu'da güvenlik görevlileri tarafından insan hakları ihlallerinde kullanıldığı belgelendi. PKK'nin insan hakları ihlallerinin de eleştirildiği raporda, örgütün kullandığı silahlar ve gelir yöntemlerinin de dökümü yapıldı. Basın toplantısında konuşan HRW temsilcileri Joost Hiltermann ve James Ron, "Türkiye'nin PKK ile mücadele etmesine karşı çıkmıyoruz, ama sivillere saldırmamasını şiddetle eleştiriyoruz" diyerek, hem Türkiye'nin hem de PKK'nin uluslararası insani hukuku ağır bir biçimde ihlal ettiğini söylediler.

Yeni Yüzyıl gazetesinin 22 Kasım 1995 tarihli sayısında söz konusu rapor ve düzenlenen basın toplantısıyla ilgili olarak yayımlanan haber şöyle:

HRW temsilcileri, İsrail ve Mısır'dan sonra ABD'nin üçüncü silah alıcısı olan Türkiye'nin ABD'den aldığı silahları yalnız PKK ile mücadelede değil, sivil halka karşı insan hakları ihlallerinde de kullandığını öne sürdü. Cobra, Black Hawk helikopterlerinin köy boşaltmada, F-16'ların Güneydoğu ve Kuzey Irak'ta köy ve bazı sivil yerleşim birimlerini bombalamada, ABD, İngiliz ve Alman yapımı makineli tüfeklerin yargısız infaz ve işkencede kullanıldığını iddia eden rapor, 100'ün üzerinde tanıkla yapılan uzun söyleşilere dayanıyor.

Raporu Türk Dışişleri'ne sunduklarını ve görüşmenin olumlu geçtiğini belirten Hiltermann, "Dışişleri ile savaş koşulları ve hangi uluslararası kuralların uygulanması gerektiği konusunda görüş birliğine varamadık." dedi. HRW'ın savunduğu konular arasında Türk Hükümeti'nin şiddetle reddettiği bir nokta var. HRW, PKK sorununu bir "iç savaş" olarak kategorize ediyor ve Türkiye'nin imzaladığı Cenevre Sözleşmesi'nin iç savaş ve savaş esirleriyle ilgili maddelerinin uygulanmasını istiyor. Türk Hükümeti ise Cenevre Sözleşmesi'ni uygulamanın PKK'nin konumunu meşrulaştıracağını savunuyor ve konunun "iç güvenlik sorunu" olduğunu söylüyor. PKK ve Türkiye'nin insan hakları ihlallerini derhal durdurması gerektiğini belirten HRW yetkilileri, Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesi'nin iç savaş hukukuna dair koşullarını yerine getirmesini ve Kızılhaç'ı kabul etmesini istediler.

"Bugüne dek savaşın yol açtığı kayıplar arasında 2000 kadarı ölüm mangaları tarafından öldürülen PKK sempatisanları olmak üzere 19 bin ölü, iki milyon iç göç ve çoğunluğu Türk güvenlik güçlerince yakılarak ortadan kaldırılmış 2200 köy var" denen raporda, PKK'nin insan hakları ihlallerine de geniş yer verildi. PKK'nin komşu ülkeler dahil olmak üzere çeşitli kaynaklardan silah temin ettiği ve bunları finanse etmek için uyuşturucu kaçakçılığı ve haraç kesme gibi yöntemlere de başvurduğu belirtildi. Son 10 yılda 7.8 milyar dolarlık silah satın alan Türkiye, bunun bir bölümünü NATO ülkelerinden, 5.3 milyar dolarlık kısmını ise ABD'den aldı. HRW, 1994'de dünyanın bir numaralı silah ithalatçısı olan Türkiye'nin satın aldığı silahların bir bölümünü insan hakları ihlallerinde kullandığını söylüyor. Sikorsky/Black Hawk/Cobra helikopterlerinin köyleri ve diğer yerleşim merkezlerini rastgele taramada, operasyon sırasında zorla göç ettirmede, toplu infaz, rastgele tarama ve işkence uygulayan birliklere takviye getirmede kullanıldığı iddia ediliyor. İnsan hakları ihlallerinde kullanılan diğer silahlar arasında M16 tüfekleri, M203 bomba fırlatıcılar, F16, F4 savaş uçakları, Alman, Amerikan ve Türk zırhlı araçları var.

"Silah Projesi" bölümü olarak Ocak ayından beri Türkiye'de araştırma yapan HRW, 100'den fazla görgü tanığı ile 4 saate varan mülakatlar yapmış, 29 vakanın yer aldığı raporda üç ordu mensubunun da ifadesine yer veriliyor. Bunlardan 22 yaşındaki er (B.G), 19 Nisan 1995'de bir PKK yanlısına işkence yapılmasını, sonra da infaz edilmesini anlatıyor. (B.G), olayın geçtiği Silvan'ın Kuruçayır mezrasında, jandarmanın köyün erkeklerini dövdüğünü ve köyü ateşe verdiğini de söylüyor. Erin ifadesine göre, operasyon, olay yerine ABD yapımı Huey helikopterleri ile gelen Jandarma Asayiş Bölge Komutanı Hasan Kındakçı tarafından yönetilmiş. Operasyonda, İngiliz, Alman ve Alman-ABD yapımı ufak çaplı silahlar da kullanılmış.

Rapordaki öneriler

- Türk güvenlik görevlileri ve PKK derhal insan hakları ihlallerine son versin.
- Köylerinin boşaltılıp, yakılması politikasına son verilip, hasar tazminatı ödensin.
- Genelkurmay, yüksek rütbeli ve saygın bir subay komutasında güvenlik görevlilerinin işlediği insan hakkı ihlallerini araştıran bir birim kursun. Bu birim, İnsan Hakları Bakanlığı tarafından denetlensin.
- Genelkurmay muharebe ve hareket kurallarını saptasın, uluslararası hukuka uygun bu kuralları kitapçık halinde basıp tüm güvenlik görevlilerine versin.
- Özel tim faaliyetleri durdurulsun. Bu birimin çalışma ve işe alma yöntemleri incelemeye alınsın, aşırı sağcı gruplar ve partilerle ilişkisi olanların görevine son verilsin.
- ABD Hükümeti ağır insan hakları ihlalleri son bulana kadar Türkiye'ye askeri satışları ve güvenlik yardımlarını durdursun ya da en azından ihlallerde doğrudan kullanılan helikopter, top, zırhlı araç ve küçük ölçekli silahlar satılmasın.
- PKK, köy korucularına yönelik cezalandırma saldırılarını durdursun, sivil devlet görevlileri, silahsız köy korucuları ve işbirlikçi olduğunu iddia ettiklerini öldürmeye son versin.

Rapor, Türkiye'nin sert tepkisine yol açtı. Karşı bir rapor hazırlayan Dışişleri Bakanlığı, "gayri ciddi" olarak nitelendirdiği raporun "dayanaksız, gerçeklerden uzak ve PKK'ye hizmet amacıyla hazırlandığını" öne sürdü. Bakanlığın karşı raporunda, HRW'nin raporunda yer alan saptama, iddia ve önerilerle ilgili olarak şu görüşler savunuldu:

"Güneydoğu'daki olaylar savaş hukuku çerçevesinde bir iç savaş olarak niteleniyor. Oysa, olaylar terörizmdir, insani hukuk alanına girmemektedir. Rapor, PKK'yi Türkiye devleti ile aynı düzeye çıkarmayı ve meşruiyet kazandırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, raporu yazanların insani hukuk bilgilerinin sınırlı olduğunu, Human Rights Watch ilgilileri Dışişleri Bakanlığı'nda itiraf etmiştir. PKK'nin terörist olduğuna, hatta terörist eylemler yaptığına raporda değinilmemiştir. Rapor, PKK'nin terörist bağlantısının gözlerden uzak tutulmaya çalışıldığı izlenimi yaratmaktadır.

Türk sözcüğü üst kimliği gösterir. Amerikalılarla Hispaniklerin, Fransızlarla Bretonların ve İtalyanlarla Sicilyalıların çatışması nasıl düşünülemezse, Türk-Kürt çatışmasından da söz edilemez.

Rapor, olayların geçtiği yerde inceleme yapılmadan, adsız tanıkların anlatımına dayanılarak hazırlanmıştır. İç çatışmalara ilişkin insani hukuk denetleme yönteminin temeli, ilgili ülkenin, denetleme talebinde bulunan insani kuruluşa izin vermesini gerektirir. Oysa, Human Rights Watch böyle bir izin isteminde bulunmamış, izin almadan "denetleme" yaptığını açıklamıştır. Bu durum uluslararası alandaki insani hukuk kurallarına aykırıdır. Dağlık bölgelerdeki mezra ve köylerdeki halk, PKK baskısı nedeniyle kısmen kendi istekleriyle, kısmen de

zarar görmemelerini sağlamak için başka yere nakledilmişlerdir. Bu uygulama Kızılay'ın yerel yöneticilerle işbirliği içinde sürdürülmüştür. Köylüler, PKK'ye karşı köylerini korumak amacıyla koruyucu istemektedir. Raporda, köy koruculuğunun kaldırılması istenerek köylülerin savunmasız bırakması amaçlanmaktadır.

Türkiye'ye dönük silah satışlarının yasaklanmasını isteyen rapor, Türkiye'yi fiilen savunma hakkından yoksun bırakmayı amaçlamaktadır. Buna karşılık silahlarını serbest piyasadan sağlayan PKK'ye yönelik bir kısıtlama istenmemiştir."

Rapora tepki, Dışişleri Bakanlığı'nın karşı raporuyla sınırlı kalmadı. Raporun geniş bir özetini yayımlayan "Savaşa Karşı Barış" adlı derginin Aralık ayı sayısı İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Toplatma kararının ardından, dergi yetkilileri hakkında "halkın bölge farklılığı gözeterek birbiri aleyhinde düşmanlığa kışkırtıldığı" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca dava açıldı. Raporun tümünü Türkçeye çeviren kitap olarak yayımlayan Belge Yayınevi'nin sorumlusu Ayşe Nur Zarakolu ile raporu çeviren Ertuğrul Kürkçü hakkında da İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. Davada Ertuğrul Kürkçü ile Ayşe Nur Zarakolu'nun "Devletin askeri kuvvetlerine hakaret ettikleri" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 159/1. maddesi uyarınca 1 ile 6 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

FAİLİ MEÇHUL CİNAYETLER

Son 4-5 yılın insan hakları sorunları arasında önemli yer tutan faili meçhul cinayetler, 1995 yılında daha önceki yıllara göre azalmasına karşın yine de devam etti. Başta Olağanüstü Hal Bölgesi olmak üzere her çevreden, her meslekten insanlar (toplam 166 kişi) kimlikleri belirsiz kişi ya da kişilerin saldırıları sonucunda öldü. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki yerleşim merkezleri (başta Diyarbakır ve Batman) dışında, Adana ve Mersin de faili meçhul cinayetlerin yoğunlaştığı iller olarak dikkat çekti. Faili meçhul cinayetler konusundaki duyarsızlık daha önceki yıllarda olduğu gibi devam etti. Apaçık ortaya çıkan gerçekler, hazırlanan raporlar dikkate alınmadı. Bugüne kadar işlenen yüzlerce cinayetten küçük bir bölümü dışında hiçbirinin failleri ele geçirilemedi, hatta failler hakkında somut bir bilgi dahi elde edilmedi.

Gerek Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki gerek Ankara'daki yetkililer, faili meçhul cinayetler konusunda, "faillerin yakalanacağına" dair açıklama yapma dışında bir adım atmadı. Bu açıklamalarda ise sürekli olarak "faili meçhul cinayetlerin bölgede faaliyet gösteren PKK ya da Hizbullah militanları tarafından işlendiği" belirtilmekle yetinildi. Kimi resmi açıklamalarda da (Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ve İçişleri Bakanlığı tarafından yapılanlar gibi) bazı faili meçhul cinayetlerin faillerinin yakalandığı duyuruldu. Ancak yakalandığı açıklanan kişilerin mahkum olduklarına dair bilgi alınmadı.

Faili meçhul cinayetlerin başka bir boyutunu, Hizbullah içinde yaşanan çatışma oluşturdu. "İlimciler" ve "Menzilciler" olarak tanımlanan kesimler arasında yıllardır süren çekişme, 1993 yılının ikinci yarısından itibaren çatışmaya dönüşmüştü. 1994 yılında daha kanlı bir hal alan çatışmalar, 1995 yılında bir önceki yıla göre azalmasına karşın yine sürdü. Bu nedenle çok sayıda insan, satırlı-silahlı-bombalı saldırılar sonucunda öldürüldü.

a)- Meclis Cinayetleri Araştırma Komisyonu

Gazeteci-Yazar Uğur Mumcu'nun bombalı bir suikast sonucunda (24 Ocak 1993) öldürülmesinin kamuoyunda büyük tepki yaratması üzerine 1993 yılı Şubat ayında kurulan Meclis Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu (*) çalışmalarını 1995 yılı Nisan ayında

(*) Komisyon, DYP'den Sadık Avundukluoğlu, Nevzat Ercan, Osman Seyfi, Melih Pabuçcuoğlu, Sadık Keseroğlu, İsmail Köse, Süleyman Ayhan, CHP'den Mustafa Yılmaz, ANAP'tan Yüksel Yalova, Etyüp Aşık, RP'den Hüsamettin Korkutata'dan oluştu.

tamamlayabildi. Ancak rapor, Komisyon üyeleri arasında tartışmalara yol açtı. Komisyon'un DYP'li ve ANAP'lı bazı üyeleri, "raporda devleti suçlu duruma düşürecek bazı ifade ve bölümler bulunduğunu" savunarak, bu bölümlerin düzeltilmesini istediler, muhalefet şerhi koydular. Bu nedenle resmîyet kazanmayan, ancak yine de basına yansıyan rapor, kamuoyunda büyük yankı uyandırdı.

Raporda, faili meçhul cinayetlerin 1991 yılından itibaren hızla arttığı ve toplumda büyük panik yarattığı vurgulanarak, Komisyon tarafından, 1993 yılı sonuna kadar Türkiye genelinde 908 faili meçhul cinayet işlendiğinin saptandığı ifade edildi. Raporda, faili meçhul cinayetlerin en çok Diyarbakır'da (259 ölüm olayı) yaşandığı ve Diyarbakır'ı sırasıyla (ilçeleriyle birlikte) Mardin (155), İstanbul (145), Batman (125), Şırnak (34), Malatya (23) ve Adana'nın (15) izlediği kaydedilerek, cinayetlerden 781'inin tabanca ve tüfek kullanılarak, 22'sinin bombayla, 18'inin bıçak ve benzeri kesici aletler yardımıyla, 23'ünün de boğarak ya da asarak işlendiği anlatıldı.

Raporda, faili meçhul cinayetlerin artmasının ve bu cinayetlere adı karışan kişi ya da örgütlerin ortaya çıkartılmamasının toplumda güvensizlik yarattığı ve devleti töhmet altında bıraktığı savunularak, Adalet ve İçişleri bakanlıkları başta olmak üzere devlet kurumlarında bu cinayetlerle ilgili bilgilerin bile sağlıklı şekilde toplanmadığı belirtildi. Adalet ve İçişleri Bakanlığı kayıtları arasında büyük fark olduğuna ve kamuoyunda, "faillerin korunduğuna" dair yaygın bir izlenim bulunduğuna dikkat çekilen raporda, "Faili meçhul siyasi cinayetler genellikle cadde ortasında, şehirlerin en işlek yerlerinde ve gündüz saatlerinde işlenmektedir. Gündüz ve şehrin en işlek yerlerinde işlenen cinayetlerin faillerinin bulunmaması vatandaşta korku ve şüphe uyandırmaktadır. Güvenlik güçlerinin adli olaylar sonucunda işlenen cinayetlerin faillerini kısa sürede yakalaması veya tespit etmesine rağmen, siyasal içerikli cinayetlerde failleri yakalayamaması vatandaşlar tarafından devletin bu cinayetlere göz yumduğu şeklinde algılanmaktadır." denildi.

Raporda, faili meçhul cinayetlere adı karışan ya da bizzat cinayet işleyen güvenlik görevlisi, itirafçı ve köy korucuları bulunduğu anlatılarak, bu konuda bazı örnekler yer verildi. Ayrıca faili meçhul cinayetlerden bazılarının İslami Hareket ve Hizbullah gibi radikal İslamcı gizli örgütler, bazılarının da PKK tarafından gerçekleştirildiği belirtildi. Cezaevindeki itirafçıların (*) özel izinlerle cezaevi dışına çıkartılarak operasyonlarda görevlendirildiğine ve itirafçıların işlediği bazı suçların üst düzey devlet görevlileri tarafından gizlendiğine dikkat çekilen raporda şu görüşlere yer verildi:

"İtirafçılık uygulaması amacından sapmıştır. Çatışma sonucu güvenlik kuvvetlerince yakalananlarla, örgütle itilaflı olduğu veya örgütün mali kaynaklarını kendi imkanları için kullandığı tespit edilen teröristlere de bu yasal kolaylıklar uygulanmış, kapsamı uygulama sırasında genişletilerek saptırılmıştır. Devletin koruma şemsiyesinden istifade eden ve hatta

(*) Aralık ayı itibarıyla cezaevlerinde 385'i tutuklu, 125'i de hükümlü olmak üzere 483 itirafçının bulunduğu açıklandı. Bu rakam, uygulamaya sokulduğu 1985 yılından sonra hep eleştirilere neden olan itirafçılığın istenilen sonucu vermediğini ve itirafçı sayısının toplam siyasi tutuklu ve hükümlü sayısının yüzde 5'ini bile oluşturmadığını ortaya koydu. Adalet Bakanlığı verilerine göre, itirafçıların 24'ü kadın, 5'i ise çocuk. İtirafçıların büyük çoğunluğu Diyarbakır Cezaevi'nde bulunuyor. İtirafçıların cezaevlerine göre dağılımı şöyle: "Diyarbakır 13'ü kadın 259, Ağrı 8, Ahlat 5, Akhisar 1, Gerede 3, Edirne Tarım Açık Cezaevi 1, Elbistan 2'si kadın 23, Gökşun 3, Elmalı 1, Erzincan 2, Antep 3, Gümüşhane 4'ü kadın 64, Çukurca 3, Hatay 1, Hizan 1, İzmir 13, Kayseri 3, Kırklareli 5'i kadın 19, Kozan 1, Kumluca 1, Malatya 2, Hekimhan 1, Maraş 6, Siirt 16, Pazarcık 1, Nevşehir 2, Silifke 26, Siverek 5 ve Van 2."

Diyarbakır'da devletin polisler için satın aldığı lojmanlarda ikamet ettirilen itirafçılar, devletin üzerlerinde yeterli disiplin sağlayamamasından istifade ederek suç örgütleri kurmuşlar, silah kaçakçılığı, adam öldürme, uyuşturucu kaçakçılığı gibi olaylara karışmışlardır.”^(*)

Raporun sonuç bölümünde yer alan, faili meçhul cinayetlerle ilgili saptama, eleştiri ve isteklerden bazıları şöyle:

- Bölgede 200 kişi ile başlayan PKK hareketi, Olağanüstü Hal Kanunu'nun vermiş olduğu tüm yetkiye ve jandarma hizmetine tahsis edilen çok sayıda askerin bölgeye sevkine rağmen gelişmiş, gündemi tayin eder hale gelmiştir. Devlet kurumları işler hale getirilmediğinden ve kamu hizmeti şeklen var olduğundan olaylar alabildiğince turmanmıştır. Bu nedenle, bölgede görev yapan memurların fazla maaş almasına sebep olmaktan başka hiçbir işe yaramayan olağanüstü hal kaldırılmalıdır.
- Bölgede yeni bir yasadışı faaliyetin odak noktası olan ve korucu sayısının her gün artmasına rağmen PKK'ye karşı yapılan mücadelede etkili olmayan koruculuk sistemine son verilmelidir. Yeni alternatifler üzerinde çalışarak, bu şahıslara (devletten aldıkları maaşı hiçbir şey yapmadan ödemek alternatifi de dahil) çalışma imkanları sağlanmalıdır. Gerekirse bu şahıslara, aldıkları ücretin hepsi işsizlik sigortası olarak ödenerek, ellerindeki silahlar bir an önce alınmalıdır.
- İtirafçılar kendilerine düşen görevleri yaptıktan sonra, yeni kimlik verilerek bölgeden derhal uzaklaştırılmalıdır. Bu şahısların devleti kullanması gibi bir görüntü veren devlet-itarafçı ilişkisine son verilmelidir. Bu şahıslarla sağlıklı bir ilişki kurulmalıdır. Bu şahıslar Diyarbakır'daki polis lojmanlarından derhal çıkarılmalıdır.
- Uzun vadeye yayılacak bir şekilde jandarma teşkilatı kaldırılmalı, özel olarak kurulacak kuvvetlerin jandarma yerine istihdamı sağlanmalıdır.
- Bölgeye derhal, tecrübeli ve yeterli sayıda imam atanmalıdır.
- İstihbarat hizmetleri için yeterli ödeneğin, ilgili birimlerde örtülü ödenek şeklinde bulunması sağlanmalı, karşı istihbarat faaliyetlerine öncelik verilmelidir. İstihbarat hizmetleri kanunen yetkili olan birimlere bırakılmalı, kanunen yetkili olmayan birimlerin faaliyeti engellenerek, bu konuda karışıklığa sebep verilmemelidir.
- Devlet içindeki, devleti gerek ihmalleri gerek kasıtlarıyla yıkacak unsurlar temizlenmeli, faili meçhul cinayetlere karşı polisin profesyonel olarak hareket etmesini sağlayacak yeni bir organizasyona gidilmelidir.
- Uğur Mumcu vb. cinayetlerin araştırılması sırasında görüldüğü üzere; idarenin yanlış yapan kamu görevlisini ne pahasına olursa olsun savunması gerektiği uygulaması ve düşüncesinden vazgeçmeli, kamu görevlisinin kusurlarının kapatılması uğruna sistem yıpratılmamalıdır.
- Tüm Hizbullahi hareketlerin hamisi olduğunu beyan eden ve ülkemizde faaliyet gösteren Hizbullah adı altındaki tüm örgütleri eğiten, destekleyen ve Güneydoğu'daki 400-500 kadar çocuğu kamplarında ülkemiz aleyhine yetiştiren İran bu faaliyetlerinden dolayı uyarılmalıdır.

(*) İtirafçıların işlediği suçlara geçmişte de tanık olunmuştu. Örneğin; 1991 yılı Kasım ayında İstanbul Fenerbahçe'de, bir iş adamından tehditle para almak isteyen silahlı kişilerle, ihbar üzerine bölgeye gelen polisler arasında çatışma çıktı. Çatışmada iş adamından para almak isteyenlerden 2'si öldürüldü. Yapılan araştırma sonucunda, öldürülen 2 kişiden birinin komiser, diğerinin de Orhan Özay adlı itirafçı olduğu ortaya çıktı. Orhan Özay, Marksist Leninist Silahlı Propaganda Birliği davasında (İstanbul) itirafçı olmuş ve “büyük bir pişmanlık içinde olduğunu davranışlarıyla gösterdiği için” serbest bırakılmıştı.

- Tarafımızca anlaşılamayan bir nedenden ötürü Komisyon'un çalışmalarını engelleyen, hukuka aykırı olarak Emniyet Müdürlüğü'nün bilgi ve belge akışını kesen Ankara DGM Başsavcısı Nusret Demiral ile DGM Savcısı Ülkü Coşkun'un eylemi ve işlemlerinin takdiri için raporun bir örneği Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na gönderilmektedir.

Rapora tepkiler

Rapor, komisyon üyeleri arasında tartışmalara yol açtı. Rapora, komisyonun Başkan Sadık Avundukluoğlu dışındaki DYP'li üyeleri muhalefet şerhi koydu. Ayrıca DYP'li ve ANAP'lı bazı üyeler, "raporda devleti suçlu duruma düşürecek bazı ifade ve bölümler bulunduğunu" savunarak, bu bölümlerin düzeltilmesini istediler. Buna karşılık ANAP Trabzon Milletvekili Eyüp Aşık ise, Güneydoğu'ya yaptığı gezilerde edindiği izlenimlerle raporun paralellik içinde olduğunu belirterek, "Rapor hafif bile kalmış. Bölgede daha ağır şeyler oluyor." dedi.

Raporun birçok bölümünde devletin ve güvenlik görevlilerinin suçlandığını savunan ve rapordan "devleti ve güvenlik görevlilerini töhmet altında bırakacak" bölümlerin çıkarılmasını isteyen DYP Erzurum Milletvekili İsmail Köse, "İçişleri Bakanlığı hakkında suç duyurusunda bulunuluyor. İçişleri Bakanlığı hangi suçu işlemiş? Açıkça görülüyor ki, bu rapor devleti yıpratmaya yönelik." dedi. DYP'li Melih Pabuçcuoğlu ise Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral ile Savcı Ülkü Coşkun hakkında Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na suç duyurusunda bulunulmasının istenmesini eleştirdi.

"Bireysel hataların devlete mal edilemeyeceğini" belirten DYP'li milletvekilleri rapora koydukları muhalefet şerhinde, güvenlik görevlilerinin yıpratılmak istendiğini, İçişleri Bakanlığı görevlilerine de haksızlık yapıldığını öne sürdüler. DYP'liler, "Bu bölümler çıkartılmadığı takdirde, devletimizi ve onun güvenlik güçlerini suçlayan bu rapor, devleti yıkmak ve parçalamak isteyen bölücü mihrakların elinde bir belge olacaktır. Türkiye, Avrupa Parlamentosu'na, Uluslararası Af Örgütü'ne bu rapor sayesinde rahatlıkla şikayet edilebilecek ve Türkiye Cumhuriyeti zor durumda bırakılacaktır." dediler.

İtirafçıların, güvenlik görevlilerine yardımcı olmak için cumhuriyet savcısının isteği ve mahkeme kararı ile cezaevinden çıkartıldığını kaydeden DYP'liler, rapordaki "devletin itirafçıları korumadığı, kötü niyetli itirafçıları da zaptedemediği" şeklindeki saptamaya karşı çıkarak, "Devlet, itirafçıların korunması için her türlü özeni göstermiştir. Bir kişi öldürülmüş diye, itirafta bulunanların korunmadığını söylemek insafsızlıktır." görüşünü savundular. Muhalefet şerhinde çıkartılması istenen cümleler şöyle sıralandı:

- Kanuna aykırı bir şekilde gizli köy koruculuğu ihdas edilmiştir.
- Çoğu ilçede kaymakamlık görevi, başkomiser ve komiser yardımcısı ünvanına sahip emniyet görevlileri tarafından icra edilmektedir.
- Bölgeye tecrübeli emniyet görevlisi gönderilmesi gerekirken, eline hiç tüfek almamış insanlar gönderilmektedir.
- Vatandaş, can güvenliği olmadığından dolayı acil hastalarını köyden şehire götürememekte, cenazelerini kaldıramamaktadır.
- Bölgede devlet otoritesi zafiyet içinde olduğu için, kimin ne yaptığı belli değildir.
- Birtakım görevsiz ve yetkisiz şahıslar, şehir içinde silahla dolaşabilmektedir.
- Faili meçhul cinayetlerin failleri bulunamıyorsa, "devlet bunları istemediğinden dolayı tespit etmemektedir" intibası ortaya çıkmaktadır.

Komisyon Başkanı Sadık Avundukluoğlu ise DYP'lilerin rapora yönelik tepkilerini "devlete ve millete ihanet" olarak değerlendirerek, "ısmarlama muhalefet gerekçelerini rapora koyarak bazı kesimlere alet olmakla" suçladığı DYP'li komisyon üyelerine, "Hataları saklayıp kapatmaya çalışmak, devleti yıkmak ve parçalamak isteyenlerin eline verilen bir kozdur. Kanundışılığı korumak, Meclis adına denetleme görevi yapan bir komisyonun üyelerine düşmemeli." dedi. Sadık Avundukluoğlu, komisyon raporuna, "devleti yıkmak isteyen bölücülerin elinde bir belge olacağı" gerekçesiyle konulan muhalefet şerhini, "Masa başında üretilen, haktan kopuk ve ona karşı duyarsız bir bakış açısının ısmarlama kaleme aldığı gerçekdışı senaryo" olarak nitelendirdi. DYP'lileri "raporu okumadan muhalefet şerhi yazmakla" suçlayan Sadık Avundukluoğlu, muhalefet şerhi yazan milletvekillerinin, faili meçhul cinayetlerin işlendiği yörelere yapılan gezilere katılmadığını ve böylece yörede yaşananları dinleme olanağı bulamadığını kaydetti. Sadık Avundukluoğlu, rapordaki saptamaların Mülkiye müfettişlerinin raporlarında da yer aldığına dikkat çekerek şunları söyledi:

"Yörede yaşayanların durumunu Meclis'teki odada oturarak anlamak mümkün değildir. Gerçeğe itiraz ederek bir şeyi değiştirmek mümkün değildir. Gerçekleri görerek, 'hukuk hakimiyetini bölgede etkin kılmak için ne gibi çözümler üretiriz' diye düşünmesi gereken kişi ve kuruluşların, 'bu olumsuzlukları nasıl örteriz' diye oturdukları yerden çaba göstermeleri, yakın tarihimizdeki olumsuzlukları ister istemez hatırlatmaktadır. Olaylar kapatılınca, üzeri örtülünce, düzelmemektedir. Üzerine gittikçe, hatalardan kurtulmak mümkün olmaktadır. Küçük bir ilçe olan Silvan'ın yarısı askeri birlik ise ve polis gücü bulunmasına rağmen, ana caddede güpegündüz insanlar öldürülüyor ve failer bulunamıyorsa, yörede yaşayan vatandaşın başka türlü düşünmesi mümkün değildir. Burada devlete düşen görev, vatandaşın böyle düşünmesini engelleyecek tarzda hareket etmektir. Gündemi tayin etmesi gerekenlerin, gündemin peşinde gider hale gelmesi, vatandaşta tereddütlere yol açmış, bazı kötü niyetli kişilerin teşvikleriyle de şüpheler yoğunlaşmıştır."

CHP Malatya Milletvekili Mustafa Yılmaz da meydana gelen olayların "kontr-gerilla" kuşuklarını arttırdığını belirterek, "Vatandaşın devlete güvenini arttırmak, iç huzur sağlanmak isteniyorsa 30 yıldır tartışılan kontr-gerilla konusu açığa kavuşturulmalıdır." dedi. Türkiye'de cumhurbaşkanlarının, başbakanların ve parti yöneticiliği yapmış kişilerin kontr-gerillanın varlığından söz ettiğini anlatan Mustafa Yılmaz, devlet içindeki bazı kimselerin kurmuş olabileceği kontr-gerillanın korunmaması ve suça iştirak edenlerin açığa çıkarılarak cezalandırılması gerektiğini söyledi.

İtalya'da ortaya çıkarılan "Gladio" adlı örgütün kontr-gerillanın karşılığı olduğunu ve NATO ülkelerinde benzer örgütler bulunduğu açıklandığını söyleyen Mustafa Yılmaz, kontr-gerillanın üzerine sadece Türkiye'de gidilmediğini kaydetti. "İç barışı sağlamak, devlete güveni arttırmak ve devleti temize çıkarmak isteniyorsa, kontr-gerilla meselesi artık açığa kavuşturulmalıdır." diyen Mustafa Yılmaz, faili meçhul cinayetleri araştırırken ortaya çıkan en önemli bulgulardan birinin de MİT'in başarısızlığı olduğunu sözlerine ekledi.

Araştırma Komisyonu'nun raporuna karşı İçişleri Bakanlığı da "İnceleme Sonuç Raporu" başlıklı alternatif bir rapor hazırlandı. Yedi sayfalık "gizli" ibareli raporda, "Komisyona verilen görev kapsamı içinde Güneydoğu'daki görünümün tespiti bulunup bulunmadığına dair bir belgeye rastlanmamıştır. Eğer konu komisyonun görev kapsamında ise tespitler ilgililerce ele alınmalıdır. Eğer böyle bir görev verilmemiş ve komisyon kendiliğinden bu bölümü rapora dahil etmişse, bu davranış ister istemez heyette, devlet aleyhine önyargı bulunması olasılığını beraberinde getirmektedir." denildi. Komisyonun faili meçhul cinayetlere ilişkin

saptamalarının “devlet kasten katilleri bulmuyor” anlamını taşıdığı savunulan raporda şu görüşlere yer verildi: “Komisyon raporu, devlete yönelik suçlamalar ve şüphe altında bırakan iddialar açısından incelenmiştir. Raporun sonuç bölümünde, inceleme yerine, adeta ‘bu cina-yetlerin arkasında devlet var, bu gerçeği nasıl ortaya çıkarırız?’ önyargısıyla konuya yaklaşılmış olduğu sezinlenmektedir. Komisyon raporundaki suçlamalar, devletin yasama, yürütme ve yargı organlarını karşı karşıya getirecek ağırlıktadır. Duyum-yorum yaklaşımlarından kaynaklanan ve çoğunlukla gerçek dışı iddiaları ihtiva eden hususlardan müteşekkildir.”

Raporu doğrulayan olaylar

1994 ve 1995 yılında yaşanan olaylar, raporda yer alan saptamaları doğruladı. Örneğin; 22 Nisan 1994 tarihinde Diyarbakır’ın Yenişehir semtindeki dükkanına gelen silahlı kişiler tarafından kaçırılan Mehmet Şerif Avşar adlı esnaf, 7 Mayıs sabahı Silvan’ın Tepebaşı köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Mehmet Şerif Avşar’ın, başına sıkılan 2 kurşunla öldürüldüğü belirlendi. Yapılan soruşturma sonucunda, Şerif Avşar’ı kaçıran ve öldüren Yaşar Günbattu, Aziz Erbay, Ömer Güngör, Fevzi Gökçek ve Nevzat (Sayel) Akçıl adlı köy korucuları ile Mesut Mehmetoğlu adlı itirafçı yakalandı. Daha sonra haklarında dava açılan bu kişilerden Ömer Güngör’ün ölüm, Yaşar Günbattu, Fevzi Gökçek, Nevzat Akçıl, Aziz Erbay ve Mesut Mehmetoğlu’nun da 20 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Sanıkların yargılanmasına 5 Temmuz 1994 tarihinde Diyarbakır 3. Ağır Ceza Mahkemesi’nde başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan sanıklardan Ömer Güngör, tahrik ve baskılar sonucunda Şerif Avşar’ı öldürdüğünü savunarak, “Korkudan öldürdüm. Yoksa beni öldürürlerdi. Ben Avşar ailesini tanımıyorum. Fakat, Mesut Mehmetoğlu ile öldürdüğüm şahsın ağabeyi dağda iken tanışmış ve aralarında sorun olmuş. Mesut’un emri ile adamı işyerine gidip aldık. Korucu olduğumuz için şehir çıkışındaki polisler bizden kimlik sormadı. Bana şahsı sorguya götürdüğümüz söylenmişti.” dedi. Ömer Güngör olayı anlatırken şunları söyledi:

“Olaydan bir gün önce diğer köy korucuları ile birlikte Diyarbakır’a geldik. Bir gece jandarma misafirhanesinde kaldıktan sonra Emniyet Müdürlüğü’ne gittik. Burada, daha önce tanıdığım devlet yanlısı Ferit Akçay’ı gördüm. Bana Şerif Avşar’ın dükkanının yerini söyledi. Ben ve diğer köy korucuları dükkana giderek Şerif Avşar’ı götürmek istedik. Ancak gelmedi ve polis çağırmanızı istedi. Fevzi Gökçek ve Aziz Erbay gidip polis çağırdı. Polis olarak Mesut Mehmetoğlu ile tanımadığımız gözlüklü biri geldi. Şerif Avşar’ı Jandarma Komutanlığı’na götürdük. Daha sonra ben, Mesut, Fevzi, Şerif Avşar ve tanımadığım kişi, Diyarbakır-Lice karayolunun 19. kilometresindeki yıkık bir binaya gittik. Burada Mesut ile tanımadığımız kişi Şerif Avşar’la bir süre görüşti. Bir ara Mesut beni yanına çağırıp Şerif Avşar’ı öldürmemi istedi. Korktuğum için verilen talimatı yerine getirip Şerif Avşar’ın kafasına iki el ateş ettim. Dönerken polisler bizi durdurdu. Yapılan telsiz anonsunda aracımızın bekletilmesi isteniyordu. Ancak gözlüklü kişi, polis olduğunu söyleyince bizi bıraktılar.”

Fevzi Gökçek ise pek çok operasyona katıldığını, Şerif Avşar’ı da böyle bir operasyon sırasında gözaltına aldıklarını ve istedikleri zaman istedikleri kişiyi gözaltına alma yetkilerinin bulunduğunu belirterek, Şerif Avşar’ı öldürdükten sonra Hazro Jandarma Komutanı’na olayla ilgili bilgi verdiklerini söyledi. Sorgusu sırasında, sürekli olarak kullanıldığından bahseden Fevzi Gökçek, “Şu anda rahat konuşmıyorum. Gözaltımda adını bilmediğim bir astsubay, ifademizi kendilerinin belirlediği şekilde tekrarlamamızı istedi.” dedi. Mesut Mehmetoğlu’nun tuzağına düşerek suç işlediğini belirten Fevzi Gökçek, “Bize şahsı sorgulamaya götüreceğimiz söylendi. Fakat, şehir dışına çıktığımızda bunun sorgulama olmadığını anladım. Olayı Yüzbaşı Mithat Gül’e anlattım.” şeklinde konuştu.

Yaşar Günbattu da jandarma ve savcılık ifadelerinin kendisine ait olmadığını belirterek, "Olay hakkında fazla şey söyleyemeyiz. Devlet beni, bazı kişileri gözaltına almak için görevlendiriyor, sonra da suçlu oluyoruz. Verilen görevi yerine getirmeseydik, görevden alınırdık." şeklinde konuştu. Aziz Erbay ise jandarmada alınan ifadesinin kendisine ait olmadığını ve olaya katılan ve kendisini "polis" olarak tanıtan kişiyi kurtarmak için gerçek dışı ifadeler hazırlandığını söyledi.

İtirafçı Mesut Mehmetoğlu (*) ise sanıkların kendisini karalamak için ağız birliği ettiğini belirterek, "Beni devlet üstü bir güç olarak gösteriyorlar. 16 yaşında PKK'ye katıldım. Yıllarca örgüt içinde faaliyet gösterdim. Geldim itirafçı oldum. Ben adam öldürmekten zevk alsaydım, PKK'nin içinde kalırdım. Artık kendimden utanıyorum. Ben yanı medyanın kurbanıyım. Sadece bu olay değil, bunun dışındaki bazı olaylar da basın yoluyla bana mal ediliyor. Zan altında bırakılmam tamamen PKK'nin bu kişilerle aracılar yoluyla birebir görüşmesi sonucudur. Aleyhimdeki bu propagandalarda, Aziz Erbay'ın dayısı Reşit İncel'in, PKK'de 'Duvar' kod adıyla şu anda İstanbul komitesinde yer alan oğlu Faruk İncel'in büyük payı vardır. Çünkü bunlarla 30 yıldır kan davamız vardır." diye konuştu.

Mehmet Şerif Avşar'ın öldürülmesi üzerine açılan davanın duruşmaları bazı ilginç gelişmelere sahne oldu. Davaya Şerif Avşar'ın yakınları adına müdahil olarak katılan Avukat Şenal Sarıhan, yargılama süreci başlamadan önce Adalet Bakanlığı'na başvurarak yargılamanın güvenlik gerekçesiyle Ankara'da yapılmasını istedi. Şenal Sarıhan, başvuru dilekçesinde "Olay tanıkları, suçtan zarar görenler ve savunma görevi yapanlar üzerinde çeşitli baskı ve tehditler vardır. Bir kısım tanıklar, tehdit nedeniyle kenti terk ederek göç etmek zorunda kalmıştır." dedi. Şenal Sarıhan'ın isteği kabul edilmedi. Bu arada Şenal Sarıhan, 21 Eylül 1994 tarihinde yapılan duruşmadan önce kimliği belirsiz kişiler tarafından izlendi, duruşmadan sonra da yanına yaklaşan kişiler tarafından "Bir daha buraya gelmesen iyi olur." denilerek tehdit edildi.

Yargılama sürerken davaya bakan heyetin başkanı (Ekim 1995) değişti. Müdahil Avukat Şenal Sarıhan, bu değişikliğe tepki gösterdi ve karar aşamasına gelen davadaki heyet değişikliğinin yargılama sürecini uzatacağını söyledi. Mahkemenin aldığı kararların yerine getirilmediğini ve yazılan yazılara yetkili makamların gerekli yanıtları vermediğini de kaydeden Şenal Sarıhan, yazılara yanıt vermemeye tavrının sürmesi halinde sorumlular hakkında görevi ihmalden suç duyurusunda bulunacağını bildirdi.

Bu arada 18 Ekim günü yapılan duruşma özel bir televizyon kanalı (ATV) tarafından izlenmek ve görüntülenmek istendi. Ancak Mahkeme Başkanı salonda çekim yapılmasına izin vermedi. Bu durum tartışmaya yol açtı. Şenal Sarıhan, engelleme üzerine yaptığı açıklamada, "Duruşmada davanın basına kapalı olmadığını belirttim ve gazetecilerin salona alınmasını talep ettim. Başkan, basını salona alabileceğini, ancak kameraya izin vermeyeceğini söyledi. Bu talebin tutanağa geçmesini ve bir karar verilmesini, aksi takdirde usul hükümlerine aykırı davranılmış olunacağını belirttim. Başkanın yanıtı ise 'İstediğiniz yere şikayet edin, sözlerinizi tutanağa geçmeyeceğim. Kameraya izin vermeyeceğim.' oldu. Tartışma, hakimlerden

(*) Mesut Mehmetoğlu 28 Haziran günü cezaevinde intihara teşebbüs etti. Mesut Mehmetoğlu, koğuştaki bulunan diğer itirafçıların durumu cezaevi yönetimine bildirmesi sonucunda ölümden kurtuldu ve bir süre hastanede tedavi gördü. İntihar girişimi öncesinde bir mektup yazan Mesut Mehmetoğlu, suçlu olmadığını, öldürttüğü kişinin devlet düşmanı olmasına karşın devletin kendisine böyle davranmasına inanmadığını ve devletin kendisine sahip çıkmadığını belirtti.

birinin 'Konuyu dilekçe ile bildirin.' demesi üzerine kesildi." dedi. Şenal Sarıhan, Şerif Avşar'ın ailesi ile görüşmek isteyen televizyon ekibinin, ev çevresinde çok sayıda sivil polis bulunması nedeniyle görüşmeyi yapamadığını da sözlerine ekledi.

Diyarbakır'da Şeyhmuz Yavuz (*) adlı kişinin öldürülmesine ilişkin soruşturmada, cinayeti İsmail Yeşilmen adlı PKK davası itirafçısının işlediği ortaya çıktı. 1994 yılı Temmuz ayında Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne yapılan bir ihbar üzerine, kendisi gibi itirafçı olan Burhan Şare ile birlikte, çalıntı bir otomobil içinde silahla yakalanan İsmail Yeşilmen (20), gasp, soygun, şantaj, adam kaırma, cinayet gibi bir dizi suç işlediğini itiraf etti. İsmail Yeşilmen, Şeyhmuz Yavuz'u Şırnak'ta görevli iki polisle birlikte ve Cizre Emniyet Müdürlüğü'nden aldığı silahla öldürdüğünü söyledi. İsmail Yeşilmen şunları anlattı:

"Polis ve askerlerin verdiği harçlıkla geçimimi temin ederim. Son zamanlarda ise Cizre Emniyet Müdürlüğü Özel Harekat Şubesi'ndeki görevlilerle kırsala giderek mücadeleyi sürdürüyorum. Üzerimde yakalanan ve Şehmuz Yavuz'un öldürülmesinde kullanılan ruhsatsız tabancayı Cizre Emniyet Müdürü'nün talimatıyla Terörle Mücadele Şubesi'nde görevli bir komiser verdi. Ayrıca bu tabancanın emniyete ait olduğuna dair bir belge düzenlendi. Olaydan bir gün önce MHP Diyarbakır İl Merkezi'ne gitmiştim. Burada oturduğum sırada Şırnak'daki operasyonlardan tanıdığım Hüseyin Albaş/Akbaş veya Bozkurt adlı polisle yanıda bulunan, polis olduğunu bildiğim ancak ismini hatırlayamadığım bir kişi ile görüştim. Sohbet ettik, bir süre dolaştık ve ayrıldık. Bir gün sonra polis Hüseyin, Diyarbakır'ın Ofis mahallesinde kirada oturduğum evi telefonla aradı. Beni MİT binasının karşısında beklediğini söyledi. Buluştuk ve birlikte Kültür Pastanesi'ne gittik. Şehmuz Yavuz bir masada oturuyordu. Şehmuz Yavuz pastaneden çıktıktan sonra onu bir arabaya bindirip kaçırdık."

Hakkari'nin Yüksekova ilçesinde 17 Ocak 1996 tarihinde ortadan kaybolan Abdullah Canan (43) adlı kişi 21 Şubat 1996 tarihinde Yüksekova'nın Altınbaşak köyü yakınlarında ölü olarak bulundu. Abdullah Canan'a yoğun işkence yapıldığı, yüzünün bıçakla parçalanmış olduğu ve ikisi göğsüne biri de kafasına tüfekle sıkılan 3 kurşunla öldürüldüğü belirlendi. Kaybolduktan 10 gün sonra öldürüldüğü sanılan Abdullah Canan'ın ölümü yetkililer tarafından uzun bir süre faili meçhul cinayet olarak kabul edildi ve ortaya delilleriyle konulan gerçekler araştırılmadı. Ancak 1996 yılının ikinci yarısında Yüksekova'da yaşanan bazı adam kaırma ve fidye isteme olayları üzerine yapılan operasyon sonucunda, Abdullah Canan'ın asker, itirafçı, özel tim görevlisi ve köy korucuları tarafından oluşturulan bir çete tarafından kaırılıp öldürüldüğü ortaya çıktı. Pek çok üyesi tutuklanan bu çetenin Yüksekova'da çok sayıda kişiyi kaçırdığı ve öldürdüğü belirlendi.

Cezaevinde bulunan itirafçıların zaman zaman dışarıya çıkartılması ve hatta operasyonlara katılmasının önemli bir örneğini "pek çok faili meçhul cinayete adının karıştığı" öne sürülen PKK itirafçısı Alaattin Kanat oluşturdu. Alaattin Kanat, tutuklu bulunduğu süre içinde Diyarbakır E Tipi Cezaevi Müdürlüğü'nün bilgisi dahilinde, defalarca cezaevi dışına çıkarıldı. Alaattin Kanat, tutuklu olduğu 1991-1993 yılları arasında 11 kez cezaevi dışına çıkarıldı ve tutukluluk süresinin son 3,5 ayını (Pişmanlık Yasası uyarınca yasal gereklilikler yerine getirilerek cezaevinden çıkartılan bir itirafçının en geç 15 gün sonra geri getirilmesi gerekiyor.) tamamen dışarıda geçirdi. Alaattin Kanat'ın, cezaevi dışında bulunduğu dönemlerde

(*) 11 Mart 1994 tarihinde Diyarbakır'da silahlı kişiler tarafından kaırılan Şeyhmuz Yavuz Devlet Hastanesi Morgu'nda ölü olarak bulundu. Şeyhmuz Yavuz'un 11 Mart gecesi Diyarbakır-Silvan yolu üzerinde elleri arkadan bağlı ve başına kurşun sıkılmış bir halde bulunduktan sonra morga getirildiği öğrenildi.

aralarında Gazeteci-Yazar Musa Anter, Mardin Milletvekili Mehmet Sincar ile İHD Elazığ Şubesi Başkanı Metin Can ve arkadaşı Dr. Hasan Kaya'nın da bulunduğu çok sayıda insan öldürüldü. Alaattin Kanat, 21 Ağustos 1994 tarihinde tehditle 100 bin Mark istediği Soner Er adlı Kürt iş adamının ihbarı üzerine Nizamettin Kutlu, Kadir Akbıyık ve Mehmet Yazıcıoğulları adlı 3 arkadaşıyla birlikte İstanbul'da yakalandı.

Faiili meçhul cinayetler gündeme geldiğinde adından sıkça bahsedilen itirafçılar arasında İbrahim Babat da önemli bir yer tuttu. Faiili meçhul pek çok cinayete adı karışan İbrahim Babat hakkında Nokta dergisinde Saynur Çetiner imzasıyla yayımlanan bir yazıda (Ocak 1996) şunlar anlatıldı:

Yaklaşık iki yıl kadar önce, JİTEM (Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele) komutanlarından Binbaşı Cem Ersever'in "katili olduğu" yolundaki iddialarla basına yansıyan PKK itirafçılarından İbrahim Babat, bir dolandırıcılık olayıyla süpriz biçimde tekrar gündeme geldi. İstanbul Eyüp'te Sabri Ünlü'ye ait Ünlü Tekstil firmasında mutemet olarak çalışan İbrahim Babat on gün kadar önce şirketin 9 milyar lirasını alıp ortadan kayboldu. Ünlü Tekstil'in işçilerine ödeyeceği parayla ortadan kaybolan Babat'ın, bir gün sonra yaptığından pişmanlık duyduğu ve parayı Sabri Ünlü'nün Ümraniye'deki evine götürerek eşine teslim ettiği öne sürüldü. Olaydan sonra kayıplara karışan Babat'ın nerede olduğu konusunda Ünlü Tekstil çalışanlarının da bilgisi yok!

Hakkında ağır iddialar olan İbrahim Babat, çeşitli suçlara karışması ve Binbaşı Cem Ersever'in katil zanlısı olması nedeniyle aranıyordu. Buna rağmen yıllardır İstanbul'da elini kolunu sallayarak nasıl yaşadığı sorusunun ise şimdilik bir muhatabı yok.

1993 yılı Kasım ayında Nokta Dergisi'nde yayınlanan "Cem Ersever'in Katilini Açıkıyoruz" başlıklı haberde, Babat hakkındaki bütün iddialar su yüzüne çıkarılmıştı. O günlerde, İstinye civarında bir evde oturan Babat'ın yakalanması mümkün olmadı. Ünlü Tekstil olayı ile, Babat'ın aradan geçen süre içinde adını dahi gizleme gereği duymadan İstanbul'un orta yerinde yaşadığı anlaşıldı. Bu dönem boyunca İstanbul Emniyeti'nin Necdet Menzir ve Orhan Taşanlar gibi güçlü isimler tarafından yönetildiği de düşünüldüğünde, Babat'ın hangi cesaretle kendisini gizlemeye gerek görmediği akıllara takılan bir soru olarak ortaya çıkıyor.

Yaklaşık iki yıl kadar önce, bir Türk İntikam Tugayı (TİT) üyesinin Nokta'ya yaptığı açıklamaya göre, İbrahim Babat, Cem Ersever'i öldürmekle kalmamış Güneydoğu'daki birçok karanlık gelişmeye de imzasını atmıştı. İddia sahibi, PKK içinde uzun yıllar çalışan ve kod adı "Mete" olan İbrahim Babat'ın, Besta-Uludere-Beytüşşebap askeri komutanı olduğunu söylüyordu. Kuruluşundan beri PKK içinde bulunan İbrahim Babat, Suriye uyrukluydu ve Babat aşiretindendi. Dağ kadrosunda yetişen Babat'ın, her türlü bomba konusunda uzman olduğu da öne sürülüyordu.

Yakalandıktan sonra itirafçı olmayı tercih eden İbrahim Babat'ın yargılanmaması ve hiç tutuklanmaması da ilgi çekiciydi. Daha sonra JİTEM komutanı Cem Ersever'le tanışan ve birlikte çalışmaya başlayan Babat'ın, Ersever'in Güneydoğu ile ilgili görüşlerini çok etkilediği belirtiliyordu. Yedi yıl boyunca birlikte çalışan Babat ve Ersever bir yandan PKK ile mücadeleyi sürdürüyor, diğer yandan da "devletin yetersiz yöntemleriyle bir yere varılamayacağını" tartışıyorlardı.

Bölgede oluşan potansiyeli değerlendiren Ersever ve Babat'ın, bir emniyet müdürünün desteği ve önderliğiyle hızla TİT'i örgütledikleri de öne sürülen iddialar arasında. TİT'in kuruluşundaki çıkış noktası, yürütülen karşı mücadelede PKK ile aynı yöntemleri kullan-

manın yerinde olacağı düşüncesiyle. Böylece, hükümetlerin ilgisizliğini azaltacaklarını, bölgedeki bazı görevlilerin kariyer merakının sonunu getireceklerini, ayrıca etkili bir çalışma yapacaklarını düşünüyorlardı. TTT'in bölgedeki birçok faili meçhul cinayette parmağı olduğu da korkunç iddialar arasındaydı. Ersever'in bu dönemdeki yakın arkadaşları arasında İbrahim Babat'ın yanı sıra, Jandarma Yüzbaşı İsmail Öztoprak vardı.

JİTEM'den bağımsız olarak sürdürülen TTT çalışmasında Ersever'in mutlak denetimi olduğu söyleniyordu. İddiaya göre, ilk başlarda örgütün seçilmiş hedefleri öldürmekten ziyade sabotaj eylemlerine yönelmesi tercih edildi. Bunlar arasında, Diyarbakır Baro Başkanı'nın arabasını bombalamak ve Yeni Ülke gazetesini yakmak gibi işler vardı.

Ancak grubun eylemleri giderek daha kanlı bir görüntüye bürünüyordu. İşler ilerledikçe, hem JİTEM hem de TTT'de çalıştığı öne sürülen İbrahim Babat'ın yıldızı giderek parlıyordu. Babat, Talabani ve Barzani'nin Abdullah Öcalan'ı öven sözlerinin yer aldığı bir video kaseti kendi elleriyle TRT programcısı Ertürk Yöndem'e teslim ediyordu. İbrahim Babat'ın, TTT'in en keskin elemanlarından biri olduğu söyleniyor, örgütün illegal ve kuralsız yöntemlerine sınıfsı bağlı olduğu öne sürülüyordu.

Örgütlenmesinde itirafçıların bulunmasına özel önem veren TTT'in ne denli isabetli davrandığı zamanla anlaşılıyordu. PKK hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olan itirafçılar, bölgedeki para kaynaklarını TTT'e yönlendirmeyi başarıyorlardı. Ersever'in hesabında toplanan paralarla örgüte silah ve kaynak yaratılmasının amaçlandığı iddia ediliyordu. Ancak güzel günler uzun sürmüyordu. Örgüt içinde, Cem Ersever'in "kendi hesabına" çalıştığı inancı yaygınlaşmaya başlıyordu.

Yine iddiaya göre, Körfez Savaşı'nın hemen sonrasında Silopi'ye kaçan ve Türkiye tarafından iltica istemi kabul edilerek Antalya'ya gönderilen bir peşmerge komutanı, Binbaşı Ersever tarafından tekrar Silopi'ye getiriliyordu. Peşmerge komutanını Ersever, 100 bin dolar karşılığında Silopi sınırında bekleyen Irak istihbarat subaylarına teslim ediyordu.

Olay, TTT içinde dehşetle karşılanıyordu. Yüzbaşı İsmail Öztoprak'la Ersever şiddetli bir kavgaya giriyor, Öztoprak durumu üstlerine açıklayacağını ve bir daha birlikte çalışmak istemediğini söylüyordu. İki subay, arkadaşları tarafından sakinleştiriliyor ancak, aynı günün gecesinde, eğitim sırasında Burdurlu bir asker Yüzbaşı Öztoprak'ı "yanlışıyla" öldürüyordu.

Bu olay bardağı taşıran son damla oluyordu. Peşpeşe yaşanan kanlı olaylar, silah ve uyuşturucu piyasalarının karmaşık ilişkilerinin egemen olduğu bir ortamda geçiyordu. Bu arada, JİTEM'den kovulduğu iddia edilen Babat'ın İstanbul'a yerleşip, TTT'in kuruluşunda destek olan emniyet müdürünün koruması altına girdiği öne sürülüyordu. Ekibi dağılan Ersever, Eşref Bitlis'in ölümünden sonra basına yaptığı açıklamalarla adını gündemde tutuyordu. JİTEM'den ayrıldıktan kısa süre sonra Ersever ve iki arkadaşının cesetleri bulunuyordu.

İşte bu karanlık olaylar zincirinin önemli halkalarından biri olduğu öne sürülen İbrahim Babat, bir kez daha görüntür gibi olup ortadan kayboldu. Babat'ın Ünlü Tekstil'de mutemet olarak nasıl iş bulduğu ister istemez merakları çekiyordu. Ama firmanın sahibi Sabri Ünlü, telefona bilgi vermediği gibi, görüşmek için gittiğimiz işyerinde de konuşmayı kabul etmiyordu.

Mutemet olarak çalıştığı şirkette hiçbir kaydı bulunmadığı söylenen İbrahim Babat bir kez daha kayıplara karıştı. Yıllardır sürüp giden karanlık olaylar dizisinin hangi sahnesinde ortaya çıkacağı ise şimdilik meçhul.

Bu arada “uyuşturucu madde kaçakçılarına yardımcı olduğu ve rüşvet aldığı” suçlamalarına hedef olunca polislikten ayrılmak zorunda kalan Hüseyin Polat adlı emekli komiser, 22 Ağustos günü saat 18.00 sıralarında İstanbul Kadıköy’deki işyerine gelen Hidayet Bozyiğit (Muhsin Dumlu sahte kimlikli) ile Abdullah Güral adlı iki PKK itirafçısını öldürdü. Olaydan sonra, Hüseyin Polat ve kardeşi Tahir Polat gözaltına alındı. Hüseyin Polat ifadesinde kaçırılmak istendiğini ve direnirken boğuşma sırasında silahının yere düşerek ateş aldığını savunurken, Tahir Polat olayla ilgisi bulunmadığını, silah sesine koştuğunda herşeyin bitmiş olduğunu söyledi. Polis ise olayın uyuşturucu parası anlaşmazlığından çıktığına dair bilgiler bulunduğunu açıkladı.

b)- Hizbullah

Olağanüstü Hal Bölgesi’nde faili meçhul cinayetlerle birlikte Hizbullah adlı radikal İslamcı örgütün adı da sık sık anılmaya başlandı. Zaman zaman düzenlenen operasyonlar sonucunda “Hizbullah’ın İlim ya da Menzil kanadına üye oldukları” öne sürülen bazı kişiler gözaltına alındı. Operasyonlarla ilgili olarak yapılan resmi açıklamalarda, yakalanan kişilerin sorgulanmaları sonucunda faili meçhul bazı olayların aydınlatıldığı ve yakalananların çok sayıda öldürme, yaralama, bombalama eylemine katıldıkları öne sürüldü. Bu kişiler hakkında çeşitli davalar açıldı. Ancak davalardan ciddi bir sonuç çıkmadı.

Diyarbakır DGM Savcısı Bekir Selçuk, Cumhuriyet gazetesinin 7 Mayıs 1995 tarihli sayısında yayımlanan bir demecinde Hizbullah’ın yasal boşluktan yararlanarak örgütlendiğini vurgulayarak, Hizbullah’ın üzerine ciddi olarak gidildiğini, ancak Türk Ceza Yasası’nın 163. maddesinin kaldırılmasının ardından radikal dinci grupların örgütsel ve siyasi faaliyetlerinin arttığını söyledi. Bekir Selçuk, “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesinin yalnızca “bölücü içerikli faaliyetleri” kapsadığını belirterek, “Dini inançları kullanıp rahat rahat toplanıyor ve propaganda yapıyorlar. Bunun ceza gerektiren bir yaptırımı da yok. 6-7 yıl sonra, PKK’dan çok daha ciddi Hizbullah sendromu yaşanabilir.” dedi. Yakalanan Hizbullah militanları arasında imam hatip lisesi mezunlarının çoğunlukta olduğuna dikkat çeken Bekir Selçuk, sözlerini şöyle sürdürdü:

“Hizbullah’ın üzerine ciddi şekilde gidiliyor, ancak daha sonra tüküyor. Hizbullah İran’da, Suriye’de, Lübnan’da, çok zayıf olmakla birlikte Irak’ta var. Türk Hizbullah’ı hakkında belirli bir yere kadar geliyoruz, ama öteye gidemiyoruz. Örgütün siyasal yapılanması hakkında fazla bilgimiz yok. Askeri kanatla ilgili bilgilere sahibiz. Ancak ‘Yurt içinde mi yoksa yurt dışında mı eğitiliyorlar?’, bunu henüz çözemedik. Kullandıkları silahlar genelde demir perde ülkelerine ait silahlar. Neden Belçika veya Alman silahı kullanmıyorlar? Bunu bilemiyoruz. Bu gibi şeyler kafamızda soru işaretleri yaratıyor. Diğer ülkelerdeki Hizbullah ile Türkiye’deki Hizbullah’ın yapılanması farklı. Ama özde birlikleri var. Türk Hizbullah’ı örgütlenmede değişik yöntemler uyguluyor. Aalarında imam hatip lisesi mezunları fazlalıkta. Kendilerine yakın insanları saptayıp daha sonra örgütlenmeye başlıyorlar.”

Operasyon ve davalar

Mardin ile Mardin’in Nusaybin ilçesinde Mart ayının son günlerinde yapılan operasyonlar sonucunda, “Hizbullah üyesi oldukları ve bazı silahlı saldırılara katıldıkları” iddiasıyla 26 kişi gözaltına alındı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, gözaltına alınan kişilerin, 54 kişinin (50’si Nusaybin’de, 3’ü Gaziantep’te, biri Mardin’de) öldürülmesi, 18 kişinin de yaralanmasıyla sonuçlanan 88 silahlı ve bombalı eyleme katıldıklarını açıkladı. Açıklamada sanıklarla birlikte 4 tüfek, 14 tabanca ve bir el bombasının ele geçirildiği belirtildi. Gözaltına alınan-

lardan 22'si tutuklandı, 4'ü serbest bırakıldı. 26 kişi hakkında Mayıs ayında dava açıldı. Diyarbakır DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede (*) sanıklardan 11'inin ölüm, 15'inin ise 5 yıla 15 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Haklarında ölüm cezası istenenlerin adları şöyle: "Kaan Aktaş, Mehmet Salih Aslan, Abdurrahman Orhan, Adnan Aktaş, Şeyhmuz Uğur, Mehmet Kadri Can, Sacit Özbey, Hayrettin Demir, Haşimi Güneş, Mehmet Zeki Ergin ve Aziz Keskin."

61 sayfalık iddianamede, Hizbullah örgütünün ortaya çıkışının 1983-1984 yıllarına rastladığı ve örgütün bu yıllarda ilk olarak İstanbul'da eyleme geçtiği ve daha sonra Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaygınlaştığı anlatılarak özetle şöyle denildi:

"Örgüt, İstanbul'da 19 faili meçhul cinayet işlemiştir. Hizbullah örgütünün askeri, istihbari, içtimai ve tebliğ olmak üzere 4 gruba ayrıldığı saptanmıştır. 1984-1991 yılları arasında örgüt yeniden yapılanmış ve örgütlenmesini Doğu ve Güneydoğu'ya kaydırmıştır. Örgütlenmeyi taban genişletme, yeni katılım sağlama, sempatisan çevresi oluşturma, propaganda, mali kaynak yaratma ve lojistik destek bulma şeklinde yapıyorlar. Güçsüz olduğu yerlerde, çalışmalarını tebliğ ve davetçilik şeklinde yürütüyorlar. Örgüt, Doğu ve Güneydoğu'da İslami esaslara dayalı bağımsız bir Kürt devleti kurmayı tasarlamaktadır. Örgüte kazandıkları kişileri, ilk aşamada İslami konularda bilgilendiriyorlar. Bu aşamada, ilgi durumlarına, devamlarına ve davaya sahip çıkma şekillerine göre öğrenciler arasında bir tasnif yapıyor. İkinci aşamada, eğitim görecektir olan şahıslar tespit edilerek cami sorumlusuna iletilir. Cami sorumlusu da bu kişilerle ilgili soruşturmayı yapmak üzere cemiyet, cemaat ve istihbarat birimlerine olayı aktarır. Bu soruşturma sırasında adayların toplum içindeki yeri, öğrenim durumları, diğer legal veya illegal örgütlerle ilişkileri olup olmadığı araştırılır. Ailesi hakkında bilgi toplanır. Bundan sonra adaylığı kabul edilenlere tebliğ ve davette bulunulur. Adaylığı kabul edilenler, örgüt üyeleriyle irtibatlandırılır. İkinci aşama eğitimi ise, cami, mescit ya da örgüt tarafından kullanılan öğrenci evlerinde verilir."

(*) İddianameye göre; Hizbullah tarafından Mardin ve Nusaybin'de öldürülen ya da yaralanan bazı kişilerin adları şöyle: "Abdurrahman Söğüt (18 Ocak 1992), Oktay Türkmen (2 Şubat 1992), Rıdvan Ağurman (3 Şubat 1992), Eyyüp Aktaş'ın öldürülmesi, Abdülaziz Toprak, Abdülhamit Acun, Şükrü Bozdemir ve Soni İnan'ın yaralanması (29 Şubat 1992), Halime Erkan (3 Mart 1992), Tekin Alan (21 Haziran 1992), Bedirhan Güneş (25 Temmuz 1992), Mehmet Kızılcınar (4 Ağustos 1992), Abdullah Uğurlu (5 Ağustos 1992), Hüseyin Akçakaya (6 Ağustos 1992), Ömer Kardeş ve Abdullah Kardeş (19 Ağustos 1992), Süleyman Güler (27 Ağustos 1992), Metin Turan (15 Ekim 1992), Zeynettin Dağ (16 Ekim 1992), Hasan Çetin (23 Ekim 1992), Sinan Yılmaz (14 Aralık 1992), Lokman Gündüz (30 Aralık 1992), Mehmet Emin Deniz (5 Ocak 1993), Celal Uçar ve Süleyman Gök (13 Ocak 1993), Beşir Deniz (4 Şubat 1993), Ali Doğan (17 Şubat 1993), Derbest Bekler (4 Mart 1993), Şevket Aslan (14 Nisan 1993), Abdürrahim Sert (13 Haziran 1993), Adil Başkan (9 Temmuz 1993), Halil Özmen (30 Temmuz 1993), Mehmet Selim Şahin (2 Ağustos 1993), Abdullah Durmuş (3 Ağustos 1993), Ahmet Elinç (13 Ağustos 1993), Yusuf Dünder, Hasan Yağız ve Hasan Dünder (13 Ekim 1993), Mehmet Yıldırım (26 Ekim 1993), Cemal Aktaş (14 Ocak 1994), Şemsettin Oral (16 Ocak 1994), Hasan Gümüş (26 Şubat 1994), Mehmet Salih Aslan (20 Nisan 1994), Hüseyin Özdemir ve İbrahim Seren'in öldürülmesi, Mehmet Bulun'un yaralanması (1 Mayıs 1994), Sevilay Seyithanoğlu (2 Mayıs 1994), Abdülvahap Küçükaslan (11 Haziran 1994), Abdurrahman Sert (13 Haziran 1994), Ali Özdemir'in öldürülmesi, Abdullah Özdemir ve Esman Özdemir'in yaralanması (21 Haziran 1994), Muzaffer Yıldırım (29 Haziran 1994), Sabri Arar (30 Haziran 1994), Mecit Kaya ve Hasan Kaya (1 Temmuz 1994), İbrahim Çetin (1 Temmuz 1994), Musa Kaya (6 Temmuz 1994), Celal Bulut (27 Temmuz 1994), Goran Demir (17 Ağustos 1994), Celal Kurt (24 Ağustos 1994), Sadık Yıldırım (26 Ağustos 1994), Behzat Deniz ve Abdülkadir Deniz'in öldürülmesi, Zekiye Yıldırım'ın yaralanması (1 Kasım 1994)."

İstanbul'da 6 Nisan günü başlatılan operasyon sonucunda, "Hizbullah'ın İlimciler kanadından oldukları" öne sürülen Murat Filiz, Mehmet Ali Filiz, Abdüsselam Gezin, Eşref Akın, Kadri Çelik, Hüseyin Yalçın, Levent Donbay ve Metin Demir adlı 8 kişi yakalandı. 18 Nisan günü basına tanıtılan 8 kişinin Hizbullah'ın "Menzil" kanadının Türkiye lideri Fidan Güngör ile Sabahattin Talayhan'ı (*) "İlimciler kanadından 40 kişiyi öldürttükleri" gerekçeyle kaçırdıkları açıklandı. Açıklamada, Fidan Güngör'ün, sorgulanmak üzere Batman'dan gelen örgüt militanlarına teslim edildiği anlatılarak, Sabahattin Talayhan'ın ise öldürülüp, Kocaeli'nin Bahçecik kasabası Servetiye köyü yakınlarındaki ormanlık alana gömüldüğü belirtildi. Sabahattin Talayhan'ı gömen militanların firarda olması nedeniyle bütün aramalara rağmen cesedin bulunamadığının kaydedildiği açıklamada, "Yakalanan kişilerin Hizbullah adlı yasadışı örgütün İlimciler kolu için taban oluşturma çabası içinde oldukları ve 'sadaka' adı altında örgütsel eylemlerde kullanmak üzere para topladıkları belirlenmiştir." denildi. Gözaltına alınanlardan Murat Filiz, Metin Demir, Hüseyin Yalçın ile Eşref Akın tutuklandı.

Haziran ayında Mardin'in Nusaybin ilçesinde yapılan operasyonlar sonucunda, "Hizbullah üyesi oldukları, çok sayıda silahlı ve bombalı saldırıya katıldıkları" iddiasıyla 12 kişi gözaltına alındı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada, gözaltına alınanların 37 kişiyi öldürdükleri, 21 kişiyi yaraladıkları, 9 ev ve dükkanı bombaladıkları belirtildi. Açıklamada gözaltına alınanlarla birlikte 23 tabanca, 3 kalaşnikof tüfek ve 6 el bombasının ele geçirildiği kaydedildi.

Mersin'in Gündoğdu mahallesinde 5 Haziran günü meydana gelen ve Abdullah Önen adlı seyyar satıcının öldürülmesiyle sonuçlanan silahlı saldırı üzerine başlatılan operasyonda, olaya adı karışan Emin Ekinci, Mehmet Mürsel Ekinci, Niyazi Özdemir ve Remzi Özdemir adlı 4 Hizbullah yanlısı gözaltına alındı. Ayrıca Ali Rıza Yöndem ve Habib Kaya adlı 2 kişinin aranmasına başlandı.

Adana'da Temmuz ayında polis tarafından yapılan operasyonlar sonucunda, "Hizbullah'ın İlim kanadına üye oldukları ve Adana'daki bazı bombalı-silahlı saldırılara katıldıkları" iddiasıyla 14 kişi gözaltına alındı. Yapılan resmi açıklamada, gözaltına alınanların HADEP Adana İl Örgütü yöneticileri Mehmet Salih Sebuktekin (28 Eylül 1994), Rebi Çabuk (3 Ekim 1994) ve Sefer Cerf (3 Ekim 1994) ile Bahattin Oğuz (12 Ocak 1995), Rüstem Akan (12 Nisan 1995) ve İzzettin Görnü (1 Haziran 1995) adlı kişilerin öldürülmesi, Salih Satan ve Tahir Afşin adlı kişilerin de yaralanmasıyla sonuçlanan saldırılara katıldıkları belirtildi. Gözaltına alınanların adları şöyle: "Hasan Tilki, Zahar Tekin, Bayram Aslan, Abdullah Sülün, İbrahim Şen, Murat Kavak, Sedat Yılmaz, Cengiz Tekin, Fevzi Akkaya, Mehmet Hadi Şimşek, İsmail Gök, Mehmet Emin Kaya, Mehmet Mehdi ve Zaman Güner." 14 kişiden Hasan Tilki, Abdullah Sülün, Hüseyin Şen, Zahar Tekin, Bayram Aslan ve Murat Kavak tutuklandı.

Bolu'da Ağustos ayının üçüncü haftası içinde polis tarafından yapılan operasyon sonucunda "Hizbullah üyesi oldukları ve örgüt adına soygun yaptıkları" iddiasıyla 15 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 11'i Ankara DGM tarafından tutuklandı, 4'ü serbest bırakıldı.

(*) Yazar Fidan Güngör ile Sabahattin Talayhan adlı arkadaşı, 11 Eylül 1994 tarihinde ortadan kayboldu. Olayla ilgili olarak Mazlum Der (İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği) İstanbul Şube Başkanı Tufan Mengi ile İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, 1 Kasım 1994 tarihinde bir basın toplantısı düzenledi. Fidan Güngör'ün eşi Nazife Güngör ile 2 çocuğunun da katıldığı toplantıda konuşan Tufan Mengi, Fidan Güngör ve Sabahattin Talayhan'ın evden çıktıktan sonra kendilerini 'polis' olarak tanıtan kişiler tarafından götürüldüğünü, ancak dernek tarafından yapılan başvurulara, "bu kişilerin gözaltında olmadığı" şeklinde yanıt verildiğini söyledi.

Tutuklananların adları şöyle: “Hasan Aşar, Cengiz Çelik, Güngör Gök, Cengiz Aksoy, Yılmaz Demirtaş, Halil Kurt, Abdülhıhat Taştan, Yusuf Dayar, Yılmaz Demirtaş, Durmuş Dinç ve Mehmet Dinç.” Serbest bırakılan kişiler, dini inançları ve yaptıkları toplu ibadetler nedeniyle gözaltına alındıklarını belirterek suçlamaları kabul etmediler. 15 kişi hakkında Eylül ayında Ankara DGM Savcılığı tarafından dava açıldı. Davada sanıklardan Hasan Aşar, Cengiz Çelik ve Güngör Gök hakkında Türk Ceza Yasası’nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm, diğer sanıklar Cengiz Aksoy, Halil Kurt, Yılmaz Demirtaş, Hayri Yıldırım, Durmuş Dinç, Abdülhıhat Taştan, Mehmet Dinç ve Yusuf Dayar hakkında 15 yıldan, Ahmet Aydın, Sebahattin Bedir, İbrahim Yıldırım ve Arif Seçkin hakkında ise 5 yıldan az olmamak üzere hapis cezası istendi.

Davaya 25 Ekim günü Ankara DGM’de başlandı. Savunmasına Kuran’dan ayetler okuyarak başlayan Hasan Aşar, Allah’tan başka hakem aramaya gerek olmadığını ve tek geçerli yasanın Kuran olduğunu söyledi. Çalıştığı şirketin dinamit deposunu soyduğunu kabul eden Hasan Aşar, çaldığı 130 dinamiti Türkiye’deki Musevilere ve Amerikalılara karşı düzenlenecek eylemlerde kullanmayı planladıklarını açıkladı. Hasan Aşar, Afyon Cezaevi’nde görevli bir gardiyanı (Ali Arık) Sivas davası sanıklarına kötü davrandığı için kaçırdıklarını belirterek, “Bu gardiyan oradaki bir sanığı çok kötü dövmüştü. Biz de ‘kemikkıran’ lakaplı bu kişiyi aynı şekilde dövecektik. Ancak 1.5 saat yanımızda tutabildik.” dedi. Sanıklardan Cengiz Çelik ise iddianamedeki suçlamaları reddetti ve örgüt üyesi olmadığını söyledi. Yaklaşık 5 saat süren duruşmanın sonunda tutuklu sanıklardan Yılmaz Demirtaş, Halil Kurt, Hayri Yıldırım, Cengiz Aksoy, Abdülhıhat Taştan ve Yusuf Dayar tahliye oldu. Dava 1996 yılında da sürdü ve Durmuş Dinç ile Mehmet Dinç tahliye edildi.

Diyarbakır’da Aralık ayında polis tarafından yapılan operasyonlar sonucunda, “Hizbullah üyesi oldukları ve bazı saldırılara katıldıkları” iddiasıyla 12 kişi gözaltına alındı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, gözaltına alınan kişilerle birlikte, bir tabanca, “sallama” olarak tabir edilen bir bıçak ve çok sayıda yazılı belge ele geçirildiğini açıkladı. Yakalanan 12 kişinin, 8’i bıçakla, 2’si de silahla olmak üzere 10 kişiyi öldürdükleri, 13’ü bıçakla, biri de silahla olmak üzere 14 kişiyi yaraladıkları öne sürüldü. Gözaltına alınanların tümü tutuklandı.

Diyarbakır Bağlar Kaynartepe mahallesinde bulunan Hacı Hüseyin Camisi’ne 25 Aralık günü polis tarafından yapılan baskın sonucunda “Hizbullah”ın İlim kanadı yanlısı oldukları ve bazı silahlı eylemlere katıldıkları” öne sürülen 7 kişi gözaltına alındı. Baskın sırasında camide silah ve kesici aletler bulunduğu öne sürüldü. Bölgedeki kaynaklar, Diyarbakır’da ilk kez bir camiye polis tarafından baskın yapıldığını bildirdiler.

İmamlara saldırılar

1995 yılından itibaren bölgedeki faili meçhul cinayetler, cami imamları ile din adamlarını daha yoğun şekilde hedef aldı. Din adamlarına ya da imamlara yönelik saldırılar yılın son döneminde yoğunlaştı. Saldırıları yapanların tümünü 17-18 yaşındaki gençlerin oluşturması dikkat çekti. Saldırıları, bazı din adamlarının Hizbullah’ın faaliyetlerine karşı çıkmalarının ve görev yaptıkları cami ya da okullara Hizbullah militanlarını sokmamalarının yol açtığı bildirildi. Örneğin; 4 Ekim günü öğle saatlerinde Diyarbakır Muhammedhan Camisi yakınlarında 3 kişinin satırlı saldırısına uğrayan Abdullah Ülgen adlı imam yaralandı. Saldırganlardan 2’si olaydan hemen sonra yakalandı. Abdullah Ülgen’in seyyar saucılık yapan oğlu Hamit Ülgen de 23 Eylül 1993 tarihinde Diyarbakır’da faili meçhul bir cinayete kurban gitmişti. Diyarbakır’da yayımlanan “Söz” adlı yerel gazetede yer alan bir haberde, Abdullah Ülgen’in bir süre önce camiye girmek isteyen Hizbullah yanlısı 3 kişiyi içeriye almadığı, bu yüzden bir tartışma çıktığı, saldırının da bu nedenle yapılmış olabileceği belirtildi.

12 Ekim günü Diyarbakır'da kimliği belirsiz kişilerin satırlı saldırısına uğrayan Sümer Camisi İmamı Bekir Tüylü, vücudunun 12 yerinden aldığı yaralar sonucunda öldü. Şehitlik Camisi İmamı Ahmet Tekel de aynı günlerde uğradığı satırlı saldırı sonucunda öldürüldü. Adının açıklanmasını istemeyen bir imam, Ahmet Tekel öldürüldükten sonra yaptığı açıklamada, "Hizbullah çocukları eğitmek istiyor. Ayetlerin kendi ideolojisi doğrultusunda yorumlanmasını istiyor. Hizbullah'ın istediği gibi davranmayan imamlar hedef haline geliyor." dedi.

Diyarbakır DGM Savcısı Bekir Selçuk, Cumhuriyet gazetesinin 19 Ekim 1995 tarihli sayısında yayımlanan bir demecinde imamlara yönelik saldırıları "camiyi teslim alma girişi" olarak değerlendirerek, "Hizbullah örgütü camileri, suç işledikten sonra gizlenme, barınma ve bir takım eğitim faaliyetlerini yürütme yeri olarak seçmiş. Kendisine karşı çıkan, direnen, caminin anahtarını teslim etmeyen görevlileri önce uyarıyor. Buna uymayanları kendi yöntemleriyle cezalandırıyor, satırla öldürüyor." dedi. Saldırıları 2-3 kişinin yaptığını belirten Bekir Selçuk, "Hizbullah'ın ideolojisini kabul eden imamlar olabilir. Kendilerine yardım eden imamı desifre etmiyorlar. Hizbullahçılardan şu ana kadar bize yardımcı olacak, örgüt hakkında bilgi verecek bir itirafçı çıkmadı. Yakalanmalardan sonra belirli bir dönem eylem yapmıyorlar. Ama çok kısa sürede toparlanıyorlar. Eylem yaptıkları askeri kanada kolay eleman bulabiliyorlar. Ama buna rağmen belirli bir süre suskunluk, eylemsizlik dönemi oluyor. Bu bazen iki veya üç ay sürüyor. Ondan sonra, tutuklananların yerine bulunanları kısa bir sürede eğitip beyinlerini yıkıyorlar, eylem yapmak için sürüyorlar." dedi.

Hizbullah örgütünün son dönemlerdeki eylemlerinde geride ipucu bırakmamak için satır kullandığını belirten Bekir Selçuk, şunları söyledi: "Örgüt başlangıçta eylemlerinde silah kullanıyordu. Ama silahı eylemde kullanıp ondan sonra atamıyorlar, başka eylemlerde kullanmıyorlar. Silah yakalandığı zaman diğer eylemler hakkında bir ipucu elde edilmiş oluyor. Bu anlaşıldıktan sonra son zamanlarda eylemleri satır ve bıçakla yapıyorlar. Kullandıkları satırları atıyorlar ve geride ipucu bırakmıyorlar. Atmasa dahi başka eylemde kullandığında, bunun iki olayda kullanıldığını tespit etmek teknik olarak mümkün değil. Eylemlerde genellikle satır kullanmaları, diğer faili meçhul olayların aydınlanmaması, ortaya çıkmaması içindir."

Ölü olarak bulunanlar (*)

Kimliği belirsiz/belirli kişiler tarafından kaçırıldıktan sonra ölü olarak bulunanların durumu da faili meçhul cinayetler içinde önemli bir yer tuttu. İlk kez 1991 yılında gündeme gelen kaçırıp öldürme olayları, 1995 yılında da önemli insan hakları sorunları arasında yer aldı. Bu tür olaylardan çoğu kez güvenlik görevlileri ile istihbarat birimleri ya da kontr-gerilla olarak tanımlanan karanlık örgütlenmeler sorumlu tutuldu. Olaylarla ilgili olarak 1996 yılı ortalarından itibaren ipuçları elde edilmeye başlandı. Bu ipuçları daha sonra pervasızca cinayet işleyen ve çoğunluğunu güvenlik (polis, asker, MİT ajanı, özel tim gibi) görevlileri, itirafçılar, aşiret liderleri ile MHP yanlılarının oluşturduğu bir örgütü gözler önüne serdi.

1996 yılı ortalarında kurulan RP-DYP koalisyon hükümetinde İçişleri Bakanı olan Mehmet Ağar, 8 Kasım 1996 tarihinde görevinden istifa etti. Mehmet Ağar'ın istifasına yol açan olaylar şöyle gelişti: 3 Kasım 1996 gecesi Balıkesir'in Susurluk ilçesi yakınlarında meydana gelen trafik kazasında, İstanbul Emniyet eski Müdür Yardımcısı Hüseyin Kocadağ, üzerinden Mehmet Özbay adına düzenlenen sahte kimlik çıkan katliam sanığı Abdullah Çatlı ve Gonca Us adlı kadın öldü. DYP Urfa Milletvekili Sedat Bucak ise ağır yaralandı. Kaza üzerine mafya-polis-politikacı ilişkileri yoğun bir biçimde tartışılmaya başlandı. 12 Eylül 1980

(*) Kaçırıldıktan sonra ölü bulunanlarla ilgili ayrıntılı bilgi "Ortadan Kaybolanlar" başlıklı bölümde.

öncesinde öldürülen sol görüşlü birçok kişinin katili olarak yaklaşık 20 yıldır aranan Abdullah Çatlı'nın devlet adına gizli görevler üstlendiği ve Mehmet Ağar tarafından korunduğu öne sürüldü. 1980 sonrası Avrupa'da uyuşturucu kaçakçılığı suçlamasıyla tutuklanan Abdullah Çatlı'nın kontr-gerilla eylemleri yapan ve son yıllarda pek çok faili meçhul cinayet işleyen bir örgütün yönetim kademesinde bulunduğu anlaşıldı.

1991 yılından itibaren çok sayıda kişi kaybolduktan kısa/uzun süre sonra ölü olarak bulundu. Örneğin; 5 Temmuz 1991 gecesi Diyarbakır'daki evine gelen ve kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından kaçırılan HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın 7 Temmuz 1991 tarihinde Diyarbakır ile Maden arasındaki karayolu üzerinde, 23 Kasım 1991 tarihinde Diyarbakır'ın Esenler mahallesinde "polis oldukları" öne sürülen kişiler tarafından kaçırılan İsmail Hakkı Kocakaya 27 Kasım 1991 tarihinde Siverek yakınlarında, 1992 yılı başında Bursa'da kaybolan gazeteci Bülent Ülkü 1 Nisan 1992 tarihinde Bursa Uludağ'da, 21 Şubat 1993 tarihinde kaybolan İHD Elazığ Şubesi Başkanı Avukat Metin Can ile arkadaşı Hasan Kaya 26 Şubat 1993 tarihinde Tunceli'ye 12 kilometre uzaklıkta, 28 Temmuz 1993 tarihinde Bitlis'te elinde telsiz bulunan kişiler tarafından kaçırılan gazeteci Ferhat Tepe 3 Ağustos 1993 tarihinde Elazığ'ın Sivrice ilçesi yakınlarında, 1993 yılı Kasım ayında kaybolan emekli Binbaşı Cem Ersever ile Mustafa Deniz ve Neval Boz adlı iki istihbaratçı arkadaşı 5 Kasım 1993 tarihinde Ankara yakınlarında ölü olarak bulundu.

Kaçırıldıktan sonra öldürülenlerin sayısı 1994 yılının başından itibaren arttı. 15 Ocak günü Sakarya'nın Sapanca ilçesi yakınlarında ölü bulunan Kürt iş adamı Behçet Cantürk ile şoförü Recep Kuzucu, 17 Ocak günü Tatvan'a bağlı Kırkbudak köyü yakınlarında ölü bulunan Kerem Gencer adlı imam, 25 Şubat sabahı Ankara'nın Gölbaşı ilçesi yakınlarında ölü bulunan Ankara Barosu avukatlarından Yusuf Ekinci, 4 Haziran günü Bolu'nun Yığılca ilçesi Karakuş köyü yakınlarında ölü bulunan Savaş Buldan adlı Kürt iş adamı ile Adnan Yıldırım ve Hacı Karay adlı 2 arkadaşı, 6 Temmuz günü İzmir'in Bornova ilçesine bağlı Yaka köyü yakınlarında ölü bulunan İkrâm Mihiyas adlı sendikacı ile 14 Aralık sabahı Ankara'nın Bala ilçesine 15 kilometre uzaklıktaki Salihbey bölgesinde ölü bulunan Avukat Faik Candan, bu konuda verilebilecek örneklerin çok azını oluşturdu.

Benzer olaylar 1995 yılında da sürdü. 24 Ocak günü kaybolan Ayşenur Şimşek adlı eczacı 29 Ocak günü Kırıkkale'nin Yahşihan ilçesi yakınlarında ölü bulundu. Sağlık Sen'in kurucu ve yöneticilerinden olan Ayşenur Şimşek'in ölüm haberi ailesi tarafından 3 ay sonra öğrenilebildi. "15 Şubat günü İstanbul'da, polis tarafından gözaltına alındıktan sonra kaybolunduğu" bildirilen Rıdvan Karakoç ile 21 Mart günü İstanbul Gedikpaşa'da "polis olduğu" bildirilen kişiler tarafından götürüldükten sonra kaybolan Hasan Ocak Beykoz'un Buzhane köyü yakınlarında, işkenceyle öldürülmüş olarak bulundu. Cesetleri bulunduktan sonra cenazeleri Adli Tıp Morgu'nda bekletilen ve öldürülmüş oldukları ailelerine haber verilmeyen Rıdvan Karakoç ve Hasan Ocak'ın akıbetleri ancak Mayıs ayında aileleri tarafından öğrenilebildi.

c)- Faili meçhul cinayetlerden örnekler (*)

8 Ocak günü Batman'ın Pınarbaşı mahallesinde kimliği belirsiz kişilerin saldırısına uğrayan Şirin Karabay (33) adlı kişi bıçaklanarak öldürüldü. 9 Ocak günü Diyarbakır'ın Camii Kebir mahallesinde de kimliği belirsiz kişilerin satırlı saldırısına uğrayan Yıldız Aytek adlı kadın yaşamını yitirdi.

(*) Faili meçhul cinayete kurban giden parti yönetici ve üyeleri ile öğretmenlere ilişkin bilgiler, bu kesimlere yönelik insan hakları ihlalleri ya da baskı ve saldırıların anlatıldığı bölümlerde yer almaktadır.

20 Ocak günü saat 16.00 sıralarında Diyarbakır'ın Bağlar Koşuyolu semtinde kimliği belirsiz iki kişinin satırlı saldırısına uğrayan Kadirhan Çiçek, kafasından ve sırtından aldığı 4 satır darbesiyle ağır yaralandı. Diyarbakır Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Servisi'ne kaldırılan Kadirhan Çiçek'in Hizbullah yanlısı olduğu öğrenildi.

20 Ocak günü saat 11.45 sıralarında Diyarbakır'ın Ofis semtindeki Fatih Lisesi'nde öğrenciler arasında çıkan satırlı ve silahlı çatışmada 2 öğrenci ağır yaralandı. Öğrenciler arasında çıkan çatışmaya polis müdahale etmediği bildirildi. Aynı gün saat 14.00 sıralarında Melikahmet semtinde de kimliği belirsiz dört kişinin satırlı saldırısına uğrayan Ferhat Kalır (18) isimli lise öğrencisi, aldığı 4 satır darbesiyle ağır yaralandı.

23 Ocak günü Diyarbakır'ın Bağlar semtinde kimliği belirsiz kişilerin satırlı saldırısına uğrayan Garibe Can (45) adlı kadın öldürüldü, kızı Bedriye Can (20) da ağır yaralandı. Aynı semtte 22 Ocak günü düzenlenen başka bir saldırıda ise Naciye Yolcu adlı kadın 2 kişi tarafından bıçaklanarak yaralandı. Naciye Yolcu'yu yaralayan saldırganlardan Mehmet Kula'nın yakalandığı bildirildi.

25 Ocak günü Diyarbakır'ın Bismil ile Çınar ilçeleri arasındaki Göksu Çayı yakınlarında parçalanmış iki erkek cesedi bulundu. Kamyonlara Kum yükleyen işçiler tarafından bulunan cesetlerden birinin 17-18 diğerinin ise 35-40 yaşlarında olduğu açıklandı. Kimlikleri belirlenemeyen iki ceset Bismil Belediyesi tarafından toprağa verildi. Olayla ilgili olarak Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada, bulunan cesetlerin çatışmada ölen PKK militanlarına ait olduğu öne sürüldü. Cesetleri bulan işçiler ise bölgede bir çatışma olmadığını söylediler.

11 Şubat günü Diyarbakır'ın Yenişehir semti Aliemiri Caddesi'nde kimliği belirsiz kişilerin satırlı saldırısına uğrayan Türkan Sert (22) adlı kadın öldürüldü.

15 Şubat günü Diyarbakır ile Silvan arasındaki karayolu üzerinde, kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürülen 4 erkek cesedi bulundu. Cesedi bulunanlardan birinin adının Salih Genç olduğu öğrenildi. Diyarbakır ile Lice arasında minibüs şoförlüğü yapan Salih Genç'in 1 Şubat günü güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alındığı ve daha sonra ortadan kaybolduğu bildirildi.

21 Şubat günü Batman'ın Beşevler mahallesinde kimliği belirsiz kişilerin satırlı saldırısına uğrayan Nimet Bal (45) adlı kadın öldü, Neslihan İnatçı (60) adlı kadın ağır yaralandı. Aynı gün Batman'ın 19 Mayıs mahallesinde ise kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda 50 yaşlarındaki bir kadın vurularak yaralandı.

9 Şubat günü Diyarbakır'ın Urfakapı semtinde bulunan Seri Nakliyat Şirketi'ne gelen kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Mehmet Saydan, Diyarbakır ile Ergani arasında bulunan Devegeçidi barajı yakınlarında 21 Şubat günü ölü olarak bulundu. Mehmet Saydan'ın, işyerine gelen polisler tarafından gözaltına alındığını savunan yakınları, "Hemen DGM Savcılığı'na başvuruda bulunduk, ama savcılık böyle bir kişinin gözaltına alınmadığını söyledi. Olaydan 12 gün sonra Mehmet Soydan'ın işkence edilmiş cesedini bulduk." dediler.

4 Nisan günü sabah saatlerinde Diyarbakır'ın Seyrantepe semtinde kimliği belirsiz kişilerin satırlı saldırısına uğrayan Zehra Kılıçaslan (49) adlı kadın öldü. Diyarbakır'ın Huzur evler semti Sıtkı Göröl Caddesi üzerinde 4 Nisan günü sabah meydana gelen başka bir satırlı saldırıda da Hüsamettin Özkumaş adlı kişi öldürüldü. Hüsamettin Özkumaş'ın, üzerinde taşıdığı tabancayı ateşlemesine karşın, saldırganların elinden kurtulamadığı bildirildi.

12 Nisan günü saat 16.30 sıralarında Adana'nın Yüreğir ilçesi 19 Mayıs mahallesinde kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Rüstem Akan (47) adlı işçi yaşamını yitirdi. Rüstem Akan'ın HADEP üyesi olduğu öğrenildi. HADEP yetkilileri, saldırının, 19 Mayıs mahallesinde yapılan geniş çaplı polis operasyonunun hemen sonrasında düzenlenmesinin dikkat çekici olduğunu bildirdiler.

13 Nisan günü Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Lice (Diyarbakır) Nüfus Müdürü Ferhan Eşer, 27 Nisan günü Diyarbakır'ın Pirinçlik kasabası yakınlarında ölü olarak bulundu. Ferhan Eşer'in telle boğularak öldürüldüğü ve cesedinde yoğun işkence izleri bulunduğu öğrenildi. Ferhan Eşer, Mart ayında, "PKK"ye yardımcı olduğu" iddiasıyla polis tarafından gözaltına alınmış ve bir süre sorgulanmıştı. Ferhan Eşer'in kaçırılmadan bir hafta önce Oyuklu köyünde görev yapan köy korucuları ile tartıştığı, bu nedenle de İlçe Jandarma Komutanı olan bir yüzbaşı tarafından tehdit edildiği öğrenildi. Ferhan Eşer'in kaybolduktan sonra ailesi tarafından Lice Kaymakamlığı, Diyarbakır Valiliği, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, Emniyet Müdürlüğü ve Diyarbakır DGM Savcılığı'na yapılan başvurular sonuçsuz kaldı.

14 Mayıs günü Mardin'in Nusaybin ilçesinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Hacı Şemsettin (Seyit Şemso) adlı kişi öldü, 2 kişi yaralandı. Silahlı saldırıyı düzenleyen kişilerin "Hizbullah yanlıları olduğu" bildirildi. Bu olaydan hemen sonra, "saldırganların kaçtığı" bildirilen bir pasaj kalabalık bir grup tarafından basıldı. Baskın sırasında çıkan çatışmada 2 kişi öldü, 7 Hizbullah yanlısı yaralandı. Baskın sırasında ölenlerden birinin Hacı Şemsettin'i öldüren kişi olduğu öne sürüldü. Olaylarla ilgili olarak 6 kişi gözaltına alındı. Bu arada silahlı saldırıya katılan Hizbullah yanlılarından birinin babası olan İzzettin Aktaş adlı kişi de olaylar sırasında işyerine baskın yapan kişiler tarafından öldürüldü.

13 Mayıs günü Mardin'in Ömerli ilçesinde kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Abdülkerim Kaya (60) 15 Mayıs sabahı Işıkdere köyü yakınlarında ölü olarak bulundu.

22 Mayıs günü Diyarbakır'ın Bağlar semti 5 Nisan mahallesi Hürriyet İlköğretim Okulu civarında kimliği belirsiz iki kişinin satırlı saldırısına uğrayan 16 yaşındaki bir genç kız (Z.D.) sırt ve kafasına aldığı sırt darbeleri sonucunda yaralandı. Genç kızın babası Lütfi Demir, kızına kimlerin saldırdığını bilmediğini söyledi.

26 Mayıs günü saat 17.30 sıralarında Mardin'in Midyat ilçesinde kimliği belirsiz 4 kişi tarafından zorla bir arabaya bindirilerek kaçırılan Süleyman Kaplan adlı memur, 27 Mayıs sabahı Midyat'a 20 kilometre uzaklıktaki Kayapınar yakınlarında ölü bulundu. Kurşuna dizilerek öldürüldüğü ve daha sonra yakıldığı belirlenen Süleyman Kaplan'ın, "PKK"ye yardım ve yataklık ettiği" iddiasıyla daha önce birkaç kez gözaltına alındığı bildirildi.

27 Mayıs gecesi Mardin'in Nusaybin ilçesine bağlı Bakacak köyüne baskın yapan 10-15 kişilik silahlı bir grup tarafından kaçırılan Süleyman Yalçın (50) adlı çiftçi, 28 Mayıs günü köy yakınlarında ölü olarak bulundu. Köyü basan silahlı kişilerin, köyde yaşayanlara PKK aleyhinde konuşmalar yaptığı bildirildi.

1 Haziran sabahı Adana'nın 19 Mayıs mahallesi Çukurova Caddesi'nde yürürken kimliği belirsiz 2 kişinin açtığı ateş sonucunda yaralanan İzzettin Görnü (60) adlı HADEP üyesi, tedavi gördüğü hastanede 24 Haziran günü yaşamını yitirdi. İzzettin Görnü'nün Ekrem ve Aydın adlı 2 oğlu 24 Ağustos 1992 tarihinde Batman'da kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğramıştı. Olayda Ekrem Görnü (23) ölmüş, Aydın Görnü ise yaralanarak felç olmuştu. İzzettin Görnü bu olay üzerine Batman'ı terk etmişti.

5 Haziran günü saat 11.00 sıralarında Mersin'in Yenipazar semtinde Abdullah Önen adlı seyyar satıcı, kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısı sonucu vurularak öldü. Abdullah Önen'in kardeşi Azad Önen 13 Ocak 1994, amcası Mahmut Önen de 25 Mayıs 1994 tarihinde Diyarbakır'da kimliği belirsiz kişilerin düzenlediği silahlı saldırılar sonucunda yaşamını yitirmişti. Mahmut Önen'e saldıranlardan ikisi, yakınları tarafından kovalanarak öldürülmüştü. Önen ailesi bu olaydan sonra Mersin'e yerleşti. Abdullah Önen'in yakınları, "Baskılar sonucu göç ederek Mersin'e yerleştik. Katiller izimizi bulup Abdullah'ı vurdular. Katilleri herkes biliyor. Onları kimin koruduğunu da. Böyle olmasa, güpegündüz sokak ortasında Abdullah'a bu kadar pervasızca saldırmazlardı." dediler. Bu arada Abdullah Önen'in öldürülmesiyle sonuçlanan silahlı saldırı üzerine başlatılan operasyonda, olaya adı karışan Emin Ekinci, Mehmet Mürsel Ekinci, Niyazi Özdemir ve Remzi Özdemir adlı 4 Hizbullah yanlısı gözaltına alındı, Ali Rıza Yöndem ve Habib Kaya adlı 2 kişinin de aranmasına başlandı.

20 Haziran günü Batman'ın Sason ilçesine bağlı Gürgenli köyü yakınlarda hayvan otlatan Meryem Yavuz (10) ve Fatma Yavuz (10) adlı 2 çocuk, sabah saatlerinde kimliği belirsiz silahlı kişilerin açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. Silah seslerinin Gürgenli köyünden duyulması üzerine vurulan çocukların yanına gitmek için olay yerine gelen köylülerden 4'ü de mayına bastı. Mayının patlaması sonucunda İsa Abay adlı kişi öldü, Hayrettin Yavuz, Sadık Yavuz ve Zekim Yıldırım adlı kişiler yaralandı.

Tunceli'nin Ovacık ilçesinde Sabri Sarıgül adlı şoför, kimliği belirsiz kişiler tarafından kamyonuna konulan bombanın 26 Haziran günü saat 16.30 sıralarında patlaması sonucunda öldü. Olayda Cemal Uç adlı kişi de yaralandı. "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla 1994 yılında tutuklanan ve 8 ay cezaevinde kalan Sabri Sarıgül, Nisan ayında tahliye edilmişti.

1 Temmuz günü Diyarbakır'ın Hazro ilçesine bağlı Dersi köyüne baskın yapan kimliği belirsiz kişiler Abdülvahap Koçan adlı kişiyi kurşuna dizerek öldürdü.

2 Temmuz günü saat 02.00 sıralarında Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Alibey köyüne gelen kimliği belirsiz kişiler, evinden alarak köy dışına götürdükleri Mehmet Salih Savaş (34) adlı kişiyi kurşuna dizerek öldürdü. Aynı gün Silvan'ın Darköprü köyü Yayık mezarısında meydana gelen benzer bir olayda da Seyfettin Zengin (65) adlı kişi öldü. Mehmet Salih Savaş ve Seyfettin Zengin'in "Hizbullah yanlısı oldukları" bildirildi.

1994 yılı Aralık ayında Mardin'in Kızıltepe ilçesindeki evlerinden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Süleyman Abak ve yeğeni Abdullah Abak'ın öldürüldükleri ortaya çıktı. Urfa'nın Viranşehir ilçesi Şahvelat Köprüsü yakınlarda köylüler tarafından cesetleri bulunan ve Viranşehir Savcılığı'nın verdiği izinle gömülen Süleyman ve Abdullah Abak'ın akıbeti, yakınları tarafından Temmuz ayı ortalarında öğrenilebildi. Olay öğrenildikten sonra Süleyman Abak ve Abdullah Abak'ın cenazeleri Viranşehir Mezarlığı'ndan alınarak Kızıltepe'ye götürüldü ve yeniden toprağa verildi. Süleyman Abak'ın 1994 yılı Aralık ayında kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan kardeşi Mahmut Abak da Haziran ayı içerisinde Kızıltepe'ye bağlı Çilbina köyü yakınlarda ölü olarak bulundu.

20 Temmuz günü saat 05.00 sıralarında Diyarbakır'ın Silvan ilçesi Feridun mahallesinde Ahmet Yıkılmaz adlı kahvehane sahibi, "Hizbullah yanlısı oldukları" bildirilen 4 kişilik bir grup tarafından dövülerek öldürüldü.

20 Temmuz günü sabah saatlerinde Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde Ahmet Sulak (33) adlı kasap, kimliği belirsiz kişiler tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Batman'da ise kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda İbrahim Çelik (30) adlı kişi vurularak yaşamını yitirdi.

30 Temmuz akşamı Diyarbakır Bağlar 5 Nisan mahallesi Lefkoşe Caddesi üzerinde kimliği belirsiz 2 kişinin silahlı saldırısına uğrayan Ensari Demir (60) adlı kişi başından vurularak öldü. Ensari Demir'in baskılar nedeniyle Diyarbakır'ın Ergani ilçesine bağlı Dökmetaş köyünü terk ederek Diyarbakır'a yerleştiği öğrenildi.

3 Ağustos gecesi Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Gözderesi köyüne gelen kimliği belirsiz kişiler, köyün muhtarı Mehmet Salih Eraslan'ı kurşuna dizerek öldürdü. Olayda Mehmet Salih Eraslan'ın oğulları Murat ve Fırat da yaralandı.

6 Ağustos sabahı Diyarbakır Bağlar İskanvleri mahallesinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda Hüseyin Hüsnü Elduru adlı Hizbullah yanlısı vurularak öldü.

6 Haziran günü Siirt'in Erüh ilçesine bağlı Şetrük köyünden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Abdüllatif Kılıç (30) adlı çiftçi, 10 Ağustos günü köy yakınlarında ölü bulundu. Şetrük köyünde yaşayanlar, Abdüllatif Kılıç'ın güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alındığını ve işkenceyle öldürüldüğünü bildirdiler.

12 Ağustos sabahı Diyarbakır'ın Kaynaratepe semtinde Mehmet Gördü (42) adlı kişi, kimliği belirsiz kişiler tarafından bıçaklanarak öldürüldü.

10 Ağustos günü Batman'da kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Mehmet Bıçakçı adlı memur, 13 Ağustos günü Batman'a bağlı Aydımkonak köyü yakınlarında ölü bulundu. Yapılan otopsi sonucunda Mehmet Bıçakçı'ya işkence yapıldığı ve karından vurularak öldürüldüğü belirlendi. Mehmet Bıçakçı'nın parmaklarının ve diz kapaklarının kırık, yüzünün de yakılmış olduğu öğrenildi.

14 Ağustos sabahı Diyarbakır'ın Urfakapı semti Yeni Hal bölgesinde silahlı saldırıya uğrayan Nurettin Ekinci (57) adlı kişi öldü.

3 Eylül günü saat 16.00 sıralarında Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde kimliği belirsiz 3 kişinin satırlı saldırısı sonucu Ahmet Peken (62) adlı imam yaşamını yitirdi. Ahmet Peken'in Şehitlik Camii'nde kuran kursu öğretmenliği yaptığı öğrenildi.

Diyarbakır Namık Kemal Lisesi'nde öğrenim gören Mürsel Polat (18) adlı öğrenci, Bağlar 5 Nisan mahallesinde 27 Ekim sabahı kimliği belirsiz 2 kişinin silahlı saldırısı sonucu vurularak öldü. Mürsel Polat'ın "Hizbullah'ın İlim kanadı tarafından öldürüldüğü" bildirildi.

Diyarbakır'ın Güleçoba köyünde görev yapan köy korucuları, 30 Ekim günü Diyarbakır'ın Balıkcılarbaşı mahallesinde Hizbullah yanlılarının silahlı saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda Abdullah Keser ve Salih Keser adlı 2 köy korucusu öldü, Mehmet Keser adlı köy korucusu yaralandı. Saldırı sırasında, olayla bir ilgisi bulunmadığı halde heyecanlanarak belinde taşıdığı ruhsatlı silahı çıkartan Abdurrahman Bozkuş adlı kuyumcu, köy korucularının açtığı ateş sonucunda yaşamını yitirdi, çevrede bulunan 9 kişi de yaralandı. Yaralananlardan 3'ünün adının, Şaban Bozkuş, Nevzat Dor ve Müzeyyen Baran olduğu öğrenildi.

Ekim ayının son haftası içinde Diyarbakır'da kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Ramazan Ayhan (47), Fehmi Akyürek (21) ve Baki Işık adlı 3 kişi, 9 Kasım günü ölü bulundu. Diyarbakır Mardinkapı yolu üzerinde cesetleri bulunan Ramazan Ayhan, Fehmi Akyürek ve Baki Işık'ın işkence yapıldıktan sonra boğularak öldürüldükleri belirlendi. 3 kişiden Fehmi Akyürek'in askerden yeni döndüğü, Ramazan Ayhan ve Baki Işık'ın ise 1993 yılında Lice'den Diyarbakır'a göç etmek zorunda kaldıkları öğrenildi. Öldürülen kişilerin yakınları, "Ölümlerden, devlet içindeki gizli odaklar sorumludur." dediler. Bahri Işık'm, 2 Ağustos günü Dicle Nehri'nde ölü olarak bulunan Fahri Kusun'un dayısı olduğu öğrenildi.

Musevi iş adamı Nesim Malki 28 Kasım günü saat 10.30'da Bursa'da uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. Olaydan sonra Jandarma Karakolu'na telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, Nesim Malki'nin Malta'da İsrail ajanları tarafından öldürülen İslami Cihat Örgütü lideri Fethi Şakaki'nin intikamını almak amacıyla öldürüldüğünü bildirdi. Bursa Emniyet Müdürü Ahmet Demir ise Nesim Malki'nin öldürülmesi olayında siyasi bir yön bulunmadığına inandığını söyledi. Ahmet Demir, "Nesim Malki'nin, Şakaki'nin öldürülmesine misilleme olarak öldürüldüğüne" dair telefon ihbarının konuyu saptırmaya yönelik olabileceğini ifade ederek, "Olay İstanbul'a dayalı, kişisel yaşantısıyla ilgili bir olaydır." dedi.

10 Aralık günü sabah saatlerinde Batman'dan Batman'ın Beşiri ilçesine giden bir araca Beşiri'ye bağlı Beyçayırı köyü yakınlarında kimliği belirsiz kişiler tarafından açılan ateş sonucunda Ekrem Demirtaş (43) adlı banka memuru ile Bahar (7) ve Ercan (5) adlı 2 çocuğu öldü. Beyçayırı köyü korucularının kontrolü altındaki bölgede öldürülen Ekrem Demirtaş'ın Beşiri Cezaevi'nde kalan kardeşini ziyarete gittiği öğrenildi. Ekrem Demirtaş'ın bir diğer kardeşinin de PKK'li olduğu ve Mayıs ayında çatışmada öldüğü bildirildi. Bu arada, saldırıya tanık olduğu ileri sürülen İbrahim Kaçar (20) adlı çoban da aynı bölgede bıçaklanarak öldürülmüş olarak bulundu.

d)- Faili meçhul cinayetlerde öldürülenler

Faili meçhul cinayetler sonucunda bir yıl boyunca büyük bir bölümü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere toplam 166 kişi (Faili meçhul cinayetler sonucunda 1989 yılı başından 1991 yılı sonuna kadar 42, 1992 yılında 362, 1993 yılında 467, 1994 yılında da 423 kişi öldürülmüştü.) yaşamını yitirdi. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki faili meçhul cinayetler Diyarbakır, Batman, Nusaybin, Silvan ve Midyat'ta yoğun olarak yaşandı. Batıdaki büyük kentlerde işlenen cinayetler ise İstanbul, Adana ve Mersin'de yoğunlaştı. Faili meçhul cinayet sayısında, 1992, 1993 ve 1994 yıllarına göre azalma olması dikkat çekti.

1995 yılında faili meçhul cinayetler sonucunda öldürülenlerin listesi ile bu cinayetlerle ilgili bazı bilgiler şöyle:

Adı ve soyadı	Olay yeri	Ölüm tarihi	Ek bilgi
001)- Zekine Balkan (20)	Batman	00 Ocak 1995	Kadın
002)- Süleyman Abak	Viranşehir yak.	00 Ocak 1995	
003)- Abdullah Abak	Viranşehir yak.	00 Ocak 1995	
004)- Hacı Sait Macir	Adana	01 Ocak 1995	HADEP yönet.
005)- İhsan Yılmaz	Derik-Düztaş köyü	06 Ocak 1995	Korucu
006)- Faysal Polat	Derik-Düztaş köyü	06 Ocak 1995	Korucu
007)-	Derik-Düztaş köyü	06 Ocak 1995	Korucu
008)- Cemil Bingöl	Mardin-Ömerli	06 Ocak 1995	Muhtar
009)- Şirin Karabay (33)	Batman	08 Ocak 1995	
010)- Yıldız Aytek	Diyarbakır	09 Ocak 1995	Kadın
011)- Selahattin Aygül	Batman-Sason	10 Ocak 1995	
012)- Şemsettin Gümüş	Midyat yakınları	10 Ocak 1995	
013)- Zahir Balan (21)	Batman	11 Ocak 1995	Öğrenci
014)- İzzettin Gönçe (31)	Diyarbakır	11 Ocak 1995	Esnaf
015)- Şerif Kaplan	Nusaybin	12 Ocak 1995	
016)- Hüseyin Kılıç (41)	Mersin-Tarsus	14 Ocak 1995	Öğretmen
017)- Askar Simitko	İstanbul-Silivri	14 Ocak 1995	İranlı
018)- Lazem Esmaeli	İstanbul-Silivri	14 Ocak 1995	İranlı

019)- Cemal Aktay	Nusaybin	14 Ocak 1995	
020)- Zeki Adlığ (52)	Batman	17 Ocak 1995	HADEP yönet.
021)- Mutlu Demir	Diyarbakır	17 Ocak 1995	
022)- Garibe Can (45)	Diyarbakır	23 Ocak 1995	Kadın
023)- (18-erkek)	Bismil-Çınar arası	25 Ocak 1995	
024)- (40-erkek)	Bismil-Çınar arası	25 Ocak 1995	
025)- Nejat Vanlı	Diyarbakır	26 Ocak 1995	Hizbullah yan.
026)- Halil Öksüz	Gaziantep	26 Ocak 1995	
027)- Vasıf Çetin (45)	Batman	30 Ocak 1995	HADEP yönet.
028)- Osman Hopi	Urfa-Siverek	31 Ocak 1995	Çiftçi
029)- Naif	Urfa-Siverek	31 Ocak 1995	Çiftçi
030)-	Urfa-Siverek	31 Ocak 1995	Çiftçi
031)- (30-erkek)	Batman	04 Şubat 1995	
032)- Türkan Sert (22)	Diyarbakır	11 Şubat 1995	Kadın
033)- Mehmet Dayan	Adana	13 Şubat 1995	HADEP üyesi
034)- Salih Genç	Silvan yakınları	15 Şubat 1995	
035)- (erkek)	Silvan yakınları	15 Şubat 1995	
036)- (erkek)	Silvan yakınları	15 Şubat 1995	
037)- (erkek)	Silvan yakınları	15 Şubat 1995	
038)- Nimet Bal (45)	Batman	21 Şubat 1995	Kadın
039)- Mehmet Saydan	Diyarbakır	21 Şubat 1995	Esnaf
040)- Nevzat Ersönmez	Diyarbakır	21 Şubat 1995	Şoför
041)- Rıdvan Karakoç (34)	İstanbul	02 Mart 1995	
042)- Mehmet Selim Müjdecı	Batman	11 Mart 1995	
043)- Hüseyin Parlaticı (33)	Tarsus	11 Mart 1995	İP İlçe.Baş.
044)- Tahsin Kaplan (38)	Diyarbakır	13 Mart 1995	Şoför
045)- Aslan Kabaaltında (32)	Diyarbakır	14 Mart 1995	
046)- İhsan Özbay (25)	Urfa-Siverek	14 Mart 1995	
047)- Mehmet Aksarı	Van	28 Mart 1995	
048)- Mehmet Latifeci (36)	Hatay-Samandağ	30 Mart 1995	HADEP İlçe Baş.
049)- Yahya Latifeci (59)	Hatay-Samandağ	30 Mart 1995	
050)- Sadık Sazer	Diyarbakır	00 Nisan 1995	
051)- Ekrem Beski	Diyarbakır	00 Nisan 1995	
052)- Süleyman Durmuş	Diyarbakır	00 Nisan 1995	
053)- Üzeyir Tekdemir	Diyarbakır	00 Nisan 1995	
054)- Kevser Türk (Yıldız)	Diyarbakır	00 Nisan 1995	Kadın
055)- Fethi Denk	Diyarbakır	00 Nisan 1995	
056)- Zehra Kılıçaslan (49)	Diyarbakır	04 Nisan 1995	Kadın
057)- Hüsamettin Özkumaş	Diyarbakır	04 Nisan 1995	
058)- Çetin İnalçın (19)	Hatay-Dörtyol	10 Nisan 1995	İşçi
059)- Rüstem Akan (47)	Adana	12 Nisan 1995	HADEP üyesi
060)- Ayşenur Şimşek (25)	Kırıkkale	12 Nisan 1995	Eczacı
061)- Atilla Barış (20)	Muş	13 Nisan 1995	
062)- Memduh Özgen	Diyarbakır	16 Nisan 1995	
063)- Abdullah Karaca	Diyarbakır	16 Nisan 1995	
064)- Salih Ges	Cizre yakınları	18 Nisan 1995	Şoför
065)- Nevzat Ersönmez	Cizre yakınları	18 Nisan 1995	Şoför
066)- Bilal Berimen	Siverek-Çermik ara.	26 Nisan 1995	Çiftçi
067)- Celal Berimen	Siverek-Çermik ara.	26 Nisan 1995	Çiftçi
068)- Adil Berimen	Siverek-Çermik ara.	26 Nisan 1995	Çiftçi
069)- Ferhan Eşer	Diyarbakır-Lice	27 Nisan 1995	Nüfus Müd.

070)- Hüseyin Koku (42)	Malatya-Pötürge	27 Nisan 1995	HADEP yön.
071)- Özgür Evrim Gökçen	Ankara	02 Mayıs 1995	Öğrenci
072)- Vehbi Deniz (23)	Diyarbakır	05 Mayıs 1995	
073)- Hasan Ezer (34)	Diyarbakır	09 Mayıs 1995	
074)- Hacı Şemsettin	Nusaybin	14 Mayıs 1995	
075)- İzzettin Aktaş	Nusaybin	14 Mayıs 1995	Esnaf
076)-	Nusaybin	14 Mayıs 1995	Hizbullah yan.
077)-	Nusaybin	14 Mayıs 1995	Hizbullah yan.
078)- Abdülkerim Kaya (60)	Ömerli-Işıkdere	15 Mayıs 1995	
079)- Hasan Ocak (30)	İstanbul	16 Mayıs 1995	
080)- Süleyman Kaplan	Mardin-Midyat	28 Mayıs 1995	Memur
081)- Süleyman Yalçın (50)	Nusaybin-Bakacak k.	28 Mayıs 1995	Çiftçi
082)- Fırat Acar (19)	Diyarbakır	29 Mayıs 1995	Öğrenci
083)- Hakkı Akbalık (35)	Diyarbakır	29 Mayıs 1995	
084)- Mahmut Abak	Kızıltepe yakınları	00 Haziran 1995	
085)- Merdan Küçük (19)	Diyarbakır	04 Haziran 1995	
086)- Abdullah Önen	Mersin	05 Haziran 1995	Seyyar satıcı
087)- Hadi Baran	Siirt-Kurtalan	07 Haziran 1995	Çiftçi
088)- Hacı Ali Kemik (26)	Urfa-Siverek	11 Haziran 1995	Çoban
089)- Mahmut Yıldız (40)	Batman-Besiri	16 Haziran 1995	Çiftçi
090)- Hasan İlter	Batman	16 Haziran 1995	
091)- Meryem Yavuz (10)	Sason-Gürgenli köyü	20 Haziran 1995	
092)- Fatma Yavuz (10)	Sason-Gürgenli köyü	20 Haziran 1995	
093)- (erkek)	Lice	22 Haziran 1995	
094)- (erkek)	Lice	22 Haziran 1995	
095)- (erkek)	Lice	22 Haziran 1995	
096)- (erkek)	Lice	22 Haziran 1995	
097)- İzzettin Görnü (60)	Adana	24 Haziran 1995	HADEP üyesi
098)- Sabri Sarıgül	Tunceli-Ovacık	26 Haziran 1995	Şoför
099)- M. Duran Özkan	Antalya	28 Haziran 1995	Korucu
100)- Metin Karsut	Silvan-Dağcılar k.	00 Temmuz 1995	Çiftçi
101)- Halis Kılıç	Silvan-Dağcılar k.	00 Temmuz 1995	Çiftçi
102)- Mehmet	Silvan-Dağcılar k.	00 Temmuz 1995	Çiftçi
103)- Abdülvahap Koçan	Diyarbakır-Hazro	01 Temmuz 1995	
104)- Dinçli	Kızıltepe	01 Temmuz 1995	
105)- Mehmet Salih Savaş (34)	Silvan-Alibey köyü	02 Temmuz 1995	Hizbullah yan.
106)- Seyfettin Zengin (65)	Silvan-Yayık köyü	02 Temmuz 1995	Hizbullah yan.
107)- Ferit Yonca	Diyarbakır	05 Temmuz 1995	Garson
108)- Kadir Alphan (29)	Diyarbakır-Silvan	07 Temmuz 1995	
109)- Salim Önürme	Mutki yakınları	09 Temmuz 1995	Şoför
110)- Cengiz Canoğlu (17)	Diyarbakır	11 Temmuz 1995	Öğrenci
111)- Kendal Kurt	Diyarbakır	12 Temmuz 1995	Hizbullah yan.
112)- Mehmet Ay (31)	Diyarbakır	12 Temmuz 1995	
113)- İbrahim Çelik (30)	Batman	16 Temmuz 1995	Çiftçi
114)- Ahmet Sulak (33)	Diyarbakır	16 Temmuz 1995	Kasap
115)- Ahmet Yıkılmaz	Diyarbakır-Silvan	20 Temmuz 1995	Esnaf
116)- Ömer Erkek (19)	Diyarbakır	21 Temmuz 1995	
117)- Salih Akbulut (65)	Diyarbakır-Bismil	21 Temmuz 1995	
118)- Vahit	Diyarbakır-Bismil	21 Temmuz 1995	
119)- Ensari Demir (60)	Diyarbakır	30 Temmuz 1995	Çiftçi
120)- Süleyman Duran (16)	Diyarbakır	02 Ağustos 1995	Öğrenci

121)- Fahri Kusun (30-35)	Dicle Nehri	02 Ağustos 1995	
122)- Burhan Çelebi	Bitlis-Mutki	03 Ağustos 1995	Şoför
123)- Mehmet Salih Eraslan	Silvan-Gözderesi	03 Ağustos 1995	Muhtar
124)- Ramazan Nas	Şırnak-Geçitboyu	05 Ağustos 1995	At arabacısı
125)- Hüseyin Hüsnü Elduru	Diyarbakır	06 Ağustos 1995	Hizbullah yan.
126)- Hasan Nuri Yen	Diyarbakır	08 Ağustos 1995	Korucu
127)- Harun Efe	Diyarbakır	09 Ağustos 1995	
128)- Erhan Temel (19)	Muş-Karaağaçlı	10 Ağustos 1995	Çiftçi
129)- Abdüllatif Kılıç (30)	Siirt-Eruh-Şetrük	10 Ağustos 1995	Çiftçi
130)- Mehmet Gördü (42)	Diyarbakır	12 Ağustos 1995	
131)- Mehmet Bıçakçı	Batman	13 Ağustos 1995	Memur
132)- Nurettin Ekinci (57)	Diyarbakır	14 Ağustos 1995	
133)- Cevat Özalp	Bismil	26 Ağustos 1995	Muhtar
134)- Nazmi Kaçan	Diyarbakır	31 Ağustos 1995	
135)- Ahmet Tekel (62)	Diyarbakır	03 Eylül 1995	İmam
136)- Abdullah Önemli	Diyarbakır	10 Eylül 1995	İşçi
137)- Mehmet Güngör (53)	Çemişgezek-Ulukale	13 Eylül 1995	Çiftçi
138)- Sedat Aslan (41)	Diyarbakır	13 Eylül 1995	
139)- Abdullah Başaran	Diyarbakır	13 Eylül 1995	
140)- Muhammed Murobi	İstanbul	25 Eylül 1995	Suriyeli
141)- Faik İsmail Moral	İstanbul	25 Eylül 1995	Iraklı
142)- Necati Çiçek	Diyarbakır	26 Eylül 1995	İHL Müdürü.
143)- Bekir Tüylü (48)	Diyarbakır	12 Ekim 1995	İmam
144)- Ramazan Katar (35)	Diyarbakır	12 Ekim 1995	Bekçi
145)- Mürsel Polat (18)	Diyarbakır	27 Ekim 1995	Öğrenci
146)- Abdullah Keser	Diyarbakır	30 Ekim 1995	Korucu
147)- Salih Keser	Diyarbakır	30 Ekim 1995	Korucu
148)- Abdurrahman Bozkuş	Diyarbakır	30 Ekim 1995	Kuyumcu
149)- Cemal Ağırman	Midyat-Çalınar k.	05 Kasım 1995	Çiftçi
150)- Lokman Akay	İdil-Sert köyü yak.	07 Kasım 1995	Esnaf
151)- Fehmi Akyürek (22)	Diyarbakır	09 Kasım 1995	
152)- Ramazan Ayhan (50)	Diyarbakır	09 Kasım 1995	
153)- Baki Işık (60)	Diyarbakır	09 Kasım 1995	
154)- Mehmet Atmaca (36)	Van	21 Kasım 1995	Öğretmen
155)- Nesim Malki (43)	Bursa	28 Kasım 1995	İş adamı
156)- Kamil Bektaş (45)	Silopi	01 Aralık 1995	Muhtar
157)- Süleyman Acar (50)	Silopi	01 Aralık 1995	
158)- Mehmet Durmaz	İskenderun	02 Aralık 1995	Öğrenci
159)- Yener Kaya	İstanbul	02 Aralık 1995	İş adamı
160)- Beşir Dolaşmaz (51)	Midyat	08 Aralık 1995	Çiftçi
161)- Ekrem Demirtaş (43)	Batman-Beşiri ara.	10 Aralık 1995	Banka memuru
162)- Bahar Demirtaş (7)	Batman-Beşiri ara.	10 Aralık 1995	Çocuk
163)- Ercan Demirtaş (5)	Batman-Beşiri ara.	10 Aralık 1995	Çocuk
164)- İbrahim Kaçar (20)	Batman-Beşiri ara.	12 Aralık 1995	Çoban
165)- Abdullah Tuğrul	İstanbul-GOP.	14 Aralık 1995	HADEP üyesi
166)- Mehmet Ayan	Batman	19 Aralık 1995	

YARGISIZ İNFAZLAR

İnsan haklarının en başında gelen yaşama hakkına ağır darbe vuran ve “Terörle Mücadele Yasası”nın yürürlüğe girmesiyle (12 Nisan 1991) birlikte yaygınlaşan yargısız infazlar, 1995 yılı boyunca tüm hızıyla devam etti. Güvenlik görevlilerinin “yargısız infaz” olarak değerlendirilen ev ve işyeri baskınları, gösterilere müdahale, dur ihtarına uymayanlara ateş etme, çevreye rastgele ateş açma, sağ yakalayıp kurşuna dizme gibi uygulamaları sonucunda bir yılda toplam 96 kişi yaşamını yitirdi. Yargısız infazlar, Olağanüstü Hal Bölgesi ile İstanbul’da yoğunlaştı. Yargısız infazlar, “terörle mücadele” kılıfı altında meşrulaştırılıp sistematik hale dönüştürüldü ve toplumun bütününe tehdit edecek hale getirildi. Bir yönüyle sistematik bir cezalandırma ve siyasal öğ alma yöntemi olan yargısız infazlar, bir yönüyle de toplumu baskı altına alma ve sindirme ya da terörize etme politikasının önemli bir aracı oldu.

Örneğin; 17 Temmuz günü Gaziantep Polis Okulu’nda yapılan bir törende konuşan dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar şunları söyledi: “Bugün ülkemizde insan hakları diye terörist haklarını savunur hale gelenler var. Benim polisim, askerim şehit düşerken, bunların insan haklarından söz etmeye hakları yoktur. 2000’li yıllara girerken bu filmin yeniden vizyona girmesine asla müsaade etmeyiz. Polise silahla mukavemet etmek isteyenler silahla karşılık bulur. Bu bize parlamentonun verdiği yetkidir. Hiç kimse bunu yargısız infaz diye nitelendiremez.” Polislerin çok zor şartlar altında görev yaptığını ve bu zor şartlar nedeniyle bazı polislerin hata yaptığını kaydeden Mehmet Ağar, “Ancak bu hatalarda kasıt yoktur.” dedi.

Emniyet Genel Müdürlüğü üst düzey yetkililerinden Nihat Dünder da Ekim ayında bir açıklama yaparak, polisin “yargısız infaz” yaptığını söyleyenlerin, bu iddialarını kanıtlayacak delillerle birlikte yargıya başvurmasını istedi. Polis örgütünde 150 bin kişinin çalıştığını hatırlatan Nihat Dünder, “Polis yargısız infaz yaptı ifadesini nasıl kullanabiliyorlar, şaşıyorum. Ayrım yapmaksızın 150 bin kişi hakkında nasıl suç isnadında bulunabiliyorlar? Bu tür savları ortaya atanlara sesleniyorum. Kimden şikayetçi iseniz tespit edin ve şikayetçi olun. Biz de size elimizden gelen yardımı yaparız.” dedi. Nihat Dünder, hukuk devletinde yargısız infazdan söz edilemeyeceğini, kendi karar veren, aldığı kararı uygulayan, öğ alan insanlar çağının geride kaldığını anlattı. Poliste, “infaz” deyince, hukuken görevli ve yetkili makamın emrini yerine getirmenin anlaşıldığını belirten Nihat Dünder, “Görevli ve yetkili mahkeme, bir kişinin tutuklanmasına veya yakalanmasına karar verir. Polis de bu kişi veya kişileri yakalayıp ilgili mercilere intikal ettirir. Polisin anladığı ve uyguladığı infaz budur. Bir insanı vurarak öldürme

diye bir ceza, hukukumuzda yoktur. Memur, yargısız infaz yapmaz. Böyle bir iddia var ise memurun görevini kötüye kullandığı iddia edilebilir. Görevli mahkemeye savı kanıtlayacak deliller sunulur. Kişi suçlu ise cezasını çeker.” diye konuştu.

Yargısız infaz sonucunda öldürülen kişilerin önemli bölümü, kamuoyuna “güvenlik görevlileriyle çatışmaya giren yasadışı örgüt üyeleri” ya da “güvenlik görevlilerinden kaçan suçlular” olarak tanıtıldı. Öldürülen kişilerin adli durumları, suç işleyip işlemedikleri, örgütsel ilişkileri ya da alkollü olup olmadıkları üzerinde duruldu. Bu propagandalar ve toplumdaki duyarsızlık, güvenlik görevlilerinin daha da rahat davranmasına yol açtı. Yargısız infazlar, böylece artık suçlu-suçsuz ayrımı yapılmaksızın toplumun bütününü hedef almaya başladı. Polis lojmanlarına su dağıtmaktan başka bir suçu olmayan insanlar, tuvalet ararken durumu şüpheli görülen genç kızlar, zihinsel ya da işitme özürlüler, aracını hızlı kullanan ya da yanlış yere park eden sürücüler, bildiri dağıtan gençler, yargısız infaz kurbanları arasında hiç de azımsanmayacak boyutta yer aldı.

Yargısız infaz olaylarına karşı gereken duyarlılık hiçbir zaman gösterilmedi. Kamuoyuna yansıyan “Teslim ol çağrısı yapılmadan ateş açıldı.” ve “Sağ yakalama olanağı varken ya da sağ yakalandıktan sonra öldürüldüler.” şeklindeki tanık anlatımları ve yapılan suç duyuruları dikkate alınmadı. Olaylar karşısındaki duyarsızlık, tek tek bireylerden başlayarak, devlet mekanizması içinde önemli görevler üstlenenlere kadar uzandı.

Yargısız infaz olayları Almanya’da bir bakanın “kendisini sorumlu ilan ederek” istifa etmesine, Fransa’da ise polis yetkililerinin suçlu olduklarını kabul etmelerine yol açarken, (*) Türkiye’de tam tersi yaşandı ve yeni yargısız infazlara yol açacak bir tavır içine girildi. Yargısız infazlar alkışlandı, savunuldu. Hatta çoğu kez, yargısız infazdan bahsedener, bu konuyu gündemine getirmek isteyenler suçlandı.

Cumhuriyet gazetesinin 23 Şubat 1995 tarihli sayısında İspanya ile ilgili olarak yayımlanan “Devlet Terörü Yargılanıyor” başlıklı bir yazı, yargısız infazlarla ve yargısız infazı alışkanlık haline getiren örgütlerle diğer ülkelerde nasıl mücadele edildiğini ortaya koydu. Söz konusu yazının bir bölümü şöyle:

(*) Almanya Federal İçişleri Bakanı Rudolf Seiters’i istifa ettiren olay şöyle gelişti: 27 Haziran 1993 tarihinde Almanya’nın Mecklenburg-Vorpommern eyaletinin Bad-Kleinen kasabasında GSG-97’ye bağlı timler ile Kızılordu Fraksiyonu (RAF) üyesi Birgit Hogefeld ve Wolfgang Grams arasında çatışma çıktı. Çatışmada Wolfgang Grams ile Michael Newrzella adlı tim görevlisi vurularak öldü. Olayla ilgili olarak yapılan soruşturma devam ederken ortaya çıkan bir tanık, Grams’ın başına çok yakın mesafeden ateş edilerek öldürüldüğünü öne sürdü. Bunun ardından “çatışmada öldüğü” açıklanan tim görevlisinin “arkadaşları tarafından kazayla vurulduğu” iddiası kamuoyuna yansıdı. Grams’ın ailesinin avukatı, militanın, “sağ şakağına dayanan tabancanın ateşlenmesi sonucunda öldürüldüğünü” açıkladı. İçişleri Bakanlığı ise bütün iddiaları reddetti. Ancak Grams’a yapılan otopside tamğın ifadesini ve iddiaları doğrulayan bir sonuç elde edildi. Grams’ın şakağına dayanan bir silahtan çıkan kurşunla öldürüldüğünün ortaya çıkması üzerine İçişleri Bakanı Rudolf Seiters, 4 Temmuz 1993 tarihinde istifa etti. Paris metrosuna 1995 yılının Temmuz ayında düzenlenen bombalı saldırının faili olduğu iddia edilen Halid Kelkal (24) adlı Cezayirli’nin 1995 yılı Eylül ayı sonunda Lyon’da polis tarafından öldürülmesi de benzer bir tartışmaya yol açtı. Tartışmalar, Halid Kelkal’ın “yargısız infaza” kurban gittiğini ortaya çıkardı. Tartışma sürecinde, Paris metrosuna düzenlenen saldırının, yurtdışından özel olarak gelmiş bir kişi tarafından yapıldığının belirlendiğini savunan bir polis yetkilisi, “Halid Kelkal hiç yurtdışına çıkmamıştı. Kuşkusuz tehlikeli biriydi, ancak hiçbir zaman büyük bir terörist değildi. O sadece yanlış alanda oynayan bir suçluydu.” diyerek yargısız infazı kabul etti.

İspanyol sosyalistlerin elinde 1983 yılında doğan ve 1987'de son eylemini yapan Anti Terörist Özgürlük Grupları (Grupos Antiterroristas de Liberación-GAL), Savcı Baltasar Garzon'un on yıl sonra yeniden açtığı tozlu dosyalarda gündemde. Garzon, son olarak geçen yıla kadar onbir yıl boyunca içişleri bakanından sonra en üst düzeyde iç güvenlik sorumluluğunu taşıyan Devlet Güvenlik eski Sekreteri Rafael Vera'yı tutukladı. Vera'nın tutuklanmasıyla hükümette tedirginlik artarken, "Sıra şimdi kimde?" sorusu soruluyor. Muhafazakar ve komünist muhalefet partileri, devlet terörünü temsil eden GAL'ın şefi olarak Başbakan Felipe Gonzalez'i suçlayarak istifasını istiyorlar. Garzon'un ayrıca bugünlerde, 1991 yılında GAL olaylarına karışmış iki polis Amedo ve Dominguez'i 108'er yıl hapse mahkum eden bir davayı, "Amedo davasını" yeniden açması bekleniyor. Garzon, bir taraftan örgüt şefi Mister X'i ararken bir yandan da, örgüte devletin örtülü ödeneklerinden yapılan ödemeleri açığa çıkarmaya çalışıyor.

1991 yılında, Başbakan Gonzalez'e kadar tüm sorumluların ifadelerinin alındığı Amedo davasında, sosyalist hükümetlerde görev yapmış içişleri bakanları ve ilgili davalılar, devletin güvenliği zedeleneyeceği varsayımıyla örtülü ödeneklerin açıklanamayacağı yasasına sığınarak böyle bir açıklamanın suç olduğunu belirtmişler ve dava kapanmıştı. Şimdi Yüksek Mahkeme, suç unsuru bulunursa savcılar tarafından örtülü ödeneklerin araştırılabileceğine karar verdi. Ayrıca parlamentoda da bu doğrultuda bir yasa onaylandı. Yasaya göre örtülü ödenekler hükümetin denetiminde olacak.

Garzon, Vera'yı örtülü ödenekleri devlet terörü amaçlı kullanmakla itham ediyor. 1991 yılında 108 yıla mahkum olup, üç yıl sonra pişmanlık yasasına göre salıverilen Amedo ve Dominguez birden konuşmaya başlayıp, örgütün giderlerinin Vera tarafından sağlandığını iddia ettiler. Amedo ve Dominguez'in iddiaları şöyle: "Vera, kiralık katiller bulmaları için Amedo ve Dominguez'i Portekiz'e yolladı. Bu iki polis hapiste oldukları yıllarda, susmalarının karşılığı olarak eşlerine düzenli olarak yüksek miktarda aylık ödeme yapıldı. Polislerin eşleri İçişleri Bakanlığı'na gelerek, aylıklarını Vera'nın yardımcısı Juan de Justo'dan aldılar. Ayrıca İsviçre'de açtırılan hesaplara 60'ar milyar yatırıldı. Vera bu suçlamaları reddederken Garzon, İsviçre'ye giderek bu hesapları bloke ettirdi."

Devletten beklediği desteği göremediğini iddia ederek konuşmaya karar veren Amedo, şimdi yanında korumaları, en lüks Mercedes arabalarda, Madrid'in en lüks restoranlarında görülürken; onbir yıl boyunca güvenlik güçlerinin en üst düzey sorumluluğunu taşıyan Vera, onbir yıl boyunca karşı karşıya savaştığı ETA mahkumlarıyla aynı hapisanede, Alcalá Meco'da yan yana odalarda kalıyor. Amedo ise savcılıktan çok basına, özellikle hükümet karşıtı gazetelere yaptığı açıklamalarla yüklü gelirler elde ediyor.

Kimi zaman da yargısız infazlar kabul edilmek zorunda kalındı. Örneğin; 23 Nisan günü Ankara'da yapılan bir toplantıda konuşan dönemin Adalet Bakanı Mehmet Moğultay, güvenlik görevlilerinin suçluları canlı yakalamak için çaba sarf etmediğini ve zaman zaman yargısız infaz yaptığını söyledi. Mehmet Moğultay, "Son zamanlarda okullarda ve sokakta bazı üzücü olaylar yaşanıyor. İnsanlar yargısız infaz edilerek öldürülüyor. Bugün ülkemizde yargısız infazlar yapılıyor. Ne yazık ki bu infazlar hayatın her alanında yapılıyor. Okulda, ailede, sokakta, otobüste, basında, her yerde zaman zaman yapılıyor. Güvenlik görevlilerinin asıl görevi, sanığı suç aleti ile birlikte yakalamaktır. Yargılama yapılmadan kimse kimseyi mahkum edemez. Polisin gerekirse günlerce bekleyip, suçluları suç aletleriyle birlikte yakalaması gerekmektedir. Devletin eli sopalı olmaması, insanlara kucak açması ve halkını kucaklaması gerekmektedir." dedi.

Mehmet Moğultay'ın bu sözleri, DYP İstanbul İl Merkezi önünde 9 Haziran günü nöbet tutarken DHKP-C tarafından öldürülen Rüştü Erdem adlı polisin cenaze töreninde konuşan dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir tarafından sert bir üslupla yanıtlandı. Başta Mehmet Moğultay olmak üzere siyasetçileri ve çeşitli kesimleri suçlayan Necdet Menzir, yargısız infazlara karşı çıkanları da eleştirdi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 75-77'de.)

Son 4-5 yılda yaşanan yargısız infaz olayları incelendiğinde karşımıza, aşağıdaki şu vahim tablo çıkmaktadır:

	Ev ve işyeri baskınlarında ölenler	Göstericilere ateş açılması sonucunda (Newroz hariç) ölenler	Dur ihtarı, rastgele ateş açma ve sağ yak. sonra öldürülenler	Toplam
1991 :	22	32	44	98
1992 :	63	26	103	192
1993 :	57	20	109	186
1994 :	32	-	97	129
1995 :	21	26 (*)	49	96
TOPLAM	195	104	402	701

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, Türkiye'de yaşanan yargısız infaz olayları, son 4-5 yılda 12 Eylül dönemindekileri bile geride bırakacak şekilde fazlalaştı. Buna, gözaltında işkence ya da yerleşim merkezlerini hedef alan saldırılar sonucunda yaşamını yitirenler eklendiğinde, tablo daha da karanlık hale gelmektedir. Yargısız infazlar, kurbanlarının arasına her gün yeni bir kişiyi katarak devam etmektedir.

a)- Soruşturma ve davalar

Güvenlik görevlilerinin yol açtığı bu olaylar, Birleşmiş Milletler belgelerinde (**) yer alan "yargısız (haksız) infaz" tanımlamasına da uygunluk gösterdi. Ancak bu durum hiçbir zaman dikkate alınmadı. Birleşmiş Milletler belgelerinde belirtilen kurallara uyulmadı, yargısız infaz olaylarının neredeyse tamamı sağlıklı bir şekilde soruşturulmadı. Soruşturulmaması bir yana, güvenlik görevlilerini daha cesaretlendirecek uygulamalara başvuruldu ve açık-

(*) İstanbul Gazi mahallesi ve Ümraniye olaylarında öldürülenler bu sayıya dahildir.

(**) Birleşmiş Milletler 1991 yılında, "Yasal Olmayan, Keyfi ve Toplu İnfazların Etkili Biçimde Önlenmesi ve Soruşturulması El Kitabı"nı (Manual on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions) yayımladı. Bu kitapla 24 Mayıs 1989 tarihinde Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından kabul edilen "Yasal Olmayan, Keyfi ve Toplu İnfazların Etkili Biçimde Önlenmesi ve Soruşturulması Hakkındaki İlkeler" başlıklı sözleşmenin tamamlanması amaçlandı. Kitapta, "siyasi cinayetler", "kayıplar", "güvenlik görevlilerinin aşırı şiddet kullanması sonucunda ölümler", "gerekli yargılama yapılmadan gerçekleştirilen infazlar" ve "katliam girişimleri" yargısız infaz olarak kabul edilmekte ve bu olayların araştırılması sırasında yapılacak otopsi için ayrıntılı otopsi raporu örnekleri yer almaktadır. Bu olaylarla ilgili olarak yapılacak soruşturma için istenen önemli kısıtlar ise; "soruşturmaya derhal başlanması", "soruşturmanın tarafsız ve bağımsız bir heyet tarafından sürdürülmesi", "kurbanın yakınlarının korunması ve soruşturmaya taraf olarak katılmasının sağlanması" ve "soruşturma sonuçlarının kamuoyuna açıklanması"dır.

lamalar yapıldı. Açılan davalar ise göstermelik olmaktan ileriye gitmedi. Uzun süre devam eden davalar sonucunda sanıklar hakkında genellikle beraat kararı verildi. Nadiren verilen hapis cezaları da bir ya da iki yılı geçemedi. Verilen cezalar, cezaların ertelenmesi ya da zaman aşımına uğraması nedeniyle çoğu kez infaz edilemedi. Hatta mahkumiyet değil de "beraat kararı verilmesi" istemiyle açılan davalara bile tanık olundu.

Örneğin; 3 Ocak 1992 gecesi Ankara'nın Kurtuluş semtinde arkadaşlarıyla kavga eden İsmail Metin adlı genci tabancayla vurarak öldüren o günlerin Ankara Koruma Şube Müdürü Bahar Öztürk'e verilen 1 yıl 1 ay 10 günlük hapis cezasının infazı, 1994 yılı sonunda Yargıtay kararıyla ertelendi. İsmail Metin'i öldürdükten sonra 4 ay tutuklu kalan Bahar Öztürk hakkında olaydan hemen sonra Ankara 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. Bahar Öztürk, 4 Mayıs 1992 tarihinde sonuçlanan davada "İsmail Metin'in ölümüne neden olduğu" gerekçesiyle 1 yıl 5 ay 10 gün hapis cezasına mahkum oldu, ancak ceza Yargıtay tarafından "fazla bulunarak" bozuldu. Bozma kararı üzerine yeniden yargılanan Bahar Öztürk, 8 Şubat 1993 tarihinde bu kez 1 yıl 1 ay 10 gün hapis cezasına mahkum oldu, verilen cezanın ertelenmesi isteği ise kabul edilmedi. Bunun üzerine dava dosyası bir kez daha Yargıtay'a gitti ve karar, "cezanın paraya çevrilerek ertelenmesi" isteğiyle bozuldu. Ağır Ceza Mahkemesi, yeniden yapılan yargılama sonucunda, 2 Şubat 1994 tarihinde, daha önceki kararında ısrar ederek Bahar Öztürk'ü yine 1 yıl 1 ay 10 gün hapis cezasına mahkum etti ve cezanın ertelenmesi isteğini geri çevirdi. Ancak bu karar daha sonra Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından uygun bulunmadı ve Bahar Öztürk'e verilen cezanın ertelenmesi kararlaştırıldı. Bahar Öztürk, 5 yıl boyunca tekrar suç işlemediği takdirde verilen ceza ortadan kalkacak.

İstanbul Tuzla'da 7 Ekim 1988 tarihinde durdurdukları bir araçta bulunan 4 kişiyi kurşuna dizerek öldüren 16 emniyet görevlisi, 6 yıl süren yargılamadan sonra beraat etti. İstanbul Kartal 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 6 Şubat günü sona eren davada beraat eden 16 emniyet görevlisinin adları şöyle: "Celal Demirtaş, Halil Yalçındağ, Taki Sümer, Abdullah Süzer, Ali Çetkin, Hüseyin Demir, Enver Aytemür, Bayram Kartal, Fahrettin Meral, Enver Aslan, Efraim Erkek, Mehmet Kulaç, Abuzer Fidancı, Fikret Işınkaralar, İsmail Alıcı ve Metin Öztürk." Emniyet görevlileri hakkındaki beraat kararı, "yasaların verdiği yetkileri kullandıkları ve kendilerini savundukları" gerekçesiyle Türk Ceza Yasası'nın 49. maddesi uyarınca verildi.

Karar, öldürülen kişilerin davaya müdahil olarak katılan yakınları ve avukatları tarafından tepkiyle karşılandı. Öldürülen kişilerin yakınları, kararı temyiz edeceklerini ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuruda bulunacaklarını açıkladılar. 7 Ekim 1988 tarihinde meydana gelen olayda, çok sayıda sivil ve resmi polis tarafından durdurulan bir araçta bulunan İsmail Hakkı Adalı, Fevzi Yalçın, Reha Şen ve Kemal Soğukpınar öldürülmüştü. Olay, kamuoyuna "çatışma" olarak yansıtılmış, ancak arabada yapılan aramada bir tabancadan başka silah bulunamamıştı. Açılan dava sırasında gündeme gelen otopsi raporunda, "ölenlerin 35-100 santimetre uzaklıktan açılan ateşle (adli deyme göre, yakın atışla) öldüğü" belirtilmişti. Ancak, Adli Tıp Kurumu'ndan daha sonra gelen ikinci otopsi raporunda, "atış mesafesinin saptanamadığı" öne sürülmüştü. Bu ikinci otopsi raporu, sanıkların beraat etmesinde önemli bir gerekçe teşkil etti.

İstanbul'un Nişantaşı, Dikilitaş, Levent ve Balmumcu semtlerindeki 3 ev ve bir işyerinin 12 Temmuz 1991 akşamı aynı anda basılarak Yücel Şimşek, Niyazi Aydın, Nazmi Türkcan, İbrahim Erdoğan, Hasan Eliuygun, Zeynep Eda Berk, Cavit Özkaya, Ömer Coşkunırmak, İbrahim İlçi ve Bilal Karakaya adlı 10 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan olayla ilgili olarak yargılanan 9 emniyet görevlisi, 8 Şubat günü beraat etti. Şefik Kul, Hasan Erdoğan, Abdullah

Dindar, Salih Tonga, Fahrettin Bozkurt, Mustafa Altınok, Adnan Sinan, Hüsnü Necdet Taka ve Mesut Demirbilek hakkında verilen beraat kararı 13 Kasım günü Yargıtay tarafından onaylandı. İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 3 yıl devam eden dava, (*) yargısız infaz olaylarıyla ilgili açılan davalar sırasında karşılaşılan güçlükleri somut şekilde ortaya koydu.

Baskınların hemen sonrasında yapılan çok sayıda suç duyurusuna karşın, dava, 25 Şubat 1992 tarihinde açılabilir. "Kasten adam öldürmek ve yasal yetki sınırını aşarak suç işlemek" ile suçlanan emniyet görevlileri 3 yıl devam eden davada yalnızca bir kez, o da sorgu için mahkemeye geldiler. Emniyet görevlileri sorgulamaları sırasında, "olayın yargısız infaz değil bir çatışma olduğunu" savundular. Dava sürerken incelenen otopsi raporları, ölüme neden olan silah atışlarının vücuda çok yakın mesafeden yapıldığını ortaya koyarken, atış mesafeleri ise "cesetlerin tümü morga çıplak götürüldüğü için" elbiselerin incelenememesi nedeniyle belirlenemedi. (**) Böylece, davanın sonucunu etkilecek en önemli deliller yok edilmiş oldu. Elbiselerin kaybedilmesinde olduğu gibi, olay sırasında kullanılan silahların sahipleri de belirlenemedi.

İstanbul Kadıköy Söğütöçesme Caddesi'nde 30 Nisan 1994 tarihinde arabasını park etmeye çalışan Volkan Günday adlı kişiyi tabancayla vurarak öldüren Müşerref Şen adlı trafik polisi 17 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 13 Nisan günü sona eren davada, Müşerref Şen'e önce 28 yıl hapis hapis cezası verildi, ancak ceza hafifletici nedenler göz önüne alınarak 17 yıl 6 aya indirildi. Ediz Volkan Günday'ın yakınları, kararın açıklanması sırasında polisler tarafından "Kararı gazetelerden öğrenirsiniz." denilerek mahkeme salonuna alınmadı. Müşerref Şen (25), davanın son duruşmasında yaptığı savunmada, "Olay günü 1 Mayıs öncesi olması nedeniyle hepimiz uyarılmıştık. Caddede trafik yoğunluğu vardı. Yolum kenarında park eden arabanın sürücüsünü ikaz ettim. Uyarıma rağmen orada durmaya devam edince tekrar yanına gittim. Bana 'Çek git, belindeki silaha mı güveniyorsun?' karşılığını verdi." dedi. Arabada oturan gencin kendisine küfredtiğini, kendisinin de bu nedenle işlem yapmak istediğini, bu sırada arabanın üzerine sürülmesi sonucunda yaralandığını ve kendisini korumak amacıyla ateş ettiğini öne süren Müşerref Şen, "Öldürmek isteseydim tek kurşun sıkmazdım. Üstelik onu hastaneye ben götürdüm." diye konuştu. Ediz Volkan Günday'ın babası Turan Günday, karar açıklandıktan sonra "Ben öldürülen oğluma

(*) Davanın uzaması, davaya müdahil olarak katılan avukatların tepkisine yol açtı. Baskınlarda öldürülenlerin yakınları adına davaya müdahil olarak katılan Avukat Zerrin Sarı da "yargılamanın uzun sürdüğünü ve adil olmadığını" savunarak 1993 yılında Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru hakkını kullandı. Zerrin Sarı'nın yanı sıra baskınlarda öldürülenlerin yakınları Sevgi Erdoğan, Hüseyin Şimşek, Nahit Özkaya, Hakkı İlçi ve Mahmut Eliuygun da Komisyon'a başvurdu. 10 kişinin polisler tarafından kasıtlı olarak öldürüldüğünün belirtildiği başvuruda, 10 kişinin hangi mesafeden yapılan atışla öldüğünün ancak giysilerin incelenmesiyle anlaşılabileceği ifade edilerek, polislerin bu giysileri incelenmemesi için yaptığı kaydedildi. Başvuruları dikkate alan Komisyon, Türkiye'nin olayla ilgili olarak bilgi vermesini istedi. Türkiye'nin komisyona gönderdiği yanıtta ise öldürülenlerin polisin "Teslim ol" çağrısına silahla karşılık verdiği ve bu konuda açılmış dava bulunduğu belirtilerek, başvurunun reddedilmesi istendi.

(**) Yargılama sırasında mahkemeye sunulan bir raporda, ölüm olaylarının yaşandığı yerlerin durumunun otopsi yapanlara verilmemesi önemli bir eksiklik olarak gösterildi. Öldürülenlerden Cavit Özkaya'nın vücuduna isabet eden 10 kurşundan 5'inin vücudun arka kısmından girdiği ve öldürücü nitelikteki son atışın da büyük olasılıkla Özkaya yerde yatarken yapıldığı belirtildi. Yücel Şimşek'in göğüs kısmında tespit edilen ölümcül nitelikte 4 şarapnel parçasına dikkat çekilerek, Şimşek'in ileri doğru eğildiğinde bombanın patlamış olabileceği, bu durumun da maktûlün sağ ve ayakta olduğunu gösterdiği vurgulandı. Rapor mahkeme tarafından dikkate alınmadı.

karşılık can istemiyordum. Ama bu ceza çok az. Böyle adalet olmaz.” diyerek tepkisini dile getirdi. Sanık vekilleri ise cezayı ağır bulduklarını belirterek, karara, Yargıtay’a başvurarak itiraz edeceklerini söylediler.

Manisa’nın Akhisar ilçesindeki bir içkili lokantada 23 Haziran 1994 tarihinde meydana gelen bir olayda Mehmet Güneş adlı kişiyi öldürdüğü, Mustafa Güneş’i de yaraladığı için yargılanan İsmail Küçükbaş adlı polis 17 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Adana 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nde 9 Haziran günü sona eren davada İsmail Küçükbaş’a önce 28 yıl hapis cezası verildi. Ancak bu ceza daha sonra sanığın duruşmadaki iyi hali ve hafifletici nedenler gözönüne alınarak 17 yıl 6 aya indirildi. Dava güvenlik gerekçesiyle Manisa yerine Adana’da görülmüştü. İsmail Küçükbaş, yaptığı savunmada, “Tavernada eğleniyordum. Bir anda Mehmet ile Mustafa PKK sloganı atmaya başladılar ve silahımı almaya çalıştılar. Ben de kendimi korumak için tabancamı çekerek sağa sola ateş ettim. Amacım öldürmek değildi.” demişti.

Ege Ordu Komutanlığı (İzmir) Askeri Mahkemesi’nde görülen bir davada, 1992 yılında Torbalı (İzmir) yakınlarında atış eğitimi yapan askerlerin vurduğu Saniye Çelikdayak adlı kadın, “kötü tesadüf” nedeniyle olayda yarı yarıya kusurlu sayıldı. Bu nedenle davada yargılanan Adil Güzelbahçe adlı üsteğmene verilen ceza indirildi. Davanın açılmasına yol açan olay ve yargılama süreci şöyle gelişti:

Torbalı İlçe Jandarma Komutanlığı’nda görevli askerlerin 20 Eylül 1992 tarihinde yaptığı atış talimi sırasında, atış alanının 2 bin 400 metre uzağındaki bir tarlada çalışan Saniye Çelikdayak vurularak yaralandı. Saniye Çelikdayak’ın şikayetçi olması üzerine açılan davadaki bilirkişi raporunda 4/8 oranında kusurlu gösterildi. Astsubay Azmi Öztürk tarafından hazırlanan bilirkişi raporunda, “İlçe Jandarma Komutanı Adil Güzelbahçe’nin atış öncesi, atış esnasında ve atış sonundaki emniyet tedbirlerine uygun davrandığı, emniyet tedbirlerine ilaveten yönetmelikte belirtilmemesine rağmen siren ve megafonla ikaz yaptırdığı, dolayısıyla atış için gerekli olan tüm önlemlerin alındığı, ancak buna rağmen kötü bir tesadüf sonucu bu neticenin doğduğu belirlenmiştir.” denildi. Bilirkişi raporunda, Adil Güzelbahçe’nin de Jandarma Genel Komutanlığı’nın atışlarla ilgili yönetmeliğinin “uygun mesafeli alan bulunmayan birliklere 200 metre atış yerine, 25 metreden atış yaptırılmasına” ilişkin hükmünü uygulamadığı için olayda 4/8 kusuru bulunduğu belirtildi. Bilirkişi raporundan yola çıkan Ege Ordu Komutanlığı Askeri Mahkemesi, Adil Güzelbahçe’yi 3 ay hapis ve 150 bin lira para cezasına mahkum etti. Ancak hapis cezası önce 45 güne indirildi, ardından da 226 bin 667 liraya çevrilerek tecil edildi.

Saniye Çelikdayak’ın avukatı Halil İbrahim Güncan, bilirkişi raporunun kaderci bir yaklaşımla hazırlandığını ve hukuk sisteminde kadercilik olamayacağını belirterek, “Bilirkişinin hareket noktasını anlayamadım. Olayın ortaya çıkması bir tesadüfe bağlanıyor ve bunun adına da kötü tesadüf deniliyor. Hukukta kötü tesadüf olmaz. Özellikle kişilerin inisiyatifinde olan konularda, kazaların ve suçların tesadüflerle izah edilmesi düşünülemez. Buradan yola çıkarak, bilirkişi raporuna itiraz ettik. Ancak daha sonra itirazdan vazgeçtik. Nitekim, bu bilirkişi raporu çerçevesinde karar veren mahkemeye güvenemedim. En azından tazminat davası hakkımızı 8/8 kusurdan yola çıkarak kullanmak için buna gerek duydum. Tazminat davası açmaya hazırlanıyoruz.” dedi.

26 Ekim 1991 tarihinde İstanbul Gayrettepe’de yapılan bir operasyon sırasında Burhan Remzi Kafadenk adlı kişiyi öldüren polisler hakkında İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi’nde açılan dava, 21 Aralık günü beraatle sonuçlandı. Beraat kararı, Türk Ceza Yasası’nın 49. maddesi uyarınca ve “zorunluluktan dolayı silah kullanıldığı” gerekçesiyle verildi. Burhan Remzi

Kafadenk'in avukatları, kararı yanlı ve hukuka aykırı bulduklarını, temyiz edeceklerini ve kararın Yargıtay tarafından onaylanması halinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvuracaklarını söylediler. Avukatlar, mahkemelerin Polis Yasası ile Türk Ceza Yasası'nın 49. maddesini taraflı yorumladığını, Polis Yasası'na göre sağ yakalamanın esas olduğunu, silahlı çatışma durumunda ise öldürücü olmayan bölgelerin hedef alınmasının zorunlu olduğunu bildirdiler. Remzi Kafadenk'in öldürülmesi üzerine bir polis yetkilisi, "Bu kişinin Devrimci Sol adlı örgütün üst düzey yöneticilerinden Mete Nezihi Altınay sanıldığını" söylemişti.

Bu arada yargısız infaz davalarına müdahil olarak katılan avukatlar ile mağdurların yakınları da çeşitli baskı ve tehditlerle karşılaştı. Baskı ve tehditler genellikle duruşmaların yapıldığı mahkeme salonları ve koridorlarında yaşandı. Bazı durumlarda ise avukatın gözaltına alınarak tehdit edilmesi gündeme geldi.

İstanbul Barosu avukatlarından Ahmet Düzgün Yüksel, 21 Haziran günü Devrimci Gençlik Dergisi Yazı İşleri Müdürü Sabahat Varol ile birlikte polis tarafından gözaltına alındı. İstanbul DGM Savcılığı, Ahmet Düzgün Yüksel'in 5 Temmuz gününe kadar gözaltında tutulmasını kararlaştırdı. Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Avukat Zeynep Fırat, Ahmet Düzgün Yüksel'in müdahil avukat olarak katılacağı iki yargısız infaz davasının öncesinde gözaltına alındığını belirterek, "Bu davalarda, amir konumunda olan iki emniyet görevlisinin ifadesi alınacaktı. Uygulamanın bu duruşmayla ilgili olduğunu sanıyoruz. Arkadaşımız, polis tarafından sorgulanmaktadır. Bu durum yasalara aykırıdır. Avukatlar ancak savcı tarafından sorgulanabilir." dedi.

Gözaltı süresinin dolması beklenmeden 26 Haziran günü serbest bırakılan Ahmet Düzgün Yüksel, götürüldüğü Emniyet Müdürlüğü'nde ilk gün işkence gördüğünü söyledi. Ahmet Düzgün Yüksel, daha sonraki günler kendisine işkence yapılmadığını ancak bu kez de sürekli hakarete uğradığını anlatarak, "Gözaltı izni, DGM Savcısı Erdal Gökçen tarafından bizzat verilmiştir. Şahsıma yönelik saldırı büromuza ve savunmaya yöneliktir." diye konuştu. Gözaltına alınmasının ikinci gününde Terörle Mücadele Şube Müdürü Reşat Altay'ın yanına çıkarıldığını söyleyen Ahmet Düzgün Yüksel, "Devrimcilerin avukatlığını yapmamam, cenazelerine sahip çıkmamam isteniyordu. Müdüre işkence izlerini gösterdiğimde ise hiç çekinmeden 'Her işin bir bedeli vardır, dua edin kafanızı koparmıyoruz.' şeklinde cevap verdi." dedi.

İstanbul'un Hasköy semtindeki bir eve 26 Kasım 1993 tarihinde baskın yapan polisler tarafından öldürülen iki gençten (*) Selma Doğan'ın annesi Sabiha Doğan, çalıştığı Marmara Bank Elmadağ Şubesi'ndeki işinden çıkarıldı. Sabiha Doğan yaptığı açıklamada, polislerin isteği üzerine işten çıkartıldığını savunarak, "Polisin rahatsız olduğu şey benim Selma'nın annesi olmam. Polis, kızımı katlettiği yetmiyormuş gibi beni de işten çıkarttırarak oğlumla birlikte açlığa ve sefalete itmeye çalışıyor. Bu baskılar beni ve oğlumu yıldırmayacak." dedi.

Yargısız infaz olaylarıyla ilgili olarak 1995 yılında açılan ya da devam eden dava ve soruşturmalara ilişkin diğer bilgiler ise şöyle:

(*) Baskın sırasında Selma Doğan adlı lise öğrencisi ve arkadaşı Erol Yalçın öldürüldü. Basılan evin Selma Doğan'ın annesi Sabiha Doğan'a ait olduğu ve 10 yıldır Doğan ailesi tarafından kullanıldığı belirlendi. Sabiha Doğan'ın baskına katılan polisler hakkında savcılığa suç duyurusunda bulunması üzerine dava açıldı. 21 Nisan 1994 tarihinde İstanbul Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan dava kısa sürede beraatle sonuçlandı. Bu arada Sabiha Doğan, ilk duruşmadan sonra, davada yargılananların da arasında bulunduğu polisler tarafından dövülerek gözaltına alındı. Sabiha Doğan, "Devrimci Sol adlı örgüte yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla bir süre tutuklu kaldı.

İstanbul'un Okmeydanı semtindeki Perpa İş Merkezi'nde bulunan bir kafeteryaya 13 Ağustos 1993 tarihinde yapılan ve 5 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan baskına katılan 9 emniyet görevlisinin yargılanmasına 1995 yılında da devam edildi. İstanbul 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 1994 yılı Kasım ayında başlayan davada, "görev sırasında birden fazla kişiyi faili belli olmayacak şekilde öldürmekle" suçlanan emniyet görevlileri hakkında 30 yıla kadar hapis cezası istendi. Haklarında dava açılan emniyet görevlilerinin adları şöyle: "Ercüment Yılmaz (İstanbul Siyasi Polis Müdür Yardımcısı), Ali Çetkin (emniyet amiri), Hasan Erdoğan (komiser), Hüseyin Doğru, Ömer Kaplan, Ayhan Çarkın, Ayhan Özkan, Selim Kostik ve Kadir Uçar." 28 Eylül günü yapılan duruşmada, basılan kafeteryada olaydan sonra inceleme yapan polisler tanık olarak dinlendi. (*) Baskında öldürülen kişilerin yakınları, tanıkların anlattıklarına tepki göstererek, "Çocuklarımız yanlış ihbar sonucu polis tarafından öldürüldü. Tanık olarak dinlenen polisler gerçeği söylemiyorlar. Yargılananlar arasında tanık polislerin amirleri var. Bu göz önüne alındığında, tanıklara güvenilmeyeceği ortaya çıkar." dediler.

İstanbul Beşiktaş'daki bir kafeteryaya 28 Eylül 1994 tarihinde yapılan ve "Devrimci Sol üyesi oldukları" öne sürülen Fuat Erdoğan (avukat), Elmas Yalçın ve İsmet Erdoğan adlı 3 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan baskına katılan polislerden 5'i hakkında dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada, "görev yaparken faili belli olmayacak şekilde adam öldürmekle" suçlanan Hilmi Kalaycı, Baki Avcı, Şefik Kul, Mustafa Karabulut ve Ramazan Ayan'ın çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Polislerin yargılanmasında 9 Şubat günü İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

Davanın 5 Mayıs günü yapılan duruşmasında, Şefik Kul, Mustafa Karabulut, Hilmi Kalaycı ve Ramazan Ayan ifade verdiler. Bu arada sanıklardan Baki Avcı'nın öldüğü ortaya çıktı. Şefik Kul (**) ifadesinde, bir ihbarı değerlendirerek 8 polis ile birlikte olay yerine gittiklerini belirterek, "Kafeteryaya Mustafa Karabulut, Ramazan Ayan, Baki Avcı ile birlikte girerek, polis olduğumuzu ve kimlik kontrolü yapmak istediğimizi söyledik. Yukarıdan ateş etmeye başladılar. Bunun üzerine kendimizi koruyarak taciz ateşi açtık, bu sırada polis olduğumuzu, teslim olmaları gerektiğini defalarca söyledik. Bize, ateş açıp slogan atarak cevap verdiler. Biz de ateş etmek zorunda kaldık. Ateş kesildikten sonra yukarı çıktığımızda üçünün de

(*) Baskında kafeteryanın sahibi Nebi Akyürek ve kafeteryada çalışan Selma Çıtak ile Sabri Atılmış, Mehmet Salgın ve Hakan Kasa adlı gençler öldürüldü. Polis yetkilileri, öldürülenlerin, "Devrimci Sol üyesi olduklarını ve banka soymak için hazırlık yaptıklarını" öne sürdüler. Olaya tanık olan bir kişi, öldürülenlerden Selma Çıtak'ın baskın sırasında "Durun, ben çıkıyorum" diye bağırdığını bildirerek, "Kızın bacağından yaralı halde ve sağ olarak çelik yelekli polisler tarafından götürüldüğünü gördüm," dedi. Kafeterya sahibi Nebi Akyürek'in yakınları da olayın yargısız infaz olduğunu savunarak, "Nebi'nin evi, işi belli idi. Onu sağ yakalamak son derece kolay olurdu." dediler. Hakan Kasa'nın annesi Fatma Kasa, oğlunun gezmeye gittiği kafeteryada sorgusuz sualsiz öldürüldüğünü belirtirken, Selma Çıtak'ın kocası Nedim Çıtak, eşinin yasadışı örgütlerle ilgisinin olmadığını açıkladı. Kafeterya baskını ile ilgili olarak Devrimci Sol (DHKP-C) tarafından yapılan açıklamada, "öldürülenlerden Hakan Kasa ve Mehmet Salgın'ın örgüt üyesi, Nebi Akyürek'in ise örgüt sempatisi" olduğu, Selma Çıtak ve Sabri Atılmış'ın ise örgütle ilgisinin bulunmadığı kaydedildi. Basılan işyerinde inceleme yapan İHD ve Çağdaş Hukukçular Derneği üyeleri tarafından hazırlanan raporda, "Olayda polisin silah kullanmasını gerektirecek bir meşru müdafaa durumu söz konusu değildir. Polislerin müşteri gibi dükkana girme ve ölenleri yakalayabilme olanağı varken, bu yöntem tercih edilmemiştir. Ortada toplu olarak işlenmiş bir suç vardır." denildi.

(**) Şefik Kul, baskında öldürülen Avukat Fuat Erdoğan'ın müdahil olarak katıldığı bir yargısız infaz davasında sanık konumunda bulunuyordu. Şefik Kul, duruşmada kendisine yöneltilen bu konuya ilişkin soruya yanıt vermemekten kaçındı.

öldüğünü gördük. Ama ben ateş etmedim, yanımda bulunan 4 arkadaşım ateş etti.” diye konuştu. Diğer sanıklar da ifadelerinde, Şefik Kul’un anlattıklarına katıldıklarını belirttiler. Duruşmada, mahkemeye tanık olarak çağrılan Erhan Mamikoğlu ve Nuh Çelik adlı iki polis de dinlendi. Bunun üzerine söz alan müdahil avukatlar, tanık polisler hakkında yargısız infaz olayları nedeniyle açılmış davalar bulunduğunu belirterek, anlatımlarının dikkate alınmamasını istediler.

30 Ekim günü yapılan duruşmada, kafeterya sahipleri Nazan Atlı, Suzan Atlı ve Canan Atlı’nın ifadeleri alındı. Suzan Atlı ifadesinde, olay günü kafeteryada müşterilerle ilgilendiği sırada dükkan önüne gelen sivil giyimli kişilerin el işareti yaparak kendisini dışarıya çağırdığını ancak kendisinin gitmediğini, bunun üzerine kapıya gelen ve daha sonra polis olduklarını öğrendiği bu kişiler tarafından itilerek yandaki dükkanın içine sokulduğunu anlattı. Kafeteryaya 10 kadar polisin girdiğini ve seri halde silah sesleri duyulduğunu söyleyen Suzan Atlı, silah seslerinin polisler içeriye girdikten 2-3 saniye sonra duyulduğunu, olay sırasında asma katın altında bulunan bir camekan dışında hiçbir camın kırılmadığını, camekanın da asma kattan yapılan bir atışla kırılmasının mümkün olmadığını ifade etti. Suzan Atlı, “çatışma” denilen olayın 2-3 dakika sürdüğünü, içeri giren polislerin sivil giyimli olduklarını ve çelik yelek giymediklerini belirtti. Bu ifade üzerine söz alan savunma avukatı İlhami Yelekçi, Suzan Atlı’ya “baskı görüp görmediğini” sordu. Suzan Atlı ise böyle bir şeyin söz konusu olmadığını söyledi. Diğer tanık Nazan Atlı ise emniyette verdiği ifadenin doğru olmadığını belirterek, bu ifadenin polisler tarafından hazırlanıp önüne getirildiğini ve imzalamak zorunda kaldığını bildirdi. Bunun üzerine gündeme gelen, “zorla ifade alan polisler hakkında suç duyurusunda bulunulması” isteği, mahkeme tarafından reddedildi. Duruşmada ayrıca, “yargılanan polislerin silahlarının balistik inceleme için emniyetten istenmesine” ilişkin olarak yazılan yazıya İstanbul Siyasi Polis Müdürü Reşat Altay’ın verdiği yanıt okundu. Yanıtta, sanıkların can güvenliklerinin bulunmaması nedeniyle silahların mahkemeye gönderilemeyeceği belirtildi. Mahkeme heyeti bunun üzerine silahların Adli Tıp’a gönderilmek üzere mahkemeye teslimine ve polisler başka silah verilmesine karar verdi. Müdahil avukatların polislerin tutuklanması yolundaki istekleri reddedilirken, sanıkların duruşmaya gelme zorunlulukları da kaldırdı.

İstanbul’un Mahmutbey semtindeki bir evin 27 Ocak 1992 tarihinde basılarak İsmail Cengiz Göznek, Servet Sanin ve Hüseyin Yaşar adlı üç gencin öldürülmesiyle sonuçlanan olaya katılan 11 emniyet görevlisi hakkında dava açıldı. Olayın üzerinden 3 yıl geçtikten sonra açılan davada, 11 emniyet görevlisinin “ölüme neden oldukları” suçlamasıyla çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Haklarında dava açılan emniyet görevlilerinin adları şöyle: “Cüneyt Yeşil, Şefik Kul, Hasan Erdoğan, Mehmet Şakir, İsmail Alıcı, Bayram Kartal, Hüseyin Doğru, Birol Abanoz, Selim Kostik, Adnan Taşdemir ve Remzi Kaya (komiser).” 11 emniyet görevlisinin yargılanmasına 10 Nisan günü İstanbul Bakırköy 3. Ağır Ceza Mahkemesi’nde başlandı. Duruşmada ifadeleri alınan emniyet görevlilerinden Remzi Kaya, Şefik Kul, Hasan Erdoğan, Mehmet Şakir, İsmail Alıcı, Bayram Kartal, Hüseyin Doğru ve Cüneyt Yeşil, baskın sırasında bina dışında kalarak çevrede güvenlik önlemi aldıklarını ve ateş etmediklerini söylediler. Evin içine girdiklerini kabul eden Birol Abanoz, Selim Kostik ve Adnan Taşdemir ise “Çelik yelek giymiş vaziyette evin kapısına geldik ve kapıyı kırdık. İçeriye girmeden, kapının önünde, bize ateş eden maktüllere hedef gözetmeksizin ateş açtık. Görevimizi yaptık, beraatimizi istiyoruz.” dediler. 3 emniyet görevlisi, müdahil avukatların “Neden gaz bombası kullanılmadı?” sorusuna “Operasyona giderken gaz bombası almaya zamanımız olmadı.” yanıtını verdiler. Operasyona giderken çelik yelek giymeye zaman bulan emniyet görevlilerinin bu yanıtı müdahil avukatların tepkisine yol açtı.

İstanbul Kadıköy Moda'daki bir evin 30 Nisan 1993 tarihinde basılarak Uğur Yaşar Kılıç ve Şengül Yıldırım adlı 2 üniversite öğrencisinin öldürülmesiyle sonuçlanan olaya katılan polislerden 6'sı hakkında, "faili belli olmayacak şekilde adam öldürmek" suçlamasıyla dava açıldı. Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın 3 Nisan günü yapılan duruşmasında, baskın sırasında Uğur Yaşar Kılıç ve Şengül Yıldırım'la aynı evde bulunan ve kaçarak ölümden kurtulan Ergül Uzundiz (*) adlı genç kız tanıklık yaptı. Ergül Uzundiz, evde silah bulunmadığını ve polislerin iki arkadaşını kasıtlı şekilde öldürdüğünü söyledi.

Ergül Uzundiz, Haklar ve Özgürlükler Bülteni'nin 1995 Temmuz ayı sayısında yayımlanan bir söyleşide, yaşadıklarını ve hakkında "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla açılan davadaki gelişmeleri şöyle anlattı:

Bir infazdan sağ olarak kurtuldum. Yıldız Teknik Üniversitesi öğrencisiyim. Uğur ve Şengül ile üniversitede tanıştım. Katledildikleri güne kadar arkadaşlığımız sürdü. 2 Ağustos 1993 tarihinde, İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundum. Geniş bir kamuoyu yaratılmasından dolayı polis gözaltına almaya cesaret edemedi. Daha sonra sanık haline getirilip tutuklandım ve dava böylece başladı. 30 Nisan katliamı yaşanmadan önce 18 Nisan'da Devrimci Gençlik İrtibat Bürosu basılmış, birçok kişi gözaltına alınmış, işkenceli sorgudan geçirilmişti. Bu insanların arasında Uğur'la ben de vardım. İki gün gözaltında tutulduktan sonra savcılığa dahi çıkarılmadan yol ortasında bırakılmıştık. Olayın üzerinden 10 gün bile geçmeden polis tarafından "terörist" ilan edildik. Uğur ve Şengül katledildi. Elbette bu katliam nedensiz değildi. Öğrenci gençliğin gelişen muhalefeti bastırmak, gözdağı vermek ve sindirmek istiyorlardı. Bu katliamla, "Mücadele ederseniz sonunuz böyle olur." mesajı verilmeye çalışılıyordu.

(...) 30 Nisan günü Yıldız Teknik Üniversitesi'nde arkadaşlarımızla birlikte 1 Mayıs'ı kutlamıştık. Ertesi gün ise Şişli'de yapılacak 1 Mayıs gösterisine katılmak istiyorduk. Hep birlikte gideceğimiz için, okuldan bir arkadaşımızın evine misafirliğe gittik. Yeni yemeğe oturmuştuk, polis evi bastı ve uyarıda bulunmadan içeriye taramaya başladı. Biz daha ne olduğunu anlayamadan camdan dışarı fırladık. İlk önce Uğur ve Şengül çıktı. Karanlıkta ne yana gittiklerini göremedim. Çatıların üzerinde yürümeye başladım. Bir evin çatı katından içeri girerek bahçeden dışarı çıkmayı başardım. Bu süre içinde sürekli silah sesleri, bağrışmalar, çığlıklar geliyordu. Uğur ve Şengül o esnada katledildiler. Ben oradan ayrılırken ambulanstaydılar. İlk anda öldürülmüş olabilecekleri aklıma gelmedi.

(...) Polis kendini aklayabilmek, katliamı meşru gösterebilmek için bir senaryo çizmişti. "Hücre eviydi, teröristiler, silahlı çatışma sonucu ölü ele geçirildiler." gibi. Ancak mahkeme boyunca evde keşif yapılmasını, içerden kurşun atılıp atılmadığının incelenmesini, varolduğu iddia edilen silahların nerede, ne şekilde bulunduğunun ispatlanmasını istedik. Bu durum bile her şeyi ortaya çıkarabileceğinden talebimizi kabul etmediler. İddianamede, örgüt

(*) Ergül Uzundiz, 5 Mayıs 1993 tarihinde video aracılığıyla düzenlediği basın toplantısında, olay günü Şengül Yıldırım ve Uğur Yaşar Kılıç ile evde oturup sohbet ettikleri sırada kapının çalındığını ancak kapıyı açmadıklarını belirterek, bunun üzerine eve ateş ederek giren polislerin iki arkadaşını öldürdüğünü, kendisinin ise kaçarak kurtulduğunu anlattı. Ergül Uzundiz bir süre saklandıktan sonra kendi isteğiyle ortaya çıktı. Avukatları ve ailesiyle birlikte 2 Ağustos 1993 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na giden Ergül Uzundiz, baskınla ilgili suç duyurusunda bulundu. Ergül Uzundiz daha sonra, "hakkında yakalama emri olduğunu" bildiren polisler tarafından İstanbul DGM'ye getirildi. Burada DGM Savcısı tarafından ifadesi alınan Ergül Uzundiz, "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklandı. Hakkında dava açılan Ergül Uzundiz, 15 yıl hapis cezasına mahkum oldu.

tiyesi olduğum, evin örgüt evi olduğu ve evi benim tuttuğum gibi iddialar vardı. Ev sahibinin vekili olan Avukat Rıdvan Eytüpoğlu'nun mahkemeye gelerek tanıklık yapmasına, evi tutanın ben olmadığımı, beni ilk kez gördüğünü söylemesine rağmen bir değişiklik olmadı.

(...) Dava 2 yıl sürdü. İlk duruşmadan itibaren başka bir dava ile birleştirilmesi talebi vardı. Bu talep 4 duruşma boyunca reddedildi. Çünkü davamla bağlantısı yoktu. Mahkeme uyuşmazlığa gitti. Burada dört ay bekletildikten sonra hiçbir bağlantısı olmadığı halde 2 dava Yargıtay tarafından birleştirildi. Birleştirme sonrası dava görüldü ve incelenmeden ilk mahkemede esas hakkındaki görüş istendi, ikinci mahkemede de ceza verildi. Dava niçin birleştirildi, hangi noktada gelişim sağlandı, olayı aydınlatacak bir yararı dokundu mu gibi sorular cevapsız kaldı. Evin sahibi olan arkadaş beraat etmesine rağmen bizlere 15'er yıl ceza verildi.

(...) Tanık polislerin tavırları mizah dergilerine konu olabilecek nitelikteydi. Mahkemeye 20'yi aşkın polis geldi. Hemen hemen hepsi çatışmaya katılmadıklarını çevre güvenliğinde olduklarını söylüyorlardı. Ancak yine de birçok açık veriyorlardı. "Efendim, ben çevre güvenliğindeydim. Olayla ilgim yoktur. Ama çatıdan kaçan birinin ayak seslerini duydum." gibi. Çevre güvenliğindeki polisin 6 katlı binanın çatısından kaçan birinin ayak sesini duyması, hem de onca silah sesine rağmen, mümkün değildir. Çatışmaya bizzat katılan başkomiser olayı hatırlamamaktadır. Tutanağın okunmasından sonraki konuşmasında ise "Ben oradan geçiyordum silah sesleri duydum, olay yerine vardığımda çatışma bümüştü." diyebiliyordu. Başkomiser utanmadan, "Efendim, polis asla ateş etmez." diyordu. Yine bir polis, "Ben oradaydım ama silah var mı yok mü bilemiyorum." diyerek apaçık yalan söylüyordu. Bunların dışındakiler ise "Okunan tutanak doğrudur, başkomiserime katılıyorum." diyerek olayı hatırlamadıklarını söylüyor, bu tavırlarıyla daha fazla açık vermek istemediklerini gösteriyorlardı.

(...) Mahkemeye çıktığım andan itibaren heyetin tavrı beni konuşturmamaya çalışmak oldu. Olayın açıklığa kavuşmasını engelledi. Lehimize olan gelişmelere kayıtsız kalarak polisler yine aynı tutarı gösterdi. Kadıköy Emniyeti'nden polisler tanık olarak dinlenmeye geldiklerinde onları koruyan, gözeten tavırları, fısıldaşarak konuşmaları dikkat çekiciydi. Duruma müdahale edildiğinde, "Önce ben anlayayım, sonra size anlatırım." deniliyordu. Polislere yöneltilen sorulara cevap verilmemesi için ara kararlar alarak polisleri zor durumdan kurtarıyor. Polislerin beni olay yerinde görmediklerini, ilk kez mahkemede gördüklerini söylemelerine rağmen heyet başkanı, "İyi bak, belki görmüşsündür." diyerek polisleri yönlendirmeye çalışıyordu. Hiçbir belge, kanıt yokken 15 yıl ceza aldım. Bu hukuk dışı bir olaydır.

20 Kasım 1992 tarihinde Maraş'ın Pazarcık ilçesine bağlı Milyanlı köyü yakınındaki bir bağevinde Ökkeş Kuyupmar (48) adlı kişi ile kızı Zeynep Kuyupmar'ı (20) öldüren Mustafa Kuloğlu ve Paşa Kaşa adlı köy korucuları, 15 Mayıs günü Çağlayanerit (Maraş) Sulh Ceza Hakimliği tarafından tutuklandı. Tutuklanan köy korucuları hakkında "tasarlayarak adam öldürmek" suçlamasıyla dava açıldı.

İstanbul Kartal Esentepe semtindeki bir eve 6 Mart 1993 tarihinde polis tarafından yapılan ve 5 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan baskın (*) ile ilgili olarak haklarında dava

(*) Baskın sonucunda Bedri Yağan, Gürcan Aydın, Menekşe Meral, Rifat Kasap ve Fatma Kasap öldürüldü. Rifat ve Fatma Kasap çiftinin evde bulunan çocukları 4 yaşındaki Özgür ile 7 aylık Sabahat ise baskından sağ olarak kurtulmayı başardı. Yapılan suç duyuruları üzerine baskına katılan 4 polis hakkında dava açıldı. 26 Ekim 1993 tarihinde başlayan davada Yaşar Karaçam, Ömer Kaplan, Hasan Erdoğan ve Ayhan Çarkın adlı polislerin "görev sınırını aşarak kasten adam öldürdükleri" iddiasıyla çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi.

açılan 4 polisin yargılanmasına 1995 yılında da devam edildi. İstanbul Kartal 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın 2 Haziran günü yapılan duruşmasında ifadesi alınan sanık polis Ayhan Çarkın, suçlamayı kabul etmeyerek, "Verilen görevi yerine getirmek için söz konusu eve gittiğimizde içeriden ateş açıldı. Kapıyı kırıp içeriye girdik. Silahım otomatik olduğu için ne kadar ateş ettiğimi söyleyemem. İçeriden, 'Faşist devlete teslim olmayız.' diye bağıryorlardı. Daha sonra yaptığımız kontrolde içerdekilerin ölmüş olduğunu gördük." dedi. Söz alan müdahil avukatlardan Gülizar Tuncer ise sanık polisin yalan söylediğini belirterek, "Sanık, kapıda kırık olmadığı halde kapıyı kırdık diyor. İçeriden ateş edilmiş olsa kapıda kurşun izi olurdu. Oysa ne kapı kırık, ne de kapıda kurşun izi vardır." diye konuştu.

19 Temmuz günü yapılan duruşmada da müdahil avukatlardan Osman Ergin, delillerin karartıldığını belirterek, soruşturmanın genişletilmesini istedi. Osman Ergin, mahkeme-ye verdiği dilekçede, savcının olay yeri ile ilgili tesbit raporunun yetersiz olduğunu, olay yeri krokinin çizilmediğini ve krokinin o dönem olayla ilgili haber yapan gazetelerde yer aldığını belirterek, savcının görevini gazetecilerin yaptığını söyledi. Osman Ergin, olayla ilgili olarak 8 Mart 1993 tarihinde Sabah, Hürriyet, Milliyet ve Cumhuriyet gazetelerinde çıkan fotoğrafların istenmesini talep ederek, olayda kullanılan mermilerin boş kovanlarının emanette olmadığını kaydetti ve "Boş kovanların bulunması lazım. Olay sırasında kaç polisin silah kullandığının saptanması gerekiyor." dedi.

Baskında öldürülen Menekşe Meral'in kardeşi Fatma Meral de, soruşturmanın genişletilmesi istemine katıldığını belirterek şunları söyledi: "Parmaklarında bulunan mürekkep lekesinden Rıfat Kasap'ın daha önce gözaltına alındığı, emniyette parmak izinin tesbit edildiği ve ondan sonra eve götürüldüğü doğrulanıyor. Evde öldürülen herkes eşofman ve terlik giyerken Rıfat Kasap'ın üzerinde deri mont ve ayakkabı var. Mahkeme bu yönde hiç soruşturma yapmadı. Sanık polisler ifadelerinde dışarıdan kapıyı kırarak içeri girdiklerini söylediler. Oysa kapının Rıfat Kasap'a açtırılarak doğrudan infaz gerçekleştirildiği delillerden anlaşılıyor. Polisler eve katliam için gitmişler. Polisler dışında kimse silah kullanmamış."

İstanbul'un Çiftelhavuzlar semtindeki bir evin 17 Nisan 1992 tarihinde polis tarafından basılarak Eda Yüksel, Taşkın Usta ve Sabahat Karataş adlı 3 kişinin öldürülmesi olayı ile ilgili olarak 19 emniyet görevlisi hakkında dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada sanık emniyet görevlilerinin "adam öldürmek" suçundan yargılanmaları, ancak "verilen emri yerine getirdikleri ve çatışma sırasında silah kullanmak zorunda kaldıkları" gözönüne alınarak kendilerine meşru müdafaa hükümlerinin uygulanması istendi. Olayın üzerinden 3 yıl geçtikten sonra güçlkle açılabilen davada savcının "meşru müdafaa hükümlerinin uygulanmasını" istemesi, davanın göstermelik olduğunun bir göstergesi oldu.

19 emniyet görevlisinin yargılanmasına 15 Haziran günü İstanbul Kadıköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Davanın ilk duruşmasında, sanık avukatlarının isteği üzerine mahkeme heyeti tarafından yayın yasağı konuldu. Ayrıca, duruşmanın yapıldığı Adliye binasının çevresi yüzlerce sivil ve resmi polis tarafından sarıldı. Duruşmayı izlemek isteyen 100'den fazla kişi gözaltına alındı. Davaya müdahil olarak katılan bazı avukatlar ile bazı gazeteciler, duruşma salonu içinde polisler tarafından tartaklandı. Ayrıca Adliye binasının bulunduğu Bahariye Caddesi'ni trafiğe kapatan polisler, duruşma bittikten sonra slogan atarak yürüyüş yaptı. 26 Eylül günü yapılan duruşmada ise sanıklardan 2'sinin sorgusu yapıldı. Duruşma, daha önce alınan yasaklama kararı uyarınca basına kapalı olarak yapılırken, davanın görüldüğü Kadıköy Adliyesi'nin çevresi yine yüzlerce sivil ve resmi polis tarafından sarıldı, Bahariye Caddesi trafiğe kapatıldı. Yargılanan emniyet görevlilerinin adları şöyle: "Reşat Altay (Siyasi

Polis Müdürü), İbrahim Şahin (Özel Harekat Şube Müdürü), Vasfi Kara, Abdullah Dindar, Mehmet Şakir Öncel, İsmail Alıcı, Adnan Taşdemir, Ruhi Fırat, Aslan Pala, Mehmet Düzgün, Adalet Üzümlü, Mehmet Baki Avcı, Şenel Karaman, Ömer Mesut Yağcıoğlu, İsmail Türk, Ali Türken, Yahya Kemal Gezer, Zülfikar Çiftçi ve Sönmez Alp.”

10 Temmuz 1993 tarihinde İstanbul’un Maltepe semtinde yapılan bir eylem sırasında polisler tarafından öldürülen Enver Tağaç’ın ailesinin polisler hakkında açtığı dava, 15 Haziran günü Kartal 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nde başladı. 30 polisin yargılandığı davanın ilk duruşmasına yalnızca 9 polis katılarak ifade verdi. İfadelerinde çatışmaya girmediklerini söyleyen polisler, olay sırasında yalnız çevre güvenliğinden sorumlu olduklarını belirttiler. Enver Tağaç’ın avukatı Levent Tüzel ise olaydan sonra tutanağı 35 polisin imzaladığını, ancak 30 polis hakkında dava açıldığını belirterek, çatışmaya giren polislerin gizlenmeye çalışıldığını söyledi. Olaya tanık olan bazı kişiler, Enver Tağaç’ın sağ olarak yakalandıktan sonra vurularak öldürüldüğünü açıklamışlardı.

26 Haziran 1993 tarihinde İstanbul Gaziosmanpaşa Küçükköy’de, Mahmut Altuncu adlı kişiye ait bir işyerinden zorla para almak isteyen Mehmet Eroğlu ve Yüksel Güneysel adlı 2 genci (*) öldürdükleri için haklarında dava açılan polislerin yargılanmasına 1995 yılı başında başlandı. Eyüp 1. Ağır Ceza Mahkemesi’nde görülen davanın 17 Temmuz günü yapılan duruşmasında müdahil avukat Ahmet Düzgün Yüksel, taraflı davranan hakimın davadan çekilmesini istedi. Ahmet Düzgün Yüksel, mahkeme heyetine verdiği dilekçede, dava sonucunda polislerin ceza almayacağını baştan ortaya konulduğunu belirterek, heyetin delilleri yeterince incelemeyerek savcının taraflı olarak yazdığı iddianameye bağlı kaldığını ifade etti.

İstanbul Kadıköy Kozyatağı semtindeki bir evin 17 Nisan 1992 tarihinde polis tarafından basılarak Sinan Kukul, Şadan Öngel ve Arif Öngel adlı 3 kişinin öldürülmesi olayı ile ilgili olarak 21 emniyet görevlisi hakkında dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada, sanık emniyet görevlilerinin “faili belli olmayacak şekilde adam öldürmek” suçundan çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Emniyet görevlilerinin yargılanmasına İstanbul Kadıköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi’nde 18 Temmuz günü başlandı. Sanıklardan 4’ünün katıldığı duruşmanın gazeteciler tarafından izlenmesine izin verilmedi. İfadeleri alınan emniyet görevlileri, Sinan Kukul, Şadan Öngel ve Arif Öngel’i, teslim ol çağrısına ateş ederek karşılık vermeleri üzerine çıkan çatışmada öldürdüklerini ileri sürerek beraatlerini istediiler. Duruşmaya müdahil avukatlar çağrılmadı. Müdahil avukatlardan Ahmet Düzgün Yüksel, mahkemenin sanıklara iddianame ve duruşmaya katılmaları için davetiye gönderdiğini, ancak adresi İstanbul Barosu’nda ve vekaletnamede bulunmasına karşın kendisine göndermediğini ve bu nedenle 18 Temmuz günü yapılan duruşmaya katılamadığını belirterek, mahkeme üyeleri ile mahkemenin yazı işleri müdürünü Adalet Bakanlığı’na şikayet etti. Durumun “ihmal”, “hata” veya “unutkanlık” olarak algılanamayacağını savunan Ahmet Düzgün Yüksel, bakanlığa gönderdiği dilekçede, “Dava son derece önemli bir infaz davasıdır. İnsanların yaşam hakkı ortadan kaldırılmıştır ve kamu vicdanı büyük yara almıştır.” dedi.

(*) Olayla ilgili olarak yapılan resmi açıklamada, “dükkan haraç almak üzere gelen gençlerin, buna engel olmak isteyen polislerle silahlı çatışmaya girmeleri üzerine öldürüldükleri” öne sürüldü. Ancak daha sonra, öldürülen iki gencin olay sırasında silahsız oldukları ve polislerin uyarıda bulunmadan ateş açtığı ortaya çıktı. Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcılığı, yapılan suç duyuruları üzerine açtığı soruşturma sonucunda olayın “yargısız infaz olduğu” kanaatine vardı. Bu nedenle Eyüp Cumhuriyet Savcılığı’na başvuran Gaziosmanpaşa Cumhuriyet Savcılığı, Mehmet Saka, Şevket Yılgin, Süleyman Bolak ve Erol Tekten adlı polisler hakkında dava açılmasını istedi.

İstanbul Kadıköy Acıbadem'deki bir evin 1 Ekim 1992 tarihinde basılarak Sultan Canik adlı genç kızın öldürmesi olayı ile ilgili olarak haklarında dava açılan 3 polisin yargılanmasına 10 Kasım günü Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam edildi. Duruşmaya sanık polisler katılmadı. "Adam öldürmek" suçlamasıyla yargılanan polislerin bu duruşmasında, "ajan-polis" tartışması gündeme geldi. Sultan Canik'in, Tuğrul Özbek adlı militanın ajanlaşmasını sağlamak için polisler tarafından "kasten öldürüldüğünü" savunan Avukat Ahmet Düzgün Yüksel, Tuğrul Özbek'in polis olarak görev yapıp yapmadığının İçişleri Bakanlığı'ndan sorulmasını istedi. Ahmet Düzgün Yüksel, Sultan Canik'in Tuğrul Özbek'le aynı evde kaldığını ve polisleri evi Tuğrul Özbek'in gösterdiğini öğrendiklerini kaydederek, Tuğrul Özbek'in önce kayıp sanıldığını, ancak daha sonra farklı yerlerde polislerle birlikte görüldüğünü ifade etti. Dosyada Tuğrul Özbek'le ilgili bir bilgi bulunmadığını vurgulayan Ahmet Düzgün Yüksel, "Polisler Sultan Canik'i öldürürken, örgütün alacağı tavır nedeniyle Tuğrul Özbek'i iki ateş arasında bırakarak ajanlaştırmayı amaçlamıştır. Bizim kanaatimiz, polisin infaz olayını, bu şahsın ajan olmasını sağlamak amacıyla çatışma olmaksızın 'kasten' gerçekleştirdiği yolundadır. Bu nedenle, söz konusu şahsın kayıtlı bir polis olduğunun kanıtlanması halinde, emniyetin oyunu açığa çıkacaktır." dedi.

İnsan Hakları Komisyonu

Yargısız infaz olaylarının yeterince soruşturulmaması, açılan göstermelik davaların uzaması ve suçluların cezalandırılmaması nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na çok sayıda başvuru yapıldı. Bu başvuruların önemli bölümü Komisyon tarafından ciddi bulundu ve incelemeye alındı. Bazı başvuruların incelenmesi sonucunda Türkiye aleyhine kararlar verildi.

Örneğin; İdil'de düzenlenen bir gösteriye katılanlara güvenlik görevlilerinin açtığı ateş sonucunda (4 Mart 1991) ölen Ahmet Güleç adlı genç için babası Hüseyin Güleç'in, Şirnak'taki bir kömür ocağına baskın yapan köy korucuları ve askerler tarafından öldürülen (24 Aralık 1990) Musa Uğur adlı gece bekçisi için de annesi Sariye Uğur'un, avukatları Hasip Kaplan aracılığıyla 26 Mart 1993 tarihinde Komisyon'a yaptığı başvurular haklı bulundu. Türkiye'nin bu konularda yaptığı "güvenlik görevlilerinin Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki olayları önlemek ve güvenliği sağlamak için gerekli önlemleri almak zorunda olduğu, ayrıca bu olaylarla ilgili olarak Türkiye'deki iç hukuk yollarının kullanılmadığı" yönündeki savunma ise yerinde görülmedi. Komisyon kararında, davacı aileler ile Türkiye'nin soruna dostane çözüm bulması istendi. "Yaşama hakkının ihlal edildiği" gerekçesiyle açılan davalarda, öldürülenlerin yakınlarına tazminat ödenmesi ve ölüm olaylarının faili güvenlik görevlilerinin yargılanmasını önleyen Olağanüstü Hal Kararnamesi'nin 4. maddesi ile benzer engeller içeren Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanun'un (1913 yılından beri yürürlükte) ilgili maddelerinin değiştirilmesi istendi.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Temmuz ayında aldığı bir kararla, 7 Kasım 1992 tarihinde Cizre'de yaşanan olaylar sırasında ailesinin 7 ferdini kaybeden (*) Ramazan Çağır-

(*) Cizre'nin Cudi mahallesinde bir polis panzerinin yola döşenen mayına çarparak tahrip olmasının ardından panzerdeki polisler tarafından çevreye, çevredeki PKK militanları tarafından da polisleri ateş açıldı. Çatışma sürerken, güvenlik görevlilerinin çevreye ateş açması ve havan ateşine tutması sonucunda ev ve işyerleri hasar gördü. Olaylar sırasında top mermisi isabet eden evlerden birinde bulunan Hacı Çağırğa (65), İsmail Çağırğa (25), Nadire Çağırğa (10), Leyla Çağırğa (60), Sinem Çağırğa (13), Fatma Çağırğa (9) ve Hanifi Çağırğa öldü, 4 kişi yaralandı. Yapılan resmi açıklamada, "PKK militanlarının polis panzerine attığı roketatar mermisinin sekerek, bir eve isabet etmesi sonucunda 7 kişinin öldüğü" öne sürüldü. Bu iddia, başvuru Komisyon'da ele alınırken Türkiye'nin savunması olarak sık sık yinelandı.

ga'nın başvurusunu haklı buldu. Bu karar üzerine Türkiye de "dostane çözüm yolunu" tercih ederek, Ramazan Çağırğa'ya 150 bin Fransız Frangı (1 milyar 400 milyon lira) tazminat ödemeyi kabul etti. Ramazan Çağırğa olaydan hemen sonra İnsan Hakları Komisyonu'na başvurmuştu. Kararı değerlendiren Ramazan Çağırğa'nın avukatı Hasip Kaplan, davanın iki önemli yanı olduğunu belirterek, "Bunlardan biri davanın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gitmeden daha komisyonda iken Türk Hükümeti tarafından kabul edilmesidir. Diğeri de, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmalar sırasında yaralanan, evleri tahrip olan ve ölen insanların artık iç hukuk yollarını tüketmeden davalarının kabul edilebilecek olmasıdır." dedi.

1995 yılında, yargısız infazlar sonucunda yaşamını yitirenlerle ilgili bilgiler ve bu konudaki gelişmeler ise şöyle:

b)- Ev ve işyeri baskınları

01)- Hüseyin Deniz (23)

02)- Refik Horoz (22)

03)- Havva İpek (25)

04)- Selim Yeşilova (25)

Diyarbakır'ın Şehitlik semti Hekimevi yakınlarındaki bir ev 12 Ocak günü saat 20.00 sıralarında polis tarafından basıldı. Baskında, evde bulunan Hüseyin Deniz, Refik Horoz, Havva İpek ve Selim Yeşilova adlı 4 öğrenci öldürüldü. Polis yetkilileri basılan evin DHKP-C militanları tarafından üs olarak kullanıldığını öne sürdüler. Diyarbakır Dicle Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi'nde öğrenim gören söz konusu gençlerin arkadaşları ise 4 kişinin gizli bir faaliyet içinde bulunmadıklarını, olayın bir çatışma olmadığını ve 4 gencin eve gelen polisler tarafından kurşuna dizilerek öldürüldüğünü bildirdiler. Aynı kişiler, öldürülenler arasında bulunan Refik Horoz'un 12 Ocak sabahı polis tarafından gözaltına alındığını ve bu durumun bazı görgü tanıkları tarafından doğrulandığını söylediler.

05)- Mehmet Deliktaş

Urfa'nın Viranşehir ilçesi Gölbaşı mahallesindeki bir evin 27 Ocak günü güvenlik görevlileri tarafından basılması sonucunda, evde bulunan Mehmet Deliktaş adlı PKK militanı öldü. Mehmet Deliktaş'ın baskın sırasında güvenlik görevlileriyle uzun süre çatıştığı ve daha sonra intihar ettiği bildirildi.

06)- Demet Taner (22)

07)- Hüseyin Coşkun

Gaziantep'in Şahinbey mahallesindeki bir evin 5 Nisan günü sabaha karşı polis tarafından basılması sonucunda Demet Taner adlı genç kız öldürüldü. Aynı günlerde yine Gaziantep'te Hüseyin Coşkun adlı genç de polislerin açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. Polis yetkilileri, Demet Taner ve Hüseyin Coşkun'un Şahinbey mahallesindeki ev baskını sırasında polisle çatışmaya girmeleri üzerine öldürüldüklerini ve evin DHKP-C militanları tarafından üs olarak kullanıldığını savundular. Olayla ilgili olarak yapılan suç duyuruları üzerine İbrahim Güneşli, Vakkas Gül, Ünal Naçar, Savaş Özberk, Hüseyin Dönmez, Hikmet Bahtiyar ve Mecit Nur adlı polisler hakkında soruşturma açıldı. Gaziantep Cumhuriyet Savcılığı'nın görevsizlik kararı vererek Malatya DGM Savcılığı'na, Malatya DGM Savcılığı'nın da görevsizlik kararı vererek geri gönderdiği soruşturmada bir sonuç çıkmadı.

08)- Mustafa Selçuk (34)

09)- Şirin Erol

10)- Seyhan Ayyıldız (21)

Ankara Batıkent Kardelen mahallesi Haritacılar Sitesi'ndeki bir evin 12 Nisan gecesi polis tarafından basılması sonucunda, evde bulunan Mustafa Selçuk adlı kişi ile Şirin Erol ve Seyhan Ayyıldız adlı 2 genç kız öldürüldü. Polis yetkilileri, basılan evin DHKP-C militanları

tarafından üs olarak kullanıldığını ve 3 kişinin çatışma sonucunda öldürüldüğünü öne sürdüler. Yapılan otopside, öldürülen kişilerin vücutlarında 60'dan fazla kurşun yarası olduğu saptandı. Olaydan hemen sonra evde inceleme yapan İHD ve ÇHD (Çağdaş Hukukçular Derneği) üyelerinden oluşan bir heyet yaptığı açıklamada, olayı "tam anlamıyla bir yargısız infaz" olarak değerlendirdi. Açıklamada, "Evde bulunan 3 kişi yakından ve yere yatırılarak açılan ateş sonucu öldürülmüştür. Yerdeki ve halıdaki kurşun ve kan izleri bunu doğrulamaktadır. Dairenin giriş kapısında dışarıya doğru çıkışı olan kurşun izi bulunmamasına karşın, apartman boşluğundaki duvarda 9 kurşun izine rastlanmıştır. Bu, açık kapıdan dışarıya polisler tarafından ateş açıldığını göstermektedir. Dairenin giriş kapısı dışarıdan açılan ateş sonucu parçalanmıştır. Kapıya dışarıdan sıkılan kurşunların antre duvarında da iz görülmüştür. Yargısız infaz, çevredeki tanık anlatımlarına göre saat 23.00'da başlamış ve 5 dakika sürmüştür. Bu kısa süre evde bir çatışma olmadığının en belirgin kanıtıdır." denildi.

Ev baskını sonrasında, dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu, bir komisyon oluşturarak olayla ilgili araştırma yaptırdı. Araştırma sonucunda olayın yargısız infaz olduğu sonucuna varıldı ve bir rapor hazırlandı. Raporda, ABD'de de bile kullanılması yasaklanmış olan çift tesirli mermilerin baskın sırasında kullanıldığı belirtildi. Ayrıca Algan Hacaloğlu da basılan evi inceledi. Tüm bu saptamalara karşın, ev baskınına katılan emniyet görevlileri hakkında yapılan suç duyurularından sonuç çıkmadı. Olay, göstermelik de olsa bir dava bile açılmadan kapatıldı.

Algan Hacaloğlu, olayla ilgili olarak dönemin Başbakanı Tansu Çiller'e bir mektup gönderdi. (*) 20 Nisan 1995 tarihli mektupta, "Zanlıları yakalamak mümkünken bu kadar kan dökülmesini anlayabilmek olası değil. Olayda, güvenlik güçlerinin, şüphelileri canlı yakalamak için gerekli özeni göstermediği ortaya çıkmaktadır." görüşüne yer verildi. Tansu Çiller'in yanıtlamadığı mektupta, "Evde dehşet görüntüsü vardı. İki oda kan gölü, bir odada ise kanlı divan. Bu kadar kan akıtılmasını anlayabilmek olası değil. Koridordaki kan izleri arka odada öldürülen kişilerin sürüklenerek çekildiğini ortaya koymaktadır. Olayın bütün yönleri derhal aydınlatılmalı ve sorumluların yargı önüne çıkartılması için gerekli işlemler hızla yerine getirilmelidir. Bunlar yapılmadığı takdirde ne Emniyet teşkilatı, ne İçişleri Bakanlığı, ne de devlet aklanabilir." denildi.

Bakanlar Kurulu'nun 21 Nisan günü yaptığı toplantıda Batukent'deki ev baskını gündeme geldi. Toplantıda söz alan Algan Hacaloğlu ile bazı CHP'li bakanlar İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'yi kayıplar, faili meçhul cinayetler ve yargısız infazlar konusunda eleştirdi. Algan Hacaloğlu, konuşmasında Batukent'deki ev baskınının yargısız infaz olduğunu ve bu konunun bizzat kendisi tarafından saptandığını belirterek, yargısız infaz olaylarına son verecek bir düzenlemenin derhal yapılmasını istedi. Daha sonra söz alan Sağlık Bakanı Yıldırım Aktuna da yargısız infazların önlenmesi için güvenlik güçlerine çelik yelek giydirilmesinin şart olduğunu kaydederek, "Çelik yelek giyen emniyet mensupları kendi güvenliklerinden emin oldukları için, bu tür operasyonlarda silaha daha az başvururlar. Böylece yargısız infazlar azalır." dedi. Yıldırım Aktuna'nın bu sözleri Nahit Menteşe'yi kızdırdı. Algan Hacaloğlu, 26 Nisan günü düzenlediği basın toplantısında da 3 kişinin öldürülmesinin yargısız infaz oldu-

(*) Mektup, Eylül ayında DYP-CHP koalisyon hükümeti bozulduktan sonra basına (Yeni Yüzyıl gazetesi) yansıdı. Ayrıca mektubun birer örneğinin dönemin Başbakan Yardımcısı Hikmet Çetin ve İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'ye de gönderildiği ortaya çıktı. Algan Hacaloğlu'nun Tansu Çiller'e gönderdiği mektubun basına yansımından sonra, öldürülenlerin yakınlarının avukatı Zeki Rüzgar, mektubu yeni delil olarak kabul ettiklerini belirterek, bu nedenle savcılığa yeniden suç duyurusunda bulunacaklarını açıkladı.

ğunu tekrarladı. Algan Hacaloğlu, “Olay, bakanlığımdan bir heyet tarafından incelendikten sonra bizzat benim de katılımıyla görülmüş ve değerlendirilmiştir. Gördüm ki Batıkent’te yerinde infaz olmuştur. Eğer bu güvenlik güçleri tarafından bir şiddet uygulaması değilse, İçişleri Bakanlığı gerekli soruşturmayı yapmalıdır.” dedi.

Bu arada baskında öldürülen Mustafa Selçuk, Şirin Erol ve Seyhan Ayyıldız’ın evdeki eşyaları Ankara DGM Savcısı Nuh Mete Yüksel’in talimatı ile Keçiören Belediyesi Güçsüzler Yurdu’na verildi. Bu uygulamaya tepki gösteren müdahil avukatlar, eşyalar üzerindeki tasarruf hakkının yasal mirasçılarda olduğunu belirterek “yasadışı işlem yapmakla” suçladıkları Nuh Mete Yüksel hakkında suç duyurusunda bulundular. Avukatlar, “Yapılan en temel değerlerimize, geleneklerimize saygısızlıktır. Her toplumda ölüye saygı tartışmasız kabul edilmiştir. Nuh Mete Yüksel, katliamın yapıldığı operasyonu bizzat yönetmiştir. Kini o kadar büyüktür ki katledilen insanlara ait eşyaları, yasalara rağmen kendi malı gibi bağışlamıştır.” dediler.

11)-

12)-

Diyarbakır’ın Fatih mahallesindeki bir evin 22 Mayıs günü sabaha karşı polis tarafından basılması sonucunda, evde bulunan 2 genç öldürüldü. Polis yetkilileri, öldürülen gençlerin PKK militanı olduklarını, eylem yapmaya hazırlandıklarını ve baskın sırasında polise ateş açmaları üzerine çıkan çatışmada öldürüldüklerini öne sürdüler. Ölenlerin adları öğrenilemedi.

13)-

14)- Cavit Kaçmaz (polis)

15)- Yadigar

Mardin’in Kızıltepe ilçesi Üçyol mahallesindeki bir ev 9 Haziran günü saat 03.00 sıralarında özel tim görevlileri tarafından basıldı. Baskın sonucunda, evde bulunan ve adı açıklanmayan bir PKK militanı ile Yadigar adlı genç kız öldürüldü, evin sahibi Hamit adlı kişi ile eşi Fatma ağır yaralandı. Öldürülen Yadigar’ın, Hamit ve Fatma çiftinin kızı olduğu bildirildi. Baskın sırasında çıkan ve 3 saat devam eden çatışmada Cavit Kaçmaz adlı özel tim görevlisi de öldü. Baskın sonrasında Kızıltepe’de düzenlenen operasyonlar sonucunda 10’a yakın kişi gözaltına alındı.

16)- Mustafa Dölek (42)

24 Haziran günü sabaha karşı Maraş’ın Pazarcık ilçesine bağlı Küçük Cennetpınarı köyüne baskın yapan özel tim görevlileri, Mustafa Dölek adlı kişiyi evinin kapısında vurarak öldürdü. Bu olay, önce çatışma süsü verilerek kapatılmak istendi. Ardından da “Mustafa Dölek’in köyde çıkan çatışmayı evinin damında seyrederken seken bir kurşunla öldüğü” öne sürüldü. Olaydan hemen sonra özel tim görevlileri tarafından cesedi Maraş Devlet Hastanesi’ne götürülen Mustafa Dölek’e alenacele otopsi yapıldı. Hastane doktorları ile Maraş Cumhuriyet Savcısı’nın da imzasının bulunduğu otopsi raporunda, “Cesedin göğüs bölgesinde ateşli silah yarası, kesici, delici alet yarası ve darp ile cebir izi görülmedi. Cesedin sol bacağına iki kurşun girişi ve çıkışı deliği mevcuttur. Cesedin herhangi bir yerinde başka kurşun deliğine rastlanmadı. Yapılan tespit sonucu, sol bacadaki kurşun yaralanmasına bağlı olarak meydana gelen kan kaybı sonucu ölüm olayı gerçekleşmiştir.” denildi.

Mustafa Dölek’in eşi Sultan Dölek ise yapılan otopsiye itiraz etti ve eşini öldüren özel tim görevlilerinin yargılanmasını sağlamak için Pazarcık Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusunda bulundu. Sultan Dölek, dilekçesinde şunları söyledi: “Sabah 06.00 sularında evimizin kapısı çalındı. Eşimle birlikte kapıyı açtığımızda 3 özel tim görevlisi ile karşılaştık. Eşim ‘Günaydın.’ diyerek iltifatta bulundu. Bu sırada olan oldu ve silahları ateş aldı. Eşim yere yığıldı. Beni de ‘Sesini çıkarırsan seni de öldürürüz.’ diyerek tehdit ettiler ve tokatladılar.

Olaya çatışma süsü vermek için misafir odasının kapısını parçaladılar. Daha sonra eşimin cesedini göttürdüler. Otopsiyi yapan savcı ve doktor görevini kötüye kullanmıştır. Eşimin sol bacağından aldığı kurşun yarası sonucu kan kaybından öldüğü belirtilmiş. Oysa göğüs bölgesinde de kurşun yarası vardı. Bu nedenle tekrar otopsi yapılmasını ve suçluların adalet önüne çıkartılmasını istiyoruz.”

Pazarcık Cumhuriyet Savcılığı, Sultan Dölek’in suç duyurusu üzerine soruşturma açtı ve otopsinin tekrarlanmasına karar verdi. Adana’da Morg İhtisas Daire Başkanlığı tarafından yapılan ikinci otopside, ilk otopsi raporunu doğrulamayan bulgular saptandı. İkinci otopsi raporunda, “Otopsi sonucunda, ölüme göğüsün sağ yanına isabet eden mermi çekirdeğinin neden olduğu anlaşılmıştır. Sağ akciğer, karaciğer ve diğer iç organlarda parçalanma meydana gelmiştir.” denildi. Ayrıca, cesetten çıkarılan mermi çekirdeği suç delili olması nedeniyle Adana Cumhuriyet Savcılığı’na teslim edildi. İkinci otopsi raporunun Maraş Devlet Hastanesi hekimlerince düzenlenen ilk raporu yalanlaması üzerine harekete geçen TTB Merkez Konseyi soruşturma açtı. Dönemin TTB Başkanı Selim Ölçer, basında yer alan haberleri ihbar kabul ettiklerini belirterek, “Mesleki gereği yerine getirmeyen hekimler hakkında dünyanın neresinde olursa olsun, meslek örgütleri hassasiyetle soruşturma açar ve gerekli yaptırımını uygular. TTB olarak gücümüzün el verdiği ölçüde bu konudaki kararlılığımızı sürdüreceğiz.” dedi.

Olayla ilgili olarak yapılan adli soruşturma sonucunda Soner Ağbaba adlı özel tim görevlisi hakkında dava açıldı. Maraş Cumhuriyet Savcılığı tarafından ancak güvenlik gerekçesiyle Maraş dışında sürdürülmesine karar verilen davada, görev sınırını aşacak şekilde adam öldürmekle suçlanan Soner Ağbaba’nın 8 yılı geçmemek üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Hakkındaki ağır hapis cezası istemine karşın tutuklanmayan Soner Ağbaba’nın yargılanmasına 5 Mart 1996 tarihinde Ankara 8. Ağır Ceza Mahkemesi’nde başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan Soner Ağbaba, olayın kaza sonucunda meydana geldiğini savunarak, “Mustafa Dölek, silahımı tutmak istedi. Bunun üzerine boğuşmaya başladık. Öldürme kastım yoktu. Ben bacaklarına ateş ettim.” dedi. Soner Ağbaba’nın yalan söylediğini belirten müdahil avukat Kazım Genç ise “Sanık, ‘bacaklarına ateş ettim’ diyor. Ama ölüm nedeni karına ve göğüsüne isabet eden kurşunlar. Mustafa Dölek ayaklarından vurulup yere düşünce, göğsüne de ateş edilmiş. Ayrıca yaralı iken zamanında hastaneye kaldırılmamış.” diye konuştu. Kazım Genç, yargılamanın “adam öldürmek” suçlamasıyla yapıldığına dikkat çekerek Soner Ağbaba’nın tutuklanmasını istedi. Bu istek mahkeme tarafından kabul edilmedi.

17)- Ali Rıza Kurt (35)

İzmir’in Bozyaka semtindeki bir evin 26 Temmuz gecesi geç saatlerde polis tarafından basılması sonucunda, evde bulunan Ali Rıza Kurt adlı DHKP-C militanı öldürüldü. Ali Rıza Kurt, tutuklu bulunduğu İzmir Buca Cezaevi’nden 17 Temmuz günü Tevfik Durdemir, Celalettin Ali Güler ve Bülent Pak adlı 3 arkadaşıyla birlikte firar etmişti. Ali Rıza Kurt’un cenazesini İzmir Ege Üniversitesi Hastanesi Morgu’nda gören avukatlar Hülya Üçpınar ve Şengül Gültekin yaptıkları açıklamada, cesedin sağ gözü ile boyun altında kurşun izi olduğunu belirterek, ölüm biçiminin çatışmaya benzemediğini söylediler. Cumhuriyet Savcılığı’nın otopsiye girmelerine izin vermediğini ve bu durumun kendilerinde “delillerin karartıldığı” biçiminde bir düşünce oluşturduğunu vurgulayan avukatlar, “Sorumlular hakkında suç duyurusunda bulunacağız.” dediler. Ali Rıza Kurt için 29 Temmuz günü İstanbul’da düzenlenen cenaze törenine katılanlar polisin saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda çok sayıda kişi yaralandı, aralarında Ali Rıza Kurt’un annesi Melek Kurt ile avukatlar Metin Narin ve Etkan Bolaç’ın da bulunduğu yaklaşık 100 kişi gözaltına alındı.

18)-

19)-

Diyarbakır'ın Bismil ilçesindeki bir evin 18 Ağustos gecesi güvenlik görevlileri tarafından basılması sonucunda, evde bulunan 2 kişi öldürüldü. Güvenlik yetkilileri, basılan evin PKK militanları tarafından kullanıldığını bildirdiler. Bu açıklama bölgedeki kaynaklar tarafından da doğrulandı.

20)- Şirin Altun (24)

21)- Fesih Ömür (25)

Diyarbakır Bağlar 5 Nisan mahallesindeki bir evin 10 Kasım günü saat 06.30'da polis tarafından basılması sonucunda, evde bulunan Şirin Altun adlı PKK militanı öldü. Baskın sırasında çıkan çatışmada Bahattin Bahçeci ve Kaya Ulusoy adlı 2 polis de yaralandı. Bu olaydan kısa bir süre sonra Şirin Altun'un öldürüldüğü evin sahibi Fesih Ömür'ün kaldığı ev de polis tarafından basıldı. Baskında Fesih Ömür öldü, eşi Zübeyde Ömür, ağabeyi Hanifi Ömür ve yeğeni Ramazan Aktar yaralandı. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından yapılan açıklamada, PKK militanları tarafından kullanılan bir eve polisin yaptığı baskın sırasında çıkan çatışmada 2 kişinin öldürüldüğü, 2 güvenlik görevlisinin de yaralandığı öne sürüldü. Açıklamada, baskın sırasında yaralanan diğer kişiler hakkında bilgi verilmedi.

c)- Göstericilere ateş açılması

01)- Halil Kadir Erdem (17)

Afyon Emirdağ ilçesinde 11 Ocak günü 12 yaşındaki bir çocuğa (M.D.) tecavüz edilmesi kentte büyük gerginlik yarattı. Tecavüz olayına adı karışan bir kişinin (A.G.-35 yaşında) yakalandığını ve Adliye'de sorgulandığını öğrenilmesi üzerine 12 Ocak günü Adliye binası önünde toplanan yaklaşık 3 bin kişi gösteri yapmaya başladı. Ayrıca Adliye binasına giren bazı kişiler tecavüz olayının zanlısı olarak sorgulanan kişiye sopa ve demir çubukla saldırdı. Söz konusu kişilerin elinden ağır yaralı olarak kurtarılan zanlıya yapılan saldırı ve atılan dayak bir kameraman tarafından görüntülendi. Görüntüler daha sonra pek çok televizyon kanalında gösterildi. Adliye içindeki olaylar sürerken, bina dışında gösteriye devam eden topluluğa jandarmalar tarafından ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Halil Kadir Erdem adlı lise öğrencisi karnına isabet eden bir kurşunla vurularak öldü, 4 kişi yaralandı. Yapılan resmi açıklamada, jandarmaların havaya ateş ettiği, ölüm ve yaralanmalara seken kurşunların yol açtığı öne sürüldü. Emirdağ Cumhuriyet Savcısı Necati Özdemir, Halil Kadir Erdem'in karnının sol yanına isabet eden tek kurşunla öldüğünün saptandığını anlatarak, "Grubun en gerisinde, olayları seyreden bu gencin ölüm şeklini çözemedik. Mermiyi balistik muayeneye gönderdik." dedi. Olaylar sırasında çekilen video görüntülerinin incelenmesi sonucunda, "halkı tahrik etmek, linç girişiminde bulunmak ve güvenlik görevlilerine saldırmak" suçlamasıyla 27 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Sunar Çil, Mehmet Karagöz, Yaşar Aygurlu, Yüksel Çimen, Mesut Buzlu, Cumali Ak, Cemil Kander, Ayhan Aslan ve Turan Düzkaya 18 Ocak günü tutuklandı, diğerleri serbest bırakıldı. (*)

(*) Afyon'un Emirdağ ilçesindeki bir içkili lokantada 15 Eylül günü saat 23.30 sıralarında, hesaba itiraz eden jandarma uzman çavuşları ile lokanta çalışanları arasında kavga çıktı. Lokantada hasara yol açan kavgadan sonra sokağa çıkan uzman çavuşların çevreye rastgele ateş açması ilçede tepkilere neden oldu. Kısa süre içinde Emirdağ Emniyet Amirliği önünde toplanan yüzlerce kişi gösteri yapmaya başladı. Olaylar, topluluğa bir konuşma yapan Emirdağ Kaymakamı İbrahim Avcı'nın, "çevreye ateş açan uzman çavuşların belirlenerek haklarında soruşturma açıldığını" açıklaması üzerine yatıştı. Olaydan sonra Hakan Ergen ve Murat Çebik adlı 2 uzman çavuş hakkında soruşturma açıldı.

- | | |
|--------------------------------|-------------------------|
| 02)- Halil Kaya (61) | 03)- Mesut Efe (32) |
| 04)- Mehmet Gündüz (37) | 05)- Reis Kopal (20) |
| 06)- Zeynep Poyraz (25) | 07)- Mümtaz Kaya (21) |
| 08)- Ali Yıldırım (22) | 09)- Fadime Bingöl (35) |
| 10)- Sezgin Engin (17) | 11)- Fevzi Tunç (22) |
| 12)- Dilek Sevinç (25) | 13)- Dinçer Yılmaz (19) |
| 14)- Hasan Sel (20) | 15)- Hasan Ersüren |
| 16)- Hasan Gürgen (25) | 17)- Hüseyin Bilal |
| 18)- Mehmet Özgür | 19)- Şefika Sevi (18) |
| 20)- Gülistan Sevimlikurt (48) | |

İstanbul'un Gazi mahallesindeki İsmetpaşa Caddesi üzerinde bulunan, Aleviler ile sol görüşlü kişilerin gittiği kahvehaneler 12 Mart gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından kurşunlandı. Saldırıda Halil Kaya adlı kişi öldü, 5'i ağır 19 kişi yaralandı. Saldırganlar gasp ettikleri taksinin şoförü Mesut Efe'yi de tabancayla vurarak öldürdü. Saldırı Gazi mahallesinde büyük tepkiye yol açtı. Sokağa dökülen binlerce kişinin yaptığı gösteriler, polislin müdahalesi sonucunda kanlı çatışmalara dönüştü ve polislin açtığı ateş sonucunda 15 kişi öldü, 300'den fazla kişi yaralandı. Olaylar devam ederken, molotof kokteyli atılan bir aracın yanması sonucunda 2 kadın yanarak öldü, 2 kişi yaralandı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 203 ve devamında.)

- | | |
|--------------------------|------------------|
| 21)- İsmail Baltacı | 22)- Hasan Tuyan |
| 23)- İsmihan Yüksel (52) | 24)- Genco Demir |
| 25)- Hakan Çabuk (19) | |

İstanbul'un Ümraniye ilçesi 1 Mayıs (Mustafa Kemal Paşa) mahallesinde, Gazi mahallesinde yaşanan olayları protesto için 15 Mart günü yapılan yürüyüşe katılanlara polis tarafından ateş açılması sonucunda 4'ü olay yerinde, biri de daha sonra hastanede olmak üzere 5 kişi öldü, 4'ü ağır 24 kişi yaralandı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 203-204'de.)

26)- Hikmet Soysal

Maraş'ın Elbistan ilçesinde görev yapan Kamil Ernez ve Hüseyin Eren adlı 2 polislin, "Aysun Yüce ve Makbule Yüce adlı evli 2 kadını alıkoyması" ilçede olaylara neden oldu. 4 Haziran günü öğle saatlerinde polislerin görev yaptığı Merkez Karakolu önünde toplanan 200 kişilik bir grup, olayı protesto için gösteriye başladı. Göstericilerin sayısı kısa sürede 1000 kişiyi geçti. Sürekli tekbir getiren ve İslamcı sloganlar atan göstericiler daha sonra karakolu taşa tuttu, 2 polis aracını yaktı. Bu sırada karakoldan açılan ateş sonucunda Celalettin Akbaba adlı kişi boynundan vurularak yaralandı. Göstericilerin dağıtılmaması ve Elbistan'daki diğer polis karakolları ile devlete ait binaların tahrip edilmeye başlanması üzerine saat 19.00'dan itibaren sokağa çıkma yasağı ilan edilerek askeri birlikler devreye sokuldu. Ancak buna karşın olaylar yatışmadı ve 5 Haziran günü saat 04.00'e kadar devam etti. Elbistan'daki gerginlik ve gösteriler daha sonra da sürdü. 5 Haziran gecesi karakol önünde toplanan 200 kişilik bir grup, karakolu taşa tuttu ve molotof kokteyli attı. Molotof kokteylinin çıkardığı yangın büyümeden söndürüldü. Göstericilerin dağıtılmaması üzerine güvenlik görevlileri tarafından zaman zaman ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda Erhan Ölker (12), Cemal Keleşoğlu (19) ve Mevlüt Garipoğlu adlı 3 kişi vurularak yaralandı. Yaralananlardan birinin dayısı olan Hikmet Soysal adlı kişi de kalp krizi geçirerek öldü. İlçedeki olaylar sabaha kadar sürdü. Bu arada olaylarda sorumluluğu bulunan Elbistan Emniyet Amiri Hüseyin Can ile Hüseyin Eren ve Kamil Ernez adlı polisler tutuklandı, Maraş Emniyet Müdürü Tezcan Özkanlı görevinden alındı. Ayrıca Aysun Yüce ve Makbule Yüce hakkında da eşlerinin şikayeti üzerine tutuklama kararı verildi. Kadınlar hakkındaki tutuklama kararı kısa süre sonra kaldırıldı. Tutuklu 3 polis ile Aysun

Yüce ve Makbule Yüce'nin yargılanmasına 29 Haziran günü Elbistan Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşma sonunda sanıklardan, Hüseyin Can tahliye edildi, Hüseyin Eren ve Kamil Ernez'in tahliye istekleri ise kabul edilmedi. Kamil Ernez ve Hüseyin Eren (*) 17 Temmuz günü yapılan duruşmada tahliye oldu.

d)- Gazi mahallesi olayları

İstanbul'un Gaziosmanpaşa ilçesi Gazi mahallesi İsmetpaşa Caddesi üzerinde bulunan, Aleviler ile sol görüşlü kişilerin gittiği kahvehaneler 12 Mart gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından kurşunlandı. Saat 21.00 sıralarında gasp ettikleri bir taksi ile İsmetpaşa Caddesi'ne gelen kimliği belirsiz kişiler, 4 kahvehane ile bir pastaneye otomatik silahlarla ateş açtı. 3-4 dakika devam eden ateş sonucunda, kahvehanelerden birinde bulunan Halil Kaya (61) adlı kişi öldü, 5'i ağır 19 kişi yaralandı. Saldırganların bindiği taksi olaydan hemen sonra, kurşunlanan mekanların 500 metre kadar uzağında yakılmış olarak bulundu. Saldırganların, taksinin şoförü Mesut Efe'yi de öldürdükleri ortaya çıktı. Saldırıda yaralananların adları şöyle:

"Adem Güler, Barış Işık, Zeki İnce, Mahmut Altıntaş, Hüseyin Bozoklu, Mehmet Şahin, Mehmet Canpolat, Rıza Balta, Dursun Bozoklu, Süleyman Yaşar, Murteza Güler, Hasan Bozoklu, Tahsin Düzgün, Kamuran Sönmez, Aslan Bozoklu, Mahir Şahin, Suna Bayraktar, Huriye Aldeve ve Cengiz Çakmak."

Silahlı saldırı büyük tepki uyandırdı. Olaydan hemen sonra İsmetpaşa Caddesi'nde toplanan binlerce kişi, "Faşizme karşı omuz omuza", "Faşist-polis elele", "İnsanlık onuru işkenceyi yenecek" gibi sloganlar atarak yürüyüşe geçti. "Saldırımın polis desteği altında gerçekleştirildiğini" bildiren topluluk, daha sonra bölgede bulunan Gazi Polis Karakolu'nu taşlamaya başladı. Göstericiler, polislerin ateş açması sonucunda karakol civarından uzaklaştırıldı. Ateş açılması üzerine daha da öfkelenen topluluk, gösteriyi sabaha kadar sürdürdü. Bu arada göstericilerle polis arasında çatışmalar çıktı, çok sayıda işyeri ve araç tahrip edildi. Saldırı üzerine İstanbul'un Okmeydanı ve Alibeyköy semtlerinde de gösteriler yapıldı. Olaylar, saat 02.30'dan itibaren polislerin, göstericilerin üzerine ateş açması üzerine daha kanlı bir hal aldı. Göstericilerle polis arasındaki taşlı-sopalı-silahlı çatışmalar sabah saat 06.00'ya kadar devam etti. Bir kişinin öldüğü, 11'i polis 50'den fazla kişinin yaralandığı olaylar bu saatten itibaren büyük ölçüde durdu, ancak, mahallede barikatlar kurulmaya başlandı.

13 Mart günü saat 10.30 sıralarında yeniden Gazi Polis Karakolu'na doğru yürüyüşe geçen binlerce kişi, önce havaya daha sonra da topluluğa ateş açan polisler tarafından durdurulmak istendi. Açılan yayılım ateşe karşın karakolun 200 metre yakınına kadar gelen göstericiler, taş, sopa ve molotof kokteylleriyle polisler karşılık verdi. 70-80 kişilik bir grup ise demir parmaklıkları aşarak karakol bahçesine girdi. Bahçeye girenler polislerin ateş açması üzerine geri çekildi. Bu sırada Alibeyköy'de toplanan 2-3 bin kişilik bir topluluk, Yeşilpınar mahallesi üzerinden Gazi Polis Karakolu yakınlarına geldi. Bu grup ilerlerken yol üzerinde

(*) Hüseyin Eren tahliye olduktan sonra Makbule Yüce ile birlikte Elbistan'ı terk ederek İstanbul'a yerleşti. Hüseyin Eren ve Makbule Yüce, 15 Eylül gecesi, Makbule Yüce'nin kardeşi Mete Öksüz (22) tarafından uyudukları sırada tabancayla vurularak öldürüldü. Mete Öksüz olaydan sonra polise teslim oldu. Hemen tutuklanan Mete Öksüz hakkında ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Mete Öksüz'ün yargılanmasına 28 Kasım günü başlandı. Bu arada Elbistan'da yayımlanan "Elbistan'ın Sesi" adlı yerel gazetenin 18 Eylül 1995 tarihli sayısında "Elbistan'ın Namusunu Temizlendi" başlığıyla bir yazı yazan Mehmet Göçer adlı gazeteci, halkı Mete Öksüz'e para yardımı yapmaya çağırdı. Yazının ardından, Mete Öksüz adına açılan banka hesaplarına çok sayıda kişi para yatırdı.

bulunan Yeşilpınar Ülkü Ocağı (MHP yanlısı gençlik kuruluşu) binasını taş ve sopalarla tahrip etti. Çatışma, Alibeyköy'den gelenlerin katılımıyla genişledi. Polisler de topluluk üzerine tekrar ateş etmeye başladı. 2 saati aşkın bir süre devam eden olay sırasında 3 kişi öldü, çok sayıda kişi yaralandı. Olayların yatışması üzerine göstericilerin temsilcilerinden oluşan 4 kişilik bir heyet, polis yetkilileri ile görüşerek İstanbul Valiliği'ne kadar yürüyüş yapmak için izin istedi. Göstericilerin bu isteği kabul edilmedi.

Gazi mahallesinde bir saatten fazla süren sessizlik saat 14.00 sıralarında yeniden bozuldu. Bu saatlerde, 12 Mart gecesi kahvehanelere yapılan silahlı saldırıda öldürülen Halil Kaya ve gösteriler sırasında vurulan Mehmet Gündüz'ün cenazeleri gömülmek üzere Gazi Mezarlığı'na doğru yola çıkarıldı. Cenazeyi mezarlığa götüren topluluk kısa süre içinde polis panzerleri tarafından dağıtılmak istendi. Bunun üzerine bölgede olaylar yeniden büyüdü. Yüzlerce polis, gösteri yapan ya da taş ve sopalarla direnişi sürdüren grupların üzerine yayılım ateş açmaya başladı. Bu andan itibaren olayların en kanlı bölümü yaşanmaya başladı. Çok sayıda kişi polis kurşunlarıyla vurularak öldü ya da yaralandı. Polislerin yakaladıklarını kıyasıya dövdükleri ve bazı yaralıları tekmeledikleri görüldü. Bu sırada bazı polis yetkilileri, telsizden "Kontrolde çıkan polisler var.", "Kimseyi durduramıyoruz, emir dinlemiyorlar.", "Olaylar daha da büyüyecek." gibi anonslar yaptılar.

Kalabalığın dağılmaması ve polisin uyguladığı şiddetin doruğa çıkması üzerine bölgeye 5 bin kişilik bir tugay sevk edildi. Saat 16.00'dan itibaren Gaziosmanpaşa'nın Gazi, Zübeyde ve Esentepe mahallelerinde sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Sokağa çıkma yasağının başlamasıyla birlikte bölgedeki caddelerin kontrolü askerlerin eline geçti. Ayrıca polislerin büyük çoğunluğu geri çekildi. Ancak silah sesleri ve küçük çaplı çatışmalar hava kararana kadar devam etti. Havanın kararmasıyla birlikte ortam sakinleşti. Gündüz yapılan gösterilere katılanlar da sokak aralarına ve evlere çekilerek beklemeye başladı. Bölgedeki bir ibadethanenin (Cemevi) önünde de 600-700 kişilik bir grup dağılmayarak bekleyişini sürdürdü. Bölgede yeni barikatlar oluşturuldu. Bu arada hava karardıktan sonra İstanbul'un Tuzla ve Ümraniye bölgelerinde kalabalık gruplar tarafından olayları protesto için gösteriler yapıldı.

Gazi mahallesi 14 Mart gününü sakin geçirdi. Sokağa çıkma yasağının gün boyu devam ettiği bölgede, Cemevi önünde toplanan grup çeşitli sloganlar atarak bekleyişini sürdürdü. Ayrıca Gazi mahallesinin bir bölümünde yeni barikatlar kurularak polis müdahalesine karşı önlem alındı. Barikatların arkasında 40-50 kişilik gruplar oluştu. Barikatların kaldırılması ve topluluğun dağılması için askeri yetkililerin ve Alevi derneklerinin yöneticilerinin yaptığı girişimlerden sonuç alınmadı. Gündüz saatlerini sakin geçiren bölge, hava karardıktan sonra yeni olaylara sahne oldu. Saat 20.30 sıralarında Gaziosmanpaşa'nın sokağa çıkma yasağı uygulanmayan Fatih mahallesinde, yoldan geçen bir otomobile kimliği belirsiz kişiler tarafından molotof kokteyli atıldı. Olayda Şefika Sevi adlı kadın yanarak öldü, Mehmet Sevi (54), Cemal Sevimlikurt (24) ve Gülistan Sevimlikurt adlı 3 kişi yaralandı. (Gülistan Sevimlikurt, tedavi gördüğü hastanede 19 Mart günü öldü.)

Polis tarafından öldürülenlerden Dilek Sevinç, Sezgin Ergin, Fadime Bingöl, Hasan Gürgen, Zeynep Poyraz ve Hasan Ersüzen 15 Mart günü Gazi mahallesinde düzenlenen törenden sonra toprağa verildi. Binlerce kişinin katıldığı cenaze töreni olaysız sona erdi. Cenaze töreni sonrasında mahalledeki barikatlar kaldırıldı ve bölgede yaklaşık 48 saat süren direniş sona erdi. Ardından Cemevi ile bazı evlerde bulunan ve o ana kadar İstanbul Tabip Odası'nın gönderdiği doktorlar tarafından tedavi edilmeye çalışılan yaralılar hastanelere sevk edilmeye başlandı. Direnişin bitmesi üzerine sokağa çıkma yasağı da 16 Mart sabahı saat 06.00'dan

itibaren kaldırıldı. Gazi mahallesindeki olaylar sırasında öldürülenlerden Reis Kopal ve Mümtaz Kaya 16 Mart günü İstanbul'un Alibeyköy semtinde, Dinçer Yılmaz da Tokat'ta toprağa verildi. Cenaze törenleri olaysız sona erdi.

Olaylar nedeniyle Gaziosmanpaşa Emniyet Müdürü Mehmedhan Tokuş (*) görevden alındı. Gazi Polis Karakolu'ndaki tüm polisler değiştirildi. 16 Mart günü bir açıklama yapan dönemin Hükümet Sözcüsü Yıldırım Aktuna, Gazi mahallesindeki olaylar sırasında polislerin verilen emirlere aykırı davranarak göstericilerin üzerine ateş açtığını söyledi. Yıldırım Aktuna, Gaziosmanpaşa Emniyet Müdürü Mehmedhan Tokuş ile Gazi Karakolu'ndaki tüm polislerin değiştirildiğini doğruladı. Mehmedhan Tokuş, 1996 yılında İstanbul'un Beykoz ilçesine emniyet müdürü olarak atandı.

Gazi mahallesindeki olaylarda 15'i gösteriler sırasında polisin açtığı ateş sonucunda olmak üzere 19 kişi yaşamını yitirdi. Büyük bir bölümü kurşun yarası alan ve 150 kadarı hastanede tedavi gören 300'e yakın kişi yaralandı. Yaralılarından 30'unun polis, 7'sinin de asker olduğu açıklandı. Olaylar sırasında öldürülen ve yaralananların (hastanelerde tedavi gören) adları ile öldürülenlere yapılan otopsilerin sonuçları şöyle:

ÖLENLER

"Halil Kaya (kahvehanelere yapılan saldırıda öldü), Mesut Efe (kahvehanelere yapılan saldırıda kullanılan aracın şoförü), Mehmet Gündüz, Reis Kopal, Zeynep Poyraz, Mümtaz Kaya, Ali Yıldırım, Fadime Bingöl, Sezgin Engin, Fevzi Tunç, Hasan Sel, Dilek Sevinç, Dinçer Yılmaz, Hasan Ersüren, Hasan Gürgen, Hüseyin Bilal, Mehmet Özgür, Şefika Sevi (Molotofkokteyli atılan araçta yanarak öldü.) ve Gülistan Sevimlikurt (Molotofkokteyli atılan araçta yanarak öldü.)"

OTOPSİ RAPORLARI

Mehmet Gündüz: Başa isabet eden öldürücü nitelikte tek kurşun. Atış uzak mesafeden, üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı. Ölüm nedeni, ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kafatası kırığı ile beyin dokusu harabiyeti ve beyin kanaması.

(*) Mehmedhan Tokuş, adı çok sayıda işkence olayına karışan biriydi. Mehmedhan Tokuş, görev yaptığı tüm birimlerde "işkence yapma ve adam öldürme" suçlamalarıyla yargılandı ve soruşturmayla uğradı. Kırşehir'de görev yaptığı sırada 25 Ağustos 1975 tarihinde Kemal Köksal ve Mehmet Karakaya adlı kişilere işkence yapan Mehmedhan Tokuş, yargılandığı Kırşehir Asliye Ceza Mahkemesi'nde 2 Kasım 1982 tarihinde 2 ay 15 gün hapis cezasına mahkum oldu. 1989 yılında da "hırsızlık yaptığı" iddiasıyla gözaltına alınan Neriman Papiş adlı kadını "işkenceyle öldürmek" suçundan yargılanan Mehmedhan Tokuş hakkında delil yetersizliğinden beraat kararı verildi. Mehmedhan Tokuş, görev yaptığı Vize'de Seyfi Meriç adlı solcu öğrenciyi arkadaşan vurarak yaraladığı, Çorlu'da Vefalı Hikmet isimli bir kişiyi polis otosuyla çarparak öldürdüğü için soruşturmayla uğradı. Mehmedhan Tokuş, kaza sırasında "sarhoş" olduğu için kıdem indirme cezası aldı. Mehmedhan Tokuş'un adı Gazi Polis Karakolu'nda simitçi Bayram Duran'ın işkencede öldürüldüğü iddiasıyla açılan soruşturmada gündeme geldi. CHP Tekirdağ eski Milletvekili Yılmaz Alpaslan, yakından tanıdığı Mehmedhan Tokuş için "MHP'nin hayramıdır. Vize'de solcu bir gencin öldürülmesine adı karışınca Çorlu'ya tayin edildi. Çorlu'da halka yaptığı eziyetle adını duyurdu. Aldığı cezalarla memuriyetten atılması gerekirdi." dedi. Mehmedhan Tokuş'un Artvin'de görev yaptığı dönemde ilişkin izlenimlerini anlatan o dönemin CHP Artvin İl Başkanı Ayhan Arıfağaoğlu da "Kendi görüşünden olmayan herkesi düşman olarak görürdü. Gaziosmanpaşa olaylarında onun adını görünce, işin bu kadar büyüdüğüne hiç şaşırmadım. 1979 yılında Artvin huzurlu bir yerd. Ancak Mehmedhan Tokuş gelince huzurumuz birden bozuldu. Neyse ki çok kısa süre görev yaptı. O zaman ki valimiz sağduyulu bir insandı, gerçeği gördü ve tayinini çıkarttırdı." şeklinde bilgiler verdi.

Mesut Efe: Baş, ense, omuz, kol, boyun ve dil ucunda 7 adet mermi giriş deliği ve 1 adet mermi sıyrığı. Atışlar uzak mesafeden. Vücutta 2 mermi çekirdeği bulundu. Ölüm nedeni, mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı büyük damar delinmesinden gelişen iç kanama.

Reis Kopal: Bel bölgesine isabet eden tek kurşun. Ölümcül nitelikteki kurşun bitişik atış mesafesi dışından atılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı. Ölüm nedeni, ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı iç organ yırtılmasından gelişen iç kanama.

Zeynep Poyraz: Sırt bölgesine isabet eden tek kurşun. Atış, bitişik atış mesafesi dışından yapılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı. Ölüm nedeni, ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı iç organ delinmesinden gelişen iç kanama.

Mümtaz Kaya: Başta bir mermi giriş deliği. Öldürücü nitelikteki tek kurşun uzak mesafeden atılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı. Ölüm nedeni, ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kafatası kırığı, beyin dokusu harabiyeti ve beyin kanaması.

Ali Yıldırım: Göğüse isabet eden tek kurşun. Atış, bitişik atış mesafesi dışından yapılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı. Ölüm nedeni, ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı iç organ delinmesinden kaynaklanan iç kanama.

Fadime Bingöl: Dudak bölgesine isabet eden tek kurşun. Uyluk bölgesinde darp izi. Vücutta bir mermi çekirdeği bulundu. Atış uzak mesafeden. Ölüm nedeni, mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı boyun ve omur kırıkları ile büyük damar delinmesinden gelişen kanama.

Sezgin Engin: Sol bacakta ve karın altında 2 mermi. Öldürücü nitelikte iki kurşun bitişik atış mesafesi dışından atılmış. Vücutta 2 mermi çekirdeği bulundu. Ölüm nedeni, mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı büyük damar delinmesinden gelişen iç ve dış kanama.

Fevzi Tunç: Karın bölgesine isabet eden tek kurşun. Öldürücü nitelikteki kurşun bitişik atış mesafesi dışından atılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı. Ölüm nedeni, mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı iç organ ve damar yırtılması nedeniyle iç kanama.

Dilek Sevinç: Göğüs omuruna isabet eden tek kurşun. Öldürücü nitelikteki kurşun bitişik atış mesafesi dışından atılmış. Vücutta darpa bağlı çok sayıda travmatik yara görüldü. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı. Ölüm nedeni, ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kaburga kırığı ile iç organ ve büyük damar delinmesinden gelişen iç kanama.

Dinçer Yılmaz: Sırt bölgesine isabet eden tek kurşun. Öldürücü nitelikteki kurşun bitişik atış mesafesi dışından atılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı. Ölüm nedeni, ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı iç organ delinmesinden gelişen iç kanama.

Hasan Sel: Omuz ve boyuna isabet eden 3 kurşun. Omuzdaki kurşun öldürücü nitelikte ve bitişik atış mesafesi dışından atılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı. Ölüm nedeni, ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kaburga ve omur kırığı ile iç organ delinmesinden gelişen iç kanama.

Halil Kaya: Başın arka bölgesine isabet eden tek kurşun. Öldürücü nitelikteki kurşun, uzak atış mesafesinden atılmış. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı. Ölüm nedeni, mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı kafatası kırıkları ile beyin doku harabiyeti ve kanaması.

YARALILAR

İstanbul Tıp Fakültesi Hastanesi: (toplam 24) Binali Rençber, Mustafa Çil (er), Kahraman Güngördü (ağır), Bayram Ali Yalçın (Interstar kameramanı), Cemalettin Var, Hasan Hersize, Turgut Pehlivan (Küçükköy Emniyet Amiri), Ali Karabulut, Kazım Bagan, Hüseyin Var, Erhan Şimşek, Kemal Danış (er), Çakman Celil (polis), Doğan Var, Mustafa Arslan, Celal Kaya, Ahmet Demir, Kemal Yeşiltepe, İdris Şahinbaş, Zeynep Akgün, Ali Sanlı, Refik Günel (polis), Murat Polat (polis) ve Lokman Çelik (polis).

Haseki Hastanesi: (toplam 50) Bayram Arslan, İsmail Ay, Bülent Çoban, Ali Rıza Binici, Orhan Eker, Yücel Bağrıyanık, Aysel Bülbül, Memduha Uslu, Abdullah Karşıyaka, Mediha Karamehmetoğlu, Halil Öztürk, İbrahim Kılıç, Uğur Bahadır, Derviş Özkan, Mevlüt Kara, Metin Ayyıldız, Eren Oymak, Bayram Bektaş, Mustafa Erdoğan, Yasin Kendigelen, Doğan Yıldırım, Murat Bilgin, Barış Kılıç, Esmagül Kutlu, Mustafa Yavuz, Mülazım Başçı, Levent Kayalar, Hüseyin Polat, Emrah Kılıç, Kazım Ocak, Orhan Moroğlu, Zeki Genç, Yusuf Selesek, Mehmet Adıgüzel, Mustafa Yavuz, Emrah Bingöl, Hüseyin Aytac, Bekir Kurt, Musaf Kaya, Demir Arslan, Cafer Gülen, Sinan Yiğit, İsmail Şahan (polis), Turan Yıldırım, Kamuran Sönmez, Haluk Özdemir, Dilek Şahin, Merve Yetkin, İmran Kırır ve Kemal Yüksektepe.

Okmeydanı SSK Hastanesi: (toplam 33) Mehmet Kırmızıgül, Muhteşem Celep, Gökhan Çınar, Rıza Akyürek, Muzaffer Korkutan, Süleyman Menoğlu, Ender Yıldırım, Musa Çimen, İsmail Yurtseven (Yüksel), Yücel Yılmaz, Kemal Kayadibi, Salih Çetin, Murat Özdek, Nihat Şimşek, Aykut Çiftçi, Şahin Çetin, Sedat Akçelik, Fatma Kılıç, Osman Çukurlu, Mustafa Yılmaz, Ercan Kabakçıoğlu, Metin Dilmen, Sevim Yıldırım, Gülçiçek Aybey, Cafer Kılıç, Makbule Yaradan, Nazife Yenik, Miyase Özkan, Turan Koç, Niyazi Özgen, Zeynel Çılgin, Hüsnüye Güreñ ve Aziz adlı kişi.

Özel Gaziosmanpaşa Hastanesi: (toplam 32) Barış Aktaş, Mustafa Aslan, Murat Kılıç, Hıfzullah Kıpçak, Haydar (Nuri) Altun, Hasan Çetin, Süleyman Ünal (polis), Mehmet Emin Ertuğrul (er), Mehmet Canpolat, Hüseyin Bozkurt, Mehmet Şahin, Ali Sever (er), Bülent Yüzdaş, Songül Şil, Başaran Aydoğdu, Sadık Ozan, Murat Bozdemir, Şengül Yanmaz, Ali Rıza Aktaş, Beşer Keklik, Gül Karakaş, Murat Dumlupınar, Haydar Balci, Hıdır Korkmaz, Emel Öztürk, Nurten Korkutan, Vedat Ulusoy (polis), Murat Uçar (er), Murat Danacı (polis), Gülizar Aktan, Murat Bilgili ve Bahar Kılıç Gedik.

Vakıf Gureba Hastanesi: (toplam 6) Yılmaz Karagöz, Eylem Şimşek, Hayri Kılıç, Ahmet Öner, Barış Akbaş ve Erkan Demir.

Özel Hayat Hastanesi: (toplam 8) Kemal Yerlikaya, Cumali Bölükçiray, Nail Yetiş (polis), Hasan Yıldırım (Meydan gazetesi muhabiri), Ahmet Özgün (polis), Ziya Akmeşe (polis), Osman Algül ve İlhan Aykın (Meydan gazetesi muhabiri).

Diğer yaralıları: (toplam 18) Refik Günel (polis), Mehmet Ali Çelik (polis), Servet Esnek (polis), Cemal Yıldırım (emniyet amiri-Gülsuyu olayları sırasında), Rıza Özkan, Mehmet Koç, Abdullah Kıpçak (polis), Abdülmecit Akşit (polis), Memiş Çakmak (polis), Selahattin Yılmaz (polis), Sinan Demir, İsa Kirim (polis), Zeki İnci, Süleyman Kaya, Alaattin Köş, Leyla Kaya, Hakkı Güneş ve Süleyman Yaşar.

TANIK ANLATIMLARI

Uğur Cankocak: (Cumhuriyet - 15 Mart 1995) 13 Mart günü saat 15.00 civarında Alibeyköy Cemevi'ne gittim. Orada arkadaşlarla konuştum. Cemevi'nde bulunan iki yaşlı dede, "Bizimle gelin." dediler. Onlar bir arabayla öndeydi. Biz de arabayla onları izleyerek ara sokaklara girdik ve Pir Sultan Abdal Cemevi'ne geldik. Halkla konuşup sakin olmalarını istedik. Bu insanlar da "Tamam bize yol gösterin, ne yapacağımızı söyleyin." dediler. Ben de onlara; "Oturun karşılık vermeyin. Polise taş atmayın. Gençleri geri çekin." dedim. "Gel o zaman hali gör." dediler. Beni aldılar ve çatışma mahalline doğru gittik. Polis yayılım ateşi açıyordu. Bu ateşin karşısında "Oturdüğümüz zaman ne oluruz?" diye sordular. Kurşunlar vızır vızır kafamın üstünden geçiyordu. Diyecek bir sözüm kalmamıştı. Ancak "Daha fazla ölü vermemek lazım." dedim. Dedelerle birlikte, yüksek rütbeli bir polis veya askere yaklaşıp ateşin durdurulmasını sağlamaya karar verdik.

Dedelerle beraber polise doğru gidince bize ateş açtılar. Ara sokağa kaçmak zorunda kaldık. O sırada gördüğüm manzara şu idi: Tepede helikopter, önde panzerler, arkada ise polis. Helikopter tepeden yönlendiriyor, panzerler yürüyor, polisler ateş ediyordu. Yüksekçe bir yerden seyrediyordum. O sırada yürüten polislerin arka sırasından üç polis ayrıldı. Bir sokağa girdiler ve tabanca sesleri duydum. "Eyyvah öldürüyorlar." diye bağırdılar. Polisler, ara sokaktan çıkıp tekrar sraya girdiler. O sokağa koştuk, gerçekten 25 yaşlarında bir kişi yerde yatıyordu. Evinin kapısına çıkmış bir kadın, başındaki başörtüyü çıkarttı ve gencin yarasına sardı. Ambulans bulundu. 3 doktor ve hemşire geldi. Gencin kalbi durmuştu. Masaj yapıp, 10 dakika uğraşarak genci hayata döndürdüler.

Nevzat Altun: (Gazi Mahallesi Muhtarı / Milliyet - 15 Mart 1995) Akşam saat 20.30 sıralarında eve geldim. Saldırının yapıldığı kahvehaneye bürom çok yakın. Cemevi'nin altındaki Doğu Kahvehanesi tarandıktan sonra silah sesleri sürdü. Zaten hemen her gece silah sesi bizim oralardan eksik olmaz. Gazi mahallesi geçmiş itibarıyla siyasi düşüncelerin egemen olduğu bir yer. Dört kahvehanenin birden taranması insanların yarasına parmak basmak gibi oldu. Gazi Karakolu'nda bundan bir süre önce bir simitçi ölü bulunmuştu. Onun için karakola gidildi, protesto edildi ve geri dönüldü. Karakoldan üçyüz metre ilerde, taksi durağında bir insan vuruldu. (*) Halktaki kanı, bunları polisin koruduğu yolunda. Şimdi dört kahvehaneyi tararsanız, elbette halk bunu kendisine yapılmış saldırı olarak götür ve sokağa dökülür.

İlk saldırıda Halil Kaya öldü. Biz kendisine yardım ediyor, Cemevi'nde bakıyorduk. Bu vatandaş vurulduktan sonra gece Gaziosmanpaşa Kaymakamlığı'na gittik. Vali, Emniyet Müdür Yardımcıları Mehmet Çağlar ve Hüseyin Kocadağ ile vali yardımcılar oradaydılar. "Biz bu cenazeyi kaldıracız. Cenazeyi sağlıklı bir şekilde sevk edelim, polis olmasın. Polisi tahrik eden insanlar olur, polis de ateş eder." dedik. Bize "Kesinlikle polis olmayacak. Şiz güvenli bir şekilde cenazenizi kaldırın." karşılığını verdiler. Biz sabaha karşı saat 04.15 sıralarında bunu konuşurken, bir polis panzeri barikatları aşarak Cemevi'ne saldırmış. Toplanan halk galeyana gelmiş. Cemevi'nin önünde bir kişi daha vurulmuş. Biz konuşmaya gidiyoruz, ölü sayısı üçe çıkıyor.

Bu gelişmeler üzerine Vali bize, halkın galeyana gelmesini önlemek için iki kişinin gömülmesini önerdi. Bunu halka anlatamayacağımızı söyledik. Ardından cenazeleri Cemevi'nin önüne götürdük. Cenazeleri Gazi mahallesine götürdüğümüzde saat 13.30 idi. Cenazeleri uzak bir yerde tuttuk, insanların nabzına baktık. Sonra cenaze arabasının geçebilmesi için barikatı açtık. Binlerce insan vardı. Mezarlık 700 metre ilerde zaten, yürütmek istedik. Biz kortej oluştururken iki panzer geldi. Havadaki helikopter, barikatın açıldığını bildirdi; panzerler halkın arasına daldı. Olayın duyulması üzerine çevre ilçelerden Gazi mahallesine insanlar akın etti. Dışarıdan 5 bine yakın insan geldi. 500 kişilik bir dinamik kadro çok sayıda insanı harekete geçirebilir. Gazi mahallesinde yaşanan olaylar organize değildir. Silahlı saldırıyı yapanları bulma görevi devlete aittir. Ben çakıyla bile sokakta dolaşamıyorsam, otomatik silahla dolaşanları ortaya çıkarmak devletin görevidir. Toplum psikolojisiyle insanlar bir anda ortaya çıktı. Bizim oralar küçük yerdir, birinin başına bir şey geldi mi hemen duyulur. İnsanlar birbirine yarduma koşar.

Hayri Kozakçıoğlu: (Dönemin İstanbul Valisi / Hürriyet - 17 Mart 1995) İki büyük tuzağı önledik. Cenaze sırasında 2 bin kişilik bir grup cenazeyi bırakıp aksi istikamette yürü-

(*) Burada, Bayram Duran adlı bir simitçinin gözaltında tutulduğu Gazi Polis Karakolu'nda 16 Ekim 1994 tarihinde ölmesi üzerine yaşanan gelişmeler anlatılmaktadır.

meye başladı. Amaçları barikatı aşıp, Gaziosmanpaşa'ya yayılmaktı. Başarsalardı Türkiye kana bulanırdı. Ama asıl tuzak Cemevi'nde kuruldu. Militan grup Cemevi önünde barikat kurdu, içeriye patlayıcı madde taşıdı. Cemevi'ni patlatacaklardı. Amaçları güvenlik güçlerini Cemevi'ne saldırtmak, çatışma çıkarmaktı. Sonra Türkiye'ye ve dünyaya "Alevi katliamı var, dini mekanlarımızı yıkıyorlar." propagandası yapacaklardı. Bu tuzağa düşmedik. Bazıları "Neden gözyaşartıcı bomba kullanılmadı?" diye soruyor. Cevabı çok basit. Elimizde gaz maskesi yok ki gaz kullanalım. Önümüzde asker vardı. Onların da maskesi yoktu. Bu durumda nasıl gözyaşartıcı bomba kullanacaktık? Kullansaydık bu defa asker de, karşıdaki de kaçışmaya başlayacak, iyice birbirine girecekti. Bunun sonucunda çok kan dökülürdü.

Polise kesinlikle ateş açılmaması talimatı verilmişti. Ama burada da oyun var. Çocuklar (polisler kastediliyor) çekile çekile karakol önüne kadar geldiler. Karakol da devletin binası. Artık kaçacak delikleri kalmadı. Bu çocukların büyük bölümü askerlik yapmamış, bir yıllık eğitimle gelmiş genç polisler. Olaylar sırasında 30 polis yaralandı, 6'sı kurşunla yaralı. Polise ateş açan militanların bazıları halka da ateş açtı. İki görgü tanığı var. Bunlardan birini Valiliğe çağırıp dinledim. Kendisini vuranın kesinlikle polis olamayacağını söylüyor. Yürüyüşe katılmış. Ateş açılınca duvarın kenarına ilişmiş. Önünde bir kadın vurulmuş. Onu duvarın arkasına çekerken, omuzu dışarda kalınca vurulmuş. "Polis benden 500-700 metre uzaktaydı. Beni polisin vurmuş olması mümkün değil. Yandaki binadan ateş açıldı." diyor. Olaylar sırasında gazeteciler, televizyon kameraları hep polisin arka tarafında yer alıyor. Dolayısıyla ateş açan polisi görüyor ama karşı taraftan ateş açanları görmüyor.

Cumhuriyet gazetesinin 9 Nisan 1995 tarihli sayısında yayımlanan "ABD Medyasının Kehaneti" başlıklı yazıda da Gazi olaylarıyla ilgili olarak ilginç iddialara yer verildi. Zafer Aknar, Ayşe Yıldırım ve Ahmet Şık imzasıyla yayımlanan söz konusu yazı aynen şöyle:

Gazi Mahallesi'nde 12 Mart gecesi başlayan olaylar ve 13 Mart günü yaşanan dehşet saatleri... Ardından Ümraniye'deki protesto gösterileri... Sonuç 23 ölü, yüzlerce yaralı... Aslında toplu ölümlere alışmıştık; trafik kazalarında, faili meçhul cinayetlerde, maden göçüklerinde, bombalı terör eylemlerinde, hep topluca ölüyorduk! Tek tek ölümlerin özlemediği günleri yaşıyorduk. Ancak Gazi Mahallesi ve Ümraniye'de yaşanan olayların bir farkı vardı: ülkemizde milat öncesi ve sonrası gibi söylenen 12 Eylül öncesi günlere (mi) dönüyorduk?..

Görüntü aynıydı, Çorum, Maraş, Sivas... Kısa bir film gibi gözümüzün önünden gelip geçti. Arşivler tarandı, ölü sayıları çıkartıldı. Senaryolar, demeçler, suçlamalar, tarih farkı dışında birbirine benziyordu. Hiç kimsenin suçu yoktu! Ancak olaylar kolay geçirilecek gibi değildi. Bu kez fitil Türkiye'nin en büyük kentinde, İstanbul'da ateşlenmişti. 12 Mart gecesine, yani dört kahvehane ve bir pastahanenin tarandığı o cehennem gecesine gelmeden önce, 1995 yılında yaşanan gelişmeleri kısaca hatırlayalım.

Yeni yıla, her zamanki gibi umutlu girmiştik. Üstelik 1995 yılını, Birleşmiş Milletler, "Hoşgörü Yılı" olarak ilan etmişti. Hem de Türkiye'nin önerisiyle. Beklentimiz hoşgörüyle sınırlı değildi; Gümrük Birliği'nin kapıları da Türkiye'ye açılmak üzereydi. Her şey yolunda gibiydi. Şubat ayı içinde, beklenmedik olaylar gündemimize girdi; üniversitelerde kıpırdanmalar başlamıştı. Ülkücü-devrimci öğrencilerin çatışması gazete manşellerini süslüyordu. Satırlı, bıçaklı, taşlı, sopalı kavgalar; barikatlar, işgaller, rehin almalar... Birileri üniversitelere çomak mı sokmuştu?..

Olaylar Mart ayı başına kadar devam etti. Gözler 6 Mart günü Brüksel'de yapılacak Avrupa Birliği-Türkiye Ortaklık Konseyi toplantısına çevrildi. Ertesi gün, ucuz otomobil ala-

cağımız için milletçe sevince boğulmuştuk. Gümrük Birliği Anlaşması imzalanmıştı. Ancak asıl iş bundan sonra başlıyordu. Yeni yasalar tartışılıyor, toplum, "istemezükçüler" ile "isterükçüler" arasındaki kavgayı keyifle izliyordu. Medya, Gümrük Birliği sarhoşluğuna yakalanmıştı. Fakat bizden aşırı uzakta bir yerlerde, yani Amerika'da gündem Türkiye'ydi, ama tartışılan konu başkaydı.

Biz Gümrük Birliği ile uğraşırken ABD medyası, Nostradamus'u kışkırtacak kehanetlerde bulunuyordu. İlk kehanet CNN televizyonunda yayımlandı. Bu kehanete Türkiye'deki bazı köşe yazarları da değindi. Ancak 12 Mart'a kadar kimse bu değerlendirmeleri dikkate almadı. CNN'de yayımlanan bir programda, bir CIA görevlisine, programcı soruyordu: "Siz ajanlarınızı bir yere yığarsanız orası karışacak demektir. Söyleyin bakalım hangi ülke karışacak?" CIA görevlisi hiç tereddütsüz "Türkiye" diye yanıt veriyordu ve şöyle devam ediyordu: "Önümüzdeki dönemde dünyanın en çok karışacak ülkesi Türkiye'dir. Siz bunun hentiz farkında değilsiniz, ama şu anda Türkiye gizli servislerin ajandasında 1 numaraya yerleşmiştir."

Bu kehanet Şubat ayı içinde CNN'de yapılıyordu. Mart ayı başında The New York Times gazetesinde John Darnton imzalı yazı ise kehanetten öte bir anlam taşıyordu. Darnton yazısında, özelle şunları yazıyordu: "...Türkiye 1923 yılından bu yana en ciddi dönüm noktasında; Batı karşısı irtica hareketi güçleniyor. Kıbrıs sorunu Türkiye'nin başına bela. Türk yetkililer büyük bir Alevi ayaklanmasından korkuyor..."

Aynı gün International Herald Tribune gazetesinde John Darnton'un yazısının özeti yayımlanıyordu. En ilginç yazı ise dünya iş çevrelerinin bir numaralı gazetesi The Wall Street Journal'de yer alıyordu. Peter Waldman imzalı yazıda ilginç görüşler ileri sürülüyordu: "Aleviler ve Sünniler Anadolu köylerinde yıllardır birbirleriyle çatışıyor. Türkiye nüfusunun üçte biri Alevi. Türkiye'de 20 milyon Alevi var. Atatürk'ün demir pençesi ve laiklik adı altında Aleviler sindirildi. Şimdi Alevilik tekrar uyanıyor. Eskiden kapalı perdeler ardında, evlerde gizli yapılan Alevi ayinleri açığa çıktı. Sünnilerin Refah Partisi'ne karşı kurulacak bir Alevi Partisi, iç savaş demektir..."

Ertuğrul Özkök, "Kitle, İletişim ve İktidar" adlı kitabının girişinde, gelecekte medyanın hızını şu sözcüklerle açıklıyordu: "Sayın seyirciler biraz sonra ABD Başkanı vurulacak ve bu suikasti canlı izleyeceksiniz..."

Bu görüş, kısa sürede geçerlilik kazanıyordu. Dünyayı küçük bir köye döndürdüren medya, çıkacak olayları önceden haber verme görevini de yerine getiriyordu. Peki bu tütümler nereden geliyordu? Merkezi Washington'da bulunan CIA'nın denetlediği Mediterranean Affairs Şirketi tarafından yılda dört kez yayımlanan Mediterranean Quarterly isimli derginin kış sayısı, bu soruya değişik bir boyut kazandırıyor. Dergide, Obrad Kesic imzalı yazıda özetle şu görüşler yer alıyordu:

"ABD Dışişleri Bakanı Warren Christopher 30 Eylül 1994 tarihinde Türkiye'ye, temel insan haklarına taahhüt ve sorumluluğuna karşın Kürt bölücülere karşı savaşı sürdürmemesi uyarısında bulundu. Bu olay Amerikan-Türk ilişkilerini belirsizliğe ve soğukluğa iten değişikliklerin yaşandığına dair işaretler veren bir dizi gelişmenin en açık şekilde kamuoyuna yansımış olanıdır..."

Türkiye'nin Kürtler ile olan sınırını sıkı denetim altına almasından önce, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Peter Tarnoff, Türk hükümetinin gittikçe ulusallaşan ve işbirliğinden uzaklaşan tutumundan dolayı, Washington'un duyduğu hoşnutsuzluğu belirten bir mesajı iletme üzere Ankara'ya gönderildi... Türk hükümeti bölgesel konularda genellikle Amerikan

çıkartlarına ters düşen bir şekilde, kendi yönünü tayin etmeyi sürdürdükçe, ABD ile Türkiye arasındaki ilişkiler bozulmaya devam edecektir. Çiller hükümeti, toprak kaybetmekten ve kontrol altına alınamayacak ulusal tepkiden çekindiği için, Kürt sorunu konusunda izlediği yolda bir değişiklik yapmaya isteksizdir. Uzlaşmaz tutum, Türkiye'nin siyasi ve sosyal bunalımlarını arttırmayı sürdürecektir..."

Bizim dışımızdaki dünya bunları konuşurken, o meçhul el, neden Gazi Mahallesi'nde tetiği çekmişti?..

Gazetecilere saldırılar

Gazi mahallesindeki olayları izleyen gazeteciler de polislerin çeşitli saldırılarına maruz kaldı. Meydan gazetesi muhabirleri Hasan Yıldırım ve İhsan Aykın 13 Mart günü polisler tarafından cop ve tekmelerle dövülerek yaralandı. Hastanede tedavi altına alınan muhabirlerden Hasan Yıldırım, yaralı bir polis müdürünün fotoğrafını çektiği sırada 10 kadar polisin saldırısına uğradığını belirterek, "Tahta coplarla vücudumun her yerine vurmaya başladılar. Dayak, yere düştükten sonra da devam etti. Bir anda kan içinde kalmıştım. Bu sırada bir polis fotoğraf makinamı kırdı. Göstercilerin taş atmaya başlaması üzerine polisler beni bıraktılar. Ben de sürünerek oradan uzaklaştım." dedi. İhsan Aykın da, Hasan Yıldırım'ı hastaneye götürmek isterken Gazi mahallesi çıkışında yola barikat kuran polislerin saldırısına uğradığını belirterek, "Yaralı arkadaşımı hastaneye götürmek istediğimi söyledim. Bir anda bağırarak üzerime saldırdılar. Ellerinden zor kurtulup hastaneye ulaşabildik." diye konuştu.

13 Mart günü ayrıca ATV, Kanal D ve İnterstar (Bayram Ali Yalçın) televizyonlarının birer kameramanı polisler tarafından dövüldü. Gazi mahallesindeki olaylar sırasında öldürülen Mümtaz Kaya ve Reis Kopal için 15 Mart günü İstanbul Alibeyköy'de düzenlenen cenaze töreni sırasında da Akşam gazetesi muhabirlerinden Önder Şişoğlu, törene katılan bazı kişilerin saldırısına uğradı. 13 Mart günü sivil polislerin saldırısına uğrayan ve sol bacağına vurulan demir çubuk nedeniyle yaralanan Söz dergisi muhabiri Hacer Yıldırım'ın fotoğraf makinesi ve çantasına da el konuldu. Hacer Yıldırım, olayla ilgili olarak şunları söyledi:

"3 sivil polisin karşı sokaktan ellerinde silahlarla avlanmaya çıkmışçasına, eğilerek geldiklerini farkettim. Arkadaşlarıma 'Arkadan polisler geliyor.' dedim. Sonra yürümemizi hızlandırdık. Koşmadık, çünkü koştuğumuzda duraksamadan ateş edeceklerini biliyorduk. Bir evin önüne geldik, sığınmak için zili çaldık. Açmadılar... O sırada polisler bize yetişti. Polislerin en genç olanı silahını bize doğrulttu. Yüzlerinde kin vardı. Öldürmeye hazırdılar. Hiçbir şey umurlarında değildi. Gazeteci olduğumuzu söyledik. Gazetecilere küfretti. Ateş etmekten vazgeçti, ancak silahını indirmede. Fotoğraf makinamı aldı. Filmleri istedi. 'Filmler makinanın içinde.' dedim. İnanmadı. Öfkeyle, hakaret ederek sırtındaki çantayı tutup, küfrederek beni yanına çekti. Sonra hepsi vurmaya başladılar. Bir tanesi demir çubukla ayağıma vurdu, bir diğeri sırtıma. Bizlerden nefret ediyorlardı. Öldürmemek için kendilerini, zor tutuyorlardı. Kaçmaya başladık. Arkadaşımız Evrim geride kalmıştı. Evrim'i dövüyorlardı. Hiçbir şey yapamıyorduk. Yerde tekmeliyorlardı. Sonra onu da bıraktılar."

Ankara'da yayın yapan Mozaik, Çağdaş, Arkadaş, Çankaya ve İmaj adlı yerel radyo istasyonları Gazi mahallesindeki olayları kamuoyuna yansıtsın biçimleri nedeniyle polis baskısına maruz kaldı. 14 Mart günü radyo merkezlerine giden polis yetkilileri, radyo çalışanlarını tehdit ederek, "haberlerin polis onayından geçirilmeden yayımlanmamasını" istediler. Ayrıca radyoların sorumlularından Deran Ata (Mozaik Radyo), Erdinç Özatan (Çağdaş Radyo) ve Cumhuriyet Buyuran (İmaj Radyo), Siyasi Polis Merkezi'ne götürülerek bir süre gözaltında

tutuldu. (*) Olayları veriş biçimleri nedeniyle Kanal D ve HBB adlı özel televizyon kuruluşlarına da Radyo Televizyon Yüksek Kurulu (RTÜK) tarafından uyarı cezası verildi. RTÜK tarafından 13 Mart günü yapılan açıklamada, söz konusu televizyonların, “olaylara ilişkin haberlerde toplumda nefret duyguları oluşturacak” nitelikte yayın yaptıkları öne sürüldü. RTÜK, Mersin’de yayın yapan Aktif Radyo, Alternatif Radyo ve Şok Radyo ile İstanbul’da yayın yapan Ulusal Radyo ve Radyo Umut’a da uyarı cezası verdi. Uyarı cezalarının gerekçesinde, Aktif Radyo, Alternatif Radyo ve Şok Radyo’nun, “yayınlarında, yasalara saygılı olma ilkesine aykırı davrandığı”, Ulusal Radyo ve Radyo Umut’un ise “toplumda nefret duyguları oluşturacak ve toplumu şiddete sevk edecek biçimde yayın yaptığı” öne sürüldü.

Protesto gösterileri

Gazi mahallesindeki olaylar, Türkiye genelinde tepkiyle karşılandı ve protesto gösterileri yapıldı. Protesto gösterilerinin bir bölümüne polisin ya da jandarmanın müdahale etmesi yeni çatışmalara, yeni ölümlere ve yaralanmalara yol açtı. Protesto gösterileri sırasında en kanlı olay İstanbul Ümraniye’de yaşandı ve yürüyüş yapan kalabalık bir gruba polis tarafından ateş açılması sonucunda 5 kişi öldü, 24 kişi yaralandı.

15 Mart günü saat 14.00 sıralarında Ümraniye 1 Mayıs (Mustafa Kemal Paşa) mahallesinde toplanan bin kişilik bir topluluk, hükümeti ve polisi protesto eden sloganlar atarak Göztepe’ye doğru yürüyüşe geçti. Kısa sürede sayısı 2-3 bin kişiye ulaşan topluluğun önü saat 15.00 sıralarında Atakent Üçyol bölgesinde polis tarafından kesildi. Burada göstericiler ile polis arasında taşlı-sopalı çatışma çıktı. Kısa süren çatışmadan sonra başka bir caddeye geçen topluluk yürüyüşe devam etti. Ancak topluluğun önü 10 dakika sonra ikinci kez polis tarafından kesildi ve “yürüyüşe son verilmesi” istendi. Topluluk ise “yürümekte kararlı olduğunu” bildirdi. Bu sırada sivil giyimli bir kişi havaya tek el ateş etti. Ardından topluluk üzerine polis tarafından ateş açıldı. (Polis yetkilileri, “topluluk içinden ve bazı binalardan polisler ateş açıldığını, bu nedenle karşılık vermek zorunda kaldıklarını” öne sürdüler. Bu iddia başka kaynaklar tarafından doğrulanmadı.)

Açılan ateş sonucunda ilk anda İsmail Baltacı, Hasan Tuyan, İsmihan Yüksel ve Genco Demir adlı 4 kişi öldü, 5’i ağır 25 kişi yaralandı. Ağır yaralılarından Hakan Çabuk adlı genç de tedavi gördüğü hastanede 30 Mart günü yaşamını yitirdi. Böylelikle, olayda ölenlerin sayısı 5’e yükselmiş oldu.

Açılan ateşe rağmen dağılmayan ve polisler taş, sopa ve molotof kokteyli atarak karşılık veren topluluk bir kilometre kadar geri çekildikten sonra 1 Mayıs mahallesinin bazı bölgelerinde barikatlar kurarak beklemeye başladı. Olayların büyümesi üzerine bölgeye askeri birlikler sevk edildi. Saat 17.30’dan itibaren de 1 Mayıs, İstiklal, Namık Kemal ve Örnek mahallelerinde sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Sokağa çıkma yasağına rağmen barikatların arkasında beklemeyi sürdüren gruplar, askeri yetkililerle yapılan görüşmeler sonrasında polisin tamamen bölgeden geri çekilmesi üzerine sokakları boşalttı. Sokağa çıkma yasağı 17 Mart

(*) Arkadaş Radyo’nun haber sorumlusu Arif Eroğlu ve spikeri Mine Kasap hakkında, Gazi olayları ile ilgili olarak yapılan bir duyuru nedeniyle “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası”na aykırı davrandıkları” iddiasıyla dava açıldı. Ankara Demokrasi Platformu’nun 28 Mart günü düzenlediği gösterinin duyurusunu yaptıkları için haklarında dava açıldığını bildiren Arif Eroğlu ve Mine Kasap, “Bu işin maksatlı olduğunu seziyoruz. Biz, sadece bu gösterinin duyurusunu üstlendik. Hakkımızda dava açılmasını mantık almıyor. Bunun, radyolara yönelik baskının bir ayağı olduğunu düşünüyoruz.” dediler. Dava, 10 Temmuz günü yapılan ilk duruşmada beraatle sonuçlandı.

sabahı kaldırıldı. Sokağa çıkma yasağı süresince bölgede önemli bir olay yaşanmadı. Bu arada olaylardan hemen sonra bölgeye giden ve mahalle muhtarları ile görüşmek isteyen Sosyalist İktidar Partisi Genel Başkanı Aydemir Güler ile parti yöneticilerinden Süleyman Baba, Adnan Marangoz ve Nihat Çağlı bir süre gözaltında tutuldu.

Ümraniye'deki olaylar sırasında polis tarafından vurularak öldürülen İsmail Baltacı, Genco Demir ve İsmihan Yüksel (*) 16 Mart günü düzenlenen törenden sonra İstanbul Karacaahmet Mezarlığı'nda toprağa verildi. Karacaahmet'teki cenaze törenine binlerce kişi katıldı. Güvenliğin askerler tarafından sağlandığı ve polisin ortada görünmediği cenaze töreni olaysız sona erdi. Olayda yaşamını yitiren Hasan Tuyan da aynı gün Ümraniye Çataltepe Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Gazi mahallesindeki olayları protesto amacıyla 14 Mart günü İstanbul, İzmir, Bursa, İzmit, Mersin, Eskişehir ve Manisa'da gösteriler yapıldı. Eskişehir'deki gösteriden sonra 20 kişi gözaltına alındı. İzmir'in Çiğli ilçesinde gösteri yapan 800 kişilik bir grup da havaya ateş açan polisler tarafından dağıtıldı. İstanbul Maltepe Gülsuyu mahallesinde 14 Mart gecesi toplanan kalabalık bir grup, İstanbul ile Ankara arasındaki otoyolu bir süre trafiğe kapattı. Hükümeti ve polisi protesto eden sloganlar atan göstericiler ile bölgeye gelen polisler arasında taşlı-sopalı çatışma çıktı. Çatışmada 5'i polis 20 kişi yaralandı. Otoyolun polis tarafından tekrar trafiğe açılmasından sonra Gülsuyu mahallesine geri çekilen topluluk, mahallenin bazı bölgelerinde barikatlar kurarak uzun bir süre gösteri yaptı.

Ankara Demokrasi Platformu'nun çağrısı üzerine 14 Mart günü öğle saatlerinde Kızılay Meydanı'nda toplanan 3-4 bin kişilik topluluk, yapılan konuşmalardan sonra Meclis'e doğru yürüyüşe geçti. Çeşitli sloganlar atarak yürüyen topluluk, 300 metre ilerledikten sonra Milli Eğitim Bakanlığı önünde polis barikatıyla karşılaştı. Bir saat kadar devam eden gergin bekleyiş, topluluğun polis barikatını aşmak istemesi üzerine çatışmaya dönüştü. Taşlı-sopalı küçük bir çatışmadan sonra göstericiler polis tarafından kovalanmaya başlandı. Polisler, yakaladıkları göstericileri acımasızca dövdü, bayılanları tekmeledi ve yerde sürükledi. Dağılan göstericiler sokak aralarında yeniden biraraya gelerek küçük gruplar halinde gösteriyi sürdürdü. Bu gruplar da polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Olaylar sırasında 2'si emniyet müdürü, 15'i de polis olmak üzere 60 kişi yaralandı, 65 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların bir bölümünü yaralandıkları için hastaneye giden göstericiler oluşturdu. Gözaltına alınan 65 kişiden 64'ü bir gün sonra serbest bırakıldı, Bir kişi ise "asker kaçağı olduğu" gerekçesiyle askerlik şubesine teslim edildi. Ancak aynı akşam çoğunluğunu üniversite öğrencilerinin oluşturduğu 60'a yakın kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, "yasadışı örgüt üyesi olmakla" ve "Kızılay'daki gösteriyi düzenlemekle" suçlandı.

14 Mart günü Ankara Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde de (ODTÜ) İstanbul'daki olayları protesto için gösteri düzenlendi. Gösteri sırasında, topluluk içine giren silahlı bir kişi, öğrenciler tarafından yakalandı. Üzerinden "Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele Birimi"ne (JİTEM) ait kimlik çıkan "Ülkü Yalazı" adlı kişi dövülerek jandarmaya teslim edildi. JİTEM ajanı Ülkü Yalazı'yı dövmekle suçlanan 26 öğrenci hakkında daha sonra dava açıldı. Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, "kişi özgürlüğünü ortadan

(*) İsmihan Yüksel'e yapılan otopside sonradan hazırlanan raporda, "Sırt bölgesine isabet eden öldürücü nitelikteki kurşunun atış mesafesinin tayini yapılamadı. Üzerinde mermi çekirdeği bulunamadı. Ölüm nedeni, ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı büyük damar ve iç organ delinmesinden gelişen iç kanama." denildi.

kaldırmakla" suçlanan 26 öğrencinin Türk Ceza Yasası'nın 188. maddesi uyarınca 5 yıla 15 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. İddianamede, "Ülkü Yalazı'nın, bir yakınını ziyaret etmek için üniversitede bulunduğu sırada öğrenciler tarafından rehin alındığı, tehdit edildiği ve dövüldüğü" öne sürülerek, "ODTÜ, burada işi olan herkesin usulüne uygun olarak girebileceği bir yerdir. ODTÜ kampüsüne jandarma veya polisin girmesini yasaklayan bir kural mevcut değildir. Böyle yasaklayıcı bir kural olsa bile, bu kuralı uygulamaya üniversitede okuyan öğrencilerin hiçbir yetkisi yoktur. Türkiye bir hukuk devletidir. Kurallar, kanunlar tarafından yetkili kılınmış görevliler tarafından uygulanır." denildi.

Gösteri nedeniyle 60 öğrenci hakkında da üniversite yönetimi tarafından disiplin soruşturması açıldı. Öğrenci Disiplin Yönetmeliği'nin 14. ve 16. maddeleri uyarınca açılan soruşturmayı tepkiyle karşılayan öğrenciler, "İstanbul'daki katliama karşı sessiz kalamazdık. Soruşturma açılmasını jandarma istedi. Okul yönetimine adınızı jandarma bildirmiş. En ufak bir demokratik çıkışımıza bile izin verilmiyor. Gösteri sırasında, öğrencileri kıskırtmak isteyen bir istihbarat görevlisini yakalamıştık. Bu olayın faturasını demokrat öğrencilere çıkartmak istiyorlar." dediler.

15 Mart günü ise İstanbul Yenibosna, Okmeydanı, Kağıthane ve Kartal ile İzmir'de gösteriler yapıldı. Gösteriler, polislerin bir müdahalesi olmaması üzerine olaysız sona erdi. İzmir'de ayrıca DYP İzmir İl Merkezi'nin işgal etmek isteyen 17 kişi gözaltına alındı ve tutuklandı. 17 kişi hakkında daha sonra "yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla dava açıldı. İzmir DGM'de 31 Mayıs günü başlayan davanın ilk duruşmasında tutuklu sanıklardan, İlhami Sönmez, Sakine Ögeyik ve Şenay Kaplan tahliye edildi.

Eğitim Sen (Eğitim Bilim ve Kültür Emekçileri Sendikası) üyesi öğretmenler, 20 Mart günü Gazi mahallesi ve Ümraniye'deki olayları protesto için derslerde insan hakları, barış, demokrasi ve hoşgörü üzerine konuşmalar yaptılar. Ayrıca ders programlarına, "Derste insan hakları, barış, demokrasi ve hoşgörü konuları anlatıldı." şeklinde kayıt düştüler. Öğretmenler, kimi okullarda da yakalarına, üzerinde "Barışa ve demokrasiye evet, katliamlara hayır" yazısı bulunan kokartları takarak derslere girdiler. Bu protesto eyleminin ardından bazı illerde, öğretmenler hakkında soruşturmalar açıldı. Soruşturma açılmasına tepki gösteren Eğitim Sen Genel Başkanı Kemal Bal, "Bu uygulama insan haklarına aykırıdır. Şiddet politikaları devam ederken, 'insan hakları ve barış' diyenler cezalandırmaktadır." dedi.

Göstermelik soruşturmalar

Gazi mahallesi ve Ümraniye'deki olaylar ile polisin olaylar sırasındaki pervasız tutumunun büyük tepki uyandırması ve yapılan suç duyuruları üzerine, aralarında dönemin İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu (daha sonra milletvekili oldu) ve İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir'in de (daha sonra milletvekili oldu) bulunduğu çok sayıda yetkili ile pek çok emniyet görevlisi hakkında idari ya da adli soruşturmalar açıldı. Bu soruşturmalar genellikle, gösteri yapanların "suçlu", yetkili ya da emniyet görevlilerinin ise "suçsuz" ve "görevini gerektiği gibi yapmış kişiler" olarak ilan edilmesiyle sonuçlandırıldı.

Örneğin; İçişleri Bakanlığı müfettişlerinin yaptığı soruşturmada, Hayri Kozakçıoğlu ve Emniyet Müdürü Necdet Menzir'in "görevlerini eksiksiz yaptığı" sonucuna varılarak, "polislere ateş açma emri verilmediği" öne sürüldü. Müfettişler Dursun Üstündağ, Mustafa Çetin ve Vahap Diyarbakırlı'nın yaptığı soruşturmanın raporunda, polislerin yol açtığı öldürme ve yaralama olaylarına ilişkin soruşturma savcılık tarafından sürdürüldüğü için bu olayların inceleme kapsamına alınmadığı belirtildi. Ekleriyle beraber 904 sayfadan oluşan rapora göre,

Hayri Kozakçıoğlu ifadesinde, olaylar sırasında ve sonrasında her türlü güvenlik önleminin alındığını savunurken, Necdet Menzir, "Olaylara yeterli kuvvetle müdahale edildi. Jandarma ve diğer askeri birliklerden yardım sağlandı. Olaylar mezhep çatışması çıkarmak isteyen yasadışı örgütlerin tahrik ve teşviklerinden kaynaklandı. Alınan önlemler sayesinde Türkiye genelinde daha büyük olayların çıkması önlendi." dedi. Çevik Kuvvet Müdürü İlhan Çetingöz, "Bazı görevlilerimiz bir emre bağlı olmaksızın havaya ateş açtı. Kimseye ateş emri verilmedi." şeklinde ifade verirken, Ümraniye Emniyet Müdürü Enver Ahmetoğlu, "Polise silah kullanmamaları talimatı verildi. Sadece geri çekilirken bazı arkadaşlarımız havaya uyarı ateşi açtı." iddiasında bulundu. Raporda, kahvehaneyi tarayan kişilerin "niçin anında yakalanmadığı" konusu değerlendirilirken ise "Saldırıda kullanılan taksi saat 21.00 sıralarında bulunmuştur. Bu arabanın plakası 34 FJC 86'dır. Ancak polis telsiz bantlarının çözümü incelendiğinde, plakadaki numaranın 12 olarak anons edildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda plakanın yanlış alındığı ve polise yanlış rakamın intikal ettiği kanaatine varılmaktadır." denildi.

Polisler hakkında dava

Gazi mahallesindeki olaylar sırasında silah kullandıkları belirlenen 20 emniyet görevlisi hakkında dava açıldı. Eyyüp Cumhuriyet Savcısı Ural Büyükdinçer tarafından açılan davanın iddianamesinde, emniyet görevlilerinin, "savunma ve zorunluluk sınırlarını aşarak kasten adam öldürdükleri ve yaraladıkları" suçlamasıyla 24 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Hakkında dava açılan emniyet görevlilerinin adları şöyle: "Süleyman Memişçi (komiser), Ali Doğan (emniyet amiri), Adem Albayrak, Metin Gündoğan, Hamdi Özata, Hasan Yavuz, İsa Bostan, Sedat Özemir, Hayrullah Şişman, Metin Çakmaz, Yakup Murat, Uğur Duran, İbrahim Serdar, Orhan Durmuş, Mehmet Türk, Mustafa Keleş, Selçuk Biçer, Ali Ulukaş ve Ahmet Türkmen."

İddianamede, "savunma ve zorunluluk sınırını aşarak Fadime Bingöl, Ali Yıldırım, Dilek Sevinç, Reis Kopal, Mehmet Özgür ve Zeynep Poyraz'ın ölümüne yol açmakla" suçlanan Adem Albayrak'ın, ^(*) 200 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Olaylar sırasında panzerlerde görevli olan Hamdi Özata, İsa Bostan, Hasan Yavuz, Süleyman Memişçi, Sedat Özemir, Hayrullah Şişman, Metin Çakmaz ve Ali Doğan'ın da Mehmet Gündüz'ü, "savunma ve zorunluluk sınırını aşarak faili belli olmayacak şekilde Cemevi önünde öldürdükleri" belirtildi. Sanık Mehmet Gündoğan'ın ise Gülçiçek Aybey'i kurşunlayıp coplularak yaraladığı, Turan Yıldırım ve Tayyar Türkmen'i de tekmeleyerek 7'er günlük iş kaybına yol açacak şekilde dövdüğü kaydedildi. İddianamede, sanıklar hakkında Türk Ceza Yasası'nın 49. maddesinin de uygulanabileceği kaydedildi. ^(**)

Sanık emniyet görevlileri soruşturma sırasında verdikleri ifadelerde ağız birliği etmişcesine, "Biz kesinlikle ateş etmedik." derken, amir konumundaki kişiler de sorumluluk kabul etmedi. Sanıkların bu tavrını değerlendiren müdahil avukatlardan Ahmet Düzgün Yüksel, "Savcılığa ifade veren 20 polis içinde silah kullandığını kabul eden tek kişi yok. Kanunsuz bir emir verdiğini kabul eden de yok. Gazi olayları sırasında 5 bin polis olduğu söyleniyor. Kayıtlara göre ise bu sayı bin. Ateş açanların tespit edilmemesi mümkün değil. Emniyet, suçlu polisleri koruyor." dedi. Ahmet Düzgün Yüksel sözlerini, "Biz Necdet Menzir'in görevini ih-

^(*) Adem Albayrak, gösteri yapanların üzerine elindeki otomatik tüfekle hedef gözeterek ateş etmiş ve bu anda çekilen görüntüleri özel televizyonlarda, fotoğrafları da gazetelerde yayımlanmıştı.

^(**) Bu madde sayesinde sanıklar hakkında "verilen emiri yerine getirdikleri ve çatışmada silah kullanmak zorunda kaldıkları" gerekçesiyle, meşru müdafaa hükümleri uygulanarak beraat kararı verilebilecek.

mal ettiğini düşünmüyoruz. Kasıtlı olarak insanlara ateş açıldığını söylüyoruz. Nahit Mentеше ise İçişleri Bakanı olması sebebiyle olayların birinci dereceden sorumlusudur. Polis Vazife ve Selahiyetleri Kanunu'na göre, polis amirinden emir almadan silah kullanma ve ateş açma yetkisine sahip değildir. Ayrıca İstanbul Emniyet Müdür yardımcılığı Hüseyin Kocadağ ile Mehmet Çağlar'ın da sorumluluğu büyüktür. Bu müdürler kendilerini kurtarıp, polisleri ortada bırakmak istemektedir." diyerek sürdürdü.

20 emniyet görevlisi hakkında açılan davanın ilk duruşması 15 Kasım günü Trabzon Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapıldı. Eyüp Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan ancak "güvenlik" gerekçesiyle Trabzon'a alınan davanın ilk duruşmasına sanıklar katılmadı. Duruşmada söz alan Savcı Gökhan Belgin, sanıkların neden olduğu ölüm ve yaralama olaylarının görev sırasında meydana geldiğini belirterek, bu nedenle sanıklar hakkında Memurin Muhakematı Hakkındaki Kanun hükümlerinin uygulanması gerektiğini söyledi. Bu kanun uyarınca kamu görevlileri hakkında dava açılabilmesi için valilikten onay alınması gerektiğini, ancak dava açılırken bu onayın alınmadığını kaydeden Gökhan Belgin, davanın durdurulmasını istedi. Savcının isteğini uygun bulan mahkeme de davanın durdurulmasını ve dava dosyasının İstanbul Valiliği'ne gönderilmesini kararlaştırdı. Savcının isteğine karşı görüş bildirmek isteyen müdahil avukatlara Mahkeme Başkanı Hüseyin İmamoğlu tarafından söz verilmedi.

Mahkemenin kararı, duruşma salonunda bulunan müdahil avukatlar ile olaylar sırasında yaşamını yitirenlerin yakınları tarafından tepkiyle karşılandı. Müdahil avukatlar ve mağdur yakınları tarafından yapılan açıklamada, mahkemenin mağdurlara ve vekillerine bir şey sormadan savcının talebini işleme soktuğu, mağdurların itirazlarının tutanağa geçmesine ilişkin taleplerinin de "Dava açılmadığı için tutanağa geçemez." denilerek engellendiği belirtildi. Açıklamada şu görüşlere yer verildi:

"Bilindiği gibi dava iddianame ile açılır. Üstelik mahkeme, tensip tutanağı düzenleyip, müştekilere ve vekillerine duruşmaya davet kağıdı gönderdiğine göre davanın açıldığı ortadadır. Bu durumda mahkemenin müşteki vekillerinin taleplerini tutanağa geçirip bir karar vermesi gerekirdi. Mahkeme başkanının görevi duruşma salonunda olanları tutanağa geçirmektir. Bu yapılmadığına göre mahkemenin tutumu usul ve yasaya aykırıdır. Diğer yandan memurların adam öldürme suçundan yargılanmaları halinde Memurin Muhakematı Usulü Kanunu uygulanmaz. Şimdiye kadar olan uygulama da böyledir. Bu karar, polislerin yargılanmasını engellemektedir. Adaletin gerçekleşmesi bilinçli olarak geciktirilmektedir."

Mağdurlara dava

Çok sayıda kişinin ölmesi ve yaralanmasıyla sonuçlanan olaylardan sonra, olayların gerçek faileri hakkında açılan soruşturmalar kapatılıp, emniyet görevlileri hakkında göstermelik olarak açılan dava (Söz konusu dava 1996 yılı sonuna gelindiğinde hala başlamamıştı.) sürüncemede bırakılırken, mağdurların mahkeme önüne çıkartılması tercih edildi.

Gazi mahallesindeki olaylardan hemen sonra polisin yaptığı operasyonlar sonucunda, "Marksist Leninist Komünist Parti (MLKP) üyesi oldukları ve olaylar sırasında polislerle çatıştıkları" öne sürülen 13 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların adları şöyle: "Erdoğan Tağaç, Nadir Acar, Zeynep Aytemur, Hasan Polat, Tuncay Işık, Cihan Kırmızıgül, Suna Yaşar, Mehmet Kırmızıgül, Evrim Sarısaltıkoğlu, Sevgi Tağaç, Hülya Kuvat, Mehmet Akbaba ve Haydar Tüzün." 3 Nisan günü İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde gazetecilere gösterilen 13 kişi suçlamaları kabul etmeyerek gözaltında işkence gördüklerini bildirdiler. Gözaltına alınanlardan Zeynep Aytemur, Tuncay Işık, Suna Yaşar, Mehmet Kırmızıgül, Hülya Kuvat ve Kazım Koç

serbest bırakıldı, 7 kişi ise tutuklandı. Serbest bırakılanlardan Zeynep Aytemur, gözaltında işkence gördüğünü bildirerek, "Olaylarda provokatörlük yaptığımız öne sürüldü. Bu suçlamayı kabul etmedik. Ama yine de kamuoyuna provokatör olarak tanıtıldık. İnsan Hakları Bakanı bizim suçsuz olduğumuzu kabul ediyor. Ama İçişleri Bakanı, neden 'Provokatörler yakalandı.' diyor? Bunun dayanağı ne? Olayla ilgisi olmayan insanlar teşhir edilerek kendilerini mi aklamaya çalışıyorlar?" dedi.

Gözaltına alınanlardan 7'si tutuklu 11 kişi hakkında "yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla dava açıldı. 11 Temmuz günü İstanbul DGM'de başlayan davanın ilk duruşmasında okunan iddianamede, sanıkların 20 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan tutuklu sanıklar, suçlamaları kabul etmeyerek Gazi mahallesindeki olayların sorumlusunun polis ve kontr-gerilla olduğunu, Gazi olayları sırasında direnişe katıldıklarını, bundan da onur duyduklarını ancak silah kullanmadıklarını söylediler. Sanıklardan Hasan Polat, olaylar sırasında polisin açtığı ateşin medya tarafından belgelendiğine dikkat çekerek, "Polis naklen katliam yapmıştır." dedi. 21 Eylül günü yapılan duruşmada Evrim Sarısalıkoğlu'nun tahliyesine karar verildi. 26 Ekim günü yapılan duruşmada Yenigün Kültür Merkezi yöneticilerinden Dr. Musa Kılıç^(*) ile Düzgün Akyol ve İsmail Yılmaz'ın davaları bu dava ile birleştirildi.

Gazi mahallesindeki olaylar sırasında polisle çatışmaya girdikleri, ev, işyeri ve otomobilleri tahrip ettikleri, yollara barikatlar kurdukları öne sürülen 97 kişi hakkında "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davrandıkları", 87 kişi hakkında da "toplucu zarara yol açtukları" (toplu ırzar) iddiasıyla 2 dava açıldı. 87 kişilik davanın sanıklarının tümü, 97 kişilik davada da sanık olarak yer aldı. Sanıkların, "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davrandıkları" suçlamasıyla açılan davada 1 yıl 6 ay ile 3 yıl arasında, "toplucu zarara yol açtukları" suçlamasıyla açılan davada ise 4 yıl 6 ay ile 10 yıl arasında hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Davaların iddianamelerinde, olayların, "bazı özel televizyonların altyazılı ve görüntülü olarak sık sık haber anonsu yapmaları" ve "yasadışı örgüt üyelerinin kışkırtması" sonucunda büyüdüğü ifade edilerek, olaylar sırasında göstericilerden bazılarının ateşli silah, bazılarının da taş, sopa, demir çubuk ve molotof kokteyli kullandıkları öne sürüldü.

İddianamelerde, göstericilerin, yasaların suç saydığı afiş, pankart ve resimli gereçler taşıdığı, kendilerini engellemek ve dağıtmak isteyen güvenlik görevlilerine mukavemet ettiği, polislerle karşılıklı çatışmaya girdiği, işyeri ve araçları tahrip ettiği, bir kısmı kurşunla olmak üzere, bazı polisleri yaraladığı belirtildi. Olaylar sırasında zaman zaman 5 binden fazla kişinin kanunsuz gösteri yaptığının da ifade edildiği iddianamelerde, "güvenlik görevlilerinin, kanunsuz yürüyüşe katılan sanıkları suçun işlendiği sırada gözaltına almadığı, ancak önlem almakla yetindiği" belirtildi. Bu yüzden olaya karışan tüm sanıkların ele geçirilemediğinin kaydedildiği iddianamelerde, haklarında dava açılanlar dışında olaya karışan diğer kişilerin kimliklerinin belirlenerek yakalanmasına çalışıldığı, yakalandıkları takdirde haklarında ek iddianame düzenlenerek dava açılacağı belirtildi.

(*) Yenigün Kültür Merkezi'nin, Gazi olaylarında öldürülen Fevzi Tunç'un kardeşine yardım amacıyla 1 Ağustos günü düzenlediği toplantı, İstanbul Emniyet Müdürlüğü tarafından engellendi. Kültür Merkezi'nin Müdürü Musa Kılıç da toplantıya katılacak sanatçıların adlarını bildirmek üzere 1 Ağustos günü gittiği karakolda gözaltına alındı. Daha sonra İstanbul Siyasi Polis Merkezi'ne gönderilen ve orada sorgulanan Musa Kılıç, 7 Ağustos günü tutuklanarak Ümraniye Cezaevi'ne gönderildi. Gözaltında işkence gördüğünü açıklayan Musa Kılıç'ın avukatı Keleş Öztürk "Müvekkilimin tutuklanması maddi kaynağı olmayan bir olaydır. Polis fezkesine göre verilen karar, hukuka aykırıdır." dedi.

"Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davranmak" suçlamasıyla açılan davaya 25 Ağustos günü Gaziosmanpaşa 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Davanın ilk duruşmasına tümü tutuksuz olan sanıklardan 35'i katıldı. Adliye binasını ablukaya alan polisler, duruşma salonuna CHP'li bazı milletvekilleri ve yöneticiler dışında dinleyici sokmadı. Duruşma salonuna alınmayanlar, Adliye binası önünde uzun süre protesto gösterisi yaptı. Davaya katılan 20 avukat salona dinleyici alınmamasını protesto için duruşma salonunu terk etti. Bunun üzerine duruşmaya katılan 35 sanıktan 31'i avukatları olmadığı için ifade veremeyeceklerini bildirerek salondan çıktı. Mahkeme daha sonra, yargılamanın "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca yapılması isteğiyle görevsizlik kararı verdi ve dosyayı İstanbul DGM'ye gönderdi. Ancak karar İstanbul DGM tarafından uygun bulunmadı. Bunun üzerine dava dosyası Yargıtay'da incelendi ve yargılamanın davanın açıldığı ilk mahkemede yapılmasına karar verildi.

Tüm dünyanın dikkatlerini üzerinde toplayan Gazi mahallesinde, Mart ayındaki olaylardan sonra da sık sık saldırı ve baskılara tanık olundu. Mahalle sürekli polis ablukası altında tutuldu, evler kahvehaneler basıldı. Örneğin; Gazi mahallesi 1383. sokakta bulunan, Zeynel Odabaşı (46) adlı kişiye ait ev, 21 Mayıs günü sabaha karşı, kırmızı renkli bir arabayla evin önüne gelen kişiler tarafından kurşunlandı. Ölen ya da yaralananın olmadığı saldırıda evin camları kırıldı, duvarında hasar meydana geldi. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde memur olarak çalışan Zeynel Odabaşı, saldırıya uğrayan evde 22 Mayıs günü yaptığı açıklamada, "Silah sesleri ile uyandık. Hemen yere yatmasaydık ölen olabilirdi. Olayı Alevi-Sünni çatışması olarak değerlendirmek doğru olmaz." dedi. Zeynel Odabaşı açıklama yaparken evin önünde toplanan bir grup, çeşitli sloganlar atarak saldırıyı protesto etti. Gazi mahallesinde 2 Ekim gecesi de polis tarafından geniş çaplı bir operasyon yapıldı. Çok sayıda ev, işyeri ve kahvehanenin basıldığı operasyon sırasında 20 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Cahit Solmaz, Gonca Hikmet ve Özgün Hikmet dışında kalanlar hemen serbest bırakıldı.

Gazi mahallesinde ölenler için yapılan anıt mezarlar, olayların birinci yıldönümü olan 14 Mart 1996 tarihinde yaklaşık 3 bin kişinin katıldığı bir törenle açıldı. Sabah saatlerinde Cemevi önünde bir araya gelen topluluk daha sonra, olaylar sırasında ölenlerin fotoğraflarını taşıyan kişiler en önde olmak üzere Gazi Mezarlığı'na kadar yürüyüş yaptı. Yürüyüş süresince çeşitli sloganlar atan topluluk, mezarların açılışını yaptıktan sonra Cemevi'ne geri döndü. Yürüyüş, polisin bir müdahalede bulunmaması üzerine olaysız sona erdi. Mezarlık açılışı nedeniyle başka yerlerden Gazi mahallesine gelenler, bölgeyi abluka altına alan polisler tarafından kimlikleri kontrol edildikten ve üzerleri arandıktan sonra mahalleye sokuldu.

Benzer olay, saldırı, çatışma ve eylemler

Nurtepe: İstanbul Kağıthane Nurtepe mahallesinde, MHP yanlısı bir grubun Alevlere ait bir lokantayı basarak bir kişiyi dövmesi ve pompalı av tüfeği ile havaya ateş etmesi olaylara yol açtı. 20 Mayıs günü saat 19.00'da meydana gelen olaydan sonra, 500 kişilik bir topluluk, saldırıyı protesto amacıyla gösteri yapmaya başladı. Gösterinin polis tarafından engellenmek istenmesi üzerine çıkan çatışmada 2 polis yaralandı, bazı araç ve işyerleri hasar gördü. Çatışma sürerken Nurtepe'nin caddelerine barikatlar kuruldu. Olayın kamuoyuna, "Alevilerin gittiği kahvehanelere silahlı saldırı düzenlendi." biçiminde yansımaları üzerine aynı saatlerde, Gazi mahallesi, Okmeydanı ve Alibeyköy'de de gösteriler yapılmaya başlandı. Bu gösteriler gece geç saatlere kadar devam etti. Nurtepe'deki olaylar ise dönemin Kültür Bakanı Ercan Karakaş ile Devlet Bakanı Ziya Halis'in devreye girmesi üzerine sabaha karşı sona erdi. İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir, gösteriler süresince polislerle telsizle, "silah kullan-

mamaları ve göstericilere yaklaşmamaları" için uyarılar yaptı. Nurtepe'deki lokanta baskınına katılan ve havaya ateş eden kişilerden Selami Aktaş ve Ahmet Güneş ile 17 yaşındaki bir genç (H.D.), polis tarafından yakalanarak gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 21 Mayıs günü İstanbul DGM tarafından serbest bırakıldı.

Okmeydanı: İstanbul Okmeydanı Spor sokaktaki bir dükkana 16 Haziran sabahı baskın yapan DHKP-C militanları tarafından öldürülen Hasan Levent adlı esnaf, 17 Haziran günü İstanbul'da toprağa verildi. Hasan Levent'in cenaze törenine çoğunluğunu MHP ve RP yanlılarının oluşturduğu bir topluluk katıldı. Tören sırasında "Kahrolsun komünistler", "Kana kan intikam", "Kanımız aksa da zafer İslamın", gibi sloganlar atan topluluk, Alevileri kınayan ve İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir'i öven pankartlar taşıdı. Saat 14.30 sıralarında biten cenaze töreni, Alevilerin oturduğu Okmeydanı Piyalepaşa mahallesinde gerginliğe yol açtı. "MHP yanlılarının mahalleye saldıracığı" yolundaki haberler üzerine sokak aralarında toplanan sol görüşlü gruplar, saat 18.00'den itibaren gösteri yapmaya başladı.

Fatma Girik Parkı civarındaki yollara barikat kuran göstericilere polisin müdahale etmesi üzerine çatışma çıktı. Çatışma sırasında bazı polis araçlarının camları kırıldı, bir polis yaralandı, bir otomobil de yakıldı. Göstericiler polisin ateş açması ve panzerlerin devreye girmesi sonucunda caddeleri terk ederek sokaklara çekildi. Mahalledeki olaylar gece geç saatlere kadar devam etti. Bu arada polisin Piyalepaşa mahallesindeki ev ve işyerlerine yaptığı baskınlar sonucunda, çoğu genç 117 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 88'i kısa süre içinde savcılığa bile gönderilmeden, 29'u da mahkeme tarafından serbest bırakıldı.

Gözaltına alınanlara işkence yapıldığını bildiren ve bu kişilerin serbest bırakılmasını isteyen yaklaşık bin kişilik bir topluluk, 19 Haziran günü Pir Sultan Abdal Dernəği önünde basın açıklaması yaptı. Nurtepe'deki olaylardan (20 Mayıs 1995) sonra, polisin bölgede yaşayanlara yönelik baskıyı artırdığına dikkat çekilen açıklamada, "Çocuklarımıza gelecek en ufak zarardan, başta Necdet Menzir olmak üzere tüm İstanbul polisini sorumlu tutacağız. Tüm kamuoyunu, zorba uygulamalara karşı tavır almaya çağırıyoruz." denildi. Zehra Deliktaş adlı kadın da polis tarafından gözaltına alınan 14 yaşındaki çocuğu Sinan Deliktaş'a Mecidiyeköy Polis Karakolu'nda işkence yapıldığını belirterek, oğlunun kanlı gömleğini gazetecilere gösterdi. Oğlunun, çalıştığı işyerinden eve gelirken haksız yere gözaltına alındığını kaydeden Zehra Deliktaş, karakola gittiğinde, polislerin gözaltında bulunanları dövdüğünü gördüğünü söyledi. Topluluk, daha sonra çeşitli sloganlar atarak Fatma Girik Parkı'na kadar yürüdü ve burada oturma eylemine başladı. Gün boyu devam eden oturma eyleminin akşam saatlerinde polis tarafından engellenmek istenmesi, yeni bir çatışmaya yol açtı. Topluluğa müdahale edilmesi üzerine başlayan, taş, sopa, molotof kokteyli ve göz yaşartıcı bombaların kullanıldığı çatışmada, aralarında İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Kemal Bayrak'ın da bulunduğu 4 emniyet görevlisi ve bazı kişiler yaralandı.

Bölgedeki gerginlik daha sonraki günlerde de devam etti. 20 Haziran günü Mahmut Şevket Paşa Mahallesi Muhtarlığı önünde bir basın toplantısı yapan yaklaşık 100 kişi, polis baskısından şikayet ederek, bazı yayın organlarının bölgedeki olayları kamuoyuna çarpıtarak yansıttığını söylediler. Toplantıda konuşan mahallenin muhtarı Güzel Otluçimen, "Bizi hedef haline getirdiler. Mahallemizde yaşayanlar demokrat ve yurtsever insanlardır. Gözaltına alınanların bir suçu yok. Mahalle üzerinde bazı oyunlar oynanmak isteniyor. Ancak biz buna izin vermeyeceğiz." dedi. 21 Haziran günü öğle saatlerinde de Fatma Girik Parkı'nda toplanan bir grubun yaptığı gösteriye polisin müdahale etmesi üzerine çatışma çıktı. Çatışmadan sonra 30 kişi gözaltına alındı, bölgedeki bazı sokaklarda barikatlar kuruldu.

Demirköy: Kurkclareli'nin Demirköy ilçesinde 30 Haziran gecesi bir kamyonu durduran Ali Çetin adlı polis ile Murat adlı astsubay, kamyonunda bulunan Ferruh Yanal ve Mete Filiz adlı 2 kişiyi döverek karakola götürdü. Bu olayın ilçede duyulması üzerine yaklaşık 250 kişilik bir grup karakol önünde toplanarak gösteri yapmaya başladı. Karakolun camlarını kıran ve Ali Çetin'i linç etmek isteyen topluluk, polislerin havaya ateş açmasına karşın dağılmadı. Topluluk, yaklaşık 4 saat gösteri yaptıktan sonra, Demirköy Kaymakamı Metin Yılmaz ve Belediye Başkanı İbrahim Şentürk'ün devreye girmesi üzerine dağıldı.

Küçükarmutlu: İstanbul Sarıyer Küçükarmutlu mahallesinde 5 Temmuz günü, gecekondu yıkımına karşı çıkarak yollara barikatlar kuran 500 kişilik bir grubun polis tarafından dağıtılmak istenmesi üzerine taşlı-sopalı çatışma çıktı. Çatışmada 13 polis atılan taşlardan hafif şekilde yaralandı, 3 polis de polislerin attığı gaz bombalarından etkilenerek zehirlendi. Çatışmadan sonra Küçükarmutlu'ya giren polisler çok sayıda evde arama yaptı ve 26 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlardan 14'ü aynı akşam, 12'si ise 7 Temmuz günü Sarıyer Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı.

YDH İl Merkezi: Yeni Demokrasi Hareketi'nin (YDH) İstanbul İl Merkezi, 13 Temmuz günü saat 14.15'de, "gözaltına alındıktan sonra kaybolanların akıbetlerinin açıklanmasını" isteyen 9 kişilik bir grup tarafından işgal edildi. 2 saati aşkın bir süre devam eden işgal, saat 17.25'de binaya polislerin girmesiyle sona erdi. Binaya çok sayıda göz yaşartıcı bomba atarak giren polisler, işgale katılan 9 kişiyi döverek dışarıya çıkarttı ve gözaltına aldı. İşgal bittikten sonra, operasyona katılan polisler, bazı sloganlar atarak Taksim Meydanı'na kadar yürüdü. Gözaltına alınanların adları şöyle: "Olca Bulut, Mahir Karaçam, Ali Değerli, Aşur Tavşan, Gülseren Akkuş, Fikret Korkmaz, Barış Arslan, Bülent Güzel ve Tekin İme." Gözaltına alınanlardan Mahir Karaçam, Bülent Güzel, Fikret Korkmaz, Tekin İme, Barış Arslan ve Ali Değerli tutuklandı, Olca Bulut, Gülseren Akkuş ve Aşur Tavşan ise yaşlarının 18'den küçük olması gözönüne alınarak serbest bırakıldı. Gözaltında işkence gördüklerini açıklayan 9 kişinin yargılanmasına 26 Eylül günü İstanbul DGM'de başlandı.

Express dergisinin 15 Temmuz 1995 tarihli sayısında yayımlanan "**YDH İşgali**" başlıklı yazıda, işgal sürerken ve işgal sona erdirildikten sonra yaşanan gelişmeler şöyle anlatıldı:

Faili meçhulleri, gözaltında kayıpları protesto etmek isteyen dokuz kişilik bir grup, YDH'nın il başkanlığını işgal ediyor. Binanın birinci katında "Kaybolan 300 masumumuz nerede? Ayşenur ve Rıdvanların katillerini istiyoruz, yargılayacağız. Devrimci Halk Güçleri" yazan bir pankart asılmış. Olayları izlemek isteyen 150-200 civarı insan yolun karşısında duruyor ve sayı yavaş yavaş artıyor. Her kafadan ayrı bir yorum. Bıyıkları çenelerine kadar sarkan tiplerin sayısı sıradan insanların sayısına oranla fazla. Bozkuştur işareti yapıp kendi "fikirlerini" yüksek sesle söylüyorlar. Sivillerin sayısı da az değil. Trafik durdurulmuş.

Pencerede üç genç gözüküyor, "Devrim şehitleri ölmüştür", "Gözaltında kayıplara son", "Halka kalkan faşist eller kırılır" diye slogan atıyor ve içeri giriyorlar. Polis bu durumdan rahatsız oluyor ve basın dahil herkesi uzaklaştırmaya çalışıyor, bu sırada üst düzey bir emniyet yetkilisi kaldırımı yaklaşıp "Yuhalasanıza şunları, ne biçim vatandaşsınız." diyor, gruptan cılız bir ses duyuluyor, "Polise kalkan eller kırılın" diye birkaç kişi eşlik ediyor. Derken bir itfaiye arabası binanın önüne geliyor, içerden bir genç balkona çıkıyor. "Bu araba buradan gitsin" diye iki üç kere bağırıyor, yanına iki kişi daha geliyor birlikte zafer işareti yapmaya başlıyorlar. İçeri girmeden önce "Susma, sustukça sıra sana gelecek" diye bağırıyorlar, itfaiye arabası çekiliyor. Polis hepten sinirleniyor, tekrar etrafı boşaltmaya çalışıyor.

Gitmekte direnen basın mensuplarına, polis "Türkçe konuşuyoruz anlamıyorsunuz, isterseniz başka dilde konuşuruz... Ağzımızla konuşuyoruz, elimiz bağlı... Vatan haini misiniz kardeşim, hadi gitsenize" diye zılgıt çekiyor. Gaza gelen polislerden biri kameramanı hafifçe tartaklıyor, diğerleri araya giriyor, olay yatıştırılıyor. Tesadüfen orada bulunmayan ama her nasılsa bu gibi olaylarda bir araya gelenler homurdanmaya başlıyorlar: "Asacaksın bunları, girip kurşunu basacaksın" gibilerinden kan kokan sözler yaymaya başlıyorlar.

İşgalciler, saat dörde doğru tekrar cama çıkıyorlar. "12 Temmuz katillerini basına ve kamuoyuna açıklıyoruz" başlıklı bir bildiri okuyorlar, içeri girmeden önce "Özgürlük savaşçıları ölümsüzdür" diye bağırıyorlar ve bir grup insanı serbest bırakıyorlar. Üst düzey emniyet görevlilerinden birkaçı camın altına geçip işgalcilerle binayı tamamen boşaltmaları için pazarlık etmeye çalışıyorlar, fakat sonuç alınamıyor...

Çok geçmeden megafonla "İçerdekileri serbest bırakın ve teslim olun aksi halde zor kullanacağız" çağrısı yapılıyor ve süre tanınıyor... Aynı anda çok sayıda çelik yelekli, gaz maskeli polis binanın yanındaki balkona çıkıyor, aşağı yukarı hepsinin elinde gaz bombası var. Henüz süre başlamadan aniden koşuşturma başlıyor ve ardından çok sayıda patlama sesi duyuluyor... Patlamaları saymak mümkün olmuyor, etrafı bembeyaz bir bulut kaplıyor. Göz gözü görmüyor, patlama sesleri devam ediyor, polisler içeri giriyor...

Göz yaşartıcı bombanın etkisiyle çevrede bulunan herkesin gözü şişiyor ve herkes ağlıyor... Gaz, izleyiciler arasında ufak bir dağınıklık yaratıyor ama yavaş yavaş etkisini kaybetmeye başlayınca ambulans geliyor, nasılsa yaralanmış birkaç polisi alıp gidiyor... Polisler, muhtemelen gaz maskesini yanlış kullanmış olacaklar ki birkaçı böğürerek dışarıya çıkıyor... Dükkanlardan polise yüzünü yıkaması için su dağıtılıyor, çevrede hala ağlayan insanlar var... Polis, yüzleri kan revan içinde olan işgalcileri tekme tokat dışarı çıkartıyor. Birkaç kişinin öncüllüğünde polis alkışlanmaya başlanıyor. İçerde bulunan YDH'lılar hemen uzaklaşıyor... Polis, durmadan işgalcileri copluyor. Polis vurdukça alkış sesleri artıyor. Alkış sesleri kılıfı döndüştürüyor, işgalciler yere yatırılıyor, yerde copun yerini tekmeler alıyor. Olayı görüntülemek isteyen bir kameraman, polisler tarafından engelleniyor ve kaseleri alınıyor. İşgalciler, ilk önce polis otobüsüne bindiriliyor, hepsinin durumu çok kötü ama hala coplanıyorlar. Oradan indiriliyorlar, bu sefer minibüse bindiriliyorlar... Nerdeyse coplanmadıkları, tekmelenmedikleri an yok. Tuhaf, polislerin yüzü gülüyor. Alkışlanıyorlar...

Her operasyondan sonra ölü görmeye alışmış insanlar olay yerinden gayri memnun, yavaş yavaş uzaklaşıyorlar. İşgalcilerin bulunduğu minibüs gidiyor, sonra da polisler Taksim meydanına doğru yürüyüş yapıyorlar. "Herşey vatan için" diye bağırıyorlar. Kalabalık yavaş yavaş dağılıyor. Herkeşe bilinen tek şey ise olayın başından beri içerdeki dokuz genç işgalcinin hepsinin silahsız olduğu...

İstanbul Barosu: İstanbul Barosu'nun İstiklal Caddesi'ndeki binası 28 Eylül günü saat 11.00 sıralarında, kendilerini "Devrimci Halk Güçleri" olarak tanıtan silahsız 8 kişi tarafından işgal edildi. Binanın ön yüzüne, üzerinde, "Kaybedilen 300 insanımız nerede?" yazısı bulunan bir pankart asan eylemciler, baro yetkililerinin girişimleri sonucunda saat 15.00 sırasında binayı terk ettiler. Bina çıkışında polis tarafından gözaltına alınan 8 kişi, önce İstanbul DGM Savcılığı'na götürüldü, ardından da Beyoğlu Siyasi Polis Merkezi'nde sorguya alındı.

Yüreğir: Adana'nın Yüreğir ilçesinde 23 Eylül günü yapılan bir düğün töreni sırasında tek bir getirip slogan atan yaklaşık 500 kişi, kendilerine engel olmak isteyen polislerle çatıştı. Taşlı-sopalı çatışmada 2'si polis 15 kişi yaralandı, polislere ait bir minibüs ile bir otomobil

hasar gördü. Saldırganlar arasında kalan polisler, havaya ateş açarak kaçmayı başardı. Olayın duyulması üzerine bölgeye çok sayıda polis gönderildi ve göstericiler çembere alındı. Göstericiler bu kez kendilerini kuşatan polislerle bir süre çatıştı. Olaylar bir Emniyet Müdür Yardımcısı'nın girişimleri sonucu yatıştırıldı. Bu arada olayları görüntüleyen Ahmet Tekin adlı kameraman, bir göstericinin saldırısına uğrayarak dövüldü.

e)- Dur ihtarına uymama, rastgele ateş açma ve benzeri olaylar ile sağ yakalandıktan sonra öldürülenler

01)- İzzettin Çelik

Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde görev yapan bir polis, para almak istediği İzzettin Çelik adlı kişiyi 1 Ocak günü saat 19.00 sıralarında tabancayla vurarak öldürdü. Ergani'nin Kemaliye mahallesinde bulunan bir kahvehanede meydana gelen olaydan sonra tutuklanan polisin adı öğrenilemedi. Bölgedeki kaynaklar, cinayetin, İzzettin Çelik'in kendisinden haraç isteyen polise olumsuz yanıt vermesi üzerine işlendiğini bildirdiler.

02)- Hasan Akdemir

7 Ocak akşamı Bingöl'ün Kiğı ilçesine bağlı Ilıcalar kasabası yakınlarında yol kontrolü yapan güvenlik görevlilerinin "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle bir minibüse ateş açmaları sonucunda Hasan Akdemir adlı kişi öldü. Olayda sırasında, minibüste bulunan 6 kişi de ağır yaralandı.

03)- Mustafa Sarı

Mersin'in Tarsus ilçesinde, 17 Ocak günü saat 02.30 sıralarında Tarsus-Ankara karayolu üzerindeki Camilimanı köyü girişinde yol kontrolü yapan jandarmaların, "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle "33 PF 103" plakalı bir araca ateş açması sonucunda, aracı kullanan Mustafa Sarı adlı kişi öldü. Araçta bulunan Murat Aktoz ve Mithat Gökçe adlı 2 kişi ise açılan ateşten yara almadan kurtuldu. Murat Aktoz ve Mithat Gökçe olaydan sonra bir süre gözaltında tutuldu.

04)- Sabri Ortaç (60)

Mardin'in Nusaybin ilçesine bağlı Akarsu kasabası yakınlarındaki Omerya bölgesinde 23 Ocak günü PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada 6 kişi öldü. Ölen 6 kişiden 5'inin PKK militanı, birinin de Sabri Ortaç adlı yaşlı bir köylü olduğu öğrenildi. Sabri Ortaç'ın çatışmanın çıktığı bölgede odun toplamak için bulunduğu ve bu sırada kasıtlı olarak vurularak öldürüldüğü bildirildi. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği tarafından kamuoyuna ısrarla, "çatışmada ölen PKK militanı" olarak tanıtılan Sabri Ortaç, Akarsu kasabasında toprağa verildi.

05)- Fesih Akburak

06)- Suat Yıldız (28)

30 Ocak günü saat 18.30 sıralarında Mersin'in Barbaros mahallesinde polisin açtığı ateş sonucunda Fesih Akburak ve Suat Yıldız adlı 2 kişi vurularak öldürüldü. Polis yetkilileri, öldürülen 2 kişinin PKK militanı olduğunu ve polislerle girdikleri silahlı çatışmada vurulduklarını öne sürdüler. Olayın meydana geldiği mahallede yaşayanlar ise bir çatışmaya tanık olmadıklarını ve öldürülen 2 kişinin bir otomobilden indikten hemen sonra, polisler tarafından uyarı bile yapılmadan vurulduğunu bildirdiler. Olaydan sonra Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Gündoğdu, Yenipazar ve Selçuk mahallelerinden yapılan operasyonlar sonucunda 40'a yakın kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların büyük bölümünün Suat Yıldız ve Fesih Akburak'ın yakınları olduğu öğrenildi.

07)- Pamuk Konak (30)

21 Şubat akşamı Tunceli'nin Pertek ilçesine bağlı Atpınar köyü yakınlarında devriye gezen askerlerin "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle ateş açtığı Pamuk Konak adlı kadın vurularak öldü. Atpınar köyünde yaşayanlar, Pamuk Konak'ın akli dengesinin bozuk olduğunu ve bu durumunun bölgedeki güvenlik görevlileri tarafından bilindiğini belirterek, "Akli dengesi bozuk birini bile öldürebilenlerin, bizi de öldürmesinden korkuyoruz. Bu nedenle hava karardıktan sonra evden dışarıya çıkamıyoruz. Kapının önündeki çeşmeden su almaya bile gidemiyoruz. Pamuk Konak vurulduktan sonra uzun süre olaya müdahale edemedik. Ancak sabah olay yerine gidebildik." dediler.

08)- Hüseyin Ayvaz**10)- Rahim Kumru (10)**

Mart ayı ortalarında Beşikaya Jandarma Karakolu'na çağrılan, Mardin'in Ömerli ilçesine bağlı Kayabalı köyünün muhtarı Hüseyin Ayvaz, köyden ayrıldıktan 13 gün sonra ölü olarak bulundu. Karakola 2 kilometre uzaklıkta kayalık bir bölgede cesedi bulunan Hüseyin Ayvaz'ın 16 kurşunla vurularak öldüğü, başının taşla ezildiği ve kimliğinin de üzerinde olmadığı belirlendi. Baskılar sonucunda Kayabalı köyünü terk ederek Diyarbakır'a göç eden bir kişi yaptığı açıklamada, "Muhtarımız karakola gittiği gün serbest bırakılmış. Bu duruma tanık olanlar var. Ancak köye dönmedi. Hemen yetkililere başvurduk, ama bir sonuç çıkmadı. Muhtar karakoldan çıktıktan sonra, köy korucularının telsizinden 'Keklik geliyor, gerekeni yapın.' şeklinde anons yapıldığını duyduk. Muhtarın ölü bulunduğu bölgede asker ve köy korucuları sürekli nöbet tutup, operasyon yapıyordu." dedi. Hüseyin Ayvaz öldürüldükten sonra köye yönelik baskılar arttı. Ayrıca Ömerli'ye bağlı Kayaüstü, Kocakuyu ve Tekkuyu köylerinde görev yapan 15 köy korucusu, köye yerleşti. Köye yerleşen köy korucularına, 14 Mayıs gecesi köy yakınlarında nöbet tuttıkları sırada PKK militanları tarafından saldırı düzenlendi. Saldırıda 3 köy korucusu öldü, 2 köy korucusu yaralandı. Bu olay üzerine Kayabalı köyüne 1 kilometre uzaklıktaki Heto mezrası 15 Mayıs günü sabaha karşı köy korucuları tarafından basıldı. Baskın sırasında Ahmet Bulut (10) ve Rahim Kumru (10) adlı çocuklar ile Hüseyin Yılmaz (48) adlı kişi öldürüldü. Kayabalı köyünde yaşayanlar da köy meydanında toplanarak dövüldü. Köyde yaşayanlar, köy korucularının kendilerini öldürmek istediğini ancak askerlerin bölgeye gelmesi üzerine ölümden kurtulduklarını ve dayagın sona erdiğini söylediler. Daha sonra köydeki evlerin bir bölümü yakıldı. Köyde yaşayanlar olaydan sonra Diyarbakır ve İzmir'e göç etti. İzmir'e göç edenlerden Mehmet Ayvaz, İbrahim Şahin, Bedran Turgut, Beşir Başak ve Katibe Özdemir, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu. Kayabalı köyünde 3 Kasım 1993 tarihinde Selim Özdemir (70), 9 Eylül 1994 tarihinde de Zeki Özdemir adlı kişiler köy korucuları tarafından öldürülmüştü.

12)- Hacı Polat (50)

21 Mart günü saat 10.00 sıralarında Diyarbakır'ın Saraykapı mahallesinde yol kontrolü yapan askerlerin "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle bir araca ateş açması sonucunda Hacı Polat adlı kişi öldü. Olayda, aracın şoförü Emin Bozan da ağır yaralandı.

13)- Vahit Yüce**15)- Erol Öztürk (12)****14)- Ali Öztürk**

27 Mart günü Şırnak'tan Beytüşşebap'a giden bir aracı Avazdibi bölgesinde durduran 3 köy korucusu, araçta bulunan Vahit Yüce adlı mühendis ile Ali Öztürk adlı kişi ve oğlu Erol Öztürk'ü kurşuna dizerek öldürdü. Olay sırasında, aracın sürücüsüne ise dokunulmadı. Olay kamuoyuna, "PKK militanlarının eylemi" olarak yansıtıldı. Saldırıya katılan koruculardan

Cafer Tong, 18 Mayıs günü intihar etti. Şırnak'ın Uludere ilçesine bağlı Bulakbaşı köyünde görev yapan Cafer Tong'un 3 kişiyi öldürdükten sonra bunalıma girdiği ve çevresine sık sık, "olaydan ötürü vicdan azabı çektiğini" söylediği öğrenildi.

16)- Asım Uyansız

Diyarbakır'ın Hazro ilçesine bağlı Terdöken köyünde yaşayan Asım Uyansız adlı kişi, Teknebaşı köyünde görev yapan köy korucuları tarafından 27 Mart günü öldürüldü. Olaydan sonra tutuklanan ve "kasten adam öldürmek" suçundan haklarında dava açılan Sinan Kalkan, Tarık Dağkuşu ve Behçet Dağkuşu adlı köy korucularının yargılanmasına 18 Temmuz günü Diyarbakır Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşma sonucunda Tarık Dağkuşu ile Behçet Dağkuşu tahliye edildi.

17)- İsmail Karadayı

Kocaeli'nin Uzunçiftlik kasabasındaki jandarına karakolunda görev yapan Mehmet Güngör adlı astsubayın, 11 Mayıs gecesi karakolun penceresinden dışarıya ateş açması sonucunda, o sırada yoldan geçen İsmail Karadayı adlı gece bekçisi öldü. Olay sırasında aşırı sarhoş olduğu belirlenen Mehmet Güngör tutuklandı.

18)- Yusuf Yıldırım

Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Zenge köyü ile köy çevresinde operasyon yapan güvenlik görevlileri tarafından 22 Mayıs günü götürülen Yusuf Yıldırım adlı çoban, 24 Mayıs günü ölü olarak bulundu. Yusuf Yıldırım'ın ağabeyi Şefik Yıldırım olayla ilgili olarak şunları söyledi: "Kardeşim Yusuf olay günü ikinci vakti eşine 'Hayvanları otlatacağım,' diyerek evden ayrılmış. Bundan birkaç saat sonra köye çok sayıda özel tim görevlisi ve asker geldi. Önce evler arandı. Daha sonra hepimizi köy meydanında topladılar. Köy meydanında bize hakaret ettiler ve dövdüler. Bir süre sonra çocuk ve kadınları eve gönderdiler. Erkekleri ise sabaha kadar tuttular. Bu sırada askerlerin telsizlerinden, bazı yerlerde çatışmalar olduğunu öğrendik. Özel tim görevlileri ve askerler köyden ayrılırken, Ali Deniz ve Kasım Deniz ile köyde misafir olarak bulunan Hamdin Yıldırım'ı da yanlarında götürdüler. Kardeşim köye dönmeyince onu aramaya çıktık. Kardeşim daha sonra ölü bulundu. Cesedi yakılmış ve üzeri taşlarla örtülmüştü. Yanındaki koyun ve keçilerin çoğu kurşunlanarak öldürülmüştü. Ayrıca 3 keçi kesilmiş, yenilmiş ve kemikleri çevreye saçılmıştı." Zenge köyündeki bazı evler, 21 Eylül günü askerler tarafından yakıldı. Köy 26 Ekim günü bir kez daha basıldı.

19)- Necla Koçyiğit

20)- Sevim Kızıltan

21)- Süheyla

Siirt ile Siirt'in Baykan ilçesi arasındaki karayolunun Bekirhan ve Kahveci köyleri arasındaki bölümünde yol kontrolü yapan askerler, 1 Haziran günü saat 19.00 sıralarında "dur ihtarına uymadığı" gerekçesiyle bir yolcu otobüsüne ateş açtı. Olayda, içinde 40 kadar kadın bulunan otobüsü kullanan Metin Çetin kolundan vurularak yaralandı. Metin Çetin'in vurulduktan sonra direksiyon hakimiyetini kaybetmesi üzerine otobüs şarampole yuvarlandı. Bu olayda da Necla Koçyiğit, Sevim Kızıltan ve soyadı öğrenilemeyen Süheyla adlı 3 kadın öldü, 9 kadın yaralandı. Yaralanan kadınların adları şöyle: "Hamide Ölmez, Elif Demiroğlu, Pakize Demiroğlu, Nigar Öztürk, Hanım Çoban, Müesser Korkusuz, Latife Gültekin, Kudret Karadeniz ve Zeliha Sarıms." Otobüs şoförü Metin Çetin olayı şöyle anlattı: "Adana ve Ceyhan'dan yaklaşık 40 kadınla birlikte Veysel Karani Türbesini ziyaret etmek için yola çıktık. Bekirhan yakınlarına geldiğimizde saat 19.00 olmuştu. Burada bulunan askeri kontrol noktasında askerlerin dur işaretini görmediğim için yola devam ettim. Bunun üzerine ateş açıldı. Bu sırada kolumdan vuruldum. Vurulduktan sonra durmadım ve yola devam ettim. Çünkü ateş edenlerin

kim olduğunu görmemiştim. 2 kilometre gittikten sonra aracın kontrolünü kaybettim ve şarmpole yuvarlandık.” Yapılan resmi açıklamada ise “PKK militanlarının bir yolcu otobüsüne ateş açması sonucunda 3 kişi öldü, 10 kişi yaralandı.” denildi.

22)- Sait Özmen (22)

18 Haziran günü Siirt yakınlarında hayvan otlatan Sait Özmen adlı çoban, Siirt Valiliği’nde bekçi olarak görev yapan Halis Mert tarafından vurularak öldürüldü. Sait Özmen’i öldürenin Halis Mert olduğu bir süre gizli kaldı. Olayla ilgili soruşturma sürerken Siirt Cumhuriyet Savcılığı’na başvuran Sait Özmen’in yakınları, cinayetin Halis Mert tarafından işlendiğini bildirdiler. Bunun üzerine gözaltına alınan Halis Mert’in silahı incelendi ve cinayetin bu kişi tarafından işlendiği anlaşıldı. Halis Mert 25 Haziran günü tutuklanarak Siirt E Tipi Cezaevi’ne gönderildi. Sait Özmen’in kardeşi Tahir Özmen (14) olayla ilgili olarak, “Hayvan otlatırken bir koyunun kaybolduğunu farkettilim. Ben koyunu aramaya başladım. O sırada ağabeyim bir kayanın gölgesinde uyuyordu. Döndüğümde ağabeyimin cesediyle karşılaştım. Yörede hayvan otlatan bir kişinin bize, ‘Sait’in, bekçi Halis tarafından öldürüldüğünü’ söyledi. Bunun üzerine şikayette bulunduk.” dedi.

23)- Latife Erdem

Siirt’in Baykan ilçesine bağlı Şıkarım köyünde görev yapan Maşallah Erdem ve Hacı Erdem adlı 2 köy korucusunun 18 Haziran akşamı nöbet tuttıkları sırasında açtıkları ateş sonucunda, Maşallah Erdem’in eşi Latife Erdem vurularak öldü. Latife Erdem’in, yağın yağmurdan etkilenmemesi için dışardaki bazı eşyaların üstünü örtmek üzere evden çıktığı sırada vurulduğu öğrenildi. Maşallah Erdem ve Hacı Erdem, olayla ilgili olarak açılan soruşturmada verdikleri ifadede, “Latife Erdem’i PKK’li zannederek yanlışlıkla vurduklarını” söylediler. Soruşturmada, “olayın kaza olduğu” sonucuna varılarak takipsizlik kararı verildi.

24)- Abdullah

Şırnak yakınlarında, kömür ocaklarının bulunduğu bölgede odun toplayan bir grup köylüye, 26 Haziran günü bölgede bulunan askerler tarafından ateş açıldı. Olayda Abdullah adlı kişi öldü, 4 kişi yaralandı. Yaralıların olaydan sonra hastane yerine önce Jandarma Komutanlığı’na götürüldükleri öne sürüldü.

25)- Serdar Uğraş (20)

Mardin’in Nusaybin ilçesinde 30 Haziran akşamı 2 askerin öldürülmesi üzerine başlatılan operasyon sırasında gözaltına alınan Serdar Uğraş adlı üniversite öğrencisi, 4 Temmuz gecesi yakınlarının gözü önünde kurşuna dizilerek öldürüldü. Edirne Trakya Üniversitesi’nde öğrenim gören Serdar Uğraş’ın ablası Sibel Uğraş olayı şöyle anlattı: “Askerlerin öldürülmesinden sonra çok sayıda kişi gözaltına alındı. Bu sırada bizim evimiz de basıldı. Kardeşim Serdar’ı arıyorlardı. Serdar, Urfa’nın Ceylanpınar ilçesindeki akrabalarımızın yanına gitmişti. Bu durumu kendilerine söyledik. Serdar, 3 Temmuz günü orada gözaltına alınmış. 4 Temmuz gecesi 40 kadar özel tim görevlisi kardeşimi eve getirdi. Odunlukta arama yaptılar, ama bir şey bulamadılar. Odunluktan çıktıktan sonra Serdar’ı, benim, annemin ve kardeşlerimin gözü önünde kurşuna dizdiler. Daha sonra cenazeyi götürdüler.”

26)- Hasan Yaman (35)

7 Temmuz günü Diyarbakır’ın Hani ilçesine bağlı Kaladibek köyü Başak mezrasına baskın yapan özel tim görevlileri, Hasan Yaman adlı kişiyi öldürdü, 2 kadını da yaralandı. Diyarbakır’daki demokratik kütle örgütlerinin olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada, Hasan Yaman’ın ağaca bağlandıktan sonra yakılarak öldürüldüğü belirtildi. Diyarbakır Sendikalar Platformu tarafından yapılan açıklamada da “Faili meçhul cinayetler, yargısız infazlar, köy

yakmalar, kitlesel katliamlar, günlük yaşamın ayrılmaz parçası haline geldi. Başak mezrasında yaşananlar korkunçtur. Bu iddianın araştırılması insanlık görevidir. Bu kirli savaşta insanlık onuru çiğneniyor. Yaşanan olay buna somut örnektir. Bu çirkin görüntülerin bitmesi, tüm insanların görevi olmalıdır. Herkesi göreve, duyarlılığa davet ediyor, her türlü vahşeti kınıyoruz.” denildi.

27)- Metin Onyıl

İstanbul Okmeydanı’ndaki bir hurda araç deposunda 9 Temmuz günü meydana gelen hırsızlık olayını haber alarak bölgeye gelen polislerin, yapılan “dur ihtiarına uymayan” iki kişiye açtığı ateş sonucunda Metin Onyıl adlı genç vurularak öldü. Metin Onyıl’ın yanında bulunan diğer kişi ise kaçtı. Ancak daha sonra, kaçan kişinin eşgaline uyan bir kişi yakalanarak gözaltına alındı. Olayın yargısız infaz olduğunu bildiren ve oğlunun, “Arap Yusuf” lakaplı polis tarafından daha önce ölümle tehdit edildiğini anlatan Metin Onyıl’ın babası İsa Onyıl şunları söyledi: “Bu polis Hacı Hüsrev’de oturan bazı çocuklara ‘Siz burada hırsızlık yapıyorsunuz, para verin sizi karakola götürmeyeyim.’ diye sürekli haraç alıyormuş. Metin’den de haraç istemiş. Metin karşı çıkmış. Tartışmışlar ve Metin’i kovalamış, ‘Seni bir gün temizleyeceğim.’ demiş. Bu olayın tanıkları var. Metin’i, ‘Arap Yusuf’ denen polis öldürdü.” İsa Onyıl, daha sonra Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı’na başvurarak suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusu üzerine soruşturma açıldı ve 24 Temmuz günü savcılığa çağrılan İsa Onyıl’ın ifadesi alındı. İsa Onyıl, daha sonra şu açıklamayı yaptı: “Bana ‘Metin nasıl vurulmuş, hangi polis vurmuş?’ şeklinde sorular soruldu. Ben yanında değildim ki, kimin vurduğunu bileyim. Çevredeki insanlar görmüş. Şikayetçiyim dedim. ‘Arap Yusuf’ lakaplı polisten söz ettim. Savcı bana, ‘Bu polisi nasıl araştıracağız, bulacağız?’ dedi. Savcı katilleri benden soruyor. Savcının katilleri arayıp bulması lazım, benim değil.” Metin Onyıl’ın ölümüne tanık olan Şükri Ayar adlı esnaf da ifade verdikten sonra, “İşyerim olay yerine yakındı. O nedenle Metin’in vurulduğunu gördüm. Babasına ben haber vermiştim. Savcı, ‘Polis mi vurdu?’ diye sordu. Ben de ‘Polis orayı sarmıştı. Polisin dışında kimse yapamazdı zaten.’ dedim. Savcı olayı araştıracağını söyledi.” dedi.

28)- Halim Fırat

10 Temmuz günü saat 22.00 sıralarında Diyarbakır’ın Hazro ilçesine bağlı Meşebağları köyü yakınlarında devriye gezen özel tim görevlilerinin durup dururken açtığı ateş sonucunda Halim Fırat adlı çoban öldü, 40’a yakın koyun telef oldu. Olay sırasında aynı bölgede bulunan Melik Kayadibi adlı başka bir çoban, ateş açan özel tim görevlilerinin daha sonra 3 araca binerek bölgeden uzaklaştığını söyledi.

29)- Hasan Kırmızıgül

Cizre Buğday Pazarı civarında 11 Temmuz günü saat 09.30 sıralarında köy korucularının bir dükkana ateş açması sonucunda Hasan Kırmızıgül adlı esnaf vurularak öldü. Ayakkabı tamirciliği yapan Hasan Kırmızıgül’ün bulunduğu dükkana hangi gerekçeyle ateş edildiği öğrenilemedi. Hasan Kırmızıgül, Cizre Mezarlığı’nda toprağa verildi.

30)- Hüsnü Esen (19)

13 Temmuz günü saat 14.00 sıralarında Mersin’in Pozcu mahallesinde, sivil polisler tarafından kovalanan Hüsnü Esen ve Tacettin Demir adlı iki genç, bir polis aracının kasıtlı olarak çarpması sonucunda yaralandı. Hüsnü Esen olaydan sonra kaldırıldığı hastanede yaşamını yitirdi. Olaya tanık olan bazı kişiler, Hüsnü Esen ve Tacettin Demir’in yaralı bir halde yerde yatarken polisler tarafından tekmelendiğini öne sürdüler. Hüsnü Esen’in annesi Zeynep Esen olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada, büyük oğlu Fehmi Esen’in 3 yıldır arandığını ve bu

nedenle polislerin kendilerine sürekli baskı yaptığını belirterek şunları söyledi: “Olay günü eve gelen polisler, dış kapıyı kırarak içeri girdiler ve Fehmi’yi sordular. Benzer olaylar daha önce de olmuştu. Eve gelen polisler küçük oğlum Hüsnü’yü döverlerdi. Hüsnü polisleri görünce, işkence görmekten korktuğu için arkadaşı Tacettin Demir’le birlikte kaçtı. Daha sonra komşular, polisin arabayla oğluma çarptığını bildirdiler. Hemen olay yerine gittim. Her yer kan içindeydi.” Zeynep Esen, kısa bir süre sonra evlerinin ikinci kez polisler tarafından basıldığını ve evdeki bazı eşyaların tahrip edildiğini anlatarak kızı Cahide ile Ümmiye Koralp, Vedat Koral, Sakine Demir, Hamza Kaplan ve Maruf Kaplan adlı komşularının gözaltına alındığını söyledi. Zeynep Esen, oğlunun ölüm haberini 14 Temmuz günü öğrenebildiklerini ve cenazeyi Diyarbakır’da toprağa verdiklerini sözlerine ekledi. Cenaze töreninden sonra İHD Diyarbakır Şubesi’ne başvuran Zeynep Esen, oğlunun öldüren polislerin cezalandırılması için kendisine yardımcı olunmasını istedi.

31)- Remziye Bilgin (Karakaya)

Ayrı yaşadığı eşi Sait Karakaya ve onun köy korucusu olan yakınları tarafından 12 Temmuz günü Batman’ın Kozluk ilçesindeki evinden kaçırılan Remziye Bilgin (Karakaya), 19 Temmuz günü Örenağıl köyünde ölü bulundu. Remziye Bilgin’in babası Emin Bilgin, kızının 6 yıl önce Sait Karakaya ile evlendiğini, kızıyla damadı arasında evliliğin 5. yılında geçimsizlik başladığını ve Sait Karakaya’nın bir yıl önce 1 yaşındaki çocuğuyla birlikte Sason’daki yakınlarının yanına gittiğini söyledi. 12 Temmuz günü saat 04.00 sıralarında Sait Karakaya’nın yanında köy korucuları Celal Karakaya, Eşref Karakaya, Bahyeddin Tekbaş ile Abdulcabbar Tekbaş ile evlerine geldiğini anlatan Emin Bilgin şunları söyledi: “Kapıyı açmak istemedik. Damadım konuşmak için geldiğini ve konunun önemli olduğunu ısrarla söyleyince kapıyı açtık. Sait bana, kızımla barışmak istediğini söyledi ve ‘Karımı alıp, Sason’a gideceğim.’ dedi. Kızım gitmeyi kabul etmedi. Bunun üzerine kızımı zorla götürdüler. Bahçelievler Karakolu ile Batman Cumhuriyet Savcılığı’na başvurdum. Ancak başvurulardan bir sonuç çıkmadı. Bir hafta sonra Celal Karakaya telefonla arayarak ‘Kızını öldürdük.’ dedi. Bunun üzerine Sason Cumhuriyet Savcılığı’na gittim. Savcı, köylülerin kendisini aradıklarını ve dışarı çıkan gelinlerinin kimliği meçhul kişilerce vurulduğunu söylediklerini belirtti. Savcıya, kızının korucular tarafından kaçırıldığını ve onlar tarafından öldürüldüğünü söyledim. Cınayeti Dereköyü korucubası Çavuş Yaşar ile Sason İlçe Milli Eğitim Müdürü Felemez Yaşar örtbas etmek istiyor. Kızımı kaçıran Sait, Celal, Eşref, Bahyeddin ve Abdulcabbar ile birlikte Dereköyü korucubası olan Çavuş Yaşar ile Felemez Yaşar’ın cezalandırılması için uğraşacağım.”. Remziye Bilgin’in öldürülmesiyle ilgisinin bulunmadığını söyleyen Felemez Yaşar ise Sait Karakaya ile akraba olduğunu belirterek, “Kadın Tekel’de çalışıyordu. Sait işsiz olduğu için kadın ‘sen işsizsin’ diyormuş, geçinemeyince ayrıldılar. Kadın bir yıl önce boşanmak için mahkemeye başvurdu. Onları çoktandır görmüyorum.” şeklinde konuştu.

32)- Hüseyin Ertaş

Mardin’in Kızıltepe ilçesine bağlı Çalpınar köyündeki evine 18 Temmuz günü gelen köy korucuları tarafından kaçırılan Hüseyin Ertaş adlı kişi, 21 Temmuz günü köy yakınlarında ölü olarak bulundu. Hüseyin Ertaş’ın yakınları, kaçırma olayından hemen sonra Kızıltepe Cumhuriyet Savcılığı’na başvurarak İsmet Kandemir ve Memduh Kandemir adlı köy korucularından şikayetçi olduklarını, ancak bu ihbarın ciddiye alınmadığını söylediler.

33)- Hüseyin Altın

Mardin’in Midyat ilçesine bağlı Narlı köyü yakınlarında 25 Temmuz günü, 8 yaşındaki oğlu Şehmuz ile birlikte tarladan dönen Hüseyin Altın adlı kişi köy korucuları tarafından

öldürüldü. Hüseyin Altuner'in, oğlunun yanından 200 metre kadar uzağa götürüldükten sonra kurşuna dizildiği ve ölmeden önce oğluna, kendisini vuran köy korucularından birinin adının "Faik" olduğunu söylediği bildirildi. Narlı köyünde yaşayanlar, Hüseyin Altuner'in Altıntaş köyünde görev yapan köy korucuları tarafından öldürüldüğünü belirterek, "Altıntaş'daki köy korucularının başı olan Abdullah Taş, bizi göç ettirip toprağımıza el koymak istiyor. Bu nedenle bize baskı yapıyor." dediler.

34)- Murat Kahraman

35)- Mehmet Kaplancı

Hatay'ın Dörtöl ilçesinde 26 Temmuz günü, kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından götürülen Murat Kahraman ve Mehmet Kaplancı adlı 2 kişi, ailelerine ölü olarak teslim edildi. Murat Kahraman ve Mehmet Kaplancı'nın ailelerine Dörtöl Zırlı Tugay Komutanlığı tarafından gönderilen "26 Temmuz 1995" tarihli faks mesajında, "söz konusu kişilerin askeri bölgeye girdikleri ve yapılan dur ihtarına uymadıkları için açılan ateş sonucunda öldürüldükleri" belirtildi. Mesajı aldıktan sonra Hatay'a giden Murat Kahraman ve Mehmet Kaplancı'nın yakınları, teslim aldıkları cenazeleri Diyarbakır'a getirerek 27 Temmuz günü toprağa verdiler. Murat Kahraman'ın annesi Azize Kahraman, oğlunun Hatay'da okuduğunu belirterek şunları söyledi: "Cesetlerin el ve kollarında işkence izleri vardı. Her iki cesedin aynı bölgesinde 7'şer kurşun izi bulunuyordu. Bu da çocuklarımızın kurşuna dizildiğini göstermektedir. Oğlumdan 8 aydır haber alamıyorduk. Çocuklarımızın, 'PKK'li oldukları' söyleniyor. Onların gerillaya katıldığını biz de duymuştuk. Ancak bu durum çocuklarımızın öldürülmesine gerekçe olabilir mi? Sağ yakalamışlar. Mahkemeye çıkarıp yargılasaydılar. Görgü tanıkları oğlumun ve arkadaşının sivil polisler tarafından gözaltına alındığını söylüyorlar." Mehmet Kaplancı'nın eşi Maşallah Kaplancı da eşinin güvenlik görevlileri tarafından kasıtlı ve keyfi olarak öldürüldüğünü savunarak, "Eşim köyleri dolaşıp sebze satıyordu. Öldürüldüğü gün yine köylere sebze satmaya gidiyordu. Askeri yasak bölgeye girdiğine inanmıyorum ve bunun bir düzmece olduğunu söylüyorum." dedi.

36)- Selim Tonca (33)

Edirne'nin Lalapaşa ilçesine bağlı Kalkansöğüt köyünün imamı Selim Tonca, Türkiye ile Bulgaristan arasındaki sınırda devriye gezen askerler tarafından "askeri yasak bölgeye girdiği" gerekçesiyle açılan ateş sonucunda vuruldu. 13 Ağustos günü meydana gelen olayda bacağından vurulan Selim Tonca, olay yerinde bekletildiği ve hastaneye zamanında götürülmediği için kan kaybından öldü. Selim Tonca'nın Kalkansöğüt köyündeki görevine öldürülmeden 20 gün önce başladığı bildirildi. Olayla ilgili olarak soruşturma açıldı.

37)- Mehmet Nezir Akıncı

38)- Osman Acar (27)

18 Ağustos sabahı Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Budaklı köyüne baskın yapan özel tim görevlileri, Mehmet Nezir Akıncı adlı minibüs şoförünü başına 2 kurşun sıkarak öldürdü. Daha sonra cesedi, Mehmet Nezir Akıncı'ya ait minibüsle Midyat Jandarma Karakolu'na götürülen özel tim görevlileri, olaya tanık olan Ata Bediroğlu adlı kişiyi de gözaltına aldı. 24 saat gözaltında kalan Ata Bediroğlu, serbest bırakıldıktan sonra, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Bu arada yetkililerin olayla ilgili olarak yaptığı açıklamalar birbiriyle çelişti. Midyat Kaymakamı Mehmet Okur, Mehmet Nezir Akıncı'nın örgüt içi hesaplaşma sonucunda öldürüldüğünü öne sürerek, "Bu olayı bahane ederek devleti zorda bırakmak ve güvenlik görevlilerini yıpratmak istiyorlar." dedi. Midyat Cumhuriyet Savcısı Mustafa Yalçın ise Budaklı köyünde, köy yakınlarında meydana gelen mayın patlaması dışında bir olay olmadığını söy-

lemekle yetindi. Mehmet Nezir Akıncı'nın cenazesi, 25 Ağustos günü yakınları tarafından Midyat Jandarma Karakolu'ndan alınarak Budaklı köyüne getirildi ve toprağa verildi. Cenaze töreninden sonra Budaklı köyüne yeniden baskın yapan özel tim görevlileri 9 kişiyi gözaltına aldı ve köyde yaşayanları köy korucusu olmaları için tehdit etti. Evrensel gazetesinin 30 Ağustos 1995 tarihli sayısı Mehmet Nezir Akıncı'nın öldürülmesiyle ilgili olarak yayımlanan haber nedeniyle İstanbul DGM tarafından Türk Ceza Yasası'nın 312/2. maddesi uyarınca toplatıldı, gazete yetkilileri hakkında dava açıldı. Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Budaklı köyü yakınlarında yol kontrolü yapan özel tim görevlileri, 31 Ağustos günü de köyde yaşayan Osman Acar adlı minibüs şoförünü kurşuna dizerek öldürdü. Osman Acar'ın, bindiği araçtan indirildikten sonra öldürüldüğü öğrenildi. Osman Acar'ın öldürülmesiyle ilgili olarak bilgi vermeyen Midyat Cumhuriyet Savcılığı yetkilileri, olayın araştırıldığını söylemekle yetindiler.

39)- Zübeyde Katar (14)

23 Eylül günü Maraş'ın Fatih mahallesinde yapılan bir düğün töreninde, tabancasıyla havaya ateş açan Hülya Elmalı adlı kadın polis, balkondan töreni izleyen Zübeyde Katar adlı ortaokul öğrencisini vurarak öldürdü. Gaziantep Polis Okulu'nda görev yapan Hülya Elmalı, olaydan sonra tutuklandı. Zübeyde Katar'ın Hülya Elmalı'nın akrabası olduğu öğrenildi.

40)- Hamza Haran (60)

23 Şubat günü Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Hüseyinika köyüne baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından götürüldükten sonra ortadan kaybolan Hamza Haran, 24 Ekim günü köy yakınlarında ölü olarak bulundu. Cesedi çürümüş olan ve vücudunda kurşun izleri bulunan Hamza Haran, yakınları tarafından üzerindeki giysilerden teşhis edildi. Hamza Haran'ın ölü olarak bulunduğu yerde, biri 30, diğeri de 35 yaşında olan kimliği belirsiz 2 erkeğin daha cesedi bulundu. Olaydan güvenlik görevlilerini sorumlu tutan Hamza Haran'ın yakınları, yetkili makamlara yaptıkları tüm başvuruların yanıtsız bırakıldığını açıkladılar. Hamza Haran'ın yeğeni İhsan Haran da 24 Aralık 1994 tarihinde Diyarbakır'ın Ofis semtindeki işyerine gelen ve kendilerini "polis" olarak tanıtan silahlı kişiler tarafından kaçırıldıktan sonra ortadan kaybolmuştu.

41)- Hayrullah Çelebi

16 Kasım günü İstanbul Sarıgazi Mevlana mahallesi Baraj Yolu üzerinde polis tarafından yapılan operasyon sırasında Hamdullah Çelebi adlı genç öldürüldü, Birol Akbalık adlı genç de gözaltına alındı. Yapılan resmi açıklamada, "Hamdullah Çelebi ve Birol Akbalık'ın PKK'lı olduğu, polisle çatışmaya girdikleri ve bu çatışmada Hamdullah Çelebi'nin vurulduğu" öne sürüldü. Hayrullah Çelebi'nin babası Halit Çelebi ise oğlunun yargısız infaza kurban gittiğini savunarak, "Oğlum, yere yatırıldıktan sonra sağ koltuk altı ile karın boşluğu arasından vurulmuş. Otopsi raporuna göre, ilk sıkılan kurşunun üzerine bir kurşun daha sıkılmışlar. Onun bir santim üstüne bir kurşun daha. Yani vücudunda üç kurşun yarası vardı. Ayrıca yüzünde darbe izleri vardı. Oğlum suçsuz yere katledildi." dedi. Olaydan sonra gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanarak Ümraniye E Tipi Cezaevi'nde konulan Birol Akbalık, cezaevinde yaptığı açıklamada Halit Çelebi'nin anlattıklarını doğruladı. Hayrullah Çelebi ile çalıştığı inşaatla tanıştığını, olay günü tesadüfen aynı minibüste bulunduklarını, minibüsten inip biraz yürüdükten sonra etraflarının polisler tarafından sarıldığını kaydeden Birol Akbalık, şunları söyledi: "Mahalle sakinleri de olayı izliyordu. Bizi yüzü koyun yere yatırıp ellerimizi arkadan kelepçelediler ve yerde sürükleyerek beni başka, Hayrullah'ı başka araca bindirdiler. Beş dakika gittikten sonra silah sesleri geldi. İçinde bulunduğum araba birden durdu. Bir kargaşa yaşandı. Polisler gidip gelmeye başladı. Bir polis o esnada, 'Bunları alırken mahalledekiler

gördü, buna gerek yoktu.' diyordu. Bu arada beni sürekli olarak dövüyorlardı. Önce Ümraniye Polis Karakolu'na ardından Aksaray'daki Siyasi Polis Merkezi'ne götürüldüm. Bana sürekli olarak, 'Biz PKK'liyiz, polisle çatışmaya girdik, Hayrullah çatışmada öldü.' biçiminde ifade vermem için baskı yaptılar. Kabul etmeyince ölümle tehdit ettiler. Daha sonra beni Hayrullah'ın öldürüldüğü yere götürdüler. Burada bana, öldürüleceğimi ve çatışmada öldürülmüş gibi gösterileceğimi söylediler. Bunun üzerine istedikleri ifadeyi verdim."

42)- Doğan Koç (22)

3 Kasım akşamı Tunceli'nin Mazgirt ilçesindeki bir lokantaya güvenlik görevlileri tarafından ateş açılması sonucunda, lokantada bulunan Doğan Koç adlı genç yaralandı. Doğan Koç, güvenlik görevlilerinin engellemesi nedeniyle gecikmeli olarak hastaneye ulaştırıldı. İlk önce Elazığ Devlet Hastanesi'ne götürülen Doğan Koç daha sonra Ankara Numune Hastanesi'ne kaldırıldı. Doğan Koç, 9 Aralık günü Numune Hastanesi'nde yaşamını yitirdi. DYP Tunceli Milletvekili Kamer Genç, Mazgirt'te PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışma sırasında askerlerin etrafa rastgele ateş ettiğini, bu ateş sonucunda isabet alan bir lokantada cam kenarında oturan Doğan Koç'un vurulduğunu anlatarak, olayla ilgili olarak soruşturma açılmadığını söyledi. Doğan Koç'un ağabeyi Ali Koç da olayı ve sonrasındaki gelişmeleri şöyle anlattı: "Kardeşim bu olaydan bir hafta önce bana telefon ederek, 'Başıma bir iş gelirse sorumlusu devlet güçleridir.' demişti. 20 gün önce gözaltına alındığını, gözaltında işkence gördüğünü ve devlet güçleri tarafından sürekli takip edildiğini söylemişti. Gözaltında özel tim görevlileri kendisine, 'Seninle işimiz bitmedi, şimdilik gidebilirsin. Ama mutlaka yeniden görüşeceğiz.' demişler. 3 Kasım akşamı gerillalar Mazgirt'e inip, devlet güçleriyle çatışmaya girmişler. Kardeşimin bulunduğu lokanta, çatışma bittikten sonra, içeride sivillerin olduğu bilinmesine rağmen ağır silahlarla taranmış. Kardeşim ilk ateş sırasında yaralanmış. Sol omuz hizasından giren kurşun, sol kalça kemiğinde durmuş. Bir kişi daha ayağından yaralanmış. Polise telefon eden lokanta sahibi Ali Cemal Şahan, 'Ateşi kesin burada yaralı var.' uyarısını yapmış. Ama ateşe devam etmişler ve 'Biz gelene kadar kimse dışarıya çıkmasın.' demişler. Kardeşim 3 saat orada kalmış. Daha sonra Hüseyin Demir adındaki bir kişi, kardeşimi sırtına alıp çarşının ortasına getirmiş. Özel tim görevlileri Hüseyin Demir'i ve kardeşimi dipçikleyerek küfür etmişler. 'Bırakın gebersin, niye yardım ediyorsun.' demişler. Mazgirt Sağlık Ocağı'nda yaraya müdahale etmemişler. Oradan Elazığ'a götürülmüş. 10 saat boyunca bir müdahale yapılmamış. Olaydan bir gün sonra haberimiz oldu. Elazığ'da üstün körü ameliyat yapıldı. Elazığ Devlet Hastanesi'nde 2 gün yatmasına rağmen, personelin ilgisizliği ve hakaretleri sonucunda gereken tedavi olmadı. Bunun üzerine kardeşimi kendi olanaklarımızla Ankara'ya getirmek zorunda kaldık. Ankara Numune Hastanesi'ndeki doktorlar, Elazığ'daki ameliyatın iyi yapılmadığını, göğüs kafesine dağılan mikropların iyi temizlenmediğini söylediler. Aynı yer açılarak tekrar ameliyat edildi. Ama çabalar boşuna oldu, göğüs kafesini saran iltihaplanma sonucunda kardeşim öldü. Kardeşimin ölmesinin sorumlusu devlettir. Kardeşim Elazığ Devlet Hastanesi'nde yatarken, sivil polisler iki defa ifadesini almak istemişler. Kardeşim, 'Seni kim vurdu?' diye sorduklarında, 'Beni özel timler vurdu.' demiş. Bunun üzerine 'Bunun akli dengesi yerinde değil.' diyerek gitmişler."

43)- Cemal Güler (29)

11 Aralık gecesi İstanbul Üsküdar Emniyet mahallesinde yol kontrolü yapan trafik polisleriyle tartışan Cemal Güler adlı minibüs şoförü, Mehmet Dağdelen adlı polis tarafından tabancayla vurularak öldürüldü. Sol koltuk altına isabet eden tek kurşunla vurulan Cemal Güler'in yaralı bir halde polis aracına bindirildiği ve hastaneye götürülürken dövüldüğü öne sürüldü. Olayla ilgili olarak yapılan resmi açıklamada, Cemal Güler'in kullandığı minibüse,

"ters yola girdikten sonra, yapılan dur ihtarına uyulmaması" üzerine ateş edildiği öne sürülerek, "Polise yapılan saldırılar dikkate alındığında, bu olayın istenmeden meydana geldiği ortadadır." denildi. Cemal Güler'in babası Muzaffer Güler ise oğlunun polislerle tartıştıktan sonra kasıtlı olarak vurulduğunu ve olayın peşini bırakmayacağını söyledi. Olaydan sonra tutuklanan ve hakkında "kasten adam öldürmek" suçundan dava açılan Mehmet Dağdelen, mahkemede verdiği ifadede, "Minibüs ters yöne girmişti. Dur ihtarına uymayınca kovalamaca başladı. Minibüsü durdurduk. Sürücüsü minibüsten küfür ederek indi ve üzerimize bıçakla saldırdı. Boğuşurken silahım ateşlendi." dedi.

44)- Nihat Gökkan

13 Aralık günü Mardin'in Derik ilçesi yakınlarında dolaşan Nihat Gökkan adlı avcı, bölgede bulunan askerlerin açtığı ateş sonucunda vurularak öldü. Nihat Gökkan'ın cenazesi aynı gün Derik'te toprağa verildi. Nihat Gökkan'ın babası Bedirhan Gökkan yaptığı açıklamada, "Oğlumun cenazesini getiren askerlere olayın nasıl olduğunu sorduğumda, 'Oğlun bize ateş etti, biz de kendimizi korumak için karşılık vermek zorunda kaldık.' cevabını verdiler. Oysa oğlumun yanında av tüfeği bile yoktu. Cesette, 20'ye yakın kurşun yarası vardı. Kurşunların hepsi vücudun ön tarafından isabet etmişti." dedi.

45)- Deniz Demir

28 Ocak 1995

Bingöl yakınları

46)- Kadir Ateş (28)

14 Haziran 1995

Diyarbakır-Lice yakınları

47)- İsa Yün

12 Eylül 1995

Bolu-Düzce-Kaynaşlı kasabası

48)- Süleyman Korkmaz

26 Ekim 1995

Diyarbakır

49)- İzzet Tuğal

20 Aralık 1995

Diyarbakır-Lice-Çavımdur k.

Yaralananlar

1995 yılında güvenlik görevlilerinin çeşitli nedenlerle göstericilere-insanlara-evlere-araçlara rastgele ateş açması ya da yaptıkları baskınlar sırasında, ölümden kurtulan ancak yaralanan, kimi zaman da sakat kalanlar oldu.

19 Nisan günü Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Derfan köyü yakınlarında hayvan otlatan 6 yaşındaki bir çocuk (C.A.), aynı köyde görev yapan bir köy korucusunun av tüfeğiyle açtığı ateş sonucunda sol ayağından vurularak yaralandı. Söz konusu çocuk, Batman Devlet Hastanesi'nde tedavi görürken yaptığı açıklamada, "Annemle babam Adana'ya göç ettiler. Ben sonbahardan beri dedemle ninemin yanında kalıyorum. 19 Nisan günü köy dışında keçileri otlatıyordum. O sırada yanıma iki köy korucusu geldi. Boçi (Behçet) adlı köy korucusu. Zoçi (Zeki)'ye 'Bunun babası teröristtir. Ona ateş et korksun.' dedi. Zoçi'de tüfeğini bana doğru çevirerek ateş etti." dedi.

22 Temmuz akşamı Gaziantep'in Şehitkamil ilçesi Müfitpaşa mahallesinde yapılan bir düğün törenine katılan özel tim görevlilerinin havaya ateş açması sonucunda Soner Kırık adlı kişi kulağından vurularak yaralandı. Saat 23.00 sıralarında meydana gelen olayda havaya ateş eden özel tim görevlilerinin sarhoş oldukları öğrenildi.

Bitlis'in Güroymak ilçesine bağlı Gölbaşı kasabasındaki akrabalarını ziyarete giden Mehmet Şerif Aslan adlı imam, 30 Temmuz günü 3 köy korucusunun açtığı ateş sonucunda bacağından vurularak yaralandı. Bitlis'in Mutki ilçesine bağlı Esenler köyünde imamlık yapan Mehmet Şerif Aslan'ın, olaydan sonra sağ bacağı kesildi. Mehmet Şerif Aslan, köyün öğretmeni Zeki Aslan ile Şerif Avcı ve Cengiz Yaşar adlı kişiler ile birlikte namaz kılmaya giderken silahlı saldırıya uğradığını belirterek, kendisini Gürsel Doğan, Ecvet Doğan ve Menderes Doğan adlı köy korucularının vurduğunu söyledi.

7 Kasım günü saat 15.30 sıralarında İstanbul Bağcılar'daki Barbaros Lisesi önünde polis tarafından üzerine ateş edilen Evrim Öktem (15) adlı öğrenci dizinden vurularak yaralandı. Polis yetkilileri, Evrim Öktem'in pankart astıktan sonra kaçarken yapılan "dur ihtarına uymaması" üzerine vurulduğunu açıkladılar. Evrim Öktem'in babası Mahmut Öktem ise kızının vurulmasının tesadüf olmadığını belirterek, "Kızım pankart asarken değil, yolda yürürken vuruldu. Olayın üstünü örtmek için kızımın kurşunla delinen pantolonu ile dizinden çıkartılan kurşuna polisler tarafından el konuldu. Bu saldırı, demokrasi mücadelesine katılan ailemize yöneliktir." dedi.

10 Aralık günü saat 13.00 sıralarında Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Karpuzlu köyü yakınlarında futbol oynayan gençlerin üzerine, "Diyarbakır'ın Kulp ilçesinden geldikleri" bildirilen köy korucuları tarafından ateş açıldı. Açılan ateş sonucunda 17 yaşındaki bir genç (M.A.) yaralandı.

f)- Mayın-sahipsiz bomba patlaması sonucunda ölenler

1995 yılında Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yola ya da araziye döşenen mayınlara basan, buldukları sahipsiz bombaları ya da top mermilerini kurcalayan 45 (*) kişi (1992 yılında 38, 1993 yılında 123, 1994 yılında ise 131 kişi ölmüştü.) meydana gelen patlamalar sonucunda öldü, 100'den fazla kişi yaralandı. Yaralananların önemli bölümü, el, kol ve ayak gibi uzuvları koptuğu için sakat kaldı. Mayınların yol açtığı ölüm ve yaralanma olaylarının büyük çoğunluğu köy yolları ile sınıra yakın bölgeler ve askeri alanların çevresinde meydana geldi. Yolda, arazide, yerleşim merkezlerinde bulunan sahipsiz bomba ya da top mermilerinin patlaması sonucunda ölen ve yaralananların tamamına yakını çocuklar oluştu.

Mayın ya da sahipsiz bombaların patlaması sonucunda ölenlerin adları şöyle:

Adı ve soyadı	Olay tarihi	Olay yeri
01)- Abdülmecit Yıldız	08 Ocak 1995	Siirt-Kurtalan-Kayalısu köyü yak.
02)- Medeni Yıldız	08 Ocak 1995	Siirt-Kurtalan-Kayalısu köyü yak.
03)- (kadın)	08 Ocak 1995	Siirt-Kurtalan-Kayalısu köyü yak.
04)- Suat Badem (14)	11 Ocak 1995	Tunceli-Mazgirt-Yazeli köyü
05)- Veli Yıldırım (8)	11 Ocak 1995	Tunceli-Mazgirt-Yazeli köyü
06)- Emin Erim (16)	07 Nisan 1995	Bitlis-Tatvan
07)- Veysi Erim (16)	07 Nisan 1995	Bitlis-Tatvan
08)- Kamil Öke	07 Nisan 1995	Şırnak-İdil-Teke köyü yakınları
09)- Mahmut Arıç	07 Nisan 1995	Şırnak-İdil-Yarbaşı köyü yakınları
10)- Filiz Gültekin (10)	13 Nisan 1995	Ağrı-Doğubeyazıt-Sarıçavuş köyü
11)- İpek Gültekin (11)	13 Nisan 1995	Ağrı-Doğubeyazıt-Sarıçavuş köyü
12)- Selahattin Yılmaz (17)	17 Nisan 1995	Mardin-Kızıltepe-Yurteri köyü
13)- Kamil Yılmaz (14)	21 Nisan 1995	Kars-Kağızman-Şamiler köyü yak.
14)- Ercan Görme (9)	03 Mayıs 1995	Erzurum-Pasinler ilçesi yakınları
15)- Ercan Bingöllü (8)	11 Mayıs 1995	Bingöl-Kumludere köyü yakınları
16)- Yusuf Çelik	16 Mayıs 1995	Mardin-Dargeçit yakınları
17)- Meclise Teğen (kadın)	13 Haziran 1995	Siirt-Baykan-Gola köyü yakınları
18)- Enver Özcan (35)	17 Haziran 1995	Bitlis-Mutki-Yazıcı köyü yakınları
19)- İsa Abay	20 Haziran 1995	Batman-Sason-Gürgenli köyü yak.

(*) Bu sayıya mayın patlaması sonucunda ölen asker, polis, köy korucusu ve PKK militanları dahil değildir. 45 kişinin tamamını çatışmalara taraf olmayan siviller oluşturmaktadır.

20)- İsmet Erdem (45)	24 Haziran 1995	Batman-Sason-Deregeçit köyü yak.
21)- Hadi Güngördü (32)	24 Haziran 1995	Batman-Sason-Deregeçit köyü yak.
22)- Recai Dülger	26 Haziran 1995	Dicle-Balon ve Pekmezci köyü arası
23)- Muzaffer Gültekin (35)	09 Temmuz 1995	Bitlis-Hizan-Oyapınar köyü yak.
24)- Mehmet Şirin Günel (30)	09 Temmuz 1995	Bitlis-Hizan-Oyapınar köyü yak.
25)- Semra Ölmez (8)	18 Temmuz 1995	Bingöl-Solhan-Şimşirpınar köyü
26)- Sedat Çiçek (10)	18 Temmuz 1995	Bingöl-Solhan-Şimşirpınar köyü
27)- Nihat Çiçek (9)	18 Temmuz 1995	Bingöl-Solhan-Şimşirpınar köyü
28)-	18 Temmuz 1995	Bitlis-Mutki-Kavakbaşı köyü yak.
29)-	18 Temmuz 1995	Bitlis-Mutki-Kavakbaşı köyü yak.
30)-	18 Temmuz 1995	Bitlis-Mutki-Kavakbaşı köyü yak.
31)-	18 Temmuz 1995	Bitlis-Mutki-Kavakbaşı köyü yak.
32)-	18 Temmuz 1995	Bitlis-Mutki-Kavakbaşı köyü yak.
33)-	18 Temmuz 1995	Bitlis-Mutki-Kavakbaşı köyü yak.
34)- Ahmet Varan (26)	31 Temmuz 1995	Bingöl-Genç-Dereköy yakınları
35)- İsmail Toprak (41)	31 Temmuz 1995	Bingöl-Genç-Dereköy yakınları
36)- Selim Güler (18)	07 Ağustos 1995	Muş-Kızılağaç kasabası yakınları
37)- Cengiz Övet	20 Ağustos 1995	Bingöl-Kığı-Mezarlıklar mevkii
38)- Düven Enül	20 Ağustos 1995	Bingöl-Kığı-Mezarlıklar mevkii
39)- Güngör Koç (13)	22 Ağustos 1995	Tunceli-Ovacık-Hanuşağı köyü
40)- Salih Nasır	00 Eylül 1995	Bitlis-Mutki
41)- Burhan Güven (27)	18 Eylül 1995	Sivas-Hafik ilçesi yakınları
42)- Dilaver Aslan	16 Ekim 1995	Bitlis-Hizan-Gökay köyü yakınları
43)- Gülnaz Sarıboğa	23 Aralık 1995	Siirt-Baykan-Goya mezarası
44)- A. Rıza Karakaplan	29 Aralık 1995	Diyarbakır-Bozak mezarası
45)- Orhan Tan	29 Aralık 1995	Diyarbakır-Bozak mezarası

ÖLÜM CEZALARI

Ölüm cezaları, 1995 yılında da Türkiye'nin insan hakları sorunları arasındaki önemini yitirmedi ve sık sık gündeme geldi. Dosyaları Meclis'e gönderilen ölüm cezasına mahkum olmuş hükümlülerin sayısı arttı, ancak ölüm cezası infazı yapılmadı. Türkiye böylece; Uluslararası Af Örgütü'nün "uzun süredir ölüm cezası infazı yapılmayan ülkeler" kategorisindeki yerini korumuş (*) oldu. Yapılan tartışmalar "ölüm cezasının kaldırılıp kaldırılmaması" ve "verilen ölüm cezalarının yerine getirilip getirilmemesi" gibi iki ana konu üzerinde yoğunlaştı. Kimi kez de bazı çevrelerden, "ölüm cezalarının, özellikle de siyasi davalarda verilenlerin hemen infaz edilmesi" yolunda istekler gündeme geldi, bu doğrultuda raporlar hazırlandı.

Ölüm cezalarının uygulanmasını isteyenlerin başında, uzun yıllar Ankara DGM'de başsavcılık yapan Nusret Demiral geldi. Ankara DGM Savcılığı'nı sürdürdüğü dönemde Nusret Demiral (Ekim ayında emekli oldu ve MHP'nin milletvekili adayı olarak seçime katıldı.), 11 Ocak gecesi Kanal D televizyonunda yayımlanan bir programda ölüm cezalarını savundu. Ölüm cezalarından vazgeçilmesini isteyen Nusret Demiral şunları söyledi:

"Türk Ceza Yasası'nın 141., 142., ve 163. maddelerinin kaldırılmasına hiç lüzum yoktu. Terörle Mücadele Yasası'nda değişiklik getiriliyor. Bakıyoruz cezalar azaltılmış. Terörde cezanın azaltılması, terörü caydırıcı bir ortamı getirmez. Onun için cezaların ağır olmasının, daha ağır şekle sokulmasının taraftarıyım. Ölüm cezaları bilhassa terörle mücadelede söz konusu olur. Evvelce Haydutluğu Önleme Kanunu vardı, Vatana İhanet Kanunu vardı. Bunlar kaldırıldı. Bu kanunların tekrar gündeme getirilmesi ve değerlendirilmesi gerekir."

(*) Uluslararası Af Örgütü tarafından Mayıs ayında yapılan bir açıklamada, Birleşmiş Milletler üyesi 184 ülkeden yaklaşık dörtte üçünde ölüm cezasının yürürlükte olduğu belirtildi. 42 ülkenin ölüm cezalarını bütünüyle kaldırdığına dikkat çekilen açıklamada, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bazı ülkelerde, "yasalarda ölüm cezası bulunmasına karşın, bu cezanın uzun süredir uygulanmadığı" kaydedildi. Açıklamada 1994 yılında dünya genelinde 1.555 ölüm cezası infazına tanık olduğu vurgulanarak, bu infazların 1.006'sının Çin Halk Cumhuriyeti'nde, 139'unun İran'da, 100'ünün Nijerya'da, 53'ünün Suudi Arabistan'da, 32'sinin Singapur'da, 31'inin Mısır'da, 25'inin Yemen'de, 17'sinin de Libya'da yapıldığı belirtildi. 1994 yılında ölüm cezası infazına tanık olunan ülkeler arasında Güney Kore, Gürcistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Tayvan, Ürdün, Sierra Leone, Tanzanya, Özbekistan, Rusya, Somali, Kuzey Kore, Japonya, Hindistan, Litvanya, Suriye, Lübnan, Küba, Ekvator Ginesi, Kuveyt, Kuzgistan, Pakistan, Tacikistan, Trinidad, Uganda ve Ukrayna da yer aldı.

Nusret Demiral, Suudi Arabistan'daki ölüm cezası infazlarının Türkiye'de tepki uyandırdığı dönemde, Cumhuriyet gazetesinin 27 Ağustos 1995 tarihli sayısında yayımlanan bir demecinde ise, ölüm cezalarının Türkiye'de de infaz edilmesini istedi, ancak Suudi Arabistan'daki infaz yöntemine karşı çıktı. Nusret Demiral, "Her devletin kendi hakimiyet sahası içinde geçerli yasaları vardır. Türkiye'de ve diğer ülkelerde ölüm cezaları ya elektrikli sandalye ile, ya gaz odası ile, ya kurşunlanarak ya da asılarak infaz ediliyor. Ama hiçbir zaman insanın başının kesilmesi vahşetine girilmemiştir." dedi. Nusret Demiral şunları söyledi:

"Ölüm cezası bugüne kadar, kişileri aynı suçu işleme ortamından uzaklaştırmak için tek çare olarak görülmüş. Türkiye Cumhuriyeti devletin hakimiyet sahası içinde de ölüm cezası yasalarında öngörülmüş. Bunu kimse yargısız ve yasanız yerine getiremez. Kişi gidiyor 5-10 kişiyi öldürüyor. Türkiye'de böyle bir olayda dahi, verilen ölüm cezasının münakaşasını yapıyorlar. Bir kişi bunca insanı kendi yöntemi ile öldürüyorsa, onun cezası Türk Ceza Kanunu'na göre idamdır. Ama biz ne yapıyoruz? İnfazı gizli ve kimsenin göremeyeceği yerde ve saatte yapıyoruz. Önceleri meydanlarda yapılıyordu, şimdi gizli yapılıyor. Ölüm cezası verilmesi durumunda, mutlaka infaz edilmelidir. Bu cezanın geri bırakılması veya ertelenmesi, aynı fiillerin başka kişiler tarafından da işlenmesine neden oluyor. O nedenle ölüm cezası verildiğinde yerine getirilmesini savunuyorum. İdam cezası verilsin veya verilmesin münakaşasına girmiyorum. Zaten anlaşmazlık burada başlıyor."

1995 yılında ölüm cezası yanlılarının istekleri hiçbir zaman 1993 yılındaki gibi (*) yaygın bir kampanyaya dönüşmedi. Meclis'te bulunan ölüm cezası dosyaları bir işleme tabi tutulmadı. Ölüm cezasına karşı çıkan ya da bu cezanın kaldırılmasını amaçlayan bazı girişimlere daha sık tanık olundu. Hatta, Suudi Arabistan'da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının idam edilmesi üzerine, ölüm cezalarına karşı yaygın bir tepki gündeme geldi.

İnsan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından Nisan ayında hazırlanan bir raporda, Türkiye'deki yasama ve yürütme organlarının ölüm cezalarının kaldırılması konusundaki tutumunun "net olmadığı" belirtilerek, "devlet eliyle öç alma" olarak nitelendirilen ölüm cezalarına karşı çıkıldı. "Gelin Kandan Kına Yakmayalım, Kanı Kanla Yumayalım" başlıklı 6 sayfalık raporda, ölüm cezalarının kaldırılmasını öngören uluslararası protokollerin onaylanmasının Türkiye için hukuksal, siyasal ve etik bir yükümlülük olduğu vurgulanarak, "Bundan kaçınmak, bizi hem ulusal hem de uluslararası platformlarda zor durumda bırakacaktır. Yaşama hakkı, uluslararası antlaşma ve sözleşmelerde ve tüm çağdaş anayasalarda güvence altına alınmış, vazgeçilmez, tartışılmaz bir temel haktır." denildi. Ölüm cezasının, temel bir hak olan yaşama hakkını ortadan kaldırdığı kaydedilen raporda, ölüm cezalarının kökeninin dinsel etkenlere dayandığı belirtildi.

(*) PKK'nin saldırılarını yoğunlaştırması, 1993 yılında "ölüm cezası kararlarının hemen infaz edilmesi" yolundaki istekleri de ortaya çıkardı. Bu istek ilk kez, Milli Güvenlik Kurulu'nun Ekim ayında yaptığı toplantıda generaller tarafından ortaya atıldı. Ardından Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral yargılamaların hızlandırılmasını ve ölüm cezalarının infaz edilmesini istedi. DYP ve ANAP'a üye bazı milletvekilleri de benzer açıklamalar yaparak mahkemelerin verdiği ölüm cezası kararlarının hızla yerine getirilmesi gerektiğini bildirdiler. Bu tartışmalar sürerken, 17 Kasım 1993 tarihinde toplanan Meclis Adalet Komisyonu, Seyfettin Uzunöz (29) adlı hükümlü hakkında verilen ölüm cezasını onayladı. Karar, DYP, ANAP ve RP'ye üye 9 milletvekilinin oyu ile alındı. Seyfettin Uzunöz, 15 Ağustos 1991 tarihinde İstanbul Kartaltepe'deki bir tuhafiyeci dükkanını soymak isterken dükkan sahiplerini öldürmüştü. Olaydan bir gün sonra yakalanan Seyfettin Uzunöz, Eyüp İ. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 1992 yılında ölüm cezasına mahkum edilmişti. Seyfettin Uzunöz'ün dosyası halen Meclis gündeminde bulunuyor.

Ölüm cezası kararları

70 yıllık cumhuriyet tarihi boyunca yüzlerce kişinin (*) idam edildiği Türkiye’de en son ölüm cezası infazı, 25 Ekim 1984 tarihinde yapıldı. Ölüm cezalarına karşı iç ve dış kamuoyunda oluşan tepki, bu tarihten sonra ölüm cezası infazı yapılmasına engel oldu. Ardından 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren “Terörle Mücadele Yasası” ile o tarihe kadar işlenen suçlarla ilgili olarak verilen ya da verilecek olan ölüm cezası kararlarının yerine getirilmemesini ve hapis cezasına çevrilmesini öngören bir düzenleme yapıldı. Bu düzenlemeyle ölüm cezası konusunda geçici rahatlık sağladı. Ancak ölüm cezası verilmesini öngören yasa maddelerinin varlığı, tehdit edici unsur olarak kendisini her zaman hissettirdi.

1995 yılında, ölüm cezası istemiyle çok sayıda dava açıldı. Bu davalar, Diyarbakır ve İstanbul DGM ile İstanbul ve İzmir’deki ağır ceza mahkemelerinde yoğunlaştı. Diyarbakır DGM’de ölüm cezasına mahkum edilmesi istenenlerin sayısı 832’ye ulaştı. Sonuçlanan davalarda ölüm cezası kararları verildi. Yargıtay tarafından onaylanan bazı ölüm cezası kararları Meclis’e gönderildi. Bu arada 4 Temmuz günü Meclis’te kabul edilen bir tasarı ile Orman Yasası’nda bazı değişiklikler yapıldı. “Terör amacıyla devlet ormanlarını yakan” yasadışı örgüt üyelerinin, yangın sonucunda ölüm meydana geldiği takdirde ölüm cezasına mahkum edileceğini öngören yeni düzenleme, Resmi Gazete’nin 8 Temmuz 1995 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Son 3-4 yılda, yargılandıkları davalarda ölüm cezasına mahkum olan kişilerden TİHV’nin saptayabildikleri ve bu kişilerin yargılama sürecine ilişkin bilgiler (**) şöyle:

Hükümlünün adı	Suçlama	Mahkeme	Aşama
01)- Seyfettin Uzunbiz	Adli-Cinayet	Eyüp Ağır Ceza	Meclis
02)- Bekir Gedik	Askeri-Cinayet	Askeri Mahkeme	Meclis
03)- Nizamettin Özoğlu	Siyasi-PKK	Diyarbakır DGM	Meclis
04)- Yakup Karaca	Adli-Cinayet	İstanbul Ağır Ceza	Meclis
05)- Hasip Mehmet Atay	Adli-Cinayet	Gaziantep Ağır Ceza	Meclis
06)- Mehmet Sait Dayan	Siyasi-PKK	Diyarbakır DGM	Meclis
07)- Halil Yıldırım	Adli-Cinayet		Meclis
08)- Taner Keleşoğlu	Adli-Cinayet	Kars Ağır Ceza	Meclis
09)- Sinan İyit	Siyasi-PKK	Diyarbakır DGM	Meclis
10)- Murat Katrağ	Adli-Cinayet		Meclis
11)- Ali Osman Köse	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Meclis
12)- Rabbena Hanedar	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Meclis

(*) Resmi belgelere göre, Cumhuriyet tarihi boyunca 445 kişi idam edildi. (114’ü 1925-1938, 195’i 1938-27 Mayıs 1960, 69’u 27 Mayıs 1960-1964, 17’si 12 Mart 1971-1973, 50’si de 12 Eylül 1980-25 Ekim 1984 dönemlerinde gerçekleştirildi.) Ancak İstiklal Mahkemesi’ndeki yargılamalarla ilgili kayıtların yetersiz olması gözönüne alındığında 445 rakamının tüm infazları kapsamadığı ortaya çıkmaktadır. O nedenle idam edilenlerin sayısı bazı kaynaklarda 550 civarında, bazı kaynaklarda da 588 olarak kabul edilmektedir. Ölüm cezası infazları, 1925-1938 yılları arasındaki Kürt isyanları ile 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül askeri darbeleri sonrasında yoğunlaştı. İdam edilenler arasında tümü siyasi nedenlerden ötürü ceza alan 16 milletvekili ya da eski milletvekili de yer aldı.

(**) 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren “Terörle Mücadele Yasası”nın Geçici 4. maddesi, o tarihe kadar verilen ya da o tarihe kadar işlenen suçlar nedeniyle verilecek olan ölüm cezası kararlarının 10 ya da 20 yıl hapis cezası olarak uygulanmasını öngördüğü için, bu kapsama giren ölüm cezası kararları listeye dahil edilmemiştir.

13)- Hasan Şahingöz	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Meclis
14)- Ali Nazik	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Meclis
15)- Cemalettin Cenap Arıcı	Siyasi-PKK	Diyarbakır DGM	Yargıtay
16)- Nimet İğraç	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
17)- Muhammed Taşdemir	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
18)- Mehmet Sinci	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
19)- Hüsnü Özcan	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
20)- Ahmet Gülmezoğlu	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
21)- Abdullah Sönmez	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
22)- Abbas Alkan	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
23)- Erol Özpolat	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Yargıtay
24)- Selahattin Mete	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
25)- Kasım Karataş	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
26)- Coşkun Öztürk	Adli-Cinayet	Bakırköy Ağır Ceza	Yargıtay
27)- Yıldırım Arıcan	Siyasi-PKK	Kayseri DGM	Yargıtay
28)- Abdurrahman Tekgöz	Adli-Cinayet	Antalya Ağır Ceza	Yargıtay
29)- Halil Güneş	Adli-Cinayet	Urfa Ağır Ceza	Yargıtay
30)- Hasan Alapan	Adli-Cinayet	Denizli Ağır Ceza	Yargıtay
31)- İsmail Doğruer	Siyasi-TİKKO	İstanbul DGM	Yargıtay
32)- Hasan Kadem	Adli-Cinayet	Bakırköy Ağır Ceza	Yargıtay
33)- Selmani Özcan	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Yargıtay
34)- Hüseyin Kıran	Siyasi-TDKP	Erzincan DGM	Yargıtay
35)- Metin Dere	Siyasi-TİKKO	İstanbul DGM	Yargıtay
36)- İzzettin Ekren	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
37)- Çeknaz Ekren	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
38)- Sabri Keve	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
39)- Celal Atalay	Adli-Cinayet	Bandırma Ağır Ceza	Yargıtay
40)- Birsan Gürbüz	Adli-Cinayet	Bandırma Ağır Ceza	Yargıtay
41)- Kemal Gömi	Siyasi-DHKP-C	Ankara DGM	Yargıtay
42)- Celal Türk	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
43)- Yusuf Çubuk	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
44)- Salih Gün	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
45)- Zübeyir Paksoy	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
46)- Yusuf Akbaba	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
47)- Mehmet Darga	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
48)- Türkan İpek	Siyasi-PKK	İzmir DGM	Yargıtay
49)- Coşkun Coşar	Adli-Cinayet	Burhaniye Ağır Ceza	Yargıtay
50)- Ömer Gök	Adli-Cinayet	Bakırköy Ağır Ceza	

Karar Yargıtay tarafından bozulduğu için yeniden yargılanıyor.

Türkiye'deki mevcut hukuk sistemine göre, Türk Ceza Yasası'nın 13, Askeri Ceza Yasası'nın 26, Kaçakçılığın Takibi ve Orman Yasaları'nın da birer maddesi ölüm cezası verilmesini öngörüyor. Ceza infaz sistemine göre ise Yargıtay tarafından onaylanan ölüm cezası kararları Meclis'e gönderiliyor ve ilk olarak Meclis Adalet Komisyonu'nda ele alınıyor. Adalet Komisyonu tarafından kabul edilen ölüm cezası kararı, yasa önerisi haline getirilerek Meclis Genel Kurulu'nun onayına sunuluyor. Ölüm cezası kararı, Meclis Genel Kurulu'nda kabul edildiği takdirde Cumhurbaşkanlığı'na gönderiliyor. Karar, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanınca hükümlü asılarak idam ediliyor. Savaş suçlarıyla ilgili olarak verilen ölüm cezası kararları ise hükümlünün kurşuna dizilmesiyle yerine getiriliyor. (*)

(*) Ölüm cezaları 1965 yılından beri gizli olarak infaz ediliyor.

Ölüm cezasının nasıl infaz edileceğini (savaş suçları hariç) düzenleyen Türk Ceza Yasası'nın 12. maddesi (1926-1965 yılları arasında fiilen uygulandı.) şöyle:

MADDE 12:

Ölüm cezası, buna hüküm giymiş kişinin asılarak yaşamının yok edilmesidir.

Ölüm cezası, hükümlünün bağlı olduğu din ve mezhebin özel günlerinde yerine getirilmez. Hükümlüler birkaç kişi ise birbirinin karşısında asılmazlar. Gebe kadınlar doğurmadıkça, akıl hastalığına tutulanlar iyileşmedikçe ölüm cezası yerine getirilmez.

Ölüm cezası verilen kişi hakkındaki hükümlülük kararı, Yargıtay tarafından onaylandıktan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edildikten sonra, uygulanacağı yerde mahkeme heyetinden bir kişi, Cumhuriyet Savcısı, hekim, tutanak katibi ve cezaevi yönetim memurlarından biri hazır olduğu halde, kararın hükümlünün önünde okunmasının ardından yerine getirilir.

Hükümlünün bağlı olduğu dinin dinsel memuru olan bir kimse ile hükümlünün avukatı da cezanın yerine getirilişi sırasında hazır bulunabilir.

Ölüm cezasına hüküm giymiş olan kişi, anne ya da babasını öldürmüş ise kararın uygulanma yerine yalınayak, başı açık ve siyah bir gömlek giydirilerek götürülür ve karar bu yolla yerine getirilir.

Asılan kişinin ölüsü tören yapılmadan gömülmek üzere mirasçılara verilir. Mirasçısı olmadığında ya da mirasçı kabul etmediğinde belediye tarafından gömdürülür.

Ölüm cezasının yerine getiriliş biçimi hakkında bir tutanak tutulur. Tutanak orada görevli olarak bulunanlar tarafından imza edilir.

Suudi Arabistan'daki infazlar

Ağustos ayının büyük bölümünde Türkiye'nin gündemini, Türkiye Cumhuriyeti vatanı 4 kişinin Suudi Arabistan'da idam edilmesi oluşturdu. Suudi Arabistan'da "uyuşturucu madde kaçakçılığı yaptıkları" suçlamasıyla tutuklu bulunan Mehmet Nuri Köseoğlu (44) ile Seyfettin Erkut (39) 11 Ağustos günü, Ahmet Mülâyim ve Fevzi Dana da 14 Ağustos günü başları kesilerek idam edildi. İnfazlar, Türkiye ile Suudi Arabistan arasındaki ilişkileri gerginleştirdi. Suudi Arabistan'ın Ankara Büyükelçisi El-Müfti, Dışişleri Bakanlığı'na çağrılarak konuya ilişkin bilgi istendi. Bu arada Suudi Arabistan yönetimi aleyhine protesto gösterileri yapıldı. Dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu, 16 Ağustos günü yaptığı açıklamada, "Her ülkenin iç hukukuna saygılıyız, ancak Suudi Arabistan'ın hangi suçtan olursa olsun ölüm cezası ile özünde yaşam hakkını hiçe sayan uygulamaları, insan hakları ihlalidir. Suudi Arabistan yetkililerini uyarmak istiyoruz. Lütfen bu katliamı durdurun. Ceza veriniz, ama yaşam hakkını koruyunuz. Halen ülkenizde tutuklu bulunan 40 Türk ve diğer uluslardan idama mahkum edilmiş tutuklular için anlayış bekliyoruz. İdam cezalarının kaldırılmasını diliyoruz." dedi. (*)

(*) Suudi Arabistan'daki insan hakları ihlalleriyle ilgili bir rapor hazırlayan Uluslararası Af Örgütü, bu ülkede 1990 yılında 15, 1991 yılında 29, 1992 yılında 66, 1993 yılında 88, 1994 yılında 53, 1995 yılında da 192 kişinin (62'si yabancı uyruklu, 12'si kadın) idam edildiğini saptadı. Suudi Arabistan'daki ölüm cezalarının adil olmayan yargılamalar sonucunda verildiğinin belirtildiği raporda, gözaltına alınanlara işkence yapıldığı, işkence sonucunda elde edilen itirafların ölüm cezası kararı için yeterli sayıldığı ve yargılananlara avukat tutma hakkı tanınmadığı kaydedildi.

Türkiye'nin infazların durdurulması için üst düzeyde girişimlerde bulunmasına karşın, Suudi yetkililer, "Kimsenin hatırı, Allah'ın hatırından yüksek değildir. İdamlar sürecektir." açıklamasını yaptılar. İnfazların durdurulması için Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Başbakan Tansu Çiller'in özel temsilcisi sıfatını taşıyan Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş, Cidde'ye gönderildi. Dışişleri Bakanlığı, Nevzat Yalçıntaş'ın önerileri doğrultusunda Suudi Arabistan'da tutuklu bulunan yaklaşık 70 kadar Türkiye Cumhuriyeti vatandaşına hukuki yardım sağlama çalışmasına başladı. Yapılan girişimler sonucunda, ölüm cezasına mahkum olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına yönelik infazlar durdu.

Bu arada idam edilenlerin cenazeleri Türkiye'ye gönderilmedi. Bunun üzerine Mehmet Nuri Köseoğlu ile Seyfettin Erkut'un aileleri, 14 Ağustos günü Kilis'te protesto gösterisi yaptı. Öğle saatlerinde kent merkezindeki Murteza Camii'nde toplanarak, idam edilenler için gıyabi cenaze namazı kılan Mehmet Nuri Köseoğlu ve Seyfettin Erkut'un yakınları, üzerinde Suudi Arabistan Kralı Fahd'ın resmi bulunan Suudi Arabistan bayrağını yaktılar. Ayrıca, "Kahrolsun şeriat düzeni", "Allah adına cinayet işliyorlar" ve "Sen Allah mısın Fahd" şeklinde slogan atıldılar. Cenaze namazından sonra kısa bir yürüyüş yapan göstericiler, Dışişleri Bakanlığı'nın konuya gereken önemi göstermesini istediler. Yaklaşık 60 kişinin katıldığı gösteriye polislerin bir müdahalesi olmadı.

1995 yılında ölüm cezası istemiyle hakkında dava açılan ya da ölüm cezasına mahkum edilenlerle ilgili olarak TİHV'nin derlediği bilgilerden bir bölümü şöyle:

Manisa'nın Saruhanlı ilçesinde 1994 yılında "müşteri olarak bindikleri taksinin şoförü Alican Yavaş'ı öldürdükleri" iddiasıyla haklarında dava açılan Ramazan Hastas, Ali Hastas ve Erdal Çoban'ın ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Sanıkların yargılanmasına 25 Ocak günü Saruhanlı Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada ifadeleri alınan sanıklar, taksi şoförünü planlayarak öldürmediklerini savundular.

Ankara DGM Savcılığı, "DHKP-C üyesi oldukları, bazı silahlı eylemlere katıldıkları ve Adalet eski Bakanı Mehmet Topaç'ı öldürdükleri" öne sürülen 9 kişi hakkında dava açtı. Hazırlanan iddianamede sanıklardan Ali Osman Köse, Hasan Şahingöz, Rabbena Hanedar ve Ali Nazik'in Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm, 5 sanığın da 3 yıla 20 yıl arasında değişen hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. 9 kişinin yargılanmasına 6 Şubat günü Ankara DGM'de başlandı. Sanıklardan Rabbena Hanedar yaptığı savunmada, "Ben eylemlere katılmadım. Fakat görev verilmiş olsaydı seve seve yapardım. Mehmet Topaç örgüttümüz tarafından cezalandırılmıştır." dedi. Sanık avukatları da sanıklardan Ali Osman Köse'nin işkence gördüğüne ilişkin belgeleri ve 15 günlük doktor raporunu mahkemeye vererek sorumlular hakkında suç duyurusunda bulunulmasını istediler. Avukatların suç duyurusu istemi mahkeme tarafından uygun bulundu.

19 Aralık günü sona eren davada, Hasan Şahingöz, Ali Osman Köse, Rabbena Hanedar ve Ali Nazik ölüm cezasına mahkum oldu. Diğer sanıklar Nihal Saklayıcı, Abdurrahman Bağuç, Yıldız Bağuç ve Ayşe Eren 15'er yıl hapis cezasına mahkum edildi, Yaşar Özcan ise beraat etti. Kararı slogan atarak protesto eden sanıklar jandarmalar tarafından dövülerek duruşma salonundan çıkartıldı, tepki gösteren dinleyiciler de tartaklandı. Verilen ölüm ve hapis cezası kararları 1996 yılında Yargıtay tarafından onaylandı, ölüm cezasına mahkum olanların dosyaları Meclis'e gönderildi.

"PKK üyesi oldukları ve 30 Aralık 1994 tarihinde İstanbul yakınlarında bir yolcu otobüsünü silahla tarayarak 2 kişiyi öldürdükleri" öne sürülen Ömer Yıldırım, Adalet Aktepe ve

Mahmut Ulucan (gıyabi tutuklu) hakkında Mart ayında İstanbul DGM Savcılığı tarafından dava açıldı. Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca açılan davada 3 sanığın ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Ömer Yıldırım ve Adalet Aktepe'nin yargılanmasına 22 Mayıs günü İstanbul DGM'de başlandı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 113-114'de.)

"Hırsızlık amacıyla girdiği bir evde bulunan 2'si çocuk 3 kişiyi öldürdüğü" için İstanbul Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan Coşkun Öztürk adlı kişi 28 Mart günü ölüm cezasına mahkum oldu. Coşkun Öztürk, aynı mahkemede daha önce de yargılanmış ve yine ölüm cezasına mahkum olmuştu. Ancak bu karar, yargılama sırasındaki bazı eksiklikler nedeniyle Yargıtay tarafından bozulmuştu.

"Mustafa Tura adlı kişiyi öldürdükleri" iddiasıyla haklarında dava açılan Recep Oruç ve Rahmi Oruç adlı 2 kardeşin yargılanmasına Nisan ayının ilk haftası içinde İstanbul Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede Recep Oruç ve Rahmi Oruç'un ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan Recep Oruç, Mustafa Tura'yı kaza sonucunda öldürdüğünü savundu.

"Birden fazla kişiyi öldürdüğü" iddiasıyla hakkında dava açılan Bekir Denктаş adlı kişinin yargılanmasına 1 Mayıs günü Manisa Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede, "Ekrem Bakırıcı, Remzi Uçar ve Ramazan Ok adlı kişileri tasarlayarak öldürdüğü" öne sürülen Bekir Denктаş'ın Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Daha sonra sorgusu yapılan Bekir Denктаş ise 3 kişiyi kendisini tahrik ettikleri için öldürdüğünü ve "cinayetlerin tasarlanarak işlendiği" yolundaki savcılık iddiasının doğru olmadığını söyledi.

İstanbul Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan Ali Kasım adlı kişiyi, 30 Mart günü duruşma salonunda tabancayla vurarak öldüren Halit Aydın hakkında dava açıldı. "Tasarlayarak adam öldürdüğü" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istenen Halit Aydın'ın yargılanmasına 15 Mayıs günü Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

Diyarbakır DGM Savcılığı, Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde yapılan operasyon sonucunda, "PKK üyesi oldukları" iddiasıyla tutuklanan 6 kişi hakkında Mayıs ayı başında dava açtı. İddianamede sanıklardan Ahmet Baykal'ın ölüm, Savaş Baykal, Zeyat Kelekçiler, Servet Çerçi, Şeyhmuza Kaya ve Sebih Sümer'in ise 5 yıla 15 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Hakkında dava açılan sanıklardan Ahmet Baykal'ın dönemin Devlet Bakanı, DYP Diyarbakır Milletvekili Salih Sümer'in danışmanı, Sebih Sümer'in ise Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Tepe kasabasının Belediye Başkanı ve Salih Sümer'in kardeşi olduğu öğrenildi. 2 Ağustos günü Diyarbakır DGM'de başlayan davada, Sebih Sümer ile Servet Çerçi tahliye edildi.

Balıkesir'in Ayvalık ilçesinde 1994 yılı Temmuz ayında Erdim Sertoğlu adlı müzisyeni fidye almak için kaçıran ve daha sonra öldüren Celal Atalay ve Birsen Gürbüz adlı 2 kişi ölüm cezasına mahkum oldu. Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesi'nde 15 Haziran günü sona eren dava, Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca açılmıştı. Davada, "Celal Atalay ve Birsen Gürbüz'e yardımcı oldukları" iddiasıyla yargılanan Mehmet Çakan'a 7 yıl 6 ay hapis cezası verildi, Hatice Atalay ise beraat etti. Verilen cezalar, "eksik soruşturma yapıldığı" gerekçesiyle daha sonra Yargıtay tarafından bozuldu. Bozma kararı üzerine davayı yeniden ele alan Burhaniye Ağır Ceza Mahkemesi, 1996 yılında Celal Atalay, Birsen Gürbüz ve Mehmet Çakan'a yine aynı cezaları verdi.

"10 yaşındaki bir çocuğu, tecavüz ederek öldürdüğü" iddiasıyla yargılanan Hasip Mehmet Atay adlı kişiye verilen ölüm cezası Temmuz ayında Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Gaziantep'in Bahçelievler mahallesinde 1994 yılı Mayıs ayında meydana gelen olay nedeniyle Gaziantep 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan Hasip Mehmet Atay, 1994 yılında mahkum olmuştu. Hasip Mehmet Atay'ın dosyası Meclis'e gönderildi.

"Nizamettin Ulu adlı astsubay ile Hacı Şahin adlı taksi şoförünü Mayıs ayında İstanbul Gaziosmanpaşa Boğazköy bölgesine götürerek öldürmekle" suçlanan Oğuz Kaya ve Mustafa Sal adlı erler ile Fikret Sarı adlı astsubayın yargılanmasına 7 Ağustos günü İstanbul Eytüp 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Davada Oğuz Kaya ve Mustafa Sal'ın ölüm, Fikret Sarı'nın da 20 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Sorgusu yapılan sanıklardan Oğuz Kaya ve Mustafa Sal, Nizamettin Ulu'yu kadın yüzünden, Hacı Şahin'i de parasını almak için öldürdüklerini kabul ettiler. Fikret Sarı ise cinayetlerle bir ilgisinin bulunmadığını ve suçsuz olduğunu söyledi.

"DHKP-C üyesi oldukları, 2 kişiyi öldürdükleri ve bazı yerleri bombaladıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 8 kişinin yargılanmasına 23 Ağustos günü İstanbul DGM'de başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede Ağa Yıldırım, İbrahim Yerlikaya, Murat Özbakır ve Adem Gencer'in ölüm, diğer 4 sanığın ise 4 yıl 6 ay ile 15 yıl arasında hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi.

Aydın'ın Kuşadası ilçesinin eski Belediye Başkanı Lütfü Suyolcu'nun öldürülmesiyle ilgili olarak haklarında dava açılan 9'u tutuklu, 2'si gıyabi tutuklu 11 sanığın yargılanmasına 25 Ağustos günü Aydın Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede sanıklardan Fırat Erdoğan ile Kürşat Yılmaz'ın ölüm, 9'unun ise çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Duruşmadaki sorgusunda suçlamayı kabul eden Fırat Erdoğan, Lütfü Suyolcu'yu, "Yavuz Kaşıkçı adlı kişiye olan 5 milyar liralık borcunu ödemediği" için öldürdüğünü ve emniyet ile savcılıkta verdiği ifadelerin doğru olduğunu söyledi.

İstanbul Bakırköy Devlet Hastanesi bahçesinde 26 Temmuz akşamı çıkan ve biri polis 2 kişinin ölümüyle sonuçlanan çatışmadan sonra yakalanan Ayfer Ercan hakkında Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede, Ayfer Ercan'ın "TKEP-L (Türkiye Komünist Emek Partisi-Leninist) adlı örgüt üyesi olduğu ve örgüt adına eylemler yaptığı" öne sürüldü. Ayfer Ercan, gözaltında ağır işkence gördüğünü açıkladı.

"DHKP-C üyesi olduğu ve 1 Nisan 1993 tarihinde 2 polis ile 3 DHKP-C militanının ölümüyle sonuçlanan eyleme katıldığı" iddiasıyla yargılanan Kemal Gömi, Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de görülen davanın 5 Eylül günü yapılan son duruşmasına, "hasta olduğunu" bildiren Kemal Gömi ile avukatı Mustafa Çoban katılmadı. Bu durumu "sanığın ve sanık avukatının davayı oyalama girişimi" olarak değerlendiren mahkeme heyeti, davanın, sanığın savunma yapması beklemeden bitirilmesine karar verdi.

İzmir'in Hatay semtinde 1991 yılında hırsızlık amacıyla Bekir Sami Akan ve Fatma Melahat Akan adlı yaşlı karı kocayı öldürdükleri iddiasıyla yargılanan Ercan Şanlı, İsmail Ekinbiçer ve Hüseyin Güçlü adlı kişiler ömür boyu hapis cezasına mahkum oldu. İzmir 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 12 Eylül günü mahkum olan sanıklar daha önce aynı mahkemede yargılanmış ve Ercan Şanlı ile İsmail Ekinbiçer'e Türk Ceza Yasası'nın 450/4-7 maddesi uyarınca 2'şer kez ölüm, Hüseyin Güçlü'ye de ömür boyu hapis cezası verilmişti. 19 Ekim 1993 tari-

hinde açıklanan bu karara, hakimlerden biri, "ölüm cezalarının, ömür boyu hapis cezasına çevrilmesini" isteyerek muhalif kalmıştı. Mahkemenin kararı daha sonra Yargıtay tarafından bozulmuş ve yargılamanın yeniden yapılması istenmişti.

"Devrimci Sol (DHKP-C) üyesi olduğu ve Ankara'daki bazı silahlı eylemlere katıldığı" iddiasıyla Ankara DGM'de yargılanan Erol Özbolat, Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu. 12 Ekim günü sona eren davada Erol Özbolat ile birlikte yargılanan Alişan Turan'a 15 yıl, Alp Aslan'a ise 10 yıl hapis cezası verildi. Erol Özbolat, aynı suçlamayla daha önce de Ankara DGM'de yargılanmış, 31 Ağustos 1993 tarihinde ölüm cezasına mahkum olmuş, ancak bu ceza Yargıtay tarafından "dava dosyasındaki belgelerde eksiklik bulunduğu" gerekçesiyle bozulmuştu. Erol Özbolat, ceza almasına yol açan öldürme eylemleri nedeniyle arandığını öğrendiğinde, 11 Şubat 1991 tarihinde kendi isteğiyle Ankara DGM Savcılığı'na giderek teslim olmuştu. Daha sonra siyasi polise teslim edilen Erol Özbolat, yasalara aykırı bir biçimde bir ay gözaltında tutulmuş ve yoğun işkence görmüştü. Erol Özbolat, yargılama boyunca, olaylarla bir ilgisi bulunmadığını ve kendisine komplo kurulduğunu savunmuştu.

"4 yaşındaki bir çocuğu tecavüz ettikten sonra öldürmekle" suçlanan Asım Duru adlı kişi hakkında İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Asım Duru'nun yargılanmasına, 12 Ekim günü İstanbul Bakırköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı.

"İBDA-C adlı radikal İslamcı örgüte üye olduğu ve İstanbul'daki bazı bombalama eylemlerine katıldığı" iddiasıyla hakkında dava açılan Mehmet Fırat adlı kişinin ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. İstanbul DGM'de 2 Kasım günü başlayan davada sorgusu yapılan Mehmet Fırat, İBDA-C sempatisini olduğunu ancak bombalama eylemlerine katılmadığını belirterek, polislerin kendisine komplo kurduğunu söyledi. Davada, Mehmet Fırat'ın eşi İpek Zeytin Fırat'ın da 5 yıl hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Mehmet Fırat ve eşi, 18 Şubat günü İstanbul Bağcılar'daki evlerinde meydana gelen bir patlamadan sonra yaralı olarak yakalanarak gözaltına alınmışlardı.

"PKK üyesi oldukları ve 1993 yılında Antalya'da gerçekleştirilen bazı silahlı saldırılara katıldıkları" iddiasıyla İzmir DGM'de yargılanan Celal Türk, Yusuf Çubuk, Salih Gün, Zübeyir Paksoy, Yusuf Akbaba, Mehmet Darga ve Türkan İpek adlı 7 kişi, Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum oldu. 6 Kasım günü sona eren davada sanıklardan Kadir Kaya, İlhami Ünal, Mehmet Emin Toprak, Ramazan Yıldız, Mehmet Reşit Çakır, Mehmet Sıddık Kurtum ve Musa Akyel'e 12 yıl 6'şar ay, Lezgin Öztunç'a 8 yıl 4 ay, Yavuz Deniz, Ayten Kaya ve Celal Çakır'a 3 yıl 9'ar ay, Vesile Kızılkaya'ya da 2 yıl 6 ay hapis cezası verildi. 10 sanık ise beraat etti.

İzmir'in Karabağlar semtinde Nisan ayında "Hasan Hüseyin Can, Turgay Arabacı ve Kahraman Yılmaz adlı üç kişiyi öldürdüğü" iddiasıyla hakkında dava açılan İbrahim Timur'un yargılanmasına 9 Kasım günü başlandı. İzmir 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, "kasten birden fazla insanı öldürmekle" suçlanan İbrahim Timur hakkında üç kez ölüm cezası istendi.

Aralarında ablası ile eniştesinin de bulunduğu 4 kişiyi öldürmekle suçlanan Murat Çetin adlı gencin yargılanmasına 20 Kasım günü İstanbul Bakırköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede Murat Çetin'in Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi.

“PKK üyesi oldukları ve İstanbul'daki bazı eylemlere katıldıkları” iddiasıyla haklarında dava açılan 6 kişinin yargılanmasına Kasım ayının 3. haftası içinde İstanbul DGM'de başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede, sanıklardan İlhan Çomak, Tekin Beyaztaş ve Namık Kemal Dinç'in Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm, Abdülaziz Kaya, Hasan Taşkın ve Vedat Yıldız'ın da Türk Ceza Yasası'nın 169. maddesi uyarınca 3 yıla 7 yıl 6 ay arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorguları yapılan sanıklar, emniyet ifadelerinin işkenceyle alındığını ve PKK ile bir ilgilerinin bulunmadığını belirterek suçlamaları reddettiler.

“PKK üyesi oldukları ve İzmir'deki bazı silahlı eylemlere katıldıkları” iddiasıyla İzmir DGM'de yargılanan 9 kişiden Hasan Yağız ve Osman Demir ömür boyu hapis cezasına mahkum oldu. Hasan Yağız ve Osman Demir aynı suçlama ile daha önce de yargılanmış ve ölüm cezasına mahkum olmuştu. 1993 yılında verilen bu ceza Yargıtay tarafından bozulmuş ve sanıkların yeniden yargılanmasına karar verilmişti. İzmir DGM'de Kasım ayı sonunda biten davada, diğer sanıklar Hükmiye Seyhan, Bahattin Şahin, Ahmet Pamuk, Hüseyin Turgay, Kıymet Erdem, Süleyman Gündüz, Hikmet Birgül, Yusuf Oktay ve Abdullah Payçun da 2 yıl 6 ay 18 yıl 9 ay arasında değişen hapis cezasına mahkum edildi.

“Annesi Hatice Tosunoğlu'nu tüfekle vurarak öldürdüğü” için hakkında dava açılan Özlem Şenneyli adlııp fakültesi öğrencisinin yargılanmasına 5 Aralık günü İstanbul Kadıköy 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada okunan iddianamede Özlem Şenneyli'nin Türk Ceza Yasası'nın 450/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. İddianamenin okunmasından sonra söz alan Özlem Şenneyli, aile sırlarının kamuoyuna yansımaması için yargılamanın gizli yapılmasını istedi. Bu istek mahkeme heyeti tarafından uygun bulundu.

“DHKP-C üyesi oldukları ve İstanbul'daki bazı silahlı saldırılara katıldıkları” iddiasıyla haklarında dava açılan 8 kişinin yargılanmasına 8 Aralık günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede, sanıklardan Kemal Ayhan, Güldede Çeven, Cemal Turan, Cihan Kaplan, Münire Demirel ve Ercan Kartal'ın Türk Ceza Yasası'nın 146. maddesi uyarınca ölüm, Uğur Günşiray ve Ali Cenik'in ise 5 yıla 15 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

“Türkiye Devrim Partisi adlı örgüte üye oldukları ve bombalı saldırı sonucunda 10 polislin yaralanmasına yol açtıkları” iddiasıyla haklarında dava açılan 4 kişinin yargılanmasına 19 Aralık günü İstanbul DGM'de başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede, sanıklardan Kamil Yıldız, Gülderen Baran, Hacı Aziz Hun ve Ahmet Oğuz'un Türk Ceza Yasası'nın 146/1. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan Kamil Yıldız, Türkiye Devrim Partisi üyesi olduğunu, polislere yönelik bombalı saldırıyı kendisinin düzenlediğini ve eylem sırasında yanında başka kişi bulunmadığını açıkladı. Kamil Yıldız, bombalı eylemi, İstanbul Gazi mahallesinde yaşanan olaylar sırasında polislerin halka ateş açmasına misilleme olarak yaptığını söyledi. Gülderen Baran da sorgusunda kendisine yöneltilen suçlamaların doğru olmadığını ve gözaltında işkence gördüğünü bildirdi. Duruşmaya iki kolu askıya alınmış bir şekilde katılan Gülderen Baran, işkence sonucunda sağ kolunun tamamen, sol kolunun da kısmen işlevini yitirdiğini anlattı.

İŞKENCE

Yıllardır sistematik bir sorgulama yöntemi olarak kullanılan işkence, 1995 yılında da gündemden düşmedi. Gözaltında ya da cezaevlerinde ölümler, gözaltına alındıktan sonra kaybolmalar, tecavüz ve cinsel taciz iddiaları devam etti. İşkence sonucunda sakat kalanların, işkence görenlerin ve işkence mağduru çocukların sayısında daha önceki yıllara göre artış oldu. Yapılan açıklamalar ya da verilen demeçlerde söylenenler ne olursa olsun işkencenin önlenmesi bir yana, azaltılması yolunda bir çabaya bile tanık olunmadı. İşkenceciler korundu, teşvik edildi, ödüllendirildi, terfi ettirildi, daha üst makamlara taşındı. (*) İşkence olayları ile ilgili olarak açılan soruşturmalar göstermelik olmaktan öteye gitmedi. Açılan davaların sürüş biçimleri ve verilen cezaların son derece az olması, işkencecileri pervasızlaştırdı.

Yetkililerin işkence olaylarına yaklaşımı işkenceyi önlemekten çok teşvik edecek biçimde oldu. İşkence konusunda ortaya çıkan önemli bilgi ve belgeler gözardı edildi. Örneğin; İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek, 8 Haziran günü dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu'nu makamında ziyaret ederek, İngiltere'de 1994 yılında düzenlenen "İşkence Aletleri Fuarı"na (Örtülü Operasyon Malzemeleri Fuarı) Türkiye'den katılan polis yetkililerinin görüntülerinin yer aldığı video kaseti verdi. Olayın, İngiliz televizyonu Channel 4'te 11 Ocak günü yayımlanan "İşkence Duruşması" adlı programda ortaya çıktığını belirten Doğu Perinçek, "Yayımda İngiliz devletine bağlı kurumların 1994 yılında gizli olarak işkence aletleri fuarı düzenlediği ortaya çıkmıştır. Kısa adı "Copekx 94" olan fuara Türkiye'den de polis görevlilerinin katıldığı, gizli kamerayla çekilen görüntülerle saptanmış ve yayımlanmıştır." dedi.

Video kasetini gazetecilerle birlikte izleyen Algan Hacaloğlu konuyla yakından ilgilemediğini belirterek, "Türkiye işkence aleti alan bir ülke olamaz ve olmamalıdır." diye konuştu. Doğu Perinçek de resmi makamların, işkence aletlerinin sergilendiği fuara polis yetkilisi gönderilmesinin yasalara aykırı olduğunu ve bu durumun suç oluşturduğunu vurgulayarak, "İşkence fuarına polis görevlilerinin hangi makam göndermiştir? Bir kamu kurumu, İngiltere'den işkencece kullanan elektrikli cop veya özel kelepçe satın almış mıdır? Eğer işkence aleti satın alınmışsa, bu aletlerin cinsi, sayısı ve yapılan ödemenin miktarı nedir?" gibi sorular sordu.

(*) Şu an üst düzey görevde bulunan pek çok emniyet müdürü hakkında, emniyet teşkilatının çeşitli kademelerinde görev yaptıkları sırada çok sayıda işkence soruşturması ya da davası açıldığı bilinmektedir.

Doğu Perinçek sözlerini, “Önemli olan fuara hangi polislerin katıldığı değil, bu görevlileri hangi makamın gönderdiği. İngiltere’nin işkence aletleri sergilemesi ve satması, Batı’dan ÷lkemize özgürlük ve insan hakkı değil, baskı ve işkence ithal edileceğini simgelemesi açısından dikkate değer bir durumdur. Açıkladığımız olgu, Batı’dan özgürlük değil, işkence ve demokrasi düşmanlığı ithal edildiğini belgeliyor. Batı devletleri gericiliğin, işkencenin ve baskının ekseni haline gelmişlerdir.” diyerek sürdürdü. Doğu Perinçek’in gündeme getirdiği iddialar dikkate alınmadı, bir soruşturma ya da araştırma konusu olmadı.

İşkence olayları ve iddiaları çoğu kez kabul edilmedi. Yasadışı örgüt üyelerinin ya da suçluların güvenlik görevlilerini yıpratmak ve cezadan kurtulmak için bu konuda asılsız iddialar ortaya attığı öne sürüldü. Ancak bazı işkence olaylarının saklanamaz ve üstü kapatılamaz halde olması, gözaltında ölenlerin sayısındaki fazlalık, “Türkiye’de işkence olmadığını” söyleyenlerin işini güçleştirdi. Kamuoyuna yansıyan işkence olayları bu kesimleri, kimi işkence olaylarını, hatta zaman zaman işkence sonucunda ölümleri kabul etmek zorunda bıraktı. Bu kez de “işkencenin sistematik olmadığı”, “işkencenin önlenmesi için büyük çaba sarfedildiği” ve “işkence yapan görevlilerin cezalandırıldığı” savunuldu. Ancak cezalandırılan güvenlik görevlilerinin sayısı 20-30 kişiyi geçmedi, verilen cezaların önemli bölümü de davaların uzun sürmesi nedeniyle zaman aşımına uğradı.

İşkencenin önlenmesi ya da aza indirilmesi konusunda yapılan çalışmalar, gündeme getirilen öneriler, gereken etki ve duyarlılığı sağlamadı. Bu konuda gündeme getirilen çalışmalar arasında İHD tarafından hazırlanan bir rapor da yer aldı. İşkencenin önlenmesini hedefleyen önerileri içeren bu rapor, 5 Ocak günü İHD Genel Başkanı Akın Birdal tarafından kamuoyuna açıklandı. Raporda yer alan öneriler şöyle:

- Birleşmiş Milletler tarafından onaylanan, işkence ile zalimce, insanlık dışı ya da onur kırıcı davranış ve cezalandırmalara karşı Avrupa sözleşmelerinde öngör÷len düzenlemeler, işkence tanımlamaları ve yaptırımlar iç hukuka yansıtılmalıdır.
- Radyo, televizyon ve eğitim kurumlarında işkencenin insanlığa karşı işlenen bir suç olduğu yetkililerce sık sık işlenmelidir.
- Gözaltı süresinde, gereklilik ve zorunluluk ölçütleri uygunlamalı, süre yargı denetimine açık tutulmalıdır. Bu bağlamda, Türk hukuk sisteminde var olan 4, 8, 15 ve 30 günlük gözaltı süreleri işkenceye olanak tanıyıcı süreler olarak değerlendirilmeli ve düzeltilmelidir.
- Gözetim yerlerinin yönetsel denetim organlarınca sık sık denetlenmesine olanak sağlanmalıdır.
- Gözaltına alınan her kişinin ailesine ve yakınlarına anında haber verilmeli, gözaltına alınan kişilerin ve gözaltına alanların kayıtları tutulmalıdır. Gizli ve keyfi gözaltılar ile tutuklamalar son bulmalıdır.
- İşkenceye karşı en üst düzeyde tepkiler sık sık dile getirilmelidir.
- Gözaltı ve sorgulama sürecinde koruma ve gözleme önlemi alınmalıdır.
- İşkence iddiaları ve olaylarının üzerine gidilmeli, soruşturmalar sistemli yürüt÷lmelidir. İşkence, yasalarca kesinlikle yasaklanmalı, işkenceciler adalete sevk edilmeli, işkenceyle alınan ifadeler geçersiz sayılmalıdır. İşkenceciler insanlığa karşı suç işleyenler olarak kamu hizmetlerinden yoksun bırakılmalıdır.
- Kişiyeye gözaltında bulunduğu sürece tıbbi muayene yapılmalıdır. Bu konuda kişinin kendisinin ya da ailesinin belirleyeceği bağımsız hekimler görevlendirilmeli, işkence görenlere tıbbi-hukuki yardım yapılmalı, tazminat ödenmeli, özür dilenmelidir.

- Gözaltına alınma anından itibaren avukat bulundurulmalıdır.
- Polisler, askerler ve cezaevi görevlileri eğitilmelidir.
- Uluslararası mekanizmalar aracılığıyla işkence konusunda müdahalelere olanak sağlanmalıdır.
- Adli kolluk gücü oluşturulmalı, polis ifade almamalıdır. Adil yargılanma ve savunma hakkı eksiksiz ve eşit uygulanmalıdır.
- İşkence savlarını ve olaylarını izleyecek, her türlü inceleme olanağı ve yetkisi bulunan bir kurul oluşturulmalıdır. Oluşturulacak bu kurulda hükümet dışı sivil toplum örgütlerinin temsilcileri de yer almalıdır.

Silahlı saldırılar, PKK'nin ya da diğer yasadışı grupların eylemleri ve şiddetin üst boyuta sıçramış olması, işkence olaylarının üstünü örtmek ya da işkenceyi haklı göstermek isteyen çevrelerin önemli dayanakları arasında yer aldı. Örneğin; Mart ayında Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ve ABD'nin Ankara'daki büyükelçileri ile büyükelçilik yetkililerine brifing veren dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar, (*) "Bugün içinde bulunduğumuz ortamı Batı'daki dostlarımıza anlatmak bizim için zor. Fakat dostlarımızdan anlayış beklemek de hakkımızdır." dedi. PKK'nin, "bazı bombalı saldırı ve öldürme eylemlerinin devletin üzerine yıkılması" için militanlarına talimat verdiğine dair belgeler bulunduğunu kaydeden Mehmet Ağar, Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik tehditlerin ve olağanüstü durumların güvenlik güçleri tarafından "kötü muameleye gerekçe olarak kullanılmasının hiçbir zaman düşünülmediğini" belirtti.

İşkence olaylarının sistematik değil münferit olduğunu savunan Mehmet Ağar, insan hakları ve işkencenin önlenmesi konusunda uluslararası anlaşmalar imzalayan ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na kişisel başvuru hakkını tanıyan Türkiye'de sistemli kötü muamele olduğunu ileri sürmenin adil ve insafli bir davranış olmadığını söyledi. Mehmet Ağar, Avrupa İşkence Komitesi'nin ve Birleşmiş Milletler İşkenceyi Önleme Komitesi'nin Türkiye'de insan hakları konusunda incelemeler yapabildiğini vurgulayarak, "Hazırlanan raporlar

(*) Mehmet Ağar 24 Aralık günü yapılan seçimler sonucunda milletvekili olarak Meclis'e girdi. Milletvekili adayı olabilmek için Ekim ayı sonunda görevinden ayrılan Mehmet Ağar'a 1 Kasım günü Emniyet Genel Müdürlüğü önünde bir tören düzenlendi. Ankara'daki hemen hemen tüm polislerin katıldığı tören kısa sürede Mehmet Ağar'ın gövde gösterisine dönüştü. Tören sonrasında makam arabasıyla Emniyet Genel Müdürlüğü'nden ayrılan Mehmet Ağar'a yüzlerce polis aracının oluşturduğu bir konvoy eşlik etti. Bu nedenle Ankara'nın en işlek bulvarları, polis araçlarının işgaline uğradı ve böylece, Cumhuriyet tarihinde benzeri olmayan bir güç gösterisi yapılmış oldu. Bu olay tepkilere yol açtı ve Çağdaş Hukukçular Derneği Genel Başkanı Şenal Sarıhan ile Ankara Şubesi Başkanı Kazım Genç, Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusunda, "Olay siyasal amaçlı bir gövde gösterisidir. Mehmet Ağar ve eyleme katılan diğer sanıklar, başkent in ana yollarını ve Meclis'in çevresini, kamuya ait resmi araçlarla trafiğe kapatarak, yasaları açıkça ihlal etmişlerdir. Bu eylemlerini Kızıl Meydanı dahil, başkent in ana bulvarlarında sirenlerle toplu geçiş yaparak sürdürmüşlerdir. Eylemde kullanılan araçlar kamuya aittir. Eylemciler, o saatte görevlerinin başında bulunması gereken üniformalı polislerdir. Aynı alanlarda, hak arayan diğer sivil kamu çalışanlarını, copleyarak dağıtmaya çalışan, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'nı ihlal ettikleri savıyla günlerce gözaltında tutan bu resmi kamu görevlilerinin, ayrıcalığı bulunduğunu düşünmek mümkün değildir. Bu nedenle, eyleme katılan Mehmet Ağar ile kimlikleri belirlenecek diğer sanıklar hakkında soruşturma yapılarak cezalandırılmaları için haklarında kamu davası açılmasını talep ederiz." denildi. Savcılık ise "bu tür uygulamaların adetten olduğu" gerekçesiyle takipsizlik kararı verdi. Şenal Sarıhan ve Kazım Genç, bunun üzerine Nöbetçi Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvurarak karara itiraz etti. Ancak itirazdan da sonuç alınamadı.

bizi endişelendirmektedir. Heyetlerin tespitlerinde haklı yönler bulunmakla beraber değişik kaynakların yanlış bilgilendirme izleri de hissedilmektedir.” dedi. “İşkence iddialarının Türkiye’yi rahatsız ettiğini” kaydeden Mehmet Ağar, sanığa suçunu kabul ettirmek için kötü muamele yaptığı gerekçesiyle 314 kişi hakkında soruşturma açıldığını, 35 davanın sonuçlandığını, 11 kişinin suçlu bulunduğunu, 52 kişi hakkında da takipsizlik kararı verildiğini bildirdi.

Mehmet Ağar, Nisan ayı ortalarında da, brifingte yaptığı konuşmaya benzer görüşler içeren mektupları büyükelçiliklere gönderdi. Sabah gazetesinin 30 Nisan 1995 tarihli sayısında yayımlanan mektupta, “Militanlar, polisin yakalaması esnasında, örgüte girişte yapılan yemin çerçevesinde silahlı çatışmaya girmekte, kendiliğinden teslim olanlar hain damgası vurularak cezalandırılmaktadır. Teslim olan, örgütten ayrılan militanlarını, kendi kurdıkları mahkemelerde yargılamak suretiyle öldürmektedirler. Kolluk kuvvetlerimiz ulusal güvenliğimize yönelik tehdit, olağanüstü haller veya diğer istisnai durumları kötü muamele için gerekçe olarak kullanma düşüncesinde olmamıştır. İnsanlık dışı ya da alçaltıcı muameleyi teşvik etmediği gibi bu yönde bir hoşgörü sahibi de değildir. Münferit hadiselerimiz hiç şüphesiz mevcuttur. Fakat asla sistemli bir hareket söz konusu değildir.” gibi görüşlere yer verildi.

Resmi girişimler

İşkence olayları, tüm engellere ve yetkililerin umursamazlığına karşın, kamuoyunun tepkisini de beraberinde getirdi. İşkence olaylarına karşı tepkilerin yoğunlaşması, kimi kez, “işkence olmadığı” ya da “işkence olaylarının çok az olduğu ve işkence yapanların cezalandırıldığı” gibi gerçek dışı beyanların bir kenara bırakılarak bazı girişimlerde bulunulmasına yol açtı. Ancak bu girişimler, daha önceki yıllarda olduğu gibi, kamuoyundaki duyarlılığı azaltmayı, özellikle de dış tepkileri etkisiz hale getirmeyi amaçlayan göz boyayıcı bir söylem olmaktan öteye gitmedi. Örneğin; 7 Aralık 1994 akşamı dönemin Başbakanı Tansu Çiller ve Başbakan Yardımcısı Murat Karayalçın, dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu başkanlığındaki İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu (*) üyeleriyle toplantı yaptı. Tansu Çiller, Türkiye’deki insan hakları ihlallerinin gündeme geldiği toplantıda, kurul üyelerinden, karakollar için, işkence yapılmadan bilgi alma yöntemleriyle ilgili proje hazırlamalarını istedi.

Toplantının ardından Danışma Kurulu tarafından Türkiye’deki işkence olaylarını irdeleyen ve bu konudaki çözüm önerilerine yer veren bir rapor hazırlandı. Nevzat Helvacı tarafından yazılan ve Danışma Kurulu’nda oybirliği ile kabul edilen “Kişi Güvenliği, İşkence, Başka Zalimce İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Davranış ve Cezaya Karşı Koruma” adlı rapor 9 Ocak günü Azimet Köylüoğlu tarafından Tansu Çiller ile Murat Karayalçın’a verildi. Ancak rapor kamuoyuna açıklanmadı ve gizli tutuldu. Daha doğrusu, bürokrasideki yaygın bir deyişime uygun olarak “sümen altı” edildi. Kurul üyelerinden Nevzat Helvacı, raporun kamuoyuna açıklanmaması üzerine görevinden istifa etti. Nevzat Helvacı’nın ardından üyelerden Süheyl Batum ve Aysel Çeliker de kuruldan ayrıldı.

(*) İnsan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu’nda şu kişiler yer aldı: “Toktamış Ateş, Aysel Çeliker, Korkmaz Alemdar, Ekrem Aksoy, Tekin Akıllıoğlu, Okan Hasan Aktan, Füsun Arsala, Mehmet Aydın, Aysel Aziz, Süheyl Batum, Lütfü Doğan, Hüsnü Göksel, Cahit Talas, Tahir Hatipoğlu, Nevzat Helvacı, Yakup Kepenek, Ioanna Kuçuradi (Başkan), Yaşar Nuri Öztürk, Maksut Mumcuoğlu, Rifat Önsay, İlhan Tekeli ve Kamil Turan.” İnsan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu, 27 Eylül 1994 tarihinde yaptığı basın toplantısında, “Bu kurul, hükümetimizin insan hakları konusundaki politikalarını belirlemesine, yeniden düzenlemesine ve bu alandaki zorlukları aşmasına yol gösterecektir.” dedi.

Azimet Köylüoğlu, insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı görevinden ayrıldıktan bir süre sonra, 6 Mayıs günü raporu basına açıkladı. Azimet Köylüoğlu, Meclis'te düzenlediği basın toplantısında, Türkiye'de sistematik bir şekilde işkence yapıldığını belirterek, "Türkiye'de işkence olmadığını iddia etmek bu ülkeye yapılabilecek en büyük kötülüktür. Bunu kabul etmek ve önlenmesi için gerekli tedbirleri almak gerekir." dedi.

İşkencenin Türkiye'de en önemli insan hakları sorunu olduğunun ve sistematik biçimde uygulandığının ifade edildiği raporda, "Yasaklayıcı tüm düzenlemelere karşın işkenceyi yaşamımızdan çıkaramadığımız anlaşılıyor. Kimi devlet yetkilileri zaman zaman işkencenin varlığını kabul ediyorlar, ancak bunun sistematik olmadığını, işkence yapanların yargı önüne çıkarıldığını belirtiyorlar. Hükümet, işkenceyle mücadele için başlangıç yapmış olsa da şimdiki durum, İçişleri Bakanlığı'na bağlı çeşitli birimlerde işkencenin düzenli olarak uygulandığını göstermektedir. İşkence ile mücadele konusunda yetkililerin söyledikleri ve alınan önlemler ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı birimlerde devam eden uygulamalar arasında bariz çelişki vardır." denildi. Raporda, işkencenin önlenmesi için yasama, yürütme ve yargının üzerine düşen görevler bulunduğu belirtilerek şu görüşlere yer verildi:

"Bu konuda yasama organına önemli görevler düşmektedir. Bunlardan birincisi, evrensel normların iç hukuk düzenine yansıtılması sorunudur. İkinci konu, Türk Ceza Kanunu'nda işkence ve kötü davranışa öngörülen cezaların yetersizliği ve caydırıcılıktan uzak oluşudur. Bu maddeler işkencenin tanımına ve 'insanlık suçu' olma niteliğine uygun olarak yeniden düzenlenmeli ve suçun ağırlığına uygun bir yaptırıma kavuşturulmalıdır. Bir başka konu, gözetim altında tutulma süreleri ve polis in sorgulama yetkisidir. İşkence, sanık gözetiminde tutulduğu sırada yapılıyor ve sorgulama yöntemi olarak kullanılıyor. Bu konuda yapılması gereken şeylerden biri, doğrudan savcılıklara bağlı bir adli kolluk gücünün kurulması ve burada görev alacak personelin eğitilmesidir. Ülkemizde yaşanan birçok insan hakları sorununun, salt hukuksal düzenleme eksikliğinden kaynaklandığı söylenemez. Uygulamadan doğan ciddi sorunlar vardır ve bunların önemli bölümü yürütme organını ilgilendirmektedir. Güvenlik görevini üstlenen tüm personel insan hakları konusunda ciddi bir eğitimden geçirilmelidir. Bununla da yetinilmeyip okullara insan hakları dersi konulmalıdır. Hak arama kanallarının olabildiğince açık tutulması, ortaya çıkan şikayetlerin ciddi olarak değerlendirilmesi ve bu konuda insanlara güven verilmesi gerekir. İşkence mağduruna hukuksal yardım ve tıbbi bakım sağlanmalı, ilgili kişi ruhsal ve bedensel sağlığına kavuşturulmalıdır."

İnsan Hakları Yüksek Danışma Kurulu tarafından hazırlanan "işkencenin önlenmesi ve çağdaş sorgulama yöntem ve koşulları" konulu rapor da 19 Temmuz günü dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu tarafından Başbakan Tansu Çiller'e verildi. Raporun hazırlanması sürecinde, Dışişleri Bakanlığı ile Türkiye'nin Bern, Bonn, Brüksel, Oslo, Roma, Budapeşte, Stockholm ve Washington büyükelçilikleri katkıda bulundu. Kurul Başkanı ve Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölüm Başkanı Prof. Dr. İonna Kuçuradi Paris'e giderek, buradaki polis laboratuvarlarını gezdi. Fransa'daki polis eğitiminin örnek verildiği raporun hazırlanmasına Emniyet Genel Müdürlüğü yardım etmedi. Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar, kurul üyeleriyle görüşmediği gibi, polis laboratuvarlarında inceleme yapılmasına da izin verilmedi. Bu durum, raporda dipnot olarak belirtildi.

Raporda, işkence yapılmasının en önemli nedeninin "meslek gelenekleri" olduğu vurgulandı ve "meslek geleneği" ifadesi, "özel eğitim görmemiş polislerin büyüklerinden gördüğü gibi sorgulama yapması ve şiddete dayalı sorgu geleneğinin, başarıya ulaşmanın yolu sayılması" olarak tanımlandı. Raporda, işkence olaylarının diğer nedenleri de "kolluk kuvvetlerinin

yetersiz eğitimi", "polislerin özlük haklarının tam korunmaması", "polis okullarına öğrenci almada ve polis atamalarında titizlik gösterilmemesi", "yeterli denetimin olmaması", "işkence ve kötü muamele yapanların, meslektaşları tarafından mesleki dayanışma uğruna korunması", "bazı erkek sorgulayıcıların, kadın sanıkları sanık olarak değil, istediklerini yapabilecekleri bir kadın olarak görmesi" diye sıralandı.

14 sayfalık raporun, Azimet Köylüoğlu tarafından 6 Mayıs günü açıklanan raporun aksine, "Türkiye'deki işkence olaylarının sistematik değil de münferit olduğu" görüşünden hareket edilerek hazırlanmış olması dikkat çekti. Raporda, işkence olaylarının nedenleri sayılırken ortaya konulan ifadeler, bu görüşü doğrulayacak biçimde seçildi. Raporda, "yapılan önerilerin yerine getirilmesinin hem işkencenin önlenmesini, hem de polislik mesleğinin onurunun korunmasını sağlayacağı" özellikle vurgulanarak, işkencenin önlenmesinin polisin eğitimi ile sıkı sıkıya bağlı olduğuna dikkat çekildi. Raporun sonuç bölümünde ise "Polis meslek okullarına, lise mezunları titiz bir sınavla alınmalıdır. Bu okullarda eğitim görenler, her yıl, en azından da mezuniyetleri sırasında psikolojik testlerden geçirilmelidir. Böyle eğitilip istihdam edilen polislerin özlük haklarının bir ayrıcalık göstermesi sağlanmalıdır. Polisler için, meslek ahlak ilkeleri bütünü hazırlanmalıdır." denildi.

Tansu Çiller'in genelgesi

Başbakan Tansu Çiller, Şubat ayında İçişleri Bakanlığı'na gizli bir genelge göndererek, işkence olaylarının önlenmesi için bir dizi önlem alınmasını istedi. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin (CPT), Türkiye ile ilgili olarak hazırlanan 1994 yılı raporunun kamuoyuna açıklanmasını engellemek üzere hazırlandığı sanılan genelgede, alınması istenen önlemler şöyle sıralandı: "Polis tarafından gözaltına alınmalarda yasalarda öngörülen bütün süre ve önlemlere dikkatle uyulacaktır. Suç ne olursa olsun sanıklara kötü muamele yapılmayacaktır. Sanıklardan bilgi almak için Avrupa ve Amerika'da uygulanan metodlardan yararlanılacaktır. Sanığın avukatı ile teması, yasalarda öngörülen şekilde sağlanacaktır. Polis tarafından gözaltına alınan kişiler mutlaka kayda geçirilecektir. Polis merkezleri kontrol edilecek ve kötü muameleyle imkan veren aletlere (varsa) el konulacaktır. Gözaltına alınanların konuldukları hücreler yeterli büyüklükte ve sağlık şartlarına uygun olacaktır. Sanıklara kötü muamele yapan polis ve diğer görevliler hakkında derhal yasal işlem yapılacaktır."

Tansu Çiller'in gönderdiği genelgenin Mart ayı ortalarında basına yansması üzerine 22 Mart günü bir açıklama yapan insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu, gözaltına alınan kişilere polis ve jandarma karakollarında 18 çeşit işkence yöntemi uygulandığını bildirdi. İşkencenin yok edilmesi için bir mücadele başlatıldıklarını bildiren Azimet Köylüoğlu, polis ve jandarma karakollarında uygulanan işkence yöntemlerini şöyle sıraladı: "Filistin askısı, çarmıha germe, manyetik telefona bağlama, gözleri bağlı tutma, cinsel taciz, soğuk suya sokma, copla dövme, elektrik verme, boyna kum torbası asma, yakınlarının yanında çıplak hale getirme, tek ayak üstünde durdurma, başa su damlatma, uykusuz bırakma, aç bırakma, susuz bırakma, koridor ve tuvalet temizletme, tuzlu suda tutma, yarıya kadar soğuk suda bırakma."

Azimet Köylüoğlu'nun yaptığı açıklamadan sonra, "uygulanan işkence yöntemleri" konusu Meclis gündemine girdi. ANAP İstanbul Milletvekili Bülent Akarcalı, Nisan ayı ortalarında Meclis Başkanlığı'na bir önerge vererek, insan haklarından sorumlu Devlet Başkanlığı görevini o günlerde üstlenen Algan Hacaloğlu'na, "Bakanlık olarak şu an kaç işkence yönteminin varlığını kabul ediyorsunuz?", "Sizin tespit ettiğiniz başka yöntemler var mıdır?", "Bunlara karşı girişimleriniz nelerdir?", "Türkiye İnsan Hakları Vakfı Tedavi Merkezi'ne

başvuranlar baz alınarak yapılan bir çalışmada, işkence uygulamalarının yüzde 64,9'unun emniyet müdürlüklerinde olduğu ifade edilmektedir. Sizin bu ifadenin doğruluğunu araştırarak bir girişiminiz olmuş mudur?" gibi sorular yöneltti.

Bülent Akarcalı'nın soru önergesini Temmuz ayında yanıtlayan Algan Hacaloğlu işkence olaylarını, "birkaç kendini bilmez ve kendini kontrolden aciz kişinin yaptığı münferit olaylar" olarak nitelendirerek, Türkiye'de devlet desteğinde sistematik işkence uygulaması bulunmadığını savundu. Algan Hacaloğlu, "işkence uygulamalarının önemli kısmının emniyet müdürlükleri ve polis karakollarında gerçekleştiği" iddialarının olduğunu, ancak farklı yerlerden de şikayet geldiğini kaydederek, "Bu iddialar araştırılmaktadır. Örneğin, bu yılın Ocak ayında işkence iddialarını kapsayan olay sayısı 88'dir. Bunların 22'si hazırlık soruşturması aşamasındadır. 12'si hakkında takipsizlik, 1'i hakkında yetkisizlik, 9'u hakkında görevsizlik kararı verilmiştir. Açılan 44 davadan 3'ü mahkumiyetle sonuçlanmıştır." dedi. İşkence iddiaları üzerinde ciddi biçimde durulduğunu belirten Algan Hacaloğlu, şu görüşleri savundu:

"İşkence uygulamalarına karşı sadece yasal düzenlemelerin yetmediği bir gerçektir. Birkaç kendini bilmez ve kendini kontrolden aciz kişi yüzünden bazı mesleklerin ve devletin karalanmasına müsaade edilemez. Bunu hep birlikte sağlamak zorundayız. Bu işin bir eğitim ve sevgi meselesi olduğunu kabul etmek, hızla meslek içi eğitime geçmek gerekir. Bu konuda çalışmalar yapmaktayız. 4 Ağustos 1994 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Yönetmeliği'nin 7. maddesinde, 'iç hukukun parçası haline gelmiş insan hakları standartlarına aykırılıklar', müfettişlerin görevleri arasında sayılmıştır. Ayrıca başbakanlığın her türlü işkencenin cezalandırılmasını ve modern sorgulama yöntemlerinin uygulanmasını emreden 13 Şubat 1995 tarihli yazısı da idarenin işkenceyi desteklemediğini, yasakladığını ortaya koyan bir belgedir. Ülkemiz, Meclis tarafından onaylanıp iç hukukun parçası haline gelen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Helsinki Sonuç Belgesi, İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Koruma Sözleşmesi, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, İşkence ve Başka Zalimce İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Davranış ya da Cezanın Önlenmesi İçin Avrupa Sözleşmesi gibi uluslararası belgelere taraf olarak ve Anayasa'nın 17. maddesi, Türk Ceza Kanunu'nun 243. ve 245. maddeleri, Ceza Yargılamaları Usulü Kanunu'nun bir çok maddesi ile işkenceye karşı tavrını ortaya koymuştur."

Algan Hacaloğlu'nun işkence olaylarıyla ilgili görüşlerini yanıtlayan TİHV Başkanı Yavuz Önen, 28 Temmuz günü yaptığı yazılı açıklamada özetle şunları söyledi:

"İnsan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Sayın Algan Hacaloğlu'nun 'Türkiye'de sistematik işkence olmadığına' ve 'birkaç kendini bilmez ve kendini kontrolden aciz kişi yüzünden bazı mesleklerin ve devletin karalanmasına müsaade edilmeyeceğine' ilişkin açıklamasını yayın organları aracılığıyla öğrenmiş bulunuyoruz. Sayın Hacaloğlu'nun bu açıklaması gerçekleri yansıtmamaktadır. İşkence, Türkiye'deki insan hakları ihlalleri içinde önemli yer tutmaktadır ve sistematiktir. Sanıklara ya da zanlılara 'siyasi-adli suçlu' ayrımı yapılmadan soruşturmanın her aşamasında sistematik sorgulama yöntemi olarak işkence uygulanmaktadır. Emniyet müdürlükleri, polis ve jandarma karakolları, cezaevleri işkence uygulamalarının yoğunlaştığı merkezler arasında yer almaktadır.

Yapılan açıklamalar ya da verilen demeçler ne olursa olsun işkencenin önlenmesi bir yana, azaltılması yolunda bile bir gelişme olmamaktadır. İşkenceciler korunmakta, teşvik edilmekte ve ödüllendirilmektedir. Gözaltında ölenlerin ya da gözaltına alındıktan sonra kaybolanların, işkence sonucunda sakat kalanların, işkence görenlerin ve gözaltında tecavüze ya da cinsel tacize uğrayanların sayısı her geçen gün artmaktadır. Vakfımızın çalışmaları sonucunda

1990 yılının başından 1994 yılının sonuna kadar geçen süre içinde 122 kişinin gözaltında ya da cezaevlerinde şüpheli biçimde yaşamını yitirdiği saptanmıştır. Bu süre içinde, işkence gör-
düğünü bildiren ve bu doğrultuda açıklama yapan ya da başvuruda bulunan kişilerin sayısı 3500'ü geçmiştir. TİHV'nin yaptığı çalışmalar sonucunda, işkence görenlerin ancak çok küçük bir bölümüne ulaşılabilir. Bu durum, ne yazık ki işkence görenlerin 3500'ün çok üzerinde olduğunu ve onbinlerle ifade edildiğini ortaya koymaktadır.

Türkiye'deki işkencenin sistematik olduğu, vakfımızın ya da diğer insan hakları kurulu-
şlarının çalışmaları dışında, Türkiye'nin imzaladığı uluslararası sözleşmeler uyarınca Tür-
kiye'de inceleme yapan kuruluşların raporlarıyla da doğrulanmaktadır. Bu çerçevede İşken-
ceyi ve İnsanlık Dışı Cezaları Önleme Avrupa Komitesi (CPT) ile Birleşmiş Milletler İşkence
ve Başka Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Onur Kırıcı Davranış ya da Cezaya Karşı Sözleş-
mesi'nin 20. maddesi uyarınca kurulan Komite'nin Türkiye'deki incelemeleri sonucunda
hazırladığı raporlar, 'Türkiye'de sistematik işkencenin devam ettiği' yolundadır. Uluslararası
Af Örgütü, Helsinki Watch gibi bağımsız insan hakları kuruluşlarının raporlarında da sürekli
olarak Türkiye'deki işkencenin boyutu çarpıcı biçimde dile getirilmektedir.

Bu anlattıklarımız, Sayın Algan Hacaloğlu'nun yaptığı açıklamaların gerçeği yansı-
madığını ortaya koymaktadır. Sayın Hacaloğlu'nun birileri tarafından yarılmış olduğuna ya
da kişisel isteği dışında böyle bir açıklama yapışına inanmak istiyoruz."

İşkence olaylarını gündeme alan resmi açıklama ve girişimler Tansu Çiller'in genelge-
si ile Azimet Köylüoğlu ve Algan Hacaloğlu'nun açıklamalarıyla sınırlı kalmadı. Ağustos ayı
başından itibaren il ve ilçe emniyet müdürlükleri ile bazı önemli polis merkezlerinde "gözültü
izleme merkezleri" kuruldu. Merkezlerin kurulacağını 7 Temmuz günü Bursa'da yapılan bir
toplantıda açıklayan dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar, "gözültü izleme merkez-
leri"nden, gözültü alman kişilerin yakınlarının bilgi alabileceklerini söyledi. Mehmet Ağar,
polisin yıpratılmaya çalışıldığını belirterek, "Gözültüde kayıp, yargısız infaz gibi aslı esası ve
hiçbir mesneti olmayan bir takım iddialara karşı, savunma amacıyla değil ama, milletimizin
gerçekleri görmesi için, yeni uygulamalar gündeme getirilecek. Bütün emniyet müdürlük-
lerinde gözültü izleme merkezleri kuruyoruz." dedi.

Mehmet Ağar daha sonra tüm il emniyet müdürlüklerine bir genelge göndererek, "gö-
zültü izleme merkezleri" kurulması yönünde emir verdi. Genelgede, gözültü uygulamalarının
hukuka uygun olarak yapılıp yapılmadığının müfettişler ile polis amir ve müdürleri tarafından
titizlikle denetlenmesi de istendi. Genelgede, CMUK gereğince gözültü alman kişilerin ya-
kınlarına bilgi verildiği öne sürülerek, şöyle denildi:

"Vatandaşlarımızın herhangi bir sebeple haber alamadıkları yakınları için büyük te-
dirginlik duymakta oldukları ve tanıdıkları yetkililer aracılığıyla polisçe gözültüde alınıp alın-
madıklarını öğrenmeye çalıştıkları, bazen geç de olsa sonunda amacına ulaştıkları, ancak
yaşadıkları bunalım ve stresin yaşamlarında çoğu kez iz bıraktığı, bu uygulamalar sebebiyle
polis-halk ilişkilerinin olumsuz olarak etkilendiği iddia edilmektedir. Bu nedenle, terörle
mücadele, istihbarat, yabancılar, havalimanı, koruma, narkotik, silah mühimmat, mali, çevik
kuvvet, asayiş, küçükleri koruma şube müdürlükleri, ilçe emniyet müdürlükleri, emniyet amir-
likleri ve karakollarda, her ne sebeple olursa olsun gözültüde alman şahısları, sorulduklarında
yakınlarına ve üst makamlara bildirilmek amacıyla, gözültü izleme birimleri kurulacaktır. Bu
amaçla 24 saat hizmet yapacak görevli veya görevliler tespit edilecek, bu görevlilerin arandık-
larında bulunacakları telefonlar merkeze ve amirlere duyurulacaktır."

a)- CMUK (Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu)

1992, 1993 ve 1994'ün önemli tartışma konusu olan ve kısaca "CMUK" olarak bilinen Ceza Muhakemeleri Usulü Yasası'nda yapılan değişiklikler 1995 yılında da gündemden çıkmadı. İşkence olaylarını önleme konusunda bir yarar sağlamayan CMUK yine, yetkililerin sıkıştıkları zaman kullandığı "insan haklarına saygı göstergesi" olmaktan öteye gitmedi. Yıl boyunca tanık olunan olaylar, 1 Aralık 1992 tarihinde yürürlüğe giren CMUK'un işkenceyi önlemede bir yarar sağlamadığını ve hukuk sisteminde önemli değişiklikler yapmadığını bir kez daha gösterdi.

31 maddeden oluşan CMUK, (*) genel olarak tutuklama koşullarının tanımlanması ve tutuklamadaki keyfiliğin kısmen önlenmesi, soruşturma sırasında sanığın avukatıyla görüşmesi, soruşturma evrakının avukat tarafından incelenmesi, gözaltı süresinin kısaltılması, bu sürenin uzatılmasının hakim kararına bağlanması, yasadışı sorgu yöntemlerinin sayılarak yasa metnine alınması, sorgu tarzının belirlenmesi, sanığa susma ve tutukluluğun devamına itiraz hakkı tanınması gibi yönleriyle olumludur. Ancak değişiklikler işkencenin en yoğun ve ağır biçimde yaşandığı siyasal nitelikli soruşturmaları kapsamamaktadır. Tek başına bu sınırlandırma bile yasanın işkence olaylarını önleyemeyeceğinin göstergesidir. Yasanın 31. maddesi ile değişikliklerin büyük bölümünün "DGM kapsamına giren suçlarda ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde uygulanmayacağı" kuralı getirilmiştir. Böylelikle, olağanüstü yargı düzeni yaratılmış, aynı ülkede iki ayrı yasal rejim sistemleştirilmiştir. Yasa ile geriye gidilmiş, DGM kapsamına giren soruşturmalar ile Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki insan hakları ihlallerine ve yasadışı sorgu yöntemlerine yasal olanak sağlanmış, işkence yasal himayeye kavuşturulmuştur. Yasanın 31. maddesi, yapılan olumlu düzenlemeleri bir kalemde işlevsiz hale getirmiştir.

Yasa ile gözaltı süresi büyük ölçüde azalmamıştır. Ayrıca DGM kapsamına giren suçlarda ve Olağanüstü Hal Bölgesi'nde eski süreler aynen korunmuştur. Yasa, gözaltı süresinin, adli suçlar için 8 güne kadar uzatılabilmesine olanak sağlamaktadır. Oysa, 1973 ile 1980 yılları arasındaki uygulamada, bu süre "7 gün" olarak belirlenmişti. 8 günlük süre, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, yakalanan kişilerin "hemen" hakim huzuruna çıkartılmalarını emreden 5/3. maddesine de aykırıdır.

(*) CMUK'da yapılan değişiklikler (3842 Sayılı Yasa) şöyle:

Gözaltı süresi bireysel suçlar için 24 saat, toplu suçlar için ise 4 gün oldu. Bu süre toplu suçlarda hakim kararıyla 4 gün daha uzatılabilecek. Gözaltı süresi, DGM kapsamına giren suçlar için "15 gün", Olağanüstü Hal Bölgesi için ise "30 gün" olarak aynen korundu.

Sorgunun her aşaması için sanığa avukatı ile görüşebilme, sorgu süresince avukat bulundurma ve avukatından hukuki yardım isteme hakkı verildi. 18 yaşından küçük sanıkların ifadeleri, isteğine bakılmaksızın avukat yanında alınacak. Avukat tutamayacak durumda olan sanıklara, baro tarafından avukat sağlanacak. Bu olanaklar, DGM kapsamına giren suçlar nedeniyle gözaltına alınanlara tanınmadı.

İşkence, kötü muamele ve iradeyi bozan bedeni ve ruhi müdahalelerle alınan ifadeler geçersiz sayıldı. Kişilere ifadesi alınırken yasalara aykırı vaadde bulunulmayacağı hükmüne bağlandı. Bu konuda bir istisna da getirilmedi. Güvenlik görevlileri ve savcılara, ifadesi alınan sanığa, "yüklenen suç", "hakları" ve "konuşma hakkı olduğu" gibi konuları hatırlatma zorunluluğu getirildi. Bu uygulama için DGM kapsamına giren suçlar hariç tutuldu.

Tutukluluk durumu, hazırlık soruşturması için 6 ayı, yargılanma aşamasında ise 7 yıla kadar hapis cezası verilmesini gerektiren davalarda 2 yılı geçemeyecek. 7 yıldan fazla hapis cezası verilmesini gerektiren davalarda ise tutukluluğun devam edip etmeyeceğine hakim karar verecek. Bu durumda hakim, gerek gördüğü takdirde kefalet karşılığında tahliye kararı verebilecek. Bu hükümler DGM'lerde görülen davaları kapsamamaktadır.

Yasa çıkmadan önce, Başbakanlık tarafından 1990 yılı içinde yayımlanan bir genelge uyarınca avukatın sanık ile hazırlık aşamasında görüşme olanağı vardı. DGM kapsamına giren suçlar da dahil olmak üzere genelge ile tanınan bu olanak, yasa ile ortadan kaldırılmış ve geriye gidilmiştir. Keza yargılama hukukunun evrensel ilkelerini hiçe sayan yasa koyucu, suç vasfının tayini ile görev ve yetki konusunu polisin takdirine terk etmiştir. Önceden savcı ve hakime ait olan bu yargısal işlevin, bazı fiillerde polise devredilmiş olması, polisin öntü alınmayacak keyfiliklerine yol açmaktadır.

Gözetilene alınanlar, yeni düzenlemede yıllardır sorgu yöntemi olarak işkenceye başvuran kişilerin gözetimine bırakılmaktadır. "Sanığın avukatıyla görüşmesi, sorguya avukatın katılması ve sanığa hukuki yardımda bulunması" tek başına işkenceyi ortadan kaldırmayacak niteliktedir. Yıllardır işkenceye alışmış kadrolarda değişiklik yapmadan işkencenin önlenmesini beklemek inandırıcı olmamaktadır. Düzenleme ile siyasal ve adli suç ayrımı yapılmış, siyasal suçlarda adil yargılanma hakkı hiçe sayılmış, yargılama hukuku açısından "eşilik" ilkesi çiğnenmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. ve 6. maddeleri savunma ve adil yargılanma hakkını herkese tanımaktadır. 1982 Anayasası bile savunma hakkını lafla da olsa herkes için öngörmektedir. Düzenleme, bu açıdan, 1982 Anayasası'nın bile gerisine düşmüştür.

1995 yılında yaşanan olaylar, daha önceki yıllarda olduğu gibi, yukarıda sıralanan, CMUK'a yönelik eleştirileri doğruladı. CMUK, Türkiye'nin kanayan yarası işkenceyi ortadan kaldıramadı. Yasanın, yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Aralık 1992'den sonra işkence olaylarının ve iddialarının ardı arkasının kesilmemesi, gözetiminde ölümlerin sona ermemesi, olumsuz uygulamalar nedeniyle başta barolar olmak üzere pek çok yerden sık sık şikayet gelmesi değişikliklerin yetersizliğini ortaya koydu.

CMUK'un başarısızlığı sırf DGM kapsamına giren siyasal nitelikli soruşturmalar ve Olağanüstü Hal Bölgesi ile sınırlı kalmadı. CMUK ile getirilen düzenlemeler, çoğu kez adli soruşturmalarda da göz ardı edildi. Yasada yer alan, sanık lehine hükümler (başta sorguda avukat bulunması), çoğu kez güvenlik görevlileri tarafından hiçe sayıldı. 18 yaşından küçük sanıklarla ilgili olarak yasanın öngördüğü özel hükümler (ifadenin mutlaka avukat yanında alınması, isteğine bakılmaksızın ailesine haber verilmesi gibi) yerine getirilmedi. Kimi zaman, CMUK hükümlerinin uygulanmasında ısrar eden avukatlar, güvenlik görevlilerinin saldırılarına maruz kaldı. Örneğin; İstanbul Barosu avukatlarından Bilgütay Hakkı Durna, gözetimdeki 2 müvekkili ile görüşmek üzere 30 Temmuz günü gittiği İstanbul Sultanahmet Akbıyık Polis Karakolu'nda polisler tarafından tartaklandı ve tehdit edildi. Polislerin hakaretlerine de maruz kalan Bilgütay Hakkı Durna, olayı İstanbul Barosu'na bildirdi.

27 Ekim günü Antalya'da yapılan "Demokratikleşme, İnsan Hakları ve Hukuk Devleti Bağlamında Avukatlık Mesleği" konulu toplantıya İstanbul Barosu'na (*) üye 9 avukat tarafından sunulan bir raporda, CMUK'un uygulanması sırasında ortaya çıkan aksaklıklar, ana başlıklarıyla şöyle dile getirildi:

(*) İstanbul Barosu tarafından 1994 yılında yapılan bir açıklamada, haksız kazanç elde etme uğraşına giren bazı avukatların, polislerle anlaşarak karakollardaki ifade alma işlemlerine hep kendilerinin çağrılmasını sağlayarak CMUK'u istismar ettikleri belirtilmişti. Açıklamada, bu yola başvuran avukatların genellikle karakola bile gitmediği, polisin aldığı ifadeleri bürosunda topluca imzaladığı, aldığı parayı da çoğu kez karakoldaki görevlilerle bölüştüğü kaydedilmişti. Bu tür olaylar nedeniyle 5 avukat hakkında soruşturma açılmıştı.

- CMUK uyarınca, yakalanan kişiye haklarının hatırlatılması gerekirken, yakalama anı ve sonrasında bu uygulama yapılmamaktadır.
- CMUK uyarınca, yakalanan kişinin hakim önüne çıkartılması için geçecek süre olağan koşullarda 24 saat olduğu ve sürenin uzatımı savcı ya da hakim kararına bağlı tutulduğu halde, uygulamada bu durum sürekli ihlal edilmektedir.
- Sanığın yakınlarına haber verilmesi ile ilgili tutanak, sanığın bilgisi dışında, "istenmedi" kaydı düşülerek tutulmaktadır.
- Yakalama işleminin derhal savcılığa bildirilmesi gerekirken, uygulama zamanında yapılmamaktadır.
- Güvenlik görevlileri, CMUK'un eksikliklerini farketmede gecikmemiş, değişiklikleri kendi anlayışı ve alışkanlıklarına uygun olarak yaşama geçirmenin yollarını büyük bir hızla üretmiştir.

CMUK ile ilgili uygulamaları değerlendiren Mersin Barosu avukatlarından Kadir Arıkan, adli suç sanıklarının sorgularının zora dayalı yöntemlerle yapıldığını ve avukat yanında ifade almayı öngören hükmün tam anlamıyla işletilmediğini söyledi. Emniyet birimlerinde teknik donanımın yetersiz olduğunu kaydeden Kadir Arıkan, "Bir hırsızlık olayına karıştığı iddia edilen zanlının suçlu olup olmadığının tespiti için keşif, yan delil toplama, tanıkların ortaya çıkarılması ve laboratuvar incelemesi gibi işlemlerin yapılması gerekmektedir. Emniyet Müdürlüğü'nde buna uygun altyapının olmaması ve eğitimsizlik, işkenceli sorgulamanın daha kolay bir yöntem olarak benimsenmesine yol açıyor. Bu nedenle sanığa suçu işlediğine dair ifade zorla imzalatırılıyor, ardından savcılığa sevk ediliyor," dedi. Adli vakalarda gözaltı süresinin 24 saat olduğunu ve CMUK'a göre sanık gözaltına alınır alınmaz savcılığa bildirim yapılması gerektiğini belirten Kadir Arıkan, "Emniyet müdürlükleri ve karakollar sanığın işkenceli sorgusunu tamamladıktan sonra avukata haber veriyor. Bu durumda avukat işlevsiz kalıyor. Çünkü iş işten geçmiş oluyor," diye konuştu.

İHD Mersin Şube Başkanı Avukat Hamza Yılmaz da avukatların ancak sorgulamadan sonra sanığın yanına gidebildiğini belirterek, "Bu durumda avukatın yapabileceği bir şey de kalmıyor," dedi. CMUK'un kağıt üzerinde var olduğunu ancak uygulanmadığını kaydeden Hamza Yılmaz, yaşadığı şu olayı bu konuda örnek olarak gösterdi:

"Ekim ayında, Osmaniye Polis Karakolu'nda gözaltında tutulan 15 yaşındaki bir çocuğun başvurusu üzerine karakola gittim. Ancak çocuğa işkence yoluyla suçu kabul ettirip ifade imzalatmışlar. Ben polislerden işkenceyi zapta geçirmelerini istedim. Bunun üzerine polisler benden şüphelenerek kimliğime baktılar. Daha sonra çocuğu kelepçeyle doktora havale ettiler, sonra da babasını çağırıp beni avukat olarak tutmaması için tehdit ettiler. Çocuk, verdiği ifade nedeniyle tutuklandı."

CMUK ile ilgili aksaklıklar sürekli gündemde kaldı. Maliye Bakanlığı'nın CMUK kapsamında sanıklara hukuki yardımda bulunan avukatlar için ayrılan ödeneği Türkiye Barolar Birliği'ne (TBB) göndermemesi birliğin tepkisine yol açtı. Dönemin Barolar Birliği Başkanı Önder Sav, 18 Temmuz günü düzenlediği basın toplantısında, Maliye Bakanlığı'nın CMUK uyarınca yapılan hukuki yardımlar karşılığı olarak öngörülen paraları yaklaşık 10 aydır kendilerine göndermediğini belirterek, "Artık baroların kendi olanakları ve çabaları, hizmetin yürütülmesine yetmemektedir. Maliye Bakanlığı'nın bu parayı göndermemesi suçtur," dedi. Basın toplantısıyla birlikte avukatların hukuki yardım çalışmaları durduruldu. Sanıklara hukuki yardım uygulaması, Maliye Bakanlığı'nın, gerekli ödeneği TBB'ne göndermesi üzerine 14 Ağustos günü yeniden başladı.

CMUK, tüm yetersizliğine ve işkenceyi önlemedeki başarısızlığına karşın güvenlik görevlilerinin ve belirli çevrelerin hisminden da kurtulamadı. Bu çevreler sık sık "CMUK'un suçluları koruduğunu" ve "bu nedenle suç işleme oranının arttığını" öne sürerek, kamuoyu yaratma çabası içine girdi. Bu tür çabalara karakoldaki polisten İçişleri Bakanı'na kadar uzanan bir çerçevede pek çok yetkili/yetkisiz kişi katıldı.

Bu arada Özgür Yaşam dergisinin 11 Kasım 1995 tarihli sayısında yayımlanan, Mihriban Artıklar'ın "Gözaltında Susmak Hak mı Suç mu?" başlıklı yazısında, CMUK kapsamında yer alan "konuşmama hakkı"na aykırı örnekler sıralandı. Söz konusu yazı şöyle:

"Dokuz gün gözaltında kaldığım İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde dayatılan suçlamaları kabul etmeyip, susma hakkımı kullandığım için yoğun işkenceye maruz kaldım. İstekleri doğrultusunda hazırladıkları ifadeyi imzalamadım. Emniyette bana sorulanlar sadece suçlamaları içerdiği için cevap vermedim. Suçsuz olduğumu ispatlayacak durumda değildim. Savcılığa çıkarılırken ifade vermediğime dair tutanak tuttular. Savcı ise susma hakkımı örgütsel tavır olarak değerlendirdi. Bu, suçlamada delil olarak kullanıldı. Savcılığın gözaltında susmamı suç delili olarak kullanmasını anlayabilmiş değilim."

Bu sözler 28 Mart'ta gözaltına alınan ve ifade vermediği için örgüt üyesi olarak İstanbul DGM'de yargılanan Zeynep Aytemur'a ait. Zeynep Aytemur'un başına gelenler, ne iltir, ne de son. Hatta gözaltında susmanın, suçları kabul etmek olarak yorumlanmasının, giderek DGM'lere özgü yeni bir "hukuk kuralı" haline geldiği söylenebilir. Artık, polis fezlekelerinde, "sanık örgütlü ve arkadaşlarını korumak amacıyla sorulara yanıt vermeyip açlık grevi yaparak örgütsel tavır içine girmiştir" gibi ifadeler daha sık rastlanıyor. Aynı türden cümleler, savcılık iddianamelerinde de yer alıyor ve mahkemelerde kanıt yerine kullanılıyor.

Yasayla güvence altına alınan hakların, polis tarafından hiçe sayılmasına yargı sisteminin de katılması, hukuk alanında yeni tartışmalara neden oluyor. Hukukun çok temel kurallarından olan "sanığın kendini suçlamama hakkı"nın çiğnenmesi özellikle avukatlar tarafından tepkiyle karşılanıyor.

Halen İstanbul DGM'de yargılanan Özdem Turhan ve Arzu Özdemir için hazırlanan 18 Mayıs 1995 tarihli savcılık iddianamesinde, sanıkların emniyette ifade vermeyi reddettikleri, daha sonra savcılıkta, mahkemede, "Örgütsel tavır içine girerek ifade vermeyeceklerini beyan ettiklerini" anlatıldıktan sonra, aynen şöyle deniliyor: "Her iki sanığın ikametlerinde yapılan aramada ele geçirilen yayınlar, emniyet, savcılık ve yedek DGM üyeliğinde ifade vermeyerek, örgütsel tavır almaları, sanıkların yasadışı TKP/ML-TMLGB (Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist-Türkiye Marksist Leninist Gençlik Birliği) örgütünün üyesi olduklarının kanıtıdır."

Böyle bir suçlama biçimi konusunda görüşlerini sorduğumuz, Özdem Turhan ve Arzu Özdemir'in avukatı Mihriban Kırdök, sonucun tamamen hukuk dışı olduğunu söylüyor. Mihriban Kırdök, gözaltında kaldıkları 10 gün boyunca ifade vermeyen müvekkillerine böyle bir iddianame düzenlenmesinin, siyasi tutuklulara yönelik genel bir önyargıdan kaynaklandığını vurguluyor. Bir hukukçunun, susma fiilini, güvence altına alınmış bir hak değil de "örgütsel bir tavır" olarak nitelmesini "aymazlık" olarak gören Mihriban Kırdök, "Bu hukuk bilmezlik midir, yoksa cezalandırmayı kolaylaştırmak için mahkemeye yanlış bilgi verilmesi midir? Değerlendirmek gerekiyor. Kanunca, savcıların bu tür iddianamelerdeki yasayla bağdaşmayan anlayışları, esas olan siyasi tutuklulara yönelik önyargıdan kaynaklanıyor. Yoksa hukuk bilmezlik değildir." diyor.

Daha başka örnekler de var. Erol Büyükkaraca, Nedim Köroğlu, İskender Bayhan ve bir dizi başka sanık hakkında açılan davanın iddianamesinde de aynı yaklaşım kendini ele veriyor. Sanıkların tümü hakkında benzeri ibareler kullanılıyor. "İfade vermediği ve örgütsel tavır içine girdiği..." Avukat Levent Tützel, ellerinde bu konuya ilişkin bir çok dava dosyası olduğunu söylüyor. Gözaltında yürütülen hukuka aykırı yöntemle savcılarının da ortak olduğunu belirten Levent Tützel, bu durumu şöyle açıklıyor: "Savcılarının iddiannameleri bir polis yaklaşımıyla hazırlanıyor. Ufak tefek bir kaç değişiklik yapılıyor. Bu nedenle susma hakkını kullanan insanlara polisin getirdiği 'örgütsel tavır' suçlaması savcı tarafından da kabul görüyor. Bu hiç bir şekilde hukuken savunulacak bir durum değil."

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim görevlilerinden Prof. Dr. Çetin Özek, durumu gösteren bir çok dava dosyasına baktıktan sonra, "Susma hakkı soyut bir kavram değildir ve bu hakkı kullanmak örgüte bağlılık anlamına gelmez. Susma hakkını kullanan sanıklar için örgüt üyesi denilmiş. Tabii bu yanlış. Sanıkların susma hakkını kullanmaları örgüt üyesi olduklarının kanıtı olarak kabul edilemez. Susma hakkı, savunma hakkı kapsamındadır. Yani susma hakkının kullanılması nedeniyle hukuksal bir sonuca varılamaz." diye konuya açıklık getiriyor. Prof. Çetin Özek, ortaya çok net ölçüler koyuyor: "Hak kullanıldığında sorumluluk doğuyorsa, zaten hak yoktur. Kanun ve Anayasa susma hakkını ön gördüğüne göre, bu hak kullanıldığı vakit, bundan kişinin aleyhine bir sonuç çıkartılamaz."

Evet, hukukçular böyle diyor, öğretim üyeleri de. Hatta, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün çıkardığı broşürlerde de "vatandaşın hakları" uzun uzun vurgulanıyor. Ama sonuç yine de pek değişmiyor. Polis ve DGM savcıları bildiklerini okumayı sürdürüyorlar. Tartışmalar süredursun, onlar, yasada bir "hak" olarak belirtilmiş olan "susma" fiiline, bir suç kanıtı muamelesi yapmaya devam ediyorlar.

Kişilerin susma hakkına sahip olduğu, son CMUK değişikliğinde açıkça kabul edildiğine göre, hem kovuşturma safhasında hem de yargılama safhasında ortaya çıkan bir durumdur. Susma, kişi için bir haktır. Bu hakkın diğer başka deliller olmadıkça sanığın aleyhine bir faktör gibi mütalaa edilmesi yanlıştır. Başka bir delil yoksa, zanlı için, "bakın susuyor, bu sebeple suçludur" demek ortaçağ düşüncesidir. Bu ceza hukuku kitaplarında da vardır. Eskiden, ölümlerin dahi yargılandığı engizisyon mahkemelerinde ölümler duruşmalara çıkarılır ve itham eden kişiler ölümlere soru sorarlarmış. Ölü cevap veremediği için (ki bu, eşyanın tabiatına aykırıdır), "bakın susuyor, sustuğu için suçludur" denirmiş. Bu, bugün kahkahalarla karşılanan bir olaydır. Dolayısıyla susma hakkının aleyhte delil olarak kullanılması, çağdaş ceza ve usul hukukunda uygun bir hareket tarzı değildir.

b)- Soruşturma ve davalar

1995 yılında, işkence olayları ve iddiaları yine ciddi biçimde soruşturulmadı. Yapılan suç duyurularının büyük bölümü hasıraltı edilirken, açılan soruşturmalar göstermelik olmaksızın öteye gitmedi. Birçok soruşturmada komik gerekçelerle takipsizlik kararı verildi. (*) İşkence suçluları hakkında dava açılabilmesi için uzun süreli uğraş vermek gerekti. Büyük bölümü yıllarca devam eden davalarda ya komik gerekçelerle beraat kararı verildi ya da suçlu bulunan

(*) İçişleri Bakanlığı verilerine göre; son yıllarda işkence olayları nedeniyle (Türk Ceza Yasası'nın 243. ve 245. maddeleri uyarınca) 1581 emniyet görevlisi hakkında soruşturma açıldı. Yapılan soruşturmalar sonucunda 542 emniyet görevlisi hakkında takipsizlik kararı verildi, diğerlerine dava açıldı. Açılan davalarda 120 emniyet görevlisi beraat etti, 28 emniyet görevlisi mahkum oldu. 891 emniyet görevlisi hakkındaki dava ise 1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla devam ediyor.

güvenlik görevlilerine verilen cezalar son derece az oldu. İşkence suçluları sürekli olarak korundu, kollandı. İşkence suçlularının nasıl korunduğunun somut örneği Bolvadin (Afyon) Ağır Ceza Mahkemesi'nde 13 Temmuz günü sona eren davada görüldü. Bu davada yargılanan bir astsubaya mahkemenin verdiği hapis ve memuriyetten uzaklaştırma cezalarında, Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararıyla ve "yaptığı işkenceden kişisel çıkarı olmadığı" gibi bir gerekçeyle indirim yapıldı. Söz konusu olay şöyle gelişti:

Afyon'un Sultandağı ilçesine bağlı Doğançık köyünde 1993 yılında meydana gelen bir hırsızlık olayı nedeniyle gözaltına alınan Cafer Bayrak ve Abdulkadir Pamuk adlı kişilere, sorgulandıkları jandarma karakolunda Hasan Benek adlı astsubay tarafından 2 gün boyunca işkence yapıldı. Suçları olmamasına karşın işkenceyle hırsızlık olayını kabul etmek zorunda bırakılan Cafer Bayrak ve Abdulkadir Pamuk, yapılan yargılamada sonucunda beraat etti. Bu arada Cafer Bayrak ve Abdulkadir Pamuk'un Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunması üzerine, Hasan Benek hakkında Türk Ceza Yasası'nın 243. maddesi uyarınca dava açıldı. Hasan Benek, yargılama sonucunda 5 yıl hapis ve 40 ay memuriyetten men cezasına mahkum oldu. Ancak bu karar Yargıtay tarafından, "verilen cezaların fazla olduğu" gerekçesiyle bozuldu.

Bolvadin Ağır Ceza Mahkemesi, yeniden yapılan yargılamada bozma kararına uymayarak ilk kararında ısrar etti. Bunun üzerine dava dosyası Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na gitti. Yargıtay Ceza Genel Kurulu ise, "Sanık, görev yapma ve zanlıları bulma amacıyla hareket etmiş, gençliği, mesleki deneyimsizliği ve içinde bulunduğu ortam nedeniyle suç işlemiştir. Sanığın kişisel bir çıkarı ve kastı yoktur. Sabıkasız olan sanığın sosyal durumu, suçu işlemesindeki sebep ve amacı dikkate alındığında, ceza verilirken alt sınırdan çok fazla uzaklaşmış olması yasaya aykırıdır." denilerek, Hasan Benek'e daha az ceza verilmesini öngören bağlayıcı bir karar aldı. ^(*) Bu karar üzerine Astsubay Hasan Benek, 13 Temmuz günü 3 yıl 4 ay hapis ve 20 ay süreyle memuriyetten men cezasına mahkum oldu.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun verdiği karar, üyelerden Sami Selçuk ve Vural Sa-
vaş'ın muhalefet etmesi yüzünden oy çokluğu ile alındı. Kararın ilginç bölümleri şöyle:

(...) Jandarma karakol komutan yardımcısı olan sanık, bir hırsızlık suçunun soruşturması sırasında yakalanan Orhan Oğuz'un beyanı üzerine, hırsızlık suçuna katıldıkları şüphesi ile karakola getirilen şikayetçileri, şifahi sorgularında suçu inkar etmeleri nedeniyle copla dövmüş, kalorifer dairesine indirip tekme ve tokat atmış, soyduktan sonra tazyikli su tutup, su içine yatırıp havlu ve hortumla dövmüş, mağdur Cafer'in vücudundaki izlerin yok edilmesi için sıcak suya sokup tuzla ovdurmuş, güneşe çıkarmıştır. Bu baskı sonucu şikayetçiler, yüklenen suçu kabul etmişler, Cumhuriyet Savcılığı ve Sulh Ceza Hakimliği'nde ise suça katılmadıklarını savunmuşlardır. Haklarında açılan davada beraatlerine karar verilmiş ve karar onanarak kesinleşmiştir.

Dosyanın görüşülmesi sırasında, her iki mağdura yönelik eylemlerin müteselsil (zincirleme) suç oluşturduğu ve sanık hakkında Türk Ceza Yasası'nın 80. maddesinin uygulanması gerektiği ileri sürüldüğünden öncelikle bu yönde inceleme yapılmıştır. Ceza Yasası'nın 80. maddesinde, "Bir suç işlemek kararının icrası cümlesinden olarak kanunun aynı hükmünün birkaç defa ihlal edilmesi, muhtelif zamanlarda vaki olsa bile bir suç sayılır. Fakat bundan dolayı verilecek ceza, altıda birden yarıya kadar artırılır." hükmü yer almaktadır.

(*) Türkiye'deki yargı sistemine göre, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun verdiği kararlara mahkemelerin uyma zorunluluğu bulunuyor.

Olayda sanık, karakola getirilen her iki mağduru bilinçli olarak ve suçlarını ikrar ettirmek amacıyla ayrı ayrı dövülmüştür. Sanık, her bir mağdura karşı acı çektirme iradesiyle hareket etmiştir. Mağdurlardan bir tanesinin yüklenilen hırsızlık suçunu kabul etmesi, diğer mağdur yönünden sonuç doğurmayacak ve onu etkilemeyecektir. Diğer bir anlatımla, mağdurlardan birinin dövülmesiyle ihlal edilen hak ve sağlanacak yarar, diğer mağduru etkilememekte, onun suçunu ortaya çıkarmamaktadır. Her iki mağdur, ayrı ayrı suçu kabul etmeleri için işkenceye tabi tutulmuşlardır. Neticeye ulaşmak, aynı hırsızlık suçunu aydınlatmak için her iki mağdurun peşpeşe dövülmesi de şart değildir. Mağdurlardan bir tanesinin suçu ikrarı ile olay açıklığa kavuşacaktır.

Kaldı ki, olaydan sonra yakalanan Orhan Oğuz, suçu kabul etmiş ve hırsızlık suçu aydınlanmıştır. Sanığın, buna rağmen her iki mağdurun vücut bütünlüğüne karşı suç işleminde müteselsil suçun subjektif şartı gerçekleşmemiş, sanık bir olayı ortaya çıkarmak için değil, suçu ayrı ayrı kabul ettirmek için, ayrı suç işleme kararı ile hareket etmiştir.

(...) Bir suçtan sanık bulunan kimselere suçunu söyletmek için işkence edilmesi, yahut zalimane veya insanlık dışı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulması Türk Ceza Yasası'nın 243. maddesinde yer alan suçun unsurları olup bu, suçu 245. maddede düzenlenen fena muamele suçundan ayıran öğelerdir. Suçun unsurlarını oluşturan dövme ve suç işlenirken kullanılan vasıta ile suçun işleniş biçimi ikinci kez cezayı ağırlatıcı neden olarak kabul edilemez. Ayrıca sanık, haklarında daha önce de hırsızlık suçundan soruşturma yapılan ve dava açılan mağdurlar hakkında; bu suçtan mahkum olan sanık Orhan Oğuz'un beyanı üzerine soruşturmaya başlamış, görev yapmak, zanlıları bulmak amacıyla hareket etmiş, gençliği, meslekteki deneyimsizliği ve içinde bulunduğu ortam nedeniyle yüklenen suçu işlemiştir. Kişisel bir saik veya çıkarı yoktur. Sanığın amacı, suçun işlenmesindeki sebep ve saik ile sabıkasız olan sanığın sosyal durumu nazara alındığında, dosya içeriğine uygun olmayan yazılı gerekçe ile ceza tayininde alt sınırdan çok fazla uzaklaşılması yasaya aykırıdır.

(...) Yukarıda açıklanan nedenlerle; yerel mahkemenin direnme hükmünün yukarıda belirtilen ceza tayininde aşırı arttırımın yerinde ve isabetli görülmemesi nedeni ile bozulmasına 27 Mart 1995 günü oy çokluğuyla karar verildi.

İşkence konusundaki gayri ciddiliğin ve işkencecilerin korunmasının başka bir örneği de 1 Mayıs 1994 tarihinde, dönemin Ankara Milletvekili Salman Kaya'nın dövülmesiyle sonuçlanan olayla ilgili yapılan yargılamanın sonucunda görüldü.

1 Mayıs 1994 tarihinde, 1 Mayıs İşçi Bayramı nedeniyle Ankara'da düzenlenen mitingden sonra yürüyüşe geçen gruplar Sıhhiye Köprüsü üzerinde polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Olay sırasında 3'ü polis 10 kişi yaralandı, 16 kişi gözaltına alındı. Bu arada Ankara Milletvekili Salman Kaya da polis tarafından dövüldü. Aldığı darbeler sonucunda yaralanan Salman Kaya, bir süre hastanede tedavi gördü. Salman Kaya'nın dövülmesi ve bu sırada çekilen görüntülerin kamuoyuna yansımaları üzerine olay büyük tepki yarattı. Tepkiler üzerine dönemin Ankara Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar görevinden alındı ve olayla ilgili soruşturma açıldı. Orhan Taşanlar hakkında verilen görevden alma kararının "göstermelik" olduğu ve "tepkilerin yumuşatılmasını" hedeflediği kısa sürede ortaya çıktı.

Yapılan idari soruşturma sonucunda Orhan Taşanlar suçsuz bulunurken, Salman Kaya'yı dövdüğü belirlenen Mehmet Okur (başkomiser), Mikat Budak ve Süleyman Yalman adlı emniyet görevlilerinin yargılanmasına karar verildi. Salman Kaya hakkında da "izinsiz yürüyüşe katıldığı, güvenlik görevlilerine hakaret ettiği ve olay çıkmasına yol açtığı" iddiasıyla

suç duyurusunda bulunuldu. Ankara Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar, 18 Mayıs 1994 tarihinde yeniden göreve başladı. Ankara Cumhuriyet Savcılığı, Salman Kaya'yı döven Mehmet Okur, Mikat Budak ve Süleyman Yalman adlı emniyet görevlileri hakkında 1994 yılı Kasım ayında dava açtı. Haklarında 3 ayla 3 yıl arasında hapis cezası istenen emniyet görevlilerinin yargılanmasına 1994 yılı Aralık ayında Ankara 18. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. 3 emniyet görevlisi, 23 Mayıs günü sona eren davada beraat etti. Beraat kararına, "dava dosyasında sanıkların suç işlediğine ilişkin her türlü kuşkudan uzak, kesin ve inandırıcı bir delil bulunmadığı" gerekçe olarak gösterildi. Mahkeme, Salman Kaya dövülürken çekilen video görüntülerini ve fotoğrafları delil olarak kabul etmedi.

1991 ve 1993 yıllarında İstanbul'da yaşanan iki gözaltında ölüm olayı sonrasında ortaya çıkan gelişmeler, uzun süre devam eden işkence davalarının, işkence suçlularının her yöntem kullanılarak korunmasının ve işkence konusundaki yaklaşımın ilginç örneklerini oluşturdu.

İstanbul'un Kumkapı semtinde 28 Mayıs 1993 akşamı "sokakta içki içtiği" gerekçeyle arkadaşı Fevzi Yeşilay ile birlikte gözaltına alınan Vakkas Dost adlı kişi, götürüldüğü Kumkapı Polis Karakolu'nda öldü. Yapılan otopsi sonucunda Vakkas Dost'un "darbe sonucunda dalak yırtılması nedeniyle meydana gelen iç kanama yüzünden öldüğü" saptandı. Olayın görgü tanığı Fevzi Yeşilay, "Vakkas, karın boşluğuna yediği bir tekme sonucunda yere düştü ve kasmaya başladı. Elini yüzünü yıkaması için tuvalete götürdüğümde konuşamaz halde idi" dedi. Vakkas Dost'un ölümüyle ilgili olarak gözaltına alınan Nurettin Öztürk adlı polis kısa süre içinde serbest bırakıldı ve ortadan kayboldu. Vakkas Dost'un yakınları, olaydan sonra İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular. Suç duyurusunda, Kumkapı Polis Karakolu'nda görevli polislerden Nurettin Öztürk'ün "işkenceyle adam öldürdüğü", Komiser İbrahim Hakkı Çelebi ile polisler Bahattin Ülkü ve Murat Aksoy'un da "ölümle sonuçlanan işkence olayına göz yumdukları" belirtildi. Suç duyurusu sonrasında "Vakkas Dost'u döverecek öldürmekle" suçlanan Nurettin Öztürk hakkında gıyabi tutuklama kararı verildi. 20 Eylül 1993 tarihinde İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlayan dava 1995 yılında da sonuçlanmadı. Davanın duruşmaları, 24 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istenen Nurettin Öztürk'ün gıyabında sürdürülmektedir.

Yücel Özen adlı genci 1991 yılı Kasım ayında, gözaltında tutulduğu İstanbul Beyoğlu Emniyet Amirliği'nde "işkence yaparak öldürmekle" suçlanan 6 polisin yargılandığı dava da (*) 1995 yılında bitmedi. Davanın sürüncemede bırakılması üzerine 24 Kasım günü İHD İstanbul Şubesi'nde bir basın toplantısı yapan Yücel Özen'in kardeşi Dursun Özen ile avukatları Semih Mutlu ve Şeref Turgut şunları söylediler: "Yücel Özen'in işkence sonucunda öldüğü hastanede çekilen fotoğraflarla belgelendi. 'İntihar etme' iddiası da doktor raporlarıyla çürütüldü. Yücel Özen 9 Kasım 1991 tarihinde gözaltına alınarak, Beyoğlu Emniyet Amirliği'ne götürüldü. Aynı günün gecesi Taksim İlyardım Hastanesi'ne kaldırıldı. Yücel Özen'i hasta-

(*) Ahmet Güngör, Hasan Kirman, Yavuzhan Süzer, Nazif Aktaş, Veysel Atası ve Ünal Canlı'nın yargılandığı dava 6 Mart 1992 tarihinde Beyoğlu 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başladı. İlk duruşmada okunan iddianamede 6 polisin Türk Ceza Yasası'nın 442. maddesi uyarınca 24 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada söz alan Yücel Özen'in anne ve babası, çocuklarının bir sağlık sorununun olmadığını ve işkence sonucunda öldüğünü anlattılar. Tanık olarak dinlenen Taksim İlyardım Hastanesi doktoru Cahide Topsakal, Yücel Özen'in sivil polisler tarafından "dayak yediği" gerekçesiyle hastaneye getirildiğini söyledi. Yücel Özen'in komşuları da Yücel Özen'i hastanede ziyaret ettiklerinde ayak bileklerinde bağlama izi, el içlerinde, vücudunda ve gözlerinde morluklar gördüklerini bildirdiler.

neye bırakanlar ortadan kayboldu. Sağlık durumu çok kötü olan Yücel Özen, tüm çabalara rağmen 24 Kasım günü öldü. Bu olaydan sonra yapılan hazırlık soruşturması hem çok uzun sürdü, hem de suçu işleyenler tarafından yapıldı. Bu durum, doğal olarak yargı sonuçlarını olumsuz yönde etkileyecektir. Davanın 4 yıldır bitmemesi, olayı soğutmaya, kamuoyu tepkisini azaltmaya ve polisleri aklamaya yöneliktir. Yücel Özen'in işkenceyle öldürüldüğünün belgelenmesine karşın, sanıkların tutuksuz yargılanması ve hala görevlerinin başında bulunması, işkencenin sistematik şekilde devam etmesine yol açmaktadır."

İşkence olaylarına adı karışanların yargılanması konusunda çıkartılan güçlükler ve buna karşı yapılan girişimlerin sonuçlarının çok geç alınmasının çarpıcı boyutları, Baki Erdoğan adlı gencin 1993 yılı Ağustos ayında gözaltında ölmesinin ardından ortaya çıkan gelişmelerde görüldü.

Aydın'ın Söke ilçesinde 11 Ağustos 1993 gecesi polis tarafından "Devrimci Sol (DHKP-C) üyesi olduğu" iddiasıyla gözaltına alınan Baki Erdoğan, sorgulandığı Aydın Emniyet Müdürlüğü'nde gördüğü işkence sonucunda rahatsızlanarak 21 Ağustos 1993 tarihinde hastaneye kaldırıldı. Baki Erdoğan, hastaneye kaldırıldığı günün gecesi öldü. Ölüm olayı, 23 Ağustos 1993 sabahı ortaya çıktı. Yapılan resmi açıklamada, "Baki Erdoğan'ın tüberküloz ve bunun sonucunda ortaya çıkan solunum yetmezliğinden öldüğü" öne sürüldü. Buna karşılık, Baki Erdoğan'ın cesedi üzerindeki işkence izlerini belgeleyen fotoğraflar ile video kaydı 1993 yılı Eylül ayında İzmir'de düzenlenen bir toplantıyla kamuoyunun bilgisine sunuldu. Ayrıca savcılığa suç duyuruları yapıldı.

Aydın Cumhuriyet Savcılığı, suç duyuruları üzerine Aydın Siyasi Polis Merkezi'nde görev yapan Şube Müdürü İbrahim Türedi, Emniyet Amiri Necmettin Aydın, Komiser Abdurrahman Çetinkaya ile Cahit Sandıkçı, Ayhan Erdal ve Ali Kumal adlı polisler hakkında "işkenceyle adam öldürmek" suçlamasıyla soruşturma açtı. Ancak soruşturma sonucunda takipsizlik kararı verildi. Bu karara itiraz için Nazilli Ağır Ceza Mahkemesi'ne yapılan başvuru da reddedildi. Ancak Baki Erdoğan'ın vücudundaki işkence izlerinin saklanamayacak ölçüde belirgin olması, olayın tamamen kapatılmasını engelledi. "İşkenceyle adam öldürmek" suçundan haklarında takipsizlik kararı verilen emniyet görevlileri hakkında "işkence yapmak" suçundan dava açıldı.

Emniyet görevlilerinin yargılanmasına 3 Mart 1994 tarihinde Aydın Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmaya sanıklar katılmazken, mahkeme, "dava konusu suçun ağır cezalı olduğu" sonucuna vararak görevsizlik kararı verdi. Dava dosyası bunun üzerine Aydın Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderildi. 6 emniyet görevlisinin yargılanmasına 13 Mayıs 1994 tarihinde yeniden başlandı ve sanıkların 5'er yıl hapis cezasına mahkum edilmesini istendi. Duruşmada söz alan, Baki Erdoğan'ın babası Mahmut Erdoğan, oğlunun gözaltına alındıktan sonra gördüğü işkence nedeniyle öldüğünü söyledi. Emniyet görevlileri ise suçlamayı kabul etmeyerek kimseye işkence yapmadıklarını ve Baki Erdoğan'ın hastalanarak öldüğünü öne sürdüler. Duruşmada tanık olarak dinlenen, Aydın Devlet Hastanesi'ndeki bazı sağlık görevlileri, Baki Erdoğan'ın vücudunda darp ve yara izleri gördüklerini anlattılar.

Bu arada "işkenceyle adam öldürmek" suçlamasıyla açılan soruşturmada verilen takipsizlik kararının Nazilli Ağır Ceza Mahkemesi tarafından da onaylanmasının ardından devreye giren Adalet Bakanlığı, soruşturma dosyasını Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na iletti. Dosya, 1995 yılı başında Yargıtay 8. Ceza Dairesi'nde incelendi. İnceleme sırasında, İzmir Tabip Odası'nın verdiği rapor ile Adli Tıp Kurumu'nun raporu arasında çelişki bulunduğu anlaşıldı. Bunun üzerine verilen takipsizlik kararı iptal edilerek polisler hakkında dava açılması

kararlaştırıldı. Emniyet görevlilerinin yargılanmasına 16 Mayıs günü başlandı. Bu dava, “işkence yapmak” suçlamasıyla açılan ve Aydın Ağır Ceza Mahkemesi’nde görülen diğer dava ile birleştirildi.

Diğer davalar

İstanbul’da 25 Temmuz 1993 tarihinde gözaltına alınan Mıtlık Ölmez adlı kişiye, sorgulandığı Gayrettepe Siyasi Polis Merkezi’nde “işkence yapmakla” suçlanan Ömer Duman ve Murat Aydılek adlı polislerin yargılanmasına 10 Nisan günü İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi’nde başlandı. İddianamede Ömer Duman ve Murat Aydılek’in Türk Ceza Yasası’nın 243. maddesi uyarınca 5 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Ömer Duman ve Murat Aydılek’in katılmadığı duruşmada söz alan Mıtlık Ölmez, işkence nedeniyle felç olduğunu ve bu nedenle ellerini kullanamadığını söyledi. Mıtlık Ölmez’in avukatı Eren Keskin, 1993 yılı Ağustos ayında yaptığı basın toplantısında, “Müvekkilim 25 Temmuz 1993 tarihinde gözaltına alınmasına rağmen, polis tarafından 29 Temmuz 1993 tarihinde gözaltına alınmış gibi gösterilerek, yasadışı olarak 19 gün sorgulanmıştır. Mıtlık Ölmez, sorgu boyunca ağır işkenceye maruz kalmıştır. İşkence nedeniyle konuşma gücü çökmektedir. Ayrıca iki elini de kullanamamaktadır.” demişti. Mıtlık Ölmez’e Gebze Devlet Hastanesi tarafından “20 gün süreyle iş göremeyeceğine” ilişkin doktor raporu verilmişti.

Muzaffer Karagöz adlı gence, 22 Temmuz 1994 tarihinde, gözaltında tutulduğu İstanbul Ümraniye Emniyet Müdürlüğü’nde işkence yapmakla suçlanan Turan Binali adlı polisin yargılanmasına 20 Haziran günü İstanbul Üsküdar 2. Asliye Ceza Mahkemesi’nde başlandı. Davada Turan Binali’nin 3 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada söz alan Muzaffer Karagöz, gözaltında kaldığı 15 saat boyunca aralarında Turan Binali’nin de bulunduğu 3 polisin yaptığı işkenceye maruz kaldığını belirterek, “Kazma sapı, cop, hortum, tekme ve tokatlarla üç polis üzerine çullandı. Bir buçuk saat işkence yaptıktan sonra kalorifer peteğine kelepçelediler. Ağzıma tükürdüler.” dedi. Avukat Nadide Metin ise işkence yapan polislerin işi kötü olduğunu ve bu nedenle diğer iki polis hakkında da dava açılmasını istedi. Duruşmaya katılmayan Turan Binali, soruşturma sırasında savcıya verdiği ifadede, Muzaffer Karagöz’ün gözaltına alınmadığını, kendisini ablası Müzeyyen Kadıoğlu’nun yerini söylemesi için gözaltına almakla tehdit ettiğini söylemişti. Muzaffer Karagöz’e gönderildiği Adli Tabiplik tarafından “5 gün süreyle iş göremeyeceğine” ilişkin doktor raporu verilmişti.

Çalıştığı dükkandaki hırsızlık olayı nedeniyle 9 Kasım 1994 tarihinde gözaltına alınan ve İstanbul Kurtuluş Polis Karakolu’nda sorgulanan 13 yaşındaki bir çocuğa (A.S.) işkence yapmakla suçlanan Başkomiser Mahir Güney hakkında dava açıldı. Mahir Güney’in yargılanmasına 3 Temmuz günü Şişli 1. Asliye Ceza Mahkemesi’nde başlandı. İlk duruşmaya katılan A.S., Mahir Güney’in kendisini dövdüğünü, boğazını sıkarak ölüme tehdit ettiğini ve ayak parmağından elektrik verdiğini söyledi. A.S. ile aynı işyerinde çalışan ve onunla birlikte gözaltına alınan Vahit Kabakçı, Halil Yaşar ve Bilal Günok ise ifadelerinde, kendilerine işkence yapılmadığını belirterek, A.S.’nin polisler tarafından yanlarından alındığını, bu nedenle A.S.’ye işkence yapıp yapılmadığına tanık olmadıklarını, ancak Adliye’ye çıkarıldıkları sırada A.S.’nin boynunda kızarıklıklar bulunduğunu, A.S.’nin de kendilerine, “işkence gördüğünü” anlattığını söylediler. A.S.’nin annesi Şaziye Salman da çocuğuna işkence yapıldığının doktor raporuyla kanıtlandığını ifade etti.

Artvin’in Ardanuç ilçesinde birahane işleten Dursun Sevinç (45) adlı kişi, “birahanesini geç kapattığı” iddiasıyla 14 Şubat günü gözaltına alındı ve götürüldüğü karakolda, bir başkomiser tarafından dövüldü. Maruz kaldığı uygulamayı, aldığı 15 günlük doktor raporuyla

kanıtlayan Dursun Sevinç, Artvin Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Suç duyurusu yıl sonuna kadar dikkate alınmadı. Bu duruma tepki gösteren Dursun Sevinç, kendisine işkence yapan başkomiserin daha önce de başka yerlerde, benzer davranışlar sergilediğini belirterek, "Uzun süredir, bana işkence yapan başkomiserin yargılanmasını bekliyorum. Başkomiser hakkında hiçbir soruşturma veya dava söz konusu olmadı. Savcılık olaydan hemen sonra ifademi aldı ve gerekenin yapılacağını söyledi. Fakat hiçbir gelişme olmadı." dedi.

İşkenceci doktorlar

İşkence izlerini tespit etmeyen, işkencecileri koruyup, suçlarını gizleyecek biçimde rapor hazırlayan, işkence uygulamalarına katılan, işkenceye maruz kalan kişinin, "daha ne kadar işkenceye dayanabileceğine" dair işkencecilere bilgi veren doktor ya da diğer sağlık görevlilerinin varlığı da 1995 yılında sık sık gündeme geldi. İşkence olaylarına adı karışan bazı doktorlar da tabip odaları tarafından cezalandırıldı.

İşkencecileri koruyacak biçimde çaba sarf eden doktorları gündeme getiren bir olay, yılın ilk günlerinde Eskişehir'de yaşandı. "Otomobil hırsızlığı yapan bir şebekenin üyesi olduğu" iddiasıyla 25 Aralık 1994 akşamı İstanbul'da gözaltına alınan Ahmet Özçil, 27 Aralık 1994 tarihinde soruşturmanın genişletilmesi amacıyla Eskişehir Emniyet Müdürlüğü Hırsızlık Bürosu'na teslim edildi. Burada hemen her türlü işkence yöntemi kullanılarak sorgulanan Ahmet Özçil, 4 gün sonra iç kanama geçirmesi ve böbreklerinin tahrip olması üzerine komaya girdi. Gece yarısı Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Acil Servisi'ne "hayati tehlike" kaydı ile yatırılan ve ilk müdahaleden sonra hastanenin Dahiliye Servisi'nde tedavi altına alınan Ahmet Özçil'e, "işkence sonucunda hayati tehlike içine girdiğine, iç kanama geçirdiğine ve böbreklerinin tahrip olduğuna" dair rapor verildi. Bu rapor hemen savcılığa gönderilmedi ve bir süre gizli tutuldu. Bu arada işkence olayının üzerinin kapatılması amacıyla Ahmet Özçil'e aynı günlerde, "sağlam" olduğuna dair başka bir rapor verildi.

İşkence olayı, Ahmet Özçil'in eşi Canan Özçil'in, "eşinin işkence gördüğünü" bildiren bir dilekçe ile Eskişehir Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunması ve olayı basına aktarması üzerine ortaya çıktı. Suç duyurusu üzerine Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan soruşturma sonucunda Eskişehir Emniyet Müdürlüğü'nde görevli Abdullah Ateş (Hırsızlık Bürosu Amiri), Mehmet Akif Sonel, Sedat Baş, Ali Hikmet Sakarya, Hasan Aydın, Şahabettin Doğru ve İsmail Hakkı Doğan adlı 7 polis hakkında "Ahmet Özçil'i işkence yaparak ağır şekilde yaraladıkları" suçlamasıyla dava açıldı. İddianamede, 7 polisin Türk Ceza Yasası'nın 243. maddesi uyarınca 10 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Bunun dışında Ahmet Özçil'e "sağlam olduğuna" dair rapor veren 2 doktor ile işkenceyi belgeleyen raporu gizlemeye çalışan 4 doktor hakkında TTB tarafından soruşturma başlatıldı. TTB Merkez Konseyi, soruşturma nedeniyle Eskişehir'e bir müfettiş gönderdi.

Olay üzerine Eskişehir'e giden dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Azimet Köylüoğlu, Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde tedavi gören Ahmet Özçil'i ziyaret etti. Azimet Köylüoğlu, Ahmet Özçil'e işkence yapıldığı yolundaki raporları saklayan Osmangazi Üniversitesi Rektörü ile bazı yönetici ve doktorları, "olayı örtbas etmek istedikleri" gerekçesiyle 19 Ocak 1995 tarihli bir yazı ile Yüksek Öğretim Kurumu'na şikayet etti. Azimet Köylüoğlu, Adalet Bakanlığı'na da başvurarak, "Eskişehir Cumhuriyet Savcısı Mustafa Canpolat'ın işkence davası ile ilgili dosyaya yeteri kadar hakim olmadığını" bildirdi.

Ahmet Özçil'in maruz kaldığı işkencenin ve sonrasındaki gelişmelerin tartışıldığı dönemde, Aydınlık dergisinin 28 Ocak 1995 tarihli sayısında, Eskişehir'deki işkence olayına adı

karışan doktorlar ve benzer olaylarda yer alan sağlık görevlileri ile ilgili bir yazı yayımlandı. Söz konusu yazı şöyle:

İşkence sonucunda böbrek yetmezliğine uğrayan Ahmet Özçil için verilen sağlam raporuyla, doktorların işkence karşısındaki tavrı yeniden gündeme geldi. Ahmet Özçil için üniversite hastanesinden verilmiş üç ayrı rapor var. İlk raporda işkence bulguları sıralanmışken, başhekimlik emriyle, Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi İç Hastalıklar Ana Bilim Dalı Nefroloji Bilim Dalı Başkanı Mehmet Soydan, birinci raporu iptal ederek, "Ahmet Özçil'e işkence yapılmadığına" dair yeni rapor hazırladı. Ahmet Özçil'in yakınlarının polis hakkında suç duyurusunda bulunması üzerine, Cumhuriyet Savcılığı, Psikiyatri Ana Bilim Dalı Başkanı Cem Kaptanoğlu'ndan yeni rapor istedi. Cem Kaptanoğlu'nun 9 Ocak 1995 tarihli raporunda, Ahmet Özçil'e işkence yapıldığı saptandı. TTB Merkez Konseyi, olayı soruşturmak üzere bir hekimi görevlendirdi. Görevli hekim, Eskişehir'de yapacağı inceleme sonucunda hazırladığı raporu Eskişehir Tabip Odası'na sunacak.

Aslında işkenceyle ilgili çelişkili raporlar yeni değil. Ahmet Özçil olayında raporuyla işkenceyi ortaya çıkaran Cem Kaptanoğlu'nun, işkence görmüş kişiler üzerine araştırması var: "İşkencenin Psikolojik Etkileri". Cem Kaptanoğlu, İnsan Hakları Derneği ve Vakfı ile birlikte yürüttüğü bu çalışmada, işkence şikayeti ile derneğe başvurmuş hepsi de siyasi nedenlerle gözaltına alınmış 28 kişiye, işkence sırasında ve sonrasında sağlık personelinin rolüyle ilgili sorular soruyor. Cem Kaptanoğlu'nun sorusunu 2'si "ellerinden geleni yaptılar", 12'si "ilgisiz kaldılar", 10'u da "işkencecilerle işbirliği içindeydiler" diye yanıtıyor. Cem Kaptanoğlu bu rakamların işkenceye katılan doktor sayısı anlamına gelmeyeceğini özellikle belirtiyor. Yani 10 kişinin sözünü ettiği doktor aynı kişi olabilir. TTB de 1988'den itibaren, işkenceyi gizleyen, onaylayan hekimlerin tespit ve teşhir edilmesi yönünden çalışmalar yürüttü. Yine yakın zamanda, Partizan taraftarı sağlıkçılar grubunun hazırladığı "İşkenceci Doktorlar" raporu da, hekimler açısından durumun vehametini ortaya koyuyor.

İstanbul'da Dr. Çetin Küçükşaner, Dr. Üstegmen Ensar Şentürk, Dr. Üstegmen İhsan Kasapgil ve Dr. Serap Karasalihoğlu, tam 159 kişi için, tek örnek rapor yazdı: "Darp ve cebir izine rastlanmamıştır."

2 Mart 1991'de İmran Aydın, işkence sonucu kanama geçirip öldü. Prof. Dr. İbrahim Turalı ile birlikte Dr. Tülay İşbaşı ve Dr. Talat Yurtman'ın da imzaladığı raporda, pankreas kanaması sonucu meydana gelen ölümün "tıbbi açıdan normal bir ölüm olduğu" belirtildi. Ancak İmran Aydın'ın avukatı Şenal Sarıhan, olayın peşini bırakmadı. Ankara Tabip Odası'na başvurdu. Oda, raporu yeniden inceleyip, işkenceli ölümü kesin olarak ortaya çıkardı.

Yine Ankara'da Dr. Cahide Baysal, 11 öğrenci için "sağlam" raporu verdi. Öğrenciler, cezaevinden hastaneye sevk edildi. İşkence gördüklerine dair ikinci bir rapor aldılar. İstanbul'da; Adli Tıp Kadıköy Şubesi görevlilerinden Dr. Uğur Tanaçan, sorgudan yeni çıkan Halis Kargı için "sağlam" dedi. Halis Kargı, ikinci muayenede 15 günlük rapor aldı.

Mehmet Ali Kılıç, 12 Şubat 1981'de evinden alınıp emniyete götürüldü. İki saat sonra, Ankara Numune Hastanesi'ne ölü olarak kaldırıldı. Kılıç'la ilgili raporu Prof. Dr. Adnan Öztürel, Prof. Dr. İbrahim Fıralı ve Dr. Cahide Zertürk imzaladı. Raporun birinci sayfasında Mehmet Ali Kılıç'ın "hastanede öldüğü" yazılıyken, ikinci sayfasında "hastaneye ölü olarak getirildiği" söyleniyordu. Ailesine göre hiçbir rahatsızlığı olmayan Mehmet Ali Kılıç için düzenlenen raporda, "gribe bağlı akut akciğer ödemi" tanısı konuldu. Mehmet Ali Kılıç, iki saat içinde gribe yakalanmış, mikrop ışık hızıyla akciğere ulaşmıştı.

26 Temmuz 1981 tarihli raporda Ataman İnce'nin ölümü şöyle açıklanıyor: "Kendi kendisini sağa sola çarpması sonucunda olabileceği..."

Hasan Hakkı Erdoğan, 30 Eylül 1984'te İstanbul 1. Şube'den Çapa Tıp Fakültesi'ne kaldırıldı. Ölüm raporunda, kronik böbrek, akut sol kalp ve akut solunum yetersizliği olduğu yazılıverdi. Raporu hazırlayan Ahmet Sevim Büyükdevrim, Sacide Erden, ve Nevres Koylan ölümün nedenleri üzerinde hiç durmadı. 24 Ocak 1988'de öldürülen Manuel Demirel'in çatışmada öldüğü açıklandı. Oysa Manuel Demirel'in vücudundaki iki kurşun dışında, dipçik, yumruk ve benzeri şekillerde oluşmuş darp izleri de vardı. Otopsi raporunda bu izlere hiç değinilmedi.

Polis Sedat Caner itiraflarında, Hamit Kaplan'a yapılan işkenceyi ayrıntılarıyla anlatı. Oysa, Dr. Seyfi Sahan, Dr. Cavit Evliya ve Dr. Mehmet Ünal, Hamit Kaplan için "işkence yapılmamıştır" raporu düzenlemişti.

Gözetiminde öldürülen Mustafa Hayrullahoğlu için, 17 Kasım 1982'de düzenlenen raporda, "vücutta morarmamış tek bir nokta kalmadığı" yazılı. Ancak daha sonra ilk rapor değiştirildi. Cerrahpaşa Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Dairesi'nden Prof. Dr. Cahit Özen, Prof. Dr. Talha Balı Aykan, Prof. Dr. İsmail Dinç, Dr. Ertuğrul Sayın ve Dr. Öznur Aykoç'un düzenlediği yeni raporda, Mustafa Hayrullahoğlu'nun ölümü böbrek yetmezliğine bağlandı. Vücuttaki yara bereler de şöyle tanımlandı: "Bir kısmının kişinin yakalanması sırasında yere düşmesi, arabaya çarpması ile mücadele ve boğuşma esnasında meydana gelebileceği, bir kısmının da yakalanmadan önce meydana gelebileceği..." Raporu onaylayan, ünlü Adli Tıp Başkanı Dr. Şemsi Gök. 13 Ocak 1981'de, Mustafa Tunç'un ağır işkence bulgularını rapor etmeyen Şemsi Gök, 30 Temmuz 1981'de sorguda öldürülen Süleyman Cihan için, bir intihar senaryosu hazırlayan kişidir. Süleyman Cihan'ın Adli Tıp otopsi raporunda darp izleri tespit edildiği yazılıydı. Bu rapor hatırlatıldığında, Şemsi Gök aynen şu yanıtı verir: "Mayo giyen kişide güneşe maruz kalan sahalar, dolayısıyla güneşte yanmış bölgeler olur. Şahıs plajda ya da başka yerde yanmış..."

Adli Tıp Fizik Balistik Dairesi'nin, İsmail Hakkı Adalı, Reha Şen, Kemal Sogukpınar ve Fevzi Yalçın'ın, yakın mesafeden taranarak öldürülmeleri ile ilgili 21 Şubat 1989 tarihli ilk raporunda, yakından ateş edildiğine dair matematiksel kesinlik taşıyan tespitler yer aldı. Ancak söz konusu kurumun, daha sonra 22 Aralık 1989 ve 22 Ocak 1991'de verdiği raporlarda, ilk rapordaki tespitler, yargılanan polisler lehine değiştirildi.

Yalnızca işkenceyi örtbas eden raporlar verilmedi. Bazı doktorlar sorgulamalarda hazır bulundu. Sorgudaki doktorun işlevi, işkencenin dozu ve süresi konusunda işkencecilere akıl vermek. Örneğin, Sedat Karaağaç'a yapılan işkencenin ne zaman kesileceğine, Aydın Cezaevi doktoru Osman Özen karar veriyordu. "Daha dayanır, devam edin!" diye. Hayri Durmuş'a yapılan işkencenin danışmanı Diyarbakır Askeri Hastanesi'nin psikiyatrislerinden Dr. Erdem Görünlü idi. Dr. Erkan Mete ise Berkut Pınar ve İrfan Cüre'ye işkence yapanların arasında yer aldı. Dr. Osman Naçaroğlu'nun adı Maraş'taki işkence olaylarında geçti. Bu tür doktorlar, işkence sonrasındaki değerlendirmeye de katılıyordu. Samsun Sıhhiye Okulu'nda, kan revan içinde getirilen tutukluya bakıp, "İçerde bir şey yok, dışarda darp izi yok. Yalnız saçlarını kestirin, birkaç gün yatsın." diyordu, binbaşı rütbesindeki askeri doktor.

Doktorun görevi cezaevinde de sürer. Kağıt üzerinde mahkumların tedavisinden sorumlu olan cezaevi doktorlarının asıl görevi, idarenin dayatmalarını sağlık konusunda bir tehdit olarak kullanmaktır. Nisan 1985'te Metris Cezaevi'nde tutuklu Adil Can'ın rahatsızlığı,

"tek tip elbise" baskısıyla hemen değerlendirildi. Doktor, idarenin "Elbise giymeyeni muayene etmeyecek, revire çıkarmayacak, hastaneye göndermeyeceksin." emrini yerine getirdi. Ve Adil Can, ölüme terk edildi.

Doktor, tutukluyu parmaklığın arkasından "muayene" eder, teşhisini de oradan koyar. "Mazgal muayenesi"dir bunun adı. Metris'te her koğuşun 20x40 ebatında üçer mazgalı vardı ve bunlar parmaklıklıydı.

Böyle bir muayene sırasında, İsmet Taş'da ciddi bir şey bulunmadı ve fenalaştığında acil müdahale yapılmadığı için yaşamını yitirdi. Hüseyin Aydın'ın mide kanserine, dönemin doktoru, "psikosomatik hastalık" tanısı koydu. Aynı doktor, böbrek yetmezliği olan Ahmet Çetin'i hastaneye sevk etmeye gerek görmedi. Sonuç, iki tutuklu da öldü. Ağır bir depresyon geçiren Hakkı Hocaoglu, revir ya da hastane muayenesinde, doktor gözetimine gerek görülmediği için, intihara sürüklendi. Garbis Altınoğlu, Sinop Cezaevi'nde yatarken, 6 ay aralıklı kontrol kaydı konulmuş olmasına rağmen, Sinop Devlet Hastanesi Dahiliye Uzmanı Dr. Ömer Dönderici, kendisine hücre hapsi verilmesi yönünde rapor verdi.

TTB Pratisyen Hekimler Komisyonu, Eylül 1992'de yayınladığı raporda, Doğu ve Güneydoğu'da çalışan doktorların polis baskısı altında olduklarını belirtti. Komisyon, bu illerde yapılan otopsilere ilişkin raporların, emniyet yetkililerinin doğrudan etkisiyle yazıldığını ve güvenilir olmadığını açıkladı. Durum böyle olunca, kimi doktor mümkün oldukça gizli tutmak istiyor katkısını, raporun altına imzasını atmaktan kaçınıyor.

New York Barosu İnsan Hakları Komitesi'nin açıklamasından öğreniyoruz: Cem Ali Temuçin, sorguda ağırlaşınca hastaneye götürüldü. İşkenceyi örtbas etmekte ünlenen Dr. Cahide Baysal bile isyan etti polislerdeki rahatlığa. Dr. Baysal, "Neden bu kadar erken getirdiniz, yaralar halen duruyor, kapanmamış." diyerek çıkıştı. Buna rağmen Cem Ali Temuçin'in kötü muamele görmediğine, vücudunda yara izi olmadığına dair rapor verdi.

17 Nisan 1988'de gözaltına alınıp tecavüze uğrayan Saadet Akkaya, sorgunun 23. günü doktora götürüldü. Sahte rapor yazmaktan artık sinirleri bozulan doktor, "Sakin bana bir daha merkezden insan getirmeyin, artık rapor vermeyeceğim." diye bağırdı polislere. Son olacağını söyleyerek, muayene etmeden Saadet Akkaya'nın iyi olduğunu rapor etti.

12 Mart döneminde Mamak Cezaevi'nde Dr. Yüzbaşı Metin Denli, tam da böyle bir örnek. Tutuklu yakınlarının Ankara Tabip Odası'na şikayetleri üzerine, Dr. Denli tam üç kez meslekten men edildi. Bunun üzerine 1974'te Mamak'tan alınıp Gülhane'ye verildi. Hayrettin Doğan ve Hanefi Özdemir, kaçakçılık iddiasıyla Ankara'da gözaltına alındı. Ağır işkence görmelerine karşın, Yenimahalle Hükümet Tabibi Dr. Güngör Kaynak, ikisine de sağlam raporu verdi. Olay ortaya çıkarılınca Dr. Güngör Kaynak'a meslekten men cezası verildi. Sonuçta, Kastamonu'ya sürüldü, ancak bu ceza uygulanamadı. Çünkü bir yolunu bulup görevine döndü.

Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Kemal Balcı, 19 Kasım 1987'de Güneş gazetesine bir demeç verdi. Uruguay, Irak, Şili, Arjantin'deki uygulamalardan örnekler sıraladı. Bu ülkelerde, işkencede kullanılan ABD patentli "sodyum pentotal" iğnesi kullanılabilirdi. Kemal Balcı, ayrıntılı bilgi veriyor: "Kum torbasıyla, copla, demir çubukla dövme, elektrik akımı verme gibi işkenceler vücutta çeşitli arızalara yol açar, hatta ölüme de neden olabilir. Amerika, 'pentotal sodium' diye ilacı geliştirmiştir. Enjekte edildikten sonra, kişide oto kontrol gücü kalkar. Toleranslı bir ruh doğar, kişi olayları hatırlar, muhakeme etmeden anlatır..."

İstanbul Tabip Odası Onur Kurulu, işkence olaylarına adı karışan, İstanbul Adli Tıp Kurumu doktorlarından Taner Apaydın'a, Tıbbi Deontoloji Tüzüğü'nün 2., 6. ve 7. maddeleri uyarınca 6 ay meslekten men cezası verdi. Taner Apaydın, işkence gören Ahmet Aygün, Hasan Demir, Fazıl Ahmet Tamer, Ercan San, Rıdvan Kara, Erol Kaplan, Fatma Günay, Nuriye Artundal ve Yahya Dündar adlı kişilere, "sağlam olduklarına dair rapor vererek işkenceyi gizlemekle" suçlandı. Nükhet Tüzüner, Rezzan Tuncay, Şükrü Erkurt, Nüvit Duraker ve Taner Gören'den oluşan Onur Kurulu'nun 15 Haziran günü verdiği kararda, Taner Apaydın'ın verdiği raporların rapor düzenleme tekniğine ve adli raporların düzenlenmesine ilişkin Sağlık Bakanlığı genelgesine uygun olmadığı belirtildi. Kararda, şikayetçilerden Fazıl Ahmet Tamer'in durumuna ayrıca değinilerek, "Fazıl Ahmet Tamer'in 2 Mayıs 1994 tarihinde Taner Apaydın tarafından yapılan muayenesinde, vücudunda bir travmatik değişim tanımlanmadığı halde, 6 Mayıs 1994 tarihinde Eyüp Adli Tıp Kurumu Uzmanı Remzi Şendil'in verdiği raporda vücudun değişik bölgelerinde kurutları düşmüş yaralar saptanmıştır. 4 gün içinde vücutta meydana gelmiş travmatik değişimler, yara iyileşmesini tamamlayıp kurutları tümüyle düşmeyeceğinden, ilk muayene tarihinde de saptanması gerekmektedir." denildi.

Taner Apaydın'ın ceza aldığı günlerde, Adli Tıp Kurumu İstanbul Sultanahmet Şube Müdürlüğü'nde görevli Ahmet Sadi Çağdır adlı doktorun da işkence görenlere sağlam raporu verdiği ortaya çıktı. Ahmet Sadi Çağdır, Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulandıktan sonra Adli Tıp'a sevk edilen 20 kişiye, 9 Nisan günü, "Vücutlarında bir maddi bulguya rastlamamıştır." şeklinde sağlam raporları düzenledi. 20 kişiden, bu rapora itiraz eden ve yeniden muayene edilmek üzere Eyüp Adli Tıp Kurumu'na gönderilen 9 kişiye, toplam 41 günlük rapor verildi. Bunun üzerine 5 Ağustos günü İstanbul Tabip Odası'na başvuran avukatlar Ahmet Düzgün Yüksel, Metin Narin, Zeynep Fırat ve Mustafa Çoban, Ahmet Sadi Çağdır hakkında suç duyurusunda bulundular.

İstanbul Beyoğlu Adli Tabipliği'nde görev yapan Nur Birgen adlı doktor hakkında, "gözüaltına alınan bazı kişilere yapılan işkenceyi gizleyecek şekilde gerçeğdışı rapor düzenlediği" iddiasıyla 14 Kasım günü suç duyurusunda bulunuldu. İstanbul Tabip Odası'na yapılan suç duyurusunda, Nur Birgen'in 13 Temmuz günü gözüaltına alınan ve 5 gün gözüaltında tutulan Mahir Karaçam, Bülent Güzel, Barış Arslan, Gülsare Akkuş, Fikret Korkmaz, Tekin İme ve Aşur Tavşan'a, vücutlarındaki belirgin darp izlerine karşın "sağlam raporu" verdiği belirtildi. Raporun "18 Temmuz 1995" tarihini taşıdığının kaydedildiği suç duyurusunda, 19 Temmuz günü İstanbul DGM Adli Tabipliği'ne götürülen 7 kişinin vücutlarındaki yara ve darp izlerinin açık bir biçimde belirlendiği ve bu konuda rapor düzenlendiği anlatıldı. Suç duyurusunda, Nur Birgen'in daha önce de işkence olaylarını gizleyici raporlar düzenlediği vurgulandı ve "meslekten men edilmesi" istendi.

İstanbul Bahçelievler'de 2 Kasım günü, bir soygun sırasında çıkan çatışmada yaralı olarak yakalanan Müslüm Yalçın ve Sinan Tepe'ye, tedavi için götürüldükleri Bezmialem Valide Sultan Guraba Hastanesi'nde psikolojik ve fiziki işkence yapıldı. Müslüm Yalçın ve Sinan Tepe'nin yakınları tarafından 29 Kasım günü İstanbul Tabip Odası'nda yapılan açıklamada, Müslüm Yalçın'a hastabakıcıların saldırıp, hakaret ettiği, başından yaralı olarak gözüaltına alınan Sinan Tepe'nin ise sağlık personeli tarafından sedyeye saçlarından çekilerek yatırıldığı belirtildi. Açıklamada, Müslüm Yalçın ve Sinan Tepe'nin önce Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğü, sonra hastaneye götürüldüğü kaydedildi. Yaralılarından Sinan Tepe de yaptığı yazılı açıklamada, polisleri "Ben sizin yerinizde olsam, bu komünistleri öldürürüm" diyen 50-55 yaşındaki bir doktorun kendisine kötü muamele yaptığını söyledi.

Uluslararası tepkiler

Türkiye, işkence olayları nedeniyle uluslararası platformlarda da sık sık kınandı. Türkiye'deki işkencenin boyutu ve sistematikliği, Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Komitesi/Helsinki (Human Rights Watch/Helsinki; eski adıyla Helsinki Watch), Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu gibi bağımsız insan hakları kuruluşlarının raporlarında sürekli olarak ve çarpıcı biçimde ortaya konuldu. Siyasal iktidar ise raporlarda belirtilen konuları düzeltmek ya da işkenceyi önlemek için çaba göstermek yerine, raporları yalanlama ve insan hakları kuruluşlarını "kötü niyetli" olarak niteleme uğraşı içine girdi.

Türkiye'deki işkence olayları, vakfımızın ve diğer insan hakları kuruluşlarının çalışmaları dışında, imzalanan uluslararası sözleşmeler uyarınca Türkiye'de inceleme yapan kuruluşlar tarafından da irdelendi. Bu çerçevede Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'nin (CPT) Şubat ayında Türkiye'ye ilettiği raporda, Türkiye'de sistematik işkencenin devam ettiği ve Komite'nin daha önceki yıllarda (*) yaptığı öneri ve uyarıların yerine getirilmediği vurgulandı. Kamuoyuna açıklanmayan raporda yer alan bazı saptamalar şöyle:

- Karakollarda, gözaltına alınan kişilerin düzenli olarak kayıtları yoktur.
- Gözaltına alınan ve bırakılan kişiler, alındıkları ve bırakıldıkları anda doktor kontrolünden düzenli olarak geçirilmiyor. Tutuklanıp serbest bırakılanlarda da aynı şey söz konusu. Doktor kontrolünün düzenli yapılması işkenceyi önlemede önemli rol oynar.
- Bazı karakollarda işkence aletleri görülmüştür. Gözaltına alınan bir kişinin, işkence aleti olarak kullanıldığını söylediği ve kordonunun rengine kadar anlattığı manyetolu telefon, belirtilen karakolda masa üzerinde tarafımızdan bulunmuştur.
- Bir tutuklunun işkence yapıldığını şikayet ettiği cezaevine gidildi. Ancak tutuklunun işkence gördüğünü söylediği cezaevi koşusunun tamamen boşaltıldığı saptandı ve konuşulacak tutuklu bulunamadı. Bu tür uygulamalar kuşku ile karşılanmaktadır.
- Başbakanlığın karakol ve cezaevlerine gönderdiği, işkencenin yasaklanması ve karakollardan işkence aletlerinin kaldırılması genelgesi olumlu karşılanmıştır.
- Komite, iddiaları incelemek üzere Türkiye'ye tekrar gelecektir. İşkencenin tamamen ortadan kalkması için ciddi tedbir ve önlem alınmalıdır.

Rapor, Milli Güvenlik Kurulu'nun Nisan ayında yaptığı toplantıda ele alındı ve bu sırada ilginç tartışmalar oldu. Rapora sert tepki gösteren dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar ile Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Aydın İltis, işkence iddialarının doğru olmadığını savundular. Aydın İltis, bu iddiaların bölücüler ve terör örgütleri tarafından ülkeyi küçük düşürmek için ileri sürüldüğünü söyledi. Rapordaki, "karakollarda işkence aletleri bulundu" saptaması üzerine, Mehmet Ağar da "İşkence yok, yapılmıyor. Bazı dış güçler, terör örgütleri ve bölücüler ülkeyi karalamak için bu iddialarda bulunuyor. İncelenecek karakolları

(*) CPT'nin 1992 yılı Aralık ayında açıkladığı raporda, 1990, 1991 ve 1992 yılında yapılan denetimler sonucunda Türkiye'de hem siyasi, hem de adli suçluların işkence gördüğünün saptandığı belirtildi. Bu rapor, CPT'nin Avrupa'da İşkenceyi Önleme Sözleşmesi'nin 10. maddesine dayanarak yetkisini kullandığı ilk metin oldu. (Sözleşmenin 10. maddesinin 2. paragrafı, sözleşmeye taraf olan ülkelerden birinin CPT'nin istekleri doğrultusunda, işbirliğine ya da iyileştirmelere yanaşmaması halinde CPT'ye konu hakkında açıklama yapma hakkını tanıyor.) CPT, 1994 yılı Ekim ayında da İstanbul, Ankara, Konya, Adana ve Diyarbakır Emniyet Müdürlükleri, bu kentlerdeki bazı polis ve jandarma karakolları ile cezaevlerinde inceleme yaptı. Ayrıca büyük bir bölümü o sırada gözaltında tutulan çok sayıda kişi ile görüştü, bu kişilerin işkence olaylarına ilişkin anlatımlarını dinledi.

biliyorduk. Bu karakollarda işkence aleti bulunması inandırıcı olur mu?" diyerek tepki gösterdi. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Mehmet Ağar'ın konuşması üzerine araya girerek, "Bu iddialar artık son bulmalıdır. Yıllardır bununla uğraşıyoruz. 'İşkence yok' demekle işkence yok olmuyor. Bırakın bunları. Kesin çözüm bulun. Bu iddialar olmasın artık." dedi.

Uluslararası insan hakları kuruluşlarının işkence olaylarına ilişkin tepki ve eleştirilerinden bunalan Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na işkence olaylarıyla ilgili olarak yapılan bireysel başvurular nedeniyle de sık sık sıkıntılı durumlara düştü, hatta kimi zaman işkence mağdurlarına tazminat ödemeyi kabul etmek zorunda kaldı.

Örneğin; Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, 1993 yılı başında Şırnak'ın İdil ilçesinde bir süre gözaltında tutulan Hüseyin Demir (SHP İdil İlçe Başkanı), Faik Kaplan (Hürriyet gazetesi muhabiri) ve Şükrü Susin adlı 3 kişinin başvurularını 2 Mart günü karara bağladı. 3 kişinin başvurusunu haklı bulan Komisyon, Türkiye'nin davacılara tazminat ödemesini ve uzun gözaltı uygulamasına son verecek yasal düzenleme yapmasını istedi. Komisyon, bu nedenle Türkiye'ye 20 Nisan 1995 tarihine kadar süre verdi. Başvuru sahiplerinin savunmasını üstlenen Avukat Hasip Kaplan, gözaltı süresinin Avrupa standartlarına indirilmesi ve verilecek tazminat konusunda bir anlaşma olması halinde sorunun çözümleneceğini, aksi takdirde konuyu Avrupa İnsan Hakları Divanı'na götüreceklerini bildirdi.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin (TBKP) liderleri Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'ın açtığı davayı 8 Haziran günü karara bağladı. Buna göre, Türkiye'nin bu kişilere 520'er milyon lira (65'er bin Fransız Frangı) tazminat ödemesi kararlaştırıldı. Haydar Kutlu ve Nihat Sargın, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yaptıkları başvuruda, 1987 yılında yurtdışından döndükten sonra haksız yere ve çok uzun süre gözaltında tutulduklarını, ayrıca mahkemenin de fazla uzadığını kaydederek, Türkiye'nin uluslararası insan hakları belgelerini ihlal ettiğini belirtmişlerdi. Komisyon, Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'ın yaptığı başvuruyu yerinde bulmuş, bunun üzerine dava İnsan Hakları Mahkemesi'ne gönderilmişti. Haydar Kutlu ve Nihat Sargın, daha önce de "gözaltında kötü muameleye maruz kaldıkları" gerekçesiyle Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nda başvurmuştu. Bu başvurunun incelenmesi sonucunda, istek haklı bulunmuş ve Türkiye'nin insan haklarına aykırı davrandığına karar verilmişti. Söz konusu karar uyarınca Türkiye, Haydar Kutlu ve Nihat Sargın'a 1993 yılında 100'er bin Fransız frangı (o günkü döviz kuruna göre, 1 milyar 316 milyon lira) tazminat ödemişti.

c)- Gözaltında ya da cezaevinde ölenler

1995 yılında gözaltında (16) ve cezaevinde (3) toplam 19 kişi şüpheli biçimde ya da gördükleri işkence/dövülme sonucunda yaşamını yitirdi. Ölüm olaylarının 4'ü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde, diğerleri de İzmir (4), İstanbul (4), Ankara (2), Mersin, Çorum, Gaziantep, Elazığ ve Kastamonu'da meydana geldi. (TİHV, 1990 yılında 12, 1991 yılında 21, 1992 yılında 17, 1993 yılında 29, 1994 yılında da 34 kişinin gözaltında ve cezaevinde öldüğünü saptamıştı.) 1995 yılında 9 kişi de işkenceye bağlı olarak rahatsızlanma ya da tıbbi ihmal ve zamanında hastaneye götürülme sonucunda öldü. 1995 yılında gözaltında ya da cezaevinde yaşamalarını yitirenlerle ilgili olarak derlenen bilgiler şöyle:

01)- Abdullah Eren

20 Ocak günü Şırnak'taki kömür ocaklarına baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alınan Abdullah Eren adlı işçi, 25 Ocak günü Kızıltepe ile Nusaybin arasında ölü olarak bulundu. Abdullah Eren'in vücudunda işkence ve kurşun izleri bulunduğu saptandı.

Abdullah Eren'in yakınları olayla ilgili olarak, "Gözüne alındıktan sonra kendisini 5 gün aradık ama bulamadık. Cesedini şoförler görmüşler, ölüm haberini böylece almış olduk. Daha sonra cenazeyi Şırnak'a getirdik. Abdullah, daha önce de birkaç kez gözüne alınmıştı. Hatta zaman zaman evine karakol kurarlardı. Onu işkenceyle öldürdüler." dediler.

02)- Nurettin Toluk

İzmir'in Kadifekale semtinde, tanıklık yapması için 16 Mart günü karakola götürüldükten sonra kendisinden bir daha haber alınmayan Nurettin Toluk adlı kişinin öldürüldüğü ortaya çıktı. Nurettin Toluk'un 17 Mart günü Hilal Köprüsü civarında tren yolu üzerinde ağır yaralı olarak bulunduğu ve kaldırıldığı Yeşilyurt Devlet Hastanesi'nde bir gün sonra öldüğü belirlendi. Öldükten sonra Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Morgu'na "kimliği belirsiz kişi" olarak getirilen Nurettin Toluk'a 20 Mart günü yapılan otopside, "vücutta darp izleri bulunduğu" ve "ölüme genel vücut travmasına bağlı beyin kanamasının yol açtığı" saptandı. Olayla ilgili olarak polisler tarafından hazırlanan tutanaklarda ise Nurettin Toluk'un "tren çarpması sonucunda öldüğü" öne sürüldü.

Bu arada Nurettin Toluk'un bulunması için yakınlarının yaptığı girişimlerden uzun süre sonuç alınamadı. 30 Mart günü Nurettin Toluk'u karakola götüren polisler hakkında İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan, 3 Mayıs günü de "adli tıp kayıtlarını incelemek" için Bornova Cumhuriyet Savcılığı'na başvuran Avukat Gül Kireçkaya'nın girişimleri sonuçsuz kaldı. Gül Kireçkaya bunun üzerine 9 Mayıs günü İHD İzmir Şubesi'nde bir açıklama yaparak, gelişmeleri kamuoyuna aktardı ve yetkilileri girişimde bulunmaya çağırdı. Nurettin Toluk'un akıbeti, oğlu Bülent Toluk'un morg kayıtlarında yaptığı inceleme sonucunda Aralık ayı başında ortaya çıktı. Bülent Toluk, morgta çekilen fotoğraflara bakarak babasını teşhis etti. Babasının cesedini güçlükle bulduğunu anlatan Bülent Toluk şunları söyledi:

"Güzelyalı mahallesinin muhtarı ile aramda geçen bir olay nedeniyle evimin adresi polise bildirilmişti. Tam bu dönemde babam merdivenden düşmüş. Komşular polise haber vermişler, polisler de gelip babamı almışlar. Bu olay 16 Mart günü oldu. Hemen karakola telefon ettim. Bana, 'Gel babamı karakoldan al.' dediler. Arandığım için karakola gitmedim. Bir komşumuzu karakola gönderdim. Babamın karakolda olmadığını söylemişler. 17 Mart günü karakola yine telefon ettim. Bana 'teslim olmamı' önerdiler, babamla görüşemeyeceğimi söylediler. Bu arada İHD İzmir Şubesi'ne başvurdum. İHD yetkilileri olayla ilgilendiler. Karakola tekrar telefon edip, babama ne yaptıklarını sordum. 'Babamı öldürdünüz mü?' dediğimde, adımı 'Recep Yıldırım' olarak açıklayan bir polis bana, 'Ara bul. Ama çok zor.' yanıtını verdi. Bunları söylerken gülüyordu. Bu olaydan 20 gün sonra Kadifekale'deki evimizde polis arama yapmış. Çilingirle kapıyı açmışlar. Babamın kimliğini, duvardaki Deniz Gezmiş ve Yusuf Aslan ile ilgili bir takvimi, kardeşimin altın künyesini almışlar. Otopsi raporlarında görüldüğü gibi, vücutta travmalar ve kırıklar var. Darp sonucunda beyin kanaması geçirdiği anlaşıyor. Tren makinisti ifadesinde 'çarpmadığını', inip baktığımda da 'dövüldüğünü düşündüğünü' söylüyor. Ayrıca, otopsi raporu, makinistin ifadesini doğruluyor. Çünkü raporda, iyileşmeler olduğu belirtiliyor. Savcının iddiası doğru değildir. Babamın tren çarpması sonucu değil, darbeye bağlı çökme, ezilme ve beyin kanaması sonucu öldüğü tanısı konmuştur. Babamın cesedi kimliksiz olarak bulunuyor. Oysa 30 veya 31 Mart günü evimizden kimliği alınıyor. Buna rağmen hastaneye ve morga kimliksiz olarak kayıt yapılıyor. Cumhuriyet Savcılığı hiçbir başvurumuza yanıt vermedi. Babamı aramadılar, çünkü olayı örtbas etmek istediler. Babama işkence yapıldığını ve durumunun kötüleşmesi üzerine demiryoluna bırakılarak olaya tren çarpması süsü verilerek istendiğini düşünüyorum."

03)- Ataç Kurutürk (22)

"Sarkıntılık yaptığı" iddiasıyla 31 Mart günü gözaltına alınan ve İstanbul Bağcılar 100. Yıl Polis Karakolu'na götürülen Ataç Kurutürk adlı genç, kısa bir süre sonra başından vurulmuş şekilde hastaneye kaldırıldı. Hastaneye kaldırıldıktan hemen sonra yaşamını yitiren Ataç Kurutürk'ün, "sorgulandığı sırada, karakolda görevli polislerden birinin silahını alarak intihar ettiği" açıklandı.

04)- Ali Yılmaz (52)

"Dolandırıcılık yaptığı" iddiasıyla 10 ile 14 Mayıs günleri arasında Ankara Siteler Sebahattin Doğan Polis Karakolu'nda gözaltında tutulan ve serbest bırakıldıktan sonra rahatsızlanan Ali Yılmaz adlı kişi, tedavi gördüğü Ankara Numune Hastanesi'nde yaşamını yitirdi. 27 Mayıs günü ölen Ali Yılmaz'ın eşi İsmihan Yılmaz, eşinin gördüğü işkence nedeniyle öldüğünü belirterek olayı şöyle anlattı: "Eşim, ticaret amacıyla satın aldığı koyunların parasını zamanında ödemediği için şikayet edilmiş. Bunun üzerine 10 Mayıs günü gözaltına alındı. Götürüldüğü karakolda, karakol amiri olan bir komiser tarafından sürekli dövülmüş. Komiser, eşime yiyecek vermek için karakola gittiğimizde bizi de tekmeleyerek kovaladı. Eşim, 5 gün sonra serbest bırakıldı. Eve geldiğinde sağlığı çok kötüydü. Vücudunda morluklar vardı. Sürekli olarak, 'Başım ve karnım ağrıyor.' diye şikayet ediyordu. Durumu ağırlaşınca hastaneye kaldırdık. Ama doktorların çabası onu yaşatmaya yetmedi." Ali Yılmaz'ın gözaltında tutulduğu karakolun yetkilileri ise işkence iddialarını kabul etmeyerek, "Ali Yılmaz, serbest bırakılmadan önce Adli Tıp Kurumu'nda muayene oldu ve kendisine sağlam raporu verildi. Ali Yılmaz, yaşlı bir insandı. Ölmüşse eceliyle ölmüştür." dediler. Ölüm olayı ile ilgili olarak Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı. Bu arada Ali Yılmaz'a 29 Mayıs günü otopsi yapıldı. Otopsi raporunda ölüme, "kalp krizi sonucu solunum ve dolaşım yetmezliği" neden olarak gösterildi. Otopside vücutta çürük ve morluk izi bulunmadığı, ancak kalpte büyüme ve kayma olduğu belirlendi. Bunun üzerine cesetten alınan parçalar, ölüm nedeninin kesin olarak saptanabilmesi için İstanbul Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. Yapılan soruşturmada bir sonuç çıkmadı.

05)- Halil Akça (34)

Kastamonu'daki bir trafik kazası nedeniyle polis tarafından gözaltına alınan ve serbest bırakıldıktan hemen sonra rahatsızlanan Halil Akça adlı işçi yaşamını yitirdi. Halil Akça'nın 1 Temmuz günü gözaltına alındığı, 2 Temmuz günü serbest bırakıldığı, serbest bırakılır bırakılmaz hastaneye yattığı ve tedavi için Ankara'ya gönderilirken 3 Temmuz günü öldüğü belirlendi. Halil Akça, ölmeye önce yakınlarına, gözaltında tutulduğu Kastamonu Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü ve bu nedenle rahatsızlandığını söyledi. Halil Akça'nın cenazesi 3 Temmuz akşamı 500-600 kişilik bir grup tarafından Kastamonu Emniyet Müdürlüğü önüne getirildi. Polis barikatını aşarak Emniyet Müdürlüğü binası önüne gelen topluluk, binayı taşladı ve bazı polis araçlarını tahrip etti. Olay sırasında Kastamonu Emniyet Müdür Yardımcısı da dövülerek yaralandı. Topluluk, CHP ve DSP Kastamonu il başkanlarının araya girmesi üzerine yatıştırıldı. Bu arada 15 kişi gözaltına alındı. Halil Akça 4 Temmuz günü Kastamonu'ya bağlı Açıkkarın köyünde toprağa verildi. Olayla ilgili olarak Kastamonu Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı.

06)- Sinan Demirbaş (23)

Elazığ'da 7 Temmuz günü, "TIKKO üyesi olduğu" iddiasıyla gözaltına alınan Sinan Demirbaş adlı kişi 21 Temmuz günü saat 05.00 sıralarında yaşamını yitirdi. Polis yetkilileri, Anadolu Ajansı'na yaptıkları açıklamada, "Sinan Demirbaş'ın gözaltında tutulduğu hücrede,

başını duvara vurarak yaralandığını ve götürüldüğü hastaneden kaçmak isterken merdivenden düştüğünü” öne sürdüler. Elazığ Valiliği ise “Sinan Demirbaş’ın intihar ettikten sonra götürüldüğü hastanede yapılan tıbbi müdahaleye karşın kurtarılamayarak öldüğünü” açıkladı. Sinan Demirbaş, 21 Temmuz akşamı polis kontrolünde yapılan ve ancak yakın akrabalarının katılmasına izin verilen bir cenaze töreninden sonra Elazığ’da toprağa verildi. Elazığ Valisi Mehmet Cansever, cenaze töreni öncesi gazetecilerden, Sinan Demirbaş’ın ölümüyle ilgili haber yapmamalarını istedi. Sinan Demirbaş’ın babası Hüseyin Demirbaş ise oğlunun mahkemeye çıkarılmasını beklerken ölüm haberini aldığını belirterek, “Oğlumu gömülmeden önce gördüm. Başında, işkence sonucunda meydana gelmiş derin yara vardı. Kolları sigara yanıklarıyla doluydu. Savcıdan otopsi raporunu istedim. Ancak göstermediler. Daha sonra oğluma otopsi yapılırken hazır bulunan Ömer Aydın adlı beyin cerrahı ile görüşmek istedim. Görüşmem engellendi. Bana, ‘doktorun izne çıktığını’ söylediler. Oğlum polislerin yaptığı işkence yüzünden öldü. Yapılan resmi açıklamaların tümü bu gerçeği saklamaya yönelik. Oğlumun ölümünü meşrulaştırmak için senaryolar hazırlıyorlar.” dedi.

Hüseyin Demirbaş daha sonra Elazığ Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusunda bulundu. Savcılığa verdiği dilekçede, oğlunun “1800 Evler” olarak bilinen Elazığ Siyasi Polis Merkezi’nde işkenceyle öldürüldüğünü kaydeden Hüseyin Demirbaş, otopsinin sağlıksız olduğunu ve bu nedenle oğlunun mezarının açılarak yeniden otopsi yapılmasını istedi. Suç duyurusu üzerine Elazığ Cumhuriyet Savcılığı tarafından başlatılan soruşturma sonucunda, Sinan Demirbaş’ı “işkenceyle öldürmekle” suçlanan 8 emniyet görevlisi hakkında dava açıldı. İddianamede, Elazığ Siyasi Polis Müdürü Erdoğan İnan’ın da arasında bulunduğu 8 emniyet görevlisinin Türk Ceza Yasası’nın 448. ve 463. maddeleri uyarınca 10 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Ayrıca Sinan Demirbaş’ın mezarı açıldı ve cenazesi, ikinci kez otopsi yapılmak üzere İstanbul Adli Tıp Kurumu’na götürüldü. İkinci otopsi, 21 Ağustos günü yapıldı. Sinan Demirbaş’ın babasının avukatı Gülizar Tuncer’in girmesine izin verilmeyen otopsi sonucunda, Sinan Demirbaş’ın vücudunda sigara yanığı izleri bulunduğu saptandı. 8 emniyet görevlisinin yargılanmasına (*) 20 Ekim günü Elazığ 1. Ağır Ceza Mahkemesi’nde başlandı. Duruşmada söz alan müdahil avukatlar, yargılanan emniyet görevlilerinin tutuklanmasını istediler. Ancak bu istek mahkeme tarafından kabul edilmedi.

07)- Ali Haydar Efe (31)

Ankara’nın Gaziosmanpaşa semtindeki bir hırsızlık olayı nedeniyle 10 Ağustos günü gözaltına alınarak Ankara Emniyet Müdürlüğü’ne götürülen Ali Haydar Efe adlı kişi gözaltında yaşamını yitirdi. Gözaltına alındıktan sonra Emniyet Müdürlüğü Hırsızlık Bölümü’nde sorgulanan ve 11 Ağustos günü saat 11.30 sıralarında ağır yaralı olarak Ankara Numune Hastanesi’ne getirilen Ali Haydar Efe, tıbbi müdahaleye karşın kısa süre sonra öldü. Polis yetkilileri, Ali Haydar Efe’nin 11 Ağustos günü saat 04.00 sıralarında 3. kattan atlayarak intihar ettiğini öne sürdüler. Açıklamada, “Ali Haydar Efe, tuvalete gitmek için koridora çıktığında, kapısı açık olan odaya yöneldi ve parmaklıkların arasından dışarıya sarkarak kendini boşluğa bıraktı.” denildi. Bu açıklamaya karşın otopsi sonucunda, ölümüne “düşmenin” değil, “solunum ve dolaşım yetmezliğinin yol açtığı” belirlendi. Bu arada Ali Haydar Efe ile birlikte gözaltına

(*) Davanın başladığı günlerde, kendisine daha önce yöneltilen bir soru önergesini yanıtlayan dönemin İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, “Sinan Demirbaş’ın intihar ettiği” şeklindeki resmi söylemde ısrar etti. Sinan Demirbaş’ın yasadışı örgüt üyesi ve asker kaçağı olduğunu kesin ifadelerle savunan Nahit Menteşe, “Sinan Demirbaş’ın vücudunda bulunan izlerin, nezarethane de bulunduğu sırada başını ve vücudunun muhtelif yerlerini duvara vurmak suretiyle meydana geldiğine dair tutanak bulunmaktadır.” dedi.

alınan kardeşi Müslüm Efe bir açıklama yaparak, gözaltında kendisine ve ağabeyine yoğun işkence yapıldığını söyledi. Ağabeyinden 3 saat sonra gözaltına alındığını bildiren Müslüm Efe, "Bize, askıya alma, elektrik verme, kaba dayak ve sopayla cinsel taciz gibi yöntemlerle işkence yaptılar. 11 Ağustos akşamı ağabeyimi tekrar sorguya aldılar. Uzun süre ağabeyimin haykırışlarını dinledim. Elektrik veriyorlardı. Sonra ağabeyimin sesi birden kesildi." dedi. Müslüm Efe'ye serbest bırakılmadan önce götürüldüğü Adli Tabiplik tarafından vücudundaki işkence izlerini belgeleyen, "3 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi.

08)- Safyettin Tepe

Batman'da 22 Ağustos günü polis tarafından gözaltına alınan, (*) Yeni Politika gazetesinin Batman muhabirlerinden Safyettin Tepe, sorgulandığı Bitlis Emniyet Müdürlüğü'nde 29 Ağustos günü yaşamını yitirdi. Polis yetkilileri, "Safyettin Tepe'nin kendini fanila ile hücre kapısındaki mazgal demirine asarak intihar ettiğini" öne sürdüler. Cenazeyi Bitlis Devlet Hastanesi Morgu'nda gören Safyettin Tepe'nin ağabeyi Tayyip Tepe, "Kardeşimin boynunda elle yapıldığını sandığım boğma izi gördüm. Boğulmuş olsa bile bu intihar değil, cinayettir." dedi. Tayyip Tepe, Bitlis Emniyet Müdürlüğü'nde görevli "Şükrü" adlı polisten şüphelendiğini belirterek, bu polisin sık sık, "Tepe'leri yok etmeden Bitlis'ten gitmeyeceğim." dediğini ve kendisinin de bu polis tarafından 2-3 kez tehdit edildiğini söyledi. 8 Eylül günü İstanbul'da bir basın toplantısı düzenleyen, Safyettin Tepe'nin amcası Avukat Talat Tepe de yeğeninin işkenceyle öldürüldükten sonra asılarak olaya intihar süsü verilmek istendiğini ve hazırlanan otopsi raporunda bir intihar olayında saptanması gereken bulguların hiçbirinin yer almadığını belirterek şunları söyledi: "Asılarak ölen bir insanın otopsisinde mutlaka görülmesi gereken, boyun adalelerindeki yırtılma ve ekimozlar, raporda bulunmuyor. Şah damarının içinde görülmesi gereken yırtılma ile ası çizgisi altında boyun dokuları arasındaki kanama da raporda yer almıyor. Safyettin'in öldürüldüğü hücrelerde 40 gün kadar önce ben de kaldım. Hücre kapısının boyu yaklaşık 180 santimetre. Safyettin'in boyu da aynı uzunlukta. Safyettin'in kendini astığı iddia edilen hücre mazgalı ise yerden 1 metre yükseklikte. Bu da cinayetin intihar süsü verilerek kapatılmak istendiğini ortaya koyuyor." Talat Tepe, Safyettin Tepe'ye tarafsız bir heyet gözetiminde yeniden otopsi yapılması gerektiğini belirterek, mezarın açılmasını ve cesedin Adli Tıp Kurumu'nda incelenmek üzere İstanbul'a gönderilmesini istedi.

09)- Şaban Erkol (24)

"İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'ne uyuşturucu madde soktuğu" iddiasıyla 12 Eylül akşamı gözaltına alınan Şaban Erkol adlı gardiyan, 17 Eylül günü saat 04.30 sıralarında İstanbul Emniyet Müdürlüğü Narkotik Şubesi'ndeki bir hücrede ölü bulundu. Polis yetkilileri, Şaban Erkol'un "kendisini kemerle hücre kapısının üstündeki demire asarak intihar ettiğini" açıkladılar. Açıklamada, intihar sırasında kullanılan kemerin bir ziyaretçi tarafından Şaban Erkol'a getirildiği öne sürüldü. Şaban Erkol'un babası Kazım Erkol ise oğlunun intihar ettiğine inanmadığını belirterek, "Oğlum hayat dolu bir insandı. Suçu intihar etmesine sebep olacak kadar ağır değildi. Gözaltına alındıktan sonra bize, avukatımıza, hatta devreye soktuğumuz polis tanıdıklarımıza bile oğlumu göstermediler. Oğlum büyük bir komploya kurban gitti.

(*) Safyettin Tepe, Yeni Politika gazetesinin Batman Temsilcisi Ramazan Ötünç ve muhabir Aydın Bolkan ile birlikte Batman'da gözaltına alındı. Ramazan Ötünç ve Aydın Bolkan 22 Ağustos günü serbest bırakıldı, Safyettin Tepe ise sorgulanmak üzere 26 Ağustos günü Bitlis'e gönderildi. Safyettin Tepe'nin kuzeni Ferhat Tepe (kapatılan Özgür Gündem gazetesinin Bitlis muhabiri), 28 Temmuz 1993 tarihinde Bitlis'de kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılmış ve 3 Ağustos 1993 tarihinde Elazığ'ın Sivrice ilçesi yakınlarında Hazar gölü kıyısında ölü olarak bulunmuştu.

Kemeri nereden bulmuş? Gözaltında olan bir kişinin kemeri alınmaz mı? Konuşmasını diye onu öldürdüler.” dedi. Olayla ilgili olarak Fatih Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma başlandı ve Şaban Erkol’a otopsi yapıldı. Cerrahpaşa Adli Tıp Kurumu’nda yapılan otopsi sonucunda hazırlanan ön raporda, “vücutta darp izi ve işkence bulguları olmadığı, sadece asılma nedeniyle boyunda iz meydana geldiği” belirtildi. Bu arada Şaban Erkol ile birlikte gözaltına alınan cezaevi görevlileri Fesih Güven ve Selman Ketî 18 Eylül günü tutuklandı. Fesih Güven tutuklandıktan sonra gazetecilere, gözaltında işkence gördüğünü söyledi.

Hürriyet gazetesinin başyazarı Oktay Ekşi, gazetenin 20 Eylül 1995 tarihli sayısında yayımlanan yazısında Şaban Erkol’un ölümüne değindi. “Çürümüşlük...” başlıklı yazının bir bölümü şöyle:

Bayrampaşa Cezaevi İkinci Müdürü Fesih Güven’in 12 Eylül akşamı 2 adet ruhsatsız tabanca, bir cep telefonu ve yaklaşık 3000 Alman Markı tutarında dövizi cezaevinden dışarı çıkarırken suçüstü yapılması üzerine, onun suç ortağı olduğu ileri sürülerek yakalanan iki gardiyandan Şaban Erkol, Emniyet’in “Narkotik Şube” hücrelerinde kemeriyle kendini asmış...

En tuhafı da... Hücreye bir başka sanık daha koymuşlar. Ama o, yanındaki insan intihar ederken uyuyormuş. Gerçi karşı taraftaki hücrede bulunan bir başkası olayı görmüş, hatta bağırmuş. Ama öteki kendisini asıp intihar edince yapacak bir şey kalmamış.

Siz bu hikayeye inanıyor musunuz?

Belli ki adamı susturmak için düpedüz öldürtmüşler...

Önce bir nezarethaneye “bel kemeri” sokulmayacağını bilmeyen mi var? Keza her şeye rağmen bu türden bir şey olmasın diye sanıkların ve hücredeki durumun sık sık kontrol edilmesi gerektiğini?

10)- Ahmet Ertem

20 Eylül günü Van’ın Gürpınar ilçesine bağlı Araz köyü yakınlarında PKK militanları ile güvenlik görevlileri arasında çıkan çatışmada 5 askerin ölmesinden sonra, “olayda ihmali olduğu” iddiasıyla gözaltına alınan Ahmet Ertem adlı köy korucusu gözaltında yaşamını yitirdi. Ahmet Ertem’in ölümü bölgedeki köy korucuları arasında tedirginlik yarattı ve bazı köy korucuları görevlerini bırakarak göç ettiler.

11)- Uğur Sariaslan

12)- Yusuf Bağ

13)- Turan Kılınc

İzmir Buca Cezaevi’ndeki siyasi tutukluların, cezaevindeki uygulamaları protesto için 19 Eylül günü başlattığı sayım vermeme eylemi, 21 Eylül günü gerçekleştirilen bir operasyonla bastırıldı. Operasyon sonucunda Yusuf Bağ, Uğur Sariaslan ve Turan Kılınc adlı 3 tutuklu öldürüldü, 25’i ağır 58 tutuklu yaralandı. Uğur Sariaslan, Yusuf Bağ ve Turan Kılınc’a yapılan otopsi sonucunda 3 tutuklunun dövülme sonucunda beyin kanaması ve iç kanama geçirerek öldükleri belirlendi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 297 ve sonrasında.)

14)- Sebahattin Karlatlı (32)

27 Ekim gece yarısı İstanbul Hasanpaşa’da merdivenden düşerek yaralanan ve daha sonra Hasanpaşa Polis Karakolu’na götürülen Sebahattin Karlatlı adlı kişi, polislerin ilgisizliği nedeniyle yaşamını yitirdi. Görgü tanıklarının anlatımına göre, Sebahattin Karlatlı, 27 Ekim gece yarısı oturduğu apartmanın merdivenlerinde komşuları tarafından baygın halde bulundu. Durumun polise bildirilmesi üzerine Hasanpaşa Karakolu’na götürülen Sebahattin

Karlatlı'dan daha sonra haber alınmadı. Sebahattin Karlatlı, 28 Ekim günü saat 07.30 sıralarında Fikirtepe Sanayi Sitesi Bahçe Sokak'ta bir kaportacı dükkanının önünde ölü bulundu. Sebahattin Karlatlı'nın polislerin görevlerini ihmal etmesi üzerine öldüğünü savunan Avukat Serap Kaya, "Karakolda görevli polisler bana, 'Sebahattin Karlatlı'yı 2 saat karakolda beklettiklerini ve kendisine geldiğinde serbest bıraktıklarını' söylediler. Sarhoş muamelesi yapmışlar. Karakolda bulunan polislerin ihmali var. Müvekkilim yalnız yaşadığı için komşuları yardımcı olmak istemiş ve polis çağırmışlar. Polis yaralıyı hastaneye götürmek yerine karakolda bekletmiş, ardından da 'Kendine geldi.' diyerek evine göndermiş. Kayıtlara bile geçmemişler. Kendi anlatuklarıyla bile suçlarını kabul ediyorlar." dedi. Sebahattin Karlatlı'ya yapılan ön otopsinin raporunda, ölüme, "küt kafa travmasına bağlı kafatası kırığı ve beyin kanamasının" yol açtığı, ölüm saatinin ise "ceset bulunmadan 5 saat önce" olduğu belirtildi.

15)- Mustafa Akbulut

23 Kasım günü Gaziantep'in Araban ilçesine bağlı Ragir köyünün Hisar mezrasına baskın yapan jandarmalar tarafından, oğulları Müslüm Akbulut ve Mehmet Akbulut ile Kara Çöplü, İsmail Çöplü ve Hacı Ateş adlı kişilerle birlikte gözaltına alınan Mustafa Akbulut gözaltında yaşamını yitirdi. "Akli dengesinin yerinde olmadığı" söylenen Mustafa Akbulut'un ölüm haberi ailesine 26 Kasım günü duyuruldu. Bunun üzerine İHD Gaziantep Şubesi'ne başvuran Mustafa Akbulut'un yakınları, kendilerine yardımcı olunmasını ve sağlıklı bir otopsi yapılması için girişimde bulunulmasını istediler. Mustafa Akbulut'un ölmesi üzerine, onunla birlikte gözaltına alınanlar savcılığa bile gönderilmeden serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlar, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar.

16)- Zehra Baysal (52)

İstanbul Kasımpaşa İstiklal mahallesindeki evine 6 Aralık günü baskın yapan Narkotik Şubesi'nde görevli polisler tarafından gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan Zehra Baysal adlı kadın 15 Aralık günü yaşamını yitirdi. Bakırköy Devlet Hastanesi'nde ölen Zehra Baysal, 21 Aralık günü İstanbul Molla Baba Mezarlığı'nda toprağa verildi. Zehra Baysal'ın cenazesi Adli Tıp Morgu'ndan alındıktan sonra tabutu açılarak, vücudundaki darp izleri ve çöküntüler gazetecilere gösterildi. Zehra Baysal'ın gözaltına alınmasına tanık olan kızı Badi Baysal, "Polisler birden annemin üzerine saldırıp küfür ettiler. Bir polis, telsizle annemin kafasına vuruyordu. Annemin kalp hastası olduğunu, vurmamalarını söyledim. Ama bana da küfür ettiler. Bir kadın polis üzerime saldırdı. Annemi arabada da sehpa bacağıyla dövdüler." dedi. Zehra Baysal'ın aynı gün gözaltına alınan Çimen Baysal adlı akrabası da gözaltında kendisine ve Zehra Baysal'a işkence yapıldığını belirterek, "Yengemi yanıma getirdiklerinde, ıslaktı ve üzerinde elbise yoktu. Bana dövüldüğünü söyledi. Çenesinde, omuzlarımda, sırtında, göğüs kısmında tekme ve sopa izleri vardı. Sonra soyadımız aynı olduğu için bizi ayırdılar." diye konuştu. Zehra Baysal'ın oğlu Sadrettin Baysal da annesinin iki gün gözaltında tutulduktan sonra tutuklanarak Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildiğini, tutuklandığı günden bir gün sonra cezaevine giderek annesi ile görüşmek istediğini, ancak kendisine, "annesinin rahatsızlandığı için Bakırköy Devlet Hastanesi'ne götürüldüğünün" söylendiğini ve bunun üzerine hemen hastaneye gittiğini anlatarak şunları söyledi: "Annem yoğun bakımdaydı. Bana önce göstermediler. Daha sonra camdan gösterdiler. Annem beni görünce eliyle kafasını işaret etti. Sonra hastaneden ayrıldım. Cezaevinde bir yakınımız vardı. Kızı onu ziyarete gitmiş. Bu kız annemin ölüm haberini bize getirdi. Haberi alınca cezaevine gittim. Cenazenin Adli Tıp Morgu'nda olduğunu söylediler. Adli Tıp'a gittiğimde ise 'Zehra Baysal adında birinin cenazesi yok.' dediler. Anneme, kimliği belirsiz kişi işlemi yapılmış. Bunun üzerine İHD İstanbul Şubesi'ne başvurdum. Dernek avukatlarından Mercan Güçlü ve Gülizar Tuncer'le birlikte

yeniden Adli Tıp'a gittik. Burada kimliği belirsiz denilen cesedi teşhis ettik. Annemin yüzünde ve vücudunda çürükler vardı. Başında çökme olduğunu da gördüm."

17)- Halil Yiğit

Şırnak'a gitmek üzere Mersin'den bindiği otobüsten, 1 Aralık günü Urfa girişinde yol kontrolü yapan sivil polisler tarafından indirilerek gözaltına alınan Halil Yiğit adlı kişi, 19 Aralık günü ölü bulundu. Halil Yiğit'in babası Mehmet Yiğit, Mersin'de giyim eşyası satarak geçimini sağlayan oğlunun gözaltına öldürüldüğünü belirterek şunları anlattı: "Otobüs şoförü Hacı Mecit bana, saat 03.00 sıralarında yapılan kontrolde, polislerin, '36 numaralı koltukta oturan aşağıya insin.' diyerek oğlumu gözaltına aldıklarını bildirdi. Bunun üzerine Urfa Emniyet Müdürlüğü'ne başvurduğum. Oradaki bir yetkili, 'Oğlunu bir ihbar üzerine aldık ve aynı gün saat 15.00'de serbest bıraktık.' dedi. Bana ayrıca oğlunun imzaladığı bir serbest bırakılma belgesini gösterdi. Bunun üzerine Urfa ve Cizre Cumhuriyet Savcılıkları'na başvurduğum ancak bir sonuç alamadım. 19 Aralık günü Urfa Emniyet Müdürlüğü'nden telefon edildi ve oğlunun ölü bulunduğu bildirildi. Polisler hemen serbest bıraktıklarını söylüyor, ama ihbar üzerine gözaltına alınan bir insanın aynı gün serbest bırakılması imkansız."

18)- Abdülmenaf Zengin

Mersin'in Afetevleri mahallesinde 18 Aralık akşamı misafir olarak bulunduğu eve baskın yapan polisler tarafından gözaltına alınan Abdülmenaf Zengin adlı kişi gözaltında yaşamını yitirdi. Abdülmenaf Zengin'in 21 Aralık günü öldüğü ve cenazesinin aynı gün polisler tarafından Mersin Devlet Hastanesi Morgu'na getirildiği öğrenildi. Abdülmenaf Zengin'in ölüm haberi, 24 Aralık akşamına kadar yakınlarından gizlendi. Polis yetkilileri tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada, "Abdülmenaf Zengin, sakladığı silahların bulunması için götürüldüğü arazide gece karanlığından yararlanarak, elleri kelepçeli bir şekilde kaçmış ve kısa süre sonra kaçtığı yerin yakınlarında cesedi bulunmuştur." denildi. Abdülmenaf Zengin'in babası Ömer Zengin ise ölüme işkencenin yol açtığını ve işkence sonucu ölümün gizlenmesi için olaya intihar süsü verilmek istendiğini savunarak, oğlunun vücudunun her yanında darp ve sigara yanığı izleri bulunduğunu söyledi. İHD Genel Başkanı Akın Birdal da polis açıklamasının ve bu doğrultuda hazırlanan ölüm tutanağının gerçeği yansıtmadığını belirtti. 28 Aralık günü bir açıklama yapan İHD Mersin Şubesi Başkanı Avukat Hamza Yılmaz, Abdülmenaf Zengin ile birlikte gözaltında kalan ve daha sonra tutuklanan kişilerle cezaevinde görüşüğünü bildirerek, "Abdülmenaf Zengin'in gözaltına alındığına ve işkence gördüğüne dair tanıklar vardır. Mersin E Tipi Cezaevi'nde bulunan Nurettin Yekta, Abdülhalim Kaplan, Abuzer Şimşek ve Sıddık Orak adlı tutuklularla görüştim. Bu kişiler bana, kendilerine ve Abdülmenaf Zengin'e işkence yapıldığını anlatılar." dedi.

19)- Selim Gezer

24 Aralık günü Çorum'da, geneleve girmesini engelleyen bekçi ile tartıştığı için gözaltına alınan ve Çarşı Polis Karakolu'na götürülen Selim Gezer adlı kişi, gözaltında yaşamını yitirdi. Yapılan resmi açıklamada, Selim Gezer'in alkol muayenesi için götürüldüğü hastaneden döndükten sonra saat 03.00 sıralarında kaldığı hücrede montunu kullanarak intihar ettiği belirtildi. Selim Gezer'in annesi Gürcü Gezer, oğlunun daha önce de gözaltına alındığını ve ölmeden iki gün önce, dayak nedeniyle şişen ellerini kendisine göstererek, "Asayiş Şube Müdürü Hayati Uzuner beni her karakola aldığında dövüyor." dediğini söyledi. Gürcü Gezer, "Son kez gözaltına alındığımda ben de karakola gittim. Saat 02.00'ye kadar yanımda bekledim. Sabah karakoldan eve telefon edip bizi çağırdılar. Gittiğimizde Selim'in intihar ettiğini söylediler." dedi. Selim Gezer'in intihar ettiği hücre, olaydan sonra "yenisi yapılacağı" gerekçesiyle yıkıldı. Bu arada Selim Gezer'in tartıştığı bekçinin görev yeri değiştirildi.

İşkenceye bağlı olarak ya da tıbbi ihmal sonucunda ölenler

01)- Orhan Tanrikulu	21 Mart 1995	Diyarbakır Cezaevi	Siyasi
02)- M. Salih Işık	28 Nisan 1995	İzmir Buca Cezaevi	Siyasi
03)- Ayhan Işık (25)	05 Haziran 1995	İstanbul Beylerbeyi Karakolu	Adli
04)- Hakan Anterli	15 Haziran 1995	Diyarbakır Cezaevi	Siyasi
05)- Kerem Kalbişen	30 Haziran 1995	Batman Cezaevi	Adli
06)- Biray Kurşun (20)	06 Ekim 1995	İstanbul Alibeyköy Karakolu	Adli
07)- Ümit Doğan Gönül (21)	24 Kasım 1995	Aydın E Tipi Cezaevi	Siyasi
08)- Bedirhan Önen (24)	01 Aralık 1995	İzmir Buca Cezaevi	Siyasi
09)- Mustafa Kaya (35)	31 Aralık 1995	Bursa Özel Tip Cezaevi	Siyasi

d)- Saptanan işkence olayları

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, 1995 yılında yaptığı çalışmalar ve derlediği bilgiler sonucunda gözaltı yerleri ya da cezaevlerinde 72'si çocuk, 254'ü de kadın olmak üzere toplam 1232 kişinin işkence gördüğünü belirledi. Bu kişilerden 241'i gördüğü işkenceyi resmi makamlardan aldığı doktor raporu ile kanıtladı. İşkence gören kadınlardan 17'si gözaltında bulunduğu süre içinde tecavüze uğradığını ya da cinsel tacizle karşılaştığını bildirdi. Bunun dışında yıl boyunca TİHV'nin Ankara, İzmir, İstanbul ve Adana'daki merkezlerine büyük bölümü "işkence gördüğünü" bildiren toplam 713 kişi (Ayrıntılı bilgi sayfa 276-277'de.) başvurdu. TİHV'nin belirlediği tüm rakamlar ve tedavi için TİHV'ye başvuranlar Türkiye'de meydana gelen işkence olaylarının ancak küçük bir bölümünü (*) yansıtmaktadır.

	İşkence görenler	Rapor alanlar	Kadın	Tecavüz/Taciz	Çocuk
1990	: 329	213	44	8	7
1991	: 552	218	53	9	15
1992	: 594	188	93	24	11
1993	: 827	160	126	22	29
1994	: 1128	476	261	36	24
1995	: 1232	241	254	17	72
TOPLAM	4662	1496	831	116	158

(*) Bu bölüm, savcılıklara suç duyurusunda bulunan, mahkemeler ya da basın-yayın organları aracılığı ile gördüğü işkenceyi kamuoyuna açıklayan ya da TİHV'nin tedavi merkezlerine başvuran kişilerle ilgili bilgiler derlenerek hazırlanmıştır. Bu çalışma yapılırken abartılı gelen ya da doğruluğu konusunda şüphe uyandıran bilgiler dikkate alınmamıştır. Sürekli olarak yinelediğimiz gibi, işkence Türkiye'de sistematik bir sorgu yöntemi olarak "siyasi-adli suçlu" ayrımı yapılmadan hemen hemen tüm sanıklara uygulanmaktadır. Ancak, polis ve jandarma karakollarına düşen adli suç sanıklarına bilinen işkence yöntemlerinin yaygın olarak uygulanmasına karşın, bu kesimin hak arama yoluna daha az başvurması nedeniyle, yapılan işkencelerin önemli bir bölümü ortaya çıkmamaktadır. Bu nedenle işkence ve kötü muamele olaylarıyla ilgili şikayette bulunanların ve az sayıda da olsa rapor alabilenlerin büyük çoğunluğunu siyasi nitelikli suçlardan ötürü gözaltına alınanlar oluşturmaktadır. Buna bir de İstanbul, Ankara, İzmir dışından ve özellikle Olağanüstü Hal Bölgesi'nden sağlıklı haber alma zorluğunu da eklediğimizde, bir yıllık dönem içinde TİHV tarafından belirlenen işkence kurbanı sayısının, bu nedenle mağdur olanların sadece küçük bir bölümünü yansıttığı ortaya çıkar.

1995 yılında yaşanan işkence olaylarıyla ilgili olarak TİHV'nin derlediği bilgilerden bazı çarpıcı örnekler şöyle:

11 Ocak günü Ankara'nın Çubuk ilçesinde "simit çaldığı" iddiasıyla gözaltına alınan Döne Talun (12) adlı çocuğa, gözaltında tutulduğu Ankara Emniyet Müdürlüğü Hırsızlık Bölümü'nde işkence yapıldı. 16 Ocak günü düzenlediği basın toplantısıyla olayı kamuoyuna duyuran İHD Ankara Şubesi Başkanı Naciye Erkol, çocuğun vücudundaki dayak ve elektrik izlerini gazetecilere gösterdi ve çocuğun 5 gün süreyle gözaltında tutulduğunu söyledi. Döne Talun, tedavi olmak amacıyla TİHV'ye başvurdu. Bir süre tedavi gören Döne Talun, polislin ailesine yaptığı baskı sonucunda tedaviyi yarım bırakmak zorunda kaldı. Talun ailesi, olayı Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na götürdü.

18 Ocak gecesi İstanbul Ümraniye'de gözaltına alınan Garip Aygün ve Sultan Aygün adlı karı koca, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakıldıktan sonra İHD İstanbul Şubesi'ne başvuran Garip Aygün, kullandığı araba ile bir elektrik direğine çarptıktan sonra götürüldüğü Ümraniye Polis Karakolu'nda, aynı bölgede meydana gelen başka bir trafik kazası nedeniyle suçlandığını söyledi. Suçlamayı kabul etmesi için kendisine saat 04.00 ile 09.30 arasında sürekli işkence yapıldığını anlatan Garip Aygün, "Gözlerimi bağlayarak götürdükleri bir odada falakaya yaturdılar. Ayrıca sağ ayak parmaklarımın turnaklarını söktüler," dedi. Sultan Aygün de polislerin kendisini kalorifer borusuna bağlayarak dövdüğünü belirterek, "Alevi olduğum için sürekli olarak hakaret ettiler. Ayrıca, beni 'Kızını getirip, ona tecavüz edeceğiz.' diyerek tehdit ettiler." dedi. Garip Aygün ve Sultan Aygün, vücutlarındaki işkence izlerini Adli Tıp Kurumu'ndan aldıkları doktor raporuyla belgeleyerek, savcılığa suç duyurusunda bulundular.

22 Ocak gecesi Adana'nın Denizli mahallesindeki evine baskın yapan polisler tarafından gözaltına alınan Adile Atabay (21) adlı genç kız, gözaltında kaldığı 3 gün süresince işkence gördüğünü açıkladı. Adile Atabay, serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, "Gerekçesiz olarak gözaltına alındım. Adana Emniyet Müdürlüğü'ne götürülür götürülmez işkence yapmaya başladılar. Sık sık askıya astılar. Askıdan indirdikleri zaman kalasla ayaklarıma vurdular. Bu nedenle bir ayağım sakatlandı," dedi. Adile Atabay, kendisi serbest bırakıldıktan sonra bu kez babasının gerekçesiz olarak gözaltına alındığını ve 24 saat sorgulandığını sözlerine ekledi.

24 Ocak günü Muğla'nın Bodrum ilçesinde polis tarafından nişanlısı ile birlikte gözaltına alınan Mehmet Arslan adlı kişi, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltına alındıktan sonra Gümbet Polis Karakolu'na götürüldüğünü anlatan Mehmet Arslan, "Gözaltında 12 saat kaldım. Bu süre içinde bana, Levent Erkan adlı komiser ile Ünal adlı polis tarafından işkence yapıldı. Beni yarım saat arayla cop ve tekmelerle dövdüler. Dayak atarken sürekli hakaret ediyorlardı," dedi. Serbest bırakıldıktan sonra başvurduğu Bodrum Merkez Sağlık Ocağı ile Bodrum Devlet Hastanesi'nden işkence gördüğünü belgeleyen 7'şer günlük 2 ayrı doktor raporu alan Mehmet Arslan, savcılığa suç duyurusunda bulundu.

4 Ocak günü Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır Bürosu'na polis tarafından yapılan baskında gözaltına alınan gazetenin Diyarbakır Temsilcisi Salih Güler, 30 Ocak günü serbest bırakıldı. Salih Güler, daha sonra yaptığı açıklamada, gözaltında işkence gördüğünü ve Özgür Ülke gazetesi yöneticileri aleyhine ifade vermeye zorlandığını söyledi. Salih Güler, "Gözaltında bulunduğum süre içinde ellerim kelepçeyle bağlı ve gözüm kapalı olarak koridorda oturdum. Ellerimi ve gözümü bir tek tualete giderken açıyorlardı. Kimi günler uyumama bile izin verilmedi. İlk hafta içinde defalarca tazyikli su sıkıldılar, askıya aldılar ve elektrik verdiler."

dedi. Diyarbakır Bürosu'na 30 Ocak günü yapılan baskından sonra gözaltına alınan muhabirlerden Zekine Türkeri, Vedat Perçin, Adil Denk ile Mehmet Emin Özmen de serbest bıraktıldıktan sonra, gözaltında işkence gördüklerini söylediler.

21 Ocak gecesi Nevşehir'de, karıştığı bir kavga nedeniyle gözaltına alınan Güner Karataş adlı şoför, götürüldüğü Merkez Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. Karakola götürüldükten bir süre sonra polisler tarafından kalorifer dairesine indirilerek dövüldüğünü anlatan Güner Karataş, "Daha sonra falakaya yattırıldılar. Sağlık durumum kötüleşince hastaneye götürdüler. Hastanede doktorun gelmesini beklerken yine dövdüler. Yerde sürükleyip tekmelediler. Doktor gecikince, tekrar karakola götürdüler. Sabaha kadar gözaltında kaldım." dedi. 22 Ocak günü savcılığa götürülen Güner Karataş, burada, işkence gördüğünü ve hastaneye sevk edilmek istediğini bildirdi. Bunun üzerine hastaneye gönderilen Güner Karataş'a, "7 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin rapor verildi. Güner Karataş'ın, "işkence gördüğünü" insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı'na bildirmesi üzerine soruşturma açıldı.

İHD Ankara Şubesi, Ankara'da Ocak ayında, 33'ü gazete ve dergi bürolarına yönelik operasyonlar nedeniyle olmak üzere toplam 112 kişinin polis ya da jandarma tarafından gözaltına alındığını açıkladı. İHD Ankara Şubesi'ne yapılan başvurular değerlendirilerek hazırlanan rapora göre, gözaltına alınanlardan 55'i (10'u kadın, 5'i çocuk), gözaltında işkence gördüğünü ya da kötü muameleye maruz kaldığını bildirdi. Raporda, "Gözaltı olaylarında, gözaltı uygulamasını gerçekleştiren güvenlik görevlileri yasalara aykırı davranmakta, usul hükümlerine uymamaktadır. Mağdura ve yakınlarına gözaltına ilişkin bir gerekçe söylenmemektedir. Gözaltına alınanların çoğu, haklarında bir yargı işlemi yapılmadan serbest bırakılmaktadır. Gözaltı uygulamaları çoğunlukla keyfi olmaktadır. Gözaltı süresi çoğu kez uluslararası insan hakları belgelerinde belirlenen sınırları aşmakta, gözaltına alınanlar sağlıksız ortamlarda tutulmaktadır." denildi.

İstanbul Vefa Poyraz Lisesi önünde 15 Şubat günü sağ ve sol görtlü gençler arasında çıkan çatışmada yaralanan ve daha sonra polis tarafından gözaltına alınan Bülent Erdönmez adlı genç, götürüldüğü Küçükköy Polis Karakolu'nda işkence gördüğünü açıkladı. Karakolda 48 saat gözaltında tutulduğunu anlatan Bülent Erdönmez, bu süre boyunca dövüldüğünü, elektrik verildiğini, askıya alındığını ve cinsel tacizle karşılaştığını söyledi. Bülent Erdönmez'e, serbest bırakılmadan önce götürüldüğü Haseki Hastanesi'nde, "7 gün süreyle iş göremeyeceği ve 15 günde iyileşeceğine" ilişkin doktor raporu verildi.

8 Mart akşamı Balıkesir'in Edremit ilçesindeki bir yaralama olayının tanığı olarak karakola götürülen Ergin Erdoğan (17) adlı genç, işkence gördüğünü açıkladı. Ergin Erdoğan yaşadıklarını şöyle anlattı: "Karakolda polisleri yanıltmakla suçlandım. Bunun üzerine ellerimi arkadan kelepçeyle bağladılar. Yere yatırıp dövmeye başladılar. Tekme, tokat ve copla sürekli dövdüler. Dayak saatlerce sürdü. Polisler sürekli olarak, 'ülkede insan hakları olmadığını, insan haklarının orada bulunmadığını' söylediler. İlçedeki bir hırsızlık olayını üzerime yıkmaya çalıştılar. Gece geç saatlerde serbest bıraktılar. Ertesi gün savcılığa suç duyurusunda bulundum." Ergin Erdoğan'a, yaptığı suç duyurusu üzerine gönderildiği Edremit Devlet Hastanesi'nde "10 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin rapor verildi.

6 Mart gecesi Ankara'da, kaldığı ev polis tarafından basılarak gözaltına alınan Haydar Uzun (20) adlı genç gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltına alındıktan sonra Ankara Siyasi Polis Merkezi'ne götürüldüğünü anlatan Haydar Uzun, burada kendisine el ve ayak parmaklarından elektrik verildiğini, çıırılçılak soyularak tazyikli su işkencesine maruz bırakıldığını ve testislerinin sıkıldığını söyledi.

15 Mart günü İstanbul Taksim Meydanı'nda 2 kişi ile tartıştıktan sonra polis tarafından Beyoğlu Emniyet Müdürlüğü'ne götürülen Atilla Tanman adlı avukat, burada Beyoğlu Emniyet Amiri Cabbar Sakarya tarafından dövüldüğünü ve hakarete uğradığını söyledi. Serbest bırakıldıktan sonra savcılığa suç duyurusunda bulunan Atilla Tanman'a, Adli Tıp Kurumu tarafından vücudundaki darp izlerini belgeleyen, "5 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin rapor verildi. Olay üzerine Beyoğlu Emniyet Amiri Cabbar Sakarya görevinden alındı.

15 Mart gecesi Ankara'da gözaltına alınan Mustafa Gölhan (34) adlı kişi, gözaltında işkence gördüğünü bildirdi. Gözaltına alındıktan sonra Siyasi Polis Merkezi'ne götürüldüğünü anlatan Mustafa Gölhan, burada 3 gün boyunca tazyikli su işkencesine maruz bırakıldığı, sürekli dövüldüğünü ve hakarete uğradığını söyledi. Üçüncü günden sonra kendisine bir daha işkence yapılmadığını belirten Mustafa Gölhan, 24 Mart günü Ankara DGM Savcılığı tarafından serbest bırakıldığını kaydetti. Mustafa Gölhan, kendisiyle birlikte gözaltında tutulan Şükrü Keser (24 Mart günü Ankara DGM tarafından tutuklandı.) adlı üniversite öğrencisine de 8 gün boyunca ağır işkence yapıldığını bildirerek, bu kişinin, kollarında sigara söndürüldüğünü, askıya alındığını ve sık sık elektrik işkencesine maruz bırakıldığını anlattı.

Ankara'nın Tuzluca'yı semtinde Mart ayı ortalarında yapılan izinsiz bir gösteriden sonra polis tarafından gözaltına alınan Halil Doğan (14) adlı çocuk, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Götürüldüğü Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde 60 saat sorgulandığını bildiren Halil Doğan, bu süre içinde dövüldüğünü, çıplak soyulduğunu, tazyikli suyla ıslatıldığını ve hayalarımın sıkıldığını söyledi. 10 Nisan günü Ankara Gençlik Parkı'nda dolaşırken bir kez daha polis tarafından gözaltına alınan Halil Doğan serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, "Gözaltına alındıktan sonra dövülerek Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüm. Beni bir hücrede tek başıma beklettiler. 11 Nisan günü de işlem bile yapmadan serbest bıraktılar." dedi.

14 Nisan gecesi Tarsus'ta evine baskın yapan polisler tarafından gözaltına alınan Hüseyin Tiniç (19) adlı genç, sorgulandığı Tarsus Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü bildirdi. 24 saat gözaltında kaldığını anlatan Hüseyin Tiniç, "Emniyet Müdürlüğü'nde gözlerim bağlı olarak bir odaya soktular. Uzun süre üzerime tazyikli su sıktılar. Bu durum sabaha kadar devam etti. Bütün vücudum uyuştı. Sabah çıplak vaziyette sorguya alındım. PKK'ye yardımcı olmakla suçlandım. Serbest bırakılırken üzerinde bulunan 320 bin liraya polisler tarafından el konuldu." dedi.

21 Nisan günü İHD İstanbul Şubesi'nde, İHD Yönetim Kurulu Üyesi Cevriye Aydın ile birlikte bir basın toplantısı yapan Atilla Geridonmez adlı Türk asıllı Alman vatandaşı, İzmir'de işkence gördüğünü açıkladı. 4 Nisan günü İzmir'in Hatay semtinde 4 kişi tarafından bir otomobile bindirilerek kaçırıldığını ve bu kişilerin kendisini, "Biz kontr-gerillayız. Seni öldüreceğiz." diye tehdit ettiğini anlatan Atilla Geridonmez, "Götürüldüğüm yer ne karakol ne de emniyet binasıydı. Büyük ihtimalle kontr-gerilla infazlarının yapıldığı bir merkezdi. Ne bir telsiz sesi ne de daktilo sesi vardı. Parmak izim alınmadı, fotoğrafım çekilmedi. Burada 4 gün boyunca sürekli işkence gördüm." dedi. 7 Nisan günü saat 22.00 sıralarında Manisa yolu üzerinde Belkahve bölgesinde serbest bırakıldığını kaydeden Atilla Geridonmez, Alman vatandaşı olmasına dikkat çekerek, "Eğer Alman vatandaşı olmasaydım, kayıplar listesine eklenbilirdi ya da öldürülebilirdim." diye konuştu.

17 Nisan günü İstanbul Esenyurt'ta polis tarafından gözaltına alınan Muzaffer Kızılgedik adlı HADEP üyesi, sorgulandığı Büyükçekmece Polis Karakolu'nda işkence gördüğünü bildirdi. Karakolda 8 gün kaldığını belirten Muzaffer Kızılgedik, "Asılsız bir ihbar üzerine gözaltına alındım. Karakolda sorgulanırken askıya alındım. Askıda iken elektrik verdiler, cin-

sel organımı sıkıtlar. Tazyikli su işkencesine maruz kaldım. Sürekli hakaret ettiler. ‘Hepinizi öldürüp, cesetlerinizi yollara atacağız.’ diye tehdit ediyorlardı.” dedi. Serbest bırakıldıktan sonra Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusunda bulunan Muzaffer Kızılgedik’e, Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi’nde, gördüğü işkenceyi belgeleyen doktor raporu verildi.

18 Nisan günü Adana’da yapılan memur eylemi sırasında polis tarafından gözüaltına alınan Erol Erel adlı memur, gözüaltında tutulduğu Adana Emniyet Müdürlüğü’nde işkence gördüğünü açıkladı. Serbest bırakıldıktan sonra İHD Adana Şubesi’nde bir basın toplantısı yapan Erol Erel, “24 saat gözüaltında tutuldum. Bu süre içinde çıplak soyularak tazyikli su işkencesine maruz bırakıldım. Askıya alındım. Ayak parmaklarımdan ve cinsel organımdan elektrik verildi. Sürekli hakarete uğradım.” dedi.

29 Nisan günü Ankara’daki işyerine gelen polisler tarafından gözüaltına alınan HADEP kurucularından Tahir Han, gözüaltında işkence gördüğünü açıkladı. 5 Mayıs günü serbest bırakılan Tahir Han, gözüaltında kaldığı sürenin ilk 3 günü yoğun işkence gördüğünü belirterek, “Götürüldüğüm Ankara Siyasi Polis Merkezi’nde çıplak soyularak tazyikli su işkencesine maruz bırakıldım. Daha sonra beni ameliyat masası denilen bir yere bağladılar. Üzerime, ‘asit’ dedikleri sıvı bir şey döküp ayak parmaklarımdan ve cinsel organımdan elektrik verdiler. Ardından askıya alındım. Askıda iken elektrik vermeyi sürdürdüler.” dedi. Tahir Han, 3 gün sonra halı kaplı bir odaya alındığını, burada bir süre tedavi gördüğünü ve vücuduna merhem sürülerek sürekli masaj yapıldığını belirterek, “Vücudumdaki işkence izleri yok olunca önce doktora, ardından da savcılığa götürüldüm ve serbest bırakıldım.” diye konuştu.

Mayıs ayı başında Adana’da düzenlenen operasyonlar sırasında gözüaltına alınan Saniye Özkaya adlı hamile kadın, sorgulandığı Adana Emniyet Müdürlüğü’nde işkence gördüğünü bildirdi. Hamile olduğunu söylemesine karşın polisler tarafından dövüldüğünü anlatan Saniye Özkaya, sürekli olarak tecavüz edilmekle tehdit edildiğini söyledi. Saniye Özkaya, gözüaltında, Ahmet Taşgir ve Yalçın Keskin adlı kişiler ile 11 yaşındaki bir kız çocuğuna (R.Ü.) yapılan işkenceye de tanık olduğunu belirtti. Daha sonra bir basın toplantısı yapan R.Ü de gözüaltında polislerin kendisini çıplak soyduğunu, elektrik verildiğini, yüzünde ve vücudunda sigara söndürüldüğünü söyledi. Çocuğun söyledikleri, dönemin Adana Emniyet Müdürü Ramazan Er tarafından yalanlandı. R.Ü, 17 Mayıs gecesi babası Mehmet Ünal ile birlikte yeniden gözüaltına alındı. Mehmet Ünal serbest bırakıldıktan sonra, kızına ve kendisine zorla “işkence görmediklerine” dair bir belge imzalatıldığını açıkladı.

Mayıs ayı içinde İstanbul Üsküdar Örnek mahallesinde, “hırsızlık yaptığı” iddiasıyla polis tarafından gözüaltına alınan Recep Çoban adlı kişi, gözüaltında işkence gördüğünü bildirdi. Asılsız bir suçlama ile gözüaltına alındığını ve Üsküdar Emniyet Müdürlüğü’ne götürüldüğünü anlatan Recep Çoban, “Ne parmak izi kontrolü yaptılar, ne evimi aradılar. Hemen işkenceye başladılar. İşkenceden kurtulmak için suçu kabul ettim. Polisleri, ‘çalınan eşyaların yerini göstereceğimi’ söyleyerek kandırdım. Beni bu nedenle eve götürdüler. Ben de bir fırsatını bulup ellerinden kurtularak kaçtım.” dedi. Recep Çoban, Hürriyet gazetesine yaptığı açıklamada, teslim olmak için, “işkence görmeyeceğine” ve “ifadesinin savcı tarafından alınacağına” dair kendisine güvence verilmesini şart koştu.

14 Haziran akşamı Adana’nın Gülbahçesi mahallesindeki evine baskın yapan polisler tarafından gözüaltına alınan Süleyman Çiftçi adlı kişi, gözüaltında işkence gördüğünü açıkladı. MED TV’yi izlemek üzere evine misafir gelen 2 arkadaşıyla birlikte gözüaltına alındığını anlatan Süleyman Çiftçi, daha sonra dövülerek Adana Emniyet Müdürlüğü’ne götürüldüklerini söyledi. Emniyet Müdürlüğü’nde hakarete uğradıklarını ve sürekli dövüldüklerini belirten

Süleyman Çiftçi, vücudundaki ve yüzündeki darp izlerini gazetecilere gösterdi. Süleyman Çiftçi, yeniden gözaltına alınmaktan korktuğu için, rapor almak için hastaneye gidemediğini sözlerine ekledi.

9 Temmuz günü Ankara'da, "hırsızlık yaptıkları" iddiasıyla gözaltına alınan Rifat Onurcan (25) adlı kişi ile Tayfun Kır (13) adlı çocuk, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar. Serbest bırakıldıktan sonra bir açıklama yapan Rifat Onurcan şunları söyledi: "Gözaltına alındıktan sonra bizi Çankaya Polis Karakolu'na götürdüler ve bir süre dövdüler. Gece karakolda kaldık. 10 Temmuz günü savcılığa çıkarıldık ve serbest bırakıldık. Ancak polisler bizi Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne götürdüler. Emniyet Müdürlüğü'ne girer girmez beni dövmeğe başladılar. Daha sonra çıırılçıplak soyarak elektrik verdiler, elime ve ayaklarıma copla vurdular, tazyikli su sıktılar. 11 Temmuz günü serbest bırakıldık. İşkence uygulaması serbest bırakılana kadar devam etti." Gözaltına alındıktan sonra götürüldüğü karakolda bir iki tokat atma dışında kötü muamele ile karşılaşmadığını anlatan Tayfun Kır da "Emniyet Müdürlüğü'nde ayaklarıma ve sırtıma copla vurdular. Elektrik işkencesi yaptılar." dedi.

21 Temmuz günü Ankara'da, misafir olduğu eve baskın yapan polisler tarafından gözaltına alınan Leman Çelikaşan (24) adlı kadın, gözaltında işkence gördüğünü ve tecavüze uğradığını açıkladı. Söz konusu olay, Leman Çelikaşan'ın HADEP Genel Merkezi'ne başvurusu ve durumu Mersin'de oturan annesi İsmet Çelikaşan'a bildirmesi üzerine kamuoyuna yansıdı. Leman Çelikaşan HADEP'e yaptığı başvuruda şunları söyledi: "Gözaltına alınır alınmaz hemen insanlık dışı muameleyle tabii tutuldum. Bir süre Terörle Mücadele Şubesi'nde kaldıktan sonra beni ormanlık bir yere götürdüler. Burada çıırılçıplak soyuldum, bir ağaca bağlandım ve cinsel tacize uğradım. Daha sonra Terörle Mücadele Şubesi'ne getirip bir odaya soktular. Burada üç kişi bana saldırarak tecavüz etti. Daha sonra bayıldım. Ayıldığımda kan içindeydim. Kanama günlerce sürdü. Bana tecavüz edenler PKK timinde görev yapan polislerdir. Yüzleştirme halinde kendilerini tanıyabilirim." Bu anlatım üzerine olayla ilgili olarak soruşturma açıldı. 22 Ağustos günü bir açıklama yapan dönemin Ankara Cumhuriyet Savcısı Nazmi Şarvan, muayene sonucunda, Leman Çelikaşan'ın bakire çıktığını ve bir tecavüz belirtisine rastlanmadığını bildirdi. Nazmi Şarvan, 21 Ağustos günü ifadesi alınan Leman Çelikaşan'ın, "cinsel tacize uğradığını, ancak kendisine tecavüz edilmediğini söylediğini" belirterek, "Senaryo yazıyorlar, suçlamada bulunuyorlar. Ondan sonra çark ediyorlar." dedi. Açılan soruşturmada takipsizlik kararı verildi. Bu arada, Leman Çelikaşan'ın durumuyla ilgili olarak kamuoyuna açıklama yapan ve girşimlerde bulunan İHD Ankara Şubesi Başkanı Naciye Erkol hakkında dava açıldı.

1 Ağustos günü İstanbul'dan Edirne'ye giderken Çorlu yakınlarında jandarmalar tarafından, arkadaşı Kenan Koç ile birlikte gözaltına alınan Zeynep Aşkara (19) adlı öğrenci, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. 14 Ağustos günü İstanbul DGM tarafından serbest bırakılan ve İHD İstanbul Şubesi'nde 15 Ağustos günü bir basın toplantısı yapan Zeynep Aşkara, gözaltına alındıktan sonra Edirne'ye götürüldüklerini ve burada askerler tarafından 5 gün sorgulandıklarını söyledi. Edirne'deki sorgu süresince işkence gördüğünü ve cinsel tacize uğradığını anlatan Zeynep Aşkara, "Daha sonra İstanbul'a getirildik. İşkence burada da devam etti. İşkence sırasında kolum çıktı ve bu nedenle hastaneye götürüldüm. Bizi orman yakmakla suçladılar. Elimize benzin bidonu verip gazetecilerin karşısına çıkardılar. Ben gazetecilere bir suçum olmadığını söyledim. Ama basın bizi 'orman yakan PKK'liler' olarak tanıttı." dedi. Zeynep Aşkara, kolunun çıkık olmasına ve vücudunda işkence izleri bulunmasına karşın götürüldüğü Adli Tıp Kurumu'ndaki doktorun kendisine rapor vermediğini sözlerine ekledi. Zeynep Aşkara ile birlikte gözaltına alınan Kenan Koç ise tutuklandı.

17 Ağustos günü Rize'nin Çayeli ilçesinde düzenlenen operasyon sonucunda "yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla gözaltına alınan 8 kişiden Cem Yormaz, Şenol Yormaz ve Erdem Ermiş 19 Ağustos günü serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlar, gözaltında kalan Cenk Yormaz, Tanju Yazıcı ve Murat Küçük'ün polisler tarafından suyla ıslatılarak dövüldüğünü söylediler. Bir süre gözaltında kalanlardan Cenk Yormaz tutuklandı, Havva Yormaz, Murat Küçük, Tanju Yazıcı ve Hamza Sarı ise serbest bırakıldı. Tanju Yazıcı ve Hamza Sarı daha sonra yaptıkları açıklamada, gözaltında işkence gördüklerini söylediler. Havva Korkmaz da gözaltında dövüldüğünü ve hamile olduğunu söylemesine karşın karnına tekmeyle vurulduğunu açıkladı. Bu arada tutuklanan Cenk Yormaz'a da işkence yapıldığı ve işkencenin vücutta bıraktığı izlerin doktor raporuyla saptandığı bildirildi. Polis yetkilileri, Cenk Yormaz'ın, Emniyet Müdürlüğü'nün ikinci katından kendisinin atmak isterken yaralandığını öne sürdüler.

24 Ağustos günü Kars'ın Kağızman ilçesinden Ankara'ya gitmek üzere bindiği otobüste, askerler tarafından yapılan kontrol sırasında, "üzerinde kimlik bulunmadığı" gerekçeyle gözaltına alınan Hikmet Ercişli adlı zihinsel özürlü kişiye, gözaltında işkence yapıldığı bildirildi. İşkence olayı, Hikmet Ercişli'nin yakınlarının insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı'na başvurmaları üzerine ortaya çıktı. Başvuruda, Hikmet Ercişli'nin gözaltına alındıktan sonra, Kağızman yakınlarındaki Demirkapı bölgesinde bulunan seyyar karakolda 2 gün tutulduğu belirtilerek şöyle denildi: "Şoförün ve yolcuların, zihinsel özürlü olduğunu söylemesine karşın askerler Hikmet Ercişli'yi alıkoymuşlar. Gözünü bağlayıp, çıplak soymuşlar. Dövmüşler ve vücuduna elektrik vermişler. İşkence sabaha kadar sürmüştü. Askerler, işkence nedeniyle durumu ağırlaşan Hikmet Ercişli'yi ertesi gün Kağızman Emniyet Amirliği'ne bırakmak istemişler. Ancak polisler, 'Durumu ağır. Ölürse başımız derde girer.' diyerek bunu kabul etmemiş. Bunun üzerine Hikmet Ercişli yeniden seyyar karakola götürülmüş ve işkenceye devam edilmiş." Başvuruda, kardeşi Rahime Ercişli ile birlikte hastaneye giden Hikmet Ercişli'ye, muayene bile edilmeden "sağlam" raporu verildiği, ayrıca, Kağızman Cumhuriyet Savcılığı ile Kağızman Mekanize Tugay Komutanlığı'na yapılan suç duyurularının da kabul edilmediği belirtildi.

İstanbul Okmeydanı'nda büfe işleten Yunus Atalay adlı kişi, duvarına yazılan siyasi içerikli sloganlar nedeniyle 24 Ağustos gecesi polisler tarafından dövüldüğünü ve gözaltına alındığını açıkladı. İHD İstanbul Şubesi'nde 27 Ağustos günü basın toplantısı yapan Yunus Atalay, "Polisler, benden duvardaki sloganları silmemi istediler. İsteklerini kabul etmedim. Bunun üzerine 24 Ağustos gecesi tekrar büfeye geldiler. Ellerinde coplarla üzerime gelen polisleri görünce korkup kaçtım. Arkamdan ateş etmeleri üzerine durmak zorunda kaldım. Beni dövmeye başladılar. Daha sonra önce Kulaksız Polis Karakolu'na, ardından da Beyoğlu Emniyet Amirliği'ne götürüldüm. Gözaltında kaldığım 2 gün boyunca işkence gördüm ve daha sonra yasal işlem bile yapılmadan serbest bırakıldım." dedi. Serbest bırakıldıktan sonra Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunan Yunus Atalay'a gönderildiği Adli Tıp Kurumu tarafından "10 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi.

26 Eylül gecesi İstanbul'daki evine polisin yaptığı baskın sonucunda gözaltına alınan Aynur Demir adlı genç kız, işkence gördüğünü, cinsel tacize uğradığını ve hakarete maruz kaldığını söyledi. Serbest bırakıldıktan sonra İHD İstanbul Şubesi'nde bir basın açıklaması yapan Aynur Demir, nişanlısı Hasan Hüseyin Şenlik ile Alim Kaya Efe ve Cafer İrci adlı arkadaşlarının da işkence gördüğünü bildirdi. Bu arada 28 Eylül günü İstanbul Beyazıt'ta afiş asarken gözaltına alınan Gülcan Öztürk ve Nurgül Doğan adlı öğrenciler de gözaltında kaldıkları Beyazıt Karakolu ve Siyasi Polis Merkezi'nde 24 saat işkence gördüklerini açıkladılar.

"İBDA-C adlı radikal İslamcı örgütün üyesi oldukları ve MHP Meram (Konya) İlçe Merkezi'ni yaktukları" iddiasıyla Temmuz ayında tutuklanan Ayşe Utanç, Hatice Yavuz ve Ümmügülüm Özyılmaz adlı 3 kadının yargılanmasına 22 Eylül günü başlandı. Konya DGM'deki duruşmada sorgusu yapılan sanıklar, suçsuz olduklarını bildirerek, "Gözaltında kaldığımız 11 gün boyunca işkence gördük. Cinsel organlarımıza elektrik verildi. Bu yüzden hazırlanan evrakları hiç okumadan imzalamak zorunda kaldık." dediler.

İstanbul'da polis tarafından Eylül ayı sonunda gözaltına alınan Ali Kaya Esen adlı işçi, gözaltında kaldığı 16 gün boyunca işkence gördüğünü açıkladı. İHD İstanbul Şubesi'nde 11 Ekim günü bir basın açıklaması yapan Ali Kaya Esen, gerekçesiz olarak gözaltına alındığını ve savcılık kararıyla serbest bırakıldığını söyledi. Ali Kaya Esen, kendisine işkence yapan polisler hakkında İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunacağını bildirdi.

İzmir'in Çeşme ilçesi Reisdere mahallesinde 14 Ekim günü yol kontrolü yapan polisler, yoldan geçen bir traktörde bulunan Mehmet Ünlü adlı kişiyi dövdü. Dayak sonucunda yaralanan Mehmet Ünlü, olay yerinde bırakıldı. Olaya tanık olan bir kişinin haber vermesi üzerine bölgeye giden Mehmet Ünlü'nün ağabeyi Mazhar Ünlü, kardeşini önce Çeşme Devlet Hastanesi'ne, ardından da İzmir 9 Eylül Üniversitesi Hastanesi'ne götürdü. 9 Eylül Üniversitesi Hastanesi'nde tedavi altına alınan Mehmet Ünlü, 15 Ekim günü hastaneye giden polisler tarafından Çeşme İlçe Polis Karakolu'na getirildi. Karakolda, "olayla ilgili olarak bir şikayeti bulunmadığına" dair tutanak imzalatırılan Mehmet Ünlü, bu kez İzmir Yeşilyurt Devlet Hastanesi'ne yatırıldı. Mehmet Ünlü'nün kaburgalarında çok sayıda kırık olduğu belirlendi.

İstanbul Taksim Meydanı'nda 8 Kasım günü öğrenciler tarafından yapılan gösteriden sonra gözaltına alınan Kelime Tunç adlı genç kız, gözaltında bulunduğu süre içinde işkence gördüğünü açıkladı. Gözaltına alındıktan sonra önce Beyoğlu Emniyet Müdürlüğü'ne, daha sonra da İstanbul Siyasi Polis Merkezi'ne götürüldüğünü anlatan Kelime Tunç, sorgulanırken dövüldüğünü, askıya alındığını, hakarete uğradığını ve cinsel tacize maruz kaldığını söyledi. Kelime Tunç, 15 Kasım günü İstanbul DGM tarafından serbest bırakıldı.

25 Kasım günü bir basın toplantısı düzenleyen İHD Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Avukat Oya Ersoy, Ankara'da polisler tarafından kaçırılarak muhbirliğe zorlanan kişilerin sayısında artış olduğunu bildirdi. Oya Ersoy, muhbirliğe zorlandıkları için İHD'ye başvuranların sayısının 15'e ulaştığını ve bu kişilerden 5'in yaşının 18'den küçük olduğunu söyledi. İnsanların muhbirliğe zorlanmasının insan haklarına ve yasalara aykırı olduğunu vurgulayan Oya Ersoy, muhbirliğe zorlanan kişilerden Özgür Menteşe ve İrmak Yamaç'ı gazetecilere tanıttı. Basın toplantısında konuşan Özgür Menteşe, 22 Kasım günü evine giderken kendilerini "polis" olarak tanıtan 3 kişi tarafından bir araca bindirilerek kaçırıldığını ve Mogan Gölü kıyısında (Gölbaşı) ıssız bir yere götürüldüğünü anlattı. "Muhbirlik önerisini kabul etmediği takdirde öldürüleceği" şeklinde tehditle karşılaştığını belirten Özgür Menteşe, aynı gün serbest bırakıldığını ancak aynı polisler tarafından sürekli izlendiğini söyledi.

27 Kasım günü İzmir Sanayi Sitesi'nde "para çaldığı" iddiasıyla gözaltına alınan Halil İbrahim Okkalı (12) adlı çocuk, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Çalıştığı işyerinin sahibine ait 15 milyon lirayı kaybetmesi üzerine hırsızlıkla suçlandığını ve Çınarlı Polis Karakolu'na götürüldüğünü anlatan Halil İbrahim Okkalı şunları söyledi: "Karakolda gözaltı bir komiser tarafından tuvalete sokularak dövüldüm. Önce ellerime copla onar kez vurdu. Sonra yere yatırarak dövmeye devam etti. Yerde yatarken ayakkabısını ağızma soktu. Babamı ve dayımı karakola gelince beni bıraktılar. Eve geldikten sonra kusmaya başladım. Bunun üzerine beni hastaneye götürdüler." Dayak sonucunda kolu sakatlanan Halil İbrahim Okkalı 3 gün

hastanede tedavi gördü. Olaydan sonra savcılığa suç duyurusunda bulunan, Halil İbrahim Okkalı'nın babası Yaşar Okkalı, "Oğlumu döven komiser, Bana önce 'Bir iki tane vurdum. Ne olacak?' demişti. Savcılığa başvurduktan sonra ise 'Çocuğu ben dövmedim. Babası dövmüş.' diyerek suçu üstüme atmaya çalışıyor." dedi. Olaya adı karışan İrfan Demirel ve Mustafa Yılmaz adlı emniyet görevlileri hakkında İzmir 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı. 30 Ekim 1996 tarihinde sona eren davada 2 emniyet görevlisine 2 ay 15'er gün hapis ve 3'er ay memuriyetten men cezası verildi. Hapis cezaları 750 bin lira paraya çevrildi.

6 Aralık gecesi Adana'nın Osmaniye ilçesindeki evine baskın yapan polisler tarafından gözaltına alınan Hatice Gül adlı genç kız, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. 9 Aralık günü serbest bırakılan Hatice Gül, "duvarlara yazı yazdığı" şeklindeki asılsız ihbar nedeniyle gözaltına alındığını belirterek, "Evi basan polisler, bana ait gazete ve dergilerin bir bölümüne el koydular. Bu yayınların yasak olduğunu öne sürerek bana her türlü işkence yöntemini uyguladılar. HADEP'e gitmeye devam ettiğim takdirde beni Zorkun Yaylası'na götürerek öldüreceklerini söylediler." dedi.

Elazığ bağımsız milletvekili adayı Ali Günsili'nin seçim bürosunun 7 Aralık gecesi polis tarafından basılması sonrasında gözaltına alınan Evrensel gazetesi Elazığ muhabiri Ersel Dağ, gözaltında işkence gördüğünü, hakarete uğradığını ve polis ajanı olmaya zorlandığını söyledi. Ersel Dağ, 22 Aralık günü Vahit Tekin adlı arkadaşı ile birlikte yeniden gözaltına alındı. Gözaltında yeniden işkence gören Ersel Dağ, serbest bırakıldıktan sonra, "Bizi çıplak soyarak duvarda bulunan tahtaya astılar. Vücudumuza sürekli soğuk su döktüler. Karnımıza ve belimize vurdular. Bu sırada sürekli ölümle tehdit ediyorlardı. Daha sonra çırpıçplak bir halde soğuk hücreye attılar. Akşam saatlerinde serbest bırakıldık. Serbest bırakılmadan önce götürüldüğümüz hastanede bir doktora zorla sağlam raporu hazırlattılar." dedi.

18 Aralık günü Bolu'nun Mengen ilçesine bağlı Gökçesu kasabasında jandarmalar tarafından gözaltına alınan Nevzat Onur ve Gülçin Kenan adlı 2 kişi, götürüldükleri jandarma karakolunda işkence gördüklerini bildirdiler. 21 Aralık günü saat 04.00 sıralarında Gökçesu kasabası yakınlarındaki ıssız bir bölgede serbest bırakılan 2 kişiden Nevzat Onur, işkence sonucunda dudağının patladığını, diz kapağında yara açıldığını ve idrarından kan geldiğini söyledi. Gülçin Kenan da jandarma karakolunda zorla saçının kesildiğini, falakaya yatırıldığını ve vücudunda sigara söndürüldüğünü anlattı. Nevzat Onur ve Gülçin Kenan serbest bırakıldıktan sonra Mengen Sağlık Ocağı'nda bir süre tedavi gördü.

İHD İstanbul Şubesi İşkenceyi İzleme Komisyonu'nun hazırladığı 1995 yılı raporu, 1996 yılı Şubat ayında kamuoyuna açıklandı. Rapora göre, 1995 yılı boyunca İHD İstanbul Şubesi'ne "gözaltında işkence gördüğünü" bildiren 362 kişi başvurdu. Başvuranlardan 132'si gördüğü işkenceyi aldığı doktor raporu ile kanıtladı, 74'ü de Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. 266'sı erkek, 60'ı kadın, 36'sı da çocuk olan 362 kişinin 74'ünü adli, 288'ini de siyasal olaylar nedeniyle gözaltına alınanlar oluşturdu. İHD'ye başvuranlardan 6'sı (2'si erkek) "gözaltında tecavüze uğradığını" bildirdi. İHD İstanbul Şubesi'ne, "gözaltında işkence gördüğünü" iddiasıyla 1993 yılında 77 kişi, 1994 yılında da 145 kişi başvurmuştu.

Tedavi Merkezleri raporu

TİHV'nin Ankara, İstanbul, İzmir ve Adana'daki merkezlerine 1995 yılında, 713 kişi başvurdu. Bu kişilerden 205'i kadın 645'inin verdiği bilgilerden yola çıkılarak hazırlanan "Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1995'de, emniyet müdürlükleri, polis ve jandarma karakolları ile cezaevlerinde uygulanan işkencenin yanısıra ev baskınlarında, sokak

gösterilerinde insanların dövülmesi de işkence kapsamında değerlendirildi. Raporda güvenlik görevlilerinin uyguladığı işkence yöntemleri şöyle sıralandı: “Dayak, göz bağlama, tehdit, hakaret, cinsel taciz, elektrik, askı, basınçlı su sıkma, yeme-içmenin kısıtlanması, hücrede tehdit, işeme ve dışkılamanın engellenmesi, falaka, öldürme tehdidi, soğuk ya da ısıtılmış zeminde bekletme, haya burma, saç-sakal-bıyık yolma, yakınlarına yönelik tehdit, havasız bırakma, yalancı infaz, tecavüz ve diğer yöntemler.”

Raporda, “gözü altına alınan kişilerin gözlerini bağlamanın, dayak atmanın, hakaret etmenin”, bir çok kişi tarafından işkence olarak nitelendirilmediğine dikkat çekilerek, “Bu yöntemlerin gözle görülebilir fiziksel izler bırakmamasına karşın kişinin psikolojik olarak zayıflatılması, yıpratılması amacıyla sistemli olarak uygulandığı bilinmektedir. Gözlerin bağlanması, hakaret ve tehdit en sık kullanılan işkence yöntemlerindendir. Bunun yanı sıra öldürme tehdidi, yakınlarına yönelik tehdit, yalancı infaz gibi işkence yöntemlerinin de sıkça kullanıldığı dikkate alındığında işkencenin saptanması ve önlenmesinde oldukça önemli olan adli rapor sürecinde, psikolojik değerlendirme de yapılarak sonuçlarının adli raporlara yansıtılmasının önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.” denildi.

Gözü altına ya da cezaevinde işkence gördüğü için 1995 yılında TİHV’ye başvuranlardan 276’sında yalnızca fiziksel, 46’sında yalnızca psikolojik, 223’ünde de hem psikolojik hem fiziksel yakınma tespit edildiğinin ifade edildiği raporda, Olağanüstü Hal Bölgesi’nde görev yapan asker ve polislerde sıkça görülen “Vietnam sendromu” adlı ruhsal bozukluğa işkence mağdurlarında da rastlandığına dikkat çekildi. Bilimsel adı “post travmatik stres bozukluğu” (PTSB) olan rahatsızlığın TİHV’ye başvuranların yüzde 18.1’ini oluşturan 99 kişide görüldüğü vurgulandı. Bu oranın 1994 yılına göre ikiye katlandığına dikkat çekilen raporda, geçmiş yıllara oranla PTSB tanısının artmasında bu rahatsızlığın daha iyi bilinmesinin ve Olağanüstü Hal Bölgesi’nden yapılan başvuruların artmasının etkili olduğu kaydedildi.

Rapora göre, işkence görenlerin yüzde 79’unu 16 ile 40 yaş arasındakiler oluşturdu. TİHV’ye başvuranların yüzde 94.1’ini oluşturan 513 kişi siyasi nedenlerle, 28 kişi adli nedenlerle, 4’ü ise bir gerekçe olmadan işkence gördüğünü bildirdi. İşkence görenlerin yüzde 13’ünü oluşturan 71 kişi savcılığa çıkarılmadan, yüzde 50.5’ini oluşturan 275 kişi savcılık tarafından serbest bırakıldı. Başvuruların yüzde 36’4’ünü oluşturan 199 kişinin tutuklanmasına karşın, yüzde 42.8’ini oluşturan 234 kişi hakkında dava açılmasına gerek duyulmadı. Raporda, “Başvuruların anlatımlarından, 3 günü geçen gözaltı uygulamalarında fiziksel işkencenin daha çok ilk günlerde yoğun olarak uygulandığı, kalan zaman diliminde ise psikolojik işkence yöntemleri ile gözle görülür iz bırakmayan fiziksel işkence yöntemlerinin uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu dönem aynı zamanda, oluşan gözle görülür işkence izlerinin giderilmesi için kullanılmaktadır.” denildi.

TİHV “Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri Raporu 1995”in sonuç bölümünde işkence uygulamalarına ilişkin olarak şu saptamalar yapıldı:

- 1995 yılı içinde güvenlik güçlerinin, gösteri ve yürüyüşlerde engelleme ve dağıtma olarak nitelendirilemeyecek düzeyde şiddet kullanımını sistemli bir hal alması, resmi olmayan gözaltı ve kaçırılma olaylarında artış gözlenmesi sonucunda bu olayların mağdurlarının tedavi olmak amacıyla TİHV Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezleri’ne başvurmaları, yıllık raporumuz içinde bu grubu ‘Resmi Olarak Gözü altına Alınmaksızın İşkence ve Kötü Muameleye Maruz Kalanlar’ başlığı altında özel olarak değerlendirmeyi gerektirmiştir. Değerlendirmeye alınan 645 başvurudan 100’ü bu grupta incelenmiştir.

- Olağanüstü Hal Bölgesi'nde merkezimiz olmamasına ve merkezlerimize ulaşma zorluklarına karşın bu bölgeden, işkence gördüğü için başvuran 104 kişinin olması, bu rakamın Ankara, Adana, İzmir gibi merkezlerimiz bulunan illerde işkence gören başvurulardan daha fazla olması anlamlı bulunmuştur.
- Her iki başvurumuzdan birinin psikolojik işkence yöntemi olarak değerlendirilen en az bir işkence uygulamasına maruz kaldığını belirtmesi, psikolojik işkence yöntemlerinin ve sonuçlarının ortaya konulması konusunda adli tabiplik yapan hekimlere sorumluluk yüklerken, bu konuda özel duyarlılığı da gerektirmektedir.
- Başvurularımızdan yüzde 16.5'inde işkenceye bağlı kalıcı ve gözle görülebilen sakatlık veya iz saptanmıştır. İşkenceyi adli rapor olarak belgeleyebilen başvurularımızın oranı ise yüzde 13.7'dir. Görüldüğü gibi tüm kalıcı ve gözle görülebilen olgularda, işkenceyi kanıtlayan adli rapor düzenlenmiş olsa idi, en az yüzde 16.5 oranındaki başvurumuzun adli rapor alması gerekirdi.

e)- Ortadan kaybolanlar (*)

1995 yılında, gözaltında ya da cezaevlerinde meydana gelen işkence sonucu ölüm olaylarının yanı sıra ortadan kaybolmaların da önüne geçilemedi. Yıl boyunca, gözaltına alındığı ya da güvenlik görevlileri tarafından götürüldüğü konusunda ciddi delil ve tanık anlatımları bulunan 43 kişi ortadan kayboldu. (12 Eylül 1980 askeri darbesinden 1994 yılı sonuna kadar geçen sürede ortadan kaybolanların listesi sayfa 294-296'da yer almaktadır.)

Kayıplarla ilgili iddialar, araştırılmak bir yana ciddiye bile alınmadı. Yakınlarının "gözaltına alındıktan sonra ortadan kaybolduklarını" söyleyen ailelere, başvurdukları makamlardan tatmin edici bir yanıt verilmedi. Resmi makamlar, kayıp kişilerle ilgili olarak yapılan her başvuruya, "Bahsedilen kişi gözaltına alınmamıştır." ya da "Kendisini biz de arıyoruz." gibi yanıtlar vermekle yetindi.

Ortadan kaybolanların akıbetleri bir türlü ortaya çıkartılamadı. Örneğin; Tunceli ve ilçelerinde 17 Eylül 1994 tarihinde başlatılan askeri operasyon sırasında kaybolan 13 kişi (**) ile ilgili olarak açılan soruşturmadan sonuç çıkmadı. Soruşturmayı sürdüren Hozat Cumhuriyet Savcısı Okan Kılıç, yıl ortalarında yaptığı açıklamada, "Kayıplar hakkında henüz net bir bilgi alımsız değiliz, Soruşturma devam ediyor. Bütün ipuçlarını değerlendiriyoruz, elimizdeki kanıtlar çok yetersiz. Sadece kayıplardan Nazım Gülmez için iki tanık var. Bu iki tanık da şu anda Hozat dışında olduğu için kendilerine yazı yazarak bilgi istedik. Bunun dışında elimizde şimdiye kadar hiçbir bilgi yok, çalışmalarımız devam ediyor." dedi. Bunun üzerine bir açıklama yapan Nazım Gülmez'in eşi, "Kocamı evden askerler aldı. Alırken, 'Bir müddet sonra

(*) Bu bölümde, ortadan kaybolduklarına dair birden fazla kaynaktan bilgi alınan ve yakınları tarafından durumları sık sık kamuoyu gündemine getirilen kayıp kişiler anlatılmaktadır. Burada anlatılanlar dışında ve büyük bölümü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere, "kaybolduğu" söylenen çok sayıda kişiden bahsedilmektedir. Ancak söylenenlerin doğrulanması ya da yeni bilgilerle güçlendirilmesi olanaklı olmadığı için bu kişiler listeye dahil edilmemiştir. Ayrıca, ortadan kaybolduktan sonra sağ ya da ölü olarak bulunan kişiler de liste dışı bırakılmıştır.

(**) Operasyon sırasında, Hozat ve Ovacık'a bağlı köylerde yaşayan, Hıdır Işık, Hatun Işık, Elif Işık, Yeter Işık, Düzali Serin, Gülizar Serin, Dilek Serin, Nazım Gülmez, Mehmet Ağgün, Ahmet Akbaş, İbrahim Gencer, Adnan Şeker, Müslüm Aydın, Müslüm Kavut, Aslan Yıldız, Ali Işık ve Hasan Çiçek adlı 17 kişi kayboldu. Bu kişilerden Müslüm Kavut, Aslan Yıldız, Ali Işık ve Hasan Çiçek daha sonra ölü olarak bulundu. 13 kişinin akıbeti ise belli olmadı.

size teslim edeceğiz.' dediler. Ancak aradan uzun bir süre geçmesine rağmen eşim gelmedi. Başvurduğum askeri yetkililer bana, 'Kocanı serbest bıraktık, ne olduğunu bilmiyoruz.' dediler. Eğer eşimi bıraksaydılar kesinlikle eve gelirdi.'" diye konuştu.

Kayıplarla ilgili olarak yapılan açıklamalarda sürekli olarak "olayları inkar yolu" tercih edildi. Örneğin; Mart ayında Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ve ABD'nin Ankara'daki Büyükelçileri ile büyükelçilik yetkililerine bir brifing veren dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar, gözaltında kayıp iddialarının "örgütsel manipülasyonlar içerdiğini" savundu. Mehmet Ağar, açık haberleşme sistemiyle gerçekleştirilen yakalama işleminin basın kuruluşları tarafından doğrudan takip edilebildiğini, gözaltına alınan sanıkların sağlık kontrolünden geçirildiğini, yakınlarının durumdan haberdar edildiğini, avukatları ile görüştürüldüğünü öne sürerek, "Bu kadar yoğun kayıt ve resmi işleme tabii bir kişi nasıl gözaltında iken kaybolabilir. Bu iddiayı anlamak mümkün değildir." dedi.

Kayıp yakınlarının ya da insan hakları savunucularının yaptığı girişimler ve düzenlediği protesto gösterileri çoğu kez polis zoruyla engellendi. Örneğin; kayıpların akıbetlerinin ortaya çıkartılması için İçişleri Bakanlığı önünde oturma eylemi yapmak isteyen İHD (*) yöneticileri engellendi. 24 Haziran sabahı İHD Genel Merkezi'nde bir araya gelerek İçişleri Bakanlığı'na doğru yola çıkan İHD yöneticilerinden oluşan 60 kişilik topluluğun önü İHD Genel Merkezi önünde polis tarafından kesildi. İHD yöneticilerinin buna karşın yürüyüşe devam etmesi üzerine topluluk, 200 metre yürüdükten sonra polis barikatı ile durduruldu. Yapılan tartışmalardan sonra polis barikatını aşan İHD yöneticilerinin Güven Park'tan öteye gitmesine izin verilmedi. Güven Park'ta bir açıklama yapan İHD Genel Başkanı Akin Birdal, İçişleri Bakanlığı'na gitmelerinin engellenmesini kınayarak, Türkiye'de demokratik tepkilerin gündeme getirilmesine olanak bulunmadığını söyledi.

13 Haziran günü Adana'da, İHD tarafından hazırlanan, "Kayıplara son, sorumlular yargılsın" yazılı afişleri asan İHD Adana Şubesi Başkanı Metin Çelik, Yönetim Kurulu üyeleri Ferit Kilis ve Ayfer Güneşer ile Aziz Savaş Erdoğan, Ergün Ortak, Cem Kazan, Onur Boğa ve Ayhan Yerden adlı İHD üyeleri polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 14 Haziran günü Adana 3. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından tutuksuz olarak yargılanmak koşuluyla serbest bırakıldı.

4 Nisan günü İstanbul Valiliği önünde gösteri yapmak isteyen kayıp yakınları ile onları destekleyenler, sivil ve resmi polisler tarafından cop ve sopalarla dövülerek dağıtıldı. Gösteriye katılanların büyük bir çoğunluğu da gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 30'u hakkında 1

(*) İHD, gözaltına alındıktan sonra kaybolanların akıbetlerinin ortaya çıkartılmasını sağlamak amacıyla bir kampanya başlattı. Bu nedenle 1 Haziran günü bir basın toplantısı düzenleyen İHD Genel Başkanı Akin Birdal, gözaltında kaybolma olaylarının 1990 yılından sonra sistematik hale geldiğini söyledi. Bu arada İHD'nin "Kayıplar Kampanyası" çerçevesinde bastırdığı "Kayıplar bulunsun sorumlular yargılsın" sözlerini içeren afişlerin dağıtımına Ankara Valiliği tarafından izin verilmedi ve soruşturma açıldı. İHD Genel Başkanı Akin Birdal da, Ankara Yüksel Caddesi üzerinde bulunan İnsan Hakları Anıtı önünde yaptığı bir konuşma sırasında anıta asılan söz konusu afiş nedeniyle yargılandı. Ankara 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 3 Kasım günü başlayan davada okunan iddianamede "izinsiz afiş asmakla" suçlanan Akin Birdal'ın, Dernekler Yasası'nın 44. ve 82. maddeleri uyarınca 4 aya kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan Akin Birdal ise konuşması sırasında izinsiz afiş asılmasının söz konusu olmadığını belirterek, "Olayda bir suç kastı aramak yanlıştır. Beraatime karar verilmesini talep ediyorum." dedi. Akin Birdal, 21 Aralık günü sona eren davada 3 ay hapis cezasına mahkum oldu. Akin Birdal'a verilen hapis cezası 450 bin lira paraya çevrildi.

yıl 6 ay ile 5 yıl arasında hapis cezası istemiyle dava açıldı. Davaya 9 Haziran günü İstanbul Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşma, yargılamayı izlemek için gelenlerin salona alınmaması nedeniyle gergin başladı. Sanık avukatları ile mahkeme heyeti arasındaki tartışmadan sonra salona 10 kadar dinleyicinin girmesine izin verildi. Daha sonra duruşmaya katılan 19 sanığın ifadeleri alındı. Sanıklar ifadelerinde, kayıpların akıbetini öğrenmek üzere gittikleri İstanbul Valiliği önünde polislerin acımasızca saldırısına maruz kaldıklarını, bu nedenle çok sayıda kişinin yaralandığını ve iddianamedeki suçlamalarla ilgileri bulunmadığını belirterek, "Asıl bize saldıranlar suçludur." dediler.

Gözültüne alındıktan sonra kaybolan ve daha sonra ölü bulunan Hasan Ocak'ın (Ayrıntılı bilgi sayfa 283-285'de.) İstanbul Gazi mahallesindeki mezarı başında 30 Haziran günü yapılan dini törene katılanlardan 42'si gözültüne alındı. 42 kişi, 3 Temmuz günü serbest bırakıldı, ancak Fatma Bektaş, Ömer Berber ve Güzel Servin yeniden gözültüne alınarak Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Serbest bırakılanlar gözültünde tutuldukları Küçükköy Emniyet Amirliği'nde dövüldüklerini, yerde sürüklediklerini ve hakarete uğradıklarını söylediler.

Kayıpların akıbetinin ortaya çıkmasını sağlamak için İstanbul'dan Ankara'ya gitmek isteyen kayıp aileleri ile sanatçı ve İHD üyelerinden oluşan topluluk polis tarafından zor kullanılarak engellendi. 8 Temmuz günü öğle saatlerinde İstanbul İstiklal Caddesi'nde bir araya gelen topluluğu saran polisler, 33 kişiyi döverek ya da yerde sürükleyerek gözültüne aldı. Gözültüne alınanlar aynı günün akşamı serbest bırakıldı, ancak 30'u hakkında "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davrandıkları" iddiasıyla dava açıldı. Davaya 25 Ekim günü Beyoğlu 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmaya katılan sanıklar (12 kişi) ifadelerinde, "gözültündeki kayıp olaylarını karşı kamuoyunu bilgilendirmek ve duyarlı kılmak için bir araya geldiklerini" söyleyerek, haklarında dava açılmasını eleştirdiler.

Kayıp yakınlarının, 16 Ağustos akşamı İstanbul Kadıköy Altıyol'da yapmak istediği mum yakma eylemi polis tarafından engellendi ve 12 kişi gözültüne alındı. Aynı yerde 6 Eylül günü yapılan mum yakma eylemi de polisin müdahalesiyle karşılaştı. Eyleme katılanları döverek dağıtan polisler 28 kişiyi gözültüne aldı. Polislerden yedikleri dayak nedeniyle çoğu yaralı olan 28 kişi 8 Eylül günü serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlar, 9 Eylül günü İHD İstanbul Şubesi'nde basın toplantısı yaparak saldırıyı protesto ettiler ve "Mumlarımızdan ve kararlılığımızdan korkan devlet, önce mumlarımızı kırdı, sonra bize saldırdı. Devlet, 6 aydır süren kararlı mücadelemizi engellemeye çalışarak ve bize saldırarak katillerin adresini veriyor." dediler.

Bu arada Türk Tabipleri Birliği, 10 Aralık İnsan Hakları Günü'nde, yargısız infaz ve gözültünde kayıpların uluslararası düzeyde önlenmesini amaçlayan bir raporu kamuoyuna açıkladı. Gözültünde kayıplara ve yargısız infazlara karşı yetkililerin duyarsız davrandığına dikkat çekilen raporda yer alan önerilerin bir bölümü şöyle:

- Her ülkenin en üst düzey yetkilileri yargısız infaza ve kayıplara karşı olduğunu açıklamalıdır. Güvenlik mensuplarına hiçbir şartta yargısız infazın hoş görülemeyeceği anlatılmalıdır.
- Yargısız infaz ve kaybetme emri veren ya da emri yerine getirenler yargılanmalıdır.
- Devletler ancak kaçınılması imkansız hallerde ve durumun gerektirdiği kadar asgari şiddet uygulanabileceğini güvence altına almalıdır.
- Kontr-gerilla yasaklanmalı, bu örgütün yargısız infazlara karışmış üyeleri yargılanmalıdır. Devlet, faili meçhul cinayet, yargısız infaz ve kaybolma tehdidi altında olanları etkin biçimde korumalıdır.

- Tutukluların kayıtları açık olarak tutulmalıdır. Hiç kimse gizli alıkonmamalıdır. Bütün tutuklular bekletilmeden yargı önüne çıkarılmalıdır. Yakınları, doktorları ve avukatları kısa ve düzenli aralıklarla tutukluları ziyaret edebilmelidir. Görevliler, bu olaylara katılma emrini reddetme hak ve sorumluluğuna sahip oldukları konusunda bilgilendirilmelidir.
- Yargısız infaz ve kaybolma iddiaları devletler tarafından bağımsız olarak soruşturulabilmeli ve sonuçlar açıklanmalıdır.
- Yargısız infaz ve kaybolma olayı mağdurlarının yakınlarına tazminat ödenmelidir.
- Devletler güvenlik görevlilerinin eğitiminin, teçhizatının yargısız infazları kolaylaştırmak için kullanılmayacağına garanti etmelidir.

Sağ olarak kurtulanlar

Ortadan kaybolanlardan bazıları, kendilerini kaçırılan kişilerin elinden sağ olarak kurtulabildi ya da kurtarıldı. Örneğin; 1 Eylül 1994 tarihinde Diyarbakır'ın Bağlar semtindeki evine kimliği belirsiz kişiler tarafından yapılan baskından sonra kaçırılan Abdullah Aydın, 15 Eylül 1994 tarihinde sağ olarak bulundu. Dönemin Olağanüstü Hal Bölge Valisi Ünal Erkan, Abdullah Aydın'ın Hizbullah militanları tarafından kaçırıldığını ve polis tarafından basılan bir evin bodrumunda, öldürülmek üzere elleri bağlı olarak bekletilirken kurtarıldığını açıkladı. Açlık ve işkence nedeniyle son derece bitkin durumda olan Abdullah Aydın, uzun süre hastanede tedavi gördü.

29 Kasım 1994 tarihinde İstanbul Kadıköy'deki evinin önünden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Ayhan Uzala (36) 19 Aralık 1994 tarihinde serbest bırakıldı. Ayhan Uzala, kontr-gerilla ya da MİT görevlisi olduğunu sandığı kişiler tarafından kaçırıldığını, 20 gün boyunca manevi işkence gördüğünü ve ölümle tehdit edildiğini belirterek, "Faili meçhul cinayetler zincirinin yeni bir halkası olacaktım. Sağ kurtulmamda Hollanda vatandaşı olmam etkili oldu," dedi. İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar da yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Ayhan Uzala'nın 20 gün boyunca yaşadıklarını biliyoruz. Ayhan Uzala'nın öldürülmesini Hollanda vatandaşı olması ve belki de olayın Avrupa Birliği tartışmalarının yapıldığı bir döneme rastlaması engellemiştir. Yetkililer suçüstü yakalanmıştır. Bu olay, kayıplardan üst düzey yetkililerin de haberdar olduğunu kanıtlamıştır."

19 Aralık 1994 tarihinde arabasına müşteri olarak binen kişiler tarafından kaçırılan İrfan Dilmen, yerin 5 metre altında ve 1,5 metre yüksekliğindeki bir sığınakta el ve ayakları zincirli olarak 94 gün bekletildikten sonra güvenlik görevlileri tarafından 22 Mart günü kurtarıldı. İrfan Dilmen'in Hizbullah militanları tarafından "ailesine baskı yapmak" için kaçırıldığı ortaya çıktı. Sığınakta kaldığı son 20 gün kendisine yiyecek verilmeyen İrfan Dilmen, uzun süre tedavi gördü.

Batman'da Ocak ve Şubat aylarında kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Belediye İş Sendikası Batman Şubesi Başkanı Osman Küntaş ile Halit Aydın (diş teknisyeni), Selahattin Yasak (öğretmen), Şakir Tanrıku, Ahmet Günbatı (muhtar), Ekrem Şaşmaz, Hikmet Çiftçi, Burhan Alkaş, Halit Teymur ve Arif Gezici (doktor) adlı kişiler 1996 yılı Ocak ayında serbest bırakıldı. Serbest bırakılan 10 kişinin Hizbullah militanları tarafından kaçırıldığı ve Batman'daki bazı evlerin bodrumlarında özel olarak hazırlanan sığınaklarda tutuldukları açıklandı. 10 kişi, o günlerde Hizbullah örgütüne karşı Batman'da yapılan operasyonların yoğunlaşması üzerine serbest bırakıldı. Söz konusu operasyonlar sonucunda "Hizbullah üyesi oldukları ve çok sayıda öldürme olayını gerçekleştirdikleri" öne sürülen 33 kişi gözaltına alındı.

Ölü bulunanlar

Ortadan kaybolanlar, her zaman yukarıda anlatılanlar gibi şanslı olamadı. Çok sayıda kişi kaybolduktan kısa/uzun süre sonra ölü bulundu. Örneğin; 5 Temmuz 1991 gecesi Diyarbakır'daki evine gelen ve kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından kaçırılan Halkın Emek Partisi Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın 7 Temmuz 1991 tarihinde Diyarbakır ile Maden arasındaki karayolu üzerinde, 23 Kasım 1991 tarihinde Diyarbakır'ın Esenler mahallesinde "polis oldukları" öne sürülen kişiler tarafından kaçırılan İsmail Hakkı Kocakaya 27 Kasım 1991 tarihinde Siverek yakınlarındaki Karacadağ bölgesinde, 1992 yılı başında Bursa'da kaybolan gazeteci Bülent Ülkü 1 Nisan 1992 tarihinde Bursa Uludağ'da, 25 Ocak 1993 tarihinde kaybolan Cemal Akar 25 Şubat 1993 tarihinde Tunceli'nin Pülümür ilçesi yakınlarında, 28 Temmuz 1993 tarihinde Bitlis'te elinde telsiz bulunan kişiler tarafından kaçırılan gazeteci Ferhat Tepe 3 Ağustos 1993 tarihinde Elazığ'ın Sivrice ilçesi yakınlarında Hazar Gölü kıyısında, 1993 yılı Kasım ayında kaybolan emekli Binbaşı Cem Ersever (1993 yılı başında ordudan ayrılmış ve kontr-gerilla faaliyetleri hakkında kamuoyuna önemli açıklamalar yapmıştı.) ile Mustafa Deniz ve Neval Boz adlı iki istihbaratçı arkadaşı 5 Kasım 1993 tarihinde Ankara civarında ölü bulundu.

21 Şubat 1993 tarihinde ortadan kaybolan İHD Elazığ Şubesi Başkanı Avukat Metin Can ile Hasan Kaya adlı doktor arkadaşı, 26 Şubat 1993 tarihinde Tunceli'ye 12 kilometre uzaklıkta ölü bulundu. Yapılan tüm girişimler Metin Can ve Hasan Kaya'nın sağ olarak bulunmasını sağlayamadı. Metin Can ile Hasan Kaya, İHD Şube Başkanı ile arkadaşının işkence yapılarak ve başlarına birer kurşun sıkılarak öldürüldükleri belirlendi. Yapılan otopsi sonucunda Hasan Kaya'nın bir dişinin kırık olduğu ve boynunda ip izi bulunduğu, Metin Can'ın ise kaburgalarının kırıldığı anlaşıldı.

Diyarbakır'ın Yenişehir semtindeki dükkanına 22 Nisan 1994 tarihinde gelen silahlı kişiler tarafından kaçırılan Mehmet Şerif Avşar adlı esnaf 7 Mayıs 1994 sabahı Silvan'ın Tepebaşı köyü yakınlarında ölü bulundu. Mehmet Şerif Avşar'ın, başına sıkılan 2 kurşunla öldürüldüğü belirlendi. Yapılan soruşturma sonucunda, Mehmet Şerif Avşar'ı kaçıranca öldüren Yaşar Günbattu, Aziz Erbay, Ömer Güngör, Fevzi Gökçek ve Nevzat (Sayel) Akçil adlı köy korucuları ile Mesut Mehmetoğlu adlı itirafçı yakalandı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 154-155'de.) Bu konuda açılan dava hala sonuçlanmadı.

20 Ekim 1994 tarihinde kendilerini "polis" olarak tanıtan kişiler tarafından kaçırılan HADEP Elbistan İlçe Başkanı Hüseyin Koku, 27 Nisan günü ölü bulundu, Malatya'nın Pötürge ilçesi yakınlarında cesedi bulunan Hüseyin Koku'nun başının kesilmiş olduğu ve cesedinin tanınmayacak ölçüde çürüdüğü bildirildi. Hüseyin Koku, üzerindeki elbise ve cebinde bulunan bazı kağıtlar sayesinde eşi Fadime Koku tarafından teşhis edildi. Hüseyin Koku'nun kayboluşundan sonra bir açıklama yapan HADEP Maraş İl Başkanı Ali Gökot, Hüseyin Koku'nun, Elbistan'ın en işlek yeri olan Malatya Caddesi'nde elinde telsiz bulunan kişiler tarafından herkesin gözü önünde kaçırıldığına dikkat çekerek şunları söylemişti: "Hüseyin Koku, Elbistan'daki yurtsever ve devrimcilerin oturduğu evlerin polis tarafından fişlendiğini kamuoyuna açıkladıktan bir gün sonra kaçırılmıştır. Olaydan hemen sonra Elbistan Kaymakamı Şükrü Görücü, Hüseyin Koku'nun gözaltında olmadığını açıkladı. Elbistan'ın orta yerinde kimler, hangi cüretle kendilerini polis olarak tanıtabiliyorlar. Kaymakam, Elbistan'ın ortasında gezen telsizli kişileri ortaya çıkarmalıdır. Aksi halde Hüseyin Koku'nun kaybolmasından sorumlu olacaktır." Hüseyin Koku'nun kuyumcu Salman Dal, Bakış köyü eski Muhtarı Seyit Çiçek ve Hüseyin Soysüren'in PKK militanları tarafından öldürülmesinden hemen sonra

kaçırılmasına dikkat çeken Ali Gökot, kaçırma olayından kısa süre önce Salman Dal'ın yakınlarının yerel radyo ve gazetelere ilan vererek, "Salman'ın katillerini bulanlara 600 milyon lira mükafat verilecek. Bu para Kaymakam Şükrü Görücü'ye teslim edilmiştir." dediklerini vurgulamıştı.

1994 yılında, kimliği belirsiz/belirli kişiler tarafından kaçırılarak öldürülenler Mehmet Şerif Avşar ve Hüseyin Koku ile sınırlı kalmadı. 15 Ocak günü Sakarya'nın Sapanca ilçesi yakınlarında ölü bulunan Behçet Cantürk ile şoförü Recep Kuzucu, 17 Ocak günü Tatvan'a bağlı Kırkbudak köyü yakınlarında ölü bulunan Kerem Gencer adlı imam, 11 Mart gecesi Diyarbakır-Silvan karayolu üzerinde ölü bulunan Şeyhmuz Yavuz, 25 Şubat sabahı Ankara'nın Gölbaşı ilçesi yakınlarında ölü bulunan Avukat Yusuf Ekinci, 4 Haziran günü Bolu'nun Yığılca ilçesi Karakuş köyü yakınlarında ölü bulunan Savaş Buldan ile Adnan Yıldırım ve Hacı Koray adlı 2 arkadaşı, 6 Temmuz günü İzmir'in Bornova ilçesine bağlı Yaka köyü yakınlarında ölü bulunan İkrâm Mihyas adlı sendikacı, 16 Ağustos günü Hilvan yakınlarında ölü bulunan Naif Ummaz adlı muhtar, 30 Eylül günü Diyarbakır ile Ergani arasındaki karayolu üzerinde ölü bulunan Sıddık Etyemez ve Ahmet Ceylan ile 14 Aralık sabahı Ankara'nın Bala ilçesine 15 kilometre uzaklıktaki Salih Bey bölgesinde ölü bulunan Avukat Faik Candan, bu konuda verilebilecek örneklerin çok azını oluşturdu.

Benzer olaylar 1995 yılında da sürdü. 1994 yılı başında Mardin'in Kızıltepe ilçesindeki evlerinden kaçırılan Süleyman Abak ve Abdullah Abak Ocak ayında Viranşehir yakınlarında, 9 Şubat günü Diyarbakır Urfakapı'daki işyerine gelen kişiler tarafından kaçırılan Mehmet Saydan adlı esnaf 21 Şubat günü Ergani yakınlarındaki Devegeçiti bölgesinde, 23 Şubat günü Lice'nin Hüseyinika köyünde kaybolan Hamza Haran (1994 yılı Aralık ayında kaybolan İhsan Haran'ın amcası) 24 Ekim günü aynı köy yakınlarında, Mart ayı başında Muş'da kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Atilla Barış 13 Nisan günü Muş'un Ağaçalı köyü yakınlarında, 13 Nisan günü Diyarbakır'ın Şehitlik semtinde kaçırılan Lice Nüfus Müdürü Ferhan Eşer 27 Nisan günü Diyarbakır'ın Pirinçlik kasabası yakınlarında, 14 Mayıs günü Kozluk'a bağlı Kahveci köyünden kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan Hadi Baran adlı çiftçi 7 Haziran günü Siirt'in Kurtalan ilçesi yakınlarında, 26 Mayıs günü Mardin'in Midyat ilçesinde 4 kişi tarafından zorla bir arabaya bindirilerek kaçırılan Süleyman Kaplan adlı memur 27 Mayıs sabahı Midyat'a 20 kilometre uzaklıktaki Kayapınar yakınlarında, Ekim ayının son haftası Diyarbakır'da kaçırılan Ramazan Ayhan, Fehmi Akyürek ve Baki Işık 9 Kasım günü Diyarbakır Mardinkapı yolu üzerinde ölü bulundu.

24 Ocak günü kaybolan Ayşenur Şimşek adlı eczacı 29 Ocak günü Kırıkkale'nin Yahşihan ilçesi yakınlarında ölü bulundu. Sağlık Sen'in kurucusu ve yöneticisi olan Ayşenur Şimşek'in ölüm haberi ailesi tarafından 3 ay sonra öğrenilebildi. Ayşenur Şimşek'in öldürülmesi üzerine bir açıklama yapan ablası Fatma Şimşek, "Kardeşimin kaybolduğunu bir ay sonra öğrenebildik. Bir yıldır bizden ayrıydı. Arkadaşları bize, 'olayı duyurmamamızı, bir yerden haber beklediklerini' söylediler. Ama oradan da bilgi gelmedi. Jandarma, cenazeyi 15 gün kadar bekletmiş ve daha sonra kimsesizler mezarlığına gömmüş. Sonra bize haber geldi. Gidip fotoğraflara baktık ve teşhis ettik. Cenazeyi gömüldüğü mezardan çıkartarak teslim aldık." dedi. DHKP-C tarafından yapılan açıklamada da, Ayşenur Şimşek'in örgüt içinde yönetici olarak görev yaptığı ve cinayetin kontr-gerilla tarafından işlendiği bildirildi.

Diyarbakır'ın Bismil ilçesine bağlı Eriktepe (Mahmeşervan) köyünde 20 Haziran günü kaybolan Selahattin Akbulut 25 Şubat 1996 tarihinde Bismil'in Goma köyü yakınlarında ölü bulundu. Selahattin Akbulut'un Eylül ayında iki kurşunla vurularak öldürüldüğü ve cesedin

uzun süre arazide kalması nedeniyle çürümüş olduğu belirlendi. Selahattin Akbulut'un kızı Ayda Özalp, babasının polisler tarafından gözaltına alındığını belirterek, "Babam daha önce 3 kez gözaltına alınmıştı. Askerler tarafından sürekli tehdit ediliyordu." dedi. Babası kaybolduktan 2 gün sonra Bismil Cumhuriyet Savcılığı'na başvurduğunu kaydeden Ayda Özalp, savcının kendisine "Teröristler götürmüş olabilir. Götürenlerin polis olduğunu nereden biliyorsunuz?" şeklinde yanıt verdiğini söyledi. Bu yanıt üzerine savcıya, babasını götürülenlerin, köye daha önce askerlerle birlikte gelen kişiler olduğunu bildirdiğini ve bu kişilerden birinin adını verdiğini anlatan Ayda Özalp, savcının da "Jandarmaya soracağım, daha sonra gelin." diyerek kendisini geri gönderdiğini kaydetti.

Bir hafta bekledikten sonra tekrar savcının yanına gittiğini söyleyen Ayda Özalp, bu kez, "Selahattin'i merak etmeyin, yakında bırakacaklar." yanıtını aldığını ancak söylenenin doğru çıkmadığını, Diyarbakır DGM, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü ve Bismil Jandarma Komutanlığı'na yapılan başvurulardan da sonuç alınmadığını bildirdi. Ayda Özalp, "Babamı götürdükten sonra 3 gün Kağıtlı Jandarma Karakolu'nda tutmuşlar. Daha sonra Diyarbakır Alay Komutanlığı'na götürülmüş. 35 gün Alay'da kalmış ve sonra Bismil'e getirilmiş. Babam Bismil'e getirilirken, Musa Aslan adlı kişi kendisini askeri aracın içinde görmüş. Bismil'e bağlı Aslanoğlu köyünde köy korucusu olan Mahmut adlı kişi de babamı Bismil'deki taburda gördüğünü bize söyledi." dedi.

Hasan Ocak - Rıdvan Karakoç

"15 Şubat günü İstanbul'da, polis tarafından gözaltına alındıktan sonra kaybolduğu" bildirilen Rıdvan Karakoç ile 21 Mart günü İstanbul Gedikpaşa'da "polis olduğu" bildirilen kişiler tarafından götürüldükten sonra kaybolan Hasan Ocak Beykoz'un Buzhane köyü yakınlarında, işkenceyle öldürülmüş olarak bulundu. Cesetleri bulunduktan sonra cenazeleri Adli Tıp Morgu'nda bekletilen ve öldürülmüş oldukları ailelerine haber verilmeyen Rıdvan Karakoç ve Hasan Ocak'ın (*) akıbetleri ancak Mayıs ayında aileleri tarafından öğrenilebildi. Hasan Ocak ile Rıdvan Karakoç'un peş peşe ve birbirine yakın bölgelerde ölü olarak bulunması, kamuoyunda tartışmalara ve tepkilere yol açtı.

"Polis olduğu" bildirilen kişiler tarafından götürüldükten sonra ortadan kaybolan Hasan Ocak'ın cesedinin 26 Mart günü Beykoz'un Buzhane köyü yakınlarında bulunduğu, cesedin 28 Nisan gününe kadar Adli Tıp Kurumu Morgu'nda bekletildiği ve bu tarihte gömüldüğü ortaya çıktı. Boğazı telle sıkılarak öldürüldüğü, başıyla vücudunun bazı bölgelerinde darp ve yanık izleri (elektrik) bulunduğu ve yüzünde kesikler olduğu belirlenen Hasan Ocak'ın İstanbul Küçükçekmece Altınşehir Mezarlığı'na gömüldüğü anlaşıldı. Hasan Ocak'ın akıbeti şöyle ortaya çıktı: 15 Mayıs günü aldığı bazı bilgileri değerlendiren Hasan Ocak'ın ağabeyi Hüseyin Ocak, 16 Mayıs sabahı morga giderek sahipsiz cenazelerle ilgili fotoğrafları inceledi ve fotoğraflardan birinin Hasan Ocak'a çok benzediğini gördü. Bunun üzerine, fotoğraftaki cesedin bulunduğu Beykoz'daki, Cumhuriyet Savcılığı'na gitti. Burada, ceset bulunduktan sonra çekilen diğer fotoğrafları inceleyen Hüseyin Ocak, cesedin kardeşine ait olduğunu belir-

(*) Hasan Ocak'ın annesi Emine Ocak ile 20 Temmuz 1992 tarihinde İstanbul'da kaybolan Hasan Güllünay'ın eşi Gülşen Birsen Güllünay, Ankara DGM tarafından 1'er ay hapis cezasına mahkum edildi. Emine Ocak ile Gülşen Birsen Güllünay karar üzerine 17 Nisan sabahı tutuklanarak Merkez Cezaevi'ne gönderildi. 11 Nisan günü Ankara DGM'de yapılan bir duruşmadan sonra mahkeme heyetine, "Kayıplarımızı istiyoruz. Gözaltında kaybedilmek istenen oğlumu istiyorum. Çocuklarımızı bulun" diye bağırıcıları için mahkum olan Emine Ocak ile Gülşen Birsen Güllünay aldıkları cezanın 12 gününü cezaevinde geçirdiler. Karar, "Emine Ocak ile Gülşen Birsen Güllünay'ın duruşma disiplini bozdukları" iddiasıyla verildi.

ledi. Ayrıca yapılan test sonucunda belirlenen kan grubunun, kardeşinin kan grubuna uyduğunu gördü. Hüseyin Ocak, cesedin sol yanağındaki ben ile kaşının kenarındaki izden yola çıkarak kardeşinin cenazesine ulaştığını belirterek, gördüğü fotoğraf ve belgelerin kardeşinin işkenceyle öldürüldüğünü ortaya koyduğunu söyledi.

Hasan Ocak'ın gömüldüğü mezarın bulunması da güç oldu. Hasan Ocak'ın gömüldüğü yer, ailesi ve arkadaşlarının 17 Mayıs günü yaptığı tüm çalışmalara karşın kesin olarak saptanamadı. 18 Mayıs günü bulunan mezar, 19 Mayıs günü açıldı. Hasan Ocak'ın cenazesi daha sonra Gaziosmanpaşa Gazi mahallesine götürülerek, buradaki mezarlıkta törenle toprağa verildi. Hasan Ocak'ın cenaze törenine 8 bin kişilik bir topluluk katıldı. Olaysız biten tören sırasında bölgede polis bulunmaması dikkat çekti.

Hasan Ocak'ın kayıp olduğu dönemde "polis tarafından gözaltına alındığıma" dair çok sayıda anlatım, tanık ifadesi ve delil ortaya çıktı. Ayrıca, Hasan Ocak'ın akıbetinin ortaya çıkartılması için ailesi ile arkadaşları tarafından pek çok girişim ve eylem yapıldı. Hasan Ocak'ın babası Erdoğan Ocak, 6 Nisan günü yaptığı açıklamada, "Sağmalcılar Cezaevi"nde bulunan bazı kişiler, gözaltında bulundukları sırada oğlunu gördüklerine ilişkin ifade verdiler. Bu kişilerden biri, Hasan'ı İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün Vatan Caddesi'ndeki binasının bodrum katında sorguya götürülürken gördüğünü, kendisine işkence yapıldığını anlatıyor. Bir diğeri ise Terörle Mücadele Şubesi'ndeki parmak izi listesinde Hasan'ın adını gördüğünü söylüyor. Tanıkların tarif ettiği giysiler ile oğlumun kaybolduğu gün giydiği giysiler birbirine uyuyor. Ama buna rağmen bize böyle bir kişinin gözaltına alınmadığı söyleniyor." dedi.

Aynı günlerde, Hasan Ocak'ı "İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde gördüğünü" açıklayan bir tanık da ortaya çıktı. Suna Yaşar adlı bu kişi şunları söyledi: "25 Mart günü gözaltına alındım. Zamanı tam olarak hatırlamıyorum. 26 ya da 27 Mart günü olabilir. Çünkü saat dahil her türlü eşyayı almışlardı ve gözüm bağlı olduğu için zaman kavramını yitirmiştim. Ancak tahminen iki gün sonra idi. Sorgudan getirilmişim ve bir odada ayakta tutuluyordum. Odada birinin daha olduğunu anladım. Su istedim kimse cevap vermedi. Bunun üzerine göz bağımı çıkardım. Odada bitkin halde duran gözü bağlı birini gördüm. Serbest bırakıldıktan sonra İHD'ye gittim. Orada açlık grevi yapan insanlar vardı. Ellerindeki fotoğraf, Emniyet Müdürlüğü'nde gördüğüm kişiye ait idi. Böylece, gördüğüm kişinin Hasan Ocak olduğunu anladım."

Ocak ailesinin Meclis Başkanlığı, Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, İstanbul DGM ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü başta olmak üzere çok sayıda kuruluşa yaptığı başvurularda Hasan Ocak'ın gözaltına alındığını doğrulayan şu olay ve anlatımlara dikkat çekildi:

- 23 Mart günü gözaltına alınan Baki Düzgün, Vatan Caddesi'ndeki Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğünü, aynı akşam yere düşme sonucu gözbağının açıldığını ve bu sırada Hasan Ocak'ı sorguya götürülürken gördüğünü söyledi. Hasan Ocak'ın üstünde açık renk kazak ve griye benzer pantolon olduğunu ve sorgudan sonra 5. kattaki hücrelere götürüldüğünü belirten Baki Düzgün, İHD'ye yaptığı başvuruda Hasan Ocak'ın gözaltında kaybedilmiş olabileceğini söyledi.
- 26 Mart günü gözaltına alınan Veysel Ceylan, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ndeki gözaltı listesinde Hasan Ocak'ın adını gördüğünü bildirdi.
- 26 Mart günü gözaltına alınan Bilgi Camekan, Hasan Ocak'ın adını, parmak izi listesinde gördüğünü söyledi.
- İstanbul Emniyet Müdürlüğü görevlilerinin Hasan Ocak'ın hesabının bulunduğu Yapı Kredi Bankası Avcılar Şubesi'nden hesap dökümü istediği ortaya çıktı.

- Hasan Ocak'ın kız kardeşi Maside Ocak, 4 Nisan günü Eminönü Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltında tutulduğu sırada "orta boylu, hafif kel, kumral ve bıyıklı" bir polisin ağabeyi Hasan Ocak'la ilgili tutanağı kendisinin yazdığını söylediğini açıkladı. Maside Ocak, bu polisin ağabeyinin üzerinden 70 milyon lira para çıktığını ve bu parayla kaçmış olabileceğini söylediğine dikkat çekerek "Bu polisin bunları nereden duyduğunu bilmiyorum. İnaniyorum ki o polis, Hasan'ı görmüş. Bu da Hasan'ın gözaltına alınmış olduğunun kanıtıdır." dedi.
- Maside Ocak'la birlikte gözaltında tutulan Asiye Baş da Maside Ocak'la bu sivil polis arasında geçen konuşmayı duyduğunu belirtti.

Hasan Ocak'ın akıbetinin henüz belli olmadığı dönemde gözaltında olan ve adı bir süre kayıplar arasında geçen Hasan Polat adlı genç, tutuklandıktan sonra ilginç açıklamalar yaptı. Hasan Polat'ın açıklamalarıyla ilgili olarak Cumhuriyet gazetesinin 29 Nisan 1995 tarihli sayısında yayımlanan, Hülya Topçu'nun "**Kayıplarda JİTEM Parmağı**" başlıklı haberi şöyle:

İnsan Hakları Bakanlığı yetkililerince "gözaltında değil" açıklaması yapıldıktan üç saat sonra televizyonlarda "Gazi provokatörü" olarak tanıtılan Hasan Polat'ın JİTEM () tarafından kaçırıldığı, bilinmeyen bir yerde iki gün işkenceye uğradığı öne sürüldü. Gözaltına alındığı kabul edilmeyen, hakkında İnsan Hakları Bakanlığı yetkililerine bile yanlış bilgi verilen Hasan Polat, 3 Nisan 1995 tarihinde kamuoyuna "Gazi provokatörü" olarak tanıtılmıştı. Polat, cezaevinden gönderdiği mektupta sokakta yürürken kaçırıldığını ve zorla bir otomobile bindirildiğini savundu. Kendisini kaçırانları tanıdığını öne süren Hasan Polat yaşadıklarını şöyle anlattı:*

"Kargatulumba arabaya bindirildim. Üzerimdeki montla gözlerim kapatıldı. Bir yandan üstüm aranırken diğer yandan ölüm mangasından biri 'yolun sonu' hikayesini anlatmaya başladı:

'Bak oğlum, biz siyasi polis değiliz. JİTEM'iz, kontr-gerillayız. Daha önce elimizden kurtuldun. Şimdi kurtulamayacaksın, seni kaybedeceğiz, seni alırken hiç kimse görmedi.'

Bu sesi tanyordum. 1992'de beni kaçırmaya çalışanlardan birinin sesiydi. Bu sesin sahibini sonradan öğrendim. Onlarca devrimcinin katili, işkenceci şeflerden, Bayram Kartal'dan başkası değildi. Arabadaki kasetçalar faşist marşlar çalıyordu. Raylı demir kapı açıldı. Burası bir binanın giriş katıydı. Hemen odaya alındım, üstümdeki elbise ve eşyalar alındı. Saatimi çıkarırken oraya 45 dakikada geldiğimizi saptadım. Orasının bir polis merkezi olmadığı yeniden hatırlatılarak hiçbir kayıt yapılmadı. Alınan elbisemin yerine bir pijama verildi. 'Burası polis değil, bambaşka bir yer, bize konuşacaksınız.' dendi. Yanıtımın ne olacağı çok iyi biliyordum aslında. Soruları çok açık ve kesin bir biçimde yanıtlıyordum:

'Susma hakkımı kullanacağım, size ifade vermeyeceğim, açlık grevindeyim.'

Gözlerim açık sorgulanıyordum. Bu beni oldukça şaşırttı. Durumu anlamaya çalışıyordum. 'Burasının çok özel ve farklı bir yer olduğunu söyledik, polis tavrını biliyoruz. Sana burada hiçbir onur kırıcı davranışta bulunulmayacak ve polisteki gibi işkence yapılmayacak. Çünkü sen kayıpların son Hasan'ı olacaksın.' dedi birisi. Evet herşey açıktı. Demek ki bu yüzden, yüzleri açık sorguluyorlardı. 'Burada iki gün süren var. Bu süre içinde tavrın değişmezse ikinci gün sabah üç sularında infaz edilerek diğer kayıpların yanına gideceksin.' diye söze başlayan biri, uzun uzun devletin kayıp politikasını anlattı."

(*) Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele Birimi. Faaliyetine 1996 yılında son verildiği öne sürüldü.

Kendisine elektrik verildiğini öne süren Hasan Polat, daha sonra bir hücreye götürüldüğünü savunuyor. Bulunduğu hücrenin duvarlarında devrimci slogan ya da örgüt imzası olmadığını belirten Hasan Polat, mektubun devamında şunları anlatıyor:

"Öldürüleceğimi biliyordum. Her ayrıntıyı kafama kazımaya çalışıyordum. Sorgucu, 'Oğlum bugün yaptığınız devrimcilik, Don Kişot'luk değil mi? Dünyada bir avuç kaldınız. Niye kahramanlık yapıyorsunuz?' dedi. Ben de 'Eğer Don Kişot'luk, kurulu faşist rejimi ve sömürtü düzenini yıkmak için bir avuç kalsak da sonuna kadar mücadele ise, evet bizler birer Don Kişot'uz.' diye karşılık verdim. Sadece, 'Davana bağlı kuvvetli bir kişiliğin var.' dedi. İkinci gün gözlerim bağlandı. İnfaz edilmeme 7-8 saatlik bir zaman kaldığı ifade edildikten sonra aldıkları hükmün gerekçelerini detaylıca anlatılar. Cellatbaşı, 'İnfaz biçimlerinden birini seçebilirsin, ayrıca hoca istiyor musun? Sen istemesen de dini gerekler bizim tarafımızdan yerine getirilecektir.' dedi. Yeniden hücreye götürüldüm. Aradan saatler geçti ve beklenen an geldi. Hücreden alınıp bir odaya götürüldüm. Burada bana elbiselerim verildi. Ardından, üç cellatla birlikte kapalı bir arabaya bindirildim. 15 dakika yol aldıktan sonra içlerinden biri elime bir kurşun tutuşturdu. 'İşte, canını alacak kurşun, hiç fark etmeden öleceksin, cellatınla konuşmak nasıl bir duygu?' dedi. Cellat tabancasına kurşun sürtüp kafama dayadı. Diğer müdahale ederek henüz zamanın gelmediğini ifade ediyordu. Biraz daha yol aldık ve bir yerde durduk. 'Sana biraz daha zaman tanıyacağız. Bunun için seni bir yere getirdik.' dedi. Arabadan indirilerek yeni bir yere getirildim. Polis telsizleri, polis sesleri geliyordu. Burası mahum yer, yani işkence merkezi, Terörle Mücadele Şubesi. Beni getiren cellatlar yangından mal kaçırır gibi ortadan kayboldular. Polis kaydını yaptı, ardından 'Seni tanıyoruz, bize ifade verecek misin?' dediler. 'Açlık grevindeyim, susma hakkımı kullanacağım, ifade vermeyeceğim.' dedim. Ağırıklı olarak psikolojik işkenceye yoğunlaşıyorlardı."

Polis tarafından gözaltına alındıktan sonra ortadan kaybolan Rıdvan Karakoç'un cesedinin de 2 Mart günü Beykoz Buzhane köyü yakınlarında (Hasan Ocak'ın cesedinin bulunduğu bölge) bulunduğu ve bir süre Adli Tıp Kurumu Morgu'nda bekletildikten sonra 26 Mart günü İstanbul Altınşehir Kimsesizler Mezarlığı'na gömüldüğü ortaya çıktı. Otopside Rıdvan Karakoç'un 1 Mart günü telle boğularak öldürüldüğü, başı ile vücudunun bazı bölgelerinde darp ve yanık izleri (elektrik) bulunduğu ve dişlerinin kırık olduğu belirlendi. Olay, Rıdvan Karakoç'un kimliğini parmak izi yardımıyla belirleyen Beykoz Cumhuriyet Savcılığı'nın durumu Ağrı'daki yakınlarına bildirmesi üzerine öğrenildi. Bunun üzerine Savcılığa giden Rıdvan Karakoç'un kardeşleri, Adli Tıp Morgu'nda çekilen fotoğrafları inceledi. İnceleme sonucunda cesedin Rıdvan Karakoç'a ait olduğu kesinleşti. Rıdvan Karakoç'un kardeşlerinden Hasan Karakoç, daha sonra şu açıklamayı yaptı:

"Ağabeyim, polis tarafından arandığı için eve gelemiyordu. Ancak bizi düzenli olarak telefonla arardı. Aynı dönemde polisler de sık sık eve gelerek bizi, 'Rıdvan'ı bulun, yoksa hepinizi hapse atarız.' diye tehdit ederlerdi. Ağabeyimden gelen telefonlar 20 Şubat'tan itibaren kesildi. Kendisinden bir daha haber alamadık. Bu tarihten itibaren gelen tehditler de sona erdi. Daha sonra ağabeyimi aramaya başladık ve onu kimsesizler mezarlığına gömülmüş olarak bulduk. Parmak izinden kimlik tespiti yapılmasına ve adresimizin bilinmesine karşın polis olayı bize değil, Ağrı'daki akrabalarımıza bildiriyor. Bizce polis olayın ortaya çıkmasını istemediği için böyle yaptı."

Rıdvan Karakoç'un ölü bulunması üzerine bir açıklama yapan İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, Türkiye'nin ortadan kaybolma ve işkence sonucu ölüm olaylarında Arjantin ve Şili gibi Latin Amerika ülkelerini geçtiğini belirterek şunları söyledi: "Rıdvan

Karakoç'un gözaltına alınarak işkence yapıldıktan sonra devlet tarafından öldürüldüğü ortaya çıktı. Bu olaydan da anlaşılacağı gibi, son 5 yılda ortadan kaybolan 350'ye yakın insan, güvenlik güçleri tarafından gözaltına alınarak yok edilmiştir. Türkiye'de savaşta bile rastlanmayacak sayıda kaybolma olayı yaşanıyor. 'Demokratlığım tartışılmaz.' diyen Cumhurbaşkanı'na soruyorum. Gözaltına alınan insanların işkence yapıp öldürülmesinden utanç duymuyor musunuz?" Avukat Eren Keskin de Rıdvan Karakoç'un "PKK üyesi olduğu" iddiasıyla polis tarafından arandığını bildirerek, "Rıdvan, bize Bursa'dan noter kanalıyla vekaletname göndermişti. Can güvenliğinin olmadığını söylüyordu. En son Şubat ayı başında aradı. Mart ayından sonra ailesine birkaç kez telefon eden kimliği belirsiz kişilerin, 'Bizde emanetiniz var. Gelin alın.' dediğini öğrendik. Kesinlikle gözaltında öldürüldüğüne inanıyorum." dedi.

Rıdvan Karakoç'un Altınşehir Mezarlığı'ndaki mezarı 2 Haziran günü açıldı ve cenaze 3 Haziran günü Gazi mahallesine götürülerek, buradaki mezarlıkta kalabalık bir grubun katıldığı törenle toprağa verildi. Cenaze töreni, gösteriyi katılanları videoya çeken bir polisin dövülerek kamerasının kırılması dışında önemli bir olay olmadan bitti. Cenaze töreninden sonra mahalleden ayrılanların bindiği araçları durduran polisler, 20 kişiyi gözaltına aldı.

Cumartesi anneleri

Gözaltında alındıktan sonra kaybolanların ve kaybolduktan sonra ölü bulunanların sayısının artması, bu tür olaylara duyulan öfkeyi artırdı. Yakınlarını kaybedenler ile demokratik kitle örgütlerinin yöneticileri ve sanatçılardan oluşan bir grup, 27 Mayıs Cumartesi günü İstanbul İstiklal Caddesi'nde, Galatasaray Lisesi önünde oturma eylemi yaptı. Daha sonra bu eylem geleneksel hale geldi ve her cumartesi günü saat 12.00'de tekrarlandı. (*) Oturma eyleminin başlaması nedeniyle yapılan açıklamada, kayıpların akıbetlerinin ortaya çıkartılmasının amaçlandığı belirtilerek, "Türkiye'nin Arjantin'den aşağı kalır yanı yok. Korkarız, Türkiye de aynı durumla karşı karşıya gelecektir. Tüm yazar, şair ve aydınlara bir çağrımız var. Bu basın duyurularına katılalım. Bu yapılan bir haykırıştır. Görevimiz bu rezaleti ortadan kaldırmaktır." denildi.

Oturma eylemi kısa sürede dünya çapında yankı yarattı. Kısaca "Cumartesi anneleri" olarak tanımlanan eylemciler her hafta, bir başka kayıbın öyküsünü kamuoyunun bilgisine sundu. "Cumartesi anneleri" zaman zaman polisin müdahalesi ile karşılaştı. İlk birkaç eyleme müdahale etmeyen, daha sonra da eylemlere katılımı azaltmaya ya da eylem süresini kısa tutmaya çalışan polisler, Temmuz ayında itibaren tavır değiştirdi. Bu dönemde oturma eylemi yapanların polisin saldırısına uğradığına ya da gözaltına alındığına tanık olundu. "Cumartesi anneleri"nin polis müdahalelerine kararlı direniş göstermesi sonucunda bu müdahalelerden vazgeçildi. Oturma eylemleri, 1996 yılının yaz aylarına kadar önemli bir olay ya da saldırı olmadan devam etti.

"Cumartesi anneleri", 8 Haziran 1996 tarihinde çok sayıda resmi polisin saldırısına uğradı. Eyleme katılmak üzere Galatasaray Lisesi'ne doğru giden grupları durduran polisler, 100'e yakın kişiyi kimi zaman döverek, kimi zaman yerde sürükleyerek gözaltına aldı. Polisin müdahalesi sırasında fenalık geçirenler oldu, Hasena Türkoğlu adlı kayıp yakını hastaneye

(*) Galatasaray Lisesi önündeki eylemin benzerlerine de tanık olundu. İHD Ankara Şubesi, 17 Haziran gününden başlayarak, her ayın 17'sinde Kızılay'daki Yüksel Caddesi'nde bulunan İnsan Hakları Anıtı önünde mum yakma eylemi yapmaya başladı. İzmir Konak Meydanı ile İstanbul Altiyol'da da kayıplarla ilgili olarak periyodik eylemler başlatıldı. Ankara'daki eylem genellikle olaysız sona ererken, İstanbul ve İzmir'deki eylemler sık sık polisin müdahalesiyle karşılaştı.

kaldırıldı. Bu arada olayı izleyen gazeteciler de polislerin saldırısına maruz kaldı. 15, 22 ve 29 Haziran ile 6 Temmuz 1996 tarihlerinde de süren saldırılar sonucunda yüzlerce kişi dövüldü, hastanelik oldu, gözaltına alındı. Saldırıların büyük tepki uyandırması ve saldırılara karşın eyleme katılanların sayısının her hafta artması, polisi tavır değiştirmeye zorladı. 13 Temmuz 1996'dan itibaren eylemcilere bir müdahalede bulunulmadı. Galatasaray Lisesi önündeki eylemler halen devam etmektedir.

1995 yılında kaybolanlar

1995 yılında ortadan kaybolan ve akıbetleri hakkında kesin bir bilgi elde edilemeyen kişilerle ilgili olarak TİHV'nin derlediği bilgiler şöyle:

01)- M. Şirin Mutlu (25)

Batman'ın Kozluk ilçesine bağlı Zıdya köyündeki evinden Ocak ayında kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırılan M. Şirin Mutlu ortadan kayboldu. Zıdya köyünde yaşayanlar, kaçırma olayından hemen sonra köyün askerler tarafından basıldığını, baskın sırasında askerlerin yanında, başına çuval geçirilmiş bir kişinin bulunduğunu ve bu kişinin Şirin Mutlu olduğunu tahmin ettiklerini söylediler. Şirin Mutlu'nun yakınlarının, Batman ve Kozluk'daki savcılıklara yaptığı başvurulardan sonuç alınmadı.

02)- Bedri Algan

25 Ocak günü Diyarbakır Yoğurtçular Pazarı'nda sivil polisler tarafından Ali Günbey, Seyfettin Günbey, Ferit Akça, Garip Akça, Mansur Bozkurt ve Tarık Oduncu adlı kişilerle birlikte gözaltına alınan Bedri Algan ortadan kayboldu. Bedri Algan ile birlikte gözaltına alınanlardan 4'ü serbest bırakıldı, Mansur Bozkurt ve Tarık Oduncu tutuklandı. Bedri Algan'ın annesi Seyra Algan, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü ile Diyarbakır DGM Savcılığı'na defalarca başvurduğunu, ancak oğlunun akıbeti hakkında bilgi alamadığını söyledi. Oğlu ile birlikte 6 kişinin daha gözaltına alındığına dikkat çeken Seyra Algan, "6 kişi, 27 Ocak gününe kadar Diyarbakır Çevik Kuvvet Müdürlüğü'nde oğlumla birlikte kaldıklarını söylüyorlar. Bu kişiler tanıklık etmeye hazırlar. 6 tanığa rağmen oğlumun gözaltına alındığı inkar ediliyor." dedi.

03)- Nihat Aslan

Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Doğançayır köyündeki evine Şubat ayında baskın yapan özel tim görevlileri ve köy korucuları tarafından götürülen Nihat Aslan ortadan kayboldu. Nihat Aslan'ın götürüldükten sonra 3 gün Midyat Jandarma Karakolu'nda tutulduğu, ardından da Mardin'e gönderildiği öne sürüldü. Nihat Aslan'ın akıbetini öğrenmek isteyen yakınlarının yaptığı başvurulara, "Bu kişi gözaltına alınmış ve bırakılmış. Daha sonra dağa çıkıp, gerilla olmuştur." şeklinde sözlü yanıtlar verildi.

04)- Muhittin Olmaz (35)

Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde Şubat ayı ortalarında, "polis olduğu" bildirilen kişiler tarafından kaçırılan Muhittin Olmaz'dan bir daha haber alınmadı. Muhittin Olmaz'ın annesi Nuriye Olmaz, oğlunun kaybolmadan 20 gün önce gözaltına alındığını belirterek, "Gözaltında işkence gördü. Serbest bırakıldıktan sonra bize, polislerin kendisine birkaç isim vermesi için 20 gün süre tanıdığını anlattı. Aradan 20 gün geçti, oğlum evden çıktı ve bir daha geri dönmedi. Oğlumun kaybolduğu günün akşamı polisler eve gelip, onu sordular. Evde olmadığını söyledik. Bunun üzerine bize hakaret ettiler. Ayrıca gelinim Ayşe ile kızı Arzu'yı 1 gün gözaltında tuttular. Muhittin kaybolduktan 2 gün sonra torunum Mülkiye Aksoy, dayısını Diyarbakır'da polis aracında görmüş. Bunun üzerine Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne ve Merkez Komutanlığı'na başvurduk ancak aldığımız tek yanıt 'Burada öyle biri yok.' oldu."

05)- Tarık Ümit

2 Mart günü İstanbul Kadıköy Bağdat Caddesi üzerinde bulunan bir lokantada yemek yerken yanına gelen iki kişi tarafından götürülen Tarık Ümit adlı kişi ortadan kayboldu. Akıbeti hakkında uzun bir süre bilgi alınmayan Tarık Ümit'in MİT (Milli İstihbarat Teşkilatı) içinde önemli görevler üstlendiği ortaya çıktı. 1996 yılının son aylarında, Susurluk'ta meydana gelen trafik kazası sonrasında ortaya çıkan bilgiler ışığında, Tarık Ümit'in "kontr-gerilla içinde yaşanan bir anlaşmazlık" nedeniyle özel tim görevlileri tarafından kaçırıldığı ve MİT'in üst düzey yetkililerinin tüm girişimlerine karşın öldürüldüğü açıklandı.

06)- Kemal Birlik (26)**07)- A. Baki Birlik (55)****08)- Zübeyir Birlik (30)****09)- Zeki Alabalık**

"PKK'ye yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla aldığı 3 yıl 9 aylık hapis cezasını tamamlayarak 29 Mart günü Mardin'in Kızıltepe ilçesindeki cezaevinden tahliye olan Kemal Birlik ile onu karşılayan babası Baki Birlik, ağabeyi Zübeyir Birlik ve aynı gün cezaevinden serbest bırakılan Zeki Alabalık adlı kişi ortadan kayboldu. Askerler tarafından götürüldüğü öne sürülen 4 kişinin akıbeti belli olmadı.

10)- Ali İhsan Dağlı

Diyarbakır'ın Silvan ilçesine bağlı Eşme köyüne 14 Nisan günü baskın yapan güvenlik görevlileri tarafından 8 kişi ile birlikte gözaltına alındıktan sonra ortadan kaybolan Ali İhsan Dağlı adlı kişinin akıbeti belli olmadı. Ali İhsan Dağlı ile birlikte gözaltına alınanlardan Eşme köyü muhtarı Mehmet Şirin Kılıç 15 Nisan günü serbest bırakıldı, diğerleri tutuklandı. Tutuklanan 7 kişiden Mustafa Selçuk, Maşallah Tanır ve Şevket Tamer, cezaevinden yaptıkları açıklamada, Silvan Jandarma Komutanlığı'nda gözaltındayken Ali İhsan Dağlı'nın kendileri ile birlikte olduğunu ve işkence gördüğünü bildirdiler. Söz konusu kişiler, benzer açıklamaları Diyarbakır DGM'de yargılandıkları davada da yaptılar. Ali İhsan Dağlı'nın babası Mehmet Dağlı'nın resmi makamlara yaptığı başvurulardan sonuç çıkmadı ve sürekli olarak "Ali İhsan Dağlı'nın gözaltına alınmadığı" söylendi. Evrensel gazetesinin 11 Ekim 1995 tarihli sayısında "Ali İhsan Dağlı'nın yaralı olarak yakalandıktan hemen sonra çekildiği" bildirilen bir fotoğrafı yayımlandı. Haberde, fotoğraftaki kişinin Ali İhsan Dağlı olduğunun kuzeni Faysal Dağlı tarafından doğrulandığı belirtilerek, "Resmi makamlara yapılan başvurulara verilen, 'Böyle bir kişi gözaltına alınmadı.' şeklindeki yanıtlar, bu fotoğrafla çürütülmüş oldu." denildi.

11)- Nezir Tekçi (27)

Hakkari'nin Yüksekova ilçesine bağlı Yukarı Ölçek köyüne 28 Nisan günü baskın yapan askerler tarafından, Fehim Dara, Nazım Dara, Mehdiye Dara, Kadir Altekin, Ecevit Sefalı, Yusuf Kırmızıtaş, Hamit Cindar, Habip Bala ve Hürşit Cemil adlı 9 kişiyle birlikte gözaltına alınan Nezir Tekçi ortadan kayboldu. Nezir Tekçi ve diğer 9 kişi, gözaltına alındıktan sonra köy yakınlarındaki Seyyar Jandarma Taburu'na götürüldü. 3 gün bir ahırda gözaltında tutulduktan sonra 1 Mayıs akşamı bir yüzbaşı tarafından bilinmeyen bir yere götürülen Nezir Tekçi'den bir daha haber alınamadı. 2 Mayıs günü Yüksekova'ya gönderilen diğer 9 kişi ise 4 Mayıs günü serbest bırakıldı. Nezir Tekçi'nin babası Halit Tekçi, oğlunun Fehim Dara adlı kişinin evinde misafir olarak kalırken gözaltına alındığını belirterek, olayla ilgili olarak Yüksekova Cumhuriyet Savcılığı, Yüksekova Kaymakamlığı ve Hakkari Valiliği'ne başvurduğunu söyledi. Başvurularına, "Araştıracamız ve size daha sonra bilgi vereceğiz." şeklinde yanıt verildiğini bildiren Halit Tekçi, dönemin Hakkari Milletvekili Esat Canan aracılığıyla insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu'ndan yardım istediğini, ancak Algan Hacaloğlu'nun girişimlerinden de sonuç çıkmadığını anlattı. Halit Tekçi, "Savcı-

lığa dilekçe vererek, oğlumla birlikte gözaltına alınan ve aynı yerde tutulan 9 kişinin tanık olarak dinlenmesini istedim. Ama, oğlumu götüreren yüzbaşı, 'Konuşursanız, ölürsünüz.' diyerek tanıkları tehdit etmiş." dedi. Halit Tekçi, "oğlunun Seyyar Jandarma Taburu'nda görevli yüzbaşı tarafından öldürüldüğüne ve daha sonra cesetin mayın patlolarak parçalandığına" dair haberler aldığını bildirdi.

12)- M. Sait Zengin

Mardin'in Midyat ilçesindeki işyerine 6 Mayıs günü öğle saatlerinde gelen ve "polis oldukları" bildirilen silahlı kişiler tarafından plakasız bir otomobile bindirilerek götürülen Sait Zengin adlı esnaftan bir daha haber alınamadı. Sait Zengin'in yakınları, "Sait'in götürülüşünü işyerinin yakınında bulunan tüm esnaflar gördü. Daha sonra, Midyat ve Mardin emniyetlerine başvurduk, fakat bilgi alamadık. Gözaltına alındığını kabul etmediler. Sait daha önce 3 kez gözaltına alınmıştı." dediler.

13)- Ahmet Cingöz

14)- Edip Aksoy

Diyarbakır'ın Dağkapı semtindeki bir çay bahçesinden 7 Haziran günü ellerinde tüfek bulunan ve kendilerini "polis" olarak tanıtan 3 kişi tarafından götürülen Ahmet Cingöz ve Edip Aksoy adlı gençler ortadan kayboldu. Kaybolan iki gencin yakınlarının, aralarında insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü ve Diyarbakır DGM Savcılığı'nın da yer aldığı pek çok resmi makama yaptığı başvurulardan bir sonuç çıkmadı. Başvurular ya yanıtsız bırakıldı ya da "bahsedilen kişilerin gözaltında olmadığı" belirtilmekle yetinildi. Bu arada olayla ilgili olarak 24 Temmuz günü İHD İstanbul Şubesi'nde bir basın toplantısı yapıldı. Toplantıda, Ahmet Cingöz ve Edip Aksoy'un polis tarafından gözaltına alındıktan sonra ortadan kaybolduğu ve olaydan devletin sorumlu olduğu belirtilerek, yetkililerin olay karşısındaki duyarsızlığı kınandı.

15)- Ahmet Pehlivan (30)

İstanbul Kadıköy'deki evinden 4 Temmuz günü ayrılan ve bir daha geri dönmeyen Ahmet Pehlivan adlı işçi ortadan kayboldu. Ahmet Pehlivan'ın eşi Nurten Pehlivan, eşinin daha önce 2 kez gözaltına alındığını söyledi ve "Eşimin hayatından endişe ediyorum. Kocam kaybolduktan sonra kimliği belirsiz kişiler eve garip telefonlar ediyorlar. Telsiz ve sinyal sesi dinletiyorlar. Aynı kişiler telefonda, 'Boşuna arama, arasan da bulamazsın.' diyorlar. Çok korkuyorum." dedi.

16)- Servet Bayram (28)

8 Temmuz günü Diyarbakır'ın Hazro ilçesinde, misafir olarak bulunduğu evden köy korucuları tarafından kaçırılan Servet Bayram adlı fırıncıdan bir daha haber alınamadı. Servet Bayram'ın annesi Hasibe Bayram, Diyarbakır DGM ve Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne defalarca başvurduğunu ifade ederek, "Oğlumu götüreren köy korucularının kim olduğunu bilmiyorum. Köy korucularının devletten onay almadan kendi başlarına böyle şey yapacaklarını sanmıyorum. Sonraki gelişmeler de bunu doğruladı. Oradaki korucular oğlumu Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne gönderdiklerini söylemişlerdi. Başvurmadığım yer kalmadı. Her yerden aynı şekilde 'Böyle birisi yok.' yanıtını alıyorum." dedi.

17)- Selim Acar

21 Temmuz günü Mardin'in Midyat ilçesine bağlı Çalpınar köyüne baskın yapan köy korucuları tarafından götürülen Selim Acar ortadan kayboldu. Selim Acar'ın ağabeyi Osman Acar yaptığı açıklamada, kardeşinin bir süredir Cengiz Kaçmaz'a bağlı köy korucuları tarafından arandığını belirterek, "Birkaç defa kaçmayı başarmış. Son gelişlerinde evinden alıp götür-

müşler. Tüm köylüler olayı görmüş. Kardeşimi götürülenleri tanıyorlar.” dedi. Baskılar nedeniyle 700 haneli köyde yaşayanların büyük bölümünün göç ettiğini anlatan Osman Acar, “Köyde sadece ihtiyarlar ve kadınlar kaldı. Cengiz Kaçmaz, köyümüzün köy koruculuğunu kabul etmemesinden kardeşim Selim’i sorumlu tutuyordu. Bunun için onu kaçırdı.” diye konuştu.

18)- Mehmet Yıldız

22 Temmuz günü Diyarbakır’ın Balıkcılarbaşı mahallesindeki evinden çıktıktan sonra “polis tarafından gözaltına alındığı” bildirilen Mehmet Yıldız’dan bir daha haber alınamadı. Mehmet Yıldız’ın kardeşi Elmas Yıldız, “Ağabeyim evden çıktıktan sonra akşam dönmedi. Ertesi sabah erken saatlerde sivil polisler eve baskın yaptı. Polisler kendilerini önce ağabeyimin arkadaşı olarak tanıttılar. Daha sonra evi aradılar. Ağabeyim 1985 yılında da gözaltına alınmış ve 3 ay sonra serbest bırakılmıştı. Yaşamından endişe duyuyoruz. Olanların tüm sorumlusu Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü’dür.” dedi.

19)- Ahmet Özdemir

20)- Ahmet Özer

21)- Bahri Esenboğa

22)- Fikri Şen

23)- İlhan İbak

13 Ağustos günü Şırnak’ın Güçlükönak ilçesine bağlı Fındık kasabasında operasyon yapan güvenlik görevlileri tarafından götürülen Ahmet Özdemir, Ahmet Özer, Bahri Esenboğa, Fikri Şen ve İlhan İbak adlı 5 kişi ortadan kayboldu. Söz konusu kişilerin, kendilerine yapılan koruculuk tekliflerini reddettikleri ve bu nedenle daha önce bir süre gözaltında tutuldukları bildirildi.

24)- Reşit Yıldız (54)

Mardin’in Nusaybin ilçesine bağlı Çilesiz köyünün muhtarı Reşit Yıldız, 27 Ağustos günü ortadan kayboldu. Reşit Yıldız’ın plakası saptanamayan gri bir araba ile köye gelen kimliği belirsiz 2 kişi tarafından evinden alınarak götürüldüğü bildirildi. Akıbeti hakkında bir bilgi elde edilemeyen Reşit Yıldız için resmi makamlara yapılan başvurulardan sonuç çıkmadı. Bunun üzerine İHD Diyarbakır Şubesi’ne başvuran Reşit Yıldız’ın yakınları, “Reşit Yıldız’ın yaşamından endişe ettiklerini” belirterek, kendilerine yardımcı olunmasını ve girişimde bulunulmasını istediler.

25)- Hamza Güneri

11 Eylül günü Ağrı’daki evine özel tim görevlileri tarafından yapılan baskından sonra gözaltına alınan ve Ağrı Emniyet Müdürlüğü’ne götürülen Hamza Güneri adlı seyyar satıcı ortadan kayboldu. Ağrı Emniyet Müdürlüğü yetkilileri olayla ilgili olarak yaptıkları açıklamada, “Hamza Güneri’nin gözaltında tutulduğu Emniyet Müdürlüğü binasından 15 Eylül günü kaçtığını” öne sürdüler. Bu açıklama, Hamza Güneri’nin yakınları ile İHD yetkilileri tarafından tepkiyle karşılandı. İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar, resmi açıklamaların inandırıcı olmadığını belirterek, “Yalan söylüyorlar. Sıkı denetim altında tutulan bir yerde, insan emniyetten nasıl kaçabilir? Biz, gözaltında kaybedildiğini sanıyoruz.” dedi. Bu arada oğlunun kaçtığına ilişkin açıklama üzerine Ağrı Emniyet Müdürlüğü’ne giden ve tepki gösteren Hamza Güneri’nin annesi 24 saat gözaltında tutuldu.

26)- Cemil Çelik (62)

26 Eylül günü Mardin’in Ömerli ilçesinde yapılan operasyon sırasında askerler tarafından gözaltına alınan Cemil Çelik ortadan kayboldu. Cemil Çelik’in oğlu Kalo Çelik olayla ilgili olarak yaptığı açıklamada, “Babam kaybolunca Ömerli Cumhuriyet Savcılığı’na başvurdum. Savcılık, babamın gözaltına alındığı gün, ifadesi alındıktan sonra serbest bırakıldığını bildirdi. Babam serbest bırakılıyorsa evinden başka bir yere gitmezdi. Onunla birlikte 2 kişi

daha gözaltına alınmış. Bu kişiler serbest bırakıldı ve şu an Ömerli'deler, yani kaybolmadılar. Babam serbest bırakılmış olsa idi, o da şimdi Ömerli'de olurdu. Yetkililer bizi kandırmaktan vazgeçsinler." dedi.

27)- Mehmet Emin Yılmaz (78)

29)- Beşir Sayın (33)

28)- Haydar Yılmaz (42)

30)- Yusuf Ertaş (67)

Van'ın Başkale ilçesine bağlı Aydemir köyünden, kaybolan koyunlarını aramak üzere 15 Ekim günü ayrılan Mehmet Emin Yılmaz, Haydar Yılmaz, Beşir Sayın ve Yusuf Ertaş adlı 4 kişi ortadan kayboldu. Kaybolanlardan Beşir Sayın'ın ağabeyi Salih Sayın şunları söyledi: "12 Ekim günü köyden 1.700 kadar koyun çalındı. Bunun üzerine koyunları aramak için jandarma karakolundan izin alındı. 17 Ekim günü, Mehmet Emin Yılmaz, Haydar Yılmaz, Beşir Sayın ve Yusuf Aktaş atlarına binerek Şırnak'ın Beytüşşebap ilçesi ile Hakkari arasındaki Yeşilyüzü Yaylası'na gittiler. Aynı gün yaylada operasyon vardı. Koyunları arayanlar operasyona katılan askerler tarafından gözaltına alınmış ve helikopterle Geçitli Jandarma Karakolu'na götürülmüş. Bunu duyunca karakola gittik. Karakol yetkilileri, 4 kişinin orada olmadığını söylediler. Ama atları kapının önünde duruyordu. Bunun üzerine atları istedik. Atları ertesi gün alabileceğimizi söylediler. Ertesi gün gittiğimizde atlar yok olmuştu. Atları daha sonra kurşunlanmış olarak bulduk." 18 Ocak 1996 tarihinde de İHD İstanbul Şubesi'nde bir açıklama yapan Salih Sayın, olaydan sonra Van Valiliği, Van Jandarma Tugay Komutanlığı, Hakkari Dağ Komando Tugay Komutanlığı, İçişleri Bakanlığı ve insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı'na başvurduklarını, ancak sonuç alamadıklarını söyledi.

31)- Kerevan İzmez

15 Ekim gecesi Şırnak'ın Silopi ilçesinde polisler ve özel tim görevlileri tarafından yapılan operasyon sırasında gözaltına alınan Kerevan İzmez ortadan kayboldu. Görgü tanıkları, evi basılan Kerevan İzmez'in, giyinmesine bile fırsat verilmeden pijamayla gözaltına alındıktan sonra bir araca bindirilerek Besti köyündeki askeri birliğe götürüldüğünü söylediler. Kerevan İzmez'in yakınlarının resmi makamlara yaptığı başvurulara sürekli olarak, "Bu şahıs gözaltına alınmamıştır." yanıtı verildi.

32)- Fehmi Tosun (38)

17 Ekim günü İstanbul'daki evinin önünden "polis oldukları" sanılan 3 kişi tarafından kaçırılan Fehmi Tosun'dan bir daha haber alınamadı. Fehmi Tosun'un ortadan kaybolması üzerine, eşi Hanım Tosun ile çocukları Besna ve Masum Tosun, 29 Kasım günü İHD İstanbul Şubesi'nde bir basın toplantısı yaptı. Toplantıda konuşan Besna Tosun, babasının 34 UD 597 plakalı beyaz bir araca zorla bindirilerek kaçırıldığını belirterek, "Kapının önünde bekleyen 3 kişiden ikisi babamın koluna girmişti. Diğer kişi arabamın içindeydi. Adamların elinde telsiz vardı. Babam, 'Beni öldürmeye götürüyorlar,' diye bağırdı. Arabaya binmemek için direniyordu. Arabamın plakasını aldık. Adamlar babamı alarak, arabamın kapılarını bile kapatmadan hızla uzaklaştılar." dedi. Kaçırma olayından birkaç gün sonra "polis" olduğunu tahmin ettiği bazı kişilerin mahalleye gelerek eşini kaçıran arabamın plakasını kimin aldığını belirlemeye çalıştığını söyleyen Hanım Tosun, Fehmi Tosun'un 1989 yılında "PKK"ye yardım ve yataklık yaptığı" iddiasıyla 30 gün gözaltında tutulduğunu, işkence gördüğünü ve aldığı ceza nedeniyle 45 ay cezaevinde kaldığını bildirdi.

33)- Düzgün Tekin (21)

21 Ekim günü, İstanbul Bayrampaşa Güneşli Evren mahallesinde oturan bir akrabasının evinden, işe gitmek üzere ayrılan Düzgün Tekin adlı tekstil işçisi ortadan kayboldu. Yakınlarına, "izlendiğini" anlattıktan 3 gün sonra kaybolan Düzgün Tekin'in evine 27 Ekim

günü telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, Düzgün Tekin'in gözaltında olduğunu bildirerek, ona giyecek ve para götürülmesini istedi. Bunun üzerine İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne başvuran Düzgün Tekin'in babası Veli Tekin'e, "Gözaltında bu isimde bir kişi yok." yanıtı verildi. Düzgün Tekin'in ağabeyi Gazi Tekin, 30 Kasım günü İHD İstanbul Şubesi'nde yaptığı açıklamada, kardeşinin sosyalist olması ve sendikal mücadeleye aktif biçimde katılması nedeniyle susturulmak istendiğini söyledi. Gazi Tekin, İstanbul Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar ile birkaç kez görüştiklerini, ancak Orhan Taşanlar'ın her seferinde konuyu araştıracaklarını söyleyerek kendilerini oyaladığını kaydetti.

34)- Mehmet Emin Aslan (19)

36)- Seyhan Doğan

38)- Nedim Akyön

40)- Abdurrahman Coşkun (14)

35)- Süleyman Seyhan (50)

37)- Davut Altunkaynak

39)- Abdurrahman Olcay (19)

29 Ekim günü Mardin'in Dargeçit ilçesinde Gürkan Arıtürk ve Ökkeş Korkmaz adlı öğretmenler ile Selim Korkmaz adlı kişinin PKK militanları tarafından öldürülmesi üzerine, bölgede yapılan operasyonlar sırasında 19 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 12'si kısa sürede serbest bırakıldı, ancak Mehmet Emin Aslan, Süleyman Seyhan, Seyhan Doğan, Nedim Akyön, Davut Altunkaynak, Abdurrahman Olcay ve Abdurrahman Coşkun ortadan kayboldu. Kayıp kişilerin yakınları, kayıpların akıbeti hakkında bilgi alamadıklarını belirterek, ilk hafta yapılan başvurulara, savcılık ve askeri yetkililer tarafından "sorguları devam ediyor" yanıtı verildiğini, daha sonra ise "bu kişilerin serbest bırakıldığını" yönünde açıklamalar yapıldığını söylediler. Bu arada kayıplardan Seyhan Doğan'ın annesi Asiye Doğan, 24 Aralık akşamı köy korucusu ve askerlerin evine yaptığı baskın sonucunda gözaltına alındı.

41)- Şemsettin Yurtseven (73)

43)- Münir Samtaş (15)

42)- Mikdat Özeken (20)

27 Kasım günü Hakkari'nin Yüksekova ilçesine bağlı Ağaçalı köyüne baskın yapan askerler tarafından gözaltına alınan Şemsettin Yurtseven, Mikdat Özeken ve Münir Samtaş adlı 3 kişi ortadan kayboldu. Şemsettin Yurtseven'in oğlu Fevzi Yurtseven yaptığı açıklamada, olaydan sonra Yüksekova Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunduğunu belirterek şunları söyledi. "Savcı Ayhan Kocabaş, benim yanımda tabur komutanını arayarak babamın ve diğer 2 kişinin durumunu sordu. Tabur komutanı da 3 kişinin orada olduğunu ve 2 gün içinde serbest bırakılacaklarını söyledi. Savcı, 2 gün sonra tabur komutanını tekrar aradı. Bu sefer, 'Bu konuyu fazla karıştıрма, o insanlar elimizde değil.' yanıtını almış. Savcı Ayhan Kocabaş daha sonra Yüksekova Cezaevi'nde kalan PKK'li bir tutukludan, babamın o tutuklu ile aynı dönemde işkence gördüğünü öğrenmiş. Tutuklu, ayrıca Mikdat Özeken ve Münir Samtaş'la 25 gün birlikte kaldığını söylemiş." Kayıpların avukatlığını üstlenen Çağdaş Hukukçular Derneği Genel Başkanı Şenal Sarıhan, olayı Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na götüreceklerini açıkladı. Bu arada kayıp kişilerin durumuyla ilgilenen Savcı Ayhan Kocabaş, Yüksekova'dan başka bir yere tayin edildi.

1994 yılı sonuna kadar kaybolanlar

12 Eylül 1980 askeri darbesiyle birlikte gündeme gelen ve 1992 yılından itibaren artmaya başlayan kaybolma olayları, 1994 ve 1995 yılında rekor düzeye ulaştı. TİHV'nin yaptığı çalışmalar sonucunda, 12 Eylül 1980 askeri darbesinden 1991 yılı başına kadar geçen sürede 10, 1991 yılında 3, 1992 yılında 8, 1993 yılında 27 ve 1994 yılında da 56 olmak üzere toplam 104 kişinin şüpheli bir biçimde ortadan kaybolduğu ortaya çıktı. Bu sayı, 1995 yılında kaybolan 43 kişinin eklenmesiyle 147'ye yükseldi.

12 Eylül 1980 askeri darbesinden 1994 yılı sonuna kadar geçen sürede ortadan kaybolanlarla ilgili olarak TİHV'nin hazırladığı liste şöyle:

001)- Gazal	1980	Mardin	Siyasi
002)- Hüseyin Morsümbül	18 Eylül 1980	Bingöl	Siyasi
003)- Cemil Kırbayır	09 Ekim 1980	Kars Göle	Siyasi
004)- Mahmut Kaya	25 Aralık 1980	Kars	Siyasi
005)- Gürkan Mungan	Aralık 1983	Ankara	Siyasi
006)- Nurettin Öztürk	04 Nisan 1984	Ankara	Siyasi
007)- Ömer Savun	06 Mayıs 1989	Siirt	Siyasi
008)- Hüseyin Demirtaş	26 Mayıs 1989	Siirt	Siyasi
009)- Adnan Bağca (32)	11 Haziran 1990	Siverek	Siyasi
010)- Abdullah Kurt	Eylül 1990	Yüksekova	Siyasi
011)- Yusuf Erişti	Mart 1991	İstanbul	Siyasi
012)- İbrahim Gündem (46)	25 Eylül 1991	Hazro Sarıerik köyü	Siyasi
013)- Hüseyin Toraman (25)	27 Ekim 1991	İstanbul	Siyasi
014)- Mehmet Demir (32)	10 Ocak 1992	Siirt	Siyasi
015)- Durmuş Çaylak (27)	09 Şubat 1992	Fethiye	Adli
016)- Hüseyin Yaman (22)	04 Mayıs 1992	İstanbul	Siyasi
017)- Soner Gül (22)	04 Mayıs 1992	İstanbul	Siyasi
018)- Hasan Gülünay (32)	20 Temmuz 1992	İstanbul	Siyasi
019)- Mehmet Ertak	22 Ağustos 1992	Şırnak	Siyasi
020)- Ayhan Efeoğlu (25)	06 Ekim 1992	İstanbul	Siyasi
021)- Namık Erkek (30)	19 Aralık 1992	Mersin	Siyasi
022)- Ali Kırılgaç	07 Mart 1993	İstanbul	Siyasi
023)- İbrahim Akıl	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
024)- Hikmet Şimşek	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
025)- Salih Demirhan	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
026)- Hamdi Şimşek	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
027)- Halit Özdemir	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
028)- Şemdin Culaz	14 Haziran 1993	Şırnak Görümlü köyü	Siyasi
029)- İhsan Uygur	06 Temmuz 1993	İstanbul	
030)- Yüksel Alptekin	06 Temmuz 1993	İstanbul	
031)- Aysel Malkaç (22)	07 Ağustos 1993	İstanbul	Siyasi
032)- Erdoğan Şakar (32)	13 Ağustos 1993	İstanbul	Siyasi
033)- Abdülvahap Timurtaş (32)	14 Ağustos 1993	Silopi Yeniköy	Siyasi
034)- Serhan Dehmen (23)	08 Eylül 1993	İstanbul	Siyasi
035)- M. Şah Atala (24)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
036)- Bahri Şimşek	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
037)- Hasan Avar (41)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
038)- Şerif Avar (24)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
039)- Nusrettin Yerlikaya	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
040)- Turan Demir (27)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
041)- Behçet Tutuş (40)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
042)- Abdi Yamuk	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
043)- Salih Akdeniz (65)	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
044)- Celil Aydoğdu	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
045)- Ümit Taş	09 Ekim 1993	Kulp Alaca köyü	Siyasi
046)- Yılmaz Gümüş	21 Ekim 1993	Batman	Siyasi

047)- Bahri Kağanaslan	10 Kasım 1993	• Diyarbakır Baroğlu köyü	Siyasi.
048)- Ahmet Çakıcı	28 Kasım 1993	Hazro Çitlibahçe köyü	Siyasi
049)- Ali Efeoğlu	05 Ocak 1994	İstanbul	Siyasi
050)- Fethi Yıldırım (32)	05 Ocak 1994	Urfa Viranşehir	Siyasi
051)- Yusuf Tunç	09 Şubat 1994	Kızıltepe Kengerli köyü	Siyasi
052)- Cüneyt Aydınlar	20 Şubat 1994	İstanbul	Siyasi
053)- Nazım Babaoğlu	12 Mart 1994	Urfa	Siyasi
054)- Zeynel Kürsad	23 Mart 1994	Batman	Siyasi
055)- Piro Ay	16 Nisan 1994	Derik Çay köyü	Siyasi
056)- Muharrem Tanrıverdi (20)	08 Mayıs 1994	Lice Dibek köyü	Siyasi
057)- Mehmet Tanrıverdi (25)	08 Mayıs 1994	Lice Dibek köyü	Siyasi
058)- Kasım Alpsoy	18 Mayıs 1994	Adana	Siyasi
059)- Fahri Bulut	18 Mayıs 1994	Lice Törel (Esenli) köyü	Siyasi
060)- Mustafa Bulut (25)	18 Mayıs 1994	Lice Törel (Esenli) köyü	Siyasi
061)- İkrâm İpek (21)	18 Mayıs 1994	Lice Durali köyü	Siyasi
062)- Servet İpek (16)	18 Mayıs 1994	Lice Durali köyü	Siyasi
063)- Seyithan Yolur	18 Mayıs 1994	Lice Durali köyü	Siyasi
064)- Ali İhsan Çiçek (19)	18 Mayıs 1994	Lice Dernek köyü	Siyasi
065)- Tahsin Çiçek (47)	18 Mayıs 1994	Lice Dernek köyü	Siyasi
066)- Çayan Çiçek (15)	18 Mayıs 1994	Lice Dernek köyü	Siyasi
067)- Zeki Ercan Diril	19 Mayıs 1994	Beştüşşebap Kovankaya	Siyasi
068)- İlyas Edip Diril	19 Mayıs 1994	Beştüşşebap Kovankaya	Siyasi
069)- Hasan Orhan	24 Mayıs 1994	Lice Yorulmaz köyü	Siyasi
070)- Mehmet Selim Orhan	24 Mayıs 1994	Lice Yorulmaz köyü	Siyasi
071)- Cezayir Orhan	24 Mayıs 1994	Lice Yorulmaz köyü	Siyasi
072)- Mehmet Can Aysin (45)	24 Mayıs 1994	Lice Yorulmaz köyü	Siyasi
073)- Sinan Fidan	06 Haziran 1994	Diyarbakır Kadiye köyü	Siyasi
074)- Recai Aydın (32)	02 Temmuz 1994	Diyarbakır Çınar	Siyasi
075)- Abdülğani Dağ	23 Temmuz 1994	Nusaybin Akarsu köyü	Siyasi
076)- Mahmut Demirel	Ağustos 1994	Batman	Siyasi
077)- Resul Saçan	09 Ağustos 1994	Batman	Siyasi
078)- Safura Yıldırım	31 Ağustos 1994	Nusaybin Çağlı köyü	Siyasi
079)- Lütfiye Kaçar	05 Eylül 1994	İstanbul	Siyasi
080)- Fidan Güngör	11 Eylül 1994	İstanbul	Siyasi
081)- Sabahattin Talayhan	11 Eylül 1994	İstanbul	Siyasi
082)- Kenan Bilgin	12 Eylül 1994	Ankara	Siyasi
083)- Rıdvan Temiz	Ekim 1994	Mardin Derik	Siyasi
084)- Turgut Yenisoay	04 Ekim 1994	Diyarbakır Bismil	Siyasi
085)- Hıdır Işık (59)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
086)- Hatun Işık (25)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
087)- Elif Işık (22)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
088)- Düzalî Serin (31)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
089)- Yeter Işık (15)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
090)- Gülizar Serin (28)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
091)- Dilek Serin (3)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
092)- Aduan Şeker	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
093)- İbrahim Gencer (55)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli	Siyasi
094)- Nazım Gülmez (61)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli Hozat	Siyasi
095)- Mehmet Ağgün (90)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli Hozat	Siyasi
096)- Ahmet Akbaş	Eylül-Ekim 1994	Tunceli Hozat	Siyasi

097)- Müslüm Aydın (56)	Eylül-Ekim 1994	Tunceli Hozat	Siyasi
098)- Ahmet Yetişen	14 Kasım 1994	Batman	Siyasi
099)- Ali Tekdağ	26 Kasım 1994	Diyarbakır	Siyasi
100)- Ender Toğcu	29 Kasım 1994	Diyarbakır	Siyasi
101)- İsmail Ağaya	Aralık 1994	Batman	Siyasi
102)- Abdullah Efeli (50)	15 Aralık 1994	Şırnak Cizre	Siyasi
103)- İhsan Haran (25)	24 Aralık 1994	Diyarbakır	Siyasi
104)- İsmail Bahçeci	24 Aralık 1994	İstanbul	Siyasi

f)- Cezaevleri

1995, cezaevlerindeki sorunların ortadan kaldırılmadığı, baskı ve saldırıların arttığı bir yıl oldu. Cezaevlerinde insan onuruna yaraşır bir ortam sağlanamadı, sürekli olarak toplu ya da tek tek dayak atma olaylarına, operasyonlara, insanlık dışı uygulamalara ve yasaklamalara tanık olundu. Operasyonlar, İzmir Buca Cezaevi'nde olduğu gibi katliam boyutuna ulaştı. Cezaevlerindeki intihar olayları ile tutuklular tarafından işlenen cinayetler, tabancalı-bıçaklı-şişli saldırılar sürdü. Baskı ve şiddetin yoğunlaşması, kazanılmış hakların geri alınması, pek çok cezaevinde tutuklu ve hükümlülerin kısa ya da uzun süreli açlık grevi yapmasına yol açtı. Açlık grevleri, tutuklu ve hükümlülerin sağlıklarının bozulmasına ve kalıcı sakatlıklara neden oldu. Açlık grevleriyle elde edilen haklar kısa sürede geri alındı. Cezaevlerinde yaşanan insanlık dışı uygulamalar ve işkenceler ile açlık grevleri, tutuklu ve hükümlülerin yakınları açısından da bir dizi sıkıntı yarattı. 1995 yılı, tutuklu ve hükümlü yakınlarının gerçekleştirdiği pek çok eyleme sahne oldu.

Türkiye uzun bir aradan sonra açlık grevi sonucunda ölüm olayına da tanık oldu. Cezaevinde bulunan PKK davası tutuklu ve hükümlüleri 14 Temmuz gününden itibaren süresiz-dönüşümlü açlık grevine başladı. Siyasi istemlerle başlatılan açlık grevine 20'yi aşkın cezaevinde bulunan 5 bine yakın tutuklu ve hükümlü katıldı. 19 Ağustos günü sona eren açlık grevi sırasında, Remzi Altıntaş Amasya E Tipi, Fesih Beyazçiçek de Yozgat E Tipi Cezaevi'nde yaşamını yitirdi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 140-144'de.)

Cezaevleri ve özellikle de siyasi tutuklu ve hükümlülerin kaldığı cezaevleri yetkililerin hedefi haline geldi. Bu cezaevlerine karşı sürekli olarak provakatif haberler üretildi, yasaklama ve sınırlamalar getirilmek istendi, gerçeğe uygun olmayan raporlar hazırlandı. Örneğin; İçişleri Bakanlığı tarafından Eylül ayında hazırlanan "Cezaevi Faaliyetleri" başlıklı raporda, tutuklanan örgüt üyelerinin cezaevlerinde "ideolojik eğitim"den geçtiği, daha bilinçli olarak tahliye olduğu, cezaevlerinin mevcut yapısı nedeniyle "eğitim kampına" dönüştüğü ve militanların cezaevinde kariyer yaptığı öne sürüldü. Cezaevi görevlilerinin siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı mahkumlar üzerindeki etkisini kaybettiklerinin belirtildiği raporda, avukatlar, "cezaevlerine, örgütsel çalışmada kullanılan döküman ve mesajlar ile bazı suç aletlerini sokmakla" suçlandı.

Cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlü sayısı, özellikle de siyasi tutuklu ve hükümlü sayısı bir önceki yıla göre ciddi biçimde arttı. 1991 yılında 20 bine kadar inen cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlü sayısı, 1993 sonunda 32 bine, 1994 sonunda 40 bine, 1995'te de 50 bine ulaştı. Siyasi tutuklu ve hükümlü sayısındaki artış ise daha çarpıcı oldu. DYP-SHP koalisyon hükümetinin göreve başladığı 1991 yılı Kasım ayında 900 olan siyasi tutuklu ve hükümlü sayısı 1993 yılında 4 bin 284'e, 1994 yılı ortalarına gelindiğinde de 6 bin 379'a yükseldi. Cezaevlerinde 1996 Ocak ayı itibarıyla 29 bin 763'ü tutuklu, 19 bin 803'ü de hükümlü olmak üzere 49 bin 566 kişinin bulunduğu belirlendi. Adalet Bakanlığı istatistiklerine göre, ceza-

evlerindeki tutuklu ve hükümlülerden 40 bin 942'sini (24 bin 183'ü tutuklu, 16 bin 759'u hükümlü) adli, 8 bin 624'ünü de (5 bin 580'i tutuklu, 3 bin 44'ü hükümlü) siyasi tutuklu ve hükümlüler oluşturdu. (8 bin 624 siyasi tutuklu ve hükümlüden 338'i sağ, 8 bin 286'sı da sol görüşlü) Siyasi tutuklu ve hükümlülerin kaldığı cezaevleri ile bu cezaevlerinin mevcutları (1996 yılı başı itibariyle) şöyle:

“Adana E Tipi (22), Adıyaman E Tipi (96), Ağrı Kapalı (25), Amasya E Tipi (218), Ankara Merkez (148), Aydın E Tipi (43), Bandırma Kapalı (43), Bartın E Tipi (212), Batman E Tipi (209), Bingöl Kapalı (132), Bismil Kapalı (25), Bursa Özel Tip (342), Çanakkale E Tipi (179), Ceyhan Özel Tip (237), Çankırı E Tipi (218), Diyarbakır E Tipi (949), Diyarbakır Kapalı (20), Elazığ E Tipi (133), Elbistan E Tipi (142), Erzurum E Tipi (427), Gaziantep E Tipi (2), Gaziantep Özel Tip (297), Gebze Özel Tip (90), Gümüşhane E Tipi (56), İskenderun E Tipi (173), İstanbul Bayrampaşa (931), İstanbul Metris (35), İstanbul Özel Tip (41), İstanbul Ümraniye (127), İzmir Buca (338), Maraş E Tipi (61), Kayseri Kapalı (45), Kırklareli E Tipi (28), Kırşehir E Tipi (28), Konya E Tipi (452), Malatya E Tipi (160), Mardin E Tipi (246), Muş E Tipi (152), Nazilli E Tipi (12), Nevşehir E Tipi (55), Sakarya E Tipi (58), Urfa E Tipi (32), Silifke Kapalı (26), Sivas E Tipi (81), Siirt Kapalı (115), Yozgat E Tipi (227), diğer cezaevleri (725).”

Cezaevlerinde 1995 yılının sonlarına doğru “operasyon” adı altında yapılan ve katliam boyutuna varan saldırılar başladı. Bu olayların ilki 21 Eylül günü İzmir Buca Cezaevinde yaşandı ve 3 tutuklu yaşamını yitirdi. Ardından 13 Aralık günü İstanbul Ümraniye Cezaevi'nde benzer bir olay meydana geldi. Bu olayda can kaybı olmazken 36 tutuklu ve hükümlü ciddi biçimde yaralandı. Saldırıları 1996 yılında da devam etti. Ümraniye Cezaevi'nde 4 Ocak 1996 tarihinde 4 tutuklunun öldürülmesiyle sonuçlanan bir operasyon yapıldı. 24 Eylül 1996 tarihinde Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde de benzer bir saldırı yaşandı ve 10 tutuklu vahşice dövülerek öldürüldü.

Buca Cezaevi

İzmir Buca Cezaevi, 21 Eylül günü yaşanan katliamdan önce de çeşitli olay, gerginlik, çatışma ve açlık grevlerine sahne oldu. Cezaevinde 300 kadar siyasi tutuklunun “yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve baskılara son verilmesi” isteğiyle 20 Aralık 1994 tarihinde başlattığı açlık grevi 4 Şubat gecesi bitti. Açlık grevinin, İzmir Barosu yöneticileri ile tutuklu temsilcileri ve cezaevi yetkilileri arasında yapılan görüşmelerde anlaşmaya varılması ve isteklerin biri dışında tümünün kabul edilmesi üzerine bittiği açıklandı. Açlık grevine katılan tutuklulardan 70 kadarının sağlığının bozulduğu, bunlardan 18'inin durumunun ciddi olduğu açıklandı. Açlık grevi nedeniyle sağlıkları ciddi biçimde bozulan tutukluların adları şöyle: “Kazım Ateş, Hayri Tekin, Remzi Kıran, Veysi Tüzel, Hayal Sarıkaya, Kadri Kaya, Kadir Eraslan, Vefa Kartal, Mürüvvet Küçük, Kadri İst, Mehmet Ermiş, Neslihan Göktepe, Nuray Özçelik, Hülya Turunç, Davut Kaya, Şükrü Topkan, Esat Turan ve İrfan Kalan.”

Açlık grevi devam ederken tutuklu ve hükümlü yakınları tarafından çeşitli eylemler yapıldı. Açlık grevinin 25. gününde (13 Ocak) açlık grevini sürdüren tutuklulara destek olmak amacıyla, tutuklu yakınlarından oluşan bir grup, HADEP Konak İlçe Merkezi'nde açlık grevine başladı. Ayrıca aralarında açlık grevine başlayan tutuklu yakınlarının da bulunduğu 100 kişilik bir grup, 17 Ocak günü Buca Cezaevi önünde bir gösteri yaptı. “Cezaevindeki açlık grevine katılan tutukluların ölüm sınırına geldiğinin” vurgulandığı gösteriye katılanlar, polis tarafından coplanarak dağıtıldı ve 30 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar kısa sürede serbest bırakıldı. Buca Cezaevi'nde açlık grevi yapan yakınlarına destek olmak ve kamuoyunun

ilgisini çekmek amacıyla 1 Şubat günü gittikleri SHP İzmir İl Merkezi'ni terk etmeyen tutuklu aileleri 3 Şubat günü polis zoruyla binadan çıkartıldı ve 55'i kadın 93 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar sorgulanmak üzere İzmir Siyasi Polis Merkezi'ne götürüldü. 93 kişi 4 Şubat günü Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı.

Buca Cezaevi'nde kadın siyasi tutukluların kaldığı bölüm, 1 Mart günü "bazı tutukluların mahkemeye gitmemesini" bahane eden gardiyan ve jandarmalar tarafından basıldı. Baskın sırasında, bölümde bulunan kadın tutuklular sopa ve coplarla dövüldü. Dövülen tutuklulardan bazıları yaralandı. Yaralanan tutukluların adları şöyle: "Mürtüvvet Küçük, Hülya Turunç, Nuray Özçelik, Çiğdem Yiğit, Hüsne Davran, Makbule Ükdeniz, Hayal Sarıkaya, Meltem Kuruhan, Gülten Işık, Zeliha Kuyupınar, Yasemin Camcı, Şükriye Can, Aslıhan Gencay, Kevser Mızrak, Remziye Yaşar, Eylem Gönül, Feyzan Mercimek, Feyza Yılmaz, Hanife Dağ, Güler Erdoğan, Songül Dağ, Sevtap Lüle ve Meryem Aslan." Olaydan sonra tutuklularla görüşen avukatlar, cezaevinde bugüne kadar kadınlara yönelik bu boyutta bir şiddete tanık olmadıklarını bildirdiler.

Buca Cezaevi'nde tutuklu olarak bulunan Ali Rıza Kurt, (*) Tevfik Durdemir, Celalettin Ali Güler ve Bülent Pak adlı 4 DHKP-C davası sanığı 15 Temmuz günü firar etti. Bu olayın ortaya çıkmasından sonra 17 Temmuz günü cezaevinde arama yapmak isteyen jandarma ve gardiyanlara 4. ve 5. koğuştaki kalan siyasi tutukluların karşı çıkması üzerine bu koğuştaki operasyon yapıldı. Jandarma ve gardiyanların koğuştaki zor kullanarak girmesi sonucunda Osman Kaan (koluna 20 dikiş atıldı), İbrahim Şahin, Yadigar Kuyu, Mustafa Selvi ve Süleyman Sürücü adlı 5 tutuklu yaralandı. Ayrıca cezaevindeki tutuklu-avukat ve tutuklu-aile görüşmelerine firar nedeniyle sınırlamalar getirildi.

19 Temmuz günü Buca Cezaevi'nden duruşma için İzmir DGM'ye götürülen 22 tutuklu, jandarmalar tarafından kıyasıya dövüldü. Olaydan sonra DGM'deki duruşmaya katılan tutukluların vücut ve yüzlerindeki darp ve yara izleri mahkeme heyeti tarafından saptanarak tutanağa yazıldı. Savcılığa suç duyurusunda bulunmayı kararlaştıran mahkeme heyeti, tutukluların sağlık durumunun kötü olması nedeniyle duruşmayı da erteledi. Olayla ilgili olarak bir grup avukat tarafından da İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunuldu. Dövülen tutukluların adları şöyle: "Ahmet Güven (başı yarık), Ramazan Akdağ (yüzü yaralı), Abdülkadir Eraslan, Kadri Sönmez, Murat Satık (ağır), Neslihan Göktepe, Mehmet Ermiş, Ali Kemal Yıldız, Terzan Adıbelli (kaburgası kırık), Yaşar Yağcı, Kadir Satık, Fesih Yılmaz (dişi kırık), Songül Diribaş, Rıdvan Karatay, Ali Haydar Özdemir, Esmahan Karatay, Kadri İst, Mehmet Kışanak (burnu kırık), İzzettin Koç (başı yarık ve çenesi kırık), Metin Göktepe, Yaşar Avcı (karaciğerde yırtılma) ve Saime Sefer." Buca Cezaevi'nde kalan siyasi tutuklu kadınlar da bulundukları koğuşa 20 Temmuz günü öğle saatlerinde baskın yapan gardiyanlar tarafından dövüldü. Olayda 7 kadın tutuklu yaralandı.

Buca Cezaevi'nde kalan siyasi tutukluların yakınlarının, görüşme koşullarının kısıtlanmasını ve cezaevindeki olumsuz yaşam koşullarını protesto amacıyla 25 Temmuz sabahı cezaevi önünde yaptığı gösteri polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Cezaevi önündeki caddede oturma eylemi yapan tutuklu yakınlarını sopa ve copla döverek dağıtan polisler, aralarında bazı dergilerin muhabirlerinin de bulunduğu 19 kişiyi gözaltına aldı. Olayda aralarında yaşlı kadınların da bulunduğu çok sayıda tutuklu yakını yaralandı. Yaralılarından Aliye

(*) Ali Rıza Kurt, İzmir'in Bozyaka semtindeki bir evin 26 Temmuz gecesi geç saatlerde polis tarafından basılması sonucunda vurularak öldürüldü. (Ayrıntılı bilgi sayfa 191'de.)

Yüksel (60) ile Mehmet Emin Yılmaz hastaneye kaldırıldı. Gözaltına alınanlar arasında bulunan Ahmet Subaşı, Gürcan Yıldız ve Serhat Karaduman adlı dergi muhabirleri tutuklandı, diğer kişiler ise mahkeme tarafından serbest bırakıldı.

Buca Cezaevi'nde 28 Temmuz günü tutuklular ile gardiyan ve jandarmalar arasında çatışma çıktı. DHKP-C davası sanıklarının kaldığı 4. ve 5. koğuşlarda arama yapan cezaevi görevlilerinin duvarlardaki afişleri indirmek istemesi üzerine başlayan çatışma kısa sürede isyana dönüştü. Çeşitli sloganlar atarak cezaevinin bir bölümünü ele geçiren tutuklular, bazı gardiyan ve jandarmaları rehin aldı. Yaklaşık 3 saat süren isyan, jandarmaların yaptığı operasyon sonucunda bitti ve isyana katılan tutuklular dövülerek açık havaya çıkartıldı. Olaylar sırasında 4 gardiyan, 7 jandarma eri ve 20 tutuklu yaralandı. Yaralı tutuklulardan Halil Bozkurt, Yusuf Sarp, Serdar Karabulut ve Erdal Arıkan hastaneye kaldırıldı.

Buca Cezaevi'nde kalan siyasi tutukluların cezaevindeki uygulamaları protesto için 19 Eylül günü başlattığı sayım vermeme eylemi, 21 Eylül günü öğleden sonra gerçekleştirilen kanlı bir operasyonla bastırıldı.

Öğle saatlerinde cezaevine sokulan çok sayıda asker, sayım vermeme eyleminin sürdüğü 1., 3., 4., 6. ve 7. koğuşlara girmek istedi. Tutukluların barikat kurarak bu isteğe karşı çıkması üzerine koğuşlara gaz bombaları atılmaya başlandı. Bu sırada cezaevinin bazı bölümlerinde yangın çıktı. Yangın itfaiyenin müdahalesi sonucunda söndürüldü. Tüm uğraşlarına karşın barikatları aşamayan askerler bir süre sonra 6. koğuşa girmeyi başardı. Ateşli silah, sopa, demir çubuk ve zincirlerin kullanıldığı operasyon yaklaşık 4 saat sürdü. Operasyona katılan askerlerin büyük bölümü saat 16.00'da, "En büyük Türkiye", "Herşey vatan için" gibi sloganlar atarak cezaevini terk etti. Ardından yaralıların hastaneye götürülmesine başlandı. Cezaevinden ilk olarak hafif şekilde yaralanan ya da atılan bombalar nedeniyle zehirlenen 15 asker ile 4 gardiyan çıkartıldı. Saat 17.00 sıralarında ise çoğu ağır yaralı olan 60 kadar tutuklu İzmir'deki hastanelere gönderildi.

Olayda Uğur Sariaslan, Yusuf Bağ ve Turan Kılınç adlı 3 tutuklu öldü, 25'i ağır 58 tutuklu yaralandı. (*) Yaralı tutuklulardan 40'ı Yeşilyurt Devlet Hastanesi'ne kaldırıldı. Hastaneye kaldırılan tutukluların adları şöyle: "Mehmet Kurnaz (bitkisel hayata girdi), Mesut Avcı, Ali Gedik, Devrim Demir, Serdar Karabulut, Erdal Enver Güç, Ahmet Kurban, Doğan Ünal, Barış Kaya, Bernur Tatar, Barış Yıldırım, Ali Bozkurt, Ali Doğulu, Ediz Araslı, İbrahim Sertel, Erdal Arıkan, Esin Kur, Hasan Toraman, İhsan Çoban, İsmet Avcı, Kaan Toksoy, Mehmet Gözekli, Metin Bozoğlu, Mehmet Büyükimdat, Murat Becerikli, Metin Özatal, Mesut Öz, Murat Candar, Murat Kuş, Mustafa Tokur, Rıza Doğru, Murat Karayılan, Nevzat Kalaycı, Savaş Kocabaş, Şahin Yılmaz, Sinan Güler, Ümit Kanlı, Yasin Kılıç, Yusuf Karataş ve Yusuf Sarp."

(*) Ölümünün tümü ve yaralanmaların önemli bölümü, DHKP-C davası sanıklarının kaldığı 6. koğuşta meydana geldi. Girilemeyen 1., 3., 4. ve 7. koğuşlardaki eylem ise devam etti. 1. ve 4. koğuşlardaki eylem 24 Eylül günü sona erdi ve barikatlar kaldırıldı. Bunun üzerine bu iki koğuşta sayım ve arama yapıldı. Adalet Bakanlığı yetkilileri ile tutuklular arasında anlaşmaya varılması üzerine cezaevindeki "sayım vermeme" eylemi 24 Eylül günü tamamen sona erdi. Avukatların arabuluculuğu ile sağlanan anlaşmaya göre, koğuşlarda günde bir kez sayım yapılması ve bu sayımlara iki ay süreyle askerlerin girmemesi, görüş süresinin uzatılması ve kapsamının genişletilmesi, operasyon sırasında tahrip olan 6. koğuşun tamir edilmesi, başka cezaevlerine yapılacak sevkın durdurulması, mahkemeye gidiş-geliş sırasındaki zincir uygulamasına son verilmesi kararlaştırıldı. Bu arada cezaevinde 25 Eylül günü, 7. koğuşta kalan bir grup siyasi tutuklu ile gardiyanlar arasında kavga çıktı. Murat Özdemir ve İlker Kartal adlı 2 tutuklu ile 4 gardiyanın yaralandığı kavga, cezaevi yetkilileri ile diğer tutukluların girişimi sonucunda büyümeden önlendi.

Operasyonda öldürülen Uğur Sariaslan, Yusuf Bağ ve Turan Kılınc'a yapılan otopsi sonucunda, üç tutuklunun dövülme sonucunda beyin kanaması ve iç kanama geçirerek öldükleri belirlendi. Otopsiye katılan doktorlar, cesetler üzerindeki izlerin ve ölen kişilerin kemiklerindeki kırıkların, tutukluların insafsızca dövülmüş olduklarını ortaya koyduğunu belirterek, hazırlanan otopsi raporlarına "şüpheli ölüm" kaydı düştüler. Olay sonrası tutulan resmi tutanakta ise tutukluların ölüm nedeni ile ilgili olarak, "Yatakların üzerine çıkan teröristler, düşerek beton zemine çarpma suretiyle yaralanmış, yaralıları hastaneye sevk edilmiş ve hastanede ölmüşlerdir." denildi. Olayın, tutukluların isyan çıkarmak istemesiyle başladığını öne sürüldüğü tutanakta, operasyonda 24 sis, 26 ses ve 35 de göz yaşartıcı bombanın atıldığı belirtilerek, "Terör örgütü mensupları silah kullanılmadan etkisiz hale getirilmiştir." görüşü savunuldu.

Buca Cezaevi'ndeki operasyonla ilgili olarak İzmir Cumhuriyet Savcılığı ve Adalet Bakanlığı ayrı ayrı soruşturma açtı. Adalet Bakanlığı tarafından açılan soruşturma kapsamında, ilk olarak cezaevinde görev yapan 30 gardiyan ile 5 idareci başka yerlere tayin edildi. Buca Cezaevi'ndeki olayları protesto için ve cezaevlerindeki yaşam koşullarının iyileştirilmesi istemiyle Ankara Merkez, İstanbul Sağmalcılar, Çankırı, Yozgat, Erzurum, Malatya, Kayseri, Konya ve Çanakkale cezaevlerindeki siyasi tutuklu ve hükümlüler 23 Eylül sabahı açlık grevine başladı. 800 kadar siyasi tutuklu ve hükümlünün katıldığı açlık grevi, 7 Kasım günü bitti.

Buca Cezaevi'ndeki operasyon tepki yarattı ve protesto gösterilerine yol açtı. Gösterilerin bazılarında polisler tarafından müdahale edildi. 22 Eylül günü cezaevi önünde basın toplantısı yapan ve daha sonra, operasyonda öldürülenlerin cenazelerini almak için Adli Tıp Kurumu'na gitmek isteyen tutuklu yakınları ile İzmir Demokrasi Platformu temsilcilerinden oluşan topluluk, polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Topluluğun cop ve sopalarla dövülerek dağıtılması sırasında 15 kişi yaralandı, 11'i avukat 54 kişi gözaltına alındı. Yaralananlar arasında İHD İzmir Şubesi Sekreteri Derviş Altun (başından yaralı) ile Avukat İrfan Güler (Kolu ve parmağı kırıldı, boynu zedelendi ve başına 8 dikiş atıldı.) de yer aldı. Gözaltına alınan avukatların adları şöyle: "İrfan Güler, İbrahim Ergül, Betül Duran, Suat Çetinkaya, Fehmi Çam, Çetin Bingölbalı, Sema Pektaş, Ercan Demir, Gül Kireçkaya, Şengül Gültekin ve Türkan Arslan." Gözaltına alınan avukatlar aynı günün akşamı, diğer kişiler ise 23 Eylül günü mahkeme tarafından serbest bırakıldı. Bu arada duruşmayı izlemek için Adliye önünde toplananların polis tarafından dağıtılmak istenmesi üzerine çıkan olayda Şefik Özdalga, Hayri Mete ve Orhan Yüce adlı 3 kişi yaralandı.

Buca Cezaevi'ndeki operasyonu protesto için 25 Eylül günü İstanbul Adliyesi önünde gösteri yapmak isteyen 100 kişilik bir grup, polis tarafından engellendi. Topluluğun tartaklanarak dağıtıldığı gösteri sonrasında 28 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 23'ü 26 Eylül günü serbest bırakılırken, Asiye Baş, Münevver İtemur, Emine Baş, Goncagül Telek ve Meral Çavundur tutuklandı. Tutuklananların yargılanmasına 31 Ekim günü İstanbul 7. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşma sonunda 5 sanığın tahliyesine karar verildi. Buca Cezaevi'ndeki operasyonu protesto için İzmir'de yapılmak istenen mitinge de İzmir Valiliği tarafından gerekçe gösterilmeden izin verilmedi. İzmir Valiliği'nin uygulaması, 1 Ekim sabahı İzmir Konak Meydanı'nda toplanan yaklaşık 400 kişi tarafından protesto edildi.

Suç duyurusu

Buca Cezaevi'ndeki operasyon ile cezaevi önünde 22 Eylül günü meydana gelen olayların faili kamu görevlileri hakkında, çok sayıda kişi tarafından Adalet Bakanlığı'na suç duyurusunda bulunuldu. Suç duyurusu yapılırken kullanılan metinde olaylarla ilgili ayrıntılı bilgi verildi ve suçlananların hukuksal durumları değerlendirildi. Metnin bazı bölümleri şöyle:

**Adalet Bakanlığı'na gönderilmek üzere
Cumhuriyet Savcılığı'na / İzmir**

Sankılar:

- Melih TARI - İzmir Cumhuriyet Başsavcısı
- Yücel TEZEL - İzmir Cumhuriyet Savcısı
- Hüseyin YILDIZ - İzmir Cumhuriyet Savcısı
- Yaşar ARSLAN - Buca Cezaevi Savcısı
- Tefik KAÇAR - İzmir Jandarma Alay Komutanı Jandarma Albay
- Vedat ENGİN - Buca Cezaevi Müdürü
- Yusuf TANRIVERDİ - Buca Cezaevi Müdür Yardımcısı
- Hasan ÖZDAĞ - Buca Cezaevi Müdür Yardımcısı
- Serhat ÜNAL - Buca Cezaevi Müdür Yardımcısı
- Kemal YAZICIOĞLU - İzmir Emniyet Müdürü
- Zeki ÇATALKAYA - İzmir Terörle Mücadele Şube Müdürü
- Nejdett SARGIN - İzmir Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Amiri
- Kahraman KOÇAK - İzmir Emniyet Müdürlüğü Güvenlik Şube Müdürü
- Ali KILIÇ - Buca Karakolu Amiri
- Buca Cezaevi'ne getirilen jandarma kuvvetlerinin tümü
- Buca Cezaevi'nde görevli olan gardiyanların suça iştirak edenleri
- Buca Cezaevi'nin içinde, bahçesinde, etrafında görev üstlenen ve suça iştirak eden Terörle Mücadele Şubesi, Çevik Kuvvet Müdürlüğü ve Buca Karakolu polisleri

İsnat Olunan Suçlar:

- Taammüden adam öldürmek; TCK (Türk Ceza Kanunu) 450/4. Madde
- Öldürmeye teşebbüs etmek; TCK 450/4., 61. Madde
- Öldürmeye azmettirme; TCK 450/4., 65. Madde
- İşkence, zalimce ve onur kırıcı davranış; TCK 243 ve izleyen maddeleri
- Müessir fiil; TCK 456. Madde
- Görevli avukatlara görev sırasında hakaret ve saldırı; 1136 Sayılı Avukatlık Yasası'nın 57. Maddesi gereğince TCK 266/3. Madde
- Avukatlara yanıltıcı bilgi verilerek tutuklu müvekkilleri ile görüşmelerinin engellenmesi suretiyle görevin kötüye kullanılması; TCK 240. Madde
- Adalet Bakanlığı genelgelerine rağmen, mevzuata aykırı olarak avukatların gözaltına alınması suretiyle keyfi işlem tesis edilmesi; TCK 228. Madde
- Tutuklu yakınlarına, avukatlarına, demokratik kitle örgütlerine, özette kamuya, saldırıya uğrayanların sağlık durumları hakkında bilgi verilmesi önlenerek, görevin kötüye kullanılması; TCK 240. Madde
- Cezaevi önünde yakınlarından haber alabilmek için bekleyen ailelere ve avukatlara saldıran polise tezahüratta bulunarak kışkırtan jandarma ve gardiyanların fiili sebebiyle, suça kışkırtma; TCK 311. Madde

Suç Tarihi: 19.9.1995 ve 25.9.1995 tarihleri süresince

Olaylar:

Buca Cezaevi'nde siyasal suç isnadıyla tutuklu bulunan kişilerin iki yılı aşkın süredir sistemli olarak devam eden "jandarma dayatması" ve "sevk zinciri"nin bir benzeri olan, "çift kelepçe" ile birbirlerine kelepçelenerek sevk edilmeleri sorunu vardır. Cezaevinden yargılan-

dıkları mahkemelere ya da sağlık sorunları sebebi ile hastanelere her gidiş ve gelişlerinde görevli jandarma tarafından ağır şekilde darp edilmekte, bazen bu uygulama cezaevinin içerisinde de gardiyanların katılımı ile gerçekleşmekte, işkence boyutunda uygulamalar, sakatlık derecesinde yaralamalar meydana gelmektedir.

(...) İki yıllık süreç içinde pek çok darp olayı yaşanmıştır. İzmir DGM duruşma tutanaklarında, 1994/85 numaralı dava dosyasının 20.7.1994 günlü tutanağında yazılı olduğu gibi, sorunun Adalet Bakanlığı kanalı ile İçişleri Bakanlığı'na iletilerek önlem alınması hususunu içeren sayıları onu aşkın mahkeme kararı mevcuttur. Ancak bugüne değin hiçbir önlem alınmamıştır. Özgürlükleri yargı kararı ile kısıtlanan bireylerin "kişi güvenlikleri" devletin güvenlik güçleri tarafından sürekli ihlal edilmiş, bu uygulamalar sistemli bir politika haline getirilmiştir. Temmuz ayında Buca Cezaevi'nden dört siyasi tutuklunun firar etmesi üzerine tutuklular üzerindeki baskı ve şiddet politikaları artmış, avukatları ve aileleri ile görüşmelerine sınırlamalar getirilmiştir.

(...) 19.9.1995 ile 25.9.1995 tarihleri arasında Buca Cezaevi'nde yaşanan olaylar, önceden planlanan bir sürecin parçasıdır. Bu sürecin ilk adımı yazılı ve sözlü basın yoluyla yayılan yalan haberler desteğinde bu saldırı için çirkin kamuoyu oluşturma çabaları olmuştur. Basın aylardır süren çirkin bir kampanya ile özellikle Sağmacılar ve Buca cezaevlerini açıkça hedef göstermiştir.

(...) 13.9.1995 günü mahkemeye götürülen, 6. Koğuş'tan bir tutuklu, darp edilerek ağır yaralı vaziyette geri getirilmiştir. Tutuklular bu duruma tepki göstermişlerdir. 18.9.1995 Pazartesi gününden itibaren, Buca Cezaevi 1, 3, 4, 5, 6, 7. koğuşlardaki tutuklular, cezaevi savcısı ile görüşüp, hak ihlallerinin önlenmesi konusunda söz almadan sayım vermeme karar vermişler ve uygulamaya başlamışlardır. Sayım vermeme, yalnızca sayım düzenine geçmeme şeklinde gerçekleşen pasif bir eylemdir. 19.9.1995 sabahı, cezaevi savcısı, müdürü ve jandarma yarbayı nezaretinde koğuşlarda arama yapılmıştır. Bu durum avukatlar tarafından olaylar bittikten sonra öğrenilmiş olup, tutuklular, aramanın, jandarmanın her koğuşun temsilcisini, o koğuşta bulunan siyasi dava sanıklarının önde gelen isimlerini tanumasına, belirlemesine yönelik bir keşif niteliğinde geçtiğini beyan etmişlerdir. Arama için koğuşlara kadar gelen cezaevi savcısı, tutukluların görüşme istemine karşılık vermemiştir.

Salı günü Yeni Bölüm'ün alt malta kapısı, yemekhane bölümü ile irtibat kuran kapılar kapatılmıştır. Tutukluların aile görüşüne, avukat görüşüne, yemekhaneye ulaşmasına imkan tanıyan kapılar kapatılarak tecrit gerçekleştirilmiştir. 19.9.1995 günü, tutuklu müvekkilleri ile görüşmek üzere öğleden sonra cezaevine gelen Av. Akın Zeybek'in görüşme istemi karşılanmamıştır. Bunun üzerine cezaevi savcısı ile görüşmeye giren Akın Zeybek'e savcı "Onlar sayım vermiyor, ben de kapıları kapattırdım, dışarı çıkartmıyorum." karşılığını vererek, görüşmeyi kesin ifade ile sonuçlandırır. Akın Zeybek, aynı gün Yönetim Kurulu toplantısını yapan İzmir Barosu'na durumu bir dilekçe ile iletir. Çarşamba günü de tutuklular ile cezaevi savcısının görüşme istemi karşılanmaz ve sayım vermeme; sayım düzenine geçmeme şeklindeki eylem devam eder. Cezaevine gelen avukatlara, "tutukluların barikat kurduğu, barikat arkasından çıkıp, avukat görüşüne kendi istekleri ile gelmedikleri" beyan edilir. Baro Yönetim Kurulu Üyesi üç avukat Cafer Özkan, Eyüp Karaçoban ve Hüseyin Özgür de tutuklular ile görüşüp, sorunu algılamak, avukat-müvekkil görüşmesine çıkarılan engelleri aşmak üzere cezaevine gelirler. Görüşmek istedikleri isimleri listeye yazarlar, ancak az sonra geri gelen gardiyan, "tutukluların barikat arkasından çıkarak, görüşe gelmek istemediklerini" beyan eder. Tutukluların görüşe gelmedikleri beyan edilince Baro yöneticileri cezaevinden ayrılır.

(...) 21.9.1995 Perşembe günü Av. Akın Zeybek ile Av. Zeynep Sedef Özdoğan sabah erken saatlerde cezaevine gelirler. İki itfaiye aracı, üç ambulans ve iki askeri araç dolusu jandarmanın bahçede hazır bekletildiğini görürler. Müvekkilleri ile görüşmeleri, tutukluların barikat kurduğu gerekçesiyle yine gerçekleşmez. Avukatlar, cezaevi savcısı ve yapılacak operasyon sebebi ile hazır bulunan Başsavcı Vekili Yücel Tezel ile görüşürler. "Dışarıdaki tertibatı görünce endişelendiklerini, jandarmanın koğuşlara girmesi durumunda kan döküleceğini, hiç kimsenin bu sonucu istememesi gerektiğini, çözümlenemeyecek sorun olmadığını, karşılıklı görüşme yollarının açılmasına imkan tanınmasını, kendilerinin görüş için geldiklerinin tutuklulara iletildiğinden dahi kuşku duyduklarını, barikat kurulduğu iddia olunan koğuş kapısına kadar gitmek istediklerini, görüşme imkanları olursa olayların boyutlanmasının önlenebileceğini ve buna imkan tanınması gerektiğini" beyan ederek talepte bulunmuşlardır. Cezaevi Savcısı Yaşar Arslan, "Bakan gelse dahi koğuşlara giremez.", Cumhuriyet Savcısı Yücel Tezel, "Avukatların can güvenliğinden de biz sorumluyuz, barikatlara kadar giderseniz orada can güvenliğinizi sağlayamayız." karşılığını vermişlerdir.

Saat 12.00 sıralarında, cezaevi bahçesinde bekleyen jandarmalara takviye olarak, kasklı, kalkanlı, özel korunaklı jandarmalarla dolu iki araç daha gelmiştir. Saat 12.15 sıralarında bir araya gelen avukatlar Çetin Bingölbalı, Tuncer Fırat, Betül Duran, Sezin Sümer Atmaca, Akın Zeybek ve Zeynep Sedef Özdoğan, henüz jandarma müdahalesi başlamadan, karşılıklı görüşme yolunu açmak üzere bir kez daha cezaevi savcısı ile görüşmek için cezaevine girmek istemiş, ancak kapıdaki görevliler tarafından ikinci bir emre kadar içeri alınmayacakları uyarısı ile karşılaşmışlardır. Saat 13.00'den itibaren cezaevi bahçesinde hazır vaziyette bekleyen jandarmalar içeri alınmaya başlamıştır.

(...) Saat 17.00'ye gelirken, koğuşlara müdahale eden jandarmaların, slogan atarak, cop ve kalasları sallayarak koğuşlardan çıktığı görülmüştür. Bu sırada cezaevi içindeki avukatların çevresinde dolaşan Terörle Mücadele Şubesi sivil görevlilerinin, gövde gösteri yapan jandarmayı alkışlayıp, tezahüratta bulunarak coşturduğu görülmüştür. Dışarıda hazır bekleyen ambulansların, atılan sis ve gözyaşartıcı bombaların etkisiyle solunumda zorlanan jandarmalara tahsis edildiği, 6. Koğuş'taki ağır yaralıların ise bekletildiği gözlemlenmiştir. Cezaevinde görevli olan, sivil giyimli bir gardiyan Cezaevi İdaresi'nin dikkatini çekmekten kaçınarak avukatlara yaklaşmış, "6. Koğuş'a zorla girdiler. Ölümler olabilir. Zaten hepsini öldürmekten beten ettiler. Gidin dışarıda bir şeyler yapın, diğer koğuşlara da aynı şekilde girmesinler." diye açıklamada bulunmuştur.

(...) Adalet Bakanlığı'nın genelgeleri ile avukatların gerek görev sırasında ya da görevden kaynaklanan bir suçla suçlanmaları veya alelade bir suç isnadıyla karşılaşmaları durumunda gözaltına alınamayacağı, emniyet güçlerince ifadelerine başvurulamayacağı, üst arama, ifade alma ve tüm soruşturma işlemlerinin bizzat savcı tarafından yapılacağı hususlarına açıklık getirilmiş iken, müvekkilleri ile görüşmek, durumları hakkında bilgi edinmek üzere cezaevine gelen avukatlar İrfan Güler, İbrahim Ergül, Betül Duran, Suat Çetinkaya, Fehmi Çam, Çetin Bingölbalı, Sema Pektaş, Ercan Demir, Gül Kireçkaya, Şengül Gültekin ve Türkan Arslan tartaklanarak, darp edilerek gözaltına alınmıştır. Müessir fiil suçunun yanı sıra, avukatların gözaltına alınması ile hukuka aykırı, keyfi işlem tesis edilmiş, TCK 228. madde de yazılı suç işlenmiştir.

(...) 25.9.1995 günü kısmen ve 26.9.1995 gününden itibaren tamamen müvekkilleri ile cezaevinde yüzyüze görüşme imkanı bulan avukatlar, aşağıdaki gerçekleri öğrenmiş ve tesbit etmiştir:

Tutuklular iki yıl süresince yaşanan darp olaylarına en son 13.9.1995 tarihinde bir yenisi eklenince ve firar olayı gerekçe kılınarak Temmuz ayından beri avukat ve aile görüşleri sınırlandırılıp, sağlık sorunu olan arkadaşlarının tedavisi için gerekli olan ilaçlar da temin edilmeyince, sorunlarının çözümü için cezaevi savcısı ile görüşmek istemişlerdir. Görüşme istemlerinin karşılıksız kalması üzerine, yalnız karşılıklı görüşmeyi temin etme amacına yönelik olarak 18.9.1995 gününden itibaren sayım düzenine geçmemek şeklinde, sayım vermeme eylemi yapmışlardır. 19.9.1995 sabahı, jandarma koğuşlarda arama yapmıştır.

Arama işleminden sonra alt malta kapısı kapatılmış, tutukluların kantin ve yemekhane ile irtibatı kesilmiş, böyle bir uygulamayı beklemedikleri için yiyecek stoğu bulunmayan koğuşlar, birkaç kutu bisküvi ile aç bırakılmıştır. Tutukluların Salı gününden itibaren, avukat ve aile görüşüne çıkma imkanları da kalmamıştır. Kendilerine tüp de verilmeyen tutukluların 21.9.1995 günü öğle saatlerinde elektrikleri kesilmiştir. Elektrikleri kesilen tutuklular bir saldırıya uğrayacaklarını anlayarak, ranzalarını kapıların önüne yığarak barikat kurmuşlardır.

(...) Perşembe günü saat 13.00'den itibaren maltaya jandarma girmiştir. Jandarmalar önce 5. Koğuş'a yönelmiş, yarım saate yakın duvarlara vurmuştur. Sonra bu işlem terkedilmiş, 6. Koğuş'un çatısına ve mazgal deliğine patlayıcı madde atılmıştır. 6. Koğuş'a üç yerden patlayıcı ile delik açılmıştır. Bu deliklerden içeri ses ve gaz bombaları atılmıştır. Demir kapılar, parmaklıklar oksijen ile kesilip, barikat açılmıştır. Barikat açıldıktan sonra içerideki tutuklular tek tek maltaya çıkartılmış, zincirlerle, kalaslarla öldürücü darbeler vurulmuş, "Bu daha ölmemiş!", "Bunu da gebertelim!" çığlıkları altında taammüden öldürmeye kalkışılmış, taammüden öldürülmüştür. Yaralılar bir saati aşkın süre maltada bekletilmiş, hastaneye sevkleri sonra gerçekleştirilmiştir.

Yaşanan katliam sonrasında; Turan Kılıç, Uğur Sarıaslan, Yusuf Bağ yaşamını yitirmiştir. Taammüden öldürülmüşlerdir. Barış Yıldırım, Kaan Toksoy, Mesut Avcı, Berna Satar, Mehmet Kurnaz, İsmet Avcı, Murat Becerikli durumları ağır olduğu için Yeşilyurt Devlet Hastanesi'nde yoğun bakımdadır. Darp edilmiş, müessir fiili uygulanmış, işkence, zalimce, insanlıkdışı muamele yapılmıştır.

(...) Devlet, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. Maddesi ile güvenceye almayı taahhüt ettiği "yaşama hakkı"nı, 3. Maddesi ile taahhüt ettiği "işkence yasağı"nı, 5. Maddesi ile güvencelediği "kişi özgürlüğü ve güvenliği"ni, 6. Madde ile güvencelediği "adil yargılama hakkı"nı kamu görevlileri eliyle çiğnemıştır. Suç duyurusu dilekçemizin bütünü göstermektedir ki, planlanan cinayetlerin sorumluluğu yalnızca şu ya da bu kamu görevlisine ait değildir. Bütün bir devlet mekanizmasıdır.

Cezaevindeki operasyonla ilgili olarak insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından hazırlanan rapor, 29 Kasım günü kamuoyuna açıklandı. Cezaevindeki olaylara jandarmaların insanlık dışı uygulamalarının yol açtığı belirtildiği raporda, "Mahkemeye ve hastaneye götürülürken dövülen tutukluların sayım vermek istememesi üzerine jandarmalar 6. koğuşa zorla girmiş ve koğuşta sağlam kimse kalmamıştır. Cezaevindeki olaylar jandarmaların hukuk ve insan hakları konusundaki eğitimsizliklerinden ve siyasi tutuklulara karşı hususî beslemelerinden kaynaklanmıştır. Cezaevindeki dayak olayları iddia olmaktan çıkmış, duruşma tutanakları ve mahkeme kararlarıyla sabit hale gelmiştir." denildi. Raporda cezaevindeki olaylar sürerken, olayları yatıştırmaya çalışan bir savcının da jandarmalar tarafından dövüldüğü kaydedildi. Ancak İzmir Cumhuriyet Savcısı Yücel Tezel, 1 Aralık günü bir açıklama yaparak, olaylar sırasında dövülen ya da tartaklanan bir savcı bulunmadığını bildirdi.

Ümraniye Cezaevi

Buca Cezaevi'nden sonra Türkiye gündemini meşgul eden ikinci cezaevi ise İstanbul Ümraniye E Tipi Cezaevi oldu. Ümraniye Cezaevi, Temmuz ayında kullanıma açıldı. Cezaevinin çöp toplama alanına yakın inşa edilmesi ve sağlığa aykırı olması İHD ve İstanbul Tabip Odası gibi örgütler tarafından eleştirildi. Cezaevinin kullanıma açılmasıyla birlikte insan haklarına aykırı uygulamalar ve baskılar da gündeme geldi. İHD İstanbul Şubesi Cezaevi Komisyonu Üyesi Avukat Nadide Metin, cezaevindeki müvekkilleriyle görüştüktan sonra 3 Ağustos günü yaptığı açıklamada, şunları söyledi:

"Müvekkillerimi görmeye gittiğimde, dışarıda çok sıkı bir aramaya tabi tutulduk. Dosyalarımız tek tek karıştırıldı. Teknik arama cihazı kullanılmasına rağmen tekrar tekrar arama yapmak istediler. Gerekçe olarak güvenliği göstererek, yaptığımız itirazları dikkate almadılar. Dosyaların bile didik didik aranması savunma hakkına yönelik baskıların ipuçlarını veriyor. Bu cezaevine yeni tutuklananlar özellikle getiriliyor. Cezaevine açıldığı günden beri sıcak su verilmiyor. Tutuklular soğuk suyla banyo yapabiliyor. Yemekler yenilmeyecek kadar kötü. İçerde çay demleme olanağı olmadığı için bu ihtiyaç kantinden karşılanıyor. Ancak kantinde çay çok pahalı. Koşullar arasında görüşme olanağı hiç yok. Bu nedenle cezaevinde görüştüğüm tutuklular kendileri dışında kaç kişinin olduğu bilgisine sahip değiller. Görüş günleri haftada bir gün ve yarım saatle sınırlı. Gazete ve kitap konusunda kısıtlama var. Yeni Politika başta olmak üzere gazeteler bir gün gecikmeyle veriliyor. Yeni Politika'nın hiç verilmediği ya da 3 gün sonra üzerine 'sansürlüdür' diye yazılarak verildiği günler oluyor."

Çağdaş Hukukçular Derneği, TTB ve İHD yöneticilerinden oluşan bir heyetin Ümraniye Cezaevi ile ilgili olarak Ekim ayında hazırladığı raporda, Ümraniye Cezaevi'ndeki yaşam koşullarının sağlığa aykırı olduğu vurgulandı. Ümraniye Cezaevi'nin derhal boşaltılıp, kullanım koşullarının yeniden değerlendirilmesinin istendiği raporda, cezaevinin sert zemin ve kalın bir beton üzerine yapıldığı, binanın yeterince kurutulmadan açıldığı, kalorifer peteklerinin yetersiz olduğu, bu nedenle tutukluların soğuk ve nemden ötürü hastalandığı belirtildi. Raporda, Ümraniye Cezaevi'nde haklar yönünden diğer cezaevleri ile farklı uygulamaların yaşandığı kaydedilerek, "Bu durum, doğal olarak tepkilere neden olmaktadır. Cezaevinde, jandarmanın duruşmalara getirip götürme ve aramalar sırasında kötü muamele yaptığı, hatta bu muamelenin tutuklu yakınlarına ve avukatlara da uygulandığı şikayetleri yaygındır." denildi.

Ümraniye Cezaevi'nde kalan yakınlarını ziyaret etmek için 16 Ağustos günü cezaevine giden tutuklu ve hükümlü yakınlarından 15'i, ziyaret yerinde jandarmalar tarafından dövüldü. Dövülen tutuklu ve hükümlü yakınlarından bazıları yaralandı. Olay üzerine cezaevinde görüşme yapılamadı. Tutuklu ve hükümlü yakınları yaptıkları açıklamada, "Ümraniye Cezaevi'nde yaşanan ve yaşanabilecek olan olumsuzluklara karşı kamuoyu duyarlı olmalıdır." dediler.

Ümraniye Cezaevi'ndeki yaşam koşullarının düzeltilmesini isteyen tutuklu ve hükümlülerin 13 Aralık günü öğle saatlerinde başlattığı direnişin jandarmalar tarafından engellenmek istenmesi üzerine çatışma çıktı. Yarım saat süren çatışmanın ardından, cezaevinin bazı bölümleri, saat 17.30'dan itibaren tutuklu ve hükümlüler tarafından işgal edildi. Bu gelişme üzerine saat 20.30 sıralarında cezaevine giren 200 kadar polis ve jandarma tarafından başlatılan operasyon sırasında ilk olarak, tutuklu ve hükümlülerin işgal ettiği bölümlere 50'ye yakın gaz bombası atıldı. Ardından da zor kullanılarak direniş yapılan bölümlere girildi. 14 Aralık günü saat 04.30'a kadar devam eden operasyon sonucunda, işgal edilen bölümlerin bazıları kontrol altına alındı. Bu bölümlerde bulunan tutuklu ve hükümlüler dövülerek dışarıya çıkar-

ıldı. Cezaevi mutfağı yakınındaki koğuşlara yönelik operasyon ise başarısızlıkla sonuçlandı. Bu bölümde bulunan 80 kadar tutuklu ve hükümlünün direnişi devam etti. Operasyon yapılan bölümlerdeki eşyalar tamamen tahrip oldu, cezaevinde 5 milyar liralık hasar meydana geldi.

Olaylar sırasında 14 jandarma, 12 polis ve 2 gardiyan ile 3'ü ağır olmak üzere 36 tutuklu ve hükümlü yaralandı ya da atılan gaz bombaları nedeniyle zehirlendi. Yaralı tutuklu ve hükümlülerden bazılarının adları şöyle: "Nafiz Eraslan (ağır), Kemal Yılan (ağır), Erol Ergin (ağır), Erdal Ergin (ağır), Selahattin Bağır, Ali Kanat, Nazif Gürbüz Erkin, Yılmaz Eskal, Yasin İpek, Mehmet Bahri Kurt, Zeynel Koç, Celal Odabaş, Burhan Değer, İsmail Ölmez, Abdullah Talay, Hikmet Eren, Erol Çelikten, Mahmut Karakaya, Mahmut Türk, Şakir Dinç (iki kolu kırık), Mehmet Şerif Güner, Nuri Fidan, Abdullah Kanat (kurşun yarası), İsmail Yılmaz, Celal Aykut, Devrim Kırık, Fevzi Bor, Mehmet Demir, Hasan Gönderici, Ahmet Akkurt, Latif Doğan, Medeni Adıyaman, Resul Aslan, Ümit Kaydu, Soner Önder, Cengiz Hasanoğlu ve Yüksel Yakışır."

Cezaevindeki olaylar, cezaevinin bir bölümünü işgal eden 80 kadar tutuklu ve hükümlü ile Adalet Bakanlığı yetkilileri arasında anlaşmaya varılması üzerine 15 Aralık günü saat 16.00 sıralarında sona erdi. Anlaşma uyarınca tutuklu ve hükümlüler tarafından kurulan barikatlar kaldırıldı. Ancak cezaevi görevlilerinin koğuşlara girerek sayım yapmasına izin verilmedi. Tutuklu ve hükümlüler ile Adalet Bakanlığı yetkilileri arasında yapılan görüşmelere aracılık eden Avukat Ahmet Düzgün Yüksel, cezaevinde yaşanan sorunların bitmediğini ve bu sorunların çözümü için kesin bir söz verilmediğini söyledi. Olayların ardından cezaevindeki sorunların ortadan kaldırılması için yetkililer tarafından bir çaba sarf edilmedi. Ayrıca bu doğrultuda yapılan tüm başvurular yanıtsız bırakıldı. Bu durum cezaevinde gerginliğe yol açtı. Cezaevindeki tutuklular, bazı asker ve gardiyanlar tarafından sık sık, "Size göstereceğiz. Seçimler bir geçsin göreceksiniz. Bu artuk bir kan davasıdır." diye tehdit edildi.

Ümraniye Cezaevi'ndeki gerginlik 4 Ocak 1996 tarihinde kanlı olaylara yol açtı. Cezaevindeki iki koğuşa sabah ve öğle saatlerinde jandarmalar tarafından operasyon yapılması üzerine başlayan olaylar sırasında Abdülmecit Seçkin, Orhan Özen ve Rıza Boybaş (*) adlı 3 tutuklu dövülerek öldürüldü, 36 tutuklu ve hükümlü ile 21 jandarma ve 10 gardiyan yaralandı. Yaralılardan 35'i (28 tutuklu ve hükümlü, 6 jandarma ve 1 gardiyan) hastanede tedavi gördü. Abdülmecit Seçkin, Orhan Özen ve Rıza Boybaş'a yapılan otopsi sonucunda ölümlere, "sert cisimle başa vurulması nedeniyle beyin kanamasının ve kafatası kemiklerinin kırılıp çökmesinin yol açtığı" belirlendi. Ölen 3 kişinin kafa ve yüzlerinin, kimliklerinin saptanmasını güçleştirecek biçimde parçalanmış olduğu açıklandı. Yaralı tutuklulardan Gültekin Beyhan'ın tedavi gördüğü hastanede ölmesiyle, olaylar sırasında öldürülenlerin sayısı 4'e yükseldi. Olaylar çok sayıda cezaevinde isyana neden oldu.

(*) Ümraniye Cezaevi'nde öldürülen Rıza Boybaş ve Orhan Özen'in toprağa verilmesi sırasında gözaltına alınan Evrensel gazetesi muhabirlerinden Metin Göktepe (27) polisler tarafından acımasızca dövülerek öldürüldü. Ceseti Eyyüp Kapalı Spor Salonu'nun yanındaki parka bırakılan Metin Göktepe'nin polisler tarafından öldürüldüğü gerçeği bir süre kamuoyundan gizlenmek istedi. Metin Göktepe'nin sandalyeden ya da duvardan düştüğü öne sürüldü. Ancak ortada çok sayıda tanığın bulunması ve kamuoyu baskısı katilleri saklamak isteyenlerin çabalarını boşa çıkarttı. Metin Göktepe'ye yapılan otopsi sonucunda, ölüme vücut ve kafaya vurulan darbelerin neden olduğu beyin ve doku iç kanamasının yol açtığı belirlendi. Metin Göktepe'nin öldürülmesi büyük yankılara ve halen de devam eden tepkilere yol açtı. Metin Göktepe'nin polisler tarafından öldürüldüğünü kabul etmek zorunda kalan resmi makamlar, bu kez faillerin yargılanmasını ve cezalandırılmasını engellemeye başladı.

Erzurum Cezaevi

Yoğun şikayetlere yol açan cezaevlerinden biri de Erzurum E Tipi Cezaevi oldu. Bu cezaevindeki olumsuz yaşam koşulları ve baskılar, dönemin Adalet Bakanı Mehmet Moğoltay'ın bilgisi dahilinde cezaevinde inceleme yapan dönemin CHP Kars Milletvekili Atilla Hun ve İzmir Milletvekili Halil Çulhaoğlu tarafından da saptandı. Milletvekillerinin hazırladığı raporda, "Birbirine kelepçeli iki tutuklunun bir tuvalete sokulmasından, cezaevine gelene 15 gün işkence yapılmasından, yaralıları gereken tedavi koşulu sağlanmamasından, yönetmelikte 30 dakika olan görüşme hakkının 15 dakikaya indirilmesinden şikayet ediliyor." denildi. Raporda, cezaevi yöneticilerinin cezaeviyle ilgili şikayetleri kabul etmediği de belirtildi.

Erzurum Cezaevi'nde, insanlık dışı uygulamalar ve yaşam koşullarının kötülüğü nedeniyle Mart ayında başlayan açlık grevi, Adalet ve insan haklarından sorumlu Devlet Bakanlığı yetkilileri ile İHD ve ÇHD temsilcilerinden oluşan 4 kişilik heyetin girişimleri sonucunda, 2 Haziran günü sona erdi. Açlık grevini bitirmek üzere yapılan görüşmeler sırasında, yasaklanmamış olmak koşuluyla tüm yayınların tutuklulara verilmesi, askeri sayım sisteminin kaldırılması, aynı siyasal görüşte olanların aynı koşu ta tutulması, blok temsilcilerinin her hafta cezaevi müdürü ile cezaevinin sorunlarını görüşebilmesi, temsilcilerin tutuklular tarafından belirlenmesi kabul edildi.

Erzurum E Tipi Cezaevi'nde kalan tutuklu ve hükümlüler, 15 Kasım günü koşu sara giren güvenlik görevlileri tarafından dövüldü. Olay sırasında 11 tutuklu ve hükümlü yaralandı. Bunun üzerine, PKK davası sanığı 108 tutuklu ve hükümlü 16 Kasım günü süresiz açlık grevine başladı. Açlık grevine başlayan tutuklular tarafından yapılan açıklamada, "cezaevinde can güvenliğinin sağlanması, dayak olayı ile ilgili soruşturma açılması ve yaralı tutukluların tedavi edilmesi" istendi. Açlık grevi, tutukluların isteklerinin büyük bölümünün cezaevi yönetimi tarafından kabul edilmesi üzerine 22 Aralık günü sona erdi. Açlık grevi nedeniyle sağlığı bozulan tutuklulardan 16'sı hastanede tedavi gördü.

Diğer cezaevleri

1995 yılında cezaevlerinde yaşanan bazı olaylar, insanlık dışı uygulamalar ile tutuklu ve hükümlülere yönelik saldırılara ilişkin TİHV tarafından derlenen diğer bilgiler şöyle:

Elbistan E Tipi Cezaevi'nde, "yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve baskılara son verilmesi" isteğiyle 9 Ocak günü başlayan açlık grevi 3 Mart günü sona erdi. Bu arada Çağdaş Hukukçular Derneği Genel Başkanı Şenal Sarıhan başkanlığındaki bir heyet, açlık grevi bitmeden önce cezaevinde inceleme yaptı. İnceleme sonucunda hazırlanan raporda, "Cezaevindeki siyasi tutuklular hastalandıkları zaman çoğu kez muayene edilmiyor. Muayene edilenlere ise ilaçları verilmiyor. K kaloriferler yanmıyor ve tutuklulara yıkanmaya yetecek kadar sıcak su verilmiyor. İlaç verilmemesine ve kaloriferlerin yakılmamasına ödenek yokluğu gerekçe gösteriliyor. Kantindeki yiyecek maddeleri pahalıya satılıyor. Kadın tutuklular erkek gardiyanlar tarafından aranıyor. Tutukluların avukatlarıyla görüşmesi kısıtlanıyor ve gardiyan kontrolü altında yapılabilir. Cezaevi yönetimi ve cezaevi savcısı, avukatları tutukluların suç ortağı, örgüt üyelerine kuryelik yapan kişiler olarak görüyor." denildi.

İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde kadın siyasi tutukluların bulunduğu bölümde kalan Latife Ereren (35) adlı DHKP-C davası sanığı 5 Mart günü iiple boğularak öldürülmüş olarak bulundu. Latife Ereren'in, "polisle işbirliği yaparak bazı örgüt üyelerinin yakalanmasına yol açtığı" gerekçesiyle DHKP-C militanları tarafından öldürüldüğü açıklandı. Latife Ereren'in bir dönem DHKP-C'nin önde gelen isimleri arasında yer aldığı öğrenildi.

“PKK üyesi olduğu ve örgüt adına propaganda yaptığı” iddiasıyla 9 Şubat günü tutuklanarak Van Kapalı Cezaevi’ne konulan Cihangir Demir (20) adlı genç, 21 Mart gecesi, kaldığı koğuşun banyo penceresindeki demirlere kendini asarak intihar etti.

Yozgat E Tipi Cezaevi’nde kalan bir grup siyasi tutuklu ve hükümlü 21 Mart günü açlık grevine başladı. 45 gün devam eden açlık grevi nedeniyle bazı tutukluların sağlığı bozuldu. Tutuklu ve hükümlülerin yakınları da cezaevindeki eyleme destek vermek ve kamuoyunun dikkatini çekmek için 23 Nisan gününden itibaren İHD Genel Merkezi’nde açlık grevine başladı. Bu arada 1 Mayıs günü CHP Genel Merkezi’ne giden ve daha sonra binayı terk etmeyen tutuklu yakınları, 2 Mayıs gecesi polis tarafından tartaklanarak binadan çıkartıldı. Tutuklu yakınları, önce hastaneye ardından Ankara Siyasi Polis Merkezi’ne götürüldü. Bir süre gözaltında tutulan tutuklu yakınları 3 Mayıs günü saat 03.00’de serbest bırakıldı. Açlık grevi, tutuklu ve hükümlülerin isteklerinin önemli bölümünün kabul edilmesi üzerine 4 Mayıs günü sona erdi. Bunun üzerine tutuklu ve hükümlü yakınlarının, İHD Genel Merkezi’nde yaptığı açlık grevi de bitti. Açlık grevine katılan tutuklulardan Ali Şahin, Eyüp Kendir ve Hasan Hayri Alp bir süre hastanede tedavi gördü.

Konya E Tipi Cezaevi’nde “baskılara son verilmesi ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi” istemiyle 258 siyasi tutuklu ve hükümlü tarafından başlatılan ve 42 gün devam eden açlık grevi, 31 Mart günü sona erdi. Açlık grevinin, tutuklu ve hükümlülerin isteklerinin önemli bir bölümünün kabul edilmesi üzerine sona erdiği bildirildi. Açlık grevinin sona ermesi üzerine, sağlığı bozulan tutuklu ve hükümlülerin tedavisine başlandı. Açlık grevi nedeniyle sağlığı bozulanların adları şöyle: “Abdullah Demir, Turan Kaya, Hasan Çoban, Celal Tuken, Mehmet Yaş, Vedat Ateş, Cemil Uysal, Ayşe Cabadak ve Eylem Zanay Adıbelli.”

Ankara Keçiören İslahevi’nde kalan 500 kadar tutuklu ve hükümlü çocuk, gardiyanların kendilerine kötü davrandığı için 12 Nisan gecesi isyan etti. Çocukların isyanı islahevine giren polisler tarafından bastırıldı. İsyanın bastırılması sırasında yaralananlar oldu, binada hasar meydana geldi. İsyanın bastırılmasından sonra gazetecilerle görüşen çocuklar, sorunlarına kasıtlı olarak çözüm bulunmadığını belirterek, “Gardiyanlar bize cinsel tacizde bulunuyor. Sürekli dövülüyor ve aşağılanıyoruz.” dediler.

Elbistan E Tipi Cezaevi’nde kalan siyasi tutuklu ve hükümlülerin bulunduğu koğuşlara 3 Mayıs günü gardiyan ve jandarmalar tarafından yapılan operasyon sırasında çok sayıda tutuklu dövüldü ve 10 kişi yaralandı. Yaralanan tutukluların adları şöyle: “Bozan Güçlü, Müslüm Güçlü, Kamil Demir, Halil Kaplan, Salih Bilgiç, Ali Aydeniz, Abdülkadir Birbilen, Yusuf Ataman, Cemal Ezgin ve Yahya Ezgin.” Cezaevinde bulunan 85 tutuklu ve hükümlü olayı protesto için 3 Mayıs gününden itibaren dönüşümlü olarak açlık grevine başladı. Açlık grevi, 9 Haziran akşamı sona erdi. Cezaevinde “yaşam koşullarının iyileştirilmesini sağlamak” için 20 Kasım günü başlayan açlık grevi de İHD ve ÇHD yetkililerinin devreye girmesi sonucunda 29 Aralık günü sona erdi. Açlık grevinin, tutukluların 37 maddelik isteklerinin önemli bölümünün cezaevi idaresi tarafından kabul edilmesi üzerine sona erdiği ve açlık grevine katılanların sağlık durumlarının endişe verici olmadığı bildirildi. Açlık grevine 70 tutuklu ve hükümlü katıldı. Açlık grevi sürerken, eyleme katılanlardan 20’si Malatya Cezaevi’ne gönderildi.

Batman E Tipi Cezaevi’nde “yaşam koşullarının düzeltilmesi ve baskılara son verilmesi” isteğiyle 5 Nisan günü başlayan açlık grevi, 19 Mayıs günü sona erdi. Eylemin, Batman Barosu’nun devreye girmesi üzerine, tutuklu ve hükümlüler ile cezaevi yönetimi arasında yapılan görüşme sonucunda bittiği öğrenildi. Yapılan görüşme sırasında, açlık grevine yol açan isteklerden önemli bölümü kabul edildi. Açlık grevine 230 kadar tutuklu ve hükümlü katıldı.

İstanbul Bayrampaşa Cezaevi önünde yaptıkları basın açıklaması nedeniyle haklarında dava açılan Ayşegül Şentürk, Mukaddes Alataş, Kerime Gökdemir ve Ali Kaplan adlı İHD üyelerinin yargılanmasına 15 Haziran günü başlandı. İstanbul Eyüp 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davada 4 kişinin "izinsiz toplantı düzenledikleri" iddiasıyla 1 yılla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan sanıklar, cezaevindeki kötü yaşam koşullarının düzeltilmesini sağlamak amacıyla basın açıklaması yaptıklarını ve basın açıklaması yapmak için önceden izin alma zorunluluğu bulunmadığını söylediler.

Ankara Merkez Cezaevi'nin, DHKP-C davalarında yargılanan kadın tutuklular tarafından kullanılan bölümünde kalan Hilal Füsün Ünlü (24) adlı tutuklu, 28 Haziran sabahı ölü olarak bulundu. Hilal Füsün Ünlü'nün "örgüte ihanet ettiği" gerekçesiyle DHKP-C militanları tarafından öldürüldüğü açıklandı. Olayın ortaya çıkması üzerine cezaevinde arama yapıldı ve ziyaretçi görüşleri durduruldu. Ziyaretin durdurulmasını protesto eden tutuklu yakınları jandarmalar tarafından dövülerek cezaevi dışına çıkartıldı.

Ankara Merkez Cezaevi'nde, DHKP-C davalarının erkek sanıklarının bulunduğu 4. koğuşa, arama yapmak isteyen görevlilere tutukluların izin vermemesi üzerine 1 Temmuz günü baskın yapıldı. Baskın sırasında, Cezaevi 2. Müdürü Metin Özçelik ile 6 jandarma, 4 gardiyan ve 2'si ağır 29 tutuklu yaralandı. Yaralanan tutuklulardan bazılarının adları şöyle: "Bülent Han, Eyüp Baş (ağır), İrfan Ortakçı, Polat Han, Erdoğan Çınar, Taylan Özgür Elçi (ağır), İbrahim Doğan, Hasan Dönmez, Atilla Erol, Lütfü Topal, Burhan Kardaş, Ahmet Gedik, Cemal Karasaç, Yalçın Abatay, Nihat Sönmez, Aşkın Kaya, Bayram İşlek, Ünal Oda-başı ve Ünal Erdem." Olayla ilgili olarak bir açıklama yapan Avukat Zeki Rüzgar, tutuklulara planlı bir saldırı düzenlendiğini belirterek, "Tutuklular zorla havalandırmaya çıkartılmış, ardından 150 kadar asker tarafından dövülmüştür." dedi.

Selendi (Manisa) Kapalı Cezaevi'nde 26 Haziran günü başlayan açlık grevi, hükümlülerin isteklerinin önemli bölümünün Selendi Cumhuriyet Savcılığı tarafından kabul edilmesi üzerine 4 Temmuz günü sona erdi. Açlık grevine, cezalarının bitmesine az bir süre kaldığı için Selendi Cezaevi'ne gönderilen Şahabettin Ceylan, Gıyasettin Güneş, Ali Bakır, Melik Altun ve Velat Özer adlı 5 PKK davası hükümlüsü katıldı.

"Uyuşturucu madde satmak" suçundan İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'nde tutuklu bulunan Abdullah Kara, aynı suçtan tutuklu Turgut Gürman'ı 16 Temmuz günü tabancayla vurularak öldürdü. Abdullah Kara, "alacak verecek anlaşmazlığı" nedeniyle işlediği cinayetten sonra tabancasıyla birlikte yakalandı. Olaya adı karışan Hacı Ahmet Figen adlı tutuklu da 21 Temmuz günü Kazım Aslan adlı tutuklu tarafından tabancayla vurularak öldürüldü. Olaydan sonra silahıyla birlikte yakalanan Kazım Aslan'ın Turgut Gürman'ın yakınları tarafından "kiralık katil" olarak tutulduğu öne sürüldü.

Ankara Merkez Cezaevi'nde kalan yakınlarını ziyaret amacıyla 28 Ağustos sabahı cezaevine giden 9 tutuklu yakını, jandarmalar tarafından dövülerek dışarıya çıkartıldı. 2'si 18 yaşından küçük olan 9 tutuklu yakını daha sonra "güvenlik görevlilerine karşı geldikleri ve devlet malına zarar verdikleri" iddiasıyla gözaltına alındı. Olayın, tutuklu yakınlarının görüşme süresinin kısa tutulmasına itiraz etmesi üzerine çıktığı öğrenildi.

"Gönül Yalçın (15) ve Döndü Yalçın (8) adlı 2 çocuğu, tecavüz ederek öldürdüğü" iddiasıyla 5 Eylül günü tutuklanarak Bayrampaşa Cezaevi'ne konulan Tahsin Kaban, 7 Eylül günü hücresinde ölü olarak bulundu. "İp haline getirdiği montuyla kendisini hücrenin kapısındaki parmaklığa asarak intihar ettiği" açıklanan Tahsin Kaban'ın ölümüyle ilgili olarak yapı-

lan soruşturmada takipsizlik kararı verildi. Tahsin Kaban'ın 5 Eylül günü çıkarıldığı Fatih 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nde, Hakim Rahmi Mollaalioglu'na, "Beni cezaevinde öldürecekler, kolumu bacağıma kıracaklar. Bana tecavüz ederler. Beni gardiyanlara ve mahkumlara bırakmaym." demişti.

Elazığ E Tipi Cezaevi'nde kalan siyasi tutuklular 8 Eylül günü gardiyan ve jandarmalar tarafından dövüldü ve 50 tutuklu yaralandı. Olay üzerine cezaevinde açlık grevi başladı. Kasım ayı başında biten açlık grevi nedeniyle Felemez Albay, Yavuz Güzel, Faruk Alkalkan, Haydar Duman, Yavuz Ekinci, Abdülhakip Yüksekbağ, Abdülmecit Yüksekbağ, Siracettin Yüksekbağ ve Muhterem Ayato adlı tutukluların sağlığı bozuldu.

Kırşehir E Tipi Cezaevi'nde kalan Selahattin Aydın, Metin Uğur Kaşoğlu, Mehmet Şirindağ ve Mansur Gül adlı 4 siyasi hükümlünün "baskıları protesto etmek ve yaşam koşullarının düzeltilmesini sağlamak" amacıyla 23 Ağustos günü başlattığı açlık grevi 21 Eylül günü sona erdi. İHD Kırşehir Şubesi Başkanı Bünyamin Gök, açlık grevinin hükümlülerin isteklerinin cezaevi yönetimi tarafından kabul edilmesi üzerine sona erdiğini bildirdi.

Kocaeli Kapalı Cezaevi'nde kalan 41 adli tutuklu ve hükümlü, "cezaevinde ayrımcılık yapıldığı" gerekçesiyle 15 Eylül sabahı isyan çıkardı. Gün boyu devam eden isyan, Cumhuriyet Savcılığı yetkililerinin girişimiyle önlendi. İsyanı öncülük ettiklerini kabul eden Cabbar Atak, Metin Altuntaş ve Faik Seydik adlı 3 tutuklu hücreye konuldu. Hücreye konulan tutuklulardan Cabbar Atak 19 Eylül günü ölü bulundu. "Yatak çarşafı ile kendisini su borusuna asarak intihar ettiği" açıklanan Cabbar Atak, "Bulgaristan uyruklu 4 kişiyi öldürdüğü" iddiasıyla ölüm cezası istemiyle yargılanıyordu.

Ceyhan Özel Tip Cezaevi'nde kalan bir grup siyasi tutuklu ve hükümlü, cezaevindeki baskıları protesto etmek ve yaşam koşullarının düzeltilmesini sağlamak amacıyla 30 Eylül günü açlık grevine başladı. Açlık grevine başlayan tutuklu ve hükümlüler tarafından yapılan açıklamada, cezaevindeki aramalar sırasında eşyalara zarar verildiği, avukat görüşlerinin engellendiği, cezaevine gelen yiyeceklere el konulduğu ve gazete, kitap dergi gibi yayınların cezaevine girişinde güçlük çıkarıldığı belirtildi.

İskenderun E Tipi Cezaevi'nde kalan bir grup siyasi tutuklu ve hükümlü, cezaevindeki yaşam koşullarının iyileştirilmesini sağlamak amacıyla 23 Ekim sabahı açlık grevine başladı. Açlık grevi, tutuklu ve hükümlülerin 13 maddelik istekleri yerine getirilene kadar devam etti.

Cezaevlerindeki sorunların çözülmesini sağlamak amacıyla Ekim ayı sonunda Ankara'ya gelen tutuklu ve hükümlü yakınlarından 37'si polis tarafından gözaltına alındı. Milletvekilleri ile görüşmek üzere 5 Kasım sabahı Meclis önünde tolandıktan sonra gözaltına alınan tutuklu ve hükümlü yakınlarının adları şöyle: "Didar Poyraz, Huriye Özdemir, Zuriye Er, Cemile Özcan, Müşerref Pekkan, Gülistan Vural, Gülşah Tağaç, Fadime Toprak, Saray Geçkin, Türkan Coşkun, Gönül Yıldırım, Fatma Şahingöz, Emine Sönmez, Zeliha Dağ, Fatma Hanbayat, Havva Karaca, Nuriye Aksaç, Selvi İnan, Hatay Canpolat, Gülistan Demirkaya, Sırma Sönmez, Fatma Alcan, Naciye Ceylan, Sevim Demir, Hediye Fidan, Fatma Önder, Şerife Önder, Cemile Atmaca, Niyazi Han, Hayriye Tepeli, Fatma Ördekçi, Filiz Ördekçi, Semahat Atlı, Cennet Demirel, Azize Topuz, Güllü Uzuniz ve Asaf Harman." Gözaltına alınanlar akşam saatlerinde savcılık tarafından serbest bırakıldı.

CHP İstanbul Beyoğlu İlçe Merkezi, cezaevlerindeki açlık grevlerine destek olmak isteyen 7 kişilik bir sanatçı grubu tarafından 7 Kasım günü işgal edildi. "Munzur", "Kutup Yıldızı", "Özgürlük Türküsü" ve "Genç Ekin" müzik topluluklarının üyelerinin eylemi, 3 saat sonra

göz yaşartıcı bomba atarak binaya giren polisler tarafından sona erdirildi. 7 kişi polisler tarafından dövülerek binadan çıkartıldı ve gözaltına alındı. Gözaltına alınanların adları şöyle: "Murat Tokdemir, Bülent Şimşek, Havva Neslihan Tokur, İbrahim Yıldız, İpek Rençber, Berir Tekdemir ve Sibel Deniz Karakaya." İşgal sürerken bina yakınlarında toplanan MHP yanlısı bir grup, işgalciler aleyhinde gösteri yaptı. Bu gösteriye polis tarafından müdahale edilmedi. 7 kişi, 14 Kasım günü, "Yasadışı örgüt üyesi oldukları, kişi özgürlüğünü yok ettikleri ve maddi zarara yol açtıkları" iddiasıyla İstanbul DGM tarafından tutuklandı.

Haziran ayında, "Ordu'nun Fatsa ilçesi Sakarya mahallesinde 7 yaşındaki bir erkek çocuğunu (H.Ö.) tecavüz ederek öldürdüğü" iddiasıyla tutuklanan İsmail Karadere (30) adlı kişi, Ünye E Tipi Cezaevi'nde 22 Aralık sabahı ölü olarak bulundu. Ordu Cumhuriyet Savcısı Mustafa Sağıroğlu, İsmail Karadere'nin boğazı bıçakla kesilerek öldürüldüğünün yapılan sabah kontrolü sırasında anlaşıldığını ve olayla ilgili soruşturma açıldığını söyledi. Ünye Cezaevi'nde bu olaydan bir gün önce de "çok sayıda kişiyi öldürmekle" suçlanan ve bölgede "Çaybaşı canavarı" olarak tanınan Erol Midilli (18) adlı genç hücresinde ölü olarak bulundu. Erol Midilli'nin kendisini asarak intihar ettiği açıklandı.

Adıyaman Kapalı Cezaevi'nde "yaşam koşullarının düzeltilmesi" istemiyle başlatılan açlık grevi, İHD Adıyaman Şubesi Başkanı Hamit Toprak'ın girişimleri sonucunda 27 Aralık günü sona erdi. Açlık grevinin tutukluların isteklerinin biri dışında (uydu anten isteği) tümünün cezaevi yönetimi tarafından kabul edilmesi üzerine sona erdiği bildirildi. Açlık grevine 65 tutuklu katıldı.

Sağlık sorunları

Cezaevlerindeki sağlık sorunları ile hastalanan tutuklu ve hükümlülerin gerekli tedavi olanağını bulamamaları da 1995 yılında önemli bir sorun olarak dikkat çekti. Cezaevlerinde bakımsızlık ve ihmal nedeniyle ya da gereken tedavi olanağını bulamadığı için ölenlerin sayısında artış oldu. Ayrıca sakat kalan, kalıcı hastalıklara yakalanan tutuklu ve hükümlülere rastlandı. Örneğin; TTB Genel Sekreteri Ata Soyer, Haziran ayında yaptığı açıklamada, cezaevlerinde acil tedavi bekleyen çok sayıda hasta mahkum bulunduğunu belirterek, "Eğer acil müdahale edilmezse bu mahkumlar ölebilir." dedi. Mahkumların sağlık sorunlarının yıllardır göz ardı edildiğini belirten Ata Soyer, yetkilileri "duyarlı olmaya" çağırды. Cezaevlerinde mide, bağırsak, göz, kas ve eklem ağrılarına sık sık rastlandığını ifade eden Ata Soyer, romatizma, böbrek, ürogenital sistem rahatsızlıkları ve kalp damar şikayetlerinin de yaygın biçimde görüldüğünü, ayrıca çok sayıda tiroid kanseri, karaciğer sirozu ve kalp yetmezliği vakası bulunduğunu söyledi.

"PKK üyesi olduğu" iddiasıyla İzmir Buca Cezaevi'nde tutuklu bulunan Salih Işık, 28 Nisan günü geçirdiği kalp krizi sonucunda öldü. Salih Işık'ın cezaevindeki yetkililerin ihmali sonucunda gereken tedaviyi göremeyerek ölüme terk edildiğini açıklayan İHD İzmir Şubesi, olayda ihmali olanlar hakkında suç duyurusunda bulundu.

"PKK üyesi olduğu" iddiasıyla Diyarbakır E Tipi Cezaevi'nde tutuklu bulunan ve böbreklerinden rahatsız olan Hakan Anterli, gereken tedavinin yapılmaması sonucunda 15 Haziran günü öldü. Hakan Anterli'nin yakınları, olayın cinayet olduğunu savunarak, "Hakan'a, tedavi için itirafçı olmasını şart koştular. Bunu reddettiği için tedavisi yapılmadı. Hakan'ın ölümünden devlet sorumludur." dediler. 1994 yılı başında PKK'ye katılan Hakan Anterli, böbreklerindeki rahatsızlık nedeniyle arkadaşları tarafından 1994 yılı Mayıs ayında Van'a gönderilmiş ve burada yakalanarak tutuklanmıştı.

Batman E Tipi Cezaevi'nde bulunan Kerem Kalbişen adlı adli tutuklu, 30 Haziran günü geçirdiği kalp krizi sonucunda öldü. Daha önce de iki kez kalp rahatsızlığı geçiren ve kendisine bu nedenle, "doktor gözetiminde yaşaması gerekir" raporu verilen Kerem Kalbişen'in kriz geçirdikten 2 saat sonra hastaneye götürüldüğü ve yolda öldüğü açıklandı. Ölüm olayından cezaevi idaresinin sorumlu olduğunu savunan Kerem Kalbişen'in yakınları, "Kerem defalarca cezaevi idaresine başvururark, doktor gözetiminde bulunması gerektiğini bildirdi. Buna rağmen cezaevi idaresi kayıtsız kaldı." dediler.

"DHKP-C üyesi olduğu" iddiasıyla Aydın E Tipi Cezaevi'nde tutuklu bulunan Ümit Doğan Gönül (21), 24 Kasım günü öldü. Ümit Doğan Gönül'ün solunum ve kalp yetmezliği nedeniyle öldüğü açıklandı. Aydın Cumhuriyet Savcısı İhsan Taşkın, "Ümit Doğan Gönül, akşam yemeğinden sonra saat 21.30'da rahatsızlanmış. Arkadaşları ve görevliler tarafından cezaevi revirine kaldırılmış. Burada yapılan ilk tedaviden sonra hastaneye götürüleceği sırada ölmüş. Otopsi sonucunda ölümün, mide suyunun solunum borusunu ve akciğerleri tıkaması yüzünden meydana geldiği anlaşılmıştır." dedi. Aydın Cezaevi'deki hükümlüler tarafından yapılan açıklamada ise "Ümit Doğan Gönül'ün bünyesi, ölümünden iki hafta önce sona eren açlık grevi nedeniyle zayıflamıştı. Hastalandığında cezaevi idaresi duruma kayıtsız kaldı. Yetkililer, ilk andan itibaren ölümün doğal olduğunu kanıtlama çabası ve telaşı içindeler. Kendilerini aklamaya çalışıyorlar." denildi.

"PKK üyesi olduğu" iddiasıyla İzmir Buca Cezaevi'nde tutuklu bulunan Bedirhan Önen (24), tedavi gördüğü Yeşilyurt Devlet Hastanesi'nde Aralık ayı başında öldü. Bedirhan Önen'in babası Mehmet Önen, oğlunun geçirdiği ameliyat sonrasında bakımsızlık ve ihmal nedeniyle öldüğünü söyledi.

DÜŞÜNCE, BASIN ve İNANÇ ÖZGÜRLÜĞÜ

1995 yılı düşünce, düşünceyi açıklama, basın ve inanç özgürlüğü açısından da olumsuz geçti. Anti-demokratik yasaların yol açtığı baskılar, fiili saldırılar, yasadışı uygulamalar, daha önceki yıllara göre artarak devam etti. Başta "Terörle Mücadele Yasası" olmak üzere bir dizi yasa, düşünce ve basın özgürlüğünü yok edecek uygulamalara temel teşkil etti. Düşünce ve düşünceyi açıklayabilme özgürlüğü ile kültür yaşamına ağır darbeler vuruldu. Gazetecilere ve basın kuruluşlarına karşı silahlı-bombalı saldırılar düzenlendi. Gazeteciler, yazarlar, milletvekilleri ve sendikacılar ile demokratik kitle örgütlerinin ve partilerin yöneticileri konuşmaları ya da yazıları nedeniyle tutuklandı, yargılandı, mahkum oldu, hükümlü olarak cezaevine girdi.

Basına ve gazetecilere yönelik baskıların önemli bir boyutunu ideolojik düzeydeki saldırılar oluşturdu. Geçmiş yıllarda olduğu gibi, "düşman" gazete ve dergiler ile "düşman" gazeteciler, yazarlar yaratıldı. Özellikle, tabu sayılan Kürt sorunu, zorunlu askerlik, ordu, din gibi konularda, resmi ideolojinin ve söylemin dışında yayın yapan muhalif yayın organları, bu doğrultuda görüş açıklayan ya da yazı yazarlar, ağır baskı ve saldırılarla karşılaştı. Tabu sayılan konulara ilişkin en ufak farklı yaklaşıma bile tahammül edilmedi. Büyük gazete ve televizyon kanallarının gerçekleri ters yüz eden, tek yanlı ve kamuoyunun yanlış bilgilenmesine yol açan yayın anlayışını sürdürmeleri, düşünce ve basın özgürlüğü açısından bir başka olumsuzluk oldu.

Basına yönelik baskılar Özgür Ülke, Yeni Politika, Evrensel, Aydınlık, Kurtuluş, Denge Azadi, Newroz, Atılım, Ronahi, Alınteri gibi gazete ve dergiler üzerinde daha da yoğunlaştı. Baskılar, radikal İslamcı bazı yayın organlarına da (Taraf, Akıncı Yolu, Selam, Akit gibi) yaptırımlar getirdi. "Rejim ya da devlet düşmanı" olarak kabul edilen muhalif yayın organlarının susturulması ve etkisiz kılınması için toplantılar yapıldı, çeşitli kararlar alındı. Kararlar hemen uygulamaya sokuldu.

Örneğin; Milli Güvenlik Kurulu bünyesinde ve dönemin Başbakanı Tansu Çiller'in başkanlığında 4 Ocak günü yapılan Güvenlik Koordinasyon Toplantısı'nda muhalif yayın organlarının durumu gündeme geldi. Toplantıda, özellikle Özgür Ülke gazetesinin yayımının engellenmesine yönelik formüller üzerinde duruldu. Toplantı sonucunda, "tamamen kapatmanın uluslararası platformlarda tepki uyandıracak"ı düşüncesinden hareketle, gazetenin

dağıtımının olabildiğince engellenerek, yayımının “işlevsiz ve formalite” bir hale getirilmesi kararlaştırıldı. Bu karar hemen uygulamaya sokuldu. (Ayrıntılı bilgi sayfa 321-324’de.) Ayrıca aynı uygulamanın “tehlike ve zararlı yayın yapmakla” suçlanan tüm muhalif yayınlara karşı da gündeme getirilmesi (*) benimsendi.

Milli Güvenlik Kurulu’nun 26 Temmuz günü yaptığı toplantıda da generallerin isteği üzerine muhalif yayın organlarına karşı yeni önlemler alınmasına karar verildi. Alınan kararla, radikal İslamcı yayınların basıldığı matbaalar kontrol altına alınarak, bu tür yayımlara Özgür Ülke gazetesine yapılan sansürün aynısının uygulanması, benzer uygulamanın sosyalist eğilimli gazete ve dergilere de yapılması, muhalif yayın organlarına dağıtımına çıkmadan önce matbaada el konulması, yayınların denetimi ve kontrol altında tutulması için DGM’lerin dışındaki yargı birimlerinin daha sık devreye sokulması amaçlandı. Alınan kararın basma yansıması üzerine Cumhurbaşkanlığı tarafından yapılan açıklamada, Milli Güvenlik Kurulu toplantısı ile ilgili olarak yazılan haberlerin gerçekleri yansıtmadığı öne sürüldü.

Bu arada Basın İlan Kurumu, 3 Kasım günü aldığı kararla, “Türkiye Cumhuriyeti’nin temel ilkelerine aykırı yayın yaptığı ve bu ilkeleri savunan kişileri hedef haline getirdiği” iddiasıyla, günlük olarak yayımlanan Akit gazetesinin resmi ilan ve reklamlarının 20 gün kesilmesini kararlaştırdı. Basın İlan Kurumu’nun bu kararna, “silahlı bir saldırı sonucunda öldürülen Gümüşhane Barosu Başkanı Ali Günday hakkında, olaydan önce Akit gazetesinde yapılan yayınlar” gerekçe gösterildi. (Ali Günday ile ilgili ayrıntılı bilgi sayfa 370-371’de.) Alınan karar, Akit gazetesine için yaklaşık 200 milyon liralık (2.500 ABD Doları) maddi kayba yol açtı. 1961 yılından beri faaliyette olan ve resmi ilan ile reklamların hangi gazetelere ve hangi oranda verileceğini belirleyen Basın İlan Kurumu, ilk kez böyle bir karar aldı.

1995 yılında düşünce özgürlüğü ile ilgili tartışmaların odak noktasını “Terörle Mücadele Yasası” ile tutuklanan ya da ceza alan gazeteci, yazar, sanatçı, sendikacı, demokratik kitle örgütü ve parti yöneticilerinin durumları oluşturdu. Düşüncelerinden, yazılarından, konuşmalarından ötürü cezaevine girenlerin ya da yargılanan ve mahkum olanların sayısındaki artış, ulusal ve uluslararası düzeyde tepkilere yol açtı. Türkiye, uluslararası platformlarda, düşünce ve düşünceyi açıklama özgürlüğünü hiçe sayan, bu konudaki uluslararası insan hakları belgelerini çiğneyen tutumu nedeniyle tepki gördü, eleştirildi, kınandı.

Düşünce özgürlüğüne yönelik baskı ve saldırıları kınamak amacıyla demokratik kitle örgütleri de çeşitli faaliyetler içine girdi. Bu konuda kampanyalar, gösteriler, toplantılar düzenlendi. Türkiye içindeki ve dışındaki tepkiler, kampanyalar ve etkinlikler, DYP-SHP/CHP koalisyon hükümetlerini bazı girişimlerde bulunmaya yöneltti. Ancak yapılanlar, girişimde bulunmaktan, vaatten ve yasa tasarısı ya da tasarı taslağı hazırlamaktan öteye gitmedi. “Demokratikleşme” paketleri birbiri ardına açıldı, vaatler vaatleri izledi. Açılan paketler, yapılan

(*) Denge Azadi gazetesinin yayımı Mart ayı başında İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi’nin aldığı karar sonucunda durduruldu. Bu karar, “Denge Azadi gazetesinin, verilen kesinleşmiş kapatma kararlarının uygulamaya sokulması üzerine yayımlan son veren Azadi gazetesinin devamı olduğu” gerekçesiyle Basın Yasası’nın ek 2/2. maddesi uyarınca alındı. 20 Mayıs 1994 tarihinde yayıma başlayan Denge Azadi gazetesinin çıkan 42 sayısının hepsi toplatıldı ve sorumluları hakkında çok sayıda dava açıldı. Haftalık olarak yayımlanan Newroz gazetesi de baskıların yoğunlaşması üzerine Nisan ayı sonunda yayımını durdurmak zorunda kaldı. Gazete tarafından yapılan açıklamada, gazeteye sürekli olarak matbaada el konulduğu belirtilerek, “Basılan her sayının ücreti bir gün önceden ödendiği için ortaya ekonomik açıdan olumsuz bir tablo çıkmaktadır. Böylece dağıtılamayan bir gazeteye ücret ödenmiş olmaktadır. Bu durum ekonomik açıdan büyük çöküntü yaratmaktadır.” denildi.

vaatler önemli bir sonuç getirmedi, sözde kaldı. Anayasanın birkaç maddesini değiştirmek (Ayrıntılı bilgi sayfa 22’de.) ve “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesinde bir rötuş yapmakla yetinildi.

“Terörle Mücadele Yasası” (*)

“Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesinde değişiklik yapılmasını öngören yasa tekli, Meclis’te 27 Ekim günü yapılan görüşmeler sonucunda DYP ve CHP’ye üye milletvekillerinin oylarıyla kabul edildi. Değişiklik Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel tarafından hemen onaylandı ve Resmi Gazete’nin 30 Ekim 1995 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yeni yasaya göre, o ana kadar yürürlükte olan yasa metninden “hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun” ibaresi çıkartıldı. 8. madde uyarınca verilecek hapis cezalarının alt sınırı 2 yıldan 1 yıla, üst sınırı ise 5 yıldan 3 yıla indirildi. Ancak para cezalarının miktarı önemli ölçüde artırıldı. Verilecek cezaların ertelenmesi ya da paraya çevrilebilmesi için mahkemelere takdir hakkı tanındı. Takdir hakkının, aynı suçun yeniden işlenmesi halinde kullanılmaması hükme bağlandı.

Yeni yasa ile 8. madde uyarınca mahkum olan ya da yargılananlara bir af getirilmedi. 8. madde uyarınca mahkum olup cezası kesinleşenlerin (41’i cezaevinde olan 486 hükümlü) durumu, değişikliğin yürürlüğe girdiği tarihten sonraki bir ay içinde, değişiklikler çerçevesinde, cezayı veren mahkemeler tarafından değerlendirildi ve bir karara varıldı. Bu karar, verilen cezanın kaldırılması, azaltılması, ertelenmesi ya da paraya çevrilmesi şeklinde oldu. Cezası kesinleşmeyenler yeniden yargılandı ve bu kişilerden tutuklu olanların tutukluluk durumları gözden geçirildi, açılan davalar ise devam etti.

Değişiklik, ABD ile Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin yönetimlerine yönelik bir makyaj olmaktan öteye gitmedi. Gazeteci, yazar, sanatçı ve sendikacılar ile demokratik kitle örgütü ve parti yöneticilerinin yargılanmasına, cezalandırılmasına ve tutuklanmasına, yayın organlarının toplatılmasına (**) devam edildi. Değişiklik öncesinde mahkum olanların önemli bölümü yeniden ceza aldı. Ancak bu kişilere verilen hapis cezaları, daha öncekine göre düşük oldu ya da paraya çevrildi. Değişiklik, o an cezaevinde olan düşünce suçlularının bir bölümünün serbest bırakılmasını sağlayarak koalisyon hükümetine geçici bir rahatlık sağladı. Serbest bırakılan kişilerin bazıları daha sonra yeniden cezaevine girdi.

Yapılan değişikliğe karşın, o an cezaevinde bulunan cezası kesinleşmiş düşünce suçlularından bir bölümü (örneğin; İsmail Beşikçi, İbrahim Aksoy, Işık Yurtçu, Recep Maraşlı, Erdal Dalkılıç ve Naile Tuncer cezalarının fazla olması, Fevzi Gerçek, Mustafa İslamoğlu ve Mahmut Kaçar ise başka bir madde uyarınca mahkum olmaları nedeniyle) serbest bırakıl-

(*) 1991 yılına kadar düşünce ve basın özgürlüğünü en çok Türk Ceza Yasası’nın 140., 141., 142. ve 163. maddeleri baskı altında tutuyordu. Bu maddeler, 12 Nisan 1991 tarihinde yürürlüğe giren “Terörle Mücadele Yasası” ile kaldırıldı. Ancak bu değişikliğin önemli bir yarar sağlamadığı daha sonra yaşananlarla ortaya çıktı. 1991 yılında yapılan düzenlemede, o zamana kadar toplatma ya da mahkumiyet kararları için en çok başvurulan ve “bölücülük propagandası” olarak tanımlanan, Türk Ceza Yasası’nın 142/3. maddesi, “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi olarak aynen korundu.

(**) Evrensel gazetesinin 8 Kasım 1995 tarihli 155. sayısı İstanbul DGM tarafından “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca toplatıldı. Toplatma kararı, gazetede yayımlanan “Korucu Olmayana Mayın, Kurşun, Sürgün” başlıklı haberde, “bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla verildi. Söz konusu kararla birlikte, “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesinin yeni hali, ilk kez bir toplatma uygulaması için kullanılmış oldu.

madı. Ayrıca İHD tarafından 1992 yılı Aralık ayında İstanbul'da düzenlenen mitingde yaptığı konuşma nedeniyle aldığı 20 aylık hapis cezası kesinleşen Avukat Eşber Yağmurdereli 8 Kasım günü gözaltına alındı ve tutuklandı. Eşber Yağmurdereli 15 Aralık günü, hapis cezası 10 aya indirilerek tahliye edildi.

Dışişleri Bakanlığı tarafından 6 Aralık günü yapılan açıklamada, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinin değişmesi üzerine, bu madde nedeniyle tutuklu ya da hükümlü olarak cezaevinde bulunan düşünce suçlularından 130'unun tahliye edildiği bildirildi. (*) Açıklamada, söz konusu kişilerin değişikliklerden ne şekilde yararlandığı ve tahliye edilenlerden kaçının serbest bırakıldığı belirtilmedi. Değişiklik sonrası serbest bırakılanlardan bazılarının adları şöyle:

"Hava İş Sendikası Genel Başkanı Atılai Ayçin, İHD İstanbul Şubesi eski Sekreteri Avukat Eren Keskin, Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana, Atılım Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Eylem Semint, Yayıncı Ünsal Öztürk (1996 yılında cezaevine girdi.), Yayıncı Mustafa Pala, İHD eski Genel Başkan Yardımcısı Avukat Sedat Aslantaş, Yayıncı Aydın Doğan, Yazar Numan Baktaş, Sakine Fidan, Güzel Ak, Hüseyin Ebem, Hacı Güzel Bostan, Zülküf Karakoç, Hanifi Yıldırım, Şahin Günaydın, Vedat Günaydın, Süleyman Kültür, Hamdiye Küçükçurt, Ziya Aslan, Nevaf Akbaş, Abdürrahim Ak, Selahattin Yıldırımaz, Ali Özer, Pervin Saruhanlıoğlu, Seniye Çelik, Haşim Dölek, Mehmet Sürer, Mehmet Aksöyek, Ekrem Kadioğlu, Ahmet Erin, Mehmet Turan, Faruç Öndeş, Rıdvan Demircan ve Nesih Ateş."

İHD İstanbul Şubesi Başkanı Avukat Ercan Kanar, Yeni Yüzyıl gazetesinin 13 Kasım 1995 tarihli sayısında yayımlanan, "8. Madde, Anayasa ve İlk Uygulamalar" başlıklı yazısında, yapılan değişikliği şöyle değerlendirdi:

1936 yılında İtalyan Ceza Kanunu'ndan ithal edilen, TCK'nın (Türk Ceza Kanunu) tınlı 141. ve 142. maddeleriyle birlikte zaten özgür nefes yüzü görmemiş düşünce tarihimiz, adeta düşüncenin çilesi tarihine dönüşmüştü. Sadece 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra salt bu maddelerden sanık duruma düşenlerin sayısının 70 bin olduğu hatırlanırsa "özgür düşünce"nin başına gelenler anlaşılır. 55 senelik yoğun bir mücadeleden sonra düşünceyi suç sayan bu maddeler, yine düşünce suçu üreten TCK 163. madde ile birlikte 1991 Nisan'ında sözde "kaldırılmış" oldu.

Ne var ki yeni değişiklikle durum daha da ağırlaşmıştı. Terörle Mücadele Yasası'nın (TMY) 6., 7/2., 8. maddeleriyle düşüncenin ifadesi "terör"le eşdeğer görülmüş, düşünce suç olmaktan da öte bir terör suçu haline dönüşmüştü. Bu maddelerden dolayı ceza alanların hükümleri ertelenemeyecek, paraya çevrilemeyecek, cezanın infazı da normal infaz hükümlerine göre değil, terör suçlarına ilişkin infaz hükümlerine göre olacaktı.

Bu maddelerden dolayı kısa zamanda 8 bine yakın dava açıldı. TMY'nin bazı hükümlerinin iptali için 2 kez Anayasa Mahkemesi'ne başvuran SHP dahi, düşünceyi suç sayan yeni düzenlemelerin içeriğine ilişkin iptal isteminde bulunmadı. Ulusalistlik hukuk ilkelerine, hatta Anayasa'nın bazı maddelerine aykırılığı aşikar olan 6., 7. ve 8. maddenin içeriklerini içine sindirdi. Ne acı ki DGM'lerde de bir tek yargıç, hukukçuluğunu hatırlayıp bu maddeleri öz yönünden Anayasa Mahkemesi'ne götürmeye cesaret edemedi.

(*) "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik sonrası serbest bırakılan ya da değişikliğe karşın yine de cezaevinde kalanlara ilişkin ayrıntılı bilgi "Cezaevindeki Düşünce Suçluları" başlıklı bölümde yer almaktadır.

Düşünce özgürlüğü yönünde sosyal muhalefetin az da olsa ivme kazanması, esas olarak da Gümrük Birliği ve Avrupa Birliği kaygıları ve sonucu TMY'nin 8. maddesinde son değişiklik gündeme geldi. Değişiklikle, düşünce suç olmaktan çıkartılmamış, hatta bazı açılardan daha ağırlaştırılarak "terör suçu" olarak muhafaza edilmiştir. Örneğin;

a) Daha önce 50 ile 100 milyon arasında olan para cezaları yeni düzenleme ile 100 ile 300 milyon olarak artırıldı.

b) Daha önceki halinde yasal olarak süresiz yayın, basılı eser ve kitle iletişim araçlarının sahiplerine hapis cezası verilmezken son değişiklikle bu kişiler için de 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası getirildi. Yasanın bu son haliyle, basın özgürlüğü açısından Türkiye, 1930'lu yıllara tekrar dönmüş oldu. 1930'lu yıllardaki Matbuat Kanunu'na göre süreli olmayan yayınlarda sahiplerine, yazarı belli de olsa hapis cezası veriliyor ve yayınevi sahiplerine sansür yükümlülüğü getiriliyordu. O yıllarda esen faşizan rüzgarın etkisiyle hazırlanan sansürcü Matbuat Kanunu Türkiye'de yıllarca hoyratça uygulandı. Gerçi DGM'ler yasaya aykırı olarak zaten son yıllarda basılı eser sahiplerine de ceza hukukunun kıyas yasağı ilkesini çiğneyerek kıyaslama yöntemiyle hapis cezası veriyordu. Bu yasadışı uygulama şimdi yasal oldu.

c) Yeni yasa ile düşünce suçu ve DGM'lerin görev alanı genişlemiş oldu. Yasanın son haliyle artık DGM'ler, 8. maddeden dolayı radyo ve televizyon kuruluşlarını 1 günden 15 güne kadar yayından men edebilecek, kapatabilecek.

d) Son düzenlemede olumlu görülebilecek değişiklik, hukuk ilkeleri açısından zaten bir hilkat garibesi olan "hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun" ibaresinin atılmış olmasıdır. Ancak bu değişikliği de abartmamak gerekir. Çünkü 1991'de kaldırılan TCK'nın 142/3. maddesinde zaten böyle hukuk dışı bir ibare yoktu. Yani döne dolaşa yine 1991 öncesi TCK 142. madde anlayışına gelinmiş oldu. Bir başka değişiklik de yasa da belirtilen cezanın ağır hapisten, hapis niteliğine dönüştürülmesi olmuştur.

Son düzenlemenin, 8. maddenin eski halinden dolayı mahkum edilenlerin dosyalarının kanunun yürürlük tarihinden itibaren yeniden ele alınacağı hükmü, açık ve seçik Anayasa'nın 2. ve 38. maddesine aykırıdır. Ayrıca TCK'nın 2. maddesiyle de çelişmektedir. Çünkü son yasa ile ortaya yeni bir suç tanımı çıkmıştır. "Hangi yöntem, maksat ve düşünceyle olursa olsun" ibaresinin atılmasıyla suçun unsurları açısından yani; korunan hukuki değer, hukuka aykırılık, tipiklik, manevi unsur açısından yeni bir suç tanımı getirilmiştir. Çıkartılan ibare, suçun tüm unsurlarını yeniden tartışma konusu yapacak bir değişikliktir. Yeni bir suç ortaya çıkmıştır. Onun için yasanın bu maddesi Anayasa'nın 38. maddesine (*) açıkça aykırıdır. Yeni yasa da suçun unsurları açısından yeni tanımlama getirilmiştir. Bu tanım yokken işlenmiş fiilleri şimdi bu tanıma göre cezalandırmak "kanunsuz suç ve ceza olmaz" ilkesine de aykırıdır.

Son düzenleme ile 6. ve 7. maddeden daha ağır olan 8. maddenin içeriği değiştirilmiş, paraya çevirebilme, ertelenebilme hükümleri eklenmiştir. TMY mantık ve sistematigine göre 8. maddedeki suç tipinden daha hafif olan 6. ve 7. maddelerdeki suç tipleri içinse "paraya çevrilemez", "ertelenemez" hükümleri devam etmektedir. Bu haliyle Anayasa'nın eşitlik ilkesini düzenleyen 10. maddesine aykırılığı ciddi şekilde görülmektedir. Tüm bu nedenlerle yasanın son halinin Anayasa'nın 38. maddesine, içeriğinin ulusallıstü hukuk ilkelerine, Anayasa'nın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu düşünmekteyiz.

(*) Anayasa Madde 38: "Kimse işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz."

Bazı kararlar

Türkiye Komünist Emek Partisi (TKEP) Genel Sekreteri Teslim Töre, Toplumsal Dayanışma dergisinde yer alan bir yazısı nedeniyle “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca yargılandığı davada beraat etti. Teslim Töre, söz konusu yazısı nedeniyle 1994 yılında 20 ay hapis ve 333 milyon lira para cezasına mahkum olmuştu. İstanbul DGM’de 3 Kasım günü sona eren davadaki beraat kararı, “dava açılmasına yol açan yazının Terörle Mücadele Yasası’nın 8. maddesinde yapılan değişikliklerle suç olmaktan çıktığı” gerekçesiyle verildi. İstanbul DGM’de görülen TKEP davasında ölüm cezası istemiyle yargılanan Teslim Töre, 1993 yılı Nisan ayından beri tutuklu olarak bulunuyor.

Gazeteci-Yazar Yalçın Küçük’e, “Kürt Bahçesinde Sözleşti” adlı kitabı nedeniyle verilen 2 yıl hapis cezası, “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesinde yapılan değişiklik göz önüne alınarak 1 yıla indirildi. Ankara DGM’nin 17 Kasım günü verdiği karar uyarınca Yalçın Küçük’ün 250 milyon liralık para cezası da 100 milyon liraya düşürüldü. Verilen hapis cezasını paraya çevirmeyen ve ertelemeyen mahkeme heyeti, bir süredir Fransa’da yaşayan Yalçın Küçük’ün gıyaben tutuklanmasını kararlaştırdı. Davada kitabı yayımlayan Başak Yayınevi’nin sahibi Hikmet Koçak’a da 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezası verildi. Hikmet Koçak’ın hapis cezası 900 bin lira para cezasına çevrildi ve ertelendi.

Yazar Mehmet Bayrak’a, “Kürt Halk Türküleri” adlı kitabı nedeniyle verilen ve Yargıtay tarafından onaylanan 2 yıl hapis cezası “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesinde yapılan değişiklik göz önüne alınarak 1 yıla indirildi. Ankara DGM tarafından 20 Kasım günü verilen karar uyarınca Mehmet Bayrak’ın para cezası da 100 milyon lira olarak belirlendi. Verilen hapis cezası paraya çevrilmedi ve ertelenmedi. Ankara DGM’de 20 Kasım günü ele alınan başka bir davada ise Mehmet Bayrak’a, sorumluluğunu üstlendiği Öz-Ge Yayınevi tarafından yayımlanan “Çağdaş Kürt Destanları” adlı kitap nedeniyle verilen 6 ay hapis cezası, 900 bin lira para cezasına çevrilerek ertelendi.

Gazeteci Oral Çalışlar’a, “Öcalan ve Burkay’la Kürt Sorunu” adlı kitabı nedeniyle “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca verilen 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından bozuldu. 22 Kasım günü açıklanan kararla birlikte, kitabı yayımlayan Yar Yayınevi’nin sahibi Muzaffer Erdoğan’ın 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezası da bozulmuş oldu. Bozma kararı, “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesinde yapılan değişiklik göz önüne alınarak verildi. Kitapta yer alan, PKK lideri Abdullah Öcalan ile yapılmış bir söyleşi nedeniyle İstanbul DGM’de yargılanan Oral Çalışlar ve Muzaffer Erdoğan, 27 Ekim 1994 tarihinde mahkum olmuştu.

Özgür Bilim dergisinin Genel Yayın Yönetmeni Medeni Ayhan, dergideki bir yazısı nedeniyle “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca yargılandığı davada 2 yıl hapis ve 550 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM’de 4 Aralık günü sona eren davada derginin Yazı İşleri Müdürü Sait Çakar’a da 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezası verildi. Dergideki yazıları nedeniyle yargılanan İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek ile Cengiz Yaşar adlı kişi ise “yazılarında suç unsuru bulunmadığı” gerekçesiyle beraat etti.

Pir Sultan Abdal dergisinin 1993 yılı Ağustos ayında çıkan özel sayısındaki yazıları nedeniyle “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca yargılanan İbrahim Halit Elçi ve Kemal Altıntaş adlı 2 siyasi tutuklu birer yıl hapis ve 100’er milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM’de 5 Aralık günü sona eren davada, derginin yazı işleri müdürü Metin Kuzugüdenlioğlu’na 6 ay hapis ve 50 milyon lira para, sahibi Murtaza Demir’e de 100 milyon

lira para cezaları verildi. Derginin basıldığı matbaanın sahibi Burhan Günel ise beraat etti. Verilen hapis cezaları paraya çevrilerek ertelendi. Sanıklar daha önce de Ankara DGM'de yargılanmıştı. 23 Haziran 1994 tarihinde sona eren bu davada İbrahim Halit Elçi ve Kemal Altıntaş 2'şer yıl hapis ve 250'şer milyon lira para, Metin Kuzugüdenlioğlu 6 ay hapis ve 2 milyar lira para, Murtaza Demir ve Burhan Günel ise 6'şar ay hapis ve 5'er milyar lira para cezalarına mahkum olmuştu. Ancak bu cezalar Yargıtay tarafından bozulmuştu.

Belge Yayınevi'nin sorumlusu Ayşe Nur Zarakolu, Yaşar Kaya'nın "Gündem Yazıları" adlı kitabı nedeniyle yargılandığı davada "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de 22 Aralık günü sona eren davada Ayşe Nur Zarakolu'na verilen hapis cezası 900 bin lira paraya çevrildi, ancak "sanığın suç işlemeye eğilimli olduğu" gerekçesiyle ertelenmedi. Ayşe Nur Zarakolu, söz konusu kitap nedeniyle daha önce de yargılanmış, 6 ay hapis cezasına mahkum olmuş ve bu ceza Yargıtay tarafından onaylanmıştı. Ayşe Nur Zarakolu, Sadrettin Aydın'ın "Karakış Grubu" adlı kitabı nedeniyle yargılandığı davada da 6 ay hapis ve 82 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ancak bu ceza "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca ertelendi.

PKK eylemleri

Basma ve gazetecilere yönelik baskı, yasaklama ve engellemelere zaman zaman PKK de katıldı. Örneğin; 31 Mart akşamı Cizre ile Nusaybin arasındaki karayolunu Turgutlu bölgesinde kesen PKK militanları, Kuzey Irak'taki askeri hareketi izlemek üzere bölgede bulunan Reuters muhabiri Fatih Sarıbaş ile AFP muhabiri Kadri Gürsel'i kaçırdı. Gazetecilerin kaçırılması tepkiyle karşılandı. 3 Nisan günü bir açıklama yapan Çağdaş Gazeteciler Derneği Genel Başkanı Mustafa Ekmekçi, "Gazetecilerin görevi kamuoyunu doğru ve yansız biçimde bilgilendirmektir. Gazetecilere herkesin yardımcı olması gerekmektedir. Görevlerini yapan gazetecilerin PKK tarafından kaçırılmasını kınıyor, derhal serbest bırakılmalarını istiyoruz." dedi. 9 Nisan günü bir açıklama yapan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül de kaçırılan gazetecilerin derhal serbest bırakılmasını isteyerek, "Gazetecilik çalışmaları nedeniyle hiçbir gazeteci gözetim altına alınmamalı, tutuklanmamalı, esir ve rehin muamelesi görmemelidir." diye konuştu. Kadri Gürsel ile Fatih Sarıbaş 26 Nisan günü öğle saatlerinde serbest bırakıldı. Şırnak ile Cizre arasındaki Kumçatı köyü yakınlarında serbest bırakılan 2 gazeteci, İkizdere Jandarma Karakolu'na götürüldü. Geceyi karakolda geçiren Kadri Gürsel ve Fatih Sarıbaş, 27 Nisan günü İstanbul'a gönderildi.

Milliyet gazetesinin Tunceli muhabiri Ferit Demir, 30 Nisan günü, bir haber konusu için Tunceli'den Pertek'e giderken bindiği minibüsü durduran PKK militanları tarafından kaçırıldı. 7 Mayıs günü serbest bırakılan Ferit Demir, PKK'nin elinde bulunduğu dönemde, PKK'nin bölgedeki sorumlusu Şemdin Sakık ile görüştüğünü açıkladı. Ferit Demir'in Şemdin Sakık ile yaptığı görüşme daha sonra Milliyet gazetesinde yayımlandı. Ferit Demir 1993 yılı Ekim ayında da PKK militanları tarafından kaçırılmış ve bir süre sonra serbest bırakılmıştı.

Tunceli'de Gazeteci Olmak Gerçekten Zor (14 Aralık 1995-Cumhuriyet)

Ülkenin olağanüstü koşullarının yaşandığı bölgelerde gazeteci olmak ateşten gömlek giymekten beter. Ferit Demir, aynı zamanda Tunceli'de tek yerel muhabir. O nedenle bölgeye giden bütün gazetecilere mihmandarlık yapar.

Seçim gezileri nedeniyle Tunceli'ye giden muhabirimiz Miyase İlknur'a da evsahipliği yaptı. Bir güzel ağırladı. Tunceli'ye girerken kimlik kontrollerinde basın kartı yerine ehliye-

hini gösteren arkadaşımızın doğum yerinin de o bölge olması nedeniyle gazeteci olduğundan kimse şüphelenmedi. Bunu Tunceli'de rahat dolaşmak ve insanlarla konuşurken izlenmemek için yapmıştı. Ertesi akşam Ferit Demir'in evine yemeğe davetliydi. Yemeğe yeni oturmuştu ki kapı çalındı. Pencereden bakan Demir, "Sivil polisler gelmiş, herhalde seni soracaklardır" diyerek aşağı indi. Çünkü gün boyunca şehirde dolaşan bu yabancı, polislerin dikkatini çekmiş, sık sık Demir'e gelip "kim" olduğunu sormuşlardı. Sivil polislerin Demir'le konuşması uzayınca Miyase İlknur da aşağı inerek polisler ne istediklerini sordu:

"Hiç, sizinle ilgili birtakım bilgiler alıyorduk. Hepsi o kadar."

"Benimle ilgili soruları bana sorarsanız daha doğru yanıtlar alırsınız. Ne soracaksınız bana sorun."

"Şehre girişinizden haberimiz olmadı da..."

"Niye, bando muzıkayla karşılama mı yapacaktınız? Çok mu önemli nasıl girdiğim?"

"Sormamızı istediler, sizin güvenliğiniz için. Niçin geldiniz, nereye gideceksiniz?"

"Niçin geldiğimi ve nereye gideceğimi Vali ve Alay Komutanı biliyor. Onlara sorun."

Polisler gittikten sonra bölge muhabirlerinin hangi koşullarda çalıştığını gören Miyase İlknur, arkadaşına dönerek "Asıl gazeteciliği siz yapıyorsunuz, basın adına verilen ödüller bu bölgelerde gazetecilik yapanlara verilmeli" demekten kendini alamadı.

a)- Ölenler, ortadan kaybolanlar

1992 ve 1993 yıllarında basına yönelik saldırılar açısından ön plana çıkan ve "dünyanın en çok gazeteci öldürülen ülkesi" sıfatını kazanan, 1994 yılında da benzer olaylara tanık olan Türkiye'de, 1995 yılında 1 gazeteci öldürüldü. Batman'da 22 Ağustos günü polis tarafından gözaltına alınan, Yeni Politika gazetesinin Batman muhabirlerinden Safyettin Tepe, sorgulandığı Bitlis Emniyet Müdürlüğü'nde 29 Ağustos günü öldü. Polis yetkilileri, "Safyettin Tepe'nin kendini fanila ile hücre kapısındaki mazgal demirine asarak intihar ettiğini" öne sürdüler. Safyettin Tepe'nin amcası Avukat Talat Tepe ise yeğeninin işkenceyle öldürüldükten sonra atılarak olaya intihar süsü verilerek istendiğini söyledi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 263'de.) 1995 yılında daha önceki yılların aksine, öldürülen ya da saldırıya uğrayan gazete bayisi ve dağıtıcısına ise tanık olunmadı.

1995 yılında, son 4-5 yılda öldürülen 24 (*) gazetecinin katil ya da katillerinin bulunması ve bu cinayetlerin aydınlatılması için ciddi bir çaba gösterilmedi. Cinayetlere yaklaşım

(*) Çetin Emeç (Hürriyet, İstanbul-7 Mart 1990), Turan Dursun (2000'e Doğru, İstanbul-4 Eylül 1990), Halit Güngen (2000'e Doğru, Diyarbakır-18 Şubat 1992), Cengiz Altun (Yeni Ülke, Batman-24 Şubat 1992), İzzet Kezer (Sabah, Cizre-23 Mart 1992), Bülent Ülkü (Körfez'e Bakış, Bursa-1 Nisan 1992), Mecit Akgün (Yeni Ülke, Nusaybin-2 Haziran 1992), Hafız Akdemir (Özgür Gündem, Diyarbakır-8 Haziran 1992), Çetin Ababay (Özgür Halk, Batman-29 Temmuz 1992), Yahya Orhan (Özgür Gündem, Gercüş-31 Temmuz 1992), Hüseyin Deniz (Özgür Gündem, Ceylanpınar-9 Ağustos 1992), Musa Anter (Özgür Gündem, Diyarbakır-20 Eylül 1992), Kemal Aktay (Türkiye, Hani-9 Kasım 1992), Hatip Kapçak (Gerçek, Mazıdağı-18 Kasım 1992), Namık Tarancı (Gerçek, Diyarbakır-20 Kasım 1992), Uğur Mumcu (Cumhuriyet, Ankara-24 Ocak 1993), Kemal Kılıç (Özgür Gündem, Urfa-18 Şubat 1993), İhsan Karakuş (Silvan, Silvan-13 Mart 1993), Ercan Gürel (Hürriyet Haber Ajansı, Bergama-20 Mayıs 1993), Rıza Güneşer (Halkın Gücü, İstanbul-14 Temmuz 1993), Ferhat Tepe (Özgür Gündem, Bitlis-28 Temmuz 1993), Muzaffer Akkuş (Milliyet, Bingöl-20 Eylül 1993), Erol Akgün (Devrimci Çözüm, Gebze-8 Eylül 1994) ve Ersin Yıldız (Özgür Ülke, İstanbul-3 Aralık 1994).

hep gayri ciddi oldu. Tesadüf sonucu ele geçirilen bazı militanların sorgulanması ya da üzerlerinde yakalanan silahların incelenmesi sonucunda elde edilen ipuçları, gereği gibi değerlendirilmedi. Zaman zaman polis açıklamalarında yer alan "öldürülen gazetecilerden bazılarının katillerinin yakalandığına" dair bilgiler (Çetin Emeç, Turan Dursun, Halit Güngen ve Namık Tarancı'nın öldürülmesiyle ilgili) ya da açılan davalar, cinayetleri aydınlığa kavuşturmadı.

Gazeteci-Yazar Uğur Mumcu'nun öldürülmesinden sonra yaşanan olaylar, öldürülen gazeteciler ve faili meçhul cinayetler konusundaki gayri ciddi yaklaşımın en çarpıcı örneğini oluşturdu. 24 Ocak 1993 tarihinde bombalı bir saldırı sonucunda yaşamını yitiren Uğur Mumcu'nun katilleri, saldırının üzerinden 3 yıl geçmiş olmasına karşın ortaya çıkartılmadı. Katillerin ortaya çıkartılması bir yana, yapılan soruşturmada ilerleme bile sağlanamadı. Uğur Mumcu'nun öldürülmesinden sonra Meclis bünyesinde oluşturulan Faili Meçhul Cinayetleri Araştırma Komisyonu da bir sonuca ulaşamadı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 149-154'de.) Komisyon Başkanı Sadık Avundukluoğlu, Uğur Mumcu cinayeti ile ilgili bilgi almakta zorlandıklarını ve önlerine sürekli engeller çıkartıldığını söyledi. Uğur Mumcu, ikinci ölüm yıldönümü olan 24 Ocak günü çeşitli kitlesel etkinliklerle anıldı. Düzenlenen etkinliklerin tümünde, olayın faili meçhul kalması ve soruşturmada bir ilerleme olmaması eleştirildi, protesto edildi. Uğur Mumcu'nun öldürülmesinden sonra başta dönemin Başbakanı Süleyman Demirel olmak üzere pek çok yetkili, "katillerin en kısa sürede bulunacağına" dair namus sözü vermiş, özel soruşturma ekipleri oluşturulmuştu.

b)- Basına ve gazetecilere yönelik saldırılar

1995 yılında basın kuruluşları, basın örgütleri, gazeteciler, yazarlar sık sık değişik çevrelerden gelen saldırılara maruz kaldı. Bu saldırıların önemli bölümü kamu ya da güvenlik görevlileri tarafından düzenlendi. TIHV'nin belirlemelerine göre, 1995 yılında 31 ayrı olayda, toplam 56 gazeteci, görev yaptıkları sırada kamu ya da güvenlik görevlilerinin tekmesi, küfür-lü, coplu ve benzeri saldırılarıyla karşılaştı. (1991 yılında 24 olayda 52, 1992 yılında 26 olayda 56, 1993 yılında 33 olayda 52, 1994 yılında da 34 olayda 76 gazeteci saldırıya uğramıştı.) Bunun yanı sıra çok sayıda gazeteci gözaltına alındı, tutuklandı. Gazetecilere ve basın kuruluşlarına yönelik bombalı-silahlı saldırılar oldu. Basına yönelik baskı ve saldırılar, muhalif, resmi ideolojiye ve tabulara karşı çıkan, radikal görüşler savunan dergi ve gazetelerle, buralarda görev yapanlar üzerinde yoğunlaştı.

Özgür Ülke-Yeni Politika: 1995 yılında en yoğun baskı ve saldırıya, yayın politikası ağırlıklı olarak Kürt sorununa yönelik olan Özgür Ülke gazetesi ile Özgür Ülke gazetesinin kapatılması üzerine yayın hayatına başlayan Yeni Politika gazetesi maruz kaldı. Özgür Ülke gazetesi, ilk sayısı 30 Mayıs 1992 tarihinde çıkan ve 20 Nisan 1994 tarihinde kapatılan Özgür Gündem (*) gazetesinin ardından 28 Nisan 1994 tarihinde yayımlanmaya başlamıştı.

(*) Özgür Gündem gazetesi, yayımı durdurulana kadar eşi benzeri olmayan baskı ve saldırılara maruz kaldı. Gazetenin 6 çalışanı (Hafız Akdemir, Yahya Orhan, Hüseyin Deniz, Musa Anter, Kemal Kılıç ve Ferhat Tepe) ve 12 dağıtıcısı (Halil Adanır, Kemal Elçinci, Lokman Gündüz, Orhan Karaağar, Haşim Yaşa, Zülküf Akkaya, Yalçın Kaya, Adil Başkan, Adnan Işık, Mehmet Sencer, Zuhut Tepe ve Hıdır Çelik) öldürüldü, bir çalışanı (Burhan Karadeniz) yaralanarak felç oldu, 2 çalışanı (Aysel Malkaç ve Nazım Babaoğlu) kayboldu, 250 kadar çalışanı gözaltına alındı ya da tutuklandı. Gazetenin toplam 580 sayısından 500 kadarı toplatıldı. Açılan davalar nedeniyle gazetede yazı işleri müdürlüğü görevini üstlenenlerden 10'u 2 ayla 6 ay arasında değişen süreler için tutuklandı, İlk Yazı İşleri Müdürü Işık Yurtçu, aldığı cezaların kesinleşmesi üzerine hükümlü olarak cezaevine girdi. Gazetenin büroları sık sık basıldı, eşyaları tahrip edildi, çalışanları ve yöneticileri gözaltına alındı, tutuklandı, mahkum edildi.

Özgür Ülke gazetesine yönelik en önemli saldırı 3 Aralık 1994 tarihinde meydana geldi. Gazetenin İstanbul Kadırga'daki merkezi ve Çağaloğlu'ndaki bürosu ile Ankara Bürosu'na sabaha karşı "kimliklerinin belirsiz olduğu" öne sürülen kişiler tarafından bombalı saldırılar düzenlendi. Ersin Yıldız adlı kişinin öldüğü, 21 kişinin de yaralandığı saldırıların sorumluluğunu "resmen" üstlenen olmadı. (*) Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile dönemin İçişleri Bakanı Nahit Mentеше, İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu ve İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzîr başta olmak üzere pek çok yetkili bombalı saldırıları yapanların bulunacağını öne sürdü. Özgür Ülke gazetesi bombalı saldırılara rağmen yayını sürdürdü.

Gazetenin 1994 yılında yayımlanan 247 sayısından 220'si, 1995 yılında yayımlanan toplam 35 sayısının da tümü toplatıldı. Toplatma kararları, genellikle "haber ve yazılarda bölücülük propagandası yapıldığı, halkın askerlikten soğutulmak istendiği, yasadışı örgütlerin bildiri ve açıklamalarına yer verildiği, halkın birbiri aleyhine düşmanlığa kışkırtıldığı" iddiasıyla alındı. Toplatma kararlarıyla birlikte gazete yöneticisi ve çalışanları hakkında çok sayıda dava açıldı. Sırf "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca açılan davaların sayısı 278'e ulaştı. Davalar nedeniyle gazetenin yazı işleri müdürlerinden 8'i (Kemal Akkaya, Süha Soysal Demirci, Halil Dalkılıç, Hasan Şahin, Mehmet Evran, Yusuf Şit, Murat Saraç ve Mensure Yüksel) tutuklandı. Gazetenin Batman muhabirlerinden Safyettin Tepe de sorgulandığı Bitlis Emniyet Müdürlüğü'nde 29 Ağustos günü yaşamını yitirdi.

Özgür Ülke gazetesine yönelik baskılar 1995 yılı başında yoğunlaştı. Milli Güvenlik Kurulu bünyesinde ve dönemin Başbakanı Tansu Çiller'in başkanlığında 4 Ocak günü yapılan Güvenlik Koordinasyon Toplantısı'nda Özgür Ülke gazetesi gündeme geldi. Toplantı sonucunda, "tamamen kapatmanın özellikle uluslararası platformlarda tepki uyandıracağı" düşüncesinden hareketle, "dağıtımın olabildiğince engellenerek gazetenin yayınının işlevsizleştirilmesi" kararlaştırıldı. Bu karar hemen uygulamaya sokuldu ve Özgür Ülke gazetesinin 7 Ocak 1995 tarihli sayısı, Basın Yasası'nın verdiği bir yetkiyi kullanan İstanbul DGM Savcılığı tarafından 6 Ocak gecesi toplatıldı. Karar uyarınca gece yarısı gazetenin basıldığı matbaaya gelen polisler, 13 bin 570 adet Özgür Ülke gazetesine el koydu. Gazete avukatlarının kararın iptali için yaptıkları başvuru ise 7 Ocak günü İstanbul DGM tarafından reddedildi. Gazete yöneticilerinden Baki Karadeniz, uygulamanın, devletin rahatsızlık duyduğu basını etkisiz

(*) Özgür Ülke gazetesine yönelik bombalı saldırıların, dönemin Başbakanı Tansu Çiller'in muhalif yayın organlarına karşı sert ve etkili önlemler alınmasını isteyen 30 Kasım 1994 tarihli genelgesinin hemen sonrasına rastlaması dikkat çekti. Üzerinde "gizli" notu bulunan genelge şöyle: "Başta Özgür Ülke olmak üzere, bölücü ve yıkıcı örgütlere destek verecek şekilde yayın yapan yayın organlarının faaliyetleri son günlerde devletin bekası ve manevi değerlerine açıkça saldırı şekline dönüşmüştür. Demokratik ve laik bir hukuk devleti olan Türkiye'nin hür basın anlayışı konusundaki engin hoşgörüsünün son günlerde adı geçen yayın organlarıncı büyük ölçüde istismar edildiği, yasaların çiğnendiği ve terör örgütünün adeta yasal kuruluşu durumuna sokulmaya çalışıldığı değerlendirilmektedir. Bu durum, sağduyulu, vatansever yurttaşlarımızı ve kamuoyunu rahatsız eden boyuta ulaşmıştır. Vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğüne yönelik bu önemli tehdidin bertaraf edilmesi amacıyla Adalet Bakanlığı tarafından; bu tip yayın yapan organların tespit ve yayınlarının takip edilmesi, bu kadar suç duyurusu olmasına rağmen hukuken etkili bir şey yapılmamasının nedenlerinin belirlenerek, giderici önlemler alınmasını, devletin bekasına yönelik açıkça bölücülük yapan ve terör örgütlerine destek veren bu tür yayın organları ile etkin mücadele edecek yöntemlerin tespit edilmesi maksadıyla derhal bir çalışma yapılarak belirlenen yöntemlerin kısa sürede yürürlüğe konması için gereğinin yapılmasını rica ederim." Genelge, gereği için Adalet Bakanlığı'na, bilgi için de İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, Başbakanlık Askeri Danışmanlığı ile Basın, Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'ne gönderildi.

hale getirmek için yeni bir süreç başlattığını gösterdiğini belirterek, “Özgür Ülke gazetesinin yayınına bombalarla son verilebileceği düşünüldü. Ancak bu başarılı olamayınca, yasalarda yer alan bazı anti-demokratik hükümler uygulamaya sokuldu,” dedi.

Özgür Ülke gazetesinin 8, 9, 10 ve 11 Ocak 1995 tarihli sayıları da “gazetede yer alan yazı ve haberlerde bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla İstanbul DGM ya da İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından bir gün önceden toplatıldı. Toplatılan gazetelerin büyük bölümüne matbaaya ve dağıtım şirketine giden polisler tarafından el konuldu. Bu uygulama daha sonra da sürdü. Özgür Ülke gazetesi hakkında, matbaadaki baskı işlemleri devam ederken her akşam toplatma kararı verildi ve basılan gazetelere el konuldu. El koyma işleminin bitmesinden sonra Özgür Ülke gazetesi, toplatma kararı alınmasına yol açan bölümler çıkartılarak yeniden basıldı. Çıkarılan bölümlere “sansürlüdür” ibaresi düşülerek, söz konusu yazı ya da haberin “toplatma gerekçesi yapıldığı için yayımlanamadığı” belirtildi. Ancak bu durum gazetenin bazı bölgelere ulaşamamasına ya da çok geç ulaşmasına neden oldu. Engelleme uygulaması 2 Şubat gününe kadar devam etti.

Özgür Ülke gazetesinin yayını İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi’nin 2 Şubat günü aldığı bir kararla durduruldu. Bu karar, “Özgür Ülke gazetesinin, verilen kesinleşmiş kapatma kararlarının 14 Nisan 1994 tarihinden itibaren uygulamaya sokulması üzerine yayınına son veren Özgür Gündem gazetesinin devamı olduğu” gerekçesiyle alındı. Basın Yasası’nın ek 2/2. maddesi uyarınca verilen kararda, “Özgür Gündem ve Özgür Ülke gazetelerinin merkezi ile bürolarının adres ve telefonlarının, yazar kadrosunun, sayfa düzeninin ve yayın politikasının aynı olduğu” belirtildi. Söz konusu kararla birlikte Özgür Ülke gazetesi, “yasal olmayan bir yayın organı” olarak kabul edilmiş oldu. Özgür Ülke gazetesi bu karar üzerine, 4 Şubat gününden itibaren yayınına durdurmak zorunda kaldı.

Özgür Ülke gazetesinin kapatılmasından sonra kuruluş hazırlıklarına başlanan Yeni Politika gazetesi 13 Nisan günü yayına başladı. Sahipliğini Necati Taniyan, genel yayın yönetmenliğini Leyla Peköz, yazı işleri müdürlüğünü de Badiyel Kıran’ın yaptığı gazete İstanbul ve Adana’da basıldı. Yeni Politika gazetesi, Özgür Ülke gazetesine yönelik baskıların aynısına maruz kaldı. Gazetenin 126 sayısından 117’si toplatıldı ya da sansürlendi, çalışanları ve sorumluları hakkında çok sayıda dava açıldı.

Baskılar, gazete daha yayına başlamadan gündeme geldi. Gazetenin İstanbul Yenikapı’daki merkezi 7 Nisan günü saat 15.30 sıralarında polis tarafından basılarak arandı. Baskın sırasında, çalışanların kimlikleri kontrol edildi, Davut Uçar, Nurcihan Öztürk, Sabahat Çelik, Şenol Torlak, Özgür Taşçı ve Mehmet Akar adlı kişiler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Özgür Taşçı tutuklandı, diğerleri serbest bırakıldı.

Yeni Politika gazetesinin 13 ve 14 Nisan 1995 tarihli ilk iki sayısına, İstanbul DGM Savcılığı’nın verdiği karar sonucunda el konuldu. “Gazetede yer alan bazı haber ve yazılarda bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla alınan el koyma kararı sonucunda, gazete başta İstanbul olmak üzere bazı yerleşim merkezlerinde sansürlü olarak yeniden basılarak dağıtılmak zorunda kaldı. Yeni Politika gazetesinin 16 Nisan 1995 tarihli 4. sayısı ise polisler tarafından el konulduğu için Ankara ve Diyarbakır’da dağıtılamadı. Bu tür uygulamalar hemen hemen hergün yinelenirdi.

Yeni Politika gazetesi hakkındaki toplatma kararları, “Terörle Mücadele Yasası”nın 6. ve 8. maddeleri ile Türk Ceza Yasası’nın 312. maddesi uyarınca verildi. Gazetede yayımlanan 316 haber, 88 yazı, 20 röportaj, 13 okuyucu mektubu, 13 ilan, 2 biyografi, bir anı, bir karikatür

ve bir mesaj ile İHD'nin hazırladığı bir rapor toplatma kararları için gerekçe oldu. Toplatma kararlarıyla ilgili olarak gazeteye yapılan tebligatlarda, fotokopi ile çoğaltılan ve gerekli yerleri kalemle doldurulmuş matbu belgeler kullanıldı. Yeni Politika gazetesi, toplatma kararı gazete yetkililerine iletdikten sonra, toplatmaya yol açan bölümler çıkartılarak yeniden basıldı. Gazete yöneticilerinden Çelebi Yavuz, gazetenin basım öyküsünü şöyle anlattı:

"Gazetenin basıldığı matbaada sürekli polis bekliyor. Polisler ilk baskı çıkar çıkmaz gazeteyi alıp götürüyor. Bir saat sonra toplatma kararı geliyor. Gazeteden, toplatma kararı verilmesine gerekçe gösterilen bölümleri çıkartıyoruz. Çıkartılan bölümlere 'sansürlüdür' ibaresi düşülerek, söz konusu yazı ya da haberin, toplatma gerekçesi yapıldığı için yayımlanamadığı belirtiliyor. İkinci baskı saat 22.00 sıralarında bitiyor. Polisler tekrar gazeteye geliyor. Bazen ikinci baskı üzerinde 'Biz bunları görmemiştik.' denilip yeniden sansür yapılıyor. Bu nedenle 5 baskı yaptığımız günler oluyor. Bu durum dağıtımı kaçırmamıza yol açıyor. Gazete pek çok yere gidemiyor."

Yeni Politika gazetesinin yayımı, 17 Temmuz günü İstanbul DGM'nin yaptığı suç duyurusu üzerine 16 Ağustos günü İstanbul 5. Sulh Ceza Mahkemesi'nin aldığı kararla durduruldu. Karar, "Yeni Politika gazetesinin, daha önce kapatılan Özgür Gündem ve Özgür Ülke gazetelerinin devamı olduğu" gerekçesiyle alındı. Gazete yetkilileri, gazetenin yayımının Milli Güvenlik Kurulu'nun muhalif yayın organlarına ilişkin olarak aldığı karar uyarınca durdurulduğunu belirterek, "Demokrasi düşmanları gerçeklere tahammül edemedi. Karar özellikle, Kürt sorunu nedeniyle Türkiye ve Ortadoğu'daki yeni önemli durumların arifesine denk getirilmiştir." dediler.

Yeni Politika gazetesinin 17 Ağustos günü çıkan son sayısında, "yayın durdurma kararını" isteyen savcı ve kararı veren hakim ile gazete avukatının yaptığı bir söyleşi yayımlandı. Verilen kararın hukuktan yoksunluğunu ve siyasilğini tartışmasız bir biçimde ortaya koyan söyleşi şöyle:

Avukat: Deliller yeterli değil, buna dayanarak yapılan hukuki değil.

Savcı: Devlet bu gazetenin çıkmasını istemiyor. İtiraz etmeniz halinde bile sonuç değişmeyecektir. Olay her ne kadar toplatma kararı ise de fiilen kapatmadır.

Avukat: Sadece bu deliller nasıl bir toplatma gerekçesi olabilir?

Savcı: Siz de diğer gazeteler gibi yayın yapın.

Avukat: Biz de çıplak kadın resimleri mi yayımlayalım? Tencere ve tava mı verelim? Gazetecilik yapmayalım mı?

Savcı: Cumhuriyet gibi gazete çıkarabilirsiniz. Cumhuriyet promosyon da yapmıyor.

(...)

Hakim: Size uygulanan sansürü yanlış buluyorum. Hiçbir zaman onaylamadım. Hatta nöbetim sırasında gelen toplatma taleplerini reddettim. Benim yapabileceğim hiçbir şey yoktur. Bu kararı reddetmem halinde kesinlikle sürüleceğimi biliyorum. İtiraz etseniz bile Asliye Ceza Mahkemesi bunu reddedecektir. Türkiye'de bağımsız yargı ve yargıç güvencesi yoktur. Aksi tavır sürülme nedenidir. 11 yıllık meslek hayatımda bu tür hak ihlallerine karşı çıktığım için sürgün hayatı yaşıyordum. Birinci sınıf hakim olmama rağmen daha 6 aydır İstanbul'dayım.

Avukat: İtiraz edeceğiz.

Savcı: Karar değişmez. Gazeteyi İstanbul'da değil de Ankara'da çıkarın.

Avukat: Ankara'da da Nusret Demiral var.

Savcı: En büyük düşmanınız orada zaten.

Yeni Politika gazetesinin kapanması üzerine kuruluş hazırlıklarına başlanan Özgür Yaşam (*) dergisinin ilk sayısı, 7 Ekim günü yayımlandı. Sahipliğini Veli Mükyen, yazı işleri müdürlüğünü de Ali Zeren'in üstlendiği derginin Yayın Kurulu'nda Aslan Yıldız, Hüseyin Aykol, Çelebi Yavuz, Sanlı Ekin ve Ragıp Zarakolu yer aldı. Derginin 21 Ekim 1995 tarihli 3. ve 16 Aralık 1995 tarihli 11. sayısı "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca toplatıldı. Özgür Yaşam dergisini çıkartan şirket, 12 Aralık gününden itibaren de "Demokrasi" adlı günlük gazete yayınlamaya başladı. Sahipliğini Veli Mükyen, yayın yönetmenliğini Mehmet Oğuz, yazı işleri müdürlüğünü de Ecevit Keleş'in üstlendiği gazetenin Yayın Kurulu'nda Fikret Başkaya, Akın Birdal, Münir Ceylan, Ragıp Duran, Varlık Özmenek ve Şanar Yurdatapan yer aldı.

Özgür Gündem, Özgür Ülke ve Yeni Politika gazeteleri ile bu gazetelerin çalışanlarının maruz kaldığı baskı, tutuklama, ceza, saldırı ve engellemelerle ilgili diğer bilgiler ise şöyle:

Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır muhabirlerinden Salih Güler, 4 Ocak günü gazetenin Diyarbakır Bürosu'na gelen 3 sivil polis tarafından gözaltına alındı. Polis yetkilileri, Salih Güler'in jandarmadan gelen istek üzerine gözaltına alındığını bildirdiler. 30 Ocak günü serbest bırakılan Salih Güler, gözaltında işkence gördüğünü ve Özgür Ülke gazetesinin yöneticileri aleyhine ifade vermeye zorlandığını söyledi. Diyarbakır Bürosu 30 Ocak günü de polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda büroda bulunan muhabirlerden Zekine Türkeri, Vedat Perçin, Adil Denk, Mehmet Emin Özmen ve Cengiz Kırık gözaltına alındı. 2 Şubat günü serbest bırakılan Zekine Türkeri, Vedat Perçin, Adil Denk ve Mehmet Emin Özmen, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar. Cengiz Kırık ise daha sonra serbest bırakıldı. Büro, 14 Şubat sabahı bir kez daha basıldı ve 3 kişi gözaltına alındı. 3 kişi aynı gün serbest bırakıldı.

5 Ocak günü öğle saatlerinde Özgür Ülke gazetesini Diyarbakır'daki abonelere dağıtan bir çocuğa (N.Y.) Çiftkapı semtinde polisler tarafından ateş açıldı. Olaydan yara almadan kurtulan söz konusu çocuk daha sonra şunları söyledi: "Yolda yürürken 5 sivil polis beni çağırdı. Gazetelere el koyacaklarını düşünerek yanlarına gümedim ve kaçmaya başladım. Havaya bir el ateş ettiler. Silah sesini duymamla birlikte gazeteleri yere atarak çok daha hızlı kaçmaya başladım. Bunun üzerine üzerime ateş etmeye başladılar. Bir sokağa girerek vurulmaktan kurtuldum ve kaçtım."

Özgür Ülke gazetesinin Mardin Temsilcisi Bayram Balcı 5 Ocak günü saat 19.00 sıralarında Hasan Ayar Çarşısı yakınlarında kimliği belirsiz 3 kişi tarafından kaçırılmak istendi. Bayram Balcı olayı anlatırken, "Dolmuştan inip büronun önüne geldiğimde biraz ileride bekleyen 3 kişi dikkatimi çekti. Büronun kapısını açmaya çalıştığım sırada, bu 3 kişi bana doğru yaklaşıp birden üzerime atıldılar. Onlardan kurtulup, aşağıya doğru koşmaya başladım. Yaklaşık 200 metre beni kovaladılar. Daha sonra peşinden ayrıldılar." dedi. Bayram Balcı, can güvenliğinin sağlanması için Mardin Valiliği'ne başvurdu.

Özgür Gündem gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Mehmet Emin Başer, 12 Ocak gecesi İstanbul Büyükçekmece'deki evine gelen polisler tarafından bir gerekçe gösterilmeden gözaltına alındı.

(*) Özgür Yaşam dergisi 20 Ocak 1996 tarihinde kendi isteğiyle yayımına son verdi.

Özgür Ülke gazetesinin Mardin muhabirlerinden Hüsnü Akgül ve Hidayet Pehlivan 16 Ocak sabahı gerekçesiz olarak gözaltına alındı. Gazetenin Mardin Bürosu da aynı gün öğle saatlerinde polis tarafından basılarak arandı. Hüsnü Akgül ve Hidayet Pehlivan 18 Ocak günü serbest bırakıldı.

Özgür Ülke gazetesinin Van Bürosu, 24 Ocak günü saat 18,30 sıralarında kapıyı kırarak büroya giren sivil polisler tarafından basıldı. Baskın sonrası, büroda bulunan muhabirlerden Doğan Denizhan gözaltına alındı, bazı haber metinleri ile belgelere el konuldu. Doğan Denizhan bürodan dövülerek çıkartıldı.

Özgür Ülke gazetesi Diyarbakır muhabirlerinden Mehmet Ali Yaşa, 24 Ocak sabahı Yenişehir semtinde bulunan Diyarbakır Defterdarlığı önünde polisler tarafından gözaltına alındı. Mehmet Ali Yaşa, aynı gün saat 19.00 sıralarında DGM tarafından serbest bırakıldı.

Özgür Ülke gazetesinin Ağrı Bürosu, "gazetenin kapalı olmasına karşın, büro kapısındaki Özgür Ülke tabelasının indirilmemesi" gerekçe gösterilerek, 9 Şubat günü polis tarafından basıldı. Baskın sonrasında, büroda bulunan biri çocuk 2 kişi, 24 saat gözaltında tutuldu. Gözaltına alınanlardan Aydın Çay, işkence gördüklerini ve hakarete uğradıklarını bildirdi.

Özgür Ülke gazetesinin Adana muhabirlerinden Aslan Saraç, 22 Mart günü HADEP tarafından düzenlenen Newroz toplantısına giderken polis tarafından gözaltına alındı. Adana Emniyet Müdürlüğü'nde 2 gün gözaltında tutulan Aslan Saraç serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, gözaltında dövüldüğünü ve hakarete uğradığını söyledi. Aslan Saraç, tedavi olmak amacıyla TIHV Adana Temsilciliği'ne başvurdu.

Özgür Ülke gazetesinin Diyarbakır Bürosu'na 20 Eylül 1994 tarihinde polis tarafından yapılan baskından sonra gözaltına alınan, tutuklanan ve hakkında "PKK'ye yardım ettiği" iddiasıyla dava açılan muhabir Nezahat Özen, 13 Nisan günü Diyarbakır DGM'de yapılan duruşmada tahliye edildi. Nezahat Özen, 29 Haziran günü 45 ay hapis cezasına mahkum oldu.

Yeni Politika gazetesinin Diyarbakır muhabirleri Emin Aslanoğlu ve Mevlüt Bozkur, Heidi Lankesch (Alman) ve Gunnar Hybertsen adlı 2 yabancı gazeteci ile birlikte 2 Nisan günü Diyarbakır'dan Batman'a giderken, Diyarbakır çıkışındaki Kağıtlı Jandarma Karakolu civarında askerler tarafından gözaltına alındı. Heidi Lankesch ve Gunnar Hybertsen 4 Nisan günü serbest bırakılıp sınır dışı edilirken, Emin Aslanoğlu ve Mevlüt Bozkur aynı günün gecesi Bismil'e götürüldü. Emin Aslanoğlu ve Mevlüt Bozkur, 18 Nisan günü Diyarbakır DGM tarafından tutuklandı.

1 Ağustos 1994 tarihinde gözaltına alınan ve 26 Ağustos 1994 tarihinde tutuklanan, Özgür Ülke gazetesinin Van Temsilcisi Bülent Çiftçi (*) 18 Nisan günü Diyarbakır DGM tara-

(*) Bülent Çiftçi, İstanbul'a gitmek üzere bindiği otobüsten 1 Ağustos 1994 tarihinde Bitlis'in Tatvan ilçesi girişinde indirilerek polis tarafından gözaltına alındı. Sorgulanmak üzere Hakkari'ye gönderilen Bülent Çiftçi, 26 Ağustos 1994 tarihinde tutuklandı. Bülent Çiftçi, gözaltına alındığı sırada İçişleri Bakanlığı tarafından 1992 yılında, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki tüm yetkililere gönderilen bir genelgeyi gazetede yayımlamak üzere İstanbul'a götürüyordu. Özgür Ülke gazetesinde daha sonra yayımlanan genelgede, "örgütlenmeye başlayan yeni partinin (DEP kasdediliyor) çalışmalarının engellenmesi, öldürülen asker sayısının basına verilmemesi ya da az gösterilmesi ve Özgür Gündem gazetesinin çalışmalarının engellenmesi" isteniyordu. Gazete yöneticilerinden Baki Karadeniz'in, Bülent Çiftçi'nin gözaltına alınma nedenini öğrenmek üzere başvurduğu Van Valiliği tarafından gazeteğe gönderilen "5 Ağustos 1994" tarihli ve "Van Vali Yardımcısı Mehmet Çetin" imzalı yazıda Bülent Çiftçi'nin genelge nedeniyle gözaltına alındığı kabul edildi.

fından tahliye edildi. Aynı gün tutuklu bulunduğu Muş Kapalı Cezaevi'nden serbest bırakılan Bülent Çiftçi, "asker kaçağı olduğu" gerekçesiyle Muş Askerlik Şubesi'ne teslim edildi.

Yeni Politika gazetesinin Adana'daki dağıtımını üstlenen görevlilerden Sabri İnan (23) ve Salih Bilmece, 13 Nisan günü gözaltına alındı. 15 Nisan günü serbest bırakılan Sabri İnan, gözaltında tutulduğu Denizli Polis Karakolu ile Adana Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü ve ölümle tehdit edildiğini söyledi.

Yeni Politika gazetesinin Elazığ Bürosu, 12 Mayıs günü öğle saatlerinde polis tarafından basılarak arandı. Bir saat süren aramadan sonra gazetenin Elazığ muhabirlerinden Songül Zengin ve Nurcan Turgut ile o sırada büroda misafir olarak bulunan Bülent Kaya ve Ali Öz adlı öğrenciler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar akşam saatlerinde serbest bırakıldı.

Yeni Politika gazetesinin Urfa muhabirlerinden Vehbiye Tüzün, 19 Mayıs günü saat 11.00 sıralarında gazetenin Batman Bürosu'ndan ayrıldıktan sonra, yanında bulunan Mehmet Çelik ile birlikte gözaltına alındı. Vehbiye Tüzün'ün Urfa'daki evi de aynı gün saat 23.00 sıralarında sivil polisler tarafından basıldı. Vehbiye Tüzün ve Mehmet Çelik, 20 Mayıs günü saat 22.00 sıralarında Batman Emniyet Müdürlüğü'nden, savcılığa bile çıkarılmadan serbest bırakıldı. Vehbiye Tüzün, gözaltında polisler tarafından dövüldüklerini ve gazetede çalışmaması için tehdit edildiğini söyledi.

Yeni Politika gazetesinin Diyarbakır Temsilcisi Mustafa Sav, muhabirler Adil Denk, Bahattin Yıldız, ve Metin Dağ ile Özgür Gündem gazetesinin muhabiri Nezahat Özen, 2 Haziran günü polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 3 Haziran günü serbest bırakıldı.

Yeni Politika gazetesinin Haber Müdürü Mehmet Sanlı Ekin, 2 Haziran gecesi bulunduğu eve baskın yapan polisler tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alındığı resmen kabul edilmeyen Sanlı Ekin 5 Haziran günü serbest bırakıldı. Sanlı Ekin'in İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün Aksaray'daki binasında tutulduğu öğrenildi.

Özgür Ülke gazetesini çıkaran Yöntem Basın Yayın ve Sanayi Şirketi'nin Müdürü Zülküf Kışanak, 8 Haziran günü ifade vermek üzere avukatı ile birlikte gittiği İstanbul Emniyeti Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltına alındı. Zülküf Kışanak daha sonra Siyasi Polis Merkezi'ne götürülerek 8 gün sorgulandı. 15 Haziran günü İstanbul DGM tarafından tutuksuz yargılanmak koşuluyla serbest bırakılan Zülküf Kışanak, gözaltında kendisine psikolojik baskı yapıldığını belirterek, "Sorgum daha önce hakkımda verilmiş olan bazı ifadeler üzerine yapıldı. Savcı tutuklama istemiyle mahkemeye sevketti." dedi.

Yeni Politika gazetesinin Malatya muhabiri Ziya Köseoğlu, 15 Temmuz günü saat 03.00 sıralarında Malatya'nın Yazihan ilçesindeki evini basan jandarmalar tarafından gözaltına alındı. Ziya Köseoğlu ile birlikte HADEP Yazihan İlçe Örgütü yöneticilerinden Süleyman Köse de götürüldü. 15 Temmuz günü saat 23.00 sıralarında serbest bırakılan Süleyman Köse, "Nereye gittiğimizi tam olarak bilmiyorum. Gözüm bağlıydı. Tahminime göre Malatya E Tipi Cezaevi civarındaki bir istihbarat merkezine götürdüler." dedi. 19 Temmuz günü tutuklanan Ziya Köseoğlu, avukatı Hasan Doğan'ın itirazı üzerine 25 Temmuz günü tahliye edildi.

Yeni Politika gazetesinin Adana Bürosu 3 Eylül günü saat 19.00 sıralarında polis tarafından basıldı. Arama emri gösterilmeden yapılan baskın sırasında, büroda bulunan bazı yayınlara ve Yeni Politika gazetesinin eski sayılarına (90 adet) el konuldu. Yaklaşık 2 saat büroda kalan polisler, gazetenin Adana Temsilcisi Mahmut Doğan'ı gözaltına alarak bürodan

ayrıldı. 4 Eylül akşamı serbest bırakılan Mahmut Doğan, gözaltında işkence gördüğünü ve kendisine, "gazetenin PKK'nın yayın organı olduğuna" dair ifade imzalatılmak istendiğini anlatarak, işkence nedeniyle sağlığının bozulduğunu ve kollarının tutmadığını söyledi.

Yeni Politika gazetesinin Adana Bürosu İdare Amiri Emin Günay, 8 Eylül günü İzmir Fuarı girişinde kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldı. Aynı gün serbest bırakılan Emin Günay, kendisini kaçırılanların polis olduğunu belirterek, "Beni ölümle tehdit ettiler. Sürekli olarak, 'Seni Safyettin Tepe gibi tepeleyeceğiz.' dediler. Bu durum Safyettin Tepe'yi kimin öldürdüğünü de kanıtlamaktadır. Başına bir şey gelirse sorumlusu İzmir polisidir." dedi.

Evrensel: Özgür Ülke ve Yeni Politika gazeteleri kadar olmasa bile yoğun baskı ve saldırı ile karşılaşan ikinci yayın organı da Evrensel gazetesi oldu. İlk sayısı 7 Haziran günü yayımlanan Evrensel gazetesinin sahipliğini Vedat Korkmaz, yayın yönetmenliğini İhsan Çaralan, yazı işleri müdürlüğünü de sırasıyla Fatma Bayar, Ali Erol ve Bülent Kutlutürk üstlendi. 31 Ekim 1996 tarihinde yayımına son veren Evrensel gazetesinin 1996 yılı Ağustos ayı sonuna kadar çıkan sayılarından 33'ü toplatıldı. Gazetede yayımlanan haber, yazı, ilan ve karikatürler nedeniyle toplam 65 dava açıldı, bu davalardan 17'si beraatle, 9'u mahkumiyetle sona erdi. Mahkumiyetle sona eren davalarda, gazetenin yazı işleri müdürlerinden Ali Erol'a 7 yıl hapis ve 970 milyon lira para, Fatma Bayar'a 3 milyon 525 bin lira para, sahibi Vedat Korkmaz'a 944 milyon lira para, yazarı Haluk Gerger'e de 20 ay hapis cezası verildi. Gazete hakkındaki kapatma cezalarının toplamı ise 125 gün oldu. 8 Ocak 1996 tarihinde İstanbul'da yapılan bir cenaze töreni sırasında gözaltuna alınan Evrensel gazetesi muhabiri Metin Göktepe de polisler tarafından dövülerek öldürüldü.

Evrensel gazetesi yazarı Nedim Köroğlu ile muhabiri Ali Gündoğdu, 1 Ağustos günü saat 15.00 sıralarında İstanbul Şişhane'de 2 sivil polisin saldırısına uğradı. Nedim Köroğlu ve Ali Gündoğdu'yu Şişhane'den Taksim'e doğru yürürken silah tehditiyle durduran polisler, gazetecileri yere yatırmak istedi. Ancak bu istek gazeteciler tarafından kabul edilmedi. Bunun üzerine, Nedim Köroğlu ve Ali Gündoğdu'nun çantalarını aramakla yetinen polisler, 2 gazeteciye hakaret edip, tehditler yönelttiler. Gazetecilerin ev adreslerini de alan polisler, "Yine görüşeceğiz." diyerek olay yerinden ayrıldılar. Kendilerine saldıran polisleri tanıdığını bildiren Nedim Köroğlu, "Bu olay gazeteci ve yazarlara yönelik saldırıların bir parçasıdır." dedi.

Evrensel gazetesinin 13 Ağustos 1995 tarihli sayısı, "Dersim kuşatma altında" başlıklı haber nedeniyle ve yasal bir gerekçe gösterilmeden Tunceli'de satılmadı. Söz konusu haberde dönemin insan haklarından sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu'nun bölgeye yaptığı ziyaret ve ona aktarılan sorunlar hakkında bilgi veriliyordu.

Evrensel gazetesinin Adana'daki dağıtımını üstlenen görevlilerden Kemal Doğan, 26 Ağustos sabahı Adana'nın Levent Mahallesi Çukurova Caddesi üzerinde polis tarafından gözaltına alındı. "Şüpheli üzerine gözaltına alındığı" açıklanan Kemal Doğan, Köprübaşı Polis Karakolu'na götürüldü ve akşam saatlerinde serbest bırakıldı.

Evrensel gazetesinin Osmaniye (Adana) muhabiri Ahmet Birgül, Osmaniye Belediyesi önünde intihar girişiminde bulunan bir seyyar satıcının fotoğrafını çekmek isterken belediye görevlileri tarafından dövüldü. 18 Eylül günü öğle saatlerinde meydana gelen olayda yüzü ile vücudunun değişik yerlerinden yaralanan Ahmet Birgül ayakta tedavi gördü. Ahmet Birgül, kendisine saldıran belediye görevlilerinden üçünün adının Kadir Kara, Savaş Çapar ve Uğur Aslankurt olduğunu belirterek, "Saldırıya uğradığım sırada çevredeki polisler olaya müdahale etmediler. Bana saldıranlar MHP'li belediye başkanının yakın adamlarıydı." dedi.

12 Ekim günü Ankara Kızılay'da, Evrensel gazetesinin izinli tanıtım afişlerini duvarlara asan Ergül Acar, Barış Erbektaş, Nihan Çakmak ve Bahadır Özgür adlı gençler, Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı zabıtalardan şikayeti üzerine polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınan 4 genç, zabıtalardan kestiği 9 milyon 990 bin liralık para cezasını ödedikten sonra 13 Ekim günü serbest bırakıldı. Bu arada Çankaya Merkez Karakolu'nda tutulan 4 genç ile görüşmek üzere karakola giden gazetesinin avukatı Nesrin Hatipoğlu da 2 saat gözaltında kaldı.

Evrensel gazetesinin Ankara Bürosu muhabirlerinden Ali Bayaslan, 30 Ekim akşamı arkadaşlarını ziyaret için gittiği Ankara'nın Emek mahallesindeki bir eve polis tarafından yapılan baskın sonucunda gözaltına alındı. Ankara Siyasi Polis Müdürü Ülkü Met, Ali Bayaslan'ın rastlantı sonucunda gözaltına alındığını ve yasadışı bir örgütle ilişkisi bulunmadığını bildirdi. Bu açıklamaya karşın Ali Bayaslan 2 gün gözaltında tutuldu.

Evrensel gazetesi muhabirlerinden Haşim Demir, 1 Aralık akşamı İstanbul'da, kendilerini "polis" olarak tanıtan silahlı kişiler tarafından "34 URJ 8978" plakalı bir arabaya bindirilerek kaçırılmak istendi. Haşim Demir'in direnmesi ve bağırması üzerine kaçırma girişimi sonuçsuz kaldı.

Evrensel gazetesi muhabirlerinden Nebahat Alkan, 5 Aralık akşamı İstanbul Tuzla'da polis tarafından gözaltına alındı. Nebahat Alkan'ın, Gebze'nin Şekerpınar köyü yakınlarında bulunan İngiliz nakliyat şirketi Inchcape Retrans'daki işlerine son verilmesi üzerine direnişe başlayan işçilerle görüştüktan sonra gözaltına alındığı bildirildi. Bir süre Tuzla Emniyet Amirliği'nde tutulan, daha sonra İstanbul Asayiş Şube Müdürlüğü'ne götürülen ve buradan serbest bırakılan Nebahat Alkan'ın gözaltına alınmasına gerekçe gösterilmedi.

Elazığ bağımsız milletvekili adayı Ali Günsili'nin seçim bürosunun 7 Aralık gecesi polis tarafından basılması sonucunda gözaltına alınan Evrensel gazetesinin Elazığ muhabiri Ersel Dağ, 8 Aralık sabahı serbest bırakıldı. Ersel Dağ gözaltında işkence gördüğünü, hakarete uğradığını ve polis ajanı olmaya zorlandığını söyledi. Ersel Dağ, 22 Aralık günü Vahit Tekin adlı arkadaşı ile birlikte yeniden gözaltına alındı ve yine işkence gördü.

Ankara Tuzluca'yı Lisesi önünde 20 Aralık günü öğrencilerin yaptığı "Paralı Eğitime Hayır" konulu basın toplantısını izleyen Evrensel gazetesi muhabiri Çetin Özcan, Gençliğin Sesi dergisi muhabiri Savaş Erbektaş ve Odak dergisi muhabiri Can Ertürk gözaltına alındı. Çetin Özcan ve Can Ertürk 22 Aralık günü serbest bırakıldı, Savaş Erbektaş ise hakkındaki gıyabi tutuklama kararı nedeniyle cezaevine gönderildi.

Atılım: Yoğun baskı ile karşılaşan bir diğer yayın organı da haftalık Atılım gazetesi oldu. İlk sayısı 8 Ekim 1994 tarihinde yayımlanan gazetesinin 1995 yılı sonuna kadar çıkan 64 sayısından 63'ü (*) (50'si 1995 yılında) İstanbul DGM ve İstanbul 3. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından toplatıldı. Toplatma kararları, "bölücülük propagandası yapıldığı, halkın ırk ve sınıf farklılığı gözetilerek birbirini aleyhine kışkırtıldığı, yasadışı örgütlerin övüldüğü, güvenlik görevlilerine, orduya ve devlet kurumlarına hakaret edildiği" gibi iddialarla verildi. Gazetede yer alan yazı ve haberlerle ilgili olarak gazetesinin yönetici, yazar ve çalışanları hakkında İstanbul DGM, İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi ve İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 153 dava açıldı. Açılan davalarda istenen hapis cezalarının toplamı 83 yıla, para cezalarının topla-

(*) Gazetesinin bir tek 59. sayısı toplatılmadı. Bu durum, gazetesinin 60. sayısında, "Hayret, geçen hafta toplatılmadık." başlıklı bir haberin yayımlanmasına yol açtı. Ancak söz konusu sayıdaki bazı yazılar nedeniyle daha sonra dava açıldı.

mı ise 15 milyar liraya ulaştı. Davalar nedeniyle tutuklanan yazı işleri müdürlerinden İsmail Akkın 5,5 ay, Aslı Yücesan ve Eylem Semint de 2'şer ay cezaevinde kaldı. İstanbul DGM'de açılan davalardan 2'si beraatle sonuçlandı, 4'ünde ise Yazı İşleri Müdürü İsmail Akkın'a toplam 30 ay hapis ve 409 milyon 810 bin lira para cezası verildi.

Gazetenin İstanbul'daki merkezi ile Eskişehir, Kartal ve İzmir büroları 1'er, Ankara, Malatya ve Mersin büroları 2'şer, Bursa ve İskenderun büroları 4'er, Adana Bürosu da 45 kez polis tarafından basıldı. Baskınlar sırasında 100'den fazla kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 7'si tutuklandı, bazıları hakkında "yasadışı örgüt üyeliği" ya da "yasadışı örgüt üyelerine yardım ve yataklık yapmak" suçlamasıyla dava açıldı.

Atılım gazetesinin Adana Bürosu'nun 21 Mart günü polis tarafından basılması sonucunda, büro çalışanları Şengül Yıldırım, Cem Kazan, Songül Çapartaş, Ramazan Başçı ve Hatice Güden ile 3 kişi gözaltına alındı. Baskında, büroda bulunan telefon defteri, fotoğraflar ve arşive de el konuldu. Gözaltına alınanlar 22 Mart günü serbest bırakıldı.

Atılım gazetesinin İstanbul muhabirlerinden Veysel Ceylan, 28 Mart günü tutuklandı. Veysel Ceylan, 26 Mart günü İstanbul Bostancı'da yapılan bir işçi toplantısı sonrasında, polisin toplantıdan çıkan iki kadını gözaltına almak istemesi sırasında fotoğraf çektiği için gözaltına alınmıştı. "Polise karşı gelmekle" suçlanan Veysel Ceylan hakkında Kadıköy Asliye Ceza Mahkemesi'nde dava açıldı.

Atılım gazetesinin Yazı İşleri Müdürü Aslıhan Yücesan, gazetenin 27 Mayıs 1995 tarihli 33. sayısında yer alan yazı ve haberlerle ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle 6 Haziran günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı. Atılım gazetesinden yapılan açıklamada, gazetede yayımlanan ve Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmaların vahşi boyutunu gözler önüne seren fotoğrafların siyasi iktidarı rahatsız etmesi üzerine Aslıhan Yücesan hakkında tutuklama kararı verildiği öne sürüldü.

Atılım gazetesinin Mersin Bürosu'nun 15 Haziran günü polis tarafından basılması sonucunda, gazetenin Mersin Temsilcisi Bülent Öner, muhabirleri Hasan Abalı ve Fatma Harman ile büroda bulunan Hatice Toprak, Ergün Bozkurt, Ali Varol ve Ayşe Abalı adlı kişiler gözaltına alındı. Baskına, kaybolduktan sonra ölü bulunan Hasan Ocak'ın katillerinin bulunmasını isteyen afişlerin Mersin'de asılması neden oldu. Baskının ardından devam eden operasyon sırasında da Zeki Eldeş, Mesut Bozkurt (Atılım Gazetesi İskenderun Temsilcisi), Şahsile Abalı ve Erdal Ulaş adlı kişiler gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, Mersin Emniyet Müdürlüğü tarafından kamuoyuna, "Marksist Leninist Komünist Parti (MLKP) üyeleri" olarak tanıtıldı. Gözaltına alınanlardan 7'si serbest bırakılırken, Bülent Öner, Hasan Abalı, Fatma Harman ve Mesut Bozkurt tutuklandı. Bülent Öner, Hasan Abalı ve Fatma Harman, gözaltında yoğun işkenceye maruz kaldıklarını açıkladılar.

Atılım gazetesi Ankara Bürosu, 7 Temmuz günü saat 16.00 sıralarında polis tarafından basıldı. Baskın sırasında, büroda bulunan yayın, belge ve kitaplara el konurken, Vahit Çolak, Meryem Akpınar ve Figen Karadağ adlı muhabirler bir süre gözaltında tutuldu. Büronun 20 Ekim sabahı polis tarafından yeniden basılması sırasında da büroda bulunan bazı yayın, belge ve cihazlar ile arşive el konuldu, büro malzemelerine zarar verildi. Ayrıca gazetenin Ankara Temsilcisi Ali Toprak, muhabirler Figen Karadağ ve Necibe Savaşkan ile büroda misafir olarak bulunan Doğan Harput gözaltına alındı. Ali Toprak daha sonra tutuklandı.

İstanbul'da 7 Ekim gecesi polis tarafından evleri basılan Atılım gazetesi çalışanları Sultan Seçik, Aslıhan Yücesan, Bayram Namaz, Feramuz Lüle, Metin Yeşil, Sevil Yeşil ve

Ramazan Başçı (*) gözaltına alındı. Baskınların, Hüseyin Erkan adlı itirafçının verdiği ifade sonucunda yapıldığı ortaya çıktı. Gözaltına alınanlardan, Bayram Namaz, Metin Yeşil ve Sevil Yeşil 19 Ekim günü İstanbul DGM tarafından tutuklandı, diğerleri serbest bırakıldı. 7 kişinin yargılanmasına 27 Aralık günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan Bayram Namaz, gözaltına alınmalarının ve tutuklanmalarının polislin komplosu sonucunda olduğunu, hazırlanan iddianamenin de tamamen polis fezlekesine dayandığını belirterek, "Bu saldırı devrimci-sosyalist basına yapılan bir saldırdır. Bizlerin yerine işkenceci polisler yargılanmalıdır." dedi. Duruşma sonunda Metin Yeşil ve Sevil Yeşil tahliye edildi.

İzmir'de Kasım ayının üçüncü haftası içinde polis tarafından düzenlenen operasyonlar sonucunda "MLKP üyesi oldukları" öne sürülen 15 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında İzmir 2. Bölge bağımsız milletvekili adayı Rıza Çetin ile Atılım Gazetesi İzmir Temsilcisi Hayrettin Özkurt da yer aldı. Bu arada gazetenin İzmir Bürosu da polis tarafından basılarak bazı gazete ve yayınlara el konuldu. Rıza Çetin ve Hayrettin Özkurt, DGM tarafından serbest bırakıldı. Serbest bırakıldıktan sonra, kendisiyle beraber gözaltına alınan Ahmet Tuncer adlı arkadaşıyla birlikte İHD İzmir Şubesi'nde bir açıklama yapan Hayrettin Özkurt, gözaltında işkence gördüğünü, gözaltına alınmasının ve işkence görmesinin sosyalist basına yönelik saldırıların bir parçası olduğunu söyledi. Kendisiyle birlikte gözaltında tutulan Mithat Yıldız adlı Atılım gazetesi muhabirinin serbest bırakıldıktan sonra yeniden gözaltına alındığını anlatan Hayrettin Özkurt, bu kişinin İstanbul'a götürüldüğünü ve Aksaray Siyasi Polis Merkezi'nde işkence gördüğünü bildirdi.

22 Aralık günü tutuklu arkadaşlarını ziyaret için İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'ne giden Atılım gazetesi çalışanları Eylem Semint, Yusuf Güzel ve Zahide Honca, cezaevinden çıktıktan sonra gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 23 Aralık akşamı serbest bırakıldı. Atılım gazetesi yöneticilerinden Ali İhsan Topçu, uydurma gerekçelerle gözaltına alınan 3 kişiye sorguları sırasında işkence yapıldığını ve sahte belge imzalatılmak istendiğini söyledi. Bu arada İHD İstanbul Şubesi'nde basın toplantısı yapan Yusuf Güzel, vücudundaki işkence izlerini gazetecilere gösterdi.

Kurtuluş: Hakkındaki kapatma kararları peş peşe onaylanan Mücadele dergisinin yayımını durdurmasından (**) sonra çıkan Kurtuluş dergisi de 1995 yılında yoğun baskıyla karşılaşan yayın organlarından biri oldu. Kurtuluş dergisinin 28 Ocak günü çıkan ilk sayısı, İstanbul DGM ile İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından ayrı ayrı toplatıldı. Kurtuluş dergisi hakkındaki toplatma kararları daha sonra da devam etti ve derginin bütün sayıları toplatıldı. Toplatma kararlarının önemli bölümü, başta 6. madde olmak üzere "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca verildi. Dergideki yazı ve haberlerle ilgili olarak açılan davalar nedeniyle yazı işleri müdürlerinden Muharrem Gündüz ile Bülent Sönmez tutuklandı. Derginin merkezi ve büroları sık sık basıldı, çok sayıda kişi gözaltına alındı, tutuklandı.

Kurtuluş dergisinin Elazığ Bürosu'nun 13 Ocak günü polis tarafından basılması sonucunda, dergiye ait arşive el konuldu, Osman Kılıç ve Haydar Gündüz adlı dergi çalışanları ile Güneş Barış adlı genç gözaltına alındı. Gözaltına alınanların sayısı, devam eden operasyon sonucunda 13 kişiye ulaştı. Gözaltına alınanlardan 6'sı tutuklandı, 7'si serbest bırakıldı.

(*) 22 Temmuz günü Adana'daki evinin önünden polis tarafından gözaltına alınan ve 23 Temmuz günü serbest bırakılan Ramazan Başçı, gözaltında psikolojik işkence gördüğünü ve tartaklandığını açıklamıştı.

(**) 1992 yılında çıkan Mücadele dergisi, toplam 5 ay 5 günlük 7 ayrı kapatma cezasının 17 Ekim 1994 tarihinden itibaren peşpeşe uygulamaya sokulması üzerine yayımlanamaz oldu.

Kurtuluş dergisinin Adana Bürosu'na 15 Şubat günü baskın yapan polisler, Adana Temsilcisi Murat Kırsay ile büroda misafir olarak bulunan 2 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınan 2 kişi aynı gün serbest bırakılırken, Murat Kırsay^(*) 17 Şubat günü tutuklandı. Derginin Adana Bürosu, 24 Mayıs ve 26 Haziran günleri de basıldı. 24 Mayıs günü yapılan baskında muhabirlerden Necat Akbaba, 26 Haziran günü yapılan baskında ise Ecevit Özdemir gözaltına alındı. Büro, Ağustos ayı içinde de 6 kez basıldı, ayrıca, "bazı yasal eksiklikler bulunduğu" gerekçesiyle bir süre kapalı tutuldu.

Kurtuluş dergisinin İstanbul Sultanahmet'deki merkez binası 11 Temmuz günü polis tarafından basıldı. İstanbul DGM Savcılığı'nın verdiği emir üzerine baskını gerçekleştiren polisler, binada bulunan 16 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanların adları şöyle: "Yazgül Güder, Ahmet İbili, Osman Yeşil, Kadir Dora, Handan Ekicibil, Necati Önder, Neslihan Uslu, Kamber İnan, Sonay Kahraman, Tarık Tolunay, Esra Yıldırım, Erdal Gökoğlu, Bülent Bağcı, Türkkan Baskalan, Fatma Kesili ve Gülay Yücel." 10 gün gözaltında tutulan 16 kişiden 13'ü serbest bırakıldı, Yazgül Güder ve Necati Önder tutuklandı, Erdal Gökoğlu da sorgulanmak üzere Ankara Siyasi Polis Merkezi'ne gönderildi. Baskın sonrasında, derginin yayımı, "yazı işleri müdürünün tutuklu olması" bahane edilerek 15 gün durduruldu. Derginin merkez binası 26 Temmuz günü ikinci kez basıldı.

Kurtuluş dergisinin 29 Ekim 1995 tarihli sayısını basıldığı matbaadan almaya giden 11 yönetici ve çalışanı, matbaada bekleyen polisler tarafından gözaltına alındı. Bu arada basılan dergilerin tümüne (8 bin adet) el konuldu. Gözaltına alınanların adları şöyle: "Bülent Bağcı, Gülay Yücel, Neslihan Uslu, Nilüfer Güneş, İlker Alcan, Sonay Kahraman, Fikri Hıdırlar, Tarık Tolunay, Hüseyin Kılıç, Halil Aksu ve Yaşar Aslan." Kurtuluş dergisine ve çalışanlarına yönelik baskıların artması üzerine dergi çalışanları, 30 Ekim günü derginin İstanbul'daki merkezinde açlık grevine başladı.

Alinteri: 15 günde bir yayımlanan Alinteri gazetesinin 1993 yılı Ekim ayından 31 Ekim 1995 tarihine kadar çıkan 59 sayısından 39'u toplatıldı. Gazetede yayımlanan yazı, fotoğraf ve haberlerle ilgili olarak 54 dava açıldı, bu davalardan 2'si beraatle, 5'i mahkumiyetle sonuçlandı. Sonuçlanan davalarda verilen hapis cezalarının toplamı 5 yıl 10 ay, para cezalarının toplamı ise 333 milyon 500 bin lirayı buldu. 1 yıl hapis ve 8 milyon liralık para cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Gazete hakkındaki kapatma cezalarının toplamı 4 ay 27 gün oldu. Bunun 2 ay 7 günlük bölümü onaylanarak 1995 yılında uygulamaya sokuldu. Alinteri gazetesinin kapalı olduğu dönemlerde "Emekçinin Alinteri" adlı başka bir gazete yayımlandı.

1995 yılında gazetenin Adana Bürosu 19, Antakya Bürosu 6, Bursa Bürosu 3, İstanbul Kiremithane ve Ankara büroları 2'ser, Ceyhan, Mersin, Kartal ve Gaziantep büroları ise birer kez basıldı. Baskınlarda toplam 981 gazeteye el konuldu, 13 kişi gözaltına alındı. Gazetenin 2'si Malatya'da, diğerleri de Mersin, Antalya, Ankara ve Adana'da olmak üzere 6 muhabiri ve tanıtım afişlerini asan 5 taraftarı tutuklandı. Yazı İşleri Müdürü Saliha Yaptaterek, açılan davalar nedeniyle 3 ay tutuklu kaldı. Gazetenin muhabirleri görev yaptıkları sırada 27 kez polisler tarafından gözaltına alındı.

(*) Bir süre sonra tahliye edilen Murat Kırsay, 25 Ekim günü yeniden tutuklandı. Tutuklandıktan sonra gönderildiği Adana E Tipi Cezaevi'nde saçlarının kesilmesine karşı çıktığı için gardiyanlar tarafından dövülen Murat Kırsay, cezaevinde tek kişilik hücrede tutuldu. Baskılar üzerine açlık grevine başlayan Murat Kırsay, daha sonra Kadiri Cezaevi'ne gönderildi ve bu cezaevinde de sakal traşı olmadığı için 2 gardiyanın saldırısına maruz kaldı.

Diğer saldırılar

Antakya ve çevresinde yerel olarak yayımlanan Uyanış gazetesinin Antakya muhabiri Talat Oruç, 4 Ocak günü saat 10.00 sıralarında bir haber için gittiği Antakya Belediyesi önünde polis tarafından gözaltına alındı. Gerekçe gösterilmeden gözaltına alınan Talat Oruç, Antakya Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulandı.

Maraş'ın Elbistan ilçesinde yerel yayın yapan Elbistan TV'nin Ali Avcı ve Ömer Genç adlı 2 muhabiri, polis tarafından 5 Ocak günü evleri basılarak gözaltına alındı. Muhabirler 12 Ocak günü tutuklandı.

Hürriyet gazetesinin İstanbul Güneşli'deki binasına 6 Ocak günü saat 16.00 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı. Bina yakınlarına düşen bombanın patlaması sonucunda ölen ve yaralanan olmadı. Bir hasara da yol açmayan bombayı atan kimliği belirsiz kişiler, binayı koruyan güvenlik görevlilerinin ateş açması üzerine kaçtı. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

DYP'nin İstanbul Fatih İlçe Merkezi'ni işgal eden 16 gencin 6 Ocak günü öğle saatlerinde binadan dövülerek dışarıya çıkartılmasını görüntülemek isteyen Ali Öksüz adlı kameraman, polisler tarafından başı bir arabaya vurularak yaralandı.

Denge Azadi gazetesinin Diyarbakır Bürosu, 8 Ocak günü saat 14.00 sıralarında polis tarafından basıldı. Yaklaşık 3 saat büroda arama yapan polisler, arşive ve bazı yayınlara el koydu, bazı eşyaları tahrip etti, gazete muhabirlerinden Ahmet Kılıl ile büro çalışanı Çağatay Işık'ı gözaltına aldı. Büroda misafir olarak bulunan 11 kişinin ise kimlik ve adresleri saptandı, ayrıca bu kişiler tehdit edildi. Gözaltına alınan Ahmet Kılıl ve Çağatay Işık, 4 gün sonra mahkeme tarafından serbest bırakıldı.

Bazı gazete ve dergilerin Ankara'daki büroları 9 Ocak günü polis tarafından basıldı ve 33 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanların büyük bölümü kısa sürede serbest bırakıldı, 8 kişi ise 19 Ocak gününe kadar Ankara Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulandı. 8 kişiden Abdullah Güler (Medya Güneşi dergisi), Ali Toprak (Atılım gazetesi), Gülseren Duman (Direniş dergisi) ve Yeter Yalçıntaş (Kızıl Bayrak dergisi) "bazı dergilerin ortaklaşa hazırladığı özel sayıyı dağıtarak bölücülük propagandası yaptıkları" iddiasıyla tutuklandı, Vahit Demir, Niyazi Durmaz, Engin Mahmut ve Yasemin Yakut ise serbest bırakıldı. Ankara DGM'nin görevsizlik kararı vermesi üzerine haklarındaki dava İstanbul DGM'de görülen 4 tutuklu, 12 Nisan günü tahliye edildi.

Özgür Gelecek dergisinin İstanbul Sultanahmet'teki merkezi 16 Ocak günü saat 03.00 sıralarında polis tarafından basılarak arandı. Baskın sonucunda, derginin Haber Müdürü Kenan Taşkın ile muhabirlerinden Ali Bozlu, Naime Bozlu, Bektaş Toptaş ve Murat Yıldız'ın da aralarında bulunduğu 7 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alındıktan sonra Beyoğlu Ekipler Amirliği'ne götürülen 7 kişi, işkenceye maruz kaldı ve savcılığa bile çıkarılmadan serbest bırakıldı. Bu arada bazı dergilerin ortaklaşa hazırladığı özel sayıyı dağıtan, Özgür Gelecek dergisi muhabirlerinden Erhan Doğru tutuklandı.

Trabzon'da 16 Ocak gecesi polislerin yaptığı ev baskınları sonucunda, "Özgür Karadeniz" adlı yerel gazetenin Yazı İşleri Müdürü Kemal Evciman ile Mücadele/Kurtuluş dergisinin Trabzon muhabirlerinden Esra Yıldırım'ın da aralarında bulunduğu 14 kişi gözaltına alındı. Kemal Evciman, "DHKP-C üyesi olduğu" iddiasıyla tutuklandı, Esra Yıldırım ise serbest bırakıldı. Özgür Karadeniz gazetesinin sahibi Mehmet Kuyumcu da 7 Ekim günü Ada-

na'da polis tarafından gözaltına alındı. Adana'da bastırıldığı gazeteleri Trabzon'a götürmek üzere otobüse binerken gözaltına alınan Mehmet Kuyumcu bir gün sonra serbest bırakıldı, ancak yanında bulunan 2 bin gazeteye el konuldu.

İslamcı çizgide yayın yapan Beklenen Vakit gazetesi yazarlarından Yaşar Kaplan'ın İstanbul Küçükköy'deki evinin kapısına kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba 28 Ocak günü saat 20.30 sıralarında patladı. Patlama sonucunda ölen ve yaralanan olmadı, ancak evde hasar meydana geldi. Olaydan sonra gazeteleri arayan kimliği belirsiz bir kişi, "eylemin İBDA-C adlı radikal İslamcı örgüt tarafından yapıldığını" bildirdi.

Almanya'da yayımlanan Junge Welt gazetesinin Türkiye muhabirliğini yapan Corinna Guttstadt adlı Alman gazeteci, "sakıncalı faaliyette bulunduğu" iddiasıyla sınır dışı edildi. Bir haber konusunu araştırmak üzere gittiği İzmir'de 8 Şubat sabahı polis tarafından gözaltına alınan Corinna Guttstadt, aynı gün İstanbul'a götürüldü. Geceyi gözaltında geçiren Corinna Guttstadt, 9 Şubat sabahı uçakla Frankfurt'a gönderildi. Corinna Guttstadt, Frankfurt Havaalanı'nda yaptığı açıklamada gözaltına alındıktan sonra kadın polisler tarafından soyularak arandığını, hücrede tutulduğunu, Alman Büyükelçiliği'ni telefonla aramasına izin verilmediğini ve avukatla görüşme isteğinin kabul edilmediğini söyledi. 1994 yılı başında Türkiye'ye gelerek Mersin'e yerleşen Corinna Guttstadt'ın 2 küçük çocuğu da bir süre Türkiye'de kaldı. Corinna Guttstadt'ın sınır dışı edilmesi İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar tarafından protesto edildi.

Denge Azadi gazetesinin Adana Bürosu, Ocak ve Şubat aylarında 7 kez polis tarafından basıldı. 21 Şubat günü yapılan baskında, gazetenin Adana Temsilcisi Arif Sevinç ve muhabiri Beşir Günden ile büroda misafir olarak bulunan Hasan Ceyhan, Mecit Baran ve Mehmet Karataş gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 22 Şubat günü serbest bırakıldı. Büro, daha sonraki günlerde de sık sık basıldı.

23 Şubat günü Bursa Milli Eğitim Müdürlüğü önünde toplanarak, liselerdeki baskıları protesto eden öğrencilerden 15'i gözaltına alındı. Bu arada gösteriyi izleyen Anadolu Ajansı muhabiri Bünyamin Toprak polis tarafından tartaklandı ve bir süre gözaltında tutuldu.

Yunanistan'da yayımlanan "Adesmeftos Typos" adlı gazetenin muhabiri Yiannis Kokinidis ile tercümanı Mihail Girmis 27 Şubat akşamı Diyarbakır'da gözaltına alındı. Kaldıkları otele gelen polisler tarafından gözaltına alınan Yunanlı gazeteci ile tercümanı Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Yunanlı gazeteci, gözaltına alınmadan önce HADEP ve İHD yöneticileri ile görüşme yapmıştı. Yiannis Kokinidis ile Mihail Girmis, 3 Mart günü Diyarbakır'dan Ankara'ya getirildi ve aynı gün sınır dışı edildi.

İstanbul Gazi mahallesinde 12-15 Mart günlerinde yaşanan olayları (Ayrıntılı bilgi sayfa 202-203'de.) izleyen gazeteciler polislerin saldırılara maruz kaldı. Meydan gazetesi muhabirleri Hasan Yıldırım ve İhsan Aykın 13 Mart günü polisler tarafından cop ve tekmelemlerle dövülerek yaralandı. Aynı gün, ATV, Kanal D ve İnterstar (Bayram Ali Yalçın) televizyonlarının birer kameramanı ile Söz dergisinin muhabirlerinden Hacer Yıldırım da polisler tarafından dövüldü.

Gazeteci-Yazar Dursun Akçam, 20 Mart gecesi uçakla Almanya'dan geldikten sonra Ankara Esenboğa Havaalanı'nda polis tarafından gözaltına alındı. Ardahan Emniyet Müdürlüğü'nün verdiği bir "yakalama emri" uyarınca gözaltına alınan Dursun Akçam, 21 Mart günü serbest bırakıldı. Dursun Akçam, 12 Eylül askeri darbesinden sonra Almanya'da siyasi mülteci olarak yaşamış ve 1991 yılına kadar Türkiye'ye gelememişti.

Konya'da Cem Sultan Caddesi üzerinde bulunan İlkezi Kitabevi, 2 Nisan gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından taş ve sopalarla tahrip edildi. Tahrip edilen kitabevinde 7 ve 8 Nisan günleri Yazar Aziz Nesin'in katılacağı bir imza günü yapılacaktı. Kitabevi yetkilileri, saldırı üzerine, toplantıyı yapmaktan vazgeçti.

Türkiye'nin Kuzey Irak'ta sürdürdüğü askeri harekatı izlemek üzere Diyarbakır'da bulunan Leana Reikko ve İletom Kankonen adlı 2 Finlandiyalı gazeteci, 4 Nisan günü gözaltına alındı. Üzerlerinde bulunan tüm belge ve filmlere el konulan 2 gazeteci 5 Nisan günü uçakla İstanbul'a gönderildi.

Kuzey Irak'ta öldürülen Orhan Bulut, Yaşar Mutlu ve Mithat Okan adlı Milli İstihbarat Teşkilatı görevlileri için 7 Nisan Ankara Kocatepe Camisi'nde yapılan törene katılan MİT Müsteşarı Sönmez Köksal'ın fotoğrafını çekmek isteyen gazetecilerin filmleri zorla alındı.

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na yapılan bireysel başvurularla ilgili olarak Ankara'ya gelen hakimlerin fotoğrafını çeken Hürriyet gazetesi muhabiri Nurettin Kurt bir polis tarafından dövüldü. Nurettin Kurt, Ankara Adliyesi'nde 12 Nisan günü yaşanan olaydan sonra, polisin ötür dilemesi üzerine şikayetçi olmaktan vazgeçti.

İzmir'de siyasi polis tarafından 18 Nisan günü yapılan bir operasyonu izleyen Yeni Asır gazetesi foto muhabirlerinden Ramazan Akın polisler tarafından tartaklandı. Fotoğraf makinesi kırılan ve filmlerine el konulan Ramazan Akın, bir süre elleri kelepçeli olarak bekletildi. Ramazan Akın'ı tartaklayan polisler hakkında soruşturma açıldı.

Ardahan'da yayımlanan "Yeni Doğu Anadolu" adlı yerel gazetenin sahibi Fakir Yılmaz, 22 Nisan günü bürosunu basan Hanak Kaymakamı Levent Tunçsiper ile koruması tarafından tehdit edilerek tartaklandı. Levent Tunçsiper, Fakir Yılmaz'ın masasında bulunan bazı fotoğrafları da zorla aldı. Fakir Yılmaz, olaydan sonra Ardahan Valiliği'ne başvurarak can güvenliğinin sağlanmasını istedi. Levent Tunçsiper, Hisarcık (Çanakkale) Kaymakamı olduğu sırada da (1993 yılı Şubat) hakkında mizahi yazı yazan Celal Abdulkerimoğlu adlı gazeteciyi polis zoruyla makamına getirterek tartaklamış ve ağzına zorla gazete sokmuştu. Celal Abdulkerimoğlu, olayı anlatırken, "Kaymakam bey, makamında 'Sen benim hakkımda nasıl yazı yazarısın? Ben bu gazeteyi sana yediririm,' diyerek üzerime yürüdü. Elindeki gazeteyi ağzıma sokmaya çalıştı. Karşılık vermek zorunda kaldım. Bir süre mücadele ettik." demişti.

Özgür Halk dergisinin Adana Bürosu 21 Mayıs günü polis tarafından basıldı. Baskın sırasında, derginin Adana Temsilcisi Dilber Aydemir ile 6 kişi gözaltına alındı, bazı yayınlara el konuldu. Gözaltına alınanlar 22 Mayıs günü serbest bırakıldı. Büro 22 Temmuz günü de polis tarafından basılarak arandı. Derginin İstanbul'daki merkezine 5 Ağustos günü yapılan baskın sonrasında ise derginin sahibi Emin Çelikten, Özgür Ülke gazetesinde yayımlanan yazıları nedeniyle bir süre gözaltında tutuldu.

30 Mayıs günü İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü önünde "can güvenliği" için gösteri yapan öğrencilerin dövülerek dağıtılması sırasında fotoğraf çeken gazeteciler polisler tarafından tartaklandı.

Zonguldak'ın Ereğli ilçesinde yayımlanan "Önder" adlı yerel gazetenin merkezine 6 Haziran günü gelen kimliği belirsiz 3 kişi, Koray Kayalı adlı muhabiri döverek ve başına tabanca kabzasıyla vurarak yaraladı. Merkezin camılarını da kıran 3 kişi daha sonra kaçtı. Saldırının gazetede yayımlanan haberlerle ilgili olduğu bildirildi. Gazete merkezi, Ocak ayında da içinde kimsenin bulunmadığı bir sırada kimliği belirsiz kişiler tarafından kurşunlanmıştı.

İstanbul'un Çiftelavuzlar semtindeki bir evin 17 Nisan 1992 tarihinde polis tarafından basılarak (Ayrıntılı bilgi sayfa 185-186'da.) 3 kişinin öldürülmesiyle ilgili olarak haklarında dava açılan 19 emniyet görevlisinin yargılanmasına 15 Haziran günü başlandı. İstanbul Kadıköy 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davaya, sanık avukatlarının isteği üzerine yayın yasağı konuldu. Ayrıca davaya müdahil olarak katılan bazı avukatlar ile gazeteciler polisler tarafından tartaklandı.

Sivas'ta 2 Temmuz 1993 tarihinde yaşanan ve 37 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan olayların ikinci yıldönümü nedeniyle İstanbul Kadıköy Meydanı'nda yapılan miting sırasında çıkan olayları izleyen Kanal D televizyonu muhabiri Eyüp Karasakal ve Günaydın gazetesi muhabiri Hüznün Yücel yaralandı.

Tunceli'de PKK militanları tarafından öldürülen Mehmet Çatal adlı özel tim görevlisi için 4 Temmuz günü Adana'nın Osmaniye ilçesinde yapılan ve MHP yanlılarının gövde gösterisi halinde geçen cenaze töreni sırasında fotoğraf çekmek isteyen Ekspres Gazetesi Osmaniye Temsilcisi Ali Tıraş'ın makinasındaki filmlere silah zoruyla el konuldu. Olayla ilgili olarak suç duyurusunda bulunan Ali Tıraş, tören sırasında, kısa saçlı, zayıf ve uçuk benizli birinin önce bağıarak "Kimse resim çekmesin." dediğini, daha sonra aynı kişinin sırtına silah dayayarak filmlerini aldığını söyledi. Ali Tıraş olay yerinde bulunan polis yetkililerine durumu bildirdiğini ancak kimsenin bu konuyla ilgilenmediğini belirtti.

Mersin'de haftalık olarak yayımlanan "Havadis" adlı yerel gazetenin Yazı İşleri Müdürü Mustafa Göktaş, gazetede yayımlanan ve Mersin Cumhuriyet Savcısı'nı eleştiren bir yazısı nedeniyle 8 Temmuz günü gözaltına alındı. Savcının şikayeti üzerine gözaltına alınan Mustafa Göktaş, aynı gün mahkeme tarafından serbest bırakıldı. Mustafa Göktaş, mahkemede yaptığı savunmada, "Bana yönelik suçlamaları kabul etmiyorum. Ben kimseyi hedef alıp yazı yazmadım. Benim davacı ile bir sorunun yok." dedi.

Antalya'nın Alanya ilçesindeki Rönesans Pasajı içinde bulunan Baran Kitabevi 12 Temmuz günü saat 03.00 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından benzin dökülerek yakıldı. Yangın sonucunda kitabevinde büyük hasar meydana geldi. Olaydan sonra Alanya'daki yerel bir gazeteyi arayan kimliği belirsiz bir kişi saldırının "Hizbullah yanlıları tarafından düzenlendiğini" bildirdi. Baran Kitabevi ile aynı pasajdaki bir kültür merkezine uzun süredir kimliği belirsiz kişiler tarafından tehdit telefonları ediliyordu.

Adana'nın Kozan ilçesinde haftalık olarak yayımlanan "Adalet" adlı yerel gazetenin sahibi Özcan Aladağ, DYP'yi eleştiren bir yazısı nedeniyle 13 Temmuz günü DYP Adana Milletvekili Halit Dağlı'nın yakınları tarafından dövülerek yaralandı. Bir süre hastanede tedavi gören Özcan Aladağ, 7 Temmuz günü yayımlanan yazı üzerine DYP Kozan İlçe Örgütü yöneticileri tarafından telefonla tehdit edilmeye başlandığını, olay günü gazetenin bulunduğu işhanından çıktıktan sonra 4'ünün elinde sopa bulunan 5 kişinin saldırısına uğradığını açıkladı. Savcılığa suç duyurusunda bulunan Özcan Aladağ, Oğuzhan Dağlı ve Nuri Dağlı adlı kişilerden şikayetçi oldu. Bunun üzerine gözaltına alınan Oğuzhan Dağlı ve Nuri Dağlı tutuk-suz yargılanmak koşuluyla serbest bırakıldı.

Diyarbakır'da yayın yapan "Can TV" adlı yerel televizyon kuruluşunun sahibi Nevzat Bingöl, 19 Temmuz günü Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nde, aralarında belediye görevlilerinin de bulunduğu bir grubun saldırısına uğrayarak yaralandı. Diyarbakır Devlet Hastanesi'nde tedavi gören Nevzat Bingöl, saldırıya, sahibi bulunduğu televizyon kuruluşunun Diyarbakır Belediyesi'ndeki ihmal ve yolsuzluk olaylarıyla ilgili olarak yayımladığı haberlerin

yol açtığını söyledi. Nevzat Bingöl, saldırıya uğramadan kısa bir süre önce Diyarbakır Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Bilgin'in belediye aleyhinde yayın yapmaması için kendisine rüşvet teklif ettiğini açıklamıştı.

İstanbul Bakırköy'de polisle girdiği çatışmadan sonra yaralı olarak gözüaltına alınan ve kısa süre içinde hastaneye ölü olarak bırakılan Tarık Ziya Yıldırım için 28 Temmuz günü İstanbul'da yapılan cenaze törenini izleyen Yeni Politika gazetesi muhabirleri Hasan Hüseyin İnan ve Evrim Alataş, Evrensel gazetesi muhabiri Metin İlgin, Devrimci Emek dergisi muhabiri İzzet Tokur ve Özgür Gelecek dergisi muhabiri Devrim Yurtsever gözüaltına alındı. Gözüaltına alınanlar 3 saat karakolda tutulduktan sonra serbest bırakıldı.

Adıyaman'ın Gerger ilçesinde 15 günde bir yayımlanan "Fırat" adlı yerel gazetenin sahibi Hacı Boğatekin'in ilçedeki evine 28 Temmuz günü saat 21.00 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Saldırıda Hacı Boğatekin'in oğlu kolundan hafif şekilde yaralandı, evde hasar meydana geldi. Hürriyet gazetesinin Gerger muhabirliğini de yapan Hacı Boğatekin, 1994 yılı Eylül ayında ilçeye atanan Nusret Balkız adlı emniyet amirinin, "Gerger Kaymakamı Adnan Gürsoy hakkında yazdığı haberler" nedeniyle kendisini sürekli tehdit ettiğini söyledi. Tehditler üzerine can güvenliğinin sağlanması isteğiyle Başbakanlık ve İçişleri Bakanlığı başta olmak üzere pek çok yetkili makama başvurduğunu anlatan Hacı Boğatekin, başvurularının yanıtsız kaldığını bildirdi.

Ronahi gazetesi muhabirlerinden Serhat Baran, 23 Ağustos günü, bir grup kadının yapacağı basın toplantısını izlemek üzere gittiği İstanbul Sirkeci Postanesi önünde polisler tarafından tartaklanarak gözüaltına alındı. Daha sonra Eminönü Polis Karakolu ile Siyasi Polis Merkezi'nde sorgulanan Serhat Baran, Ronahi gazetesinde çalışmaması için tehdit edildi, dayak ve küfüre maruz kaldı. Fotoğraf makinesindeki filmlere de el konulan Serhat Baran 24 Ağustos akşamı savcı tarafından serbest bırakıldı.

Sabah gazetesinin İstanbul Cağaloğlu'ndaki bürosunun kapısına kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan saatli bomba, 25 Ağustos gecesi, patlamasına az bir süre kala etkisiz hale getirildi. Olaydan sonra Sabah gazetesine telefon eden kimliği belirsiz bir kişi, "bombanın İBDA-C militanları tarafından bırakıldığını" bildirdi.

Konya'nın Seydişehir ilçesinin MHP'li Belediye Başkanı Muammer Orhan, hakkındaki yolsuzluk iddialarını araştırmak için makam odasına gelen Hamdi Çelikbaş (Konya TV muhabiri) ve Göksel Öker (Merhaba gazetesi muhabiri) adlı iki yerel gazeteciyi dövdü. 30 Ağustos günü meydana gelen olaydan sonra savcılığa başvuran gazeteciler, Muammer Orhan hakkında suç duyurusunda bulundular. Olay sırasında yüzünden hafif şekilde yaralanan Göksel Öker'e, gönderildiği Adli Tabiplik tarafından "3 gün süreyle iş göremeyeceğine" ilişkin doktor raporu verildi. Belediye Başkanı Muammer Orhan olayla ilgili olarak, "İzin almadan çekim yapmaya başladılar. Ben de kamerayı almak istedim. O anda mutlaka fiziki temas olmuştur." dedi.

İlk ve orta dereceli okullarda, "eğitime katkı payı" adı altında para toplanmasını protesto için 6 Eylül günü İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü önünde yapılan gösteri sırasında çıkan olayları izleyen gazetecilerden bazıları polislerin saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda başından yaralanan Atılım gazetesi muhabiri Metin Yeşil, bir süre hastanede tedavi gördü. Yeni Yüzyıl gazetesi muhabiri Ahmet Şık ile Anadolu Ajansı muhabiri Sefa Özkaya da polisler tarafından dövüldü. Ayrıca bazı gazeteciler tartaklandı, hakarete uğradı ve fotoğraf makinelerindeki filmlere el konuldu.

İstanbul Cağaloğlu'nda Milliyet ve Meydan gazetelerinin bürolarının bulunduğu bina-ya kimliği belirsiz kişiler tarafından bırakılan bomba, 9 Eylül günü saat 23.30 sıralarında patladı. Ölen ve yaralananın olmadığı patlama sonucunda binada hasar meydana geldi.

Türk İş'in 15 Ekim günü Ankara'da düzenlediği gösteriye katılmak üzere diğer illerden gelen işçilerin Ankara'ya 20 kilometre uzaklıkta engellenmek istenmesi sırasında çıkan olayları görüntüleyen İnterstar televizyonu kameramanı Ali Öksüz polisler tarafından kıyasıya dövüldü. Bir süre hastanede tedavi gören Ali Öksüz'ün kamerası da kırıldı. Bu arada Alimteri gazetesinin bir muhabiri de bir süre gözaltında tutuldu ve dövüldü.

İstanbul Cağaloğlu'nda 24 Ekim günü yapılan bir gösteri sırasında polis tarafından gözaltına alınan Devrimci Emek dergisinin Yazı İşleri Müdürü Sedat Hayta, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. Sedat Hayta, gözaltına alındıktan sonra önce Sultanahmet Turizm Polis Karakolu'na, ardından da Eminönü Emniyet Amirliği'ne götürüldüğünü belirterek, "24 saat sonra savcılığa bile çıkartılmadan serbest bırakıldım." dedi. Savcılığa suç duyurusunda bulunan Sedat Hayta'ya, Adli Tıp Kurumu tarafından "3 gün süreyle iş göremeyeceğine" dair doktor raporu verildi.

Kızıl Bayrak dergisinin Adana Bürosu, 1 Kasım günü polis tarafından basılarak arandı. Baskın sonucunda, büroda bulunan bazı yayın ve belgelere el konuldu, dergi çalışanlarından Mahir Kayır gözaltına alındı.

Türkiye gazetesinin İstanbul'un Bağcılar semtindeki bir bürosuna 10 Kasım günü saat 23.15 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı. Ölen ve yaralananın olmadığı saldırı sonucunda binada hasar meydana geldi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Zonguldak'ın Karadeniz Ereğlisi ilçesinde 12 Kasım günü oynanan bir futbol maçını izleyen "Önder" adlı yerel gazetenin muhabiri Ali Köse, Bünyamin Düz adlı polis tarafından dövüldü. Burnu kırılan Ali Köse hastaneye kaldırılarak ameliyat edildi. Olaydan sonra açığa alınan Bünyamin Düz hakkında idari ve adli soruşturma açıldı.

Ronahi gazetesinin yazarlarından Mazhar Kara ile gazetenin dağıtımıcısı Selahattin Aslan, 1 Aralık günü Diyarbakır'da gözaltına alındı. Gözaltına alındıkları bir süre kabul edilmeyen Mazhar Kara ve Selahattin Aslan, 13 Aralık günü Diyarbakır DGM tarafından serbest bırakıldı. Mazhar Kara ve Selahattin Aslan, gözaltında işkence gördüklerini açıkladılar.

Genç Umut dergisinin Ankara Dikmen'deki bürosunu 25 Aralık günü basmak isteyen MHP yanlısı bir grupta dergi çalışanları arasında kavga çıktı. Kavgadan sonra bölgeye gelen polisler tarafından aralarında dergi çalışanlarının da bulunduğu 10 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar 26 Aralık sabahı serbest bırakıldı.

Bu arada haftalık olarak yayımlanan ve İslami çizgide yayın yapan Selam gazetesinin Yazı İşleri Müdürü Ali Tekin ile Ankara Temsilcisi Talip Özçelik, Rusya Federasyonu içinde yer alan Dağıstan bölgesinde 2 Kasım günü tutuklandı. Merkezi Viyana'da bulunan Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), olay üzerine Rusya Federasyonu Başkanı Boris Yeltsin'e bir mektup göndererek, Ali Tekin ve Talip Özçelik'in tutuklanmasını protesto etti. Mektupta, Çeçenistan'a gümek üzere Dağıstan'dan geçerken 2 Kasım günü tutuklanan gazetecilerin, 17 Kasım gününe kadar Derbent'te tutulduğu ve daha sonra Mohaçkale'ye götürüldüğü kaydedildi. Mektupta, uygulama ile İnsan Hakları Bildirgesi tarafından garanti altına alınan düşünce ve haberin özgürce yayımlanma hakkını ihlal edildiği belirtilerek, Ali Tekin ile Talip Özçelik'in derhal ve şartsız serbest bırakılması istendi.

c)- Cezaevindeki düşünce suçluları

1995 yılında, yazdıkları yazı/kitap, yaptıkları konuşma ya da siyasal faaliyetleri nedeniyle cezaevinde bulunanların sayısı hep 100'ün üstünde oldu. TİHV'nin belirlmelerine göre; 1995 yılında düşünceleri nedeniyle tutuklu ya da hükümlü olarak cezaevine girenlerin sayısı 149'a ulaştı. Düşünceleri nedeniyle cezaevine girenlerin dökümü şöyle:

Cezaları kesinleştiği için hükümlü olarak cezaevinde olanlar	46
Tutuklanan gazeteci, yazar ve yayıncılar	83
Cezaevindeki milletvekilleri (eski)	7 (*)
Tutuklanan parti yöneticileri	13
(Ayrıntılı bilgi sayfa 395-396'da.)	
TOPLAM	149

Yıl boyunca yaşanan olaylar, siyasal iktidarın "düşünce suçu" kavramını ortadan kaldırmaya niyetli olmadığını ortaya koyarken, düşüncelerinden ötürü cezaevinde bulunanların zaman zaman baskı ve saldırılara maruz kalmaları ve tehdit edilmeleri, verilen cezalara ek yeni sıkıntılar yarattı. Örneğin; Ankara Merkez Cezaevi'nde bulunan İsmail Beşikçi ve Ünsal Öztürk, 15 Ekim günü mahkemeye götürülecekleri sırada jandarmalar tarafından tartaklandı. İsmail Beşikçi ve Ünsal Öztürk'e hakaret eden jandarmalar, 2 düşünce suçlusunun mahkemeye götürülecekleri evrakları da tahrip ettiler.

Hükümlüler

1995 yılında yazıları ya da konuşmaları nedeniyle aldıkları hapis ve para cezaları kesinleştiği için cezaevine giren düşünce suçlusu hükümlülerin sayısı 14 oldu. Bu sayıya 1993 ya da 1994 yılında cezaevine giren ve 1995 yılının tümünü ya da bir bölümünü cezaevinde geçiren 32 hükümlü eklendiğinde düşünce suçlusu hükümlülerin sayısı 46'ya (Cezaevindeki düşünce suçlusu hükümlülerin sayısı 1992 yılında 3, 1993 yılında 18, 1994 yılında da 45 olmuştur.) ulaştı. Bu kişilerin önemli bölümünü gazeteci ve yazarlar oluşturdu.

Aldıkları hapis cezaları kesinleştiği için cezaevine giren ya da girmek zorunda bırakılan düşünce suçlusu hükümlülerle (**) ilgili bilgiler şöyle:

01)- Edip Polat (1993)

Yazar Edip Polat'a "Newrozladık Şafakları" adlı kitabı nedeniyle verilen 2 yıl hapis cezası 10 Haziran 1993 tarihinde Yargıtay tarafından onaylandı. Edip Polat, 1992 yılında Anka-

(*) Hatip Dicle, Leyla Zana, Orhan Doğan, Selim Sadak, Ahmet Türk (26 Ekim günü tahliye edildi), Sedat Yurtdaş (26 Ekim günü tahliye edildi) ve İbrahim Aksoy. (Ayrıntılı bilgi sayfa 396-399'da.)

(**) "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca mahkum olan düşünce suçluları, diğer hükümlülere göre daha uzun süre cezaevinde kalmaktadır. Türkiye'de uygulanan infaz sistemine göre, "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca verilen hapis cezalarının dörtte üçü, Türk Ceza Yasası ya da başka bir yasa uyarınca verilen hapis cezalarının ise ancak beşte ikilik bölümü cezaevinde geçirilmektedir. Örneğin; adli suçtan ötürü 20 ay hapis cezası alan bir kişi, 8 ay cezaevinde kaldıktan sonra serbest bırakılırken, yazdığı kitap nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca 20 ay hapis cezası alan bir kişi, cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirmektedir. Ayrıca "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca verilen para cezaları, diğer yasalara göre çok yüksektir. Bu nedenle para cezaları cezaevine giren gazeteci ve yazarlara ek yük getirmekte, öleme sorunu yaratmaktadır. Para cezasının ödenmemesi ise cezaevinde kalınan sürenin artmasına (Ödenmeyen para cezaları, 3 yılı geçmemek koşuluyla hapis cezasına çevirmektedir.) yol açmaktadır.

ra DGM'de yargılanmış ve "bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla mahkum edilmişti. Yurtdışına kaçmak isterken 16 Temmuz 1993 tarihinde Ankara Esenboğa Havaalanı'nda yakalanarak gözaltına alınan Edip Polat, daha sonra tutuklandı. Önce Ankara Merkez Cezaevi'ne, ardından da Bursa E Tipi Cezaevi'ne gönderilen Edip Polat, hapis cezasının 18 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 20 Ocak günü serbest bırakıldı. Serbest bırakıldıktan sonra, İçişleri Bakanlığı tarafından konulan tahdit nedeniyle pasaport alamayan Edip Polat, bu nedenle, PEN tarafından İngiltere'de düzenlenen, "cezaevinde yatan şair ve yazarlar" ile ilgili bir toplantıya katılamadı.

02)- Remzi Küçükertan (1993)

12 Eylül askeri darbesinden sonra yargılandığı Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği davasındaki savunmaları nedeniyle toplam 17 yıl hapis cezasına (başta Kenan Evren olmak üzere, 12 Eylül dönemi yöneticilerine ve devlet kurumlarına hakaret ettiği iddiasıyla) mahkum olan Remzi Küçükertan, 10 Haziran 1993 tarihinde tutuklandı. Haymana Kapalı Cezaevi'nde kalan Remzi Küçükertan, şartlı tahliye uygulamasından yararlanarak 15 Ekim günü serbest bırakıldı. Remzi Küçükertan, 12 Eylül askeri darbesinden sonra da 11 yıl cezaevinde kalmıştı.

03)- Naile Tuncer (1993)

Devrimci Proletarya dergisinin Yazı İşleri Müdürü Naile Tuncer'e derginin 1991 yılı içinde çıkan 1. ve 2. sayısındaki bazı yazılar nedeniyle verilen toplam 11 ay hapis cezası 1993 yılında kesinleşti. İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca mahkum edilen Naile Tuncer, cezası kesinleşince 1993 yılında tutuklandı ve Çanakkale E Tipi Cezaevi'ne gönderildi. Cezaevinde iken, kesinleşmiş hapis cezalarının toplamı 8 yılı aşan Naile Tuncer, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinde yapılan değişikliğe karşın, cezasının fazla olması nedeniyle Çanakkale E Tipi Cezaevi'nde kaldı.

04)- Tuncay Atmaca (1993)

Emek dergisinin Yazı İşleri Müdürü Tuncay Atmaca'ya 1993 yılı Şubat ayında İstanbul DGM tarafından verilen 30 ay hapis ve 83 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Tuncay Atmaca, cezasının kesinleşmesi üzerine 1993 yılı Ağustos ayında İzmir'de tutuklandı ve Buca Cezaevi'ne gönderildi. Tuncay Atmaca, 30 Eylül 1993 tarihinde İstanbul DGM'de biten bir başka basın davasında da 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Bu cezası da 14 Nisan 1994 tarihinde Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Tuncay Atmaca, Kasım ayında serbest bırakıldı.

05)- Mustafa Kaplan (1993)

Yeni Asya ve Beklenen Vakit gazeteleri yazarlarından Mustafa Kaplan'a 1989 yılında Uşak'ta düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle verilen 1 yıl hapis cezası 1993 yılında Yargıtay tarafından onaylandı. Mustafa Kaplan, Uşak Asliye Ceza Mahkemesi'nde 1992 yılında dava sonuçlanan davada, "Atatürk'e hakaret ettiği" iddiasıyla mahkum olmuştu. Mustafa Kaplan'a bunun dışında, yazıları nedeniyle 1992 yılında verilen 2 hapis cezası da 1993 yılında kesinleşti. Toplam 4 yıl kesinleşmiş hapis cezası bulunan Mustafa Kaplan, 24 Eylül 1993 tarihinde İstanbul Güngören'deki evinden gözaltına alındı, 27 Eylül 1993 tarihinde de tutuklandı. Bir süre Bayrampaşa Cezaevi'nde kalan Mustafa Kaplan daha sonra Gölçük Cezaevi'ne gönderildi. Cezasının yaklaşık 16 aylık bölümünü cezaevinde geçiren Mustafa Kaplan 2 Şubat günü serbest bırakıldı.

06)- Günay Aslan (1993)

Gazeteci Günay Aslan'a "33 Kurşun" adlı kitabı nedeniyle verilen 20 ay hapis cezası 1993 yılı Eylül ayında Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti. Bunun üzerine 6 Ekim 1993

tarihinde tutuklanan ve 1994 yılında Dalaman Cezaevi'ne gönderilen Günay Aslan, aldığı cezanın 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra Ocak ayında serbest bırakıldı. Günay Aslan, daha sonra Türkiye'yi terk etti.

07)- İsmail Beşikçi (1993)

Yazar İsmail Beşikçi, Yeni Ülke gazetesinin 1. sayısında yer alan "Kürt Kadınının Gerillaya Katılması" başlıklı yazısı nedeniyle 23 Aralık 1991 tarihinde verilen 1 yıl hapis cezasının Yargıtay tarafından onaylanması üzerine 13 Kasım 1993 tarihinde tutuklandı. İsmail Beşikçi, yazısı nedeniyle İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde mahkum olmuştu. İsmail Beşikçi'ye verilen cezalar, daha sonra iyice arttı. 1995 yılı Eylül ayı itibarıyla; aldığı hapis cezalarının toplamı 80 yılı, para cezalarının toplamı da 6 milyar 750 milyon lirayı geçen İsmail Beşikçi'nin hapis cezalarının 37 yıllık, para cezalarının ise 3 milyar 234 milyon liralık bölümü kesinleşti. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik, İsmail Beşikçi'nin mahkum olduğu davaların bir bölümünün yeniden ele alınmasına yol açtı. Ancak, bu durum İsmail Beşikçi'ye, hapis ve para cezalarında bir miktar azalma olması dışında yarar sağlamadı. İsmail Beşikçi, 8. madde uyarınca yeniden mahkum olması ya da başka yasa maddelerinden (*) ötürü aldığı cezalar nedeniyle cezaevinde (halen Bursa Cezaevi'nde) kaldı.

Örneğin; İsmail Beşikçi'ye 5 kitabı (Kürt Toplumuna Üzerine, Bir Aydın Bir Örgüt ve Kürt Sorunu, Bilimsel Yöntem ve Üniversite Özerkliği Yönünden İsmail Beşikçi Davası, İsmail Beşikçi Davası-4/Yargıtay'a Başvuru, Bilincin Yükselişi) ve Ankara'daki bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle 6 davada verilen toplam 12 yıllık kesinleşmiş hapis cezası, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik göz önüne alınarak 6 yıla indirildi. Ankara DGM tarafından 24 Kasım günü verilen kararlar uyarınca İsmail Beşikçi'nin 1 milyar 500 milyon liralık para cezası da 600 milyon liraya düşürüldü. Bu davalardan tahliye edilen İsmail Beşikçi, hakkındaki diğer tutuklama kararları nedeniyle serbest bırakılmadı. İsmail Beşikçi'ye verilen hapis cezaları, "sanığın kişiliği, suç işleme şekli, ülke genelinde yarattığı vahamet ve suç işlemedeki ısrarlı tavırları dikkate alınarak, ileride bir daha suç işlemeyeceği konusunda kanaat oluşmadığı" gerekçesiyle paraya çevrilmedi. İsmail Beşikçi, 15 kitabı nedeniyle yargılandığı davada da 4 yıl 4 ay hapis ve 433 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 27 Aralık günü sona eren davada verilen hapis cezası paraya çevrilmedi ve ertelenmedi. İsmail Beşikçi 15 kitabı nedeniyle daha önce de yargılanmış ve 1 Temmuz 1993 tarihinde 4 yıl 8 ay hapis cezasına mahkum olmuştu. Ancak bu ceza Yargıtay tarafından "az bulunarak" bozulmuştu. Bunun üzerine yeniden yargılanan İsmail Beşikçi'ye 30 Haziran 1994 tarihinde 10 yıl 4 ay hapis ve 416 milyon lira para cezası verilmişti. Bu karar da "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinin değiştirilmesi üzerine Yargıtay tarafından bozulmuştu. İsmail Beşikçi, aynı gün Ankara DGM'de sona eren başka bir davada, bir toplantıya gönderdiği mesaj nedeniyle 1 yıl hapis ve 100 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Söz konusu dava, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı.

08)- Ömer Ağın (1993)

09)- Ahmet Zeki Okçuoğlu (1994)

Yayın hayatına kendi isteği ile son veren Demokrat dergisinin 1991 yılı Mayıs sayısında yayımlanan bir söyleşi nedeniyle Yazar Ömer Ağın ve Avukat Ahmet Zeki Okçuoğlu'na "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca verilen 20'şer ay hapis cezası

(*) İsmail Beşikçi, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinin (Davaların önemli bir bölümü bu madde uyarınca açıldı.) yanı sıra aynı yasanın 7., Türk Ceza Yasası'nın 159., 264., 311. ve 312., Atatürk'ü Koruma Yasası'nın ise 6. maddesi uyarınca ceza aldı ya da yargılandı.

1993 yılında Yargıtay tarafından onaylandı. Bunun üzerine, Ömer Ağın 1993 yılı Aralık ayı sonunda, Ahmet Zeki Okçuoğlu ise 13 Ocak 1994 tarihinde tutuklanarak İstanbul Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Bayrampaşa Cezaevi'nde bir süre kalan Ömer Ağın ve Ahmet Zeki Okçuoğlu, daha sonra Gemlik Cezaevi'ne gönderildi. Ahmet Zeki Okçuoğlu, 13 ay 10 gün cezaevinde kaldıktan sonra 21 Şubat günü, Ömer Ağın ise 15 ay cezaevinde kaldıktan sonra Mart ayında serbest bırakıldı.

10)- Hikmet Çetin (1993)

Azadi gazetesi ile Deng dergisinin uzun süre sahipliğini yapan Hikmet Çetin'e 10 Ocak 1992 tarihinde İzmir'de yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle verilen 20 ay hapis cezası 1993 yılı Kasım ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Hikmet Çetin, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İzmir DGM'de yargılanmış ve 1992 yılı Aralık ayında mahkum olmuştu. Cezası kesinleşen Hikmet Çetin 30 Aralık 1993 tarihinde İstanbul'da tutuklanarak önce Bayrampaşa Cezaevi'ne, ardından da Gemlik Cezaevi'ne gönderildi. Hikmet Çetin, cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra Mart ayında serbest bırakıldı.

11)- Hayrettin Soykan (1994)

Ak-Zuhur dergisinin yazı işleri müdürlerinden Hayrettin Soykan'a, dergide yayımlanan bir yazı nedeniyle verilen 20 ay hapis cezası 1993 yılında kesinleşti. "Bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla İstanbul DGM tarafından mahkum edilen Hayrettin Soykan, 13 Ocak 1994 tarihinde tutuklandı. Hayrettin Soykan, cezaevinde iken, derginin 1 Ekim 1992 tarihli sayısında yer alan bir yazı nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi uyarınca verilen 50 milyon liralık para cezası da kesinleşti. Bir süre İstanbul Metris Cezaevi'nde kaldıktan sonra Gölcük Cezaevi'ne sevk edilen Hayrettin Soykan, cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 10 Nisan günü serbest bırakıldı.

12)- Kemal Sahir Gürel (1994)

"Grup Yorum" adlı müzik topluluğunun 15 Mart 1992 tarihinde Denizli'de verdiği konserde söylediği şarkılar nedeniyle 20 ay hapis cezasına mahkum olan ve bu cezası kesinleşen Kemal Sahir Gürel, 14 Ocak 1994 tarihinde tutuklandı. Kemal Sahir Gürel cezasının 15 aylık bölümünü Çorlu Cezaevi'nde geçirdikten sonra 12 Nisan günü serbest bırakıldı.

13)- Cemile Yürümez (1994)

"Emekçi Kadınlar Bülteni" adlı yayının yazı işleri müdürlüğünü üstlenen Cemile Yürümez'e, "yazdığı bir yazıda bölücülük propagandası yaptığı" iddiasıyla 1993 yılında verilen 20 ay hapis ve 208 milyon lira para cezası 1993 yılı sonunda Yargıtay tarafından onaylandı. Cemile Yürümez, cezasının kesinleşmesi üzerine 24 Şubat 1994 tarihinde gözaltına alındı ve 2 Mart 1994 tarihinde tutuklandı. Cemile Yürümez, cezasının 15 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra Haziran ayı başında serbest bırakıldı.

14)- Fikret Başkaya (1994)

Doç. Dr. Fikret Başkaya'ya "Paradigmanın İflası" adlı kitabı nedeniyle İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca verilen 20 ay hapis cezası, 16 Aralık 1993 tarihinde onaylandı. Fikret Başkaya bunun üzerine, 18 Mart 1994 tarihinde saat 02.00'da evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. Aynı gün tutuklanarak önce Ankara Merkez Cezaevi'ne, ardından da Haymana Cezaevi'ne gönderilen Fikret Başkaya, cezasının 15 ayını cezaevinde geçirdikten sonra 14 Haziran günü serbest bırakıldı. Fikret Başkaya, cezaevinden çıkarken, "Partiler, 12 Eylül düzeninin bekçileridir. Generallerin yarattığı hapishanenin gardiyanlığını yapıyorlar. Türkiye'de kolay kolay demokratikleşme olmaz." dedi. "Te-

rörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinin değişmesi üzerine davası yeniden ele alınan Fikret Başkaya bu kez 1 yıl 1 ay 10 gün hapis ve 111 milyon lira para cezasına mahkum oldu.

15)- Mehdi Zana (1994)

Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana, 28 Ekim 1992 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nda düzenlediği basın toplantısı ve aynı yerde 3 Aralık 1992 tarihinde yaptığı konuşma nedeniyle yargılandığı Ankara DGM'de 4 yıl hapis cezasına mahkum oldu. 12 Mayıs 1994 tarihinde açıklanan kararla birlikte tutuklanan Mehdi Zana, bir gün sonra Ankara Merkez Cezaevi'ne gönderildi. Cezası 21 Eylül 1994 tarihinde Yargıtay tarafından onaylanan Mehdi Zana, 12 Eylül askeri darbesinden sonra 11 yılı aşkın bir süre cezaevinde kalmıştı. Mehdi Zana'ya, verilen 4 yıllık hapis cezası, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinde yapılan değişiklik sonrasında 2 yıla indirildi. Ankara DGM'de 10 Kasım günü alınan kararla birlikte, cezaevinde kaldığı süre göz önüne alınarak tahliye edilen Mehdi Zana, hakkındaki bir başka tutuklama kararı nedeniyle serbest bırakılmadı. Mehdi Zana, bu tutuklama kararının 21 Aralık günü İstanbul DGM tarafından kaldırılması üzerine serbest bırakıldı. Mehdi Zana, tahliye kararının zamanında iletilmemesi nedeniyle 4 gün gecikmeyle cezaevinden çıkabildi.

16)- Münir Ceylan (1994)

Petrol İş (Petrol, Petro-Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası) Genel Başkanı Münir Ceylan'a Yeni Ülke gazetesinin 21 Temmuz 1991 tarihli sayısında yayımlanan bir yazısı nedeniyle verilen 20 ay hapis cezası 1993 yılı sonunda Yargıtay tarafından onaylandı. "Halkı suç işlemek için kışkırtmakla" suçlanan Münir Ceylan, ceza almasına yol açan yazıda "Terörle Mücadele Yasası'nı eleştirmişti. Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca mahkum olan Münir Ceylan'ın Yargıtay kararına yaptığı itiraz da kabul edilmedi. 1 Haziran 1994 tarihinde tutuklanan Münir Ceylan, Saray (Tekirdağ) Cezaevi'ne gönderildi. Cezasının 8 aylık bölümünü cezaevinde geçiren Münir Ceylan, 30 Ocak günü serbest bırakıldı.

17)- Haluk Gerger (1994)

Gazeteci-Yazar Haluk Gerger'e 22 Mayıs 1993 tarihinde Ankara'da yapılan bir toplantıya gönderdiği mesaj nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 208 milyon lira para cezası 27 Nisan 1994 tarihinde Yargıtay tarafından onaylandı. Haluk Gerger, Ankara DGM'de "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Hapis cezasını çekmek üzere 27 Haziran 1994 tarihinde savcılığa teslim olan Haluk Gerger, önce Ankara Merkez Cezaevi'ne, ardından da Haymana Cezaevi'ne gönderildi. Cezaevinde kalması gereken 15 aylık süreyi 23 Eylül günü tamamlayan Haluk Gerger, 208 milyon liralık para cezasını ödemediği için serbest bırakılmadı. Haluk Gerger 23 Eylül günü yaptığı açıklamada, "Para cezasını ödeyemedikleri için hapiste devlete rehin kalanlarla dayanışmanın gereği olarak ve dünya kamuoyuna yaşam cenderemizin bu çirkin yüzünü teşhir etmek için parayı ödemiyorum. Protestom amacına ulaştığında 208 milyon lirayı faiziyle birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin kasasına yatacağım ve düzene layık biçimde özgürlüğümü satın alacağım." dedi. Para cezasını 25 Ekim günü ödeyen Haluk Gerger, 26 Ekim sabahı serbest bırakıldı. (*) Cezaevinden çıkarken, para cezasını ödemediğine ilişkin belgeyi gazetecilere gösteren Haluk Gerger, "Eskiden kölelere özgürlük belgesi

(*) Haluk Gerger, Evrensel gazetesinde yayımlanan "Kurdi" başlıklı yazısı nedeniyle yargılandığı davada beraat etti. İstanbul DGM'de 20 Kasım günü sona eren dava "halkın ırk farkı gözetilerek birbiri aleyhine düşmanlığa kışkırtıldığı" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca açılmıştı. Haluk Gerger, İstanbul DGM'de 28 Aralık günü sona eren başka bir davada da Özgür Gündem gazetesinde yayımlanan bir yazısı nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası'nın 7. maddesi uyarınca 10 ay hapis ve 208 milyon lira para cezasına mahkum oldu.

verilirdi. Bu da Türkiye Cumhuriyeti'nin 208 milyon liralık özgürlük belgesi." diye konuştu. Haluk Gerger, cezaevinde 5 hafta fazla yattığı için para cezasını 329 bin lira eksik ödediğini de sözlerine ekledi. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinin değişmesi üzerine davası yeniden ele alınan Haluk Gerger, bu kez 10 ay hapis ve 84 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'nin 17 Kasım günü açıkladığı kararla Haluk Gerger'e verilen cezalar ertelendi. Kararı değerlendiren Haluk Gerger, "Acayip bir şey oldu. Cezaevinde geçirdiğim 16 ay ile ödediğim 208 milyon lira ne olacak?" dedi.

18)- Recep Maraşlı (1994)

Yayıncı-Yazar Recep Maraşlı'ya "Diyarbakır Rızgari Davasında Savunma" adlı kitabı nedeniyle İstanbul DGM tarafından verilen 2 yıl hapis cezası 1994 yılı başında kesinleşti. Bu ceza nedeniyle aranmaya başlanan Recep Maraşlı, 9 Temmuz 1994 tarihinde İstanbul'un Şirinevler semtindeki evine polis tarafından yapılan baskından sonra gözaltına alındı. 21 Temmuz 1994 tarihinde tutuklanan Recep Maraşlı'nın, İHD İstanbul Şubesi tarafından 1992 yılı Aralık ayında düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle aldığı 2 yıl hapis cezası da kesinleşti. Recep Maraşlı, Jiyana Nû gazetesinde yayımlanan bir yazısı nedeniyle yargılandığı davada ise 1 yıl 4 ay hapis ve 133 milyon lira para cezasına mahkum oldu. İstanbul DGM'de 28 Kasım günü sonra eren dava "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Mahkeme tarafından tahliyesine karar verilen Recep Maraşlı, hakkındaki diğer tutuklama kararları nedeniyle serbest bırakılmadı.

19)- Medeni Ayhan (1994)

Özgür Bilim dergisinin Yazı İşleri Müdürü Medeni Ayhan, 29 Nisan ve 1 Mayıs 1993 tarihlerinde Ankara'da yapılan iki toplantıdaki konuşmaları nedeniyle yargılandığı davada 4 yıl hapis ve 500 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 29 Temmuz 1994 tarihinde sona eren davada Medeni Ayhan'ın tutuklanmasına (Yargıtay incelemesi beklenmeden) karar verildi. Bunun üzerine duruşma salonundan Ankara Merkez Cezaevi'ne götürülen Medeni Ayhan, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik sonrasında serbest bırakıldı. Bu arada Medeni Ayhan'a Özgür Bilim dergisinde yayımlanan bir yazısı nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca yargılandığı davada 2 yıl hapis ve 550 milyon lira para cezası verildi. Ankara DGM'de 4 Aralık günü sona eren davada derginin Yazı İşleri Müdürü Sait Çakar da 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum oldu.

20)- Kemal Okutan (1994)

Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan HEP ve DEP'in yöneticilerinden Kemal Okutan, yaptığı konuşmalar nedeniyle aldığı hapis cezalarının kesinleşmesi üzerine 8 Eylül 1994 gecesi İstanbul Esenyurt'daki evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı ve 14 Eylül 1994 tarihinde İstanbul DGM tarafından tutuklanarak Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Konuşmaları nedeniyle toplam 8 yıl hapis ve 350 milyon lira para cezasına mahkum olan Kemal Okutan'a HEP'in yayımladığı bir basın bülteni nedeniyle de 6 ay hapis ve 50 milyon lira para cezası verilmişti. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik sonrasında davaları yeniden ele alınan, bir mahkumiyeti de (6 yıl hapis ve 250 milyon lira para) Yargıtay tarafından bozulan Kemal Okutan, 1995 yılı sonunda tahliye edildi.

21)- Numan Baktas (1994)

Yazar Numan Baktas'a "Direnme ve Yenilenme Kanunu" adlı tiyatro oyunu nedeniyle verilen 20 ay hapis cezası, 27 Nisan 1994 tarihinde kesinleşti. Bir yerde sergilenmeyen ancak kitap halinde yayımlanan oyun nedeniyle Ankara DGM'de yargılanan Numan Baktas, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Numan Baktas, ceza almasına

yol açan kitapta, Diyarbakır Askeri Cezaevi'nde 1982 yılında yaşanan olayları anlatmıştı. 4 Ekim 1994 tarihinde çalıştığı büroya gelen polisler tarafından gözaltına alınan ve 5 Ekim 1994 tarihinde tutuklanan Numan Baktas, önce Ankara Merkez Cezaevi'ne ardından da Haymana Cezaevi'ne götürüldü. Numan Baktas, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik sonrasında serbest bırakıldı.

22)- Mahmut Akkurt (1994)

İHD Balıkesir Şubesi eski Başkanı Avukat Mahmut Akkurt, 18 Ekim 1992 tarihinde Balıkesir'de yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle aldığı 1 yıl hapis cezasının onaylanması üzerine 31 Ekim 1994 tarihinde tutuklanarak Kepsut (Balıkesir) Cezaevi'ne gönderildi. "Halkı suç işlemeye kışkırttığı" iddiasıyla 13 Şubat 1994 tarihinde İstanbul DGM'de Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca mahkum olan Mahmut Akkurt, aldığı cezanın 4 ay 15 günlük bölümünü cezaevinde geçirdi ve Mart ayı ortalarında serbest bırakıldı.

23)- İmam Canpolat (1994)

HADEP Ankara İl Başkanı İmam Canpolat, 21 Mart 1993 tarihinde Ankara'da yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle yargılandığı davada 4 yıl hapis ve 500 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 3 Kasım 1994 tarihinde sona eren davada, İmam Canpolat'ın tutuklanmasına da (Yargıtay incelemesi beklenmeden) karar verildi. İmam Canpolat hakkındaki dava "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Cezaevinde iken, 1994 yılında yapılan HADEP Keçiören İlçe Kongresi'nde yaptığı konuşma nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca Ankara DGM'de yargılanan İmam Canpolat, 14 Haziran günü beraat etti. 1995 yılını cezaevinde geçiren İmam Canpolat, Aralık ayında yine Ankara DGM'de sona eren bir davada da 1 yıl hapis ve 100 milyon lira para cezasına mahkum oldu.

24)- Mahmut Kaçar (1994)

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün 56. ölüm yıldönümü nedeniyle 10 Kasım 1994 tarihinde Anıt Kabir'de düzenlenen devlet töreni sırasında yaptığı gösteri nedeniyle 4 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum olan Mahmut Kaçar'ın cezası onaylandı. Mahmut Kaçar olay günü, Atatürk'ün ölüm saati olan 09.05'de saygı duruşuna geçildiği sırada Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e yaklaşp, elindeki Kuran'ı sallamış ve "Bu yaptığınız putlara tapmaktır. Taşlara, kemiklere secde etmeyin. Taşlar sizi kurtaramaz. Sizi Kuran'a davet ediyorum." diye bağırıyordu. Hemen gözaltına alınan ve 22 Kasım 1994 tarihinde tutuklanan Mahmut Kaçar, Ankara 19. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 14 Şubat günü biten davada, "5186 Sayılı Atatürk'ü Koruma Yasası" uyarınca verilebilecek en ağır hapis cezasına (4 yıl 6 ay) mahkum oldu. Mahkumiyet kararına tepki gösteren Mazlum Der (İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği) Genel Başkanı İhsan Arslan, Mahmut Kaçar'ın Atatürk'e hakaret içeren bir söz ve davranışta bulunmadığı halde, Atatürk'e hakaret suçundan cezalandırıldığını, davanın, sistemin hukuka olan saygısını sorgulatacak biçimde davaya müdahalede bulunduğu kaydedti. Hakkındaki karar kısa sürede onaylanan Mahmut Kaçar, cezasının 21 ay 19 günlük bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 29 Ağustos 1996 tarihinde serbest bırakıldı.

25)- Ünsal Öztürk (1994)

Yurt Yayınevi'nin sorumlusu Ünsal Öztürk'e, yayımladığı, Abdullah Öcalan'ın "12 Eylül Faşizmi ve PKK Direnişi" adlı kitabı nedeniyle verilen 2 yıl hapis cezası 1994 yılı Kasım ayında Yargıtay tarafından onaylandı. Onaylama kararı hemen uygulamaya konuldu ve Ünsal Öztürk 22 Kasım 1994 akşamı bürosuna gelen polisler tarafından gözaltına alındı. 23 Kasım

1994 tarihinde tutuklanarak Ankara Merkez Cezaevi'ne gönderilen Ünsal Öztürk, Ankara DGM'de yargılanmış ve 24 Haziran 1994 tarihinde "Terörle Mücadele Yasası"nın 7. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Ünsal Öztürk, cezaevinde iken yayımladığı kitaplar (tamamı İsmail Beşikçi'ye ait) nedeniyle aldığı diğer cezalar da onaylanmaya başladı. Bu nedenle 1995 yılı Eylül ayı itibarıyla; Ünsal Öztürk'ün kesinleşmiş hapis cezaları 7 yıl 6 ayı, para cezaları da 599 milyon lirayı buldu. Kesinleşmiş hapis cezalarının "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca verilen 5 yıl 6 aylık bölümü, bu maddede yapılan değişiklik sonrasında 4 yıla indirildi. Ankara DGM tarafından 24 Kasım günü verilen kararla, hapis cezalarının 3 yıllık bölümü 5 milyon 400 bin lira paraya çevrilen ve hakkındaki tüm tutuklama kararları kaldırılan Ünsal Öztürk, 25 Kasım günü serbest bırakıldı. Ancak bu durum Ünsal Öztürk için geçici oldu. Ünsal Öztürk'e, Ankara DGM'de 27 Aralık günü sona eren bir davada, İsmail Beşikçi'ye ait 15 kitap nedeniyle 2 yıl 2 ay hapis ve 253 milyon lira para cezası verildi. Ünsal Öztürk, söz konusu kitaplar nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinin eski halinin yürürlükte olduğu dönemde 2 yıl 7 ay hapis ve 516 milyon lira para cezasına mahkum olmuştu. Ünsal Öztürk, 27 Eylül 1996 tarihinde yeniden cezaevine (halen Bursa Cezaevi'nde) girdi.

26)- Sedat Aslantaş (1994)

IHD eski Genel Başkan Yardımcısı Avukat Sedat Aslantaş, derneğin 24 Ekim 1992 tarihinde yapılan kongresindeki konuşması nedeniyle yargılandığı davada 3 yıl hapis ve 150 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 1 Aralık 1994 tarihinde sona eren davada Sedat Aslantaş'ın tutuklanmasına (Yargıtay incelemesi beklenmeden) karar verildi. Sedat Aslantaş, 5 Aralık 1994 tarihinde bir işi için gittiği Ankara Adliyesi'nde, tutuklama kararı nedeniyle gözaltına alındı ve Ankara Merkez Cezaevi'ne gönderildi. Cezası Mayıs ayında Yargıtay tarafından onaylanan Sedat Aslantaş'ın davası, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik sonrasında yeniden ele alındı. Ankara DGM'nin Kasım ayında verdiği karar sonucunda hapis cezası 1 yıl 6 aya indirildi ve paraya çevrilerek ertelendi. Sedat Aslantaş bu karar üzerine serbest bırakıldı.

27)- Yılmaz Odabaşı (1994)

Gazeteci-Yazar Yılmaz Odabaşı'na, 1991 yılında yayımladığı, "Şeyh Said İsyanı" adlı şiir kitabı nedeniyle 14 Ağustos 1992 tarihinde İstanbul DGM tarafından verilen 10 ay hapis cezası 1994 yılında Yargıtay tarafından onaylandı. Yılmaz Odabaşı, Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca verilen cezanın onaylanması üzerine 8 Aralık 1994 gecesi evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. 9 Aralık 1994 tarihinde tutuklanan Yılmaz Odabaşı önce Ankara Merkez Cezaevi'ne, ardından da Haymana Cezaevi'ne gönderildi. Yılmaz Odabaşı, cezasının 4 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra 7 Nisan günü serbest bırakıldı.

28)- Erdal Şahin (1994)

Yayımına 1991 yılında son veren Görüş dergisinin Yazı İşleri Müdürü Erdal Şahin, derginin 1989 yılında çıkan bir sayısında yer alan "Cehenneme Kadar Yolun Var" başlıklı yazı nedeniyle aldığı 1 yıl 4 ay hapis cezasının kesinleşmesi üzerine, 13 Aralık 1994 tarihinde cezaevine girdi. Erdal Şahin, "dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e hakaret ettiği" iddiasıyla yargılanmış ve Türk Ceza Yasası'nın 158. maddesi uyarınca mahkum olmuştu. Şartlı tahliye uygulamasından yararlanan Erdal Şahin, cezasının 3 ay 6 günlük bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra serbest bırakıldı.

29)- Işık Yurtçu (1994)

Özgür Gündem gazetesinin ilk yazı işleri müdürü Işık Yurtçu, yargılandığı basın davalarında aldığı hapis cezalarının bir bölümünün kesinleşmesi üzerine 28 Aralık 1994 tarihinde

İstanbul Ortaköy'deki evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. 2 gün gözaltında tutulan Işık Yurtçu, 30 Aralık 1994 tarihinde tutuklandı. Yazı işleri müdürlüğü görevi nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 6., 7. ve 8. maddeleri ile Türk Ceza Yasası'nın 159. ve 312. maddeleri uyarınca hakkında 100'e yakın dava açılan Işık Yurtçu'nun, 1995 yılı ortaları itibarıyla; kesinleşmiş hapis cezalarının toplamı 14 yıl 10 aya, para cezalarının toplamı ise 1 milyar 509 milyon liraya ulaştı. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik, Işık Yurtçu'nun mahkum olduğu davaların bir bölümünün yeniden ele alınmasına yol açtı. Ancak, bu durum Işık Yurtçu'ya hapis ve para cezalarında bir miktar azalma olması dışında yarar sağlamadı. Meslek yaşamının hemen hemen tümünü sol ve sosyalist eğilimli muhalif gazetelerde çalışarak geçiren Işık Yurtçu, başka yasa maddelerinden (*) ötürü aldığı cezalar nedeniyle cezaevinde (halen Sakarya Cezaevi'nde) kaldı.

30)- Güven Özata (1994)

Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan HEP'in Antalya İl Başkanı Güven Özata, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca aldığı 20 ay hapis cezasının kesinleşmesi üzerine 1994 yılında cezaevine girdi. Güven Özata, 1995 yılında serbest bırakıldı.

31)- Özkan Kılıç (1994)

Yayımına 1993 yılı başında son veren haftalık Yeni Ülke gazetesinin yazı işleri müdürlerinden Özkan Kılıç, gazetenin 1991 yılında çıkan sayılarındaki bazı yazılar nedeniyle ve "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca aldığı cezaların kesinleşmesi üzerine 1994 yılında cezaevine girdi. Özkan Kılıç, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişik sonrasında serbest bırakıldı.

32)- Suna Tan (1994)

Alternatif dergisinin yazı işleri müdürlerinden Suna Tan, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca aldığı cezanın kesinleşmesi üzerine 7 Ekim 1994 tarihinde cezaevine girdi. Suna Tan, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişik sonrasında serbest bırakıldı.

33)- Erdal Dalkılıç

Toplumsal Dayanışma Dergisi Yazı İşleri Müdürü Erdal Dalkılıç'a dergideki yazılar nedeniyle verilen hapis cezaları 1994 yılında kesinleşti. Cezaevinde bulunan Erdal Dalkılıç, bazı kesinleşmiş cezaları "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik sonrasında paraya çevrilmesine karşın, hakkındaki diğer hapis cezaları ve tutuklama kararları nedeniyle serbest bırakılmadı.

34)- Hacı Güzel Bostan

İzmir'de 1994 yılında yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 20 ay hapis cezasına mahkum olan Hacı Güzel Bostan adlı Eğitim Sen (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası) yöneticisi, cezasının kesinleşmesi üzerine 1995 yılında cezaevine girdi. Urla (İzmir) Cezaevi'nde kalan Hacı Güzel Bostan, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişik sonrasında serbest bırakıldı.

35)- Semra Çaralan

Evrensel Yayınevi'nin sorumlusu Semra Çaralan'a "Konferans Belgeleri" adlı kitap nedeniyle verilen 5 ay hapis ve 42 milyon lira para cezası 1994 yılında Yargıtay tarafından

(*) Işık Yurtçu'nun, "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi uyarınca 750 milyon lira para, 7. maddesi uyarınca 3 yıl 10 ay hapis ve 384 milyon lira para, Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca da 2 yıl hapis cezası bulunuyor. Işık Yurtçu'nun sırf bu cezaları nedeniyle 3 yıl 7 ay cezaevinde kalması gerekiyor.

onaylandı. Semra Çaralan, cezasının kesinleşmesi üzerine 17 Mart günü tutuklanarak Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İstanbul DGM'de yargılanan ve 1992 yılında mahkum olan Semra Çaralan, cezasının 3 ay 22 günlük bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra serbest bırakıldı.

36)- Ertan Aydın

Karikatürist Ertan Aydın'a, kapatılan Özgür Gündem gazetesinin 15 Aralık 1992 tarihli sayısında yayımlanan bir karikatürü nedeniyle verilen 10 ay hapis cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Ertan Aydın, cezasının onaylanması üzerine 15 Mayıs günü İzmir'in Salihli ilçesinde polis tarafından gözaltına alındı ve tutuklanarak Salihli Cezaevi'ne götürüldü. Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde mahkum olan Ertan Aydın, cezasının 4 aylık bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra serbest bırakıldı. Ertan Aydın, Özgür Gündem gazetesinde yayımlanan başka bir karikatürü nedeniyle aldığı 10 ay hapis cezasının kesinleşmesi üzerine 15 Nisan 1996 tarihinde yeniden cezaevine girdi ve 4 ay cezaevinde kaldı.

37)- Atılay Ayçin

Hava İş Sendikası Genel Başkanı Atılay Ayçin'e, İHD tarafından 1992 yılında İstanbul'da düzenlenen mitingde yaptığı konuşma nedeniyle verilen 20 ay hapis cezası Mayıs ayı başında onaylandı. Cezasının onaylanması üzerine 15 Mayıs akşamı (grevdeki havaalanı işçileri ile sohbet ederken) polis tarafından gözaltına alınan Atılay Ayçin, 16 Mayıs sabahı tutuklanarak önce Bayrampaşa Cezaevi'ne, ardından da Saray (Tekirdağ) Cezaevi'ne götürüldü. Atılay Ayçin, daha sonra Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurdu. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İstanbul DGM'de yargılanan Atılay Ayçin, 26 Nisan 1994 tarihinde mahkum olmuş, ancak bu ceza 8 Şubat 1995 tarihinde Yargıtay tarafından bozulmuştu. Bozma kararına Yargıtay Başsavcılığı'nın itiraz etmesi üzerine konuyu ele alan Yargıtay Ceza Genel Kurulu ise cezayı onaylandı. Atılay Ayçin, 3 Kasım günü "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca serbest bırakıldı. Değişiklik nedeniyle yeniden yargılanan Atılay Ayçin, 15 Aralık günü bu kez 10 ay hapis ve 83 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Atılay Ayçin'e verilen ceza paraya çevrilerek ertelendi.

38)- Mehmet Özdemir

Bandırma (Balıkesir) Halkevi Başkanı Mehmet Özdemir'e, Özgür Gündem gazetesinin 1993 yılı Haziran ayında çıkan bir sayısında yayımlanan "Solingen'i kımayanlar, Kürdistan'da aynımsı yapıyorlar" başlıklı yazısı nedeniyle verilen 20 ay hapis ve 208 milyon lira para cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Cezasının kesinleşmesi üzerine Mayıs ayı sonunda tutuklanarak önce Bandırma Cezaevi'ne, ardından da Gönen Cezaevi'ne gönderilen Mehmet Özdemir, 22 Aralık günü serbest bırakıldı.

39)- Eren Keskin

İHD İstanbul Şubesi eski Sekreteri Avukat Eren Keskin, Özgür Gündem gazetesinin 14 Haziran 1993 tarihli sayısında yayımlanan "Dünyanın Kürt Halkına Borcu Var" başlıklı yazısı nedeniyle aldığı 2 yıl hapis cezasının kesinleşmesi üzerine 1 Haziran akşamı bürosuna gelen polisler tarafından gözaltına alındı. 2 Haziran günü tutuklanan Eren Keskin, Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Bu arada Eren Keskin'in, sorumluluğunu üstlendiği Doz Yayinevi tarafından yayımlanan "Uluslararası Kürt Konferansı" adlı kitap nedeniyle aldığı 6 ay hapis cezası da daha sonra kesinleşti. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik göz önüne alınarak 9 Kasım günü serbest bırakılan Eren Keskin, "Uluslararası Kürt Konferansı" adlı kitap nedeniyle yeniden yargılandığı davada beraat etti.

40)- Aydın Doğan**41)- Mustafa Pala**

1992 yılında faili meçhul bir cinayete kurban giden Musa Anter'i anlatan "Yanıtlarıyla Söyleşiler" adlı kitap hakkında açılan davada, kitabı baskıya hazırlayan Mustafa Pala'ya verilen 2 yıl hapis ve kitabı yayımlayan Yaba Yayınevi'nin sorumlusu Aydın Doğan'a verilen 6 ay hapis cezası Yargıtay tarafından onaylandı. Mustafa Pala ve Aydın Doğan, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca Ankara DGM'de yargılanmış ve 23 Haziran 1994 tarihinde mahkum olmuştu. Mustafa Pala, kitabın yayınlanması için gereken teknik hazırlıkları yerine getirmesine karşın, mahkeme tarafından "kitabın yazarı" olarak kabul edilmiş ve cezalandırılmıştı. Kararın kesinleşmesi üzerine 28 Haziran günü tutuklanan Aydın Doğan, önce Ankara Merkez Cezaevi'ne, ardından da Haymana Cezaevi'ne götürüldü. Aydın Doğan, cezasının 4 ay 15 günlük bölümünü cezaevinde geçirdi. Bir süre kaçak yaşayan Mustafa Pala 25 Eylül akşamı polis tarafından gözaltına alındı ve 26 Eylül sabahı tutuklanarak Haymana Cezaevi'ne götürüldü. Mustafa Pala, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik göz önüne alınarak Kasım ayının 2. haftası serbest bırakıldı. Ayrıca ceza süresi 2 yıldan 1 yıla indirildi ve paraya çevrilerek ertelendi.

42)- Mustafa İslamoğlu

1993 yılında Ankara'da yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle 12 ay hapis cezasına mahkum olan Yazar Mustafa İslamoğlu, cezasının kesinleşmesi üzerine 13 Ekim günü tutuklandı ve Gölçük Cezaevi'ne gönderildi. Radikal İslamcı görüşleriyle tanınan Mustafa İslamoğlu cezaevinde iken, haftalık Selam gazetesindeki bir yazısı nedeniyle "Atatürk'ü Koruma Yasası" uyarınca aldığı 18 aylık hapis cezası da Yargıtay tarafından onaylandı.

43)- İbrahim Aksoy

Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Demokrasi ve Değişim Partisi'nin Genel Başkanı İbrahim Aksoy'a Konya DGM tarafından verilen 20 ay hapis ve 41 milyon lira para cezası Mayıs ayında kesinleşti. Cezanın kesinleşmesi üzerine, o sırada yurtdışında olan İbrahim Aksoy'un gıyaben tutuklanmasına karar verildi. İbrahim Aksoy, HEP'in 21 Mayıs 1991 tarihinde Konya'da yaptığı kongredeki konuşma nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca yargılanmıştı. İbrahim Aksoy'un, Azadi gazetesindeki yazıları nedeniyle aldığı 4 yıllık hapis cezası da kesinleşti. 5 yıl 8 ay kesinleşmiş hapis cezası bulunan İbrahim Aksoy, 14 Ekim günü Türkiye'ye döndü. Ankara Esenboğa Havaalanı'nda, uçaktan indikten hemen sonra gözaltına alınan İbrahim Aksoy, tutuklanarak Ankara Merkez Cezaevi'ne gönderildi. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik sonrasında cezaları yarı yarıya azaltılan İbrahim Aksoy cezaevinde (halen Ankara Merkez Cezaevi'nde) kaldı.

44)- Fevzi Gerçek

Tüm Sağlık Sen Genel Başkanı Fevzi Gerçek, Direniş dergisinin 1993 yılı Eylül ayı sayısında yayımlanan "Eline Bir Ekmek, Başına Bin Tokmak" başlıklı yazısı nedeniyle aldığı 2 yıl hapis cezasının kesinleşmesi üzerine cezaevine girdi. 23 Ekim günü İstanbul DGM Savcılığı'na teslim olan Fevzi Gerçek daha sonra tutuklanarak Bayrampaşa Cezaevi'ne gönderildi. Fevzi Gerçek, İstanbul DGM'de 16 Kasım 1994 tarihinde sona eren davada, "halkı suç işlemek için kışkırttığı" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca mahkum olmuştu.

45)- Eşber Yağmurdereli

İHD tarafından 1992 yılında İstanbul'da düzenlenen mitingdeki konuşması nedeniyle aldığı 20 aylık hapis cezası kesinleşen Avukat Eşber Yağmurdereli, 8 Kasım günü tutuklandı ve Ümraniye Cezaevi'ne gönderildi. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca,

Hava İş Sendikası Genel Başkanı Atılay Ayçin ile birlikte İstanbul DGM'de yargılanan Eşber Yağmurdereli, 26 Nisan 1994 tarihinde mahkum olmuş, ancak ceza, 8 Şubat 1995 tarihinde Yargıtay tarafından bozulmuştu. Bozma kararına Yargıtay Başsavcılığı'nın itiraz etmesi üzerine konuyu ele alan Yargıtay Ceza Genel Kurulu ise Mayıs ayında cezaı onaylamıştı. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca yeniden yargılanan Eşber Yağmurdereli, 15 Aralık günü bu kez 10 ay hapis ve 83 milyon lira para cezasına mahkum oldu, ancak ceza, "saniğin yeniden suç işlemeyeceği konusunda mahkemede kanaat oluşmadığı" gerekçesiyle ertelenmedi. Daha sonra serbest bırakılan Eşber Yağmurdereli, kararın Yargıtay tarafından onaylanması halinde yeniden cezaevine girecek.

46)- Aşlı Güneş

Hedef dergisinin eski Yazı İşleri Müdürü Aşlı Güneş, dergide yayımlanan yazılar nedeniyle aldığı hapis ve para cezalarının kesinleşmesi üzerine 1995 yılında cezaevine girdi.

Tutuklananlar

1995 yılında, kesinleşen cezaları nedeniyle cezaevine girenler dışında 83 (16'sı 1993 ya da 1994 yılında tutuklanmış, ancak 1995 yılı sonuna kadar serbest bırakılmamıştır.) gazeteci, yazar ve yayıncı hakkında da tutuklama kararı verildi. Tutuklama kararları, gazete ve dergilerin yazı işleri müdürleri ile muhabirleri üzerinde yoğunlaştı.

Tutuklanan ve bir bölümü 1996 yılına tutuklu olarak giren gazeteci, yazar ve yayıncılar ile diğer kişilerin (*) listesi şöyle:

Adı ve soyadı	Yayının adı	Yer	Tarih
001)- Mustafa Yılmaz (YİM)	Jiyana Nu	İstanbul	04 Ocak 1995
002)- Mustafa Yaşar (YİM)	Tahkim	İstanbul	04 Ocak 1995
28 Aralık günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
003)- Yılmaz Ekşi (S)	Devrimci Emek	İstanbul	07 Ocak 1995
004)- Mete Demirkol (YİM)	Sterka Rızgari	İstanbul	07 Ocak 1995
005)- Ali Aslan (YİM)	Barikat	İstanbul	07 Ocak 1995
10 Ağustos günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
006)- Yıldız Özdemir (M)	Direnış	Ankara	07 Ocak 1995
12 Nisan günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
007)- Kezban Mavi (M)	Direnış	Ankara	07 Ocak 1995
12 Nisan günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
008)- Rıza Demirci (M)	Devrim	Ankara	07 Ocak 1995
12 Nisan günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
009)- Sevdâ Öztekin (M)	Odak	Ankara	07 Ocak 1995
12 Nisan günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
Sevdâ Öztekin (M)	Odak	Ankara	01 Temmuz 1995
010)- Sedat Hayta (YİM)	Devrimci Emek	İstanbul	11 Ocak 1995
İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
011)- Ali Demir (YİM)	Jiyana Nû	İstanbul	11 Ocak 1995
012)- Serpil Köksal (YAY)	Kaldıraç	Ankara	11 Ocak 1995
Şubat ayında Ankara DGM tarafından tahliye edildi.			
013)- Ali Avcı (M)	Elbistan TV	Maraş	12 Ocak 1995
014)- Ömer Genç (M)	Elbistan TV	Maraş	12 Ocak 1995

(*) YİM : Yazı işleri müdürü M : Muhabir İG : İdari görevli S : Sahibi
 GYY: Genel yayın yönetmeni YAY: Yayıncı T : Temsilci Y : Yazar

015)- Mensure Yüksel (YİM)	Özgür Ülke	İstanbul	19 Ocak 1995
6 Haziran günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
016)- Abdullah Güler (T)	Medya Güneşi	Ankara	19 Ocak 1995
12 Nisan günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
017)- Ali Toprak (T)	Atılım	Ankara	19 Ocak 1995
12 Nisan günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
Ali Toprak (T)	Atılım	Ankara	15 Temmuz 1995
018)- Gülseren Duman (T)	Direnış	Ankara	19 Ocak 1995
12 Nisan günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
019)- Yeter Yalçıntaş (T)	Kızıl Bayrak	Ankara	19 Ocak 1995
12 Nisan günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
020)- Kemal Evciman (YİM)	Özgür Karadeniz	Trabzon	21 Ocak 1995
021)- Ali Yeğın (YİM)	Çağdaş Zülfikar	İstanbul	22 Ocak 1995
022)- Kemal Küllahçı (T)	Öncü Partizan	İzmir	24 Ocak 1995
023)- Müslüm Çatak (YİM)	Newroz	İstanbul	13 Şubat 1995
024)- Saliha Yaptaterek (YİM)	Ahnteri	İstanbul	13 Şubat 1995
025)- Yemliha Kaya (YİM)	Halkın Gücü	İstanbul	15 Şubat 1995
026)- Murat Kırsay (T)	Kurtuluş	Adana	17 Şubat 1995
Nisan ayında tahliye edildi.			
Murat Kırsay (T)	Kurtuluş	Adana	25 Ekim 1995
027)- Kazım Albayrak (YİM)	Taraf	İstanbul	26 Şubat 1995
028)- Veysel Ceylan (M)	Atılım	İstanbul	28 Mart 1995
029)- Mehmet Göcekli (T)	Kurtuluş	İzmir	28 Mart 1995
030)- Burhan Kardaş (T)	Kurtuluş	Ankara	04 Nisan 1995
031)- Özgür Taşçı (İG)	Yeni Politika	İstanbul	13 Nisan 1995
032)- Kadri Teymur (YİM)	Kızıl Bayrak	İstanbul	21 Nisan 1995
033)- Mevlüt Bozkur (M)	Yeni Politika	Diyarbakır	18 Nisan 1995
20 Haziran günü Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.			
034)- Emin Aslanoğlu (M)	Yeni Politika	Diyarbakır	18 Nisan 1995
035)- Necmiye Aslanoğlu (M)	Özgür Halk	Diyarbakır	20 Nisan 1995
Temmuz ayında Diyarbakır DGM tarafından tahliye edildi.			
036)- Kadir Önder İl (Y)	Devrimci Emek	İstanbul	08 Mayıs 1995
037)- Hatun Yıldırım (YİM)	Partizan	İstanbul	17 Mayıs 1995
038)- Kadir Satık (YİM)	Komal Yayınları	İzmir	22 Mayıs 1995
039)- Nevzat Sağnıç (YAY)	Komal Yayınları	İzmir	22 Mayıs 1995
040)- Mine Sağnıç (T)	Rızgari	İzmir	22 Mayıs 1995
041)- Mehmet Gemsiz (YİM)	Welate Me	İstanbul	06 Haziran 1995
18 Temmuz günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
042)- Aslıhan Yücesan (YİM)	Atılım	İstanbul	06 Haziran 1995
Ağustos ayında İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
043)- Gülnur Aslan (S)	Çağdaş Zülfikar	İstanbul	14 Haziran 1995
044)- Bülent Öner (T)	Atılım	Mersin	19 Haziran 1995
045)- Hasan Abalı (M)	Atılım	Mersin	19 Haziran 1995
046)- Fatma Harman (M)	Atılım	Mersin	19 Haziran 1995
047)- Mesut Bozkurt (M)	Atılım	Mersin	19 Haziran 1995
048)- Muharrem Gündüz (YİM)	Kurtuluş	İstanbul	26 Haziran 1995
049)- Gani Nar	Konser	Konya	03 Temmuz 1995
050)- Ziya Köseoğlu (M)	Yeni Politika	Malatya	19 Temmuz 1995
25 Temmuz günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
051)- Ahmet Subaşı (M)	Kızıl Bayrak	İzmir	25 Temmuz 1995
17 Ağustos günü İzmir DGM tarafından tahliye edildi.			

052)- Gürcan Yıldız (M)	Sos. Alternatif	İzmir	25 Temmuz 1995
17 Ağustos günü İzmir DGM tarafından tahliye edildi.			
053)- Serhat Karaduman (M)	Kurtuluş	İzmir	25 Temmuz 1995
17 Ağustos günü İzmir DGM tarafından tahliye edildi.			
054)- Güray Ülkü (YİM)	Kızıl Bayrak	İstanbul	29 Ağustos 1995
055)- Mehmet Sefa Fersal	Basın Açıklaması	Ankara	31 Ağustos 1995
056)- Eylem Semint (YİM)	Atılım	İstanbul	05 Eylül 1995
Kasım ayında İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
057)- Şengül Yalçın (YİM)	Partizan Sesi	İstanbul	13 Eylül 1995
058)- Murat Arıcak (YİM)	Özgür Gelecek	İstanbul	12 Ekim 1995
059)- Bayram Namaz (M)	Atılım	İstanbul	19 Ekim 1995
060)- Metin Yeşil (M)	Atılım	İstanbul	19 Ekim 1995
27 Aralık günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
061)- Sevil Yeşil (M)	Atılım	İstanbul	19 Ekim 1995
27 Aralık günü İstanbul DGM tarafından tahliye edildi.			
062)- Nuray Tekdağ (T)	Özgür Halk	Diyarbakır	08 Kasım 1995
063)- Hüseyin Alataş (S)	Newroz	İstanbul	11 Aralık 1995
064)- Bülent Özdemir (YİM)	Kurtuluş	İstanbul	1995
065)- Salih Bal (YİM)	Medya Güneşi	İstanbul	1995
066)- Hüsnüye Akbulut (YİM)	Partizan Sesi	İstanbul	1995
067)- Aydın Hambayat (GYI)	Özgür Gelecek	İstanbul	1995

1993 ya da 1994 yılında tutuklanan, 1995 yılında da bırakılmayanlar

068)- Kenan Kalyon (GYI)	Top. Dayanışma	İstanbul	20 Nisan 1993
069)- Fethiye Pekşen (S)	Devrimci Çözüm	İstanbul	00 Eylül 1993
070)- Hüseyin Solak (T)	Mücadele	Gaziantep	00 Eylül 1993
071)- Ercan Alan (M)	Özgür Gündem	Adıyaman	04 Ekim 1993
072)- Hasan Özgün (T)	Özgür Gündem	Diyarbakır	20 Aralık 1993
073)- İsmail Güneş (M)	Özgür Gündem	Ağrı	24 Aralık 1993
074)- Sabri Bölek (M)	Özgür Gündem	İğdır	04 Ocak 1994
075)- Emine Serhat (M)	Özgür Gündem	İğdır	11 Şubat 1994
076)- F. Hülya Tungan (T)	Mücadele	Samsun	21 Şubat 1994
077)- Serdar Gelir (T)	Mücadele	Ankara	26 Nisan 1994
078)- Özgür Güdenoğlu (T)	Mücadele	Konya	20 Mayıs 1994
079)- Rıza Dinç (S)	Serka Rızgari	Mersin	15 Ekim 1994
080)- Aysel Bölücek (T)	Mücadele	Ankara	17 Ekim 1994
081)- Havva Suiçmez (M)	Devrimci Gençlik	İstanbul	06 Aralık 1994
082)- Mirali Demir (M)	Halkın Gücü	İstanbul	06 Aralık 1995
083)- Mehmet Akdemir (YİM)	İşçi Hareketi	İstanbul	06 Aralık 1994

d)- Verilen cezalar, yargılananlar

Başta İstanbul DGM’de olmak üzere, açılan basın davalarından bir bölümü, daha önceki yıllarda olduğu gibi 1995 yılında da gazeteci, yazar, yayın sorumlusu, demokratik kitle örgütü yöneticisi ve siyasetçilere çeşitli hapis ve para cezaları (*) verilmesiyle sonuçlandı. Bu davalarda gazeteci ya da yazarlara verilen hapis cezalarının toplamı 107 yıl 6 ay’a, para cezalarının toplamı ise 7 milyar 620 milyon lira’ya ulaştı. 1992 yılında sonuçlanan basın

(*) Raporun bu bölümü hazırlanırken, “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesinde yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiği 30 Ekim 1995’den önce, bu madde uyarınca verilen cezalar dikkate alınmamıştır. Bu durum, toplam hapis ve para cezalarında 1993 ve 1994’e göre göreceli azalma ortaya çıkarmıştır.

davalarında verilen hapis cezalarının toplamı 25 yıl 11 ay 15 gün, para cezalarının toplamı ise 5 milyar 976 milyon lira, 1993 yılında sonuçlanan basın davalarında verilen hapis cezalarının toplamı 165 yıl 3 ay 10 gün, para cezalarının toplamı ise 38 milyar 267 milyon lira, 1994 yılında sonuçlanan basın davalarında verilen hapis cezalarının toplamı 448 yıl 6 ay 25 gün, para cezalarının toplamı ise 71 milyar 614 milyon lira olmuştur.

Sonuçlanan davalarda mahkum olan gazeteci, yazar, yayın sorumlusu, milletvekili, demokratik kitle örgütü ve parti yöneticilerine ^(***) verilen hapis ve para cezalarıyla ilgili TİHV'nin hazırladığı döküm şöyle:

Adı ve soyadı	Yayının adı	Hapis	Para cezası
001)- İsmail Beşikçi (Y)	Kitap	60 ay	500.000.000 TL.
(5 dava)			
İsmail Beşikçi (Y)	Kitap	52 ay	433.000.000 TL.
15 kitabı nedeniyle Ankara DGM'de açılan bir davada verilen ceza.			
İsmail Beşikçi	Konuşma	12 ay	100.000.000 TL.
İsmail Beşikçi	Mesaj	12 ay	100.000.000 TL.
Ankara'da 1994 yılında yapılan bir toplantıya gönderdiği mesaj nedeniyle.			
İsmail Beşikçi (Y)	İHD Bülteni	12 ay	100.000.000 TL.
İsmail Beşikçi (Y)	Kitap	12 ay	100.000.000 TL.
Bilim Dilinde Kürtler ve Kürdistan adlı kitaba yazdığı önsöz nedeniyle.			
002)- Ünsal Öztürk (YAY)	Kitap	48 ay	400.000.000 TL.
(7 dava)			
Ünsal Öztürk (YAY)	Kitap	26 ay	253.000.000 TL.
İsmail Beşikçi'nin 15 kitabı nedeniyle açılan davada verilen ceza.			
Ünsal Öztürk (YAY)	Kitap	9 ay	1.350.000 TL.
İsmail Beşikçi Davası-5 (Yurt Yayınevi)			
003)- Hüsnü Öndül (YİM)	İHD Bülteni	6 ay	50.900.000 TL.
004)- Ayşe Nur Zarakolu (YAY)	Kitap	6 ay	82.000.000 TL.
Karakış Grubu (Sadrettin Aydınlik-Belge Yayınevi)			
Ayşe Nur Zarakolu (YAY)	Kitap	6 ay	50.000.000 TL.
Gündem Yazıları (Yaşar Kaya-Belge Yayınevi)			
005)- İbrahim Aksoy	Konuşma	10 ay	83.000.000 TL.
HEP'in 21 Mayıs 1991 tarihinde Konya'da yaptığı kongredeki konuşması.			
İbrahim Aksoy	Azadi	24 ay	200.000.000 TL.
006)- Bilgesu Erenus	Konuşma	2 ay	100.000 TL.
Lüleburgaz'da 1993 yılında yaptığı konuşma nedeniyle.			
007)- Ahmet Altan (Y)	Milliyet	20 ay	500.000 TL.
008)- Mehdi Zana	Basın toplantısı	24 ay	200.000.000 TL.
Avrupa Parlamentosu'nda düzenlediği basın toplantısı nedeniyle.			
009)- Işık Yurtçu (YİM)	Özgür Gündem	---	400.000 TL.
010)- Ahmet Türk	Milletvekili	14 ay	116.000.000 TL.
011)- Sedat Yurtdaş	Milletvekili	14 ay	116.000.000 TL.
012)- Sırrı Sakık	Milletvekili	14 ay	116.000.000 TL.
013)- Mahmut Alınak	Milletvekili	14 ay	116.000.000 TL.
014)- Hatip Dicle	Mektup	8 ay	66.660.000 TL.

(**) YİM : Yazı işleri müdürü

Y : Yazar

T : Temsilci

YAY : Yayıncı

GY : Genel yayın yönetmeni

TV : TV programcısı

M : Muhabir

S : Sahibi

K : Karikatürist

015)- Fikret Başkaya	Kitap	13 ay 10 gün	111.000.000 TL.
016)- Haluk Gerger (Y)	Özgür Gündem	10 ay	208.333.000 TL.
Haluk Gerger	Konuşma	10 ay	84.000.000 TL.
017)- Mehmet Bayrak (Y)	Kitap	12 ay	100.000.000 TL.
"Kürt Halk Türküleri", (Özge Yayınevi)			
Mehmet Bayrak (YAY)	Kitap	6 ay	50.000.000 TL.
Çağdaş Kürt Destanları-Cemşit Nar (Özge Yayınevi)			
018)- Atılay Ayçin	Konuşma	10 ay	83.000.000 TL.
Hava İş Sendikası Başkanı. İHD'nin düzenlediği mitingte yaptığı konuşma.			
019)- Eşber Yağmurdereli	Konuşma	10 ay	83.000.000 TL.
Avukat. İHD'nin düzenlediği mitingte yaptığı konuşma nedeniyle.			
020)- Melih Aşık (Y)	Milliyet	1 ay	161.000 TL.
021)- Eren Güvener (YİM)	Milliyet	1 ay	161.000 TL.
022)- Recep Maraşlı (Y)	Jiyana Nû	15 ay	133.000.000 TL.
023)- Sabahat Varol (YİM)	Devrimci Gençlik	---	50.000.000 TL.
024)- Serhan Bolluk (YİM)	Aydınlık dergisi	18 ay	375.000.000 TL.
025)- Nezahat Özen (M)	Özgür Ülke	45 ay	---
026)- Arif Hikmet İyidoğan	Basın açıklaması	6 ay	780.000 TL.
027)- Gökhan Demirkıran	Basın açıklaması	4 ay	520.000 TL.
028)- Mehmet Sefa Fersal	Basın açıklaması	2 ay	260.000 TL.
029)- Sevda Öztekin (T)	Odak	6 ay	480.000 TL.
1994 yılında Ankara'da yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle.			
030)- İsmail Akkın (YİM)	Atılım	30 ay	409.810.000 TL.
(4 dava)			
031)- Yusuf Ova	Konuşma	10 ay	7.000.000 TL.
Öğretmen. "Atatürk'ü Koruma Yasası" uyarınca.			
032)- Mustafa Pala (Y)	Kitap	12 ay	100.000.000 TL.
Yanıtlarıyla Söyleşiler (Yaba Yayınevi)			
033)- Aydın Doğan (YAY)	Kitap	6 ay	50.000.000 TL.
Yanıtlarıyla Söyleşiler (Yaba Yayınevi)			
034)- Yalçın Küçük (Y)	Kitap	12 ay	100.000.000 TL.
Kürt Bahçesinde Sözleşi (Başak Yayınevi)			
035)- Hikmet Koçak (YAY)	Kitap	6 ay	50.000.000 TL.
Kürt Bahçesinde Sözleşi (Başak Yayınevi)			
Hikmet Koçak (YAY)	Kitap	3 ay	78.000 TL.
Newrozladık Şafakları (Başak Yayınevi)			
036)- Selver Durmaz (YİM)	Özgür Gündem	---	44.935.000 TL.
037)- Haydar Demir (YİM)	Emeğin Bayrağı	2 ay	250.160.000 TL.
(3 dava)			
038)- Nazım Taban (YİM)	Emeğin Bayrağı	15 ay	---
039)- Remzi Keskin (YİM)	Yeniden	---	50.000.000 TL.
040)- Besim Döner (YİM)	Özgür Gündem	2 ay	160.000 TL.
041)- Medeni Ayhan (GYG)	Özgür Bilim	36 ay	650.000.000 TL.
(2 dava)			
042)- Sait Çakar (YİM)	Özgür Bilim	6 ay	50.000.000 TL.
043)- Munzur Pekküleş (Y)	Özgür Bilim	12 ay	100.000.000 TL.
044)- İ. Halit Elçi (Y)	Pir Sultan	12 ay	100.000.000 TL.
045)- Kemal Altıntaş (Y)	Pir Sultan	12 ay	100.000.000 TL.
046)- Metin Kuzugüden (YİM)	Pir Sultan	7 ay	50.420.000 TL.
(2 dava)			
047)- Murtaza Demir (S)	Pir Sultan	1 ay	100.420.000 TL.

048)- Ragıp Duran (Y)	Özgür Gündem	10 ay	333.333.000 TL.
049)- Ömer Özdemir (YİM)	Özgür Gündem	---	62.000.000 TL.
050)- Hasan Dağtekin (YAY)	Kitap	6 ay	100.000.000 TL.
Xıde Naxırvan-Tevkuştına Dersım (Rıza Çolpan-Dilan Yayınevi)			
051)- Mustafa İslamoğlu (Y)	Selam	18 ay	---
Mustafa İslamoğlu	Konuşma	12 ay	---
1993 yılında Ankara'da düzenlenen bir toplantıdaki konuşması nedeniyle.			
052)- İmam Canpolat	Konuşma	12 ay	100.000.000 TL.
20 Kasım 1994 tarihinde Ankara'da yapılan bir toplantıdaki konuşma.			
053)- Süleyman Baba	Bildiri	20 ay	500.000 TL.
054)- Murat Salıner	Bildiri	20 ay	500.000 TL.
055)- Hasan Oğuz (Y)	Yeni Politika	32 ay	800.000 TL.
056)- Emel Atıcı (S)	Hedef	---	50.000.000 TL.
057)- Hatice Onaran (YİM)	Devrimci Çözüm	54 ay	150.000.000 TL.
058)- Ertan Aydın (K)	Özgür Gündem	10 ay	1.500.000 TL.
059)- Erdal Çınar (YAY)	Kitap	2 ay	100.000 TL.
060)- Anadolu TV	Film	---	84.000.000 TL.
Samandağ'daki bir yerel televizyona yayınladığı Arapça bir film nedeniyle.			
061)- Hasan Küçükoba (S)	Özgür Ülke	12 ay	---
062)- Emin Çölaşan (Y)	Hürriyet	48 ay	24.000.000 TL.
(2 dava)			
063)- Doğan Satmış (YİM)	Hürriyet	26 ay	13.000.000 TL.
064)- Hasan Kılınç (YİM)	Hürriyet	24 ay	19.000.000 TL.
065)- Burhan Kavuncu (YYY)	Yeryüzü	26 ay 20 gün	---
066)- Mehmet Ali Birand (TV)	32. Gün	5 ay	---
067)- Deniz Arman (TV)	32. Gün	5 ay	---
068)- Halim Abanoz (TV)	32. Gün	5 ay	---
069)- Erhan Bay (er)	32. Gün	5 ay	---
070)- İsmet Kantar (er)	32. Gün	5 ay	---
071)- Mahmut Kaçar	Gösteri	54 ay	---
072)- H.Hüseyin Kıymık	Konuşma	12 ay	---
073)- Gülseren Duman (M)	Direnış	36 ay	1.000.000 TL
074)- Güneş Uysal (M)	Direnış	36 ay	1.000.000 TL
075)- Hasan Bahçivan (M)	Direnış	36 ay	1.000.000 TL

Yargılamalar ve soruşturmalar

1995 yılında, daha önceki yıllarda olduğu gibi, gazeteci ve yazarlar hakkında açılan çok sayıda soruşturma ya da davaya tanık olundu. Yargılananlar hakkında istenen hapis ve para cezalarının toplamı astronomik rakamlara ulaştı. DGM'lerde görülen davalar içinde düşünce ve basın özgürlüğüne ilişkin olanlar (davaların yüzde 25'i) önemli yer tuttu. Bu davaların büyük bölümü İstanbul DGM'de açıldı. Açılan davalardan bazıları Türkiye içinde ve dışında büyük yankı uyandırdı. Açılan dava ve soruşturmalarla ilgili bazı örnekler şöyle:

Yaşar Kemal: İstanbul DGM Savcılığı, Ocak ayı ortalarında Yazar Yaşar Kemal hakkında Der Spiegel dergisine yazdığı "Yalanlar Seferi" başlıklı bir yazı nedeniyle soruşturma açtı. (*) Yazar Yaşar Kemal, soruşturma açılması üzerine 23 Ocak günü İstanbul DGM

(*) Yaşar Kemal hakkında söz konusu yazısı nedeniyle İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından da Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca soruşturma açıldı. "Türkiye Cumhuriyeti"ne hakaret etmekle" suçlanan Yaşar Kemal hakkında dava açılmasına Adalet Bakanlığı izin vermedi.

Savcılığı'na ifade verdi. Yaşar Kemal ifadesi alındıktan sonra tutuklama istemiyle mahkemeye gönderildi. Bu istemi kabul etmeyen mahkeme, Yaşar Kemal'i tutuksuz olarak yargılanmak koşuluyla serbest bıraktı. Yaşar Kemal, DGM'den ayrılırken gazetecilere yaptığı açıklamada, "Mahkeme olursa kimin mahkum olacağı belli olmaz. Ya Türkiye Cumhuriyeti mahkum olur ya da ben. Ben mahkum olursam Türkiye Cumhuriyeti iyice mahkum olur, insanlığın yüzüne bakamaz." dedi. Yaşar Kemal hakkında, Ocak ayı sonunda "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca İstanbul DGM Savcılığı tarafından dava açıldı. Hazırlanan iddianamede, "yayın yoluyla bölücülük propagandası" yaptığı öne sürülen Yaşar Kemal'in 2 yılla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Bu arada Aktüel dergisinin 19 Ocak 1995 tarihli 185. sayısı, Yaşar Kemal'in dava açılmasına yol açan yazısını aynen yayımlaması üzerine İstanbul DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca toplatıldı.

Yaşar Kemal hakkında dava açılması, hem Türkiye'de hem de uluslararası düzeyde tepki yarattı ve şaşkınlığa yol açtı. TİHV, İHD, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Edebiyatçılar Derneği ve Çağdaş Hukukçular Derneği, Yaşar Kemal hakkında dava açılmasını protesto etti. 5 kuruluşun temsilcileri tarafından 21 Şubat günü Ankara'da yapılan basın toplantısında İHD Genel Başkanı Akın Birdal tarafından okunan ortak açıklamada, merkezi yönetimin politikasına, hukuk anlayışına, adaletine, insan hakları tutumuna karşı düşüncede olan herkesin cezalandırılmaya çalışıldığı belirtildi. Açıklamada, "Düşüncenin yasaklanması ve sınırlandırılması Türkiye'yi uluslararası platformlarda yalnızlığa itmekle kalmamakta, içinde bulunduğu ekonomik, siyasal ve toplumsal krizin de aşılmasını olanaksızlaştırmaktadır. Mevcut siyasal iktidar, 'ülkenin bölünmez bütünlüğü' ya da 'dış tehlike' paranoyası içinde, 3 yıldır bu konuda ciddi bir adım atmamış, toplumumuzu ve dünyayı günlük politika ve söylemlerle oyalamıştır. Ayrıca düşüncelerinden ötürü yargılanan ve cezaevinde bulunanların da düşüncelerini paylaşıyor ve kendileriyle dayanışma içinde olduğumuzu bir kez daha duyuruyoruz." denildi.

Yaşar Kemal'in yargılanmasına 5 Mayıs günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada savunma yapan Yaşar Kemal, iddianameyi hazırlayan DGM Savcısı'nı yazısını okumadığı için eleştirerek, "Savcının bu davadaki dayanağı benim yazım değil, Milliyet ve Hürriyet gazetelerinde sözüm ona Almanca'dan çevirttikleri, yazımla çok az ilgisi olan özetler ya da çarpıtmalardır. Benim yazılarım halkımıza birer çağrıdır. Öncelikle batıdaki ve doğudaki, çocukları savaşta ölmüş anaları çağırıyorum. Bu savaş en çok sizin yüreğinizi yaktı. Sayın yargıçlar, sizleri de bu savaşı durdurmak isteyenlere katılmaya çağırıyorum. Bu ülke hepimizindir ve bu ülke insanlık tarihinde çok uzun yaşamaya layıktır. Hem de onuruyla yaşamaya. Unutmayalım ki bir ülkenin insanların onuru en az toprağı kadar kutsaldır." dedi.

Yaşar Kemal hakkında açılan dava, Aralık ayına kadar devam etti. Bu arada 27 Eylül günü yapılan duruşmada söz alan DGM Savcısı, yazının "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinin yanı sıra Ceza Yasası'nın 312/2. maddesi kapsamında da değerlendirilebileceğini bildirerek, Yaşar Kemal'in bu nedenle ek savunma hazırlamasını istedi. Yaşar Kemal'in avukatı Enver Nalbant, buna tepki göstererek, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinin kaldırılması, iptal edilmesi ya da değiştirilmesi halinde yargılamanın devam etmesi için bu yola başvuruluyor." dedi. Yaşar Kemal, 1 Aralık günü sona eren davada beraat etti. Beraat kararı, "Yazı, Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinde yapılan değişiklik çerçevesinde incelendiğinde bir suç kastına rastlanmamıştır." gerekçesiyle verildi. Dava sonra bir açıklama yapan Yaşar Kemal, "Önemli olan beraat etmem değil. Ben tek kişiyim. Hiçbir yazar düşünce suçlusu olarak buraya gelmesin. Mücadelemiz düşünce suçunun olmaması içindir. Demokrasi Türkiye'nin hakkıdır. Türkiye'de demokrasi isteyen çok insan var, ama bu uğurda savaşını veren az. Ben beraat etsem de, mahkum olsam da mücadeleye devam edeceğim." diye konuştu.

Yaşar Kemal hakkında açılan davalar Der Spiegel dergisindeki yazısı ile sınırlı kalmadı. Can Yayınevi tarafından yayımlanan "Düşünce Özgürlüğü ve Türkiye" adlı kitap, Şubat ayı başında İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Toplatma kararı, Yaşar Kemal tarafından kaleme alınan "Türkiye'nin Üstündeki Kara Gökyüzü" ve "Zulmün Artsın" başlıklı 2 yazı gerekçe gösterilerek verildi. Toplatma kararının ardından, kitabın yayın sorumlusu Erdal Öz ile Yaşar Kemal hakkında "ırk ve bölge farklılığı gözeterek halkı birbiri aleyhine düşmanlığa kışkırtıkları" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca dava açıldı. Bu dava 1996 yılında, Yaşar Kemal'in 2 yıl hapis cezasına mahkum edilmesiyle sonuçlandı.

Yaşar Kemal hakkında Yeni Politika gazetesinin 20 Mayıs 1995 tarihli sayısında yayımlanan "Halklar Arasında Savaş İstemiyoruz" başlıklı yazısı nedeniyle de soruşturma açıldı. Yaşar Kemal "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılan soruşturma nedeniyle 14 Eylül günü İstanbul DGM Savcılığı'na ifade verdi. Yaşar Kemal, ifade verdikten sonra, "Dünyanın her yerinde savaş propagandası yapmak suçtur. Barış isteyenlere ise madalya verirler. Beni, 'Kürt ve Türk halkları arasında savaş istemiyorum.' dediğim için mahkemeye verdiler. 'Kürt halkı' deyimini bugün Türkiye'nin yarısı kullanmaktadır." dedi. Soruşturma sonucunda takipsizlik kararı verildi.

Ahmet Altan: Gazeteci-Yazar Ahmet Altan hakkında Milliyet gazetesinin 17 Nisan 1995 tarihli sayısında yayımlanan "Atakürt" başlıklı yazısı nedeniyle soruşturma açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca açılan soruşturmada Ahmet Altan'ın "halkı birbiri aleyhine düşmanlığa kışkırttığı" öne sürüldü. Ayrıca söz konusu yazı nedeniyle Ahmet Altan'ın Milliyet gazetesindeki işine de 18 Nisan günü son verildi. (*) Bu arada "Atakürt" başlıklı yazıyı aynen yayımlayan Yeni Politika gazetesinin 21 Nisan 1995, Söz ve Express dergilerinin de 22 Nisan 1995 tarihli sayıları İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Ahmet Altan hakkında daha sonra, Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca ve 2 yıldan az olmamak üzere hapis cezası istemiyle dava açıldı. İstanbul DGM'de 4 Ağustos günü başlayan davada sorgusu yapılan Ahmet Altan, yazısında suç unsuru bulunmadığını belirterek, "Demokrasi için çağrı yaptım. Yazının tek bir satırında bile adalet duygusuna aykırılık yok." diye konuştu. Ahmet Altan, 18 Ekim günü sona eren davada 1 yıl 8 ay hapis ve 500 bin lira para cezasına mahkum oldu. Ahmet Altan'a verilen ceza ertelendi. Mahkumiyet kararına itiraz edeceğini bildiren Ahmet Altan, "Türkiye'de böyle kararlar sürpriz değil. Düşüncelerimi yazmaya devam edeceğim. Bu ülkede demokrasi ve barış istemek, herkesin eşit koşullar altında yaşamasını istemek tehlikeli bir iş." dedi. Karar 1996 yılında onaylandı.

Fatoş Güney: Sinema sanatçısı Yılmaz Güney'in anılarının derlenmesiyle oluşan "İnsan, Militan ve Sanatçı Yılmaz Güney" adlı kitap Nisan ayında İstanbul DGM tarafından toplatıldı. Toplatma kararı, "kitapta halkın ırk ve bölge farklılığı gözetilerek kışkırtıldığı" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca verildi. Daha sonra, kitabın yazarı olarak kabul edilen Yılmaz Güney'in eşi Fatoş Güney hakkında, aynı madde uyarınca dava açıldı. İstanbul DGM'de 21 Eylül günü başlayan davada sorgusu yapılan Fatoş Güney, kitabın Fransız yazar Claude Weis tarafından yayına hazırlandığını bildirerek, "Kitap bir belgesel niteliğindedir. Dava konusu yazılar eşim tarafından yazılmıştır. Yazılar eşimin dünyaya bakı-

(*) İşine son verilmesini "düşünce ve ifade özgürlüğü alanında yaşanan kısıtlı ortamın yansıması" olarak yorumlayan Ahmet Altan, "Türkiye'de düşünce özgürlüğünün olmadığı bir kez daha anlaşılmıştır. Farklı düşüncelere tahammülsüzlük artık had safhadadır. Kimse düşünmesin ve bunları anlatmasın istiyorlar. Ortamı son derece hastalıklı ve tehlikeli buluyorum. Toplu bir aklıyı kaybetme hali yaşıyor. Devletin tepesinde aklın iflası var." dedi.

şını ortaya koymaktadır. O nedenle yargılanan ben değil, Yılmaz Güney'dir." dedi. Fatoş Güney, 19 Aralık günü sona eren davada beraat etti, ayrıca kitap hakkında verilen toplatma kararı da kaldırıldı. Karar açıklanmadan önce son savunmasını yapan Fatoş Güney, "Ben Yılmaz Güney'in 12 Eylül döneminde toplattırılarak yokedilen ve Türkiye sinema tarihinden silinmek istenen eserlerinden geride kalanları toplamak ve onları yeni kuşaklara aktarmak görevini üstlendim. Ben, düşüncenin asla engellenemeyeceğini, insan olarak varolmanın özünün özgür düşünmek olduğuna inandım. Eşi olmaktan gurur duyduğum bir insanın düşüncelerine sansür uygulamak benim haddimi aştığı gibi bu hakkı hiçbir mercide, makamda görmediğimden bu kitabı yayımlamakta bir sakınca duymadım. Eğer bütün bu sorumluluk bilincinden ötürü yargı önünde isem ve bu yüzden cezalandırılacaksam bu bana ancak onur ve gurur verecektir." diye konuştu.

"Düşünce Özgürlüğü" kitabı: Düşüncelerinden ötürü cezaevinde bulunan ya da yargılanan kişilerin suç sayılan yazılarının biraraya getirilmesiyle oluşan "Düşünceye Özgürlük" adlı kitabın yayın sorumluluğunu üstlenen 1080 kişiden 99'u hakkında dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından Mayıs ayında açılan davada, "bölücülük propagandası yaptıkları ve halkı suç işlemek için kışkırttıkları" öne sürülen 99 kişinin "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi ile Türk Ceza Yasası'nın 162. ve 312. maddeleri uyarınca 4 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmeleri istendi. İddianamede ayrıca, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi ile Türk Ceza Yasası'nın 162. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu belirtilerek, bu maddelerin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması istendi. Davaya 24 Ağustos günü İstanbul DGM'de başlandı. İlk duruşmada, duruşmaya katılan 44 kişinin kimlik saptaması yapıldı. Daha sonra sanıklar adına söz alan Yazar Ahmet Altan, yargılanmalarına neden olan "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi ile Türk Ceza Yasası'nın 162. ve 312. maddelerinin Anayasa'ya aykırı olduğunu savundu. Haklarında dava açılan 99 kişinin (*) adları şöyle:

"Ahmet Altan, Erdal Öz, Şanar Yurdatapan, Saruhan Oluç, Ali Rıza Dizdar, Uğur Günyüz, Ergun Gümra, Ahmet Şık, Musa Ağacık, Mahir Mete Günşiray, Seyit Soydan, Adnan Bostancıoğlu, Orhan Alkaya, Minu İnkaya, Münir Ceylan, Vicdan Baykara, Ertuğrul Kürkçü, Tuğrul Eryılmaz, Aylin Çevik, Cezmi Ersöz, Hasan Basri Çıplak, Yurdaer Erkoca, Ayşe Günşiray, Asaf Gürsel Akseven, Uğur İsa Doğan, Behzat Şahin, Uğur Cankocak, Şahika Yüksel, Ragıp Duran, Mehmet Ali Tural, Ömer Faruk Farsakoğlu, Yahya Koçoğlu, Hasan Ömer Erzeren, Julide Kural, Semra Somersan, Munzur Pekgüleç, Beril Eyüboğlu, Bülent Savaş Tanır, Esra Koç, Tayfun Mater, Halil Ergün, Serap Aksoy, Zeynep Tül Sualp, Vahit Genç, Tahsin Yeşildere, İrfan Erdemoğlu, Deniz Demirkan, İsmail Çınar, Cenk Koray, Gencay Gürsoy, Mehmet Demirkaya, Orhan Aydın, Nadire Mater, İlhan İrem, Erhan Kayılı, Cengiz Gündoğdu, Suna Aras, Aslan Başer Kafaoğlu, İlter Sayın, Nurten Tuç, Şule Necef, Çiğdem Şahin, Mustafa Cengiz Arı, Metin Özek, Eyüp Murat Özyüksek, Kuvvet İlhan Lordoğlu, Mehmet Ufuk Uras, Hamit Öner Bilgin, Emine Sevgi Yöney, Leyla Sanlı, Serdar Yalçın, Uğur Selçuk Akalın, Tekin Akın, Yalçın Pekşen, Ömer Çavuşoğlu, Fatma Güresin, Can Dünder, Zihni Anadol, Aziz Nesin, Demirtaş Ceyhun, Arif Damar, Yasemin Esen, Bülent Denli, Musa Kart, Gülsüm Akyüz, Adalet Ağaoğlu, Atol Behramoğlu, Orhan Pamuk, Burçak Evren, Doğu Perinçek, Nilüfer Akat, Asaf Savaş Akat, Rıza Şahin, Fatma Oran, Ahmet Soner, Tuncay Konuk, Serap Mutlu, Emcet Olcaytu ve Ülkü Sağır."

(*) Bu 99 kişinin yanı sıra, sözkonusu kitabın yayın sorumluluğunu üstlenenlerden 86'sı hakkında da aynı suçlamalarla dava açıldı. 185 kişinin yargılandığı iki dava 1996 yılı sonuna değin karara bağlanmadı.

Aliza Marcus: Reuters'in İstanbul Bürosu'nda görev yapan ABD'li bayan gazeteci Aliza Marcus hakkında, 1994 yılında yazdığı bir haber nedeniyle dava açıldı. İstanbul DGM'de 12 Ekim günü başlayan davada okunan iddianamede, "halkı sınıf, ırk ve mezhep ayrımı gözeterek birbiri aleyhine düşmanlığa kışkırtmakla" suçlanan Aliza Marcus'un Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca 2 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Sorgusu yapılan Aliza Marcus ise "Ben haberle ilgili bilgi toplarım, ama yazmam. Bilgiyi şifahen Ankara veya İstanbul'daki editöre gönderirim. Bu bilgiler oradan Londra'ya gider. Londra'da, ajansın elindeki diğer bilgiler de eklenerek haber metni oluşturulur. Bunu ben kontrol edemem. Bu yazı için de aynı şey söz konusudur. Bilgi topladım ve şifahen gönderdim." dedi. Aliza Marcus'un avukatı Çetin Özek ise davanın geç açıldığını ve bu nedenle ortada bir zaman aşımı bulunduğunu belirterek davaya son verilmesini istedi. Çetin Özek'in bu isteği mahkeme tarafından kabul edilmedi. Dava 9 Kasım günü, "dava konusu olan haberin Aliza Marcus tarafından yazıldığına dair kesin delil olmadığı" ve "sanığın suç işleme kastının bulunmadığı" gerekçesiyle beraatle sonuçlandı. Davanın beraatle sonuçlanmasına karşın Aliza Marcus'un çalışma izni uzatılmadı ve basın kartı yenilenmedi. Bazı gazetelerin asılsız suçlamalarına da hedef olan Aliza Marcus, 1996 yılı Şubat ayında Türkiye'yi terk etmek zorunda kaldı. Bu arada Aliza Marcus'un yargılanmasına yol açan haberin Türkçe'ye çevrilerle Özgür Ülke gazetesinde yayımlanması üzerine gazetenin Yazı İşleri Müdürü Murat Saraç ile sahibi Hasan Küçükoba hakkında da Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca dava açıldı.

Diğer davalar

Gazeteci-Yazar Abdurrahman Dilipak hakkında, Kemalizmi eleştiren bir konuşması nedeniyle dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede Abdurrahman Dilipak'ın "Atatürk'ü Koruma Yasası" uyarınca 4 yıl 6 aya kadar hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Abdurrahman Dilipak'ın yargılanmasına İstanbul Fatih 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 14 Şubat günü başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan Abdurrahman Dilipak, konuşmasında suç unsuru bulunmadığını söyledi.

Başak Yayinevi'nin sorumlusu Hikmet Koçak, hakkında toplatma kararı bulunan "Newrozladık Şafakları" adlı kitabı milletvekillerine göndermesi nedeniyle yargılandığı davada 3 ay hapis cezasına mahkum oldu. Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesi'nde 15 Şubat günü sona eren davada Hikmet Koçak'a 78 bin lira para cezası da verildi. "Newrozladık Şafakları" adlı kitapta "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla açılan davada, kitabın yazarı Edip Polat 2 yıl, yayımcısı Hikmet Koçak ise 6 ay hapis cezasına mahkum olmuştu. Hikmet Koçak ceza aldıktan sonra, durumunu anlatan bir mektupla birlikte, söz konusu kitabı, bütün milletvekillerine göndermiş ve "Terörle Mücadele Yasası"nda değişiklik yapılmasını istemişti. Bunun üzerine Hikmet Koçak hakkında "yasak yayın dağıttığı" iddiasıyla dava açılmıştı.

Cumhuriyet gazetesinin sahibi Berin Nadi ile Yazı İşleri Müdürü İbrahim Yıldız, "İBDA-C adlı radikal İslamcı örgütün propagandasını yaptıkları" iddiasıyla yargılandıkları davada beraat ettiler. İstanbul DGM'de 1 Mart günü sona eren davadaki beraat kararı, "Cumhuriyet gazetesinin şeriata karşı çıktığı, laikliği savunduğu ve Atatürk ilkelerine bağlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle sanıkların şeriat düzeni kurmayı amaçlayan gizli bir örgütün propagandasını yapması söz konusu olamaz." gerekçesiyle verildi. Söz konusu dava "Terörle Mücadele Yasası'nın 6. maddesi uyarınca açılmıştı. Davanın açılmasına, İBDA-C'nin liderleri ile yapılan söyleşilerin, 11 Eylül 1994 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanması neden olmuştu. Söyleşilerin yayımlandığı Cumhuriyet gazetesi, İstanbul DGM tarafından toplatılmış, ancak bu karar yapılan itiraz üzerine kaldırılmıştı.

Sabah gazetesi yazarlarından Güngör Mengi ile gazetenin muhabiri Okan Müderrisoğlu ve Yazı İşleri Müdürü Battal Yörükoğlu hakkında, "Milli Savunma Bakanı Mehmet Gölhan'a hakaret ettikleri" iddiasıyla Mart ayında dava açıldı. Mehmet Gölhan'ın oğlunun ticari ilişkileri ile ilgili haber ve yazılar nedeniyle İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada, 3 gazetecinin birer yıl hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

Express dergisinin Yazı İşleri Müdürü Derya Bengi ile sahibi Yücel Göktürk hakkında, derginin 22 Nisan 1995 tarihli sayısında yer alan ve Atilla Geridönmez adlı kişiye yapılan işkenceyi anlatan haber nedeniyle dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından Haziran ayında açılan davada Derya Bengi ve Yücel Göktürk'ün "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi uyarınca para cezasına mahkum edilmesi istendi. Express dergisi ayukatlarından Emel Ataktürk, davanın keyfi olarak açıldığını belirterek, işkence yapanların değil, işkence yapıldığını anlatanların cezalandırılmak istendiğini söyledi.

"Gündem Strateji Grubu Bülteni" adlı yayının yazı işleri müdürlüğünü üstlenen Nezih Tavlaş hakkında, "devletin güvenliğini doğrudan ilgilendiren ve yetkili makamların duyurulmasını yasakladığı bilgileri" yayımladığı iddiasıyla dava açıldı. Genelkurmay Başkanlığı'nın suç duyurusu üzerine Ankara DGM Savcılığı tarafından açılan davada Nezih Tavlaş'ın 3 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. 12 Eylül günü Ankara DGM'de başlayan davada sorgusu yapılan Nezih Tavlaş yargılanmasına yol açan haberin ticaret mahkemesinde devam eden bir dava ile ilgili olduğunu ve haberde bir suç unsuru bulunmadığını belirterek beraatini istedi. Dava 27 Aralık günü beraatle sonuçlandı.

Mali Müşavir Ali Rıza Yurtsever hakkında, Özgür Ülke gazetesinin 2 Kasım 1994 tarihli sayısında yayımlanan "Sömürge Ekonomisi Çıkmazı" başlıklı yazısı nedeniyle İstanbul DGM Savcılığı tarafından dava açıldı. "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istenen Ali Rıza Yurtsever'in yargılanmasına 14 Eylül günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan Ali Rıza Yurtsever, yazısında suç unsuru bulunmadığını belirterek, insanların düşüncelerini açıklamalarının suç sayılmaması gerektiğini söyledi.

Doğu ve Afrika Araştırmaları Enstitüsü tarafından Birleşmiş Milletler için hazırlanan seminer notlarının derlenmesiyle oluşan "Kürtler" adlı kitabı yayımlayan Çetin Deniztekin hakkında açılan dava beraatle sonuçlandı. İstanbul DGM'de 8 Kasım günü sona eren dava, 1994 yılında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Beraat kararı, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik gözönüne alınarak verildi.

Milletvekilliğine Anayasa Mahkemesi kararıyla son verilen, kapatılan DEP Genel Başkanı Hatip Dicle hakkında, Yeni Politika gazetesinin 9 Ağustos 1995 tarihli sayısında yayımlanan bir yazısı nedeniyle dava açıldı. İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından Türk Ceza Yasası'nın 159/1. maddesi uyarınca açılan davada, "Hatip Dicle'nin yazdığı yazı ile adalet sistemine ve mahkemelere hakaret ettiği" öne sürüldü. İstanbul 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan Hatip Dicle'nin 1 yıla 6 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

Yeni Yüzyıl gazetesinin 20 Nisan 1995 tarihli sayısındaki bir yazı nedeniyle haklarında dava açılan gazetenin Yazı İşleri Müdürü İsmet Berkan ile yazarı Ali Bayramoğlu'nun yargılanmasına 20 Kasım günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada okunan iddianamede, "halkı sınıf, ırk, bölge, din ve mezhep ayrımı gözeterek birbiri aleyhine düşmanlığa kışkırtmakla" suçlanan İsmet Berkan ve Ali Bayramoğlu'nun Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca 2 yıla 6 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Duruşmada söz alan

İsmet Berkan ve Ali Bayramoğlu'nun avukatı Engin Cinmen, müvekilleri hakkında dava açılmasının doğru olmadığını belirterek davanın reddedilmesini istedi. Bu istek mahkeme tarafından kabul edilmedi. Dava 1996 yılında beraatle sonuçlandı.

Katıldığı bir duruşmada yaptığı savunma nedeniyle hakkında dava açılan Ankara Barosu avukatlarından Nesrin Hatipoğlu beraat etti. Ankara DGM'de 27 Kasım günü sona eren dava, "güvenlik görevlilerinin terör örgütlerine hedef olarak gösterildiği" iddiasıyla "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. maddesi uyarınca açılmıştı. Duruşmada savunma yapan Nesrin Hatipoğlu, davanın Adalet Bakanlığı'ndan izin alınmadan açılmasının ve yargılamanın Ağır Ceza Mahkemesi yerine DGM'de yapılmasının Avukatlık Yasası'na aykırı olduğunu söyledi.

Ankara DGM Savcılığı, yayımlandıktan hemen sonra toplatılan "Randevuyu Dağa Verdik" adlı kitap nedeniyle kitabın yazarı İnönü Alpat ile yayıncısı Mustafa Tüm hakkında Aralık ayında dava açtı. "Terörle Mücadele Yasası"nın 7. maddesi uyarınca açılan davada İnönü Alpat'ın 1 yılla 5 yıl arasında hapis, Mustafa Tüm'ün de 6 ayla 2 yıl arasında hapis ve 100 milyon liradan az olmamak üzere para cezasına mahkum edilmesi istendi. "Devrimci Yol adlı örgütün propagandasını yapmakla" suçlanan İnönü Alpat ve Mustafa Tüm'ün yargılanmasına 24 Ocak 1996 tarihinde Ankara DGM'de başlandı. Dava beraatle sonuçlandı, ancak İnönü Alpat ve Mustafa Tüm hakkında aynı kitap nedeniyle ikinci bir dava açıldı.

e)- Toplatılan ve kapatılan yayınlar

Son yıllarda pek çok yetkilinin sık sık yinelediği "Yasak yayın uygulamasına son verilmiştir." şeklindeki açıklamalara karşın, kitap, dergi ve benzeri yayınlar hakkında toplatma kararları verilmesine devam edildi. 1995 yılında 504 gazete ve dergi ile 28 kitap hakkında toplatma kararı verildi. (1991 yılında 121 gazete ve dergi ile 29 kitap, 1992 yılında 189 gazete ve dergi ile 20 kitap, 1993 yılında 425 gazete ve dergi ile 29 kitap, 1994 yılında da 961 gazete ve dergi ile 37 kitap toplatılmıştı.) Toplatma kararlarının büyük bölümü "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 8. maddeleri uyarınca alındı. Türk Ceza Yasası'nın 155. ve 312. maddeleri de toplatma kararları için gösterilen gerekçeler arasında önemli yer tuttu. (*)

Toplatma kararları resmi ideolojiye aykırı yayın yapan, düzeni ve siyasi iktidarı hedef alan muhalif yayın organları üzerinde yoğunlaştı. Bu tür yayın organlarının hemen hemen tüm sayıları toplatıldı. Örneğin; Özgür Ülke gazetesinin 35, Kurtuluş dergisinin 46 ve Roj gazetesinin 23 sayısının tümü ile Yeni Politika gazetesinin 126 sayısından 117'si, Aulım gazetesinin 51 sayısından 50'si, Evrensel gazetesinin 207 sayısından 17'si, Rohahi gazetesinin de 34 sayısından 33'ü hakkında toplatma kararı verildi.

Toplatma kararı verilirken, kimi zaman birbirinden komik ve ilginç gerekçeler gösterildi. Örneğin; İstanbul 3. Sulh Ceza Mahkemesi, 20 Mart günü verdiği bir kararla, Atılım gazetesinin 13. özel sayısını, "halkın yasalara karşı itaatsizliğe kışkırtıldığı ve yasaların suç saydığı fiillerin övüldüğü" iddiasıyla toplattı. Bu durum üzerine Atılım gazetesinden yapılan açıklamada, "Karar bir skandaldır. Çünkü gazetemizin 13. özel sayısı henüz çıkmamıştır. En son çıkan özel sayımızın numarası 12'dir. Ancak savcılar, henüz çıkmayan bir sayımızda suç işlenebileceğini düşünmüş olmalı ki, toplatma kararı çıkarttırmak istemişler. Bu da verilen kararların hiçbir yasaya uymadan, belgeler incelemeyen, tamamen keyfi yöntemlerle alındığını gösteriyor." denildi.

(*) Adalet Bakanlığı verilerine göre; Türkiye'de 5 bin 952'si gazete, 6 bin 482'si dergi, bin 317'si de bütün olmak üzere toplam 13 bin 751 süreli yayın yayımlanıyor.

Aydınlık dergisinin 25 Mart 1995 tarihli 405. sayısı, “derginin sayfa üstlerinde bulunan tarihlerin hatalı basılmış olması” nedeniyle toplatıldı. Karara tepki gösteren Aydınlık Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Hasan Yalçın, yapılan hatanın küçük bir para cezası gerektiren nitelik taşıdığını ve toplatma kararının zorlama olduğunu söyledi. Aydınlık dergisinin 1 Temmuz 1995 tarihli sayısı da dergide yayınlanan ve PKK’yi eleştiren bir haberde “bölücülük propagandası yapıldığı” iddiasıyla İstanbul DGM tarafından “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca toplatıldı.

Milliyet, Fanatik ve Evrensel gazetelerinin 21 Aralık 1995, Posta gazetesinin 21 ve 22 Aralık 1995, Hürriyet gazetesinin de 22 ve 23 Aralık 1995 tarihli sayıları İstanbul Bakırköy 1. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından toplatıldı. Toplatma kararlarına, “söz konusu gazetelerin 24 Aralık günü yapılacak seçimlerle ilgili olarak yayımladıkları anket sonuçları” gerekçe olarak gösterildi. Seçim Yasası’nda yapılan değişiklikle, seçimlerle ilgili olarak yapılan anketlerin sonuçlarının kamuoyuna açıklanması yasaklanmıştı. Toplatılan gazetelerin sorumluları hakkında 6 ay 1 yıl arasında hapis cezası istemiyle davalar açıldı.

Kapatılan yayımlar

1993 yılının son üç ayında, İstanbul DGM’de görülen basın davalarında, yürürlüğe girdikten sonra uzun bir süre uygulanmayan bir yasa hükmünün (Basın Yasası’na 10 Kasım 1983 tarihinde eklenen Ek 2. Madde) uygulamaya sokulmasıyla gündeme gelen kapatma cezaları, 1994 yılında olduğu gibi 1995 yılında da devam etti. Bu uygulama sonucunda bazı yayın organlarının 3 günle 1 ay arasında değişen süreler için kapatılması kararlaştırıldı. TİHV’nin belirlemelerine göre, 1995 yılında mahkumiyet kararı verilerek sonuçlandırılan basın davalarından 101’inde, 19 yayına toplam 67 ay 24 gün kapatma cezası (1993 yılında 21 davada 13 dergi ve gazeteye toplam 15 ay 6 günlük, 1994 yılında da 91 davada 24 dergi ve gazeteye 62 ay 2 günlük kapatma cezası verilmişti.) verildi.

Kapatma kararlarının bir bölümü de Yargıtay tarafından onaylanarak hızla uygulamaya sokuldu. Bu nedenle pek çok yayın organı, yayımına uzun süre ara vermek ya da yayımını tamamen durdurmak zorunda kaldı. Örneğin; Özgür Halk dergisi 19 Mart ile 18 Nisan, 24 Mayıs ile 23 Haziran ve 11 Ağustos ile 10 Eylül günleri arasında 3 kez, Ahnteri gazetesi 15 Şubat ile 14 Mart ve 29 Mart ile 28 Nisan günleri arasında 2 kez, Medya Güneşi dergisi 20 Şubat ile 19 Mart ve 3 Mayıs ile 2 Haziran günleri arasında 2 kez, Gençliğin Sesi dergisi 25 Aralık 1994 tarihi ile 24 Ocak günü, Selam gazetesi de 8 Ocak ile 23 Ocak günleri arasında kapatıldı. Özgür Ülke, Yeni Politika, Denge Azadi, Kızıl Bayrak, Realite Press, Newroz, Roj, Mücadele gibi dergi ve gazeteler ise yayımlarına tamamen son verdi.

f)- Radyo ve televizyonlar

Son 3-5 yılda Türkiye’nin gündemine giren özel radyo ve televizyonlar, 1995 yılında daha önceki yıllara göre artan bir biçimde baskılara maruz kaldı. Radyo ve televizyonlara baskı konusunda, Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK),^(*) hep ön planda oldu. RTÜK, faaliyete başladığı tarihten 1996 yılı başına kadar geçen sürede 104 radyo ve televizyona uyarı cezası (71’i 1995 yılında) verdi. Aynı sürede 14 televizyona da (tümü 1995 yılında) yayın durdurma

(*) Radyo Televizyon Üst Kurulu, 20 Nisan 1994 tarihinde yürürlüğe giren ve televizyonlarla radyoların çalışmalarını düzenleyen yasa uyarınca kuruldu. Radyo ve televizyon kuruluşlarının denetlenmesi ve lisans verilmesi için tek yetkili merci olan Radyo Televizyon Üst Kurulu, Meclis tarafından seçilen 9 kişiden oluşuyor. Bu kurul radyo ve televizyonları süreli ya da süresiz olarak kapatabiliyor.

cezası uygulanmasını kararlaştırdı. Bu kararlardan 9'u 1995 yılında, 2'si de 1996 yılı Ocak ayında uygulandı. 3 yayın durdurma cezası ise mahkeme kararıyla iptal edildi. Biri Türkiye genelinde, diğeri de yerel düzeyde yayın yapan 2 radyo da RTÜK kararıyla birer gün kapatıldı.

RTÜK, Şubat ayında, Türkiye geneline yayın yapan Best FM adlı radyo ile Manisa'nın Milas ilçesinde yerel yayın yapan Milas FM adlı radyoya bir günlük yayın durdurma cezası verdi. Karar, "söz konusu radyoların mahkeme kararlarına rağmen yanıt ve düzeltme metinlerini yayımlamadığı" iddiasıyla alındı. Kapatma kararları 9 Mart günü uygulandı.

RTÜK, Mart ayında, İzmir'de yerel yayın yapan Sky TV televizyonuna bir günlük yayın durdurma cezası verdi. Karar, "söz konusu televizyonun mahkeme kararlarına rağmen yanıt ve düzeltme metinlerini yayımlamadığı" iddiasıyla alındı. RTÜK ayrıca, Show TV, ATV ve İnterstar televizyonları ile yerel yayın yapan Bursa Yenişehir Yörem ve Sinop Gözde FM radyolarına uyarı cezası verdi.

İstanbul Gazi mahallesindeki olayları veriş biçimleri nedeniyle Kanal D ve HBB televizyonları ile 3'ü Mersin'de, 2'si de İstanbul'da yayın yapan 5 radyoya RTÜK tarafından uyarı cezası verildi. RTÜK ayrıca tüm televizyonlara olayları "nasıl yansıtmaları gerektiği" konusunda sözlü uyarı yaptı. Ankara'da yerel yayın yapan Mozaik, Çağdaş, İmaj, Arkadaş ve Çankaya radyoları da İstanbul Gazi mahallesinde yaşanan olayları kamuoyuna yansıtır biçimleri nedeniyle polis baskısına maruz kaldı. 14 Mart günü radyo merkezlerine giden polisler, radyo çalışanlarını tehdit ederek, "haberlerin polis onayından geçirilmeden yayımlanmamasını" istediler ve 3 kişiyi gözaltına aldılar. (Ayrıntılı bilgi sayfa 202-203'de.)

RTÜK, Temmuz ayında, Kanal 6, Kanal D ve Show TV televizyonları ile Uşak'ta bölgesel yayın yapan ART televizyonuna bir günlük yayın durdurma cezası verdi. Kararlar, "genel ahlaka ve Türk aile yapısına aykırı müstehcen yayın yapıldığı" iddiasıyla alındı. Kanal 6, Kanal D ve Show TV'ye verilen cezalar, Ankara Bölge İdare Mahkemesi tarafından kaldırıldı. RTÜK ayrıca Kral TV televizyonu ile Malatya Kayısı FM, Ankara Keçiören FM, Kırıkkale Mesaj FM ve İzmir Aktif Radyo adlı yerel radyolara da uyarı cezası verdi.

RTÜK, Kasım ayında İnterstar televizyonuna 3, Kanal 6 televizyonuna da bir günlük yayın durdurma cezası verdi. Cezalara, İnterstar televizyonu için "dönemin Başbakanı Tansu Çiller hakkında yapılan yayınlara verilen yanıtların zamanında ve uygun biçimde yayımlanmaması", Kanal 6 televizyonu için ise "Meclis'te eşcinsel milletvekilleri bulunduğunu öne süren bir haber programı" gerekçe olarak gösterildi. Alınan karar uyarınca İnterstar televizyonu 27, 28 ve 29, Kanal 6 televizyonu ise 30 Kasım günü yayın yapamadı. RTÜK ayrıca, Trabzon'da faaliyet gösteren ETV, Samsun'da faaliyet gösteren SRT ve Samsun'un Bafra ilçesinde faaliyet gösteren Gözde FM adlı özel televizyon kuruluşlarına da uyarı cezası verdi.

RTÜK, Aralık ayında, Flash TV ve HBB televizyonlarına bir günlük yayın durdurma cezası verdi. Karara, "söz konusu televizyonların seçim sonuçlarını etkileyecek şekilde yayın yapması" gerekçe gösterildi. Karar uyarınca Flash TV televizyonu 8 Ocak 1996, HBB televizyonu da 9 Ocak 1996 tarihinde yayın yapamadı. RTÜK ayrıca, Türkiye geneline yayın yapan tüm özel televizyon kuruluşlarına ve bazı özel radyolara seçimlerle ilgili yayınları nedeniyle uyarı cezası verdi.

RTÜK, Aralık ayında, Urfa'da yerel yayın yapan Harran FM televizyonuna bir günlük yayın durdurma cezası verdi. Karara, "Harran Üniversitesi yöneticilerine yönelik küçük düşürücü yayın yapıldığı ve bu konudaki yanıtların dikkate alınmadığı" gerekçe gösterildi. RTÜK, Urfa'da yayın yapan Şanlıurfa TV adlı yerel televizyon kuruluşuna da uyarı cezası verdi.

Bu arada Diyarbakır'da yerel yayın yapan 5 özel televizyon ile 16 özel radyonun faaliyeti Ocak ayında durduruldu. Telsiz Genel Müdürlüğü'nün isteği üzerine Diyarbakır Valiliği tarafından alınan karara, "televizyon ve radyoların yaptığı yayınların polis ve asker telsizleri ile TRT yayınlarını bozduğu" iddiası gerekçe gösterildi. Uygulama, vericilere filtre takılmaya kadar sürdü. Kapatılan yayın kuruluşlarının adları şöyle: "Kanal 21, Metro, Can, Mega ve Yıldız televizyonları ile Değişim, Ses, Metro, Kent, Show, Bağ, Nur, Mega, Diyar, Can, Malabadi, Genç, Süper, FM, Klas ve Star radyoları." Kapatma kararına tepki gösteren televizyon ve radyo sahipleri, standartlara uygun vericiler kullanmalarına karşın yayınlarının durdurulduğunu belirterek, "Türkiye'de bölgeler arasında çifte standart uygulanmaktadır." dediler.

Radyo ve televizyonlara yönelik olarak gündeme gelen baskı ve saldırılar ile bu alanda yaşanan bazı olaylarla ilgili TIHV'nin derlediği diğer bilgiler ise şöyle:

Hatay'ın Samandağ ilçesinde yerel yayın yapan Anadolu Televizyonu'na (ARTV) Arapça yayın yaptığı için Ocak ayında 84 milyon lira para cezası verildi. Karar, ARTV'nin "Yasino" adlı Arapça bir komedi filmini yayımlaması üzerine alındı. Bu durum Samandağ'da yaşayanların tepkisine yol açtı.

İnterstar televizyonunda 1992 yılında yayımlanan bir programdaki konuşmaları nedeniyle haklarında dava açılan sinema sanatçısı İlyas Salman ile sunucu Cem Özer'in yargılanmasına 7 Nisan günü İstanbul Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada okunan iddianamede, İlyas Salman ve Cem Özer'in "adalet sistemine ve orduya hakaret ettikleri" iddiasıyla 1 yılla 6 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

İnterstar televizyonunun Genel Yayın Koordinatörü Ardan Zentürk ile programcılar Nafiz Akyüz, Bahri Kayaoğlu ve Şeyda Açıkol faili meçhul cinayetlerle ilgili yaptıkları bir program nedeniyle (*) ve Ankara DGM Savcılığı'nın talimatıyla 18 Haziran günü gözaltına alındı. Gözaltına alınan gazeteciler, "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca sorgulandı. Gazetecilerin gözaltına alınması üzerine bir açıklama yapan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, "Hazırladıkları haber programı nedeniyle, yani gazetecilik faaliyetlerinden ötürü gazetecileri özgürlüklerinden mahrum bırakmak demokratik bir toplumda olanaklı değildir. Gazeteciler meslek ilkeleri ve sırlarına saygılı davranılarak ifadelerine başvurulup bırakılabilirlerdi." dedi. 4 gazeteci, 19 Haziran günü serbest bırakıldı. Ardan Zentürk, serbest bırakıldıktan sonra Ankara DGM önünde bekleyen bir grup Büyük Birlik Partisi yanlısının saldırısına uğrayarak tartaklandı.

İzmir'de yerel yayın yapan Demokrat Radyo'ya 19 Haziran günü baskın yapan polisler, radyo çalışanları Cengiz Taşdemir ve Leyla Yıldız'ı gözaltına aldı. Aynı gün İzmir DGM Savcılığı tarafından serbest bırakılan Cengiz Taşdemir ve Leyla Yıldız, gözaltında hakarete uğradıklarını söylediler. 2 radyocunun, 27 Mart günü yayımlanan ve HADEP yöneticisi Hasan Karadağ'ın konuşmacı olarak katıldığı bir program hakkında açılan soruşturma nedeniyle gözaltına alındığı bildirildi. Söz konusu program nedeniyle İzmir DGM Savcılığı'na çağrılan radyonun yöneticisi Nail Tursun'un da ifadesi alındı.

Ankara'da yerel yayın yapan "Arkadaş" adlı radyonun haber sorumlusu Arif Eroğlu ile spikeri Minc Kasap hakkında, Gazi olayları ile ilgili olarak radyodan yapılan bir duyuru nedeniyle dava açıldı. Dava, 10 Temmuz günü yapılan ilk duruşmada beraatle sonuçlandı.

(*) 14 Haziran akşamı İnterstar televizyonunda yayımlanan bir programa katılan İsmet Çalışır adlı kişi, bazı itiraflarda bulunmuş, ancak anlattıklarının doğru olmadığı anlaşılmıştı.

Ankara'da yerel olarak faaliyet gösteren Çağdaş Radyo, 20 Temmuz günü saat 18.30 sıralarında polis tarafından basıldı ve Tezcan Erdiç Tan adlı spiker, yaptığı program durdurularak gözaltına alındı. Tezcan Erdiç Tan'm, İHD Ankara Şubesi'nin Ankara'daki gözaltına alma olaylarına ilişkin basın açıklamasını radyodan okuduğu için gözaltına alındığı bildirildi.

İstanbul'da İslami çizgide yerel yayın yapan "Mert FM" adlı radyonun yayın merkezi, 14 Eylül günü 4 MLKP (Marksist Leninist Komünist Parti) militanı tarafından basıldı. Saat 17.00 sıralarında radyoya gelen militanlar çalışanları etkisiz hale getirdikten sonra, örgütün propagandasını yapan bir bantı yayına soktular. Örgüte ait bir pankartı duvara asan militanlar, radyonun kapısına bomba süsü verilmiş paket bıraktıktan sonra binadan ayrıldılar.

MED TV

1995 yılında faaliyete geçen MED TV'nin yayınlarını izleyen ya da izleyecekleri varsayılanlar da çeşitli baskılarla karşı karşıya kaldı. MED TV yayınlarının yapılan tüm diplomatik girişimlere karşın durdurulamaması üzerine Olağanüstü Hal Bölgesi ile Adana ve Mersin'de bu televizyonun izlenmesini engellemek üzere çeşitli uygulamalar başlatıldı. Bu uygulama 1996 yılında da devam etti. MED TV'yi engelleme girişimleri, ev, işyeri ve kahvehanelere baskınlar yapmak, uydu antenlerini tahrip etmek, anten satıcılarının mallarına el koymak ya da tehdit etmek şeklinde oldu. Ayrıca MED TV izleyen çok sayıda kişi gözaltında tutuldu, ilçe ve kasabalardaki merkezi televizyon vericileri denetime alındı.

Lice Belediyesi'nin Lice Karayolları Müdürlüğü'nün bahçesine koyduğu uydu anteni 10 Nisan günü jandarmalar tarafından söküldü. Uygulamanın gerekçesi konusunda Lice Jandarma Komutanlığı bir açıklama yapmazken, belediye yetkilileri, antenin MED TV yayınlarının izlenmesini önlemek için söküldüğünü söylediler. Sürgündeki Kürt Parlamentosu'nun 12 Nisan günü yapılan açılış töreninin MED TV'den naklen yayınlanması üzerine, saat 19.00 ile 22.00 arasında Diyarbakır'daki tüm kahvehane ve bilardo salonları polis tarafından basıldı. Baskınlar sırasında, MED TV'yi izleyenlere ve işyeri sahiplerine hakaret edildi, gözaltına alınanlar oldu. MED TV'nin yayına başlamasından sonra Batman ile ilçelerinde uydu anten satışı, Siirt'in Erüh ilçesine bağlı Gökçeabağ kasabasında da uydu anteni kullanılması yasaklandı. Adana'nın Karasu ve Küçükoba mahallelerinde evlerin çatısında bulunan uydu antenlerinden bazıları tahrip edildi, Dağlıoğlu mahallesinde ise vatandaşlar tarafından ortaklaşa kullanılan antene el konuldu.

20 Nisan günü, Van'ın Şamranaltı mahallesindeki bir ev ile Çatak ilçesindeki bir kahvehane MED TV izlendiği için polis tarafından basıldı. Baskınlar sırasında MED TV izlerken yakalananlar, bir daha bu televizyonu seyretmemeleri konusunda uyarıldı, ayrıca antenlerin kablo ve alıcıları söküldü. Aynı gün Mardin'in Kızıltepe ilçesinde de İrfan Soysal adlı esnafın dükkanında bulunan 10 adet uydu antenine el konuldu. Diyarbakır'ın Lalebey ve Balıkcılarbaşı mahallelerindeki 3 kahvehaneye, 30 Mayıs günü saat 21.00 sıralarında baskın yapan polisler, o sırada MED TV'yi izleyen toplam 58 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar bir gün sonra serbest bırakıldı. Basılan kahvehaneler 8 Haziran günü 15'er gün kapatıldı.

Adana'nın Gülbahçesi mahallesinde oturan Süleyman Çiftçi adlı kişinin evine 14 Haziran gecesi baskın yapan polisler, MED TV seyredirken yakalanan Süleyman Çiftçi ile kardeşi İbrahim Çiftçi ve 2 misafirini gözaltına aldı. 24 saat sonra serbest bırakılan Süleyman Çiftçi kendisine ve misafirlerine işkence yapıldığını söyledi. 1 Ağustos günü İskenderun'daki bir kahvehaneye baskın yapan polisler tarafından, işyerinde MED TV'de yayımlanan bazı programların kasetleri bulunması üzerine gözaltına alınan Mehmet Şah Soysal tutuklandı.

g)- Kürtçe

1995 yılında, yasal bir engel bulunmamasına karşın Kürtçe yayın yapan, yazı yazan ve şarkı söyleyenler daha önceki yıllarda olduğu gibi yine baskılara maruz kaldı. Ayrıca Kürt geleneklerine uygun olarak düzenlenen sünnet ve düğün törenlerine yönelik tahammülsüzlük ortadan kalkmadı. Düğün ve sünnet törenleri, güvenlik görevlileri tarafından engellendi, törenlere katıldıkları için gözaltına alınanlar, tutuklananlar oldu. Kürtçe söylenen türküler nedeniyle insanlar gözaltına alındı, kimi zaman tutuklandı. Kürtçe kasetlere yasal olmayan uygulamalar yapıldı. Çok sayıda kaset, valilerin verdiği kararlar sonucunda toplatıldı, satışı ya da çalınması yasaklandı.

Kürtçe olarak yayınlanan Welate Me dergisinin 4. sayısındaki bir yazı nedeniyle haklarında "Terörle Mücadele Yasası"nın 6. ve 7. maddeleri uyarınca dava açılan, derginin Yazı İşleri Müdürü Mehmet Gemsiz ile sahibi Aynur Bozkurt'un yargılanmasına 25 Nisan günü İstanbul DGM'de başlandı. Duruşmada Mehmet Gemsiz ve Aynur Bozkurt'un sorulara Kürtçe yanıt vermesi ve Kürtçe savunma yapmak istemesi tartışmalara yol açtı. Sanıklara Kürtçe konuşma olanağı vermeyen mahkeme heyeti, bu durumu "Kürtçe bazı şeyler söylediği görüldü.", "Türkçe sorulan sorulara Kürtçe karşılık verdikleri için Türkçe bildikleri anlaşıldı." ve "Türkçe bildiği halde kasıtlı olarak Kürtçe birşeyler söyledi." gibi ifadelerle tutanağa yansıttı. Mahkeme heyeti, daha sonra "sanıkların siyasi tavır nedeniyle Türkçe konuşmadıkları anlaşıldığından savunma yapmış sayılmalarına" dair karar verdi.

Mehmet Gemsiz ve Aynur Bozkurt hakkında derginin 6. sayısındaki yazılar nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılan dava da 6 Haziran günü İstanbul DGM'de başladı. Duruşmada iddianamenin okunmasından sonra Mehmet Gemsiz'e yargılamaya neden olan yazıların kim tarafından yazıldığı soruldu. Mehmet Gemsiz, soruyu Kürtçe olarak, "Avukatlarımız bu yazıların hangi muhabirlere ait olduğunu bildirecek." diye yanıtladı. Bu duruma tepki gösteren mahkeme heyeti, sanığın Türkçe konuşmasını istedi. Mehmet Gemsiz'in bu isteğe uymayarak Kürtçe konuşmakta ısrar etmesi üzerine, durum tutanağa, "Sanık susma hakkını kullanıyor." diye yazıldı. Ardından da "yargılamaya konu olan yazıları yazanı mahkemeye söylemediği" için Mehmet Gemsiz'in tutuklanmasına karar verildi.

Duruşmadan sonra bir açıklama yapan Aynur Bozkurt, "Dergideki yazılar Türkçe'ye çevrilerek hakkımızda dava açılıyor. Bu çeviriler hep yanlış oluyor. Biz savunmamızı Kürtçe yapmak istiyoruz. Buna izin verilmiyor. Mehmet Gemsiz'in Kürtçe konuştuğu için 'Susma hakkını kullanıyor.' denilerek tutuklanması, Türkiye'de Kürtçe'nin yasak olduğunun DGM tarafından teyid edilmesidir." dedi. Mehmet Gemsiz 18 Temmuz günü yapılan duruşmada tahliye edildi.

Welate Me dergisini Adana'nın Bitpazarı semtindeki abonelere dağıtan 12 yaşındaki 2 çocuk (Ş.A. ve E.P.) 6 Mayıs günü polis tarafından gözaltına alındı. 3 gün gözaltında kaldıktan sonra serbest bırakılan çocuklardan Ş.A., yaptığı açıklamada gözaltına alındıktan sonra, önce Hacı Bayram Karakolu'na, ardından Adana Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüklerini söyledi. Karakolda ölümle tehdit edildiklerini, Emniyet Müdürlüğü'nde ise dövüldüklerini anlatan Ş.A., "Sürekli olarak dergileri bize kimin verdiğini soruyorlardı. Tanımadığımızı söylediğimiz için işkence gördük." dedi.

Bu arada Diyanet İşleri Başkanlığı, Kürtçe Kuran yayınlamak isteyen bir yayınevinin yaptığı başvuruyu kabul etmedi. Başvuruyu ve basılmak istenen Kuran'ı inceleyen Din İşleri Yüksek Kurulu'nun hazırladığı raporda, "Kuran'ın Kürtçe yazılması ve yorumlanmasının

mümkün olmadığı" öne sürüldü. Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz da konuyla ilgili olarak yaptığı açıklamada, "Kuran'ın değişmezliğini korumak amacıyla başvurunun kabul edilmediğini belirterek, "Kuran, Lorani, Sorani, Zaza ve Kurmanci lehçe sözcüklerden alıntı yapılarak çevrilmiş. Anlam ve kelime uyumsuzlukları var. Çevirinin bazı bölümlerini Kürtçe bilen uzmanlarımız anlamadı. Çoğunluğu Kurmanci lehçesiyle konuşan Kürt vatandaşlarımız nasıl anlasın?" dedi.

h)- Zorunlu askerlik

1995 yılında vicdani redciler ile zorunlu askerliğe karşı çıkan ya da zorunlu askerliği eleştiren kişi, grup ve örgütlere yönelik baskılar fazlaştı. Askeri konularda eleştiri getirenler hakkında çok sayıda dava ve soruşturma açıldı. Dava ve soruşturmalar sırasında, pek çok yasa maddesine, bu konularla ilgili tüm uluslararası sözleşmelere aykırı olarak askeri mahkemeler ve askeri savcılıklar yetkili kıldı.

Askerlik süresinin uzatılması üzerine hazırladıkları bir televizyon programı nedeniyle yargılanan gazeteciler Mehmet Ali Birand, Deniz Arman ve Halim Abanoz ile Erhan Bay ve İsmet Kantar adlı erlere verilen 5'er ay hapis cezası 30 Mart günü Yargıtay tarafından bozuldu. Ankara 4. Kolordu Askeri Mahkemesi'nde yeniden yargılanan 5 kişi 9 Haziran günü yine 5'er ay hapis cezasına mahkum oldu. Bu kararı ele alan Askeri Yargıtay Genel Kurulu ise 1996 yılında, 5 kişinin beraat etmesi yönünde bağlayıcı karar aldı. Söz konusu dava Askeri Ceza Yasası'nın 95. maddesi uyarınca açılmıştı.

İHD Bursa Şubesi yöneticileri hakkında, 10 Ocak 1993 tarihinde düzenledikleri bir toplantı nedeniyle Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde açılan dava 23 Mayıs günü başladı. İddianamede, "halkı askerlikten soğutacak şekilde propaganda yaptıkları" öne sürülen İHD yöneticilerin 3 aydan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Dava, 27 Haziran günü beraatle sonuçlandı. Yargılanan ve beraat eden İHD yöneticilerinin adları şöyle: "Muhammed Aydın (Şube Başkanı), Ayhan Diken, Lütfü Kurtuluş, Hıdır Gültepe, Handan Eruçar, Işılay Irmak ve Turan Akgün."

Tüzüğü onaylanmadığı için faaliyeti 1993 yılında durdurulan Savaş Karşıtları Derneği'nin (İzmir) yöneticileri Ayşe Tosuner ve Nazmiye Zencir hakkında, 16 Ocak 1993 tarihinde yaptıkları bir basın toplantısı nedeniyle Haziran ayında dava açıldı. Genelkurmay Başkanlığı Askeri Savcılığı tarafından açılan davada Ayşe Tosuner ve Nazmiye Zencir'in "halkı askerlikten soğutmaya çalıştıkları" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 155. maddesi uyarınca 2 aydan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

Yaptıkları basın açıklaması nedeniyle haklarında 1994 yılında dava açılan (*) Savaş Karşıtları Derneği üyeleri Osman Murat Ülke, Arif Hikmet İyidoğan, Mehmet Sefa Fersal ve Gökhan Demirkıran'ın yargılanmasına 1995 yılında da devam edildi. Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi'nde 20 Haziran günü yapılan duruşmada savunma yapan Osman Murat Ülke, sivil bir kişinin askeri mahkemede yargılanmasının doğru olmadığını belirterek,

(*) 12 Temmuz 1994 tarihinde başlayan davada sanıklardan Arif Hikmet İyidoğan ilk duruşmada tutuklandı ve Mamak Askeri Cezaevi'ne gönderildi. 9 Ağustos 1994 tarihinde yapılan duruşmada söz alan Arif Hikmet İyidoğan, cezaevinde kendisine zorla "askeri tutuklu" elbisesi giydirildiğini anlatarak bu elbise-leri mahkeme salonunda çıkarttı. Cezaevinde dövüldüğünü, can güvenliğinin bulunmadığını ve kendisine askeri tutuklu elbisesi giydirilmesinin yasalara aykırı olduğunu belirten Arif Hikmet İyidoğan, bu tutumu nedeniyle "duruşmanın disiplinini bozduğu" iddiasıyla salondan çıkartıldı. Arif Hikmet İyidoğan 27 Eylül 1994 tarihinde tahliye edildi.

"Halkı askerlikten soğutma suçunun kapsamı tanımlanmamıştır. Bu durumda, Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD), askeri harcamaların ekonomiye getirdiği yükü eleştirildiğinde halkı askerlikten soğutmuş sayılabilir. Özgür bir insan olarak askerlik konusunda vicdani ret hakkını kullandım." dedi.

29 Ağustos günü sona eren davada, Arif Hikmet İyidoğan'a 6 ay hapis ve 780 bin lira para, Gökhan Demirkıran'a 4 ay hapis ve 520 bin lira para, Mehmet Sefa Fersal'a da 2 ay hapis ve 260 bin lira para cezası verildi. Osman Murat Ülke ise beraat etti. Ayrıca, Mehmet Sefa Fersal ile Osman Murat Ülke'nin zorla askere gönderilmesi kararlaştırıldı. Ardından da duruşmaya katılan ancak karar açıklanmadan önce, aradan yararlanarak kaçan Mehmet Sefa Fersal hakkında gıyabi tutuklama kararı verildi. Aynı akşam Eskişehir'de polis tarafından yakalanan Mehmet Sefa Fersal, tutuklanarak Mamak Askeri Cezaevi'ne gönderildi. Salondan ayrılmayan Osman Murat Ülke ise askerlik şubesine teslim edildi. Osman Murat Ülke, avukatlarının girişimi sonucunda 2 günlük bir süre için serbest bırakıldı. 2 günlük süre dolduğunda yine askere gitmeyen Osman Murat Ülke, 1996 yılında zorla askere alındı.

Tiyatro sanatçısı Bilgesu Erenus, "halkı askerlikten soğutacak şekilde propaganda yaptığı" iddiasıyla yargılandığı davada 2 ay hapis ve 100 bin lira para cezasına mahkum oldu. Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde 27 Haziran günü sonra eren dava, Türk Ceza Yasası'nın 155. maddesi uyarınca açılmıştı. 31 Ekim 1992 tarihinde Kırklareli'nin Lüleburgaz ilçesinde yapılan bir toplantıdaki konuşmasında yer alan, "Anneler sizden rica ediyorum, yalvarıyorum. Çocuklarınızı askere göndermeyin." şeklindeki ifade nedeniyle yargılanan Bilgesu Erenus'un cezası Askeri Yargıtay tarafından onaylandı. Bilgesu Erenus, 1996 yılında cezaevine girdi.

İzmir Savaş Karşıtları Derneği yöneticileri Canan Kılıç, Ayşe Tosuner, Osman Murat Ülke ve Serdar Tekin hakkında İzmir 14. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan dava, delil yeterliliğinden beraatle sonuçlandı. Dava, "İzmir SKD'nin 4 Eylül 1994 tarihinde polis tarafından basılması sırasında, dernek binasında biri Alman, biri de Yunanlı iki yabancı konunun bulunması", "izinsiz etkinlik düzenlenmesi" ve "bildiri dağıtılması" gibi suçlamalarla açılmıştı.

Odak dergisinin Ankara Temsilcisi Sevda Öztekin, 1993 yılı Aralık ayında Ankara'da yapılan bir toplantıdaki konuşmasından ötürü yargılandığı davada 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nde görülen dava, "halkın askerlikten soğutulduğu" iddiasıyla Türk Ceza Yasası'nın 155. maddesi uyarınca açılmıştı. Sevda Öztekin, 1995 yılında, aynı iddia ile yargılandığı başka bir dava nedeniyle de bir süre tutuklu kaldı.

"Bazı generallerin darbe hazırlığı yaptığını" bildiren 29 Temmuz 1995 tarihli bir mektubu başta Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Genelkurmay Başkanı olmak üzere pek çok üst düzey askeri ve sivil yetkiliye gönderen İsmail Kitapçı adlı üsteğmen, 6 Eylül günü tutuklandı.

Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı'nda görev yaptığı açıklanan İsmail Kitapçı hakkında daha sonra dava açıldı. Hazırlanan iddianamede, "astlık-üstlük ilişkilerini zedelemeyi ve komutanlara karşı güven hissini yoketmeyi amaçlayan hakaretlerde bulunmakla" suçlanan İsmail Kitapçı'nın, Askeri Ceza Yasası'nın 95/4. maddesi uyarınca 6 ayla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi'nde 11 Ekim günü başlayan ve "yayın yasağı" konularak gizli sürdürülen dava, 25 Ekim günü İsmail Kitapçı'nın 6 ay hapis cezasına mahkum edilmesiyle sonuçlandı. Kararla birlikte tahliye edilen İsmail Kitapçı daha sonra ordudan atıldı. İsmail Kitapçı dava konusu olan mektubunda, Vural Bayazıt, Ahmet Çörekçi, Doğan Bayazıt, Doğu Aktulga ve Teoman Koman adlı generallerin de aralarında bulunduğu bir grup üst düzey subayın darbe hazırlığı yaptığını öne sürmüştü.

1)- İnanç özgürlüğü ve dinsel baskılar

1995 yılında din ve vicdan özgürlüğüne ilişkin sorunlar da sık sık tartışma, eleştiri ve tepki konusu oldu. Tartışma, eleştiri ve tepkilerin odak noktasını ise yine başörtüsü sorunu oluşturdu. Üniversitede okuyan başı örtülü kızların karşılaştığı sorunlar zaman zaman gündeme geldi. Başı örtülü kız öğrenciler, yüksek öğrenim kurumlarının önemli bir bölümünde derslere serbestçe girebilirken az sayıda fakülte ve yüksek okulda çeşitli güçlüklerle karşılaştı. Başını örten öğrencilere çeşitli disiplin cezaları verildi. Başı örtülü öğrencilerin güçlüklerle karşılaştığı yüksek öğretim kurumları arasında ilk sırayı bazı üniversitelerin doktor, eczacı, hemşire, ebe gibi sağlık personeli yetiştiren birimleri aldı.

Başörtüsü yasağını en katı uygulayan yerlerden biri olan İstanbul Üniversitesi'ne bağlı Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin hastanesine staja giden Şişli Sağlık Hizmetleri Yüksek Okulu öğrencilerinden bazılarına, başları örtülü olduğu için staj yaptırılmadı. Öğrenciler bunun üzerine 15 Kasım günü İstanbul Üniversitesi Rektörü Bülent Berkarda hakkında Fatih Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Aynı günlerde İstanbul Florance Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu'nda öğrenim gören öğrencilerden 71'ine başları örtülü olduğu için staj yaptırılmadı. Adana Çukurova Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Ebelik Yüksekokulu'nda da başları örtülü olduğu için uygulamalı derslere alınmayan bazı öğrenciler bir dönem kaybetti.

Edirne Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde başı örtülü kız öğrenciler bazı sınavlara alınmadı. Bu duruma tepki gösteren Mustafa Yılmaz adlı erkek öğrenciye disiplin cezası verildi. Ankara Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde ise başı örtülü olarak derslere ya da kliniklere giren öğrenciler hakkında disiplin hükümlerinin uygulanacağı açıklandı.

Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'ni bitiren bazı kız öğrenciler, okul idaresine başları örtülü çekilmiş fotoğraf verdikleri için mezuniyet belgesi alamadı. Bu duruma tepki gösteren öğrenciler, "Okulu başarıyla bitirdik. Ancak başı açık fotoğraf vermezsek mezuniyet belgesi alamıyoruz. 4 yıl boşuna mı okuduk?" dediler. Ankara Üniversitesi Rektör Vekili Tansu Arasıl ise uygulamanın Kayıt, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin 25. maddesi uyarınca yapıldığını, bu yönetmeliğin, mezuniyet belgelerinde başı açık olarak çekilmiş fotoğraf kullanılmasını şart koştuğunu ve mezuniyet belgesi verilmeyen öğrencilerin diploma almaları konusunda bir engel bulunmadığını söyledi.

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Yüksek Okulu'nun 15 Temmuz günü yapılan mezuniyet törenine başı örtülü öğrencilerin alınmaması olaylara yol açtı. Tören sırasında salona giren ve kürsüden konuşma yapmak isteyen başı örtülü 3 öğrenci, bazı bayan görevliler tarafından salon dışına çıkarılmak istendi. Bu arada konuşma yapmak üzere kürsüye çıkan başı örtülü bir öğrencinin ağzı başka bir öğrenci tarafından kapatıldı, bir öğrencinin başındaki örtü de zorla çıkarılmak istendi. Bunun üzerine tören yarım kaldı. Olay sırasında çekilen görüntülerin televizyonlardan gösterilmesi tepkilere yol açtı. Tepkiler sonucunda, Okul Müdürü Servet Özgür görevden alındı. Radikal İslamcı keşimlerden gelen ölüm tehditleri üzerine Servet Özgür, 17 Temmuz günü polis koruması altında Sivas'ı terk etti. Servet Özgür yaptığı açıklamada, "Yaşananlar başörtüsüne karşı olma olayı değildir. Tören yönetmeliğini ben icat etmedim. Bu bir yasal zorunluluktur. Tören sırasında, sonradan Milli Gençlik Vakfı (*) Sivas Şube Başkanı olduğumu öğrendiğim Abdullah Genç adlı kişi, tören yöneticisine hakaret edip provokasyon yarattı. Olay basına "başörtüsü tartışması" diye aksettirildi." dedi.

(*) Refah Partisi'nin görüşleri doğrultusunda Türkiye genelinde faaliyet gösteren kuruluş.

Sivas'da yaşanan olayın bir benzerine kısa süre sonra Adana'da tanık olundu. Adana Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 26 Temmuz günü yapılan diploma töreni sırasında, fakülteyi birincilikle bitiren öğrenciye başı örtülü olduğu için konuşma hakkı verilmemesi gerginlik yarattı. Salonunda bulunan radikal İslamcı bir grubun olayı protesto için yaptığı gösteriye, öğretim üyeleri ve öğrenciler alkışla tempo tutarak tepki gösterdi. Radikal İslamcı grubun slogan atarak gösteriyi sürdürmesi üzerine salona giren jandarmalar, Milli Gençlik Vakfı Adana Şube Başkanı Abdülbaki Öztürk'ün de aralarında bulunduğu 8 kişiyi gözaltına aldı. "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davrandıkları" iddiasıyla haklarında dava açılan 8 kişi, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Üniversitelerdekine benzer uygulamalar, avukatlık görevini başını örtterek yerine getirmek isteyenler açısından da sıkıntılara yol açtı. Örneğin; Ankara Barosu Yönetim Kurulu, duruşmalara başı örtülü olarak katılmak isteyen 6 avukat hakkında Eylül ayında soruşturma açtı. Ayrıca bu avukatların duruşmalara alınmamasına karar verildi, başı örtülü avukat adayları da staja kabul edilmedi. Bu durum radikal İslamcı grupların ve Mazlum Der'in tepkisine yol açtı.

Öldürülen Baro Başkanı

Gümüşhane'de de Güler Yıldız ve Derya Nur Şimşek adlı iki kadın avukat, başları örtülü olduğu için Baro'ya kaydedilmedi. Bu olay, radikal İslamcı kesimlerin büyük tepkisine yol açtı ve Gümüşhane Barosu Başkanı Ali Günday ölüm tehditleriyle karşılaştı. Tehditler üzerine bir açıklama yapan Ali Günday, kadın avukatların kayıtlarının yapılmamasının kendi isteğiyle değil, yasa ve yönetmelik hükümleri gereği olduğunu belirterek, "Kimsenin inancına karışacak durumumuz yok. Ancak, Baro Başkanı olarak yasa ve yönetmelikleri uygulamak zorundayım. Durum böyle iken iki bayan avukatın Baro'ya alınmaması nedeniyle hedef gösteriliyorum. Gerek gündüz, gerekse gece telefonla tehdit ediliyorum. Ayrıca tehdit mektupları alıyorum," dedi. Aynı günlerde radikal İslamcı gazetelerde Ali Günday'ı hedef gösteren kıskırtıcı yayımlar yapıldı.

Gümüşhane Barosu Başkanı Ali Günday, 25 Temmuz günü saat 10.00 sıralarında Gümüşhane'deki bürosuna gelen İzzet Kırac adlı kişi tarafından tabancayla vurularak öldürüldü. Olaydan sonra polise teslim olan İzzet Kırac, Ali Günday'ı "başı örtülü bayan avukatların duruşmalara girmesine izin vermediği için öldürdüğünü" söyledi. İzzet Kırac, Adana'da oturduğunu ve Ali Günday'ı öldürmek için Adana'dan Gümüşhane'ye geldiğini belirtti. 1 Ağustos günü tutuklanan İzzet Kırac'ın Gümüşhane Emniyet Müdürlüğü'nde yapılan sorgusunda, radikal İslamcı kişi ve gruplara karşı tavırları nedeniyle İstanbul Üniversitesi Rektörü Bülent Berkarda, Ankara Hacettepe Üniversitesi Kan Merkezi Müdürü Tekin Kanra ve Sivas Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Müdürü Servet Özgür'ü öldürmek için de girişimde bulunduğu ortaya çıktı. İzzet Kırac'ın oğlu Muzaffer Kırac ile Yusuf Gümüş ve Bahattin Sungur adlı 2 arkadaşı da tutuklandı.

İzzet Kırac hakkında Türk Ceza Yasası'nın 450. maddesi uyarınca ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Gümüşhane Cumhuriyet Savcılığı tarafından açılan davada, İzzet Kırac'a yardım ve yataklık etmekle suçlanan oğlu Muzaffer Kırac ile arkadaşları Yusuf Gümüş, Bahattin Sungur, Muharrem Kurt ve Ahmet Mengi hakkında da 10 yıla kadar hapis cezası istendi. Davaya 6 Eylül günü Gümüşhane Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan İzzet Kırac, emniyet ifadesinin "işkence altında" alındığını söyleyerek bu ifadeyi reddetti. Ali Günday'ı öldürmeye tek başına karar verdiğini söyleyen İzzet Kırac, "Ben ne Ali Bey'e ne de ailesine düşmanım. Benim isim bu sistem ve zihniyetle. Bürosuna gidip konuştum. Bana karşı çıkınca da öldürdüm," dedi. İfadeleri alınan diğer sanıklar ise olayla ilgilerinin

olmadığını savundular. Gümüşhane Ağır Ceza Mahkemesi'nin görevsizlik kararı vermesi üzerine yargılamaya 23 Ekim gününden itibaren Erzincan DGM'de devam edildi. İzzet Kırac 24 Ekim 1996 tarihinde ömür boyu hapis cezasına mahkum oldu, diğer sanıklar ise beraat etti.

Ordudan atılanlar

1995 yılında, "ordu içinde dini faaliyette bulundukları" iddiasıyla soruşturmaya uğrayan ya da Yüksek Askeri Şûra kararıyla ordudan atılan askerlerin durumları da sık sık gündeme geldi. Ayrıca, benzer iddialarla daha önceki yıllarda ordudan atılan subay ve astsubayların "yeniden eski görevlerine döndürülmesi" ya da "bunlara tazminat ödenmesi" için yapılan girişimlerden de bir sonuç çıkmadı. Yüksek Askeri Şûra'nın verdiği kararlara Anayasa'nın 125. maddesi nedeniyle itiraz edilemiyor.

"Görev yaptıkları askeri birliklerde laikliğe aykırı biçimde dini propaganda yaptıkları" öne sürülen 1 subay ve 6 astsubay ordudan atıldı. Söz konusu karar, Yüksek Askeri Şûra'nın Temmuz ayında Ankara'da yapılan toplantısında alındı. Ordudan atılanların tümünün deniz kuvvetlerinde görev yaptığı öğrenildi. Aynı günlerde, büyük bölümü "radikal İslamcı gruplarla ilişki içinde olmakla" suçlanan, 8'i Kara Harp Okulu'nda, 16'sı da astsubay okullarında öğrenim gören 24 askeri öğrenci ile 300'e yakın uzman erbaş (profesyonel asker) ordudan atıldı. Kara Harp Okulu'ndan atılan öğrencilerinden 5'inin adının Aydın Altınayar, Turhan Yılkıcı, Yücel Yalçın, Bülent Daşkın ve Yasin Tombuloğlu olduğu öğrenildi.

Kara Harp Okulu'ndan atılan öğrenciler, 18 Temmuz günü İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışına Derneği'nde (Mazlum Der) basın toplantısı yaparak, karara tepki gösterdiler. Öğrenciler, "Namaz kıldığımız için okuldan atıldık. Okulda 'Kontrol Değerlendirme Teskilatı' adında illegal bir grup, dini vecibelerini yerine getiren öğrenciler hakkında rapor tutuyor." dediler.

Yüksek Askeri Şûra'nın 11 Aralık günü Ankara'da yapılan toplantısında da "görev yaptıkları askeri birliklerde laikliğe aykırı biçimde dini propaganda yaptıkları" öne sürülen toplam 43 subay (biri binbaşı) ve astsubay ordudan atıldı. Ordudan atılanların büyük bölümünün hava kuvvetlerinde görev yaptığı ve 2'sinin de askeri doktor olduğu bildirildi. Aynı toplantıda, yabancı uyruklu kadınlarla evlilik yapan ya da sol gruplarla ilişkisi olduğu belirlenen 7 subay ve astsubay da ordudan çıkartıldı.

Bu arada 24 Ekim günü Adapazarı (Sakarya) Orduvehi'nde, Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki çatışmalarda ölen askerlerin ailelerine madalya verilmesi nedeniyle düzenlenen töreni izlemek isteyen Fatma Onay adlı bayan gazeteci, başı örtülü olduğu için salondan çıkarıldı. Fatma Onay'ın, Rauf Aydın adlı bir tuğgeneralin talimatıyla salondan çıkarıldığı bildirildi. Fatma Onay'ın salondan çıkarılması Sakarya Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Necdet Güngörsün tarafından kınandı. Fatma Onay ise yıllardır başı örtülü olarak Emniyet Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığı'nda yapılan bir çok töreni özgürce izlemesine karşın, ilk kez böyle bir tavırla karşılaştığını söyledi.

İlginç olaylar

Bingöl'ün RP'li Belediye Başkanı Selahattin Aydar ile Milli Gençlik Vakfı Diyarbakır Şubesi Başkanı Bedri Baran, 22 Haziran 1994 tarihinde Diyarbakır'da yapılan bir toplantıdaki konuşmaları nedeniyle yargılandıkları davada, 1'er yıl hapis cezasına mahkum oldu. "Halkı din farkı gözeterek birbiri aleyhine düşmanlığa kışkırtmakla" suçlanan Selahattin Aydar ve Bedri Baran'a, Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca verilen cezalar tecil edildi. Sela-

hattin Aydar, cezasının 1995 yılı sonunda Yargıtay tarafından onaylanması üzerine, 1996 yılı başında Belediye Başkanlığı görevinden alındı. Yargılanmalarına yol açan konuşmalarında Selahattin Aydar, "10 tane kelimem olsa, 10 tanesi de şeriata feda olsun. Bundan sonraki ömrümüz bizim değil, rabbimizin, Muhammet'in, şeriataın ömrüdür. Biz şeriat misyonunu taşıyoruz.", Bedri Baran ise "Mevcut sistem halka zulmediyor. Terörü yetiştiren, büyüten, bu hale getiren mevcut sistemdir. Biz terörist değiliz. Biz Kürtçü değiliz. Biz Türkçü değiliz. Biz Müslümanız." demişti.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün 56. ölüm yıldönümü nedeniyle 10 Kasım 1994 tarihinde Anıt Kabir'de düzenlenen devlet töreni sırasında yaptığı gösteri nedeniyle yargılanan Mahmut Kaçar adlı kişi, 14 Şubat günü 4 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum oldu. Ankara 19. Asliye Ceza Mahkemesi'nde sona eren dava, "5186 Sayılı Atatürk'ü Koruma Yasası" uyarınca açılmıştı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 345'de.)

Siyasi mülteci olarak yaşadığı Almanya'da "Anadolu Federe İslam Devleti"ni kurup kendisini "İslam dünyasının halifesi" ilan eden Cemalettin Kaplan, yakalandığı kan kanse-rinden kurtulamayarak 16 Mayıs günü öldü. Türkiye'deki laik düzene karşı faaliyetlerde bulunan ve kamuoyunda "Kara Ses" olarak tanınan Cemalettin Kaplan, yurtdışına çıktıktan sonra 1984 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla vatandaşlıktan çıkarılmıştı. Cemalettin Kaplan'ın cenazesi Türkiye'ye getirildi ve 21 Mayıs günü Erzurum'da toprağa verildi. "İslam dünyasının halifesi" ünvanı ise Cemalettin Kaplan'ın oğlu Metin Kaplan'a geçti.

4 Kasım gecesi İstanbul Müftülüğü ile Fatih (İstanbul) Müftülüğü'ne kimliği belirsiz kişiler tarafından patlayıcı madde atıldı. Ölen ve yaralananın olmadığı patlamalar sonucunda binalarda hasar meydana geldi. Saldırıların sorumluluğunu İBDA-C adlı örgüt üstlendi.

"İslami Hareket Örgütü"ne üye oldukları ve fidye almak amacıyla 1994 yılında İzmir'de 10 yaşındaki bir çocuğu kaçırdıkları" iddiasıyla İzmir DGM'de yargılanan 5 kişiden Ahmet Şat, Abdülselem Durmaz, Mehmet Uyan ve Şevket Baytap ömür boyu hapis cezasına mahkum oldu. 6 Kasım günü sona eren davada Sevgi Engin'e de 3 yıl 9 ay hapis cezası verildi. Karar açıklanmadan önce son savunmalarını yapan sanıklar, İslami Hareket Örgütü'ne gelir sağlamak amacıyla çocuk kaçırdıklarını kabul ettiler.

Müslüman olmayanlar

1995 yılında din ve vicdan özgürlüğünü tehdit eden başka bir durum da Müslüman olmayan azınlıklara (Ermeni-Rum-Süryani) yönelik saldırılar oldu. Rum ve Ermeni cemaatine ya da bu cemaatlerin önde gelen kişilerine yönelik tehdit ve hakaretler sürdü. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde yaşayan Süryaniler çeşitli baskı ve saldırılara^(*) maruz kaldı. Özellikle İstanbul'da Rum ve Ermenilere ait mezarlık, kilise ve okullara kimliği belirsiz kişiler tarafından çeşitli saldırılar yapıldı.

(*) Faili meçhul cinayetler sonucunda son 5-6 yılda tümü Olağanüstü Hal Bölgesi'nde olmak üzere 31 Süryani öldürüldü. Köy boşaltma uygulaması ya da göçler, bölgede yaşanan Süryanileri de önemli ölçüde etkiledi. Süryanilerin yaşadığı bazı köyler güvenlik görevlileri tarafından boşaltıldı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 102'de.) Süryanilerin bir başka sorunu da genç kızların kaçırılması oldu. 1980'den sonra özellikle Mardin ve Diyarbakır çevresinde bazıları çocuk yaşta olan yaklaşık 20 Süryani kız kaçırıldı. Tüm bu olaylar ve kötü daha eskilere dayanan baskılar sonucunda Türkiye'de yaşayan Süryanilerin sayısı büyük ölçüde azaldı. Yapılan araştırmalara göre; 1980 yılında sayıları 50 bin civarında olan Süryanilerden geriye sadece 9-10 bin kişi kaldı. Anayurtları Mezopotamya olan Süryaniler, 2 bin yıldır yaşadıkları Mardin'i, Midyat'ı, İdil'i ve bu merkezlerle bağlı köyleri terk ederek yurtdışına göç etti.

Bu saldırıların bir bölümü İBDA-C adlı radikal İslamcı örgütün üyeleri tarafından düzenlendi. Örneğin; İstanbul Harbiye'deki Fransız Kız Lisesi'ne 15 Kasım gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından patlayıcı madde atıldı. Saldırının sorumluluğunu İBDA-C adlı örgüt üstlendi.

"Hristiyanlık propagandası yapmakla" suçlanan ve çoğunluğu yabancı uyruklu olan bazı kişiler de güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alındı. Örneğin; "Muğla'nın Akyol bölgesindeki evlere Hristiyanlık propagandası yapan bildiriler dağıttıkları" öne sürülen 4'ü yabancı uyruklu 5 kişi, 16 Temmuz günü polis tarafından gözaltına alındı. İbrahim Deveci, Hyoun Sit Choi Güney Kore), Debra Katryn Coleman (Yeni Zelanda), Sharon Margaret (Kanada) ve Ella Verner (İngiltere) adlı 5 kişi gözaltına alındıktan sonra Muğla Emniyet Müdürlüğü'ne götürülerek bir süre sorgulandı. Gözaltına alınanların yanında bulunan kitap ve video kasetlerine de el konuldu. 5 kişi 17 Temmuz günü savcılık tarafından serbest bırakıldı. Muğla Cumhuriyet Savcısı Ethem Türker, Türkiye'de Müslümanlık dışındaki dinlerin faaliyetlerinin, yasalar açısından suç oluşturmadığını belirterek, "Ancak biz, elimizdeki delilleri inceleyeceğiz. Suç unsuru tespit edersek işlem yapacağız." dedi.

Guiseppe Virgilio ve Karin Dino adlı İsviçreli iki turist, "Ağrı dağı civarındaki askeri birlikleri görüntüledikleri" iddiasıyla 10 Eylül günü Iğdır'da gözaltına alındı. Yapılan resmi açıklamada, gözaltına alınan turistlerin çantalarında, PKK kamplarında militanlarla birlikte çekilmiş fotoğraflar, yasaklanmış yayınlar ve Ağrı dağında bulunan askeri birliklerin gizlice çekilmiş görüntülerinin yer aldığı video kasetlerinin bulunduğu öne sürüldü. Guiseppe Virgilio ve Karin Dino ise Nuh'un Gemisi'ni aramak üzere Ağrı Dağı'na çıktıklarını belirterek suçlamaları kabul etmediler. Turistler 13 Eylül günü serbest bırakıldı.

Ermeni Okullarına Baskı (1 Mart 1995-Cumhuriyet/Leyla Tavşanoğlu)

Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul'daki Ermeni okullarına yeniden baskı yapmaya başladı. Bakanlık, 1994-95 ders yılı başında kendi bünyesinde oluşturduğu Azınlık Okulları Bölümü Ermeni okullarını gerekli gereksiz müfettiş denetimine tabii tutuyor. Ocak ayı içinde Ermeni okullarının Ermeni müdürleri ve Türk müdür yardımcılarıyla yapılan bir toplantıda da Türk müdür yardımcılara, "Milli görüşün sahibi sizsiniz. Bu okullarda olup biteni takip etmek ve bizlere haber vermek sizin göreviniz." mesajı verildi. Ermeni müdürleri tedirgin eden gelişme şöyle oldu:

• 27 Ocak günü saat 14.00'da Cagaloğlu Anadolu Lisesi Salonu'nda, İstanbul Milli Eğitim Müdürü Naci Akay ve Azınlık Okulları Bölümü Müdürü Hüsamettin Öztürk, İstanbul'daki bütün azınlık okul idarecilerini toplantıya çağırdı. Davet edilen azınlık müdürleri önce umutlandılar ve memnun oldular. Çünkü o güne kadar bu tür toplantılara hep Türk müdür yardımcılarını çağırıyor, Ermeni müdürler ise gözardı ediliyordu. Ancak acı gerçeği de toplantıya girer girmez anladılar. Toplantıyı açan Naci Akay, konuşmasında baştan sona orada bulunan azınlık temsilcilerini yok sayarak doğrudan Türk müdür yardımcılara hitap etmeyi yeğledi. Akay'dan sonra söz alan Hüsamettin Öztürk'de aynı tavrı sürdürdü. Bir buçuk saat süren toplantıda söylenen sözler şöyleydi:

"Sizler (Türk müdür yardımcılarını) Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil ediyorsunuz. Bildiğiniz gibi bu okullardaki müdürleri biz değil, azınlık insanları seçip getiriyor. Ama sizleri biz seçiyoruz. Mesela özel okullar yabancı öğretmen alırlar. Ama oradakiler bizim müdürümüz; biz tayin etmişiz. Buradakiler ise bizim müdürlerimiz değil. Dikkatli olmalısınız. Bütün müdür yardımcılarını dikkatli olmak zorunda. Bildiğiniz gibi halk arasında size 'Türk müdür' denilir.

Milli görüşün sahibi sizlersiniz. Burada olup biteni takip etmek ve bizlere haber vermek sizin göreviniz. Bu yüzden sürekli görevinizin başında bulunmalısınız. Olay bitenleri bize bildirirseniz size müteşekkirdiriz. Aksi halde 'güle güle' deriz."

Bu sözleri dinleyen azınlık müdürleri adeta şoka uğradılar. Bunun üzerine bazı Ermeni cemaati mensuplarının olaydan duydukları üzüntüyü belirtmek için gerekli mercilere başvurularda bulunmaya hazırlandıkları öğrenildi. Ermeni kaynaklarından öğrenildiğine göre; Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde 16 Kasım 1994'te kurulan Azınlık Okulları Bölümü faaliyete geçmez, Ermeni okulları yerli yersiz müfettiş denetimine tabi tutuldular.

İstanbul'daki Ermeni cemaatinin önde gelen kişileri bu toplantıda dile getirilen düşüncelerin hem Lozan Antlaşması'nın 40. maddesine, hem de Anayasa'nın "Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye ve sınıfa imtiyaz tanınmaz." diyen 10. maddesine ters düştüğüne dikkat çektiler.

Bu arada Antalya'nın Kale ilçesine bağlı Demre kasabesindeki Aziz Nikolas (Noel Baba) Kilisesi ve çevresindeki öğrenim yerlerinde her yıl yinelenen Uluslararası Noel Baba Şenliği'nin 1995 yılı hazırlık çalışmalarından Fener Rum Patrikhanesi dışlandı. Söz konusu karar, İçişleri Bakanlığı'nın isteği üzerine alındı. Dönemin İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Bekir Aksoy tarafından Antalya Valiliği'ne gönderilen yazıda, "Etkinliklerin amacını aşarak, merkezini Fener Rum Patrikhanesi'nin oluşturduğu ideolojik bir gösteriye dönüştürüldüğü ve olayın ülke sınırları dışında da bir sorun haline geldiği" görüşüne yer verildi. Bu yazı üzerine Antalya Valiliği de Antalya Vali Yardımcısı Coşkun Ertürk, Kültür Müdürü Adnan Köseoğlu, Müze Müdürü Kayhan Dörtlük ve Kale Kaymakamı Ali Uslanmaz'dan oluşan bir komite kurarak yapılacak tüm etkinlikler için bu komiteyi yetkili kıldı. Bu duruma tepki gösteren Fener Rum Patrikhanesi Başdiyakozu Hrisostomo Kalaycı, "Bu politika sonucunda etkinlikler devlet güdümüne alındı ve sınırlandırıldı. Etkinliklerden dışlanmış olduk. Din işlerini din adamlarına ve dini kurumlara, siyaset işlerini siyaset adamlarına bırakalım. Lütfen ikisini birbirine karıştırmayalım. Yapılan uygulama laiklik ilkesine de aykırıdır." dedi. Türkiye Ermenileri Patrikliği Ruhani Kurul Başkanı ve dinlerarası ilişkilerden sorumlu Patrik Vekili Mesrob Minas Mutafyan ise olayı "trajik bir durum" olarak nitelendirdi.

ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ

1995 yılı, örgütlenme, hak arama, toplantı ve gösteri yapma özgürlüğü ile sendikal haklar açısından da pek çok olumsuz örneğe sahne oldu. Güvenlik görevlilerinin kitle gösterilerine karşı tavrı önceki yıllara göre çok daha sertleşti. Gösteri/toplantı yapanlar, izinli ya da izinsiz etkinlik düzenleyenler acımasızca dövüldü, kurşunlandı. Bu durum Mart ayında İstanbul'un Gazi ve 1 Mayıs mahallelerinde yaşanan olaylar sırasında çok daha acımasız noktaya ulaştı. Oturdıkları kahvehanelerin silahlı saldırıya uğramasına tepki gösteren insanlar, polis tarafından kurşun yağmuruna tutuldu, 20' den fazla insan öldürüldü, yüzlerce yaralandı.

Demokratik kitle örgütlerine ve bazı partilere yönelik baskı, saldırı ve engellemeler devam etti. Anayasa ile Dernekler, Siyasi Partiler, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri, Polisin Görev ve Yetkileri yasaları gibi çoğu 12 Eylül hukuksuzluğunun ürünü olan düzenlemelerin anti-demokratik hükümleri sık sık uygulandı. Milli Güvenlik Kurulu toplantılarında, bazı partiler, insan hakları kuruluşları ve kitle örgütlerinin etkinliklerinden duyulan rahatsızlıklar dile getirildi. Bu çerçevede çeşitli kararlar alındı, muhalif örgütlere yönelik psikolojik savaş başlatıldı. "Terörle Mücadele Yasası"nın hükümleri, özellikle de 7. ve 8. maddeleri tümü yasal olan kuruluşlar ile yönetici ve üyelerine karşı sık sık gündeme geldi.

Yasal kuruluşlar, partiler kapatıldı, yöneticileri tutuklandı, haklarında davalar açıldı. Bazı memur sendikaları hakkında kapatma davaları açıldı, bazıları kapatıldı. Ancak, bu durumun büyük protesto gösterilerine yol açması nedeniyle davaların önemli bölümü geri alındı. Bir bölümü 1994 yılında tutuklanan ve çeşitli hapis cezalarına mahkum edilen DEP'liler başta olmak üzere eski milletvekilleri hakkında davalar açıldı. Cezaevindeki DEP milletvekillerinin serbest bırakılması için yapılan tüm girişimler sonuçsuz kaldı, 4 milletvekilinin cezaları Yargıtay tarafından onaylandı. Kitle örgütlerine, parti binalarına, sendikalara yönelik bombalı-silahlı saldırılar, kitle örgütü ve parti yöneticilerine yönelik faili meçhul cinayetler devam etti. Zaman zaman ölümle ya da ciddi şekilde yaralanmalarla sonuçlanan siyasal çatışma, kavgaya da gerginliklere tanık olundu.

İktidarın, insan hakları kuruluşlarına bakış açısı da yine değişmedi. İHD ve TİHV'ye çıkartılan güçlükler, yapılan baskılar, saldırılar ve engellemeler artarak sürdü. İnsan hakları kuruluşları, bilinen baskı ve saldırıların yanı sıra Dışişleri Bakanlığı'nın gündeme getirdiği, asılsız iddialarla desteklenen aleyhte kampanyalarla karşı karşıya kaldı. İHD ve TİHV yöneticilerine karşı açılan soruşturma ve davaların sayısında artış oldu.

a)- TİHV'ye yönelik davalar

1990 yılında faaliyet geçen ve 1994 yılının son aylarından itibaren çeşitli soruşturma ve davalarla karşı karşıya kalan TİHV, 1995 yılından itibaren o döneme değin tanık olmadığı ölçüde baskı ve engellemelerle yüz yüze geldi. TİHV tarafından 1994 yılı Eylül ayında yayımlanan ve 18 Ekim 1994 tarihinde Ankara DGM tarafından toplatılan "İşkence Dosyası" adlı kitap nedeniyle TİHV Başkanı Yavuz Önen ile Yönetim Kurulu Üyesi Fevzi Argun hakkında açılan dava, 1995 yılının ilk günlerinde sona erdi. Ankara DGM Savcılığı tarafından 1994 yılı Kasım ayında açılan davada, Yavuz Önen ve Fevzi Argun'un "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis, 100 milyon liraya kadar da para cezasına mahkum edilmesi istendi. İddianamede, Yavuz Önen, kitap için yazdığı "12 Eylül 1980: Karanlığa Atılan Adım" başlıklı yazının bazı bölümleri, Fevzi Argun ise hazırladığı kitabın 10. sayfasındaki Kürt sorununa ilişkin bir paragrafla ilgili olarak suçlandı. Yavuz Önen ve Fevzi Argun'un yargılanmasına 19 Aralık 1994 tarihinde başlandı.

Ankara DGM Savcılığı, TİHV yöneticilerinin yanı sıra İHD'nin bazı yöneticileri hakkında da "Yakılan Köylerden Bir Kesit-1993 Bölge Raporu" adlı kitap nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açtı. 17 Ekim 1994 tarihinde Ankara DGM'de başlayan davada, İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ve İHD Genel Başkan eski Yardımcısı Sedat Aslantaş ile İHD Yayın Sorumlusu Erol Anar yargılandı. Bu dava ile TİHV yöneticileri hakkında açılan dava insan hakları savunucularına yönelik uygulamalar içinde önemli bir yer tuttu. Aynı günlerde ele alınarak karara bağlanan davalar, iç ve özellikle de dış kamuoyunda büyük yankı uyandırdı, tepkiye yol açtı.

TİHV ve İHD yöneticileri hakkındaki kararlar, 11 Ocak günü Ankara DGM'de yapılan duruşmalarda açıklandı. Kalabalık bir izleyici topluluğu önünde yapılan duruşmaların ilkinde "İşkence Dosyası" adlı kitap nedeniyle yargılanan Yavuz Önen ve Fevzi Argun ile sanık avukatları savunma yaptı. Yavuz Önen savunmasında beraatini isteyerek, "TİHV'nin amaçları doğrultusunda bir yayın hazırladık. Bu yayının hazırlanması sırasında tamamen objektif hareket ettik. Kitapta yer alan yazımı yazarken de özgür düşünen bir insan olarak davrandım, objektifliği yakalamaya çalıştım." dedi. Fevzi Argun da savunmasında, TİHV'nin ulusal ve uluslararası düzeyde saygınlığı olan, objektifliği ve bilimselliği takdir edilen bir kurum olduğunu belirterek, "Kitapta anlatılan olayları suç duyurusu olarak kabul edip soruşturma açmak ve bu soruşturmada tanık sıfatıyla bilgilerimize başvurmak yerine, sanık olarak mahkeme önüne çıkartılmamız anlaşılması güç bir durumdur." şeklinde konuştu. Daha sonra kararını açıklayan mahkeme heyeti, Yavuz Önen ve Fevzi Argun hakkında "kitapta, Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesinde tarifini bulan bölücülük propagandası suçunun unsuru bulunmadığı" gerekçesiyle beraat kararı verdi, kitap hakkındaki toplatma kararını da kaldırdı.

Bu davanın ardından "Yakılan Köylerden Bir Kesit" adlı kitap nedeniyle yargılanan İHD yöneticilerinin duruşması başladı. Duruşmada Akın Birdal, Hüsnü Öndül, Sedat Aslantaş ve Erol Anar savunmalarını yaptı. Daha sonra kararını açıklayan mahkeme heyeti, Akın Birdal, Hüsnü Öndül, Sedat Aslantaş ve Erol Anar'ın beraatine karar verdi. Beraat kararı, yargıçlardan Abdülkadir Davarcıoğlu'nun muhalefetiyle oy çokluğuyla alındı. Ancak sanıklar hakkında "kitapta yer alan bazı bölümlerde güvenlik görevlilerine hakaret edildiği" iddiasıyla ve Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uyarınca savcılığa suç duyurusunda bulunuldu.

Ankara Cumhuriyet Savcılığı, TİHV tarafından Haziran ayında yayımlanan "Emil Galip Sandalcı'ya Armağan" adlı kitap hakkında Türk Ceza Yasası'nın 159. maddesi uya-

rinca soruşturma açtı. Yapılan incelemede, İHD Genel Başkanı Akın Birdal'ın "Alçaklar" başlıklı yazısında güvenlik görevlilerine, Balıkesir Barosu eski Başkanı Turgut İnal'ın "Anayasa ve Yasa Çirkinlikleri ile İnsan Haklarını Koruyoruz!" başlıklı yazısında da yasalara ve Meclis kararlarına "hakaret edildiği" sonucuna varıldı. Bunun üzerine Akın Birdal'ın Türk Ceza Yasası'nın 159/1., Turgut İnal'ın ise aynı yasanın 159/3. maddesine aykırı davrandığı ileri sürüldü. Ardından da Akın Birdal'ın yazısı ile ilgili olarak dava açılabilmesi için Adalet Bakanlığı'na izin başvurusu yapıldı. Ancak Adalet Bakanlığı savcılığın bu isteğini uygun bulmadı ve dava açılmasına izin vermedi. (*)

Ankara Cumhuriyet Savcılığı, Balıkesir Barosu eski Başkanı Turgut İnal'ın yazısı ile ilgili davayı ise Kasım ayında açtı. Türk Ceza Yasası'nın 159/3. maddesi uyarınca açılan davada Turgut İnal ile kitabın yayıncısı olarak kabul edilen TİHV Yönetim Kurulu üyeleri Yavuz Önen, Okhan Akhan, Murat Yetkin, Haldun Özen, Mehmet Vural, Veli Lök, Mahmut Tali Öngören, Şükran Akın ve Fevzi Argun yargılandı. İddianamede, "Turgut İnal'ın yazısında, Türkiye Cumhuriyeti yasalarına ve Meclis kararlarına hakaret edildiği", TİHV yöneticilerinin de "söz konusu yazıyı yayımladıkları kitaba alarak bu suça ortak oldukları" öne sürülerek sanıkların 15 gün ile 6 ay arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

Açılan davaya 18 Ocak 1996 tarihinde Ankara 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Davanın ilk duruşması Uluslararası Af Örgütü, Minnesota'daki (ABD) İşkence Kurbanları için Merkez (Centre for Victims of Torture) ve İnsan Hakları için Avukatlar Komitesi (Lawyers Committee) temsilcileri tarafından izlendi. Turgut İnal ve TİHV yöneticileri ilk duruşmada yapılan sorguları sırasında, dava konusu yazının suç unsuru taşımadığını belirterek, beraat kararı verilmesini istediler. TİHV Başkanı Yavuz Önen, TİHV'nin diğer yöneticilerinin de katıldığı sorgusunda şunları söyledi:

"TİHV Yönetim Kurulu, İHD'nin ve vakfımızın kurucu üyesi Emil Galip Sandalcı'nın ölümünden sonra, anısı için bir kitap yayımlanmasına karar verdi. Amacımız, ömrünü temel hak ve özgürlüklerin, insan haklarına saygılı demokratik hukuk devletin ülkesinde de yerleşmesine ve gelişmesine adanmış bir arkadaşımıza teşekkür etmektir. Ancak bu görevimizi yerine getirirken ortaya çıkacak ürünün yine insan haklarının korunması ve geliştirilebilmesi amacına yönelik yararlı bir belge olmasına da özen gösterdik. Kitaba yazı gönderen değişik mesleklerden değerli insan hakları savunucularının farklı konulardaki yazıları da Yönetim Kurulu'nun amacına uygun bulunmuş ve yayımlanmıştır. Turgut İnal'ın yazısını da aynı nedenle yayımladık. Savcının iddianamede dile getirdiği yasalara küfür etme fiilinin Yönetim Kurulu'muzun amaçları içinde olmadığını ve yazıda yasaları eleştiren bir yaklaşım sergilendiğini belirtmek istiyorum."

TİHV yöneticileri ve Turgut İnal hakkındaki dava, 9 Mayıs 1996 tarihinde beraatle sonuçlandı. Beraat kararı, davaya konu olan yazı ile ilgili olarak hazırlanan bilirkişi raporuna dayanılarak ve savcının da isteği doğrultusunda verildi.

(*) Anısı için kitap hazırlanan Gazeteci-Yazar Emil Galip Sandalcı, geçirdiği astım krizi sonrasında 10 Mart 1993 tarihinde yaşamını yitirmişti. İHD ve TİHV'nin kurucuları arasında yer alan ve İHD İstanbul Şubesi'nin 1987-1990 yılları arasında başkanlığını yapan Emil Galip Sandalcı, 71 yıllık yaşamının büyük bölümünü demokrasi ve insan hakları mücadelesi içinde yer alarak geçirmişti. Emil Galip Sandalcı 12 Mart döneminde 1971 ve 1972'de, 12 Eylül askeri darbesinin ardından da 1981 ve 1983'de olmak üzere toplam 4 kez tutuklanmıştı. Kitapta sırasıyla Adalet Ağaoğlu, Sadun Aren, Murat Belge, Alpaslan Berktaş, Akın Birdal, Tanıl Bora, Halit Çelenk, Muzaffer İlhan Erdost, Mesut Gülmez, Nevzat Helvacı, Turgut İnal, Hüsnü Öndül, Mahmut Tali Öngören ve Haldun Özen'in yazıları yer alıyor.

"PKK üyesi oldukları" iddiasıyla Ankara DGM'de yargılanan HADEP yöneticileri Şahabettin Özarslaner, Hikmet Fidan, Şeyhmuz Çağro ve Ferhan Türk'ün 6 Temmuz günü yapılan ilk duruşmasına izleyici alınmamasına karar verilmesi üzerine, izleyicilerden bazıları kararı alkışlarla protesto etti ve sanık avukatları duruşma salonunu terk etti. Bunun üzerine Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral, "avukatlar da dahil herkesin gözaltına alınması" yolunda talimat verdi. Talimat doğrultusunda, TİHV Başkanı Yavuz Önen, İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ve İHD Genel Başkan Yardımcısı Nazmi Gür'ün de aralarında bulunduğu 242 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Hüsnü Öndül aynı günün akşamı, Yavuz Önen ve Nazmi Gür ise 7 Temmuz günü serbest bırakıldı. Yavuz Önen serbest bırakıldıktan sonra yaptığı açıklamada, 242 kişinin gözaltına alınmasının hukuk dışı olduğunu belirterek, gözaltı koşullarının son derece olumsuz olduğunu ve yiyecek bulmada güçlük çekildiğini söyledi. Gözaltına alındıkları sırada ve götürüldükleri Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde şiddete maruz kalmadıklarını anlatan Yavuz Önen, "Ancak iki kadın, ifadeleri alınırken tokatlanmış," dedi.

Dışişleri Bakanlığı'nın girişimleri

1994 yılından itibaren Türkiye'deki ve yurtdışındaki insan hakları örgütlerine karşı baskı, karalama ve anti-propagandanın yeni bir odağı haline gelen Dışişleri Bakanlığı, 1995 yılının ikinci yarısında TİHV'yi de hedef almaya başladı. TİHV, Dışişleri Bakanlığı'nın yayımladığı basın bültenlerinde ya da Ankara'daki bazı büyükelçiliklere gönderdiği mektuplarda, sık sık "siyaset yapmakla", "abartılı yayınlar hazırlamakla" ve "bölücü faaliyette bulunanlara destek vermekle" suçlandı. Örneğin; Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi Dairesi Başkanlığı tarafından Ankara'daki elçiliklere gönderilen 2 Kasım 1995 tarihli mektupta, TİHV'nin 1994 yılı İnsan Hakları Raporu eleştirildi ve bazı iddialar gündeme getirildi. Mektupta özetle şu görüşlere yer verildi:

367 sayfalık rapor hakkında yapılan bir ön çalışma, raporda belirtilen iddiaların bir kısmının hükümet dışı insan hakları örgütlerinin şikayetlerinde olması gereken tarzda somut delillerle desteklenmeyen izlenimlere dayalı olduğunu ortaya koymaktadır. Rapor, kimliği açık olmayan kişi ve grupların vakıf çalışanlarına verdikleri desteklenmemiş bilgilerden oluşmaktadır. Raporunda yer alan iddia, sayı ve istatistiki bilgiler tek tek incelenmektedir. Bu çalışmanın sonuçları resmen hem Vakfın kendisine gönderilecek, hem de kamuoyuna açıklanacaktır. (Bahsedilen açıklama 1996 yılı sonuna kadar yapılmadı.)

Bununla birlikte, ilk olarak bir noktanın açığa kavuşturulması gerekmektedir. İnsan hakları alanında çalışan hükümet dışı örgütlerin siyasal birer muhalefet odağı gibi çalışmalarını beklenir. Siyasetin üstünde ve bağımsız olmaları gerekliliği oldukça açıktır. Bu noktada, Uluslararası Af Örgütü hakkında İngiliz mahkemeleri tarafından verilen bu yöndeki bir karara dikkat çekmek uygun olur. Hükümet dışı örgütlerin kendi ülkeleri dışındaki ülkelerdeki insan hakları sorunlarıyla uğraşmaları gerekmektedir. Buna rağmen, rapor hakkındaki ön çalışmanın ortaya koyduğu tablo, tam aksi bir durumu açığa çıkarmaktadır.

TİHV'nin çalışmaları esasen politiktir. Hükümet karşıtı olarak hareket etmektedirler. Amaçları insan haklarında genel bir iyileşme değil, Kürt sorunu diye adlandırdıkları şeye bir çözüm sağlamaktır. İşkencenin sistematik olduğunu ileri sürmekte, bunu da başbakanın gerçekte hiçbir zaman yapmadığı, varolmayan bir açıklamaya dayandırmaktadırlar. Sivil otoritenin yetkilerini askeri otoriteye devrettiğini ileri sürmektedirler.

Dışişleri Bakanlığı'nın TİHV'ye karşı girişimleri açıklama yapma ya da mektup gönderme ile sınırlı kalmadı. Dışişleri Bakanlığı, CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın Dışişleri

Bakanı olduğu dönemde, 29 Ocak 1996 tarihinde, Genelkurmay Başkanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, MIT Müsteşarlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği'ne "gizli" yazılar göndererek TİHV'ye suçlamalarda bulundu. Bu yazılar üzerine Sağlık Bakanlığı'na bağlı birimler ile Ankara, İstanbul, Adana ve İzmir Cumhuriyet Savcılıkları harekete geçerek TİHV aleyhine soruşturmalar açmaya başladı. Ayrıca tedavi için TİHV'ye başvuran kişilerin ve tedavi çalışmalarına katılan doktorların adları istendi. Sağlık Bakanlığı tarafından da valilik, hastane ve sağlık ocaklarına birer yazı gönderilerek, TİHV'nin tedavi hizmetlerinin engellenmesini amaçlayan isteklerde bulunuldu. Bu gelişmeler sonrasında TİHV'nin binaları Sağlık Bakanlığı görevlileri tarafından kontrol edildi. Başta Yavuz Önen olmak üzere TİHV'nin bazı yönetici ve çalışanları, savcılığa çağrılarak ifadeleri alındı.

11 Nisan 1996 tarihinde bir basın toplantısı yapan TİHV Başkanı Yavuz Önen, Dışişleri Bakanlığı'nın gizli yazısı sonrasında Sağlık Bakanlığı görevlileri ile savcıların TİHV'nin tedavi merkezlerine karşı harekete geçtiğini ve bu merkezlerdeki çalışmaların engellenmek istendiğini anlattı. TİHV'nin çalışmalarını engellemeye yönelik faaliyetlerle siyasi amaç güdüldüğünü belirten Yavuz Önen, "TİHV'nin insan haklarıyla ilgili dokümantasyonu içeren yayınları, işkence mağdurlarını tedavi hizmetleri ve bu hizmetlerine ilişkin raporları, TİHV'yi ülke içinde ve dışında tanıtmış, güvenilirliğini sağlamıştır. İşkencenin doktor raporlarıyla bilimsel olarak kanıtlanması, devleti sıkıntıya sokmuştur." dedi.

Bu arada İzmir ve Ankara Cumhuriyet Savcılıkları tarafından açılan soruşturmalarda takipsizlik kararı verilirken, Adana Cumhuriyet Savcılığı TİHV Adana Temsilcisi Mustafa Çinkılıç ve Temsilcilik doktoru Tufan Köse hakkında dava açtı. Daha sonra TİHV İstanbul Temsilcisi Dr. Şükran Akin hakkında da dava açıldı. Şükran Akin, 1 Kasım 1996 tarihinde yapılan ilk duruşmada beraat etti. Mustafa Çinkılıç ve Tufan Köse'nin yargılanmasına 10 Mayıs 1996 tarihinde Adana 4. Sulh Ceza Mahkemesi'nde başlandı. İddianamede, "tedavi gören işkence mağdurlarını emniyet müdürlüğüne bildirmedikleri ve izinsiz sağlık merkezi açtukları" suçlamasıyla ve "Türk Ceza Yasası'nın 526. ve 530. maddeleri uyarınca Mustafa Çinkılıç'ın 3 ayla 6 ay arası hapis, Tufan Köse'nin de para cezasına mahkum edilmesi istendi. Mustafa Çinkılıç ilk duruşmada yaptığı savunmada davanın hukuksal değil siyasal nedenlerle açıldığına dikkat çekerek şunları söyledi:

"TİHV 1990 yılından sonra Ankara, İstanbul ve İzmir'de işkence görenlere yardım çalışmasına başlamış, 1995 yılında da Adana Temsilciliği açılmıştır. Adana Temsilciliği, diğer 3 ilde yapılan faaliyetlerin aynısını yapmaktadır. TİHV'nin kuruluşundan 5 yıl sonra meydana çıkan bu soruşturma ve davayı hukuksal nedenlerle açıklamak olanaksızdır. İşkencenin özel bir süreç olduğu göz önüne alındığında, işkence görenlerin tedavisinde de özel bir süreç izlenmesi gerektiğinin kabulü gerekir. İşte bu nedenle özel bir organizasyon yapmamız gerekli olmuştur. Böyle bir organizasyon için izin alınmasına ilişkin bir yasal düzenleme bulunmaması nedeniyle, benim de 'resmi makamların emrine uymama' diye bir suçum olamaz."

Doktor Tufan Köse de savunmasında, başvuruları hasta-doktor ilişkisinin sır saklama yükümlülüğü nedeniyle gizli tuttuklarını belirterek, "Önce sağlık ilkesine bağlı kaldım. Ancak yasalara göre, suçlu olacağımı bilsem bile böyle davranmamın zorunlu olduğunu düşünmekteyim. Evrensel tıbbi ilkeler, hasta ile ilişkimizde edindiğimiz kişisel bilgileri, tedavi sürecini aksatacaksa başka kurumlarla ve üçüncü şahıslarla paylaşmamızı engeller niteliktedir." dedi. Duruşma, TİHV yetkilileri ve demokratik kitle örgütlerinin temsilcileri ile uluslararası insan hakları ve sağlık kuruluşlarının temsilcilerinden oluşan kalabalık bir grup tarafından izlendi.

b)- İHD'ye baskı ve saldırılar

İnsan Hakları Derneği ve İHD üyeleri, 1995 yılında da sık sık çeşitli baskı ve saldırılarla karşılaştı. Ancak daha önceki yılların aksine İHD yöneticilerine yönelik ölümlerle sonuçlanan bir saldırı yaşanmadı. (*) İHD yönetici ve üyeleri gözaltına alındı, tutuklandı, işkence gördü, hakarete uğradı. İHD'nin pek çok etkinliğine izin verilmedi, bazı etkinlikleri ise engellendi. İHD'nin Malatya (25 Temmuz-süresiz) ve İskenderun (10 gün) şubeleri yerel yöneticilerin kararıyla kapatıldı. Ayrıca Mersin Şubesi 5 Ocak, Derik Temsilciliği 26 Ocak, Elazığ Şubesi 23 Şubat, İskenderun Şubesi de 12 ve 27 Ekim günleri polis tarafından basıldı.

Başta Genel Başkan Akın Birdal, Genel Başkan yardımcıları Ercan Kanar ve Sedat Aslantaş ile Genel Sekreter Hüsnü Öndül olmak üzere pek çok İHD yöneticisi ve üyesi hakkında davalar açıldı, hapis ve para cezaları verildi, bazı cezalar kesinleşti. Kesinleşmiş cezaları nedeniyle 1994 yılında tutuklanan Balıkesir Şubesi eski Başkanı Avukat Mahmut Akkurt ve Genel Başkan eski Yardımcısı Avukat Sedat Aslantaş'ın yanı sıra İstanbul Şubesi eski Sekreteri Eren Keskin de 2 Haziran günü cezaevine girdi. Mahmut Akkurt cezasını tamamlayarak, Sedat Aslantaş ve Eren Keskin ise "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik sonrasında serbest bırakıldı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 345, 346, 348'de.)

İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, İsmail Beşikçi'nin derneğin yayın organı "İnsan Hakları Bülteni"nin 1993 yılı Ağustos ayı sayısında yayımlanan bir yazısı nedeniyle yargılandığı davada 6 ay hapis ve 50 milyon 900 bin lira para cezasına mahkum oldu, ancak ceza, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik uyarınca ertelendi. Ankara DGM'de 27 Aralık günü biten davada İsmail Beşikçi'ye de 1 yıl hapis ve 100 milyon lira para cezası verildi. İsmail Beşikçi'nin cezası ertelenmedi. Hüsnü Öndül ve İsmail Beşikçi söz konusu yazı nedeniyle Ankara DGM'de daha önce de yargılanmıştı. 5 Mayıs 1994 tarihinde sonuçlanan ilk davada Hüsnü Öndül 6 ay hapis ve 53 milyon 850 bin lira para, İsmail Beşikçi de 4 yıl hapis ve 250 milyon 200 bin lira para cezasına mahkum olmuştu. Ancak karar, 28 Aralık 1994 tarihinde "verilen cezaların fazla olduğu" gerekçesiyle Yargıtay tarafından bozulmuştu. Yeniden yapılan yargılama sonucunda 30 Mart 1995 tarihinde Hüsnü Öndül'e 6 ay hapis ve 50 milyon lira para, İsmail Beşikçi'ye ise 2 yıl hapis ve 250 milyon lira para cezası verilmişti.

İHD Genel Başkanı Akın Birdal hakkında, Ankara Yüksel Caddesi'ndeki İnsan Hakları Anıtı önünde yaptığı konuşma sırasında anıta asılan afiş nedeniyle dava açıldı. Akın Birdal, 21 Aralık günü sona eren davada 3 ay hapis cezasına mahkum oldu. (Ayrıntılı bilgi sayfa 278'de.) Akın Birdal hakkında, Dünya Barış Günü etkinlikleri çerçevesinde 5 Eylül günü İstanbul'da yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle de dava açıldı. İstanbul DGM'de 28 Aralık günü başlayan davada okunan iddianamede, "halkı ırk ve bölge farklılığı gözeterek, birbirini aleyhine düşmanlığa kışkırtmakla" suçlanan Akın Birdal'ın Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca mahkum edilmesi istendi. Akın Birdal ise toplantıdaki konuşmasının çarpıtıldığını belirterek, "Olağanüstü Hal Bölgesi'nde 2 bin 644 köy yakıldı. 2 milyondan fazla insan göç etmek zorunda kaldı. Ben konuşmamda bu olaylara değindim." dedi.

(*) Daha önceki yıllarda öldürülen İHD yönetici ve kurucularının adları şöyle: Didar Şensoy (İHD Kurucu Üyesi), Vedat Aydın (İHD Diyarbakır Şubesi Kurucu Üyesi), Siddık Tan (İHD Batman Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi), İdris Özçelik (İHD Urfa Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi), Kemal Kılıç (İHD Urfa Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi), Orhan Karaağar (İHD Van Şubesi Kurucu Üyesi), Cemal Akar (İHD Erzincan Şubesi Kurucu Üyesi), Şevket Epözdemir (İHD Tatvan Temsilcisi), Metin Can (İHD Elazığ Şubesi Başkanı), Hasan Kaya (İHD Elazığ Şubesi Üyesi), Muhsin Melik (İHD Urfa Şubesi eski Sekreteri).

İHD'nin 1992 yılı Aralık ayı içinde düzenlediği "İnsan Hakları Haftası" etkinlikleri kapsamında toplantılarda yaptıkları konuşmalar nedeniyle, İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İHD İzmir Şubesi eski Başkanı Alpaslan Berktaş, İstanbul eski Milletvekili Hüsnü Okçuoğlu, Avukat Ali Yıldırım ve Yalçın Küçük hakkında Ankara DGM'de açılan dava, 1995 yılında sona erdi. 13 Aralık 1994 tarihinde yapılan duruşmada esas hakkındaki görüşünü açıklayan DGM Savcısı, sanıklardan Akın Birdal'ın "ırk ayrımı yaparak halkı birbirine düşman etmeye çalıştığını", Hüsnü Okçuoğlu ve Ali Yıldırım'ın ise "bölücülük propagandası yaptığını" öne sürdü. DGM Savcısı bu nedenle Akın Birdal'ın 1 yıla 3 yıl, Hüsnü Okçuoğlu ve Ali Yıldırım'ın 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesini, Alpaslan Berktaş hakkında beraat kararı verilmesini, yurtdışında bulunan Yalçın Küçük ile ilgili davanın ise ayrılmasını istedi. 11 Nisan günü sona eren davada, Akın Birdal, Hüsnü Okçuoğlu, Ali Yıldırım ve Alpaslan Berktaş beraat etti, Yalçın Küçük hakkındaki dava ayrıldı. Hüsnü Okçuoğlu, Ali Yıldırım ve Alpaslan Berktaş hakkındaki beraat kararı oy birliğiyle, Akın Birdal hakkındaki karar ise oy çokluğuyla alındı.

İHD Diyarbakır Şubesi tarafından yayımlanan "Olağanüstü Hal Bölge Raporu 1992" adlı kitap, 1994 yılı Aralık ayı başında Diyarbakır DGM tarafından "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla toplatıldı. Bu kararla birlikte İHD Diyarbakır Şubesi'ne baskın yapan polisler, 400 kadar kitaba el koydu. Kitabın toplatılmasının ardından açılan soruşturma sonucunda Diyarbakır Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri Halit Temli (İHD Genel Başkan Yardımcısı ve Diyarbakır Şubesi Başkanı), Mahmut Şakar (Diyarbakır Şubesi Sekreteri-avukat), Nimetullah Gündüz (avukat), Abdullah Çağır (avukat), Melike Alp, Hayri Veznedaroğlu ve Hüseyin Yıldız hakkında dava açıldı ve tutuklama kararı verildi. Bu karar üzerine Mahmut Şakar, Nimetullah Gündüz ve Abdullah Çağır 17 Aralık 1994, Melike Alp ise 30 Aralık 1994 tarihinde tutuklandı. Bu arada İHD Diyarbakır Şubesi 28 Aralık 1994 tarihinde, kitap gerekçe gösterilerek, "yasak yayın bulundurulduğu" iddiasıyla bir ay süreyle kapatıldı.

Davaya 13 Şubat günü Diyarbakır DGM'de başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede, İHD yöneticilerinin "PKK üyesi oldukları ve PKK adına Türkiye aleyhine propaganda yaptıkları" iddiasıyla 10 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi, İHD Diyarbakır Şubesi'nin de kapatılması istendi. İddianamede, İHD Diyarbakır Şubesi tarafından saptanan insan hakları ihlalleri, Olağanüstü Hal Bölge Valiliği'nin açıklamaları kullanılarak çürütülmeye çalışıldı. İddianamenin okunmasından sonra sorguları yapılan İHD yöneticileri ise bölgedeki insan hakları ihlallerinin duyulmamasını sağlamak amacıyla asılsız iddialarla mahkeme önüne çıkartıldıklarını belirterek, "Dava siyasal bir davadır ve Milli Güvenlik Kurulu'nun talimatı doğrultusunda açılmıştır. Hazırlanan bir raporu çürütmenin yolu, raporu hazırlayanları yargılamak değildir. İşin doğrusu kamuoyu önünde tartışmaktır. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği, beğenmediği bir raporla karşı karşıya kaldığında, bu raporu belgelerle çürütme yolunu tercih etmelidir." dediler.

Sorguların tamamlanmasından sonra, iddianamede adları geçen ve Diyarbakır DGM Savcılığı'na İHD yöneticileri aleyhine ifade veren Soner Güçlü ve Murat Kargı adlı tanıklar dinlendi. Tanıklar ifadelerinde, davada yargılanan İHD yöneticilerini tanımadıklarını, bahsedilen ifadelerin kendilerine okutulmadan zorla imzalatıldığını ve bu ifadelerin gerçek dışı olduğunu söylediler. Daha sonra söz alan avukatlardan Ercan Kanar, insan hakları kuruluşlarının önemine dikkat çekerek, İHD'nin çalışmalarını ve çalışma yöntemini anlattı. Sezgin Tanrikulu ise iddianamedeki pek çok konunun gerçekleri yansıtmadığını belirterek, bu durumu doğrulayan belgeleri mahkemeye sundu. Duruşmada Mahmut Şakar, Nimetullah Gündüz, Abdullah Çağır ve Melike Alp'in tahliye istekleri reddedildi. Duruşma, İHD ve TİHV yöneti-

cileri ile uluslararası insan hakları kuruluşlarının temsilcileri ve bazı ülkelerin diplomatları tarafından izlendi. Mahmut Şakar, Nimetullah Gündüz, Abdullah Çağır ve Melike Alp, 17 Nisan günü yapılan duruşmada tahliye edildi, gıyabi tutuklama kararları ise kaldırılmadı. Diyarbakır DGM’de görülen dava halen devam ediyor.

İnsan hakları savunucularına karşı siyasi iktidar tarafından 1992 ortalarında başlatılan, 1993 ve 1994’de sürdürülen fiili ve ideolojik saldırılar da 1995 yılında iyice arttı. Bu çerçevede İHD’nin çalışmalarının engellenmesi amacıyla gizli genelgeler yayımlandı, İHD’yi suçlayıcı çok sayıda açıklama yapıldı. Örneğin; Ankara DGM’nin DEP milletvekilleri ile ilgili kararının gerekçesinde, “İHD’nin birçok şubesinin PKK’lılar tarafından idare edildiği eldeki bilgilerden anlaşılmaktadır. Bu kuruluşların PKK’yi aklamayı esas aldıkları değerlendirilmektedir.” gibi suçlayıcı bir ifadeye yer verildi.

Dışişleri Bakanlığı’ndan 27 Ekim günü yapılan bir açıklamada, İHD Genel Başkanı Akın Birdal, katılmadığı bir toplantıya (22 Ekim günü Avusturya’da yapılan “Türkiye’de İnsan Hakları” konulu toplantı) katılmış gibi gösterilerek, “terörizme hizmet etmek, teröristlerle birlikte rapor hazırlamak ve insan hakları değerlendirmelerini istismar etmekle” suçlandı. Akın Birdal ise bahsedilen toplantıya katılmadığını belirterek, “DEP milletvekilleri konusunda Avrupa’nın gözünde yitirdikleri itibarı örtmek isteyenlerin ve insan haklarından sınıfta kalanların bir uygulamasıyla karşı karşıyayız. Açıklamada kişiliğime yönelik saldırı var, hukuki yollara başvuracağız. Hiçbir karalama ve yalan bugüne kadar İHD’nin ilkeli çalışmasına ve gerçekleri ifade etmesine engel oluşturamadı. Dışişleri Bakanlığı, düştüğü aczin ve çırpının sonucunda yalana sarılıyor.” dedi.

Dışişleri Bakanlığı Avrupa Konseyi Dairesi Başkanlığı tarafından 2 Kasım günü yapılan bir açıklamada İHD’nin Mayıs-Eylül ayları arasındaki yayınlarında yer alan saptama ve bilgiler çürütülmeye çalışıldı. Açıklamada şu görüşlere yer verildi:

“İnsan Hakları İhlallerinin Aylık Bilançosu” adı altında verilen rakamların ne denli dikkate değer olduğu açık değildir. Bütün rakamlar için olaylar, tarihler ve adlar verilmemiştir. Tutuklama ve gözaltıların yasal olarak yapılıp yapılmadığına dair not bulunmamaktadır. Faili meçhul olduğu ileri sürülen cinayetlerin ya da yargısız infazların kim tarafından yapıldığı ya da kurbanların kim olduğunun okur tarafından anlaşılabilmesinin hiçbir yolu yoktur. Bunun nedeni de, sivillere yapılan saldırılardan neyin kastedildiğinin ya da bunları kimin gerçekleştirdiğinin hiçbir yerde belirtilmemiş olmasıdır.

İHD bültenlerinin en belirgin özelliği, PKK’nin terörist bir örgüt olarak düşünülmemesi, bu örgütün terörist eylemlerine doğrudan yer verilmemesidir. Bu, çeşitli vesilelerle bültenlerde bu eylemlerin meşru olduğunun gösterilmeye çalışıldığı izlenimini vermektedir. Buna karşılık, bültenlerde devletin teröristlikle suçlanan kişilerin yasal haklarını ihlal ettiği ve ülkenin bütününde insan hakları ihlalleri olduğu ileri sürülmektedir. Bu, olayların oldukça çarpık bir biçimde resmedilmesine yol açmaktadır. En temel insan hakkı olan yaşama hakkının PKK tarafından sistematik bir biçimde ihlal edildiği gerçeği, böylelikle, gizlenmektedir.

Aynı bültenin Mayıs-Haziran sayısında, Türkiye’nin günneydoğusundaki olaylar bir iç çatışma olarak ele alınmış ve beşeri hukuk konuları insan haklarıyla karıştırılmıştır. Eğer dernek beşeri hukuk alanında aktif olmak istiyorsa, Cenevre Sözleşmesi’nin 3. maddesi uyarınca ilgili hükümetin bunu onaylaması gerekir. İnsan Hakları Derneği böyle bir başvuruda bulunmamış, hükümet de böyle bir onay vermemiştir. Bu nedenle, İHD’nin beşeri hukuka dair faaliyetleri ve açıklamaları, hukuğa aykırıdır.

Derneğin yayınladığı bülten, yalnızca Güneydoğu'daki olaylara değinmektedir. İHD'nin Avrupa'da yaşayan Türk vatandaşlarının uğradığı bütünü ırkçı ve terörist saldırılara değinmekteki yetersizliği, belirtmiş olduğu misyonunu yerine getirmedeki bir yetersizliğidir. Bu, hükümet dışı örgütlerin uyması gereken ahlaki kuralların da ihhalidir. Bülten, Kürt "halkına" kendi kaderini tayin hakkı verilmesi olasılığına atıfta bulunmaktadır. İnsan hakları konularıyla ilgilenen hükümet dışı örgütlerin insan hakları sorunları ile ilgilenmeleri gerekir. Eğer bu örgütler yasaya aykırı biçimde kendi kaderini tayin hakkı tasarımını dile getirerek bölücülüğü desteklerse ya da başka deyişle, açıkça siyasal amaçlar güderse, insan haklarını savunanlarda olması gereken en temel özelliğe, yani tarafsızlığa uygun hareket etmiyorlar demektir. Böyle hareket eden bir hükümet dışı bir insan hakları örgütü güvenilir addedilemez.

İHD'yi hedef alan aleyhte kampanyalar ve asılsız suçlamalar Dışişleri Bakanlığı'nın girişimleriyle sınırlı kalmadı. Haziran ayında Kütahya'da MHP'lilerle DYP İl Başkanı'nın başını çektiği, İHD'yi hedef gösteren yoğun bir kampanya başladı. Kampanya, İHD Kütahya Şubesi'nin 25 Mayıs günü polis tarafından usulsüz olarak basılması ve dernek arşivinde bulunan bazı yayınlara el konulmasından sonra gündeme geldi. Valilik açıklaması ile başlayan İHD'ye saldırı kampanyası, bazı yerel gazetelerin haber ve köşe yazılarında, Çağrı FM adlı radyonun yayınlarında günlerce devam etti. Başta Nezihe Ağaç olmak üzere İHD'lilere kimi zaman hakaret edildi, kimi zaman da tehditlerde bulunuldu. Bu arada Şube Başkanı Nezihe Ağaç ile Yönetim Kurulu üyeleri hakkında, "dernekte yasak kitap ve dergi bulundurdukları" iddiasıyla Kütahya Emniyet Müdürlüğü tarafından savcılığa suç duyurusunda bulunuldu.

Kasım ayında da Adana Valiliği tarafından, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gönderilen bir yazıda İHD için "yıkıcı ve bölücü örgüt" nitelemesi yapıldı ve "öğrencilerle öğretmenlerin derneğe gitmemesi" istendi. Bu durum başta Adana Şubesi olmak üzere pek çok İHD Şubesi tarafından tepkiyle karşılandı.

Bazı yayın kuruluşları ve gazetecilerin de desteğini alan saldırılar, İHD'yi "terör örgütü", insan hakları savunucularını da "terörist" olarak suçlayacak ölçüde pervasızlaştı. Pek çok yayın organı, İHD tarafından yapılan açıklama ve etkinliklerin haberlerini yayımlamadı, ama buna karşılık İHD'yi suçlamaktan da geri kalmadı. İHD'yi ve insan hakları savunucularını suçlayan yazı ve haberlere verilen yanıtlar da gözardı edildi, yayımlanmadı.

Yazılı ve görüntülü basında İHD'ye ve insan hakları savunucularına yönelik ağır ithamlarda bulunan, hakaret eden ve saldırı yöneltenlerin başında Hürriyet gazetesinin 5. sayfasında yazıları çıkan Emin Çölaşan geldi. 1990'lı yılların başında İHD'yi ve İHD yöneticilerini öven yazılar yazan, ancak 1993 yılı başından itibaren İHD'ye yönelik asılsız suçlamalarda bulunmayı alışkanlık haline getiren Emin Çölaşan, bu tutumunu 1995 yılında da sürdürdü. Emin Çölaşan, kendisine verilen yanıtları hiçbir zaman dikkate almadı. Emin Çölaşan'ın İHD ve insan hakları savunucularına yönelik suçlama, hakaret ve ithamları karşısında sessiz kalmadı, tazminat davaları açıldı, suç duyurusunda bulunuldu. İHD Genel Başkanı Akın Birdal, suç duyurusu ile ilgili olarak, "Emin Çölaşan hem şahsımla hem de derneğimizle ilgili asılsız, dayanaksız, kamuoyunu yanlış bilgilendirmeye, ulusal ve uluslararası kamuoyundaki güvenirliliğimizi sarsmaya yönelik maksatlı yayınlar yapmaktadır. Bu yayın ve yazılarda derneğimiz hedef gösterilmiştir. Bu yazılardan sonra dernek şube binalarıyla yöneticilerimize yönelik saldırılar artmıştır. Bunların sorumlusu Emin Çölaşan'dır. Bizi hedef gösteren kişi, bu hedef göstermenin sonuçlarından da sorumlu olacaktır." dedi.

Bu arada İHD Ankara Şubesi tarafından Aralık ayında yayımlanan bültende İHD'yi ve Ankara Şubesi'ni hedef alan baskılarla ilgili olarak şunlar anlatıldı:

Derneğimiz faaliyetine başladığı günden beri, çalışmalarının karşısına fiili ve yasal engeller çıkarılmakta, yöneticileri hakkında davalar açılmaktadır. Zaten zor koşullarda, maddi yetersizlikler ve sınırlılıklar içinde yoğun bir tempoyla gönüllü olarak çalışan insan hakları savunucuları, kimi zaman tehdit telefonları almakta, kimi zaman dernek giriş çıkışlarında rahatsız edilmektedir. İnsan hakları gündeminin yoğun olduğu dönemlerde, derneğin etrafı polis çemberine alınmaktadır. Bu tür baskılara yalnız Ankara Şubesi değil, bütün İHD şubeleri, diğer demokratik kitle örgütleri ve sendikalar da maruz kalmaktadır. Ülkemizdeki hak ihlallerinin tespiti, bunların kamuoyuna duyurulması, bu ihlallerin tekrar edilmemesi için bir kamuoyu baskısı oluşturulması, İHD'nin varoluş nedenlerinden birisidir. Derneğimize bildirilen hak ihlallerinin kamuoyuna teşhiri için basın açıklamaları yapılmaktadır. Basın açıklaması yoluyla, gerçekleri kamuoyuna duyurmak ve kınamak en demokratik ve meşru çabalardan birisi olmasına rağmen, açıklamayı yapan yöneticilerimiz anlaşılabilir nedenlerle sık sık ifade vermeye çağırılmaktadır.

"Katiller Bulunsun, Kayıplara Son!" kampanyası çerçevesinde gerekli girişimlerde bulunmak üzere İstanbul'dan ve İzmir'den gelen kayıp yakınlarının, 10 Temmuz 1995 tarihinde polisin engellemesinden dolayı Ankara'ya giremediği günlerde, dernek binamız sivil polisler ve çevik kuvvet tarafından ablukaya alındı. Derneğimize gelen insanlar "orada kimler var, ne yapıyor" sorularıyla muhbirliğe zorlandı ve tehdit edildi.

Şube Başkanımız Naciye Erkol, Keçiören Ovacık'ta, belediye destekli MHP'li çetelerin, Erdal Yıldırım adlı bir genci öldürmesi olayıyla ilgili olarak yaptığı basın açıklamasından dolayı 7 Eylül 1995 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğü Dernekler Masası'na çağırıldı ve Keçiören'de savunmasız bir gencin öldürülmesi üzerine yaptığı basın açıklamasında halkı tahrik ettiği iddiasıyla ifadesi alındı. Naciye Erkol, 5 Ekim 1995 tarihinde, öğrencilerin muhbirliğe zorlanması ile ilgili olarak yaptığı basın toplantısından dolayı 6 Ekim 1995 tarihinde Dernekler Masası'na çağırıldı ve yine anlaşılabilir gerekçelerle ifadesi alındı.

15 Ekim 1995 tarihinde Ankara'ya yürüten işçiler, polis şiddetiyle karşılaştılar. Aralarında sendika yöneticilerinin, kamu çalışanlarının, hatta görme özürlülerin de bulunduğu çok sayıda insan polisin uyguladığı şiddet sonucunda yaralandı ve tedavi için gittikleri hastanelerde gözaltına alındı. Ankara sokaklarında, işçilere yönelik insanlık dışı muamele ile ilgili olarak basına yaptığı açıklamadan dolayı Şube Sekreterimiz Yıldız Temirtürk hakkında soruşturma açıldı.

29 Nisan 1995 tarihinde Atatürk Spor Salonu'nda gerçekleştirilecek "Demokrasi ve Özgürlük Şenliği" keyfi olarak engellendi. Önce Dernekler Masası tarafından bugüne kadar olmayan yeni bir uygulama dayatıldı ve tertip komitesi oluşturulması istendi. Ardından, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne bağlı ve pek çok kitle örgütünün kültürel faaliyetlerinde kullandığı Atatürk Spor Salonu'nun tahsis bürokratik oylamalarla geciktirildi. Telefon görüşmelerinde salonun derneğimize tahsis edilmeyeceği ifade edildi, ancak salon tahsis için yaptığımız 23 Şubat 1995 tarihli yazılı başvurumuza, ısrarlarımıza karşın yazılı yanıt verilmedi. Salon, "anlayamadığımız" nedenlerle tahsis edilmediği için şenlik yapılamadı. Şubemizin 23 Ekim 1995 tarihli kültürel etkinliğine de komik gerekçelerle izin verilmedi. Etkinlik, katılacak sanatçıların ikametgah belgelerinin net olarak okunmadığı mazeretiyle engellendi.

Leman Çelikeşan'ın gözaltında tecavüze uğradığı iddiasıyla derneğimize yaptığı başvuru üzerine yapılan basın açıklamasından dolayı derneğimiz aleyhine başlatılan soruşturma halen sürmektedir. Biri: "polise hakaret", diğeri ise "polise iftira atmaktan" dolayı 2 soruşturma başlatıldı..

1995 yılında yaşanan, İHD ve üyelerine yönelik baskı, saldırı, yasaklama, engelleme ve yargılamalara ilişkin diğer bazı örnekler şöyle:

İHD Mersin Şubesi, 4 Ocak günü polisler tarafından basıldı. Baskın sonucunda, İHD Mersin Şubesi tarafından hazırlanan takvimlerden 300 kadarı ile bazı yayımlara el konuldu. Şube Başkanı Hamza Yılmaz, baskının şubeyi kapatmaya yönelik olduğunu söyledi.

İHD Adana Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri hakkında 1994 yılında açılan dava, 19 Ocak günü beraatle sonuçlandı. Beraat eden İHD yöneticilerinin adları şöyle: "Öcal Ata (Şube Başkanı), Mehmet Dağdoğan, Badegül Sevgili, Ayfer Güneşer, Metin Çelik, Faruk Ulaş ve Nurgül Şahin." Adana 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen dava, "İHD yöneticilerinin Dernekler Yasası'na aykırı davrandıkları, yasak yayın bulundurdıkları ve izinsiz yardım topladıkları" iddiasıyla 1 yıla 3 yıl arasında hapis cezası istemiyle açılmıştı. Adana Şubesi, dava açılmasına yol açan iddialar nedeniyle 21 Eylül 1994 tarihinde kapatılmıştı. Davanın beraatle sonuçlanması üzerine kapatma kararı kaldırılan İHD Adana Şubesi 2 Şubat günü yeniden açıldı. İHD Adana Şubesi Başkanı Öcal Ata, 4 ay kadar boş yere kapalı tutulan derneğin, insan hakları ihlallerine karşı mücadeleye devam edeceğini söyledi.

Mardin'in Derik ilçesindeki İHD Temsilciliği'ne 26 Ocak günü öğle saatlerinde yapılan baskında Derik Temsilcisi Mehmet Gökaltıp gözaltına alındı. Mehmet Gökaltıp bir süre sorgulandıktan sonra serbest bırakıldı. Bu arada 27 Aralık gecesi Derik'te, Mehmet Gökaltıp'ın evinin de aralarında bulunduğu 15 bina kırmızı boyayla işaretlendi. Mehmet Gökaltıp, olay üzerine Derik Kaymakamlığı ile Emniyet Müdürlüğü'ne başvurarak koruma istedi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 93'de.)

İHD Diyarbakır Şubesi ile HADEP Diyarbakır İl Merkezi, 27 Şubat günü akşam saatlerinde polis tarafından basıldı. Baskınlar sonucunda, aralarında İHD üyeleri Avukat Sinan Tanrıku, Avukat Fırat Anlı (HADEP Diyarbakır İl Başkanı), Şerif Amaca ve Hanefi Işık ile İHD çalışanı Servet Ayhan'ın da bulunduğu 15 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Gözaltına alınanlardan Fırat Anlı, Sinan Tanrıku, Mehmet Hanifi Akboğa, Mehmet Cantekin, Abdullah Çağır, Servet Ayhan, Ömer Ülsen, Mehmet Hanifi Işık ve Mehmet Şerif Amaca, 9 Mart günü tutuklandı. 9 kişinin yargılanmasına, 1 Mayıs günü Diyarbakır DGM'de başlandı. İddianamede "PKK'ye yardım ve yataklık yaptıkları" öne sürülen 9 kişinin çeşitli hapis cezalarına mahkum edilmesi istendi. Savunma yapan sanıklar ise suçlamaları kabul etmediler ve polisin kurduğu komplo sonucunda tutuklandıklarını bildirdiler, 9 sanık, duruşma sonunda tahliye edildi.

İHD İstanbul Şubesi Başkanı Avukat Ercan Kanar ile şube yöneticisi Avukat Mercan Güçlü'nün evlerine, Şubat ayı sonunda kimliği belirsiz kişiler tarafından girildi. Olayı, İHD'ye yönelik sistemli baskı ve engellemelerin devamı olarak gördüklerini belirten İHD İstanbul Şubesi Sekreteri Zeynep Baran, "Aynı günde yaşanan iki olayın lüsuksüz amaçlı olmadığı son derece açıktır. Girilen evlerde sadece evrakların karıştırılmış olması düşündürücüdür. İnsan hakları savunucularına yönelik baskılar sadece bu olayla sınırlı değildir. Bir buçuk ay önce Ercan Kanar'ın bürosunun bulunduğu handa bomba patlamıştı. Derneğe gelen tehdit ve hakaret telefonları, baskıların başka bir yönüdür. Telefonlarda ölüm marşları çalınmakta, çılgık ve tetik çekme sesleri dinletilmektedir." dedi.

İHD Kırşehir Şubesi'ne, 26 Mart gece yarısı kimliği belirsiz kişiler tarafından 3 el ateş edildi. Derneğin kapısını zorlayarak içeriye girmek isteyen saldırganlar daha sonra kaçtı. İHD Genel Merkezi tarafından olayla ilgili olarak yapılan açıklamada, "Türkiye'de insan hakları

savunucularına ve İHD'ye yönelen saldırılar durmak bilmiyor. İnsan hakları savunucuları, çok ciddi saldırılar karşısında, demokrasi mücadelesini yükseltme kararlılığındadır." denildi.

İHD Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Avukat Sait Kıran hakkında, 14 Ekim 1994 tarihinde Ankara'da yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle dava açıldı. Ankara DGM Savcılığı tarafından "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılan davada Sait Kıran'ın 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Dava, 4 Ekim günü beraatle sonuçlandı. Davada, söz konusu toplantıdaki konuşması nedeniyle Sait Kıran ile birlikte yargılanan HADEP Ankara eski İl Başkanı İmam Canpolat da beraat etti. Ancak, İmam Canpolat hakkında, yaptığı savunması nedeniyle savcılığa suç duyurusunda bulunuldu.

İHD Tunceli Şubesi Başkanı Ali Ekber Kaya, 23 Mart günü Tunceli'de polis tarafından gözaltına alındı. Ardından 26 Mart günü de Ali Ekber Kaya'nın yeğeni Çiğdem Kaya, ablası Sabriye Ural ve eniştesi Kamer Ural gözaltına alındı. Gözaltına alınan 3 kişi, 27 Mart günü serbest bırakıldı. Ancak 28 Mart günü yeniden gözaltında alınarak Tunceli Emniyet Müdürlüğü'ne götürülen Çiğdem Kaya rahatsızlanması üzerine hastaneye kaldırıldı. 1 Nisan günü de Ali Ekber Kaya'nın ablası Besi Demir ile eniştesi Kamer Demir gözaltına alındı. Ali Ekber Kaya, 1994 yılı Ekim ayında da gözaltına alınmış ve işkence görmüştü. 15 gün gözaltında kalan Ali Ekber Kaya, Gülbahar Gündüz, Funda Sarıoğlu ve Veysel Yağan adlı kişilerle birlikte tutuklandı. Ali Ekber Kaya hakkında daha sonra "yasadışı örgüt üyesi olduğu" iddiasıyla Malatya DGM'de dava açıldı.

İHD Gaziantep Şubesi Başkanı İmam Özharat ile Yönetim Kurulu üyeleri hakkında, İmam Özharat'ın "Özgür Gaziantep" adlı yerel gazetesinin 24 Mart 1995 tarihli sayısında yayımlanan, Kuzey Irak'a yapılan askeri harekatı eleştiren bir açıklaması nedeniyle dava açıldı. Davada İmam Özharat ve arkadaşlarının "Dernekler Yasası'na aykırı davrandığı" öne sürülerek 1 yıldan az olmamak üzere hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. 30 Haziran günü Gaziantep 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılan ilk duruşmaya katılan dernek yöneticilerinden Kadir Tüzün, Mehmet Akgün, Bayram Bozbeyoğlu ve Demet Budak ifadelerinde, iddianın doğru olmadığını, İmam Özharat'ın demec isteyen gazetecilere sözlü açıklama yaptığını ve kendilerinin de açıklamaya katıldıklarını söylediler. İHD Gaziantep Şubesi yöneticileri hakkında "dernek binasında yasak yayın ve bölücü nitelikte slayt bulundurdıkları" iddiasıyla açılan başka bir dava da 17 Temmuz günü Gaziantep 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı. Davada, İHD yöneticilerinin Dernekler Yasası uyarınca 1 yıla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

İHD Merkez Yürütme Kurulu Üyesi Günseli Kaya ile İHD İzmir Şubesi Sekreteri Derviş Altun hakkında, 11 Mart günü İzmir Cumhuriyet Meydanı'nda yaptıkları basın toplantısı nedeniyle dava açıldı. İzmir Cumhuriyet Savcılığı tarafından hazırlanan iddianamede "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na aykırı davranmakla" suçlanan Günseli Kaya ve Derviş Altun'un 1 yıla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. 3 Temmuz günü İzmir 11. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlayan dava beraatle sonuçlandı.

İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar ile Yönetim Kurulu üyeleri Şeref Turgut, Selahattin Okçuoğlu, Zeynep Baran, Kamber Erkoçak, Tonguç Aslan ve Cevriye Aydın hakkında, dernek bünyesinde faaliyet gösteren "Kürt Hakları" ve "Azınlık Hakları" adını taşıyan iki komisyon nedeniyle açılan dava 30 Mayıs günü İstanbul Beyoğlu 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nde başladı. Davada, İHD İstanbul Şubesi yöneticilerinin "ırk ayrımcılığı ve bölücülük yaparak Dernekler Yasası'na aykırı davrandıkları" iddiasıyla 1 yıla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi, İHD İstanbul Şubesi'nin de kapatılması istendi. İlk duruşmada söz

alan Ercan Kanar, dava dosyasının eksik olduğunu belirterek, derneğe ait evrakların İstanbul DGM'den getirtilmesini ve iddianamenin yeniden yazılmasını istedi. Ercan Kanar, belgeler gelmeden ifade vermeyeceklerini de sözlerine ekledi. İddianamenin yeniden yazılması istemini kabul etmeyen mahkeme, eksik belgelerin getirilmesi için duruşmayı erteledi. Dava 5 Ekim günü beraatle sonuçlandı.

İHD Malatya Şubesi 15 Haziran günü, kayıplarla ilgili olarak yapılması planlanan bir basın toplantısına az bir süre kala polis tarafından basıldı. Yaklaşık 3 saat dernek binasında kalan polisler, derneğe ait bütün evraklara ve bazı yayınlara el koydular. İHD Malatya Şubesi, "el konulan yayınların bazıları hakkında toplatma kararı verilmiş olması" gerekçe gösterilerek 26 Temmuz günü kapatıldı. Kapatma kararı üzerine bir açıklama yapan Avukat Aysel Bulut, "Baskın sırasında derneğin bütün arşivine el konulmuştu. Arşivde bazı dergilerin toplatılmış sayılarından birer örnek bulunuyordu. Yasalara göre toplatılan yayından bir adet bulundurmamak suç değildir. Dernek, hukuka uygun olmayan bir gerekçe gösterilerek kapatılmıştır." dedi. İHD Malatya Şubesi 1996 yılı ortalarında açılabilirdi.

İHD İstanbul Şubesi tarafından yayımlanan "İnsan Hakları Bülteni" adlı derginin 1993 yılı Eylül ayında çıkan 5. sayısında yer alan, "1 Eylül Dünya Barış Günü" ile ilgili bir yazı nedeniyle İstanbul DGM'de açılan dava 20 Haziran günü sona erdi. Davada, derginin Yazı İşleri Müdürü İzzet Eray'a 5 ay hapis ve 42 milyon lira para, derginin sahipliğini üstlenen İHD İstanbul Şubesi Başkanı Ercan Kanar'a ise 83 milyon lira para cezası verildi, derginin de bir ay süreyle kapatılması kararlaştırıldı. Söz konusu dava, "bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. İzzet Eray ve Ercan Kanar, dergideki yazı nedeniyle İstanbul DGM'de daha önce de yargılanmış ve beraat etmişti. Ancak bu karar, savcılığın itirazı üzerine Yargıtay tarafından bozulmuştu.

İHD İzmir Şubesi'ne, "Kayıplara Son, Sorumlular Yargılsın" yazılı afişlerin şehrin çeşitli bölgelerine asılması nedeniyle İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından "çevreyi kirletmek ve şehrin görüntüsünü bozmak" suçlamasıyla 22 milyon 500 lira para cezası verildi. İHD İzmir Şube Sekreteri Derviş Altun, kampanyadan rahatsız olan çevrelerin bu yola başvurduklarını söyledi.

İHD Genel Başkanı Akın Birdal, Haziran ayının son günlerinde bir basın toplantısı yaparak, İHD'ye ve yöneticilerine yönelik baskıların son dönemde yoğunlaştığını açıkladı. Akın Birdal şunları söyledi: "Güneydoğu'da ayakta kalabilen tek şubemiz olan Hakkari Şubesi'nin Başkanı Kerim Demirer, gerekçe gösterilmeden gözetim altına alınmıştır. Şube başkanımız, bölgedeki diğer şube yöneticileri gibi, uzun süredir tehdit edilmekte ve Hakkari'yi terk etmeye zorlanmaktadır. Tunceli eski Şube Başkanı Ekber Kaya, gözaltına alınarak işkenceden geçirilmiştir. Malatya Şubesi yöneticilerinden Avukat Yıldız Koluçak güvenlik güçlerince sürekli tehdit edilmektedir. Adana Şubesi Başkanı Metin Çelik ve Yönetim Kurulu Üyesi Ayfer Güneşer kayıplarla ilgili olarak başlatığımız kampanyanın afişlerinin asılması sırasında gözaltına alınmıştır. Bursa Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi Osman Özer, gözaltına alınmış ve işkence görmüştür."

İHD Genel Merkezi tarafından yayımlanan "İnsan Hakları Bülteni" adlı yayının 1 Eylül Dünya Barış Günü nedeniyle çıkartılan özel sayısı Ankara DGM tarafından "Terörle Mücadele Yasası" uyarınca toplatıldı. İHD Genel Başkanı Akın Birdal ile İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül toplatılan yayın hakkında açılan soruşturma nedeniyle 21 Eylül günü Ankara DGM Savcılığı'na ifade verdi. Soruşturma sonucunda, İHD Genel Yönetim Kurulu'nun 17 üyesi hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açıldı.

İHD İskenderun Şubesi "dernek binasında yasaklanmış yayın bulunduğu ve derneğe çocuklar ile üye olmayan kişilerin geldiği" gerekçesiyle 27 Ekim günü İskenderun Kaymaklığı tarafından 10 gün süreyle kapatıldı. İHD İskenderun Şube Başkanı Sadullah Çağlar, "Polis, İHD'yi kapatmakla bizi değil, kendisini teşhir etmiştir. Bizim haklı ve meşru olduğumuzu ortaya koymuştur." dedi. 6 Kasım günü yeniden faaliyete geçen İskenderun Şubesi, 1994 yılında da 1 ay kapalı kalmıştı. Bu arada İskenderun Cumhuriyet Savcılığı da kapatma kararı verilmesine gerekçe gösterilen iddialara dayanarak, şube hakkında kapatma davası açtı. Davanın ilk duruşması 29 Aralık günü İskenderun 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapıldı. Davanın, bir komplo sonucunda açıldığını savunan Sadullah Çağlar, "Dava açılması hukuk devleti ilkelere ve demokrasiye aykırıdır. Bu dava ile insanlara gözdağı vermek istiyorlar. Hak ihlaline uğrayanların sesi olan İHD susturulmak istenmektedir." dedi.

İHD Mersin Şubesi yöneticileri hakkında, Newroz bayramı kutlamalarına katılmaları nedeniyle Mersin Cumhuriyet Savcılığı tarafından soruşturma açıldı. Soruşturma nedeniyle 28 Aralık günü ifadesi alınan İHD Mersin Şube Başkanı Hamza Yılmaz, Valilik ve Emniyet Müdürlüğü'nden alınan yasal izinle gerçekleştirilen Newroz kutlamalarına gözlemci olarak katıldıklarını belirterek, soruşturmayı kınadı.

c)- Kapatılan dernekler, engellenen etkinlikler

1995 yılında pek çok kitle örgütü İHD'nin uğradığı saldırı ve baskılara benzer uygulamalarla yüz yüze kaldı. Gösteriler yasaklandı, güvenlik görevlileri tarafından zor kullanılarak engellendi. Göstericilere ateş açıldı, bu nedenle ölenler, yaralananlar oldu. Kitle örgütlerinin yönetici ve üyeleri fiili saldırılara maruz kaldı, gözaltına alındı, tutuklandı. Bu kişiler hakkında hapis veya para cezası istemiyle davalar açıldı, mahkumiyet kararları verildi. Bir yıl boyunca toplam 18 kitle örgütü (2'si daha önceki bölümde anlatılan İHD şubesi) yerel yöneticilerin verdiği kararlar sonucunda kapatıldı. Kapatılan derneklerin (İHD şubeleri hariç) listesi şöyle:

- Mersin Halkevi (10 gün)
- Yüreğir Dayanışma ve Kültür Derneği (Adana-2 kez)
- Gazi Halk Kültür Evi (İstanbul)
- Mezopotamya Kültür Merkezi İzmir Şubesi
- Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Adana Şubesi
- Ortaköy Kültür Merkezi (İstanbul)
- Tuncelililer Derneği Mersin Şubesi
- Bayraklı Folklor Eğitim Derneği (İzmir)
- Anadolu Kültür Merkezi (Tarsus)
- Tutuklu Aileleri ve İnsan Hakları İçin Yardımlaşma Derneği (TİYAD)
- Emekçi Kadınları Bütünleştirme Derneği Kartal Şubesi
- Meydan Mahallesi Halkevi (Adana)
- Tarsus Halkevi
- Mezopotamya Kültür Merkezi Diyarbakır Şubesi
- Yenigün Kültür Merkezi (İstanbul)
- Eğitimciler Derneği (Eğit Der) İzmir Şubesi

1995 yılında yaşanan, "örgütlenme özgürlüğünün" hiçe sayıldığı, ihlal edildiği ve çiğnendiği yüzlerce olaydan bazı örnekler şöyle:

Gözaltına alındıktan sonra ortadan kaybolan İsmail Bahçeci adlı gencin akıbetinin ortaya çıkarılması isteğiyle 16 Ocak günü İstanbul Kadıköy İskele Meydanı'nda gösteri yapan 200 kişilik bir topluluk polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Gösteriye katılanları cop-

larla döverek dağıtan polisler 15 kişiyi de gözaltına aldı. Gösterinin dağıtılması sırasında bazı kişiler başlarına isabet eden cop darbeleri nedeniyle hafif şekilde yaralandı. Göstericilerin taş atarak polise karşılık verdikleri olay sırasında bazı araçlar ile işyerlerinin camları kırıldı.

Rusya'nın Çeçenistan'ı işgal etmesini protesto için 31 Ocak günü İstanbul Boğaz Köprüsü'nde trafiği kesen 40 kişilik bir grubun yaptığı gösteri polis tarafından zor kullanılarak engellendi. Üzerinde "Birleşmiş Milletler Çeçenistan'a" yazısı bulunan bir pankart taşıyan topluluğun engellenmesi sırasında Nevin Aslan (60) adlı kadın bir polis tarafından yumrukları, bazı kişiler de tartaklandı. Daha sonra Beşiktaş Karakolu'na götürülen göstericiler ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakıldı. Olayın kamuoyunda tepki uyandırması üzerine Nevin Aslan adlı yaşlı kadını yumruklayan Sami Doğan adlı komiser ile göstericileri tartaklayan Hasan Ergün adlı emniyet amiri görevden alındı. Bu arada Sabah gazetesinin 2 Şubat 1995 tarihli sayısında yer alan bir haberde, gösteriyi engelleyen emniyet görevlilerinin kendilerini. "Onları tutuklu aileleri sandığımız için sert davrandık." diyerek savundukları belirtildi.

Sinop Akkuyu'da yapılması planlanan nükleer santrali protesto için Ankara'daki Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) Genel Müdürlüğü önünde 11 Kasım 1994 tarihinde yapılan gösteri nedeniyle Greenpeace (Yeşil Barış) üyeleri ve Türkiyeli çevrecilerden oluşan 9'u yabancı uyruklu 35 kişi hakkında dava açıldı. Gösteri sonrasında 28'i yabancı, 5'i de Türk 33 gösterici, polis tarafından zor kullanılarak ve sürüklenerek gözaltına alınmıştı. Aralarında Greenpeace Akdeniz Koordinatörü Mario Damato'nun da yer aldığı gözaltına alınanlar Çevre Bakanı Rıza Akçalı ile Ankara Valisi Erdoğan Şahinoğlu'nun devreye girmesi üzerine 5 saat sonra serbest bırakılmıştı. Ankara 6. Asliye Ceza Mahkemesi'nde 16 Şubat günü başlayan davada okunan iddianamede, 35 kişinin "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası"na aykırı davrandıkları iddiasıyla 1 yıla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmeleri istendi. Duruşmaya katılan 14 sanık sorgularında, eylemin barış ile yeşili korumak için yapıldığını ve kimseye zarar verilmediğini söylediler. Dava 24 Nisan günü tüm sanıkların beraat etmesiyle sonuçlandı.

Malatya'da faaliyet gösteren Hacı Bektaş-ı Veli Derneği, 18 Şubat gecesi kimliği belirsiz kişilerin taşıtlı-sopalı saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda dernek binasında hasar meydana geldi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Sivas'ta 2 Temmuz 1993 tarihinde meydana gelen olayların birinci yıldönümü nedeniyle Ankara'da yapılan mitingdeki konuşmaları nedeniyle Liman İş Sendikası Genel Başkanı Hasan Biber, ses sanatçıları Şah Turna Dumlupınar ve Ali Ekber Eren ile Pir Sultan Abdal Kültür Derneği yöneticilerinden Emel Sungur hakkında dava açıldı. "Halkı suç işlemeye teşvik etmekle ve yasaların suç saydığı eylemleri övmekle" suçlanan sanıklardan Emel Sungur'un 1 yıla 5 yıl, Hasan Biber ve Şah Turna Dumlupınar'ın 6 ayla 2 yıl, Ali Ekber Eren'in ise 3 ayla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi.

Tutuklu Aileleri ve İnsan Hakları İçin Yardımlaşma Derneği'nin (TİYAD), İstanbul'daki merkezi, 26 Şubat günü yapılan açılış töreni sırasında polis tarafından basıldı. Baskın sırasında aralarında 7 avukat ve 4 muhabirin de bulunduğu 20 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar aynı gün serbest bırakıldı. TİYAD daha sonra İstanbul Valiliği tarafından kapatıldı.

Atatürkçü Düşünce Derneği'nin Ankara Kızılay'daki Genel Merkezi'nde 27 Şubat günü saat 11.15 sıralarında meydana gelen patlamada Cahit Ayaz (24) adlı kişi öldü. Cahit Ayaz'ın derneğin tuvaletine bomba yerleştirmek isterken, bombanın zamanından önce patlaması sonucunda öldüğü açıklandı. Cahit Ayaz'ın, İBDA-C adlı radikal İslamcı örgütün üyesi olduğu anlaşıldı.

İzmir Tabip Odası ile Genel Sağlık İş ve Tüm Sağlık Sen sendikalarının İzmir şube yöneticileri hakkında “Dernekler Yasası’na aykırı davrandıkları” iddiasıyla İzmir 9. Asliye Ceza Mahkemesi’nde açılan dava beraatle sonuçlandı. Mart ayı ortalarında sona eren dava, 3 sağlık örgütünün ortaklaşa yaptığı basın açıklaması nedeniyle ve 3 yıla kadar hapis cezası istemiyle açılmıştı. Bu arada, TTB Merkez Konseyi yöneticileri hakkında Olağanüstü Hal Bölgesi’ndeki bazı yerleşim merkezlerine geçici görevle (rotasyon) doktor gönderilmesini eleştiren açıklamaları nedeniyle açılan soruşturmada da takipsizlik kararı verildi.

Aydın’ın Kuşadası ilçesinde 27 Mart ile 30 Mart günleri arasında yapılması planlanan kitap şenliği, Kuşadası Kaymakamı Ekrem Özsoy tarafından yasaklandı. Kitap şenliğinin, “ilçedeki güvenliğin bozulacağı” iddiasıyla yasaklandığı açıklandı.

31 Mart günü İzmir’in Bornova ilçesinde, “paralı eğitimi protesto” için bildiri dağıtan 10 lise öğrencisi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Cem Başaran, Doğu Çalışkan, Zuhul Akıncı ve Taylan Coşkun İzmir DGM tarafından tutuklandı, diğerleri serbest bırakıldı.

1 Mayıs İşçi Bayramı, 1 Mayıs günü başta İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Bursa olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde yapılan izinli gösteri ve toplantılarla kutlandı. Binlerce kişinin katıldığı gösteri ve toplantılar polisin bir müdahalede bulunmaması ve gösterileri uzaktan izlemeyi tercih etmesi nedeniyle büyük ölçüde olaysız sona erdi. Adana’da Uğur Mumcu Meydanı’nda düzenlenen gösteriden sonra yürüyüş yapmak isteyen bir grup, polis tarafından dövülerek dağıldı. Olay sırasında Akın Sönmez, Hüseyin Tiryaki ve Özlem Yıldırım adlı 3 kişi yaralandı, 24 kişi gözaltına alındı. İstanbul’daki gösteri öncesinde, üstlerinin aramasına tepki gösteren bir grupla polis arasında çıkan taşlı sopalı çatışmada Cihan Yaşar adlı genç yaralandı. İstanbul Taksim Meydanı’nda saat 16.00 sıralarında pankart açarak gösteri yapan 15 kişi polis tarafından gözaltına alındı. HADEP İstanbul İl Örgütü tarafından 1 Mayıs nedeniyle hazırlanan afişlerin asılması İstanbul Valiliği tarafından yasaklandı.

İstanbul Gazi mahallesinde kurulan ve 28 Mayıs günü açılışı yapılan Halk Kültürevi, akşam saatlerinde polis tarafından basıldı. Baskında, aralarında “Grup Yorum” adlı müzik topluluğunun üyeleri Kemal Sahir Gürel, Ufuk Lüker, Hakan Atak ve Özcan Şenver’in de bulunduğu 66 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar İstanbul Siyasi Polis Merkezi’nde bir süre sorgulandı. Gazi Halk Kültürevi, 6 Haziran günü de polis tarafından basıldı ve kapatıldı.

Mezopotamya Kültür Merkezi İzmir Şubesi, 8 Haziran günü saat 15.00’de polis tarafından basıldı. Saat 17.00’ye kadar süren baskında, merkezde bulunan 25 kişi, kimlik kontrolü yapıldıktan sonra sorguya çekildi. Baskın sonrasında Merkez Müdürü Ali Aksu, merkez çalışanlarından Mustafa Borak ve Fadime Genç ile Ahmet Doğramacı adlı kişi gözaltına alındı, ardından da bina mühürlenerek MKM’nin faaliyetine son verildi. Gözaltına alınanlar 14 Haziran günü serbest bırakıldı. Ancak Ali Aksu, aynı akşam evine gelen polisler tarafından tekrar gözaltına alındı ve 16 Haziran gününe kadar sorgulandı. MKM’nin Adana Şubesi de 25 Haziran günü saat 15.30’da polis tarafından basılarak arandı. Saat 18.00’e kadar devam eden arama sonucunda merkezde bulunan bazı yayın ve belgelere el konuldu, Metin Çelik adlı genç dövüldü. Baskından sonra aralarında merkez yöneticileri Hüsnü Adıbelli ve Hasan Kaya’nın da yer aldığı 17 kişi gözaltına alındı. Adana Emniyet Müdürlüğü’ne götürülen 17 kişiden 16’sı kısa sürede serbest bırakıldı, Salih Şimşek adlı genç ise “arandığı” iddiasıyla alıkonuldu.

İstanbul’da faaliyet gösteren Ortaköy Kültür Merkezi (OKM), 29 Haziran günü saat 10.30 sıralarında polis tarafından basıldı. Baskın sonucunda Kültür Merkezi’nde bulunan 14 kişi dövülerek gözaltına alındı. Gözaltına alınanların adları şöyle: “Hakan Atak, Ethem Elma,

Güler Algül, Arzu Kuzey, Okay Karadağ, Sadık Çelik, Güler Sönmez, Bora Şenol, Gülkat Gürsoy, Ufuk Bekki, Latif Tiftikçi, Hakan Şimşek, Ebru Dinçer ve Bülent Sönmez.” Baskına, “merkezin dış duvarına üzerinde ‘Devrimci Sanat Susturulamaz!’ yazısı bulunan bir pankart asılması” gerekçe gösterildi. Gözaltına alınanlar hakkında, “polise karşı geldikleri ve pankart astıkları” iddiasıyla dava açıldı. OKM, 9 Temmuz günü İstanbul Valiliği tarafından, “merkezin yasadışı örgüt üyelerinin toplandığı bir yer olduğu ve burada devleti bölmeye yönelik faaliyet yürütüldüğü” iddiasıyla kapatıldı. Uygulamayı protesto eden merkez yetkilileri, kapatma kararının siyasi polisin isteği doğrultusunda alındığını bildirdiler. “Grup Yorum” adlı müzik topluluğunun 7 üyesi, OKM’nin kapatulmasını protesto için 4 Ağustos günü CHP İstanbul İl Merkezi’ni bir süre işgal etti. 3,5 saat süren işgal, topluluk üyelerinin kendi istekleriyle binayı terk etmeleri üzerine sona erdi. Grup Yorum üyeleri daha sonra 24 saat gözaltında tutuldu.

Sivas’ta 2 Temmuz 1993 tarihinde yaşanan ve 37 kişinin öldürülmesiyle sonuçlanan olayların ikinci yıldönümü nedeniyle Ankara, İstanbul, Mersin, Sivas, İzmir, Bursa ve Hacıbektaş’ta protesto gösterileri yapıldı. Ankara ve İstanbul’da 2 Temmuz günü yapılan mitingler dışındaki gösteriler önemli bir olay olmadan sona erdi. Ankara Tandoğan Meydanı’nda düzenlenen mitingden sonra yürüyüş yapan bir grup, Necatibey Caddesi’nde polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Topluluğun dağıtılması sırasında 5 kişi başlarına vurulan cop darbeleriyle yaralandı, 15 kişi gözaltına alındı. İstanbul Kadıköy Meydanı’nda düzenlenen miting sırasında da bazı grupların polisin arama yapmasına karşı çıkması üzerine taşlı-sopalı çatışma çıktı.

Sivas olaylarının yıldönümü nedeniyle Adana Sanatçılar Parkı’nda bir anma toplantısı yapmak isteyen demokratik kitle örgütü yönetici ve üyelerinden 35’i gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar arasında İHD Adana Şubesi Başkanı Metin Çelik ve Akdeniz Bölge Temsilcisi Hüseyin Yıldırım ile Adana Şubesi Yönetim Kurulu üyeleri Mehmet Dağdoğan ve Badegül Sevgili de yer aldı. 35 kişi, 3 Temmuz günü serbest bırakıldı. Adana’da, Sivas olaylarının yıldönümü nedeniyle düzenlenen mitinge, Adana Valiliği tarafından izin verilmemişti.

Toplumsal Hukuk Araştırmaları Vakfı (TOHAV) Başkanı Avukat Talat Tepe, 9 Temmuz sabahı yurt dışına gitmek üzere beklediği İstanbul Atatürk Havaalanı’nda polis tarafından gözaltına alındı. “1993 yılından bu yana polis tarafından arandığı” için gözaltına alındığı açıklanan Talat Tepe, İstanbul Siyasi Polis Merkezi’nde bir hafta tutulduktan sonra sorgulanmak üzere Bitlis’e gönderildi. 21 Temmuz günü serbest bırakılan Talat Tepe, gözaltında işkence gördüğünü ve gözaltında tutulmasının hukuka aykırı olduğunu söyledi.

Mazlum Der’in “Kürt Sorunu” ile ilgili olarak 1993 yılında Ankara’da düzenlediği bir toplantıdaki konuşmaları nedeniyle haklarında dava açılan 5 kişi beraat etti. Ankara DGM’de 17 Temmuz günü sona eren davada, Mazlum Der Genel Başkanı İhsan Arslan ile Mehmet Pamak, Mustafa İslamoğlu, Haşim Haşimi (Cizre eski Belediye Başkanı) ve Abdullah Ünalın, “Terörle Mücadele Yasası”nın 8. maddesi uyarınca yargılanıyordu.

İHD, Türkiye Yazarlar Sendikası ve Divriği Kültür Derneği tarafından 30 Temmuz akşamı düzenlenmesi planlanan “Hak ve Özgürlükler Gecesi”ne İstanbul Valiliği izin vermedi. Toplantıya, daha önce yapılan bazı toplantılar sırasında yaşanan olaylar gerekçe gösterilerek, “kamu düzeninin bozulacağı” iddiasıyla izin verilmediği öğrenildi.

Şair Can Yücel için 11 Ağustos günü Antakya’da yapılması planlanan geceye, Hatay Valiliği tarafından izin verilmedi. Geceye, “bölgede PKK eylemlerinin yoğunlaşması” ve “geceye katılacak sanatçılardan Zekai Cingiloğlu’nun 12 Eylül askeri darbesinden sonra yargılandığı siyasi bir davada mahkum olması” nedeniyle izin verilmediği açıklandı.

Çin'in nükleer silah denemelerini sürdürmesini protesto eden bir grup çevreci, 19 Ağustos günü İstanbul'da bir gösteri yaptı. Saat 10.00 sıralarında Mecidiyeköy'deki Çin Başkonsolosluğu'nun önüne gelen Greenpeace ve Nükleer Karşıtı Platform üyeleri, üzerinde Türkçe, İngilizce ve Çince olarak "Nükleer denemeleri tamamen durdurun!" yazısı bulunan pankartlar açarak gösteriye başladı. Başkonsolosluk binasını çevreleyen demir parmaklıklara kendilerini zincirleyen göstericiler, kaldırımlara sarı boya ile "radyasyon" simgeleri çizdi ve sürekli siren çaldı. 2 saat devam eden gösteri polislin müdahalesi üzerine sona erdi. Göstericileri demir parmaklıklara bağlayan zincirleri, demir makası ile kıran polisler, 8'i yabancı uyruklu 32 kişiyi gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar akşam saatlerinde serbest bırakıldı. Gösteri nedeniyle 32 kişi hakkında dava açıldı. "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası"na aykırı davranıldığı" iddiasıyla açılan davanın ilk duruşması 23 Kasım günü İstanbul Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapıldı. İddianamede sanıkların 1 yılla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkûm edilmesi istendi.

Helsinki Yurttaşlar Derneği'nin İstanbul Harbiye'deki merkezi, 31 Ağustos akşamı polis tarafından basıldı. Baskında binada bulunan 7 kişi gözaltına alınarak Şişli Merkez Karakolu'na götürüldü. Gözaltına alınanlar saat 24.00 sıralarında serbest bırakıldı.

Samsun'da 1 Eylül günü, Dünya Barış Günü nedeniyle şehir merkezinde konvoy oluşturarak gösteri yapan yaklaşık 80 araç sahibine 3 milyon 900 biner lira para cezası verildi. Samsun Çevre Kurulu tarafından verilen cezalara, "araçların toplu halde klakson çalması" ve "araçlardan bildiri atılması" gerekçe gösterildi. Cezalar, "çevre kirliliğine yol açtığı ve klakson çalınarak gürültü yapıldığı" iddiasıyla verildi. Ceza verilecek araçlar polisler tarafından belirlenerek İl Çevre Kurulu'na bildirildi.

İlk ve orta dereceli okullarda, "eğitime katkı payı" adı altında para toplanmasını protesto için İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü önünde gösteri yapan, öğretmen, öğrenci ve öğrenci velilerinden oluşan kalabalık bir grup polis tarafından dövülerek dağıtıldı. 6 Eylül günü saat 11.00 sıralarında Milli Eğitim Müdürlüğü önünde toplanan göstericilerin dağıtılması sırasında bazı kişiler, baş ve yüzlerine isabet eden cop darbeleri nedeniyle yaralandı. Ayrıca Eğitim Sen İstanbul 1 Numaralı Şube Başkanı Servet Öncü ve 2 Numaralı Şube Başkanı Alaaddin Dinçer ile bir öğrenci gözaltına alındı, olayları izleyen bazı gazeteciler polislerin saldırısına uğradı. Aynı nedenle Ankara, İzmir, Bursa, Samsun, Adana, Malatya ve Eskişehir'de yapılan gösteriler ise polislerin müdahalede bulunmaması üzerine olaysız sona erdi. İstanbul'daki gösteri sırasında gözaltına alınanlar 7 Eylül günü savcılık tarafından serbest bırakıldı. Ancak, Servet Öncü ve Alaaddin Dinçer hakkında "Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası"na aykırı davrandıkları" iddiasıyla dava açıldı.

İlk ve orta dereceli okullarda, "eğitime katkı payı" adı altında para toplanmasını protesto için 4 Ekim sabahı İstanbul Avcılar Belediyesi önünde yapılan gösteriden sonra Deniz Kaya, Tayfun Demir, Özcan Tekin, Ayhan Akdeniz, Mustafa Bilgin, Ekin Koçilter ve Sinan Rey adlı 7 lise öğrencisi gözaltına alındı. Öğrenciler, bir gün sonra Küçükçekmece Cumhuriyet Savcılığı tarafından serbest bırakıldı. 19 Ekim günü İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü önünde gösteri yapmak isteyen 150 kadar lise öğrencisi de polis tarafından engellendi. Öğle saatlerinde çeşitli sloganlar atarak Cağaloğlu'daki Milli Eğitim Müdürlüğü önüne gelen öğrenciler, polis tarafından tekme ve coplarla dövülerek dağıtıldı. Bu arada 15 öğrenci gözaltına alındı. Para toplanmasını protesto amacıyla toplanan imzaları 24 Kasım günü Adana Valiliği'ne vermek isteyen 200 kişilik bir grup, polis tarafından dövülerek dağıtıldı. Olayda gözaltına alınan olmadı, ancak imzalar Adana Valiliği'ne iletilmedi.

Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde 6 Ekim günü, paralı eğitimi protesto için gösteri yapmak isteyen bir grup öğrenci jandarmalar tarafından zor kullanılarak engellendi. Topluluğu cop ve dipçikle döverek dağıtan jandarmalar, 20 kadar öğrenciyi gözaltına aldı.

Üniversitelerde "öğrenim harcı" adı altında toplanan paraya yüzde 350 oranında zam yapılmasını protesto eden 1500 öğrenci, 20 Ekim günü Ankara Kızılay Meydanı'nda gösteri yaptı. Polislerin tüm engellemelerine karşın, öğle saatlerinde meydana toplanan öğrenciler yaklaşık bir saat çeşitli sloganlar atarak gösterilerini sürdürdüler. Bu arada öğrenim harcına yapılan zammı protesto için hazırlanan 350 bin imzalı dilekçe, öğrencilerin temsilcileri tarafından Meclis Başkanlığı'na verildi. Polisle öğrenciler arasında sık sık tartışma ve kavgaların yaşandığı gösteriden sonra Cebeci'ye doğru yürüyüşe geçen 400 kişilik bir öğrenci grubu polisler tarafından coplanarak dağıtılmak istendi. Öğrencilerin polislere taş atarak karşı koynası üzerine çıkan çatışmada çevredeki bina ve araçların camları kırıldı, 10 kişi gözaltına alındı. Bu arada gösteriye katılmak üzere diğer illerden Ankara'ya gelen öğrenciler büyük ölçüde engellendi. İstanbul'dan Ankara'ya trenle gelen 200 kadar öğrenci, polisler tarafından gösteri bitene kadar gardan dışarıya çıkartılmadı. Öğrenciler, gösteri bittikten sonra trenle İstanbul'a gönderildi. Değişik illerden Ankara'ya gelen öğrencilerin bindiği 39 otobüs sabah saatlerinde şehir girişinde polis tarafından durduruldu. Otobüsler, içindeki öğrencilerle birlikte Emniyet'e götürüldü. Öğrenciler gösteri bitene kadar gözaltında tutuldu. Ayrıca Ankara'daki üniversitelerde okuyan 150 kadar öğrenci, gösteriye katılmak üzere bekledikleri Kızılay civarındaki park ve kafeteryalara baskın yapan, 50 kadarı da üniversitelerin çevresinde önlem alan polisler tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanların tümü gösteri bittikten sonra serbest bırakıldı.

"Grup Yorum" adlı müzik topluluğunun üyelerinden Kemal Sahir Gürel, Ufuk Lüker, İrşat Aydın ve Özcan Şenver ile Ortaköy Kültür Merkezi çalışanlarından Hülya Şenol, Bora Şenol, Barış Pehlivan ve Özlem Çivitçi "izinsiz toplantı düzenledikleri" iddiasıyla 3'er ay hapis cezasına mahkum oldu. İstanbul 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nde 23 Ekim günü sona eren davada verilen cezalar 70'er bin lira paraya çevrilerek ertelendi.

İzmir Evrensel Kültür Merkezi'nin 28 Ekim gecesi İzmir'de düzenlemeyi planladığı "1. Kuruluş Şenliği"ne İzmir Valiliği tarafından izin verilmedi.

Tarsus Halkevi 31 Ekim günü polis tarafından basılarak arandı ve Halkevi Başkanı Kemal Aslanoglu gözaltına alındı. Baskın sonrası polis tarafından yapılan operasyonlar sonucunda, aralarında Tarsus Halkevi Başkan Yardımcısı Meryem Günasan ile Orhan Özak, Oktay Yılmaz ve Valka Oğuz adlı Halkevi üyelerinin de bulunduğu 15 kişi gözaltına alındı.

Mezopotamya Kültür Merkezi'nin (MKM) Diyarbakır Şubesi, 10 Kasım günü polis tarafından basıldı ve 10 kişi gözaltına alındı, MKM Diyarbakır Şubesi de kapatıldı. Gözaltına alınanlardan Nuray Şen (MKM Başkanı), Nazmi Kırık, Turan Yapıştıran, Medeni Uğürel, Osman Uluğ, Şehnaz Gül, Yusuf Karakuş ve Pervin Kaya, 24 Kasım günü tutuklandı, Reşat Uluğ ve Selahattin Uluğ ise serbest bırakıldı. Tutuklu bulunduğu Diyarbakır Kapalı Cezaevi'nde bir açıklama yapan Nuray Şen, "Bizden Mezopotamya Kültür Merkezi'nin illegal bir kurum olduğunu kabul etmemiz istendi. Bu amaçla bize işkence yapıldı. Cinsel tacize maruz kaldık. Pervin Kaya adlı arkadaşımıza polis ajanı olması için yoğun baskı yapıldı. Bu kişi, bu nedenle şu an korku içinde yaşamaktadır." dedi. Haklarında 15'er yıl hapis cezası istemiyle dava açılan 8 kişinin yargılanmasına 15 Şubat 1996 tarihinde Diyarbakır DGM'de başlandı. "Sanıklardan birinin 18 yaşından küçük olması" gerekçe gösterilerek gazeteci ve dinleyicilere kapalı yapılan duruşma sonunda Nuray Şen, Pervin Kaya, Medeni Uğürel, Osman Uluğ, Yusuf Karakuş ve Şehnaz Gül tahliye edildi.

Altı Nokta Körler Derneği İstanbul Şubesi'nin, 25 Kasım ile 16 Aralık günleri arasında düzenlemeyi planladığı "2. Kültür Sanat Şenliği", İstanbul Valiliği tarafından seçim yasakları gerekçe gösterilerek iptal edildi.

İstanbul Gazi mahallesinde faaliyet gösteren Yenigün Kültür Merkezi, 30 Kasım günü İstanbul Valiliği tarafından süresiz kapatıldı. Kapatma kararı, "merkezin amacı dışında faaliyet gösterdiği ve yasal olmayan etkinlikler yaptığı" iddiasıyla verildi. Haziran ayında faaliyete geçen Yenigün Kültür Merkezi, polis tarafından sık sık basılmış, yöneticileri Musa Kılıç ve Mert Ali Karaalp tutuklanmıştı. "Yasadışı örgüt üyesi oldukları" iddiasıyla İstanbul DGM'de yargılanan Musa Kılıç ve Mert Ali Karaalp, 31 Ocak 1996 tarihinde tahliye edildi.

Ankara Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü'nde 30 Kasım günü öğle saatlerinde, ölüm cezalarını protesto amacıyla gösteri yapmak isteyen sol görüşlü 100 kadar öğrenci, jandarmalar tarafından zor kullanılarak engellendi. Topluluğun dövülerek dağıtılmasından sonra üniversitede arama yapan jandarmalar tarafından 42 öğrenci gözaltına alındı. Topluluğun dağıtılması sırasında Sevgi Aktaş adlı öğrenci yaralandı. Gözaltına alınan 42 öğrenciden 26'sı 1 Aralık günü, 16'sı ise 7 Aralık günü Ankara DGM tarafından serbest bırakıldı.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi önünde 19 Aralık günü, "MHP yanlılarının üniversitelerdeki saldırılarını protesto" için gösteri düzenleyen öğrencilerin yapmak istediği yürüyüş engellendi. Gösteriden sonra yürüyüşe geçen 300 kişilik öğrenci topluluğu kısa sürede polisler tarafından dövülerek dağıtıldı. Topluluğun dağıtılması sırasında tesadüfen olay yerinde bulunan Atilla Balata adlı 13 yaşındaki ortaokul öğrencisi, bir polisin başına copla vurması üzerine yaralandı. Ayrıca 10 öğrenci gözaltına alındı.

d)- Partilere yönelik baskılar

1995 yılı partiler ve siyasi faaliyetler açısından da olumlu geçmedi. Muhafız siyasi parti ve gruplara yönelik baskılar, daha önceki yıllardakine benzer bir biçimde devam etti. Başta HADEP olmak üzere İşçi Partisi (İP), Sosyalist Birlik Partisi-Birleşik Sosyalist Parti (SBP-BSP), Sosyalist İktidar Partisi (SİP) ve kuruluş hazırlıklarına başlanan Emek Partisi (EP) ile bu partilerin yönetici, üye ve taraftarları da çeşitli baskı ve saldırılarla karşılaştı.

Anayasa Mahkemesi, Sosyalist Birlik Partisi'nin kapatılmasına ve mal varlığının hazineye devredilmesine karar verdi. 19 Temmuz günü açıklanan karar, "SBP tüzük ve programının, Anayasa ile Siyasi Partiler Yasası'na aykırı olduğu ve bu belgelerde bölücülük yapıldığı" gerekçesiyle verildi. SBP hakkındaki kapatma davası 1993 yılı Aralık ayında açılmıştı. SBP yönetici ve üyeleri, kapatma davası açıldıktan sonra SBP'nin faaliyetine son vermiş ve Birleşik Sosyalist Parti içinde yer almışlardı. BSP Genel Başkanı Sadun Aren, "Türkiye'de Kürtlerin olduğu apaçık bir gerçektir. Türkiye'de bir Kürt halkının varlığını söylemek yeni bir şey değildir. Bu, bir gerçeği kabul etmektir. Anayasa Mahkemesi, bu tür yasa maddelerine çağdaş yorumlar getirerek ülkenin önünü açabilir, demokrasinin tıkanıklıklarını giderebilirdi." dedi.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 3 Nisan günü kurulan ve genel başkanlığını HEP eski Genel Sekreteri İbrahim Aksoy'un (*) yaptığı Demokrasi ve Değişim Partisi'nin (DDP)

(*) İbrahim Aksoy, yazı ve konuşmaları nedeniyle aldığı hapis cezalarının kesinleşmesi üzerine 14 Ekim günü tutuklandı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 349'da.) DDP, 1996 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından kapatıldı. İbrahim Aksoy, DDP'nin kuruluşunun ardından yaptığı açıklamada, Kürt sorunu, demokrasi ve ekonomi olmak üzere üç temel sorunu çözmek için ortaya çıktıklarını ve bir siyasi çizginin devamı olmadıklarını belirtmişti.

kapatılması istemiyle Haziran ayında dava açtı. İddianamede, DDP'nin tüzük ve programında Anayasa'ya ve Siyasi Partiler Yasası'na aykırı bölümler bulunduğu belirtilerek, Kürtlere kültürel, sosyal ve siyasal haklar verilmesini savunmanın, Türkiye'yi bölecek bir sürecin yolunu açacağı öne sürüldü. İddianamede, DDP'nin "Kürtlere haklarının verilmesini isteyerek" bölücülük yaptığı savunularak, "Türk ulusu yan yana yaşamlarını sürdüren çeşitli halklardan değil, kendi özgür iradesiyle ve ortak geçmişin yarattığı ortak kültürde bütünleşmeye karar vermiş tek halktan, Türk halkından meydana gelmiştir." görüşüne yer verildi. İddianamede, Kürtçe konusunda da "Türkçenin kazandığı yaygınlık ve genellik gözönüne alındığında, etnik grupların sahip oldukları yerel dillerin resmi dil yerine genel iletişim dili olarak kullanılması düşüncesi kabul edilemez. Yerel düzeyde kalan gelişmemiş diller, bireylere manevi varlıklarını geliştirme olanağı sağlayamaz." denildi. İddianameye şöyle devam edildi:

"Kürt kökenliler diğer yuttaşlarla omuz omuza Kurtuluş Savaşı'na fiilen katılarak can, kan ve gözyaşı pahasına yurdumuzun işgalci düşmanlardan temizlenmesinde ve onu takiben Türkiye Cumhuriyeti'nin birlikte kurulmasında üstün hizmetler görmüşlerdir. Bugün dahi Türk ulusuyla birlik ve bütünlük içinde olma duygusunun eksilmeden devam ettiği görülmektedir. Nitekim, Doğu ve Güneydoğu'daki ayrılıkçı terörden kaçan yuttaşlar, soydaşlarının bulunduğu Irak, İran'a sığınmamakta, tersine hepsi İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi şehirlere göç ederek, geleceklerini yurdun başka yerlerindeki yuttaşlarla birlikte güvence altına almak istemektedirler."

1995 yılında parti binalarına, toplantı ve etkinliklerine, yönetici üye ve adaylarına yönelik bombalı-silahlı saldırılar devam etti. Saldırıları büyük ölçüde HADEP'in yönetici ve üyelerine yöneldi. Bu iki partiye yönelik saldırıların tümü faili meçhul kaldı. Bu arada bazı partilerin yönetici, üye, bina ve toplantılarına karşı saldırılar düzenlendi. Ayrıca siyasi görüş ayrılıkları sonucunda gerginlikler/çaşmalar yaşandı.

Saldırıları sonucunda ya da siyasi anlaşmazlıklar yüzünden çıkan çaşmalarda öldürülen parti yöneticisi, belediye başkanı ya da benzeri konumdaki kişilerin (toplam 8 kişi) ^(*) dökümü şöyle:

01)- Hacı Sait Macir	HADEP Yüreğil İlçe ÖY.	01 Ocak 1995	Adana	FM
02)- Zeki Adlığ	HADEP Batman İl ÖY.	17 Ocak 1995	Batman	FM
03)- Vasıf Çetin	HADEP Batman İl ÖY.	30 Ocak 1995	Batman	FM
04)- Burhan Kerküklü	Kilis Belediye Başkanı	31 Ocak 1995	Kilis	SS
05)- Hüseyin Parlatici	İP Tarsus İlçe Başkanı	11 Mart 1995	Tarsus	FM
06)- Mehmet Latifeci	HADEP Samandağ İlçe Başk.	30 Mart 1995	Samandağ	SS
07)- Kemal Tekin	Nazimiye Belediye Başkanı	07 Nisan 1995	Nazimiye	PKK
08)- Hüseyin Koku	HADEP Elbistan İlçe Başkanı	27 Nisan 1995	Pötürge yak.	FM

Siyasi faaliyetler konusunda tanık olunan olumsuzluklar, bombalı-silahlı saldırılarla sınırlı kalmadı. Pek çok parti yöneticisi, üyesi ve adayı gözaltına alındı, işkence gördü, tutuklandı, çeşitli cezalara mahkum oldu. Tutuklanan parti yöneticilerinden bazılarının (13 kişi) adları şöyle:

Şahabettin Özarslaner (HADEP Genel Başkan Yardımcısı), Hikmet Fidan (HADEP Genel Başkan Yardımcısı), Şeyhmuz Çağro (HADEP Genel Sekreter Yardımcısı), Ferhan Türk (HADEP Ankara İl Örgütü yöneticisi), Veli Türkyılmaz (HADEP Diyarbakır İl Örgütü yöneticisi), Hayrettin Yılmaz (HADEP İskenderun İlçe Başkanı), Hamit Özgüç (HADEP

(*) ÖY: Örgütü yöneticisi

SS: Silahlı saldırı

İP: İşçi Partisi

İskenderun İlçe Örgütü yöneticisi), Fırat Anlı (HADEP Diyarbakır İl Başkanı), Kasım Başarıcı (HADEP Osmaniye İlçe Başkanı), Nurettin Sönmez (HADEP Ankara İl Örgütü yöneticisi), İlhan Kamil Turan (BSP Ankara İl Başkanı), Mehmet Nuri Güneş (HADEP Parti Meclisi Üyesi) ve Salih Özdemir (DEP Batman eski İl Başkanı).

Milletvekillerinin mahkumiyeti: 1994 yılında tutuklanan ve ölüm cezası istemiyle yargılandıkları Ankara DGM tarafından ağır hapis ve para cezalarına mahkum edilen DEP milletvekillerinin (*) durumu 1995 yılında sık sık gündeme geldi. Bu milletvekillerinin cezalandırılması ve bazılarının cezaevinde tutulması, Türkiye'yi özellikle uluslararası alanda ve diplomatik ilişkilerinde sıkıntılı durumlara düşürdü.

Ankara DGM Savcılığı, 1994 yılı Haziran ayında, tutuklu milletvekilleri Hatip Dicle, Leyla Zana, Orhan Doğan, Ahmet Türk, Mahmut Almak ve Sırrı Sakık hakkında dava açtı. Hazırlanan 482 sayfalık iddianamede, sanıklar hakkında Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezası istendi. İddianamede, "milletvekillerinin vatana ihanet ettikleri, Türkiye'yi bölmeye çalıştıkları ve PKK ile bağlantıları olduğu" öne sürüldü. 6 milletvekilinin yargılanmasına 3 Ağustos 1994 tarihinde Ankara DGM'de başlandı. Davada ilk olarak iddianame okundu. İddianamenin okunması 4 Ağustos 1994 tarihinde bitti. Daha sonra Ahmet Türk, Leyla Zana, Orhan Doğan, Sırrı Sakık, Hatip Dicle ve Mahmut Almak'ın sorguları yapıldı.

7 Eylül 1994 tarihinde yapılan duruşmada, dava dosyasındaki yazılı belge, ifade ve tutanakların incelenmesine başlandı. Delil olarak kabul edilen bu belgelerin incelenmesine milletvekilleri ve avukatları karşı çıktı. Sanıklar ve avukatları, belgelerin çoğunluğunun sahte, yanlış, hukuka ve ahlaka aykırı yöntemlerle elde edilmiş olduğunu söylediler. Bu arada milletvekillikleri düşürüldükten sonra tutuklanan Selim Sadak ve Sedat Yurtdaş hakkında da 1994 yılı Eylül ayında dava açıldı. Davada, Selim Sadak ve Sedat Yurtdaş'ın Türk Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmeleri istendi. Sedat Yurtdaş ve Selim Sadak'ın yargılanmasına 26 Ekim 1994 tarihinde Ankara DGM'de başlandı. 9 Kasım 1994 tarihinde yapılan duruşmada, bu davanın, 6 milletvekilinin yargılandığı diğer dava ile birleştirilmesine karar verildi.

24 Kasım 1994 tarihinde yapılan duruşmada sanık avukatlarının soruşturmanın genişletilmesi ve bazı kişilerin tanık olarak dinlenmesi yolundaki istekleri reddedildi. Karara tepki gösteren sanık avukatlarından Hasip Kaplan, "Burada adil yargılama olmayacağını bir kez daha görüyoruz." diye bağırды. Feridun Yazar da, "Dava başka yerlerde karara bağlandı." dedi. Avukatlar daha sonra duruşma salonunu terk etti. Bu olayın ardından esas hakkındaki götü-

(*) Meclis'in 2 ve 3 Mart 1994 tarihinde yaptığı toplantılarda Hatip Dicle, Sırrı Sakık, Ahmet Türk, Leyla Zana, Mahmut Almak, Orhan Doğan ve Selim Sadak ile RP'den istifa eden Hasan Mezarıcı'nın (Ayrıntılı bilgi sayfa 399'da.) dokunulmazlıkları kaldırıldı. Hatip Dicle ve Orhan Doğan 2 Mart akşamı Meclis'den ayrılırken gözaltına alındı. Leyla Zana, Ahmet Türk, Selim Sadak, Sırrı Sakık ve Mahmut Almak ise gözaltına alınmamak için 2 Mart gecesi Meclis'te geçirdi. Meclis, milletvekillerini gözaltına almak üzere bekleyen çok sayıda sivil ve resmi polis tarafından abluka altına alındı. 4 Mart 1994 sabahı kendi istekleriyle Meclis emniyet görevlilerine teslim olan Sırrı Sakık, Leyla Zana, Ahmet Türk ve Mahmut Almak Ankara Siyasi Polis Merkezi'nde sorguya alındı. Selim Sadak ise 1992 yılındaki bir konuşması ile ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle Kocaeli'ne gönderildi. Kocaeli Cumhuriyet Savcılığı'nda ifadesi alınan Selim Sadak, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı. Bu arada Anayasa Mahkemesi, DEP'in kapatılmasına karar verdi. Kararla birlikte DEP'e üye 13 milletvekilinin milletvekilliği düştü. Anayasa Mahkemesi'nin DEP'in kapatılmasına ilişkin kararı, Resmi Gazete'nin 30 Haziran 1994 akşamı çıkan özel sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi. Bunun üzerine Sedat Yurtdaş ve Selim Sadak da tutuklandı.

şüntü açıklayan DGM Savcısı, 8 milletvekilinin Ceza Yasası'nın 125. maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmesini istedi. Savcının iddialarını ve ölüm cezası istemini sessizce dinleyen milletvekilleri, yargılamanın adil olmadığını, savunma yapmayacaklarını açıkladılar.

Ankara DGM'de 8 Aralık 1994 tarihinde sona eren davada, Hatip Dicle, Ahmet Türk, Orhan Doğan, Leyla Zana ve Selim Sadak Türk Ceza Yasası'nın 168/2. maddesi uyarınca 15'er yıl hapis cezasına mahkum oldu. Davada, Sedat Yurtdaş'a Türk Ceza Yasası'nın 169. maddesi uyarınca 7 yıl 6 ay, Sırrı Sakık ve Mahmut Alnak'a ise "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca 3 yıl 6'şar ay hapis ve 60'ar milyon lira para cezası verildi. Sırrı Sakık ve Mahmut Alnak, cezaevinde kaldıkları süre dikkate alınarak tahliye edildi. Mahkumiyet kararları oy çokluğuyla alındı. Hakimlerden Çetin Güvener, "Sanıklara Türk Ceza Yasası'nın 168/1. maddesi uyarınca daha fazla ceza verilmelidir," diyerek karara muhalif kaldı. Kararın açıklandığı duruşmaya sanık avukatları katılmadı. Tahliye edilen Sırrı Sakık ve Mahmut Alnak, (*) aynı gün serbest bırakıldı.

Ankara DGM'nin, 8 milletvekili hakkında verdiği mahkumiyet kararının gerekçesi 1995 yılı Şubat ayında açıklandı. 750 sayfalık gerekçeli kararda, mahkum edilen 8 milletvekilinin "hemen her ortamda PKK'lı gibi davrandıkları" öne sürülerek, "Bir partinin tüm delegeleri tarafından PKK'nın propagandası yapılıyor ise bu delegelerin oyu ile seçilen o parti başkanı ve yöneticilerinin PKK'lı olmadıklarını ifade etmek mümkün mü? PKK örgütünün sadece askeri kanadının terörist olarak tanımlanması yanlış ve yanıltıcı olur. Terörist tanımlanmasına, ERNK gibi siyasi kanadı ile Türkiye'de bu görevi yapan HEP ile DEP'i ve üyelerini de dahil etmek gerekir. DEP milletvekilleri, PKK'nın talimatları doğrultusunda Türkiye'yi uluslararası platformlarda zor duruma düşürmek için faaliyette bulunmuşlardır." denildi. Milletvekillerine yönelik ağır suçlamalara yer verilen gerekçeli kararda, DEP Genel Başkanı Hatip Dicle (**) için "Sanık, PKK terör örgütünün tüm eylemlerini meşru, hatta haklı gösterecek kadar ileri derecede bir militandır. Hatip Dicle, teröristtir. Hatip Dicle, konuştuğu için, düşüncelerini açıkladığı için değil, PKK'nın içinde bizzat görev aldığı için teröristtir." gibi iddialara yer verildi.

DEP milletvekilleri hakkında verilen mahkumiyet kararlarına Mayıs ayında itiraz edildi. Milletvekillerinin avukatları Yusuf Alataş, Hasip Kaplan, Aydın Erdoğan, Nuri Özmen ve Selahattin Esmer tarafından hazırlanarak Yargıtay'a sunulan temyiz dilekçesinde, şu görüş ve eleştiriler yer aldı:

"Yargılanan görüş ve düşünceler, milletvekillerinin değil, onları seçen halkın görüş ve düşünceleridir. Bir diğer deyişle, dava ile milletvekilleri yargılanmamakta, onların şahsında Kürtler yargılanmaktadır. Yargılamanın nedeni siyasi bir sorunun saptanması ve çözümü konusunda, devlete egemen olanlarla aynı düşünmemeleridir. Müvekkillerimize, 15 gün gözaltında tutularak manen baskı ve eziyet edilmiş, bu durumlarından yararlanılarak sorgu yapılmış ve bu sorgular kanıt olarak kullanılmıştır. Hukuka aykırı elde edilen telefon kayıtları, ses ve görüntü bantları kanıt olarak kabul edilip hükme esas alındı. Kolektif suçlama yoluna

(*) Serbest bırakıldıktan sonra Mahmut Alnak'ın yurtdışına çıkmasına izin verilmedi. Yeşiller Partisi'nin davetlisi olarak Almanya'ya gitmek isterken 9 Mart günü Esenboğa Havaalanı'nda durdurulan Mahmut Alnak'ın diplomatik pasaportu da iptal edildi. Mahmut Alnak, "Dünyada pasaportu elinden alınan başka milletvekili var mı, bilmiyorum. Ama Türkiye'de pasaportsuz tek milletvekili benim." dedi.

(**) Hatip Dicle, Çankırı Cezaevi'nde bulunan bir tutukluya yazdığı mektup nedeniyle yargılandığı davada (Ankara DGM) 8 ay hapis ve 66 milyon lira para cezasına mahkum oldu.

gidilerek, adalet ve siyaset karıştırıldı. Meclis, Anayasa Mahkemesi ve DGM Savcılığı çifte standart uyguladı. Davanın açılması geciktirildi ancak hızla bitirildi, bu kez de gerekçeli kararın yazımı uzatıldı. Tanık korucular, suç örgütü kurmuş kişilerdir. Dava başlamadan önce devlet televizyonu, milletvekillerini suçlu, neredeyse cani ilan etti. Masumluk ilkesi ihlal edildi. Cezaevinde iken dışarıya çıkarılarak pek çok olaya karıştırılan itirafçıların beyanlarıyla hüküm kurulması adaletle bağdaşmaz. Mahkemenin kanıtlara yaklaşımı siyasal ve ideolojiktir. Müvekkillerimiz her koşul ve ortamda siyasi ve düşüncelerine sahip çıkan kişilerdir. Bu görüş ve düşüncelerinden dolayı verilecek her türlü cezayı peşinen kabul edecek yapıdadırlar. Müvekkillerin Türk Ceza Yasası'nın 168. maddesiyle cezalandırılması davanın siyasi bir dava, suçlamaların da düşünce suçu niteliğinde olduğu gerçeğini gizlemeye yöneliktir."

Bu arada Anayasa Mahkemesi, DEP'in kapatılması üzerine milletvekilliklerine son verilenlerin milletvekilliklerinin iade edilmesi için yapılan başvuruyu 12 Eylül günü reddetti. DEP'lilerin avukatları, Anayasa'nın 84. maddesinin değiştirilmesi üzerine Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak, müvekkillerinin milletvekilliklerinin düşürülmesini öngören kararın, yapılan değişiklik uyarınca kaldırılmasını istemişlerdi. Anayasa Mahkemesi'nin kararna üye-lerden Yılmaz Aliefendioğlu karşı çıktı. Yılmaz Aliefendioğlu, DEP'in kapatılmasına ilişkin karara da muhalefet etmişti. Kararı eleştiren Avukat Yusuf Alataş, "Müvekkillerimin milletvekilliklerinin kaldırılması ceza hukuku ve demokrasi ile bağdaşmıyordu. Milletvekillikleri, Anayasa'daki bir hüküm nedeniyle düşürülmüştü. Daha sonra bu hüküm değişince, yanlışın düzeltilmesi için başvuruda bulunduk. Ancak yüksek mahkeme, insan hakları, demokrasi ve iç barışın sağlanması açısından tarihi fırsatı kaçırmış oldu." dedi.

Yargıtay 9. Ceza Dairesi, 6'sı tutuklu 8 milletvekilinin temyiz başvurusunu 21 Eylül gününden itibaren incelemeye başladı. Yargıtay'da yapılan duruşmada ilk olarak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın dava ile ilgili tebliğnamesi okundu. Tebliğnamede, sanıklardan Selim Sadak, Leyla Zana ve Hatip Dicle'ye verilen cezaların onaylanması, Mahmut Almak ve Sırrı Sakık'ın cezalarının arttırılması, Ahmet Türk, Orhan Doğan ve Sedat Yurtdaş'a verilen cezaların ise azaltılması istendi. Duruşmada daha sonra Mahmut Almak ve Sırrı Sakık ile tutuklu milletvekillerinin avukatları Yusuf Alataş ile Hasip Kaplan savunma yaptı. Yargıtay kararı 26 Ekim günü açıklandı. Karara göre, Ahmet Türk ve Sedat Yurtdaş'ın cezaları "yargılamanın Türk Ceza Yasası yerine Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca yapılması", Mahmut Almak ve Sırrı Sakık'ın cezaları ise "para cezasının arttırılması" isteğiyle bozuldu. Hatip Dicle, Leyla Zana, (*) Orhan Doğan ve Selim Sadak'ın cezaları ise onaylandı. Ahmet Türk ve Sedat Yurtdaş, kararla birlikte tahliye edildi, ancak bürokratik işlemlerin

(*) 1995 Saharov Fikir Özgürlüğü Ödülü, Leyla Zana'ya verildi. Yeşiller Partisi Avrupa Parlamentosu Grup Başkanı Claudia Roth yaptığı açıklamada, ödülün Leyla Zana'ya verilmesinin Avrupa Parlamentosu'nun, Türkiye'de Kürt sorununun barışçı yöntemlerle çözülmesi ve insan haklarına saygı gösterilmesi için mücadele edenlere destek mesajı olduğunu belirterek, "Leyla Zana, barış ve demokrasi mücadelesinin cesur ve eğilmez savaşıdır. Bu ödülün hem Leyla Zana'ya hem de Türkiye içinde ve dışında gerçek reformlar için mücadele eden diğer insanlara cesaret vereceğini umuyoruz." dedi. Söz konusu ödül, daha önce Teslime Nesrin, Alexander Dubček ve Nelson Mandela'ya verilmişti. Leyla Zana'nın ödülünü, 17 Ocak 1996 tarihinde yapılan bir törenle, eşi Mehdi Zana aldı. Avrupa Parlamentosu Başkanı Klaus Haenck, ödülü Mehdi Zana'ya vermeden önce, "Gümrük Birliği'ni hangi düşüncelerle onayladysak, Leyla Zana'ya da ödülü aynı nedenlerle verdik." dedi. Mehdi Zana ise Kürtçe yaptığı konuşmasında, barış ve dostluk çağrısında bulunarak, "Zor bir dönem geçiriyoruz ama barış umudumuz var. Baskılara, yok etme politikalarına rağmen oradayız ve durumun iyileşeceğini umuyoruz. ABD ve Avrupa'nın insan hakları ve demokratikleşme konularında Türkiye'ye baskıya devam etmesi gerekir." diye konuştu.

tamamlanamaması nedeniyle bir gün gecikmeyle serbest bırakıldı. Aldıkları cezalar kesinleşen Hatip Dicle, Leyla Zana, Orhan Doğan ve Selim Sadak ise 2005 yılı Haziran ayına kadar cezaevinde kalacak.

Yargıtay'ın kararı değişik tepkilere neden oldu. Kararı, "Oh tamam. Böyle olacağını biliyordum." diyerek sevinçle karşılayan Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral, "Onlar vatan haini. Cezaları bize göre idam olmalıydı. Cezası bozulan sanıklar yeniden yargılanacaklar. Ama bir kısmı artık kesinleşti. Yalnız benim iddiam halen 125'tir." şeklinde konuştu. Milletvekillerinin avukatlarından Yusuf Alataş ise karara tepki göstererek, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvuracaklarını bildirdi. Yusuf Alataş, "Yargıtay aşamasında hukukun egemen olacağını sanıyorduk. Bu ümitle kararın bozulacağını sanıyorduk. Gördük ki, Türkiye'de Kürt sorunu söz konusu olunca güçler ayrılığı, güçler birliğine dönüşüyor." dedi.

Ahmet Türk, Sedat Yurtdaş, Mahmut Alınak ve Sırrı Sakık, Yargıtay kararına uygun olarak Ankara DGM'de yeniden yargılandı. 11 Nisan 1996 tarihinde sona eren davada, Ahmet Türk, Sedat Yurtdaş, Sırrı Sakık ve Mahmut Alınak, "Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi uyarınca 1 yıl 2'şer ay hapis ve 116'şar milyon lira para cezasına mahkum oldu."^(*)

Hasan Mezarıcı: 3 Mart 1994 tarihinde dokunulmazlığı kaldırılan İstanbul Milletvekili Hasan Mezarıcı ise 2 Mart 1994 gecesi İstanbul'daki evine gelen polisler tarafından gözaltına alındı. Hasan Mezarıcı, gözaltına alındıktan sonra İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne götürülürken, dokunulmazlığının henüz kaldırılmadığının anlaşılması üzerine serbest bırakıldı. Hasan Mezarıcı'nın gözaltına alınması için dokunulmazlığının kaldırılmasını beklemeden talimat veren İstanbul 7. Bölge Emniyet Müdürü Osman Ülker, İçişleri Bakanlığı tarafından görevinden alındı. Dokunulmazlığı kaldırıldıktan sonra 3 Mart 1994 akşamı yeniden gözaltına alınan Hasan Mezarıcı, 4 Mart 1994 tarihinde, 1992 yılında yaptığı bir konuşma ile ilgili olarak açılan soruşturma nedeniyle Balıkesir'in Bandırma ilçesine gönderildi.

Bandırma Cumhuriyet Savcılığı'nda ifadesi alınan Hasan Mezarıcı, tutuklama isteğiyle hemen mahkemeye sevk edildi. Tutuklama istemini uygun görmeyen mahkeme, Hasan Mezarıcı'yı serbest bıraktı. Hasan Mezarıcı hakkında, "Bandırma Belediyesi tarafından 4 Haziran 1992'de düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşmada Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e hakaret ettiği" iddiasıyla Bandırma Cumhuriyet Savcılığı tarafından dava açıldı. "Atatürk'ü Koruma Yasası" uyarınca açılan davada Hasan Mezarıcı'nın 1 yıla 4 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Hasan Mezarıcı'nın yargılanmasına 15 Nisan 1994 tarihinde Bandırma Asliye Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada savunma yapan Hasan Mezarıcı, yargılanmasına yol açan konuşmanın basın tarafından çarpıtıldığını belirterek "Atatürk'e hakaret etmediğimi ve Türkiye'de laik terör yaşandığını" söyledi. Hasan Mezarıcı bu davada beraat etti, ancak karar Yargıtay tarafından uygun bulunmadı. Yeniden yapılan yargılama sonucunda Hasan Mezarıcı hakkındaki dava düştü. Bandırma Asliye Ceza Mahkemesi'nde 17 Şubat günü yapılan duruşmada verilen karara, "milletvekillerinin Meclis'deki konuşmalarını, dışarıda tekrarlamalarını suç olmayacağı" gerekçe gösterildi. Bu kararın da Yargıtay tarafından uygun bulunmaması üzerine, Hasan Mezarıcı, 29 Ocak 1996 tarihinde 18 ay hapis cezasına mahkum oldu ve 26 Aralık 1996 tarihinde cezaevine girdi.

(*) Gazeteci Ali Osman Sönmez tarafından yazılan, "Türkiye Siyasetinde DEP Depremi" adlı kitap Ankara DGM tarafından, "kitabın bazı bölümlerinde bölücülük propagandası yapıldığı" iddiasıyla toplatıldı. Kitapta, "DEP'in kuruluşu, çalışmaları ve uğradığı saldırılar ile milletvekillerinin Ankara DGM'deki yargılanmaları" ayrıntılı biçimde anlatılıyordu.

HADEP Davası: 1995 yılının tepki uyandıran gelişmelerinden biri de HADEP'in bazı yöneticileri hakkında açılan dava ve bu davanın ilk duruşması sırasındaki olaylar oldu. HADEP Genel Başkan Yardımcısı Şahabettin Özarslaner ile Nuri Özmen ve Mehmet Balkır adlı 2 avukat, 26 Nisan sabahı polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Şahabettin Özarslaner'in evi 26 Nisan günü polis tarafından arandı ve "suç unsuru bulunmadığına" dair tutanak tutuldu. Polis operasyonu daha sonra genişledi ve Hikmet Fidan (HADEP Genel Başkan Yardımcısı), Şeyhmuz Çağro (Genel Sekreter Yardımcısı), Celal Kılıç, Ferhan Türk ve Süleyman Savaş da gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Hikmet Fidan, Şahabettin Özarslaner, Şeyhmuz Çağro ve Ferhan Türk tutuklandı, diğerleri serbest bırakıldı. Tutuklanan 4 HADEP yöneticisi hakkında 15 yıldan az olmamak üzere hapis cezası istemiyle dava açıldı.

Şahabettin Özarslaner, Hikmet Fidan, Şeyhmuz Çağro ve Ferhan Türk'ün yargılanmalarına 6 Temmuz günü başlandı. (*) Ankara DGM'de görülen davanın ilk duruşmasına izleyicilerin alınmamasına karar verilmesi üzerine, bazı izleyiciler kararı alkışlarla protesto etti ve sanık avukatları salonu terk etti. Bunun üzerine Ankara DGM Başsavcısı Nusret Demiral, "avukatlar da dahil herkesin gözaltına alınması" yolunda talimat verdi. Talimat doğrultusunda, Muş eski milletvekili Sırrı Sakık, TİHV Başkanı Yavuz Önen, İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül ve Genel Başkan Yardımcısı Nazmi Gür'ün de aralarında bulunduğu 242 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar Emniyet Müdürlüğü'ne ait Spor Salonu'na götürüldü. Nusret Demiral, olaylarla ilgili olarak yaptığı açıklamada, "Herkes kanuna saygılı olsun. Gözaltına alınanlara emniyette mülakat yapıyoruz. Her halükarda gözaltı süresi verilebilir. Çok taşkınlık yaptılar. Hadlerini bilmeleri lazım. Mahkeme koridorlarında şov yaptılar," dedi.

Gözaltına alınanlar arasında bulunan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, aynı günün akşamı, TİHV Başkanı Yavuz Önen ile İHD Genel Başkan Yardımcısı Nazmi Gür de 7 Temmuz akşamı serbest bırakıldı. 8 Temmuz akşamı da gözaltına alınanlardan aralarında HADEP yöneticileri Aynur Gürbüz, Selam Kutlu, Nurbayat Altun ve Ayşe Karadağ'ın da bulunduğu 64 kişi (44'ü kadın ve çocuk) serbest bırakıldı. (**) Serbest bırakılan bazı kadınlar, gözaltında bulundukları sırada polislerin kendilerine hakaret ettiğini bildirdiler.

Gözaltına alınanların gruplar halinde serbest bırakılmasına daha sonraki günlerde de devam edildi. 12 Temmuz günü de gözaltına alınanlardan 9'u kadın 16'sı "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca tutuklandı. Tutuklanan 16 kişi arasında Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan DEP'in Muş Milletvekili Sırrı Sakık da yer aldı. Tutuklanan diğer kişilerin adları şöyle: "Hediye Tunç, Nuriye Sincar, Bedriye Demir, Fatma Tufan, Remziye Özbay, Zehra Tan, Behice Beyaz, Güler Işık, Türkan Uzel, Abdülşamet Kocaman, Abdülcelil Ülkü, Nurettin Güneş, Mehmet Saklı, Nedim Oğuz ve Veysel Çağdaş."

(*) 8 Ağustos günü sorguları yapılan HADEP yöneticileri, emniyette verdikleri ifadeleri kabul etmeyerek, "HADEP'in yasal bir parti olduğunu" ve "PKK ile ilgilerinin bulunmadığını" söylediler. Şahabettin Özarslaner sorgusunda, gözaltında işkence gördüğünü bildirirken, Şeyhmuz Çağro "Burada Kürt halkı yargılanmak istenmektedir. Bu dava DEP davasının devamıdır." dedi. Şahabettin Özarslaner, Hikmet Fidan, Şeyhmuz Çağro ve Ferhan Türk daha sonra tahliye edildi. Bu arada duruşmanın ilk bölümüne izleyiciler ile gazeteciler alınmadı. Uygulamaya avukatların itirazı üzerine son verildi. Gazeteciler duruşmanın yapıldığı salona bu nedenle yargılama başladıktan bir saat sonra girebildi. Duruşmanın öğleden sonraki bölümüne ise az sayıda dinleyici alındı. Dava, 19 Aralık günü beraatle sonuçlandı.

(**) Gözaltında alınan çocukların adları şöyle: "Selma Çakar (10), Abdülcelil Ülkü (16), Faruk Şaman (12), Mehmet Padak (15), Gülçin Eylem Özarslan (17), Şehnaz Akın (15), Gülbahar Ekinci (14), Lütfi Patak (17), Evin Toprak (15), Eylem Fidan (17), Nursel Kocabey (15) ve Cahide Güner (15)."

Tutuklanan 16 kişi hakkında "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca 2 yıla 5 yıl arasında hapis cezası istemiyle dava açıldı. 16 Ağustos günü Ankara DGM'de başlayan davanın ilk duruşmasında sorgusu yapılan sanıklar suçlamaları kabul etmeyerek haksız yere tutuklandıklarını ve yargılandıklarını söylediler. Sırrı Sakık sorgusunda, Ankara DGM Savcısı Nusret Demiral'ı "egosunu tatmin etmeye çalışmakla" suçlayarak, "Nusret Demiral, yakında emekliye ayrılacak. Politikaya atılacağı için bizi kullanarak şov yapmak istiyor." dedi. Duruşma sonunda, tutuklu 16 sanık tahliye edildi. Dava, 23 Kasım günü sanıkların tümünün beraat etmesiyle sonuçlandı.

HADEP'e saldırı ve baskılar

HADEP Adana Yüreğil İlçe Örgütü yöneticilerinden Hacı Sait Macir, 30 Aralık 1994 tarihinde Adana'nın Mutlu mahallesinde kimliği belirsiz 2 kişinin açtığı ateş sonucunda ağır yaralandı. Hacı Sait Macir, kaldırıldığı hastanede 1 Ocak gecesi öldü. Hacı Sait Macir'in eşi Beyaz Macir, kocasının sık sık polis tarafından rahatsız edildiğini belirterek, "Eşimin işlettiği kafeterya iki günde bir polis tarafından aranıyordu. Kafeterya, son olarak Aralık ayının son haftası keyfi şekilde 3 gün kapatılmıştı. Bu sırada eşim, Serinev Polis Karakolu'na götürülerek ölümle tehdit edilmişti. Saldırının bu olaylardan sonra gerçekleşmesi beni çok düşündürüyor." dedi. HADEP Yüreğil İlçe Başkanı Rebiha Çabuk ve ilçe örgütü yöneticilerinden Sefer Ceri, 3 Ekim 1994 tarihinde Hacı Sait Macir'in sahibi olduğu kafeteryanın önünde kimliği belirsiz kişiler tarafından öldürülmüştü.

HADEP Batman İl Örgütü yöneticilerinden Zeki Adıg, 17 Ocak günü saat 11.00 sıralarında 19 Mayıs mahallesindeki evinden çıktıktan sonra kimliği belirsiz 2 kişinin açtığı ateş sonucunda öldürüldü. Zeki Adıg, 1994 yılı Kasım ayında 12 gün gözaltında tutulmuştu.

HADEP Maraş İl Başkanı Ali Gökot, 18 Ocak sabahı 10 kişilik bir grubun saldırısına uğradı ve sopalarla dövülerek yaralandı. Olaydan sonra 3 günlük rapor alan Ali Gökot, kendisine saldıranların Mehmet Toygun adlı lokanta sahibi ile garsonları olduğunu belirterek, "Saldırganlara polis müdahale etmedi. Saldırganların tümü MHP'lidir ve uyuşturucu ticareti yapıyorlar." dedi. Ali Gökot, Eylül ayında da polis tarafından bir süre gözaltında tutuldu.

HADEP Batman İl Örgütü yöneticilerinden Vasıf Çetin (45), 30 Ocak günü saat 16.30 sıralarında Batman'ın 19 Mayıs mahallesinde kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda vurularak öldürüldü.

HADEP Samandağ (Hatay) İlçe eski Başkanı Mehmet Latifeci (36), 30 Mart gecesi Samandağ'ın Sutaşı köyünde uğradığı silahlı saldırıda yaşamını yitirdi. Mehmet Latifeci'yi öldüren saldırganların kaçarken çevreye ateş açmaları üzerine Yusuf Hüzmeli, Kamil Hüzmeli, Ali Latifeci ve Arif Hüzmeli adlı 4 kişi yaralandı. Aynı gece, Mehmet Latifeci'nin evine giden silahlı kişilerin açtığı ateş sonucunda ise Mehmet Latifeci'nin babası Yahya Latifeci (59) öldü, annesi Daviye Latifeci yaralandı.

"Rızgari adlı örgütün üyesi olduğu" iddiasıyla İzmir DGM'de yargılanan HADEP Genel Sekreter Yardımcısı Abdullah Saydın, 19 Nisan günü yapılan duruşmada tahliye edildi. Abdullah Saydın, 27 Aralık 1994 tarihinde İzmir'de tutuklanmıştı.

Adana'nın Yüreğir ilçesi 19 Mayıs mahallesinde 12 Nisan günü saat 16.30 sıralarında kimliği belirsiz kişilerin silahlı saldırısına uğrayan Rüstem Akan adlı HADEP üyesi öldü. HADEP yetkilileri, saldırının, 19 Mayıs mahallesinde yapılan polis operasyonundan hemen sonra düzenlenmesinin dikkat çekici olduğunu bildirdiler.

Kendilerini "polis" olarak tanıtan kimliği belirsiz kişiler tarafından 20 Ekim 1994 tarihinde kaçırılan HADEP Elbistan İlçe Başkanı Hüseyin Koku 27 Nisan günü Malatya'nın Pötürge ilçesi yakınlarında ölü bulundu. Hüseyin Koku, üzerindeki elbise ve cebinde bulunan bazı kağıtlar sayesinde eşi Fadime Koku tarafından teşhis edildi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 281'de.)

Ankara'da 29 Nisan günü işyerine gelen polisler tarafından gözaltına alınan HADEP kurucularından Tahir Han, gözaltında işkence gördüğünü açıkladı. 5 Mayıs günü serbest bırakılan Tahir Han yaptığı açıklamada, götürüldüğü Ankara Siyasi Polis Merkezi'nde 3 gün süren işkenceden sonra halı kaplı bir odaya alındığını, burada tedavi gördüğünü ve vücuduna merhem sürülüp sürekli masaj yapıldığını belirterek, "Vücutumdaki işkence izleri yok olunca önce doktora, ardından da savcılığa götürüldüm ve serbest bırakıldım." diye konuştu.

HADEP Parti Meclisi Üyesi Nevzat Sağnıç ile HADEP İzmir İl Örgütü yöneticilerinden eşi Mine Sağnıç, 10 Mayıs günü Antalya'da polis tarafından gözaltına alındı. Nevzat Sağnıç ve Mine Sağnıç, 17 Mayıs günü İzmir DGM tarafından tutuklandı. Sorgulandığı Antalya Emniyet Müdürlüğü'nde işkence gördüğünü bildiren Nevzat Sağnıç, "İzmir DGM, işkence gördüğümü belgeleyen adli tıp raporunu dikkate almadı." dedi. Nevzat Sağnıç ve Mine Sağnıç, 1 Mart 1996 tarihinde tahliye oldu.

HADEP İzmir İl Merkezi'ne 30 Mayıs gece yarısı kimliği belirsiz kişiler tarafından molotof kokteyli atıldı. HADEP İzmir İl Başkanı Cevdet Turgut, binada önemli bir hasara yol açmayan saldırının MHP yanlıları tarafından düzenlenmiş olabileceğini bildirdi.

Adana'nın Yüreğil ilçesi 19 Mayıs mahallesinde 3 Haziran günü kimliği belirsiz kişilerin açtığı ateş sonucunda ağır yaralanan İzzettin Görnü adlı HADEP üyesi, tedavi gördüğü hastanede öldü. İzzettin Görnü'nün oğlu Ekrem Görnü, 24 Ağustos 1992 tarihinde Batman'da uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldürülmüştü. Olayda İzzettin Görnü'nün diğer oğlu Aydın Görnü de yaralanmış ve felç olmuştu. İzzettin Görnü, bu olay üzerine Batman'ı terk etmişti.

HADEP Genel Sekreter Yardımcısı Zeynettin Ünay ile Parti Genel Merkez yöneticileri Melik Aygül ve Abdullah Akın, 4 Haziran günü saat 01.00 sıralarında Diyarbakır'da bulundukları eve baskın yapan polisler tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Zeynettin Ünay ve Melik Aygül 5 Haziran günü serbest bırakıldı.

Hakkari eski Belediye Başkanı Şükrü Çallı 15 Haziran, Hüseyin Ümit adlı DEP üyesi avukat 16 Haziran, İHD Hakkari Şubesi Başkanı Abdülkerim Demirel de 18 Haziran günü, Hakkari'de gözaltına alındı. 27 Haziran günü serbest bırakılan Şükrü Çallı, Hüseyin Ümit ve Abdülkerim Demirel, "PKK'ye yardım ve yataklık yaptıkları" iddiasıyla sorgulandı.

Batman'da yapılacak bir toplantıya katılmak üzere 9 Haziran günü Diyarbakır'dan yola çıkan ve aralarında Genel Başkan Murat Bozlak'ın da yer aldığı HADEP yöneticilerinin içinde bulunduğu 100 araçlık konvoy, Silvan'a 20 kilometre uzaklıktaki Bağdere Jandarma Karakolu yakınlarında durduruldu. Yolu kesen askerler, konvoyda bulunan araçları tek tek aradı ve araçlarda bulunan kişilerin kimliklerini inceledi. Arama sürerken karakol önünde mevzilenen askerler tarafından, "araçtan inen kişilerin halay çekmesi" bahane edilerek havaya ateş açıldı. Daha sonra yola devam eden konvoy Malabadi köyü yakınlarında tekrar durduruldu ve arandı. HADEP yöneticilerini taşıyan araçlar, engellemeler nedeniyle Diyarbakır ile Batman arasındaki 133 kilometrelik yolu 5 saatte alabildi. Murat Bozlak, Batman'da yaptığı açıklamada, "Bölgede devlet yetkisini elinde bulunduran yöneticiler hukuk dışı davranmaktadır. Biz halkımızın her gün yaşadığı olayları yaşamış olmaktan memnunuz. Memnuluğumuz, bu haksızlığı kabul ettiğimiz için değil, sizlerin yaşadığını yaşadığımız içindir." dedi.

31 Temmuz günü HADEP Adana İl Merkezi'nden çıktıktan sonra gözaltına alınan Cemal Kahraman adlı HADEP üyesi, götürüldüğü Bankalar Polis Karakolu'nda dövüldüğünü açıkladı. Gözaltında 24 saat kaldıktan sonra serbest bırakıldığını anlatan Cemal Kahraman, dayatılan yanı sıra hakarete uğradığını, ölümle tehdit edildiğini ve polis ajanı olmaya zorlandığını söyledi.

HADEP Gaziemir (İzmir) İlçe Merkezi 19 Eylül gece yarısı kimliği belirsiz kişiler tarafından bombalandı. Binada kimsenin bulunmaması nedeniyle ölen ve yaralananın olmadığı saldırı büyük hasara yol açtı. HADEP Gaziemir İlçe Başkanı Levent Kandemir, Gaziemir'de 17 Eylül günü meydana gelen ve 5 kişinin ölümüyle sonuçlanan bombalı saldırının hemen ardından parti binalarının bombalanmasının dikkat çekici olduğunu söyledi. (Ayrıntılı bilgi sayfa 122'de.)

HADEP Malatya İl Merkezi 22 Ekim günü saat 02.00 sıralarında, binaya giren kimliği belirsiz kişiler tarafından yakıldı. İtfaiyenin hemen müdahale etmesi üzerine büyümeden söndürülen yangın sonucunda binanın iki odası hasar gördü. HADEP Malatya İl Başkanı Mustafa Türk, "Daha önce Ankara ve İzmir'deki parti binalarımızı kim bombalamışsa, Malatya'daki binamız da aynı kişiler tarafından kundaklanmıştır." dedi.

HADEP Parti Meclisi Üyesi ve Iğdır Milletvekili adayı Mehmet Nuri Güneş, "hakkında Erzurum DGM tarafından verilmiş gıyabi tutuklama kararı bulunduğu" iddiasıyla 6 Aralık günü gözaltına alındı. Olayı protesto eden HADEP Genel Sekreter Yardımcısı Zeynettin Ünay, Mehmet Nuri Güneş'in gözaltına alınmasının HADEP'in seçim çalışmalarına yönelik baskı ve engelleme girişimlerinin ilk işareti olduğunu söyledi. Mehmet Nuri Güneş, 7 Aralık günü tutuklandı.

Siirt'in Baykan ilçesinde HADEP tarafından düzenlenen mitinge katılmak için ilçeye gidenleri taşıyan araçların bulunduğu konvoyu 14 Aralık günü öğle saatlerinde köy korucuları tarafından ateş açıldı. Baykan yakınlarında meydana gelen olayda Yasin Aydın adlı kişi kalçadan, Baki Durmuş adlı kişi de elinden vurularak yaralandı.

İstanbul Gaziosmanpaşa Küçükköy mahallesinde 14 Aralık gecesi bir eve baskın yapan kimliği belirsiz 2 kişi, Abdullah Tuğrul adlı minibüs şoförünü tabancayla vurarak öldürdü. HADEP'e üye olan Abdullah Tuğrul'un ağabeyi Naif Tuğrul, kardeşinin karanlık güçler tarafından öldürüldüğünü belirterek, "Kardeşim halkını seven bir insandı. Kimseyle düşmanlığı yoktu." dedi.

Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan DEP'in Batman İl Başkanı Salih Özdemir, 18 Aralık gecesi Batman'daki evine baskın yapan polisler tarafından gözaltına alındı. Salih Özdemir, 27 Aralık günü tutuklandı.

19 Aralık günü Muş'un Malazgirt ilçesinde, HADEP'in düzenlediği mitinge katılanlar, miting alanı civarında bulunan 15 kadar köy korucusunun hakaretlerine maruz kaldı. Mitinge katılanların bu duruma tepki göstermesi üzerine çıkan kavgada bir kişi hafif şekilde yaralandı. Kavgı sırasında köy korucuları tarafından havaya 5-6 el ateş edildi. Olaydan sonra 7'si köy korucusu 14 kişi gözaltına alındı.

HADEP Aydın İl Merkezi'ne 21 Aralık akşamı kimliği belirsiz kişiler tarafından bomba atıldı. Bina yakınlara düşen bombanın patlaması sonucunda binada ve çevresinde hasar meydana geldi. HADEP Aydın İl Başkanı Kemal Altuok, HADEP'in 21 Aralık günü Aydın'da düzenlediği mitinge katılım çok yüksek olması nedeniyle, karanlık güçler tarafından bombalı misilleme yapıldığını söyledi.

Diğer partiler

İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek hakkında, Özgür Bilim dergisinde yayımlanan bir yazısı nedeniyle "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca dava açıldı. "Yayın yoluyla bölücülük propagandası yapmakla" suçlanan ve 2 yıla 5 yıl arasında hapis, 100 milyon liraya kadar da para cezasına mahkum edilmesi istenen Doğu Perinçek'in yargılanmasına 27 Ocak günü Ankara DGM'de başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan Doğu Perinçek, Türk ve Kürt halklarının kardeşliğini savunduğunu, bölücülük propagandası yapmadığını ve hakkında açılan benzer 15 davanın beraatle sonuçlandığını söyledi. Doğu Perinçek, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesinde yapılan değişiklik sonrasında beraat etti.

Sosyalist İktidar Partisi (SİP) Genel Başkanı Aydemir Güler hakkında, 31 Temmuz 1994 tarihinde İstanbul'da düzenlenen bir mitingdeki konuşması nedeniyle, "ırk ayrımı yaparak halkı birbirine karşı düşmanlığa kışkırttığı" iddiasıyla dava açıldı. İstanbul DGM Savcılığı tarafından açılan davada, Aydemir Güler'in Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca 1 yıla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Aydemir Güler'in yargılanmasına 20 Şubat günü İstanbul DGM'de başlandı. İlk duruşmada sorgusu yapılan Aydemir Güler hakkında, sorgu sırasında kullandığı bazı ifadeler nedeniyle suç duyurusunda (*) bulunuldu. Davada, aynı mitingdeki konuşmaları nedeniyle Aydemir Güler ile birlikte, SİP yöneticilerinden Mehmet Kuzulugit, İşçi Hareketi gazetesinin Yazı İşleri Müdürü Mehmet Akdemir ve Mehmet Demirci adlı belediye işçisi de yargılandı. Dava beraatle sonuçlandı.

İşçi Partisi Tarsus İlçe Başkanı Hüseyin Parlâtıcı 11 Mart günü saat 18.45 sıralarında Tarsus'un Fatih mahallesinde kimliği belirsiz kişiler tarafından başından vurularak öldürüldü. Hüseyin Parlâtıcı'yı öldürenlerin susturucu takılmış tabanca kullandıkları belirlendi. Saldırının sorumluluğunu üstlenen olmadı.

Tunceli'nin Nazımiye ilçesinin Belediye Başkanı Kemal Tekin, 7 Nisan gecesi evine gelen kimliği belirsiz 2 kişi tarafından öldürüldü. 27 Mart 1994 tarihinde yapılan belediye başkanlığı seçimini bağımsız aday olarak kazanan Kemal Tekin'in PKK militanları tarafından öldürüldüğü ortaya çıktı. PKK tarafından yapılan açıklamada, Kemal Tekin'in "devletle işbirliği yaptığı için öldürüldüğü" belirtildi.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek'in, "Anayasa Mahkemesi'ne hakaret ettiği" iddiasıyla yargılanarak cezalandırılmasına karar verdi. Doğu Perinçek, Sosyalist Parti'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılması üzerine 1 Temmuz 1992 tarihinde yaptığı açıklama nedeniyle Ankara 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yargılanmış ve 1993 yılında beraat etmiş, ancak bu karar, Ankara Cumhuriyet Savcılığı'nın itirazı üzerine 23 Kasım 1993 tarihinde Yargıtay tarafından bozulmuştu. Ankara 2. Asliye Ceza Mahkemesi, yeniden yapılan yargılamada da Yargıtay'ın isteğine uymamış ve beraat kararında ısrar etmişti. Bunun üzerine dava dosyası Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na gitmişti. Doğu Perinçek, televizyonda yaptığı bir konuşma nedeniyle yargılandığı davada da 2 yıl 4 ay hapis ve 58 milyon lira para cezasına mahkum oldu. Ankara DGM'de 6 Haziran günü sona eren dava, "Terörle Mücadele Yasası"nın 8. maddesi uyarınca açılmıştı. Doğu Perinçek, Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan Sosyalist Parti'nin Genel Başkanı iken, 20 Ekim 1991 seçimleri öncesinde televizyonda düzenlenen bir açık oturumdaki konuşması nedeniyle Ankara DGM'de

(*) Suç duyurusu üzerine Aydemir Güler hakkında yeni bir dava açıldı. Türk Ceza Yasası'nın 312. maddesi uyarınca açılan ve ilk duruşması 21 Haziran günü İstanbul DGM'de yapılan dava, 14 Ocak 1996 tarihinde beraatle sonuçlandı.

yargılanmış ve 15 Ocak 1993 tarihinde 2 yıl hapis ve 50 milyon lira para cezasına mahkum olmuştu. Bu karar, Yargıtay tarafından “verilen cezanın az olduğu” gerekçesiyle bozulmuştu. Ancak Ankara DGM, yeniden yapılan yargılamada Yargıtay’ın kararına uymamış ve ilk verdiği kararda ısrar etmişti. Bunun üzerine dava dosyası Yargıtay Ceza Genel Kurulu’na gitmiş ve “Doğu Perinçek’e verilen cezanın arttırılması gerektiği” sonucuna varılmıştı.

Gözüaltına alındıktan sonra ortadan kaybolanlarla ilgili olarak Birleşik Sosyalist Parti (BSP) tarafından hazırlanan afişlerin asılması, 10 Temmuz günü İstanbul Valiliği tarafından yasaklandı. Uygulamayı protesto eden BSP yetkilileri, yasaklama kararının yasal dayanağı bulunmadığını söylediler. Bu arada BSP Rize İl Merkezi, parti binasının dış duvarına asılan bir pankartı bahane eden polisler tarafından 29 Temmuz günü basıldı ve aralarında parti yöneticilerinden Vahit Tekiroğlu’nun da bulunduğu 4 kişi gözüaltına alındı. Gözüaltına alınanların binadan dövülerek çıkarıldıkları bildirildi.

Konya Belediyesi’nin RP’li Başkanı Halil Ürün’e, “Atatürk’e hakaret ettiği” iddiasıyla verilen 1 yıl hapis cezası, Temmuz ayı sonunda Yargıtay tarafından onaylandı. Halil Ürün, 1992 yılında Konya’nın Selçuklu ilçesinde RP tarafından düzenlenen bir toplantıdaki konuşması nedeniyle Konya 1. Asliye Ceza Mahkemesi’nde yargılanmış ve 15 Haziran 1994’de mahkum olmuştu. Halil Ürün’e verilen hapis cezası 1 milyon 825 bin lira paraya çevrilmişti.

Demokrasi ve Değişim Partisi Adana İl Örgütü yöneticisi Cafer Keskin, 27 Ağustos günü parti binasından çıktıktan sonra polis tarafından gerekçesiz olarak gözüaltına alındı. 28 Ağustos günü serbest bırakılan Cafer Keskin, gözüaltında işkence gördüğünü açıkladı.

İzmir’in Alsancak semtindeki bir büroya, 31 Ağustos günü polisin yaptığı baskın sonucunda, büroda bulunan 20 kişi gözüaltına alındı. Basılan yerin, kuruluş hazırlıkları yapılan Emek Partisi’nin irtibat bürosu olarak kullanıldığı açıklandı. Polis yetkilileri büronun, “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası’na aykırı faaliyet gösterildiği için basıldığını” öne sürdüler. Gözüaltına alınan 20 kişi, 1 Eylül günü serbest bırakıldı.

4 Eylül sabahı evlerine baskın yapan polisler tarafından gözüaltına alınan HADEP Ankara İl Örgütü yöneticilerinden Nurettin Sönmez ile BSP Ankara İl Başkanı İlhan Kamil Turan, 12 Eylül günü Ankara DGM tarafından serbest bırakıldı. Ancak, DGM Savcılığı’nın bu karara itiraz etmesi üzerine, Nurettin Sönmez ve İlhan Kamil Turan gıyaben tutuklandı. Nurettin Sönmez ve İlhan Kamil Turan, bu karar uyarınca, 14 Eylül günü işyerlerine gelen polisler tarafından cezaevine götürüldü. Bu arada, Dünya Barış Günü etkinliklerini duyurmak için 31 Ağustos günü yapılan anons çalışması sırasında gözüaltına alınan Bayram Işık, Ali Özgür Dedeoğlu ve Nurettin Kasırga adlı 3 BSP üyesi, 12 Eylül günü serbest bırakıldı. 3 kişi hakkında daha sonra, Genelkurmay Askeri Savcılığı tarafından “halkı askerlikten soğutacak şekilde propaganda yaptıkları” iddiasıyla dava açıldı.

Bayındırlık ve İskan eski Bakanı Şerafettin Elçi hakkında 1994 yılında Ankara’da yapılan bir toplantıdaki konuşması nedeniyle açılan davaya 16 Ekim günü Ankara DGM’de başlandı. İlk duruşmada okunan iddianamede, Şerafettin Elçi’nin “Terörle Mücadele Yasası’nın 8. maddesi uyarınca mahkum edilmesi istendi. Duruşmada sorgusu yapılan Şerafettin Elçi ise yargılanmasına yol açan konuşmanın, kurulması planlanan bir partinin hazırlık toplantısında yapıldığını belirterek, “Konuşma incelendiğinde, bölücülük gibi kastımız ve bu doğrultuda beyanda bulunmadığımız görülür. Siyasal bir parti olarak ülke sorunlarını irdelememiz vazifemizdir. Biz Kürt ve Türklerin birlikte yaşamasını, haksızlıklar ile silahlı çatışmanın ortadan kaldırılmasını istiyoruz.” dedi. Dava, 4 Aralık günü beraatle sona erdi.

Mardin'in Dargeçit ilçesinin DYP'li Belediye Başkanı Tevfik Vural ile Kılavuz Belde-si'nin CHP'li Belediye Başkanı Abdurrahman Bozkurt, "PKK'ye yardım ve yataklık ettikleri" iddiasıyla 22 Aralık günü güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alındı. Tevfik Vural ve Abdurrahman Bozkurt, 3 Ocak 1996 tarihinde Mardin Cumhuriyet Savcılığı tarafından tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

e)- Seçimler ve siyasi çatışmalar

1995 yılının siyasi alandaki en önemli gelişmesi, 24 Aralık günü yapılan erken genel seçim oldu. DYP ve CHP tarafından birlikte hazırlanan Erken Seçim Yasası, Meclis'de 26 Ekim günü geç saatlere kadar devam eden görüşmeler sonucunda kabul edildi. Türkiye bu kararlar birlikte kısa sürede seçim ortamına girdi. Seçim öncesi dönemde, "seçim güvenliğini sağlama" adı altında pek çok yerleşim merkezinde (özellikle olağanüstü hal bölgesindeki köy ve kasabalarda) baskılar yoğunlaştı. Baskılar en çok HADEP'e ve HADEP adaylarına yöneldi. Başta İstanbul olmak üzere batıdaki kentlerde de yasadışı örgütler tarafından DYP, ANAP, RP, DSP ve MHP'nin bina ya da toplantılarına yönelik silahlı-bombalı saldırılar düzenlendi.

İstanbul Gaziosmanpaşa Cengiz Topel Caddesi üzerinde bulunan ve DYP'nin seçim bürosu olarak kullandığı bir kahvehaneye 10 Aralık günü saat 19.00 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından otomatik silahlarla ateş açıldı. Saldırı sonucunda, kahvehanede bulunanlardan Murat Allı (16) öldü, 6 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu DHKP-C üstlendi. Aynı gün saat 17.00 sıralarında da Gaziosmanpaşa Ordu Caddesi'nde DYP'ye ait bir seçim otobüsü bombalandı. Hasara yol açan saldırıda ölen ve yaralanan olmadı.

HADEP'in Ankara milletvekili adaylarının tanıtılması için düzenlenen şehir turuna katılan araçlardan bazıları Keçiören semtinde MHP yanlılarının taşlı saldırısına uğradı. 17 Aralık günü öğle saatlerinde meydana gelen olaydan sonra HADEP konvoyundaki araçlardan inenlerle MHP'liler arasında taşlı-sopalı çatışma çıktı. Çatışma sırasında MHP'ye ait bir seçim bürosunu korumakla görevli Ali Turhal adlı polis kalp krizi geçirerek öldü, 2 kişi hafif şekilde yaralandı. Aynı gün Gebze'de de HADEP'e ait bir propaganda aracına RP yanlıları tarafından yapılan saldırı sonucunda İsrail Kılıç ve Abdülcabbar Yörük adlı 2 kişi yaralandı.

Emek Partisi girişiminin Antakya bağımsız milletvekili adayı Hasan Kazım Tuğnal'ın seçim broşürlerini dağıtan 8 kişi, 17 Aralık günü polis tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar kısa süre sonra serbest bırakıldı.

RP Diyarbakır milletvekili adayı Haşim Haşimi'nin Diyarbakır'a bağlı Kayapınar kasabasındaki evine 17 Aralık gecesi kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Saat 23.00 sıralarında meydana gelen olayda, Haşim Haşimi'nin oğlu Ahmet Nidar Haşimi (15) bacağından vurularak hafif şekilde yaralandı. Aynı gece, İstanbul'un Alibeyköy ve Esenler semtlerinde RP'ye ait 2 seçim bürosuna, Hasköy Fatih Sultan Mehmet Caddesi'nde DSP'ye ait seçim bürosuna, Antalya'da da ANAP'ın seçim otobüsüne patlayıcı madde atıldı.

Seçim propagandası için 18 Aralık günü Diyarbakır'dan Şırnak'a giden HADEP taraftarlarını taşıyan 200 araçlık konvoyun Şırnak'a girmesine izin verilmedi. Aramalar nedeniyle Diyarbakır ile Cizre arasındaki yolu 8 saatte aşabilen konvoyu Cizre yakınlarında durduran güvenlik görevlileri, "Köy korucuları size tepkili. Onları kontrol edemeyebiliriz. Bunlara dikkat etmeniz lazım. Şırnak'ta sağlanan huzur ortamının bozulmasını istemiyoruz." diyerek araçları geri çevirdiler. Aynı gün, İstanbul Kağıthane'deki DYP, CHP ve İşçi Partisi'nin seçim bürolarına bomba atıldı. Adana'da ise Emek Partisi girişiminin bağımsız milletvekili adayı Zekeriya Bulut'a ait bildirileri dağıtan 5 kişi gözaltına alındı.

İstanbul Ümraniye Cengiz Topel Caddesi üzerinde bulunan, RP'ye ait bir seçim bürosuna 20 Aralık günü saat 19.30 sıralarında kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı. Saldırı sonucunda, büroda bulunan Mehmet Akagündüz ve Yüksel Kılıç adlı 2 kişi yaralandı. İstanbul'da 19 Aralık gecesi ve 20 Aralık günü sabaha karşı, DYP, RP ve MHP tarafından kullanılan toplam 8 seçim bürosuna bombalı ya da silahlı saldırı düzenlendi.

İstanbul Pendik Bahçelievler mahallesi Zümrüt Caddesi'ndeki, DYP'ye ait seçim bürosuna 22 Aralık sabahı yapılan bombalı ve silahlı saldırıda Adil Gözalıcı adlı polis vurularak öldü, büroda hasar meydana geldi. Saldırının sorumluluğunu DHKP-C üstlendi. Aynı gün yine İstanbul'da, DYP'nin Kartal Esentepe, Zeytinburnu Telsiz ve Bahçelievler Kocasinan, RP'nin Çağlayan Vatan ve Ümraniye Atakent, ANAP'ın Çağlayan Hürriyet ve Kağıthane Gürsel, MHP'nin Avcılar Gümüşpala mahallelerindeki seçim bürolarına bomba atıldı.

23 Aralık günü İzmir'in Balçova ilçesinde, propaganda yapan HADEP yanlılarının MHP yanlısı bir grup tarafından engellenmek istenmesi üzerine taşlı-sopalı çatışma çıktı. Çatışmada Ayhan Artuğ adlı HADEP yanlısının kolu kırıldı, bazı araç ve işyerleri hasar gördü. Aynı gün sabaha karşı, RP'nin İstanbul Esenler Hatipoğlu Caddesi üzerinde bulunan seçim bürosu bombalandı.

Seçimler

Milletvekili genel seçimi 24 Aralık günü yapıldı. Seçimlere katılım yüzde 85 civarında gerçekleşti. Seçimler, daha önceki seçimlerin aksine birkaç olay dışında büyük ölçüde sakin geçti. Seçim günü çıkan olaylar sırasında 1 kişi öldü, 4 kişi yaralandı. Kars'ın Kağızman ilçesinde DYP ile RP yanlıları, Kars'ın Arpaçay ilçesine bağlı Koç köyünde de DYP ve ANAP yanlıları arasında çıkan taşlı-sopalı çatışmalarda toplam 4 kişi yaralandı. Van Ferit Melen İlkokulu'nda, oy kullanma işlemi devam ederken meydana gelen olayda Şevket Yiğit adlı kişi silahlı saldırı sonucunda öldürüldü. İstanbul Gazi mahallesinde yaklaşık 50 kişilik bir grup, üzerinde "Katillere Oy Yok-Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği" yazısı bulunan pankartı açarak bir süre gösteri yaptı. Batman'ın Sason ilçesinde de DYP ve HADEP yanlıları arasında çıkan kavgadan sonra 3 kişi gözaltına alındı. Bu arada RP Doğanşehir (Malatya) İlçe Başkanı Mehmet Ergen'in evine 25 Aralık sabaha karşı kimliği belirsiz kişiler tarafından ateş açıldı.

Seçimler sonucunda; geçerli oyların yüzde 21,3'ünü alan RP 158 milletvekili, yüzde 19,6'sını alan ANAP 132 milletvekili, yüzde 19,2'sini alan DYP 135 milletvekili, yüzde 14,6'sını alan DSP 76 milletvekili, yüzde 10,7'sini alan CHP de 49 milletvekili kazandı. Milliyetçi Hareket Partisi (yüzde 8,2), Halkın Demokrasi Partisi (*) (yüzde 4,2), Yeni Demokrasi Hareketi (yüzde 0,5), Millet Partisi (yüzde 0,4), Yeniden Doğuş Partisi (yüzde 0,4), İşçi Partisi (yüzde 0,3) ve Yeni Parti (yüzde 0,1), yüzde 10'luk ülke barajını aşamadıkları için milletvekili çıkartamadı. Bağımsız adayların oy oranı da yüzde 0,5 oldu. Seçim sonuçları hiçbir partinin tek başına hükümet kurabilmesine olanak vermedi. Bir süre yaşanan hükümet krizi, ANAP ve DYP'nin Mesut Yılmaz başkanlığında koalisyon hükümeti ile sona erdi. Ancak bu hükümet uzun ömürlü olmadı ve 30 Haziran 1996 tarihinde yerini Necmettin Erbakan başkanlığında kurulan RP-DYP (Refahyol) koalisyon hükümetine bıraktı. Necmettin Erbakan başkanlığındaki hükümet, 8 Temmuz 1996 tarihinde güvenoyu aldı.

(*) Demokrasi ve Değişim Partisi, Sosyalist İktidar Partisi ve Birleşik Sosyalist Parti ile bazı sol grupların temsilcileri seçime, "Emek-Barış-Özgürlük Bloku" adı altında HADEP listesinden aday olarak katıldılar. HADEP, Batman, Diyarbakır, Siirt, Hakkari ve Van'da büyük farkla birinci, Ağrı, Mardin, Şırnak, Tunceli ve Muş'ta ikinci parti oldu.

Seçim öncesi yaşanan baskılar, seçimler sırasında ve sonrasında da devam etti. Olağanüstü Hal Bölgesi'nde, HADEP'e çok sayıda oy verenlerin bulunduğu bazı yerleşim merkezlerine çeşitli baskılar yapıldı. İHD Diyarbakır Şubesi tarafından 29 Aralık günü yapılan açıklamada, seçim öncesi asker, köy korucusu ve özel tüm görevlilerinin, bölgede, özellikle de köylerde yaşayanları "HADEP'e oy vermemeleri" için tehdit ettikleri belirtilerek, bu tehditlerin seçimden sonra fiili saldırılara dönüştüğü kaydedildi. Açıklamada, "Herşeyi göze alıp oy kullananlar baskıyla yüz yüzedir. İnsan hakları savunucularını ve demokratik kamuoyunu, bölgeye gelip, seçimlerde yapmadıkları gözlem görevini yerine getirmeye, seçim sonrası oluşan baskılara karşı, tehditlere karşı köylülere yardımı çağırıyoruz." denildi.

Köyler HADEP'i İstemiyor mu? (30 Aralık 1995-Hürriyet, Fatih Altaylı)

Murat Bozlak anlatınca inanmadım. HADEP oylarının patlama yaptığı Güneydoğu'da çok garip bir takım veriler de yok değil. Murat Bozlak, kent ve ilçe merkezlerinde vatandaşların rahatça oy kullanabildiğini, ancak kırsal alanda büyük baskılar olduğunu öne sürüyor. Rakamlar HADEP Genel Başkanı'nu doğrular nitelikte. Mesela Mardin'in Kızıltepe ilçesinde, merkezde HADEP 12 bin 822 oy alırken, RP 2 bin 150, DYP ise bin 952 oy almış.

Aynı ilçenin köylerinde ise tablo tamamen farklı. Köylerde DYP 9 bin 154, ANAP 7 bin 363, RP 4 bin 737, HADEP ise 836 oy alabilmiş. Ya köylerde oturanlar ilçe merkezindekilere oranla daha keyifçindeler, ya da...

Yine mesela, Musa Anter'in köyü Akarsu'da HADEP'e tek oy çıkmamış. HADEP Mardin 3. sıra milletvekili adayı Cemal Verske'nin köyünde de HADEP'e tek oy çıkmamış. Yani Verske'ye karısı, çocukları, akrabaları dahi oy vermemişler.

İlginç, hem de çok ilginç. Bu tavırla Kürt sorununu çözeceğiz ha, gülerim...

Siyasi olaylar

1995 yılında ölümle ya da ciddi şekilde yaralanmalarla sonuçlanan siyasi çatışma, kavga, saldırı ya da gerginliklere de sık sık tanık olundu. Başta üniversiteler olmak üzere eğitim kurumlarında da benzer olaylar yaşandı. Bir bölümü aşağıda, bir bölümü de raporun başka kısımlarında anlatılan bu tür olaylar sırasında 12 kişi öldü, 106 kişi yaralandı.

Gaziantep'in Kilis ilçesinin MHP'li Belediye Başkanı Burhan Kerküklü, 31 Ocak günü uğradığı silahlı saldırı sonucu öldü. Burhan Kerküklü'nün belediyede çalışan MHP'liler arasındaki çıkar anlaşmazlığı nedeniyle öldürüldüğü ortaya çıktı. Ankarâ 6. Ağır Ceza Mahkemesi, Burhan Kerküklü'nün öldürülmesi olayına adı karışan 13 kişiden İsmail Mısırlı 30 yıl, 6 kişi de 4 ay ile 17 ay arasında hapis cezasına mahkum oldu. Davada 6 kişi de beraat etti.

Marmara Üniversitesi'nin İstanbul Göztepe'deki kampüsünün yemekhane ve kantini-ne 22 Şubat günü öğle saatlerinde baskın yapan MHP yanlısı 30 kişilik bir grup, oruç tutmayan öğrencilere bıçak, satır ve sopalarla saldırdı. Polisin müdahalede bulunmadığı saldırıda 8 öğrenci yaralandı. Saldırıyı yapan kişilerden gözaltına alınan olmadı. Olayın yarattığı gerginlik 24 Şubat günü de sürdü. Öğle saatlerinde kantinde toplanan 150 kadar öğrenci, Ali Sait Ateş (üzerinde bıçak bulundu) ve Bünyamin İpek adlı MHP yanlısı 2 öğrenciyi rehin aldı. Bunun üzerine kantin, polis tarafından ablukaya alındı. 2 MHP'linin serbest bırakılmasından sonra kantine giren polisler, 150 kadar öğrenciyi döverek gözaltına aldı. Gözaltına alınanlar 25 Şubat gecesi serbest bırakıldı. Üniversitedeki olaylar sırasında sağ görüşlü öğrencilere müsamahakar davranan polislerin, sol görüşlü öğrencilere karşı kaba kuvvet kullanması tepkilere yol açtı. Kampüste 25 Şubat günü de sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında çatışma çıktı.

Malatya'da sağ ve sol görüşlü öğrenci grupları arasında 23 Şubat akşamı çıkan çatışmada, Metin Memiş, Murat Tanrıvermiş, Orhan Melinay, Metin Arslan ve Bülent Aktay adlı 5 genç yaralandı. Çatışma üzerine Malatya İnönü Üniversitesi bir hafta süreyle tatil edildi.

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi'nde, sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında 24 Şubat günü çıkan kavgada, 2 öğrenci bıçakla, 8 öğrenci de sopa darbesiyle yaralandı. Aynı gün İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kantini'nde de MHP yanlılarının oruç tutmayan öğrencilere saldırması üzerine çıkan çatışmada 4 öğrenci yaralandı.

Sivas şehir merkezinde bulunan ve daha çok üniversite öğrencilerinin gittiği bir kafeterya, 27 Şubat gecesi radikal İslamcı bir grup tarafından basılarak tahrip edildi. Baskında, kafeteryada müşteri olarak bulunan Adem Saraç, Sebahattin Bayrak, Zekeriya Çiğdem, Mustafa Fuat Testiğ, Selahattin Tırnakçı, Hakan Buğur ve Aziz Derviş adlı 7 kişi yaralandı. Saldırganlardan 8'i olaydan sonra yakalanarak tutuklandı. Kafeteryanın oruç tutmayanlara yemek verildiği için saldırıya uğradığı bildirildi.

İstanbul'un Zeytinburnu semtindeki bir kahvehane, 5 Mart gecesi yüzü maskeli 5 kişi tarafından basıldı. Baskın sırasında kahvehanede bulunan bir polisle 5 kişi arasında çıkan çatışmada, "baskına katılanlar arasında yer aldığı" bildirilen Orhan Özen ile Durali Koşar adlı garson yaralandı. Basılan kahvehanenin MHP yanlıları tarafından kullanıldığı öğrenildi.

İstanbul Fikirtepe Ülkü Ocağı (MHP yanlısı gençlik örgütü) eski Başkanı Zarif İlhan (31), Erenköy İstasyon Caddesi'ndeki Milli Gençlik Vakfı önünde 10 Mayıs günü saat 00.45 sıralarında uğradığı silahlı saldırı sonucunda öldü. Zarif İlhan'ın, Ülkü Ocağı başkanı olduğu dönemde korumalığını ve şoförlüğünü yapan Musa adlı kişi tarafından öldürüldüğü belirlendi.

11 Mayıs gecesi İstanbul'un Altınşehir bölgesi Tahtakale Trafo mahallesinde MHP yanlısı iki kişinin saldırısına uğrayan Muharrem Sarıtepe adlı sol görüşlü kişi bıçaklanarak öldürüldü. (Ayrıntılı bilgi sayfa 81'de.)

23 Mayıs akşamı İzzet Yavuzylmaz (47) adlı polis Samsun'da, Reşat Atasoy (22) adlı kişi de Sakarya'nın Geyve ilçesine bağlı Kızılkaya köyünde, askere giden gençleri uğurlayanların çevreye rastgele ateş açması sonucunda öldü. (Ayrıntılı bilgi sayfa 81'de.)

1 Haziran günü Adana Abdulkadir Paksoy Lisesi'nde MHP yanlısı 20 kişilik bir grup, sol görüşlü öğrencilere saldırdı. Olayda, sol görüşlü 3 öğrenci bıçaklanarak yaralandı. Yaralı öğrenciler, polisin olay sırasında MHP yanlısı öğrencilere müdahale etmediğini ve saldırganları teşvik ettiğini öne sürdüler. Lisede 26 Aralık sabahı da MHP yanlısı öğrenciler arasında çıkan silahlı çatışmada Burhan Kızıl (16) ve Mahmut Çelik (18) adlı 2 öğrenci yaralandı.

Adana Çukurova Üniversitesi Fevzi Çakmak Öğrenci Yurdu'nda kalan MHP yanlısı öğrenciler ile radikal İslamcı öğrenciler arasında 13 Haziran akşamı çatışma çıktı. Sopa ve bıçakların kullanıldığı çatışmada Tayfun Uğur adlı MHP yanlısı bıçaklanarak yaralandı.

İstanbul Küçükçekmece Kanarya mahallesinde 23 Haziran gecesi çıkan bir kavgada, Ahmet Kenar adlı MHP yanlısı bıçaklanarak öldürüldü. Ahmet Kenar'ın Kanarya mahallesindeki Ülkü Ocağı'nda yöneticilik yaptığı açıklandı. Olay üzerine mahallede yapılan operasyon sonucunda Adnan Öztürk adlı HADEP üyesi, "cinayetin faili olduğu" iddiasıyla gözaltına alındı. Adnan Öztürk, Haziran ayı başında MHP yanlısı 2 kişi tarafından dövülmüş ve ölümlle tehdit edilmişti. Ancak soruşturma sonucunda Ahmet Kenar'ın, Salih Küçükterzi adlı taksi şoförü tarafından siyasi olmayan bir nedenle çıkan kavgası sırasında öldürüldüğü anlaşıldı. Bunun üzerine Salih Küçükterzi tutuklandı, Adnan Öztürk ise serbest bırakıldı.

İstanbul Maltepe Gülsuyu mahallesinde bulunan bir içkili lokantadan haraç isteyen bir grup ile lokanta sahibi ve garsonları arasında 30 Haziran günü kavga çıktı. Kavga sırasında haraç isteyen grup içinde yer alan Mustafa Karaman öldü, lokantada garson olarak çalışan Şahin Demircan yaralandı. Mustafa Karaman'ın bölgede "MHP yanlısı olarak tanındığı" bildirildi. Olaydan sonra lokanta sahibi Doğan Erkan'ın da arasında bulunduğu 4 kişi gözaltına alınarak Alemdağ Jandarma Karakolu'na götürüldü. Bir süre sorgulanan 4 kişi suçsuz bulunarak serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlardan Yusuf Armutlu, karakoldan çıktıktan sonra Mustafa Karaman'ın oğlu Salih Karaman ile akrabası Harun Öztürk'ün silahlı saldırısı sonucunda öldü. Olaydan sonra yakalanan Salih Karaman tutuklandı, Harun Öztürk serbest bırakıldı.

İstanbul'un Küçükpazar mahallesi Hacıkadın Caddesi üzerinde bulunan Küçükpazar Ülkü Ocağı'nda 21 Ağustos günü meydana gelen bir olayda, binadaki bir tabancayla oynayan 14 yaşındaki bir çocuk, 11 yaşındaki başka bir çocuğun vurularak yaralanmasına neden oldu.

Ankara Keçiören Ovacık mahallesinde 30 Ağustos akşamı, MHP'li bir grubun pompalı tüfeklerle açtığı ateş sonucunda Erdal Yıldırım adlı sol görüşlü genç vurularak öldü. Erdal Yıldırım'ın öldürülmesi Ovacık mahallesinde gerginliğe yol açtı. Mahallede yaşayanlar, uzun bir süredir MHP yanlıları tarafından tehdit edildiklerini bildirerek, saldırganların Keçiören Belediye Başkanı Turgut Altunok'un verdiği emri uyguladıklarını ve saldırı sırasında, bölgede bulunan polislerin olaya geç müdahale ettiğini söylediler. Olaydan sonra yapılan operasyon sonucunda Abdülkadir Yaşartürk, Hakkı Şener, Alaattin Çaç, Ahmet Harmancık, Adnan Erdoğan, Tarkan Dünder, Muharrem Dalkılıç, Emir Harmancık ve Murat Sarıkaya adlı 9 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan 8'i serbest bırakıldı, Erdal Yıldırım'ı öldürdüğünü kabul eden Abdülkadir Yaşartürk ise tutuklandı. Serbest bırakılan 8 kişiden Adnan Erdoğan, Hakkı Şener, Ahmet Harmancık, Alaattin Çaç, Tarkan Dünder ve Emir Harmancık hakkında, Yıldırım ailesinin avukatları tarafından yapılan itiraz üzerine tutuklama kararı verildi. Tutuklu 7 sanık hakkında Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından dava açıldı. Davaya 17 Ekim günü Ankara 7. Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlandı. Duruşmada sorgusu yapılan Abdülkadir Yaşartürk, "Olayda, ben ve Hakkı dışında silah kullanan olmadı. Tam bilmiyorum ama, Erdal Yıldırım'ın benim silahımdan çıkan kurşunlarla vurulmuş olması gerekir." dedi. Duruşma sonunda sanıklardan Adnan Erdoğan, Ahmet Harmancık, Tarkan Dünder, Emir Harmancık ve Alaattin Çaç tahliye edildi. 5 Aralık günü sona eren davada Abdülkadir Yaşartürk 15 yıl, Hakkı Şener de 1 ay 7 gün hapis cezasına mahkum oldu. Hakkı Şener daha sonra tahliye edildi. Diğer sanıklar da beraat etti. Mahkemenin kararı Erdal Yıldırım'ın yakınları ile arkadaşları tarafından tepkiyle karşılandı. Adliye içinde gösteri yapan Erdal Yıldırım'ın yakınlarının polis tarafından engellenmek istenmesi üzerine çıkan kavgada 2 kişi yaralandı.

11 Eylül akşamı İstanbul Esenyurt Haramidere'de yapılan bir düğünden çıkan 8 kişi, düğünde "Kürtçe türkü söyledikleri" için Büyük Birlik Partisi (BBP) yanlısı bazı kişilerin saldırısına uğradı. Saldırı sonucunda Felemez Nazlıer (19) adlı inşaat işçisi öldü, Halil Şimşek, Ekrem Şimşek ve Mehmet Benici yaralandı. (Ayrıntılı bilgi sayfa 82'de.)

İstanbul Alibeyköy Endüstri Meslek Lisesi'ne 13 Eylül günü baskın yapan, MHP yanlısı 10 kişi, Cahit Özbek adlı öğretmeni dövdü. Olay sırasında saldırganları engellemeye çalışan Hasan Aslan adlı müdür yardımcısı ile okulda görevli bir hizmetli de yaralandı.

Ankara Keçiören Kalaba Lisesi'nde okuyan Deniz Akyol ve Ulaş Akyol adlı iki kardeş, okulda bulunan, MHP yanlısı 20 kişilik bir grubun saldırısına uğrayarak dövüldü. 18 Eylül günü meydana gelen olayda yaralanan Ulaş Akyol'a Adli Tıp Kurumu tarafından "10 gün iş göremeyeceğine" ilişkin rapor verildi.

İzmir Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Kantini'nde 5 Ekim günü paralı eğitimi protesto için imza toplayan sol görüşlü öğrencilerin, MHP yanlısı öğrenciler tarafından engellenmek istenmesi üzerine çıkan çatışmada 2 öğrenci hafif şekilde yaralandı. Bu olay üniversitede gerginliğe yol açtı ve 6 Ekim günü Ziraat Fakültesi önünde ikinci bir çatışma çıktı. Çatışmada Uğur Hüseyin Çalkın adlı sol görüşlü öğrenci bıçaklanarak yaralandı.

Kocaeli'nin Darıca ilçesindeki Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi yakınlarındaki bir kafeterya 21 Kasım sabahı MHP yanlıları tarafından basıldı. Baskında kafeteryada bulunan sol görüşlü öğrencilerden biri başına tabanca kabzası vurulması nedeniyle, diğeri de bacağından kurşunla vurularak yaralandı. Kafeteryayı basanlardan Polat Ağrılı olaydan sonra tutuklandı.

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi'nde öğrenim gören sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında 4 Aralık sabahı çıkan taşlı-sopalı çatışmada Fatih Sağıt adlı öğrenci yaralandı, 32 öğrenci gözaltına alındı. Gözaltına alınan öğrencilerden 18'i serbest bırakıldı, 14'ü de Ankara DGM'ye gönderildi. 12 Aralık sabahı Ankara DGM'de sorgulanan öğrencilerden 7'si tutuklandı, 7'si de tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.

Sivas Atatürk Caddesi üzerinde 7 Aralık akşamı MHP ve BBP (Büyük Birlik Partisi) taraftarı gençler arasında çatışma çıktı. Çatışmada Şükrü Arslanbükten adlı genç yaralandı. Bu olaydan bir saat kadar sonra ise BBP Sivas eski İl Başkanı Nevzat Yanmaz'ın evine kimliği belirsiz kişiler tarafından tabancayla ateş açıldı. Saldırıda ölen ya da yaralanan olmadı.

İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi yemekhanesinde 11 Aralık günü öğle saatlerinde sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasında taşlı-sopalı çatışma çıktı. Çatışmanın bir grup sağ görüşlü öğrencinin yemekhaneye baskın yapması üzerine başladığı bildirildi. Çatışmada 15 öğrenci yaralandı.

MHP Diyarbakır İl Merkezi'nde 14 Aralık akşamı parti üyeleri arasında çıkan silahlı çatışmada Şaban Atlı adlı kişi vurularak öldü. Olaydan sonra binaya giren polisler tarafından 3 kişi gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Hasan Taş, "Şaban Atlı'yı öldürdüğünü" iddiasıyla tutuklandı, diğer 2 kişi ise serbest bırakıldı. MHP binasındaki çatışmaya, "parti içindeki anlaşmazlıkların neden olduğu" bildirildi.

Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi Akçaabat Eğitim Fakültesi'nde 26 Aralık sabahı RP ve MHP yanlısı öğrenciler arasında çıkan çatışmada Erdoğan Çakıroğlu adlı öğrenci yaralandı, 19 öğrenci gözaltına alındı.

f)- Çalışma yaşamı ve sendikalar

1995, çalışma yaşamı açısından beklentilerin boşa çıktığı, bu konudaki vaatlerin yerine getirilmediği bir yıl oldu. İşçi haklarını kısıtlayan ve sendikal özgürlükleri yok eden, 12 Eylül rejiminin yürürlüğe soktuğu yasalarda yapılacak gereken değişiklikler yine gerçekleştirilmedi. DYP/SHP-CHP koalisyon hükümetlerinin en önemli vaatlerinden olan bu değişikliklerin yapılması ertelenirken, günlük yaşamda da bir dizi olumsuz gelişmeye tanık olundu. İşçi çıkarımları olanca hızıyla sürdü ve işten çıkartılanların sayısı yüzbinlerle ifade edilmeye başlandı. En yoğun işçi çıkarma tekstil ve metal işkolları ile belediyelerde yaşandı. Genel olarak sağlıklı bir ortama ve iş güvenliğine sahip olmayan işyerlerinde çalışan işçiler sık sık iş kazaları ile karşılaştı. Bu nedenle çok sayıda işçi öldü ya da sakat kaldı.

Örneğin; Yozgat'ın Sorgun ilçesinde bulunan özel bir şirkete ait kömür ocağında 26 Mart günü saat 16.00 sıralarında meydana gelen göçük sonucunda 40 işçi öldü, 10 işçi yaralandı. Kazanın meydana geldiği ocak, Çalışma Bakanlığı müfettişlerinin yaptığı inceleme

sonucunda "can güvenliğinin bulunmadığı" gerekçesiyle kapatılmış, ancak bu karar Kayseri İş Mahkemesi tarafından iptal edilmişti. Kaza üzerine bir açıklama yapan İHD Genel Sekreteri Hüsnü Öndül, "İnsan hakları bütünseldir. Biri diğerine tercih edilemez. O nedenle, kişisel ve siyasal haklarla, ekonomik, toplumsal ve kültürel haklar bir bütündür, bölünemez. İnsan hakları belgeleri, İLO sözleşmelerinde öngörülen tüm haklar yaşam bulmalı, uygulanmalıdır. Ekonomik ve politik gerekçelerle, haklar ve özgürlüklerin ertelenmesine, kullanılamaz duruma getirilmesine son verilmelidir." dedi. Dönemin Çalışma Bakanı Ziya Halis ise, kazanın, metan gazının havadaki oranının patlama sınırını aştığı bir ortamda dinamit ateşlenmesi sonucu meydana geldiğini ve kazada işverenin ağır kusuru bulunduğunu bildirdi. Bakanlık görevlilerinin kazanın meydana gelmesinde bir sorumluluklarının söz konusu olmadığını ifade eden Ziya Halis şunları söyledi: "Bacalardan sızan metanın havadaki oranının patlama sınırına ulaştığı bir ortamda, gaz ölçümü ve güvenlik denetimi yerine getirilmeden yürütülen çalışmalar sırasında atımın, yani dinamit ateşlenmesi yapılması sonucu, kaza olmuştur. Kaza sonrası, yapılan araştırmalarda, grizu patlamasını önlemek amacıyla her vardiyada sıkça kullanılan metan ölçüm aletinin dahi bulunmaması, işyerinde o vardiyada işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinin uygulanmasında gereken özenin gösterilmediğini kanıtlamaktadır. Böylece iş kazasının, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinin gereğince yerine getirilmemesi sonucu gerçekleşmesi nedeniyle olayda işverenin ağır kusuru bulunmaktadır."

Toplu sözleşme hükümlerinin yerine getirilmemesi ya da ücretlerin ödenmemesi işçilerin direnişlerine yol açtı. Direnişe geçen işçilerin üzerine güvenlik kuvvetleri gönderildi. İşçiler, sendikacılar tartaklandı, dövüldü, gözaltına alındı, tutuklandı ve yargılandı. Toplu iş görüşmelerinin sonuçlanması da çoğu zaman uzun süre aldı. Kimi zaman grevler ertelendi.^(*) Görüşmelerin uzaması işçilerin tepkilerine, sendikaların da bazı eylemleri gündeme getirmelerine yol açtı. 1995, grevler açısından rekor bir yıl oldu. Bir yılda 171'i devlete, 329'u da özel sektöre ait olan işyerlerinde toplam 489 grev kararı alındı. Bunlardan 366'sı taraflar arasında uzlaşma sağlanması üzerine kaldırıldı. Kamuda uygulanan 70 grevde 4 milyon 246 bin 86, özel sektörde uygulanan 51 grevde ise 595 bin 231 olmak üzere toplam 4 milyon 841 bin 317 işgünü yitirildi.

İstanbul Eminönü Belediyesi'ndeki işlerine 15 Mayıs günü son verilen işçiler, 13 Haziran günü Edirnekapı'daki Temizlik ve Fen İşleri Müdürlüğü'nü işgal etti. İşe geri alınmaları için Belediye Başkanı Ahmet Çetinsaya'yı zorlamak amacıyla yapılan eyleme, Temizlik ve Fen İşleri Müdürlüğü'nde görev yapan 200'e yakın işçi de iş bırakarak destek verdi. Bu arada Belediye binasının önünde de oturma eylemi başladı. Oturma eylemine 27 Temmuz günü saat 04.00 sıralarında polis tarafından müdahale edildi. "Oturma eyleminin yasaklandığını" bildiren polisler, 50 kadar işçiye tartaklayarak gözaltına aldı. Ayrıca, bina içinde açlık grevi yapan Erol Ekinci, Hüseyin Gürgen, Hüseyin Aslan, Haydar Aslan, Sami Yiğit ve Müslüm Baş adlı 6

(*) Bakanlar Kurulu, Türk Hava Yolları'nda 24 Şubat günü başlaması beklenen grevi 60 gün süreyle erteledi. Bakanlar Kurulu'nun "millî güvenlik" gerekçesiyle aldığı grev erteleme kararı, Resmi Gazete'nin 23 Şubat 1995 tarihli sayısında yayımlanarak yürürlüğe girdi. Grevin, "Olağanüstü Hal Bölgesi"ne yapılan asker sevkîyatının aksamaması ve Nisan ayında başlayacak olan Hac döneminde bir sorun yaşanmaması için ertelendiği" bildirildi. Türk Hava Yolları'nda çalışan işçilerin grev kararı alması, "asker sevkîyatını" gündeme getiren Genelkurmay Başkanlığı yetkililerinin tepkisini çekmişti. Grevin ertelemesi işçilerin tepkisine yol açtı. Kararı protesto eden 2 binden fazla işçi, 23 Şubat günü Türk Hava Yolları'nın İstanbul Yeşilköy'deki Genel Müdürlük binası önünde toplanarak bir gösteri yaptı. Gösteri sırasında bir konuşma yapan Hava İş Sendikası Genel Başkanı Atılay Ayçin, hükümeti "işçi düşmanlığı yapmakla" suçlayarak, erteleme kararını protesto etti.

işçi hastaneye götürüldü. Tedavi kabul etmeyen 6 işçi, bir süre karakolda gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakıldı. İşçilerin, hastaneden karakola götürülmesine karşı çıkan Nermin Sezgin adlı doktor da gözaltına alındı.

İstanbul Şişli Belediyesi'ndeki işlerine son verilmesi üzerine 2 Haziran günü Okmeydanı'ndaki Temizlik ve Fen İşleri Müdürlüğü önünde direnişe başlayan işçilerin, 21 Haziran günü öğle saatlerinde Şişli Belediyesi'ne doğru başlattıkları yürüyüş polis tarafından engellenmek istendi. Topluluğun dağılmayarak yürüyüşü sürdürmesi üzerine, polisle işçiler arasında çatışma çıktı. Yaklaşık yarım saat süren çatışmada 17 işçi ile 11 polis yaralandı. Taş ve sopaların kullanıldığı çatışmanın büyümesi ve çevreye yayılması üzerine bazı polisler tarafından havaya ateş açıldı. Çatışmanın bitmesinden sonra Temizlik ve Fen İşleri Müdürlüğü'ne ait bir depoyu işgal eden 103 işçi, polis tarafından zorla bina dışına çıkartılarak gözaltına alındı. Gözaltına alınan işçilerden 79'u tutuklandı, diğerleri ise tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edildi. Tutuklanan 79 işçiden aralarında Belediye İş Sendikası yöneticilerinden Hıdır Bal'ın da bulunduğu 64'ü, 27 Haziran günü kefalet karşılığı serbest bırakıldı. Belediye İş Sendikası Genel Başkanı Fuat Alan, aynı gün yaptığı açıklamada, Şişli Belediyesi'nde 150'si tazminatsız olmak üzere 512 işçinin işten çıkarıldığını belirterek, Belediye Başkanı Gülay Ağ'ın, sendikanın tüm uyarılarına karşın işçileri atarak, çalışma barışını bozmayı tercih ettiğini söyledi.

İşten çıkarmalar çeşitli gerekçelerle diğer işkollarında da yaşandı. İşlerini kaybeden işçilerin protesto eylemleri güvenlik görevlileri tarafından zor kullanılarak engellenmek istendi. Örneğin; Gebze'ye bağlı Şekerpınar köyü yakınlarında bulunan bir İngiliz nakliyat şirketine (Inchcape Retrans) çalışan işçilerden 140'ı, sendikaya üye olmaları üzerine 19 Haziran günü işten çıkartıldı. TÜMTİS'e (Türkiye Motorlu Taşıt İşçileri Sendikası) üye olmaları üzerine işten çıkartılan işçiler hemen direnişe başladı. Direniş üzerine işçiler tekrar işe alındı. İşe başladıktan sonra sendikadan istifa etmeleri için zorlanan işçiler, bu isteği kabul etmemeleri üzerine 30 Haziran günü yeniden işten çıkartıldı. Bunun üzerine işyerinde yeniden direniş başladı. Direniş, çeşitli olaylara ve işçilere yönelik saldırılara sahne olarak aylarca devam etti.

3 Temmuz günü işyerine girmek isteyen işçiler, işverenin adamları ve jandarma tarafından engellendi. Bunun üzerine çıkan çatışmada Mürsel Genç, Erdoğan Yıldız ve Erdoğan Dilek adlı 3 işçi yaralandı. İşçilerin kaldığı çadırlar 10 Temmuz gecesi jandarma tarafından basıldı ve çadırda bulunan 63 işçi ile TÜMTİS yöneticisi Kenan Öztürk, Gebze Jandarma Karakolu'na götürülerek bir süre gözaltında tutuldu. İşçiler, karakolda görevli bir astsubay tarafından, "Sendika işinden vazgeçin, kendinize başka iş bulun, yoksa başınız derde girer," denilerek tehdit edildi. 27 Ağustos sabahı su almak için Şekerpınar köyüne giden Retrans işçilerinin bindiği sendika minibüsüne, Aydınlı köyü yakınlarında 34 EPG 31 plakalı minibüsten ateş açıldı. İşçilerden 35'i, 1 Eylül sabahı jandarmalar tarafından dövülerek gözaltına alındı. Olay sırasında işçilerin kaldığı çadırlar da kullanılamaz hale getirildi. İşçilerin, "İngiltere Elçiliği'nin isteği doğrultusunda İçişleri Bakanlığı'nın verdiği talimat üzerine gözaltına alındıkları" bildirildi. 13 Eylül sabahı da 50 işçi jandarma tarafından tartaklanarak gözaltına alındı. Bu olayın öğrenilmesi üzerine şirket önüne gelen TÜMTİS Genel Başkanı Sabri Topçu ile Genel Sekreteri Yurdal Şenol'un da aralarında bulunduğu 45 kişi daha gözaltına alındı. 9 saat gözaltında tutulan 95 kişi savcılık tarafından serbest bırakıldı. 97 işçi de 16 Eylül sabahı jandarmalar tarafından gözaltına alındı. Gözaltına alınanlar, işyeri yakınlarındaki bir inşaata götürüldü. Gözaltına alınanlar arasında TÜMTİS sendikasının yöneticilerinden Hüseyin Zeyrek, Kenan Öztürk ve İlker Dilcan da yer aldı. İşçiler 5 saat gözaltında tutulduktan sonra serbest bırakıldı. Serbest bırakılanlar adına bir açıklama yapan Hüseyin Zeyrek, dövüldüklerini ve hakarete uğradıklarını bildirdi.

Çalışma yaşamı açısından 1995'in en önemli gelişmesi, Eylül ayında başlayan, Cumhuriyet tarihinin en büyük grevi oldu. Hükümetin yüzde 5'lik ücret artışı önerisiyle pazarlık masasına oturması, bu konuda ısrarlı olması toplu sözleşme görüşmelerini çıkmaza soktu. Bu durum büyük tepkilere yol açtı. Yüzde 5 oranındaki zam önerisini tepkiyle karşılayan işçiler, bu durumu protesto için 21 Temmuz günü çeşitli gösteriler yaptı. Türk İş'in çağrısı üzerine yapılan gösteriler genellikle "işyerlerine topluca" yürüyerek giime biçiminde gerçekleştirildi.

Türk İş'in çağrısı üzerine 5 Ağustos günü Ankara'da "Emeğe Saygı Mitingi" yapıldı. Mitinge, Türkiye'nin dört bir yanından gelen ve büyük bölümünü Türk İş'e bağlı sendikalara üye işçilerin oluşturduğu 200 bin kişilik bir topluluk katıldı. Sabah saatlerinde Tandoğan Meydanı'nda toplanan onbinlerce kişi, "İşçi memur elele, genel greve", "Hükümet istifa, Tansu Amerika'ya", "Kahrolsun IMF, bağımsız Türkiye", "Yaşamın iş ekmek özgürlük mücadelemiz" gibi sloganlar atarak yürüyüşe geçti. Celal Bayar Bulvarı, Sıhhiye, Hacettepe ve Kolej güzergahını izleyerek Kızılay Meydanı'na gelen topluluk, burada düzenlenen mitingten sonra dağıldı. Miting sonrasında Fatma Yaman ve Esin Oray adlı 2 kişi gözaltına alındı.

İşçiler, 8 Ağustos günü de Türkiye genelinde iş bırakma eylemi yaptı. Devlete ait kurum ve işletmelerde çalışan işçilerin katıldığı eylem, "işyerine giden işçilerin gün boyu çalışmayarak beklemesi" şeklinde gerçekleşti. Eylem, İstanbul'daki günlük yaşamı büyük ölçüde etkiledi, şehir içi ulaşım güçlüğüle yapıldı, elektrik ve su arızaları giderilmedi, telefon görüşmeleri aksadı. Diğer şehirlerde ise telefon, elektrik ve su arızalarının giderilmemesi dışında günlük yaşamda aksaklık olmadı. Eyleme katılan işçiler tarafından İstanbul, İzmir ve Gölçük'te yapılan gösterilerde hükümet protesto edildi. Gösteriler, polislerin bir müdahalede bulunmaması üzerine olaysız sona erdi. Türk İş yöneticileri hakkında, 5 Ağustos yürüyüşü ile 8 Ağustos günü Türkiye genelinde yapılan iş bırakma eylemi nedeniyle soruşturma açıldı.

Toplu sözleşme görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine devlete ait fabrika ve kuruluşlarda çalışan 160 bin işçi 20 Eylül sabahı greve başladı. Grevlerin başlaması nedeniyle Ankara, İstanbul, Zonguldak ve İzmir'de binlerce işçinin katıldığı gösteriler yapıldı. Grevdeki işçi sayısı kısa sürede 300 bini geçti. Cumhuriyet tarihinin en geniş çaplı grevine katılan işçilerin büyük bölümünü Türk İş'e üye işçiler oluşturdu. Grevler, iktidarın tüm baskıları ve uzlaşmaz tutumuna karşın devam etti. Cumhuriyet tarihinin en geniş katılımlı grevi sürerken, 25 Eylül günü Ankara, İstanbul, İzmir, Kocaeli ve İskenderun'da binlerce işçinin katıldığı protesto gösterileri yapıldı. Çeşitli sloganların atıldığı gösteriler polislerin müdahalede bulunmaması nedeniyle olaysız sona erdi.

Binlerce işçi 5 Ekim günü öğle saatlerinde Ankara'daki Türk İş Genel Merkezi önünde toplanarak uzun süre gösteri yaptı. Çeşitli sloganların atıldığı gösteri polislerin müdahalede bulunmaması nedeniyle olaysız sona erdi. Aynı saatlerde Kızılay Sakarya Caddesi'nde toplanan bin kadar memur, "maaşlarına zam yapılması" ve "memur sendikalarına yönelik baskılara son verilmesi" isteğiyle gösteri yaptı. Memurlar, İstanbul, İzmir, Adana, Samsun, Zonguldak ve Bursa'da da benzer eylemler düzenlediler. Türk İş Başkanlar Kurulu üyeleri ile ve grevdeki işçilerin 9 Eylül günü, CHP Büyük Kongre'sinin yapıldığı Atatürk Spor Salonu'na yürümesi, polis tarafından engellendi. Kurultay salonuna sadece Türk İş Başkanı Bayram Meral ile sendika başkanlarının girmesine izin verildi.

Hükümetin grevlere karşı takındığı tutumu protesto eden onbinlerce işçi 15 Ekim günü Ankara'da gösteri yaptı. Kızılay Meydanı'na toplanan işçiler, "Kahrolsun IMF, bağımsız Türkiye", "Hükümet istifa, Tansu Amerika'ya", "İşçi memur elele, genel greve", "Yaşamın iş ekmek özgürlük mücadelemiz" gibi sloganlar atarak, Tansu Çiller başkanlığındaki Hükümet

için güvenoylamasının yapılacağı saat 15.00'e kadar gösterilerini sürdürdüler. (*) Gösteriye katılım, Ankara'ya gitmek isteyen işçilerin pek çok yerleşim merkezinde, polis ve jandarma tarafından engellenmesi ya da işçilerin bineceği otobüslerin trafiğe çıkmasının yasaklanması nedeniyle beklenenin altında oldu. Başta İzmir, Adana, Mersin, Samsun, Eskişehir olmak üzere onbinlerce işçi, engellemeler nedeniyle Ankara'ya gitme olanağı bulamadı. İstanbul, İzmit, Düzce ve Sakarya'dan gelen işçi grupları ise polis ve jandarma barikatları nedeniyle büyük güçlüklerle karşılaştı. Barikatları zaman zaman kavgaya varan tartışmalar sonucunda aşabilen işçileri taşıyan otobüslerin önü Ankara'ya 20 kilometre uzaklıkta polis tarafından kesildi. Bunun üzerine otobüslerden inen işçiler yolu trafiğe kapatarak gruplar halinde Ankara'ya doğru yürüyüşe başladı. Yürüyen işçiler bu kez, polisler tarafından coplanarak dağıtılmak istendi. İşçilerin de polislerle taş atarak karşılık vermesi üzerine yer yer çatışmalar çıktı. Bu arada bazı polisler, işçilerin bindiği otobüslerin camlarını copla vurarak kırdı, bazı polisler de havaya ateş açtı. Sayısı kısa süre içinde 8-10 bin kişiye ulaşan işçi topluluğunun direnişi sonucunda polisler geri çekildi ve otobüsler Ankara'ya doğru hareket etti. Olaylar sırasında 3'ü polis 10 kişi yaralandı. Ankara Emniyet Müdürlüğü, gösteri nedeniyle Türk İş yöneticileri hakkında savcılığa suç duyurusunda bulundu.

Bakanlar Kurulu, demiryolları, şeker fabrikaları, limanlar, kağıt fabrikaları ve Makina Kimya Endüstrisi Kurumu'nda süren grevleri 60 gün süreyle erteledi. Yaklaşık 95 bin işçiyi ilgilendiren grev erteleme kararı, "genel sağlığın ve milli güvenliğin bozulduğu" iddiasıyla alındı. Erteleme kararları, Resmi Gazete'nin 17 Ekim 1995 tarihinde yürürlüğe girdi. Kararla birlikte grevdeki işçi sayısı 225 bine düştü. Türk İş Başkanı Bayram Meral, grevlerin ertelenmesi üzerine, "Erteleme kararları, demokrasiye ve hukuka saldırdır. Toplu sözleşme hakkı ortadan kaldırılmıştır." dedi.

Hükümet ile Türk İş arasında 10 ay devam eden toplu sözleşme görüşmeleri, 26 Ekim günü anlaşmayla sonuçlandı. Başbakan Tansu Çiller ile Türk İş Başkanı Bayram Meral arasında yapılan görüşme sonucunda varılan anlaşmaya göre, devlete ait fabrika ve kuruluşlarda çalışan yaklaşık 550 bin işçinin ücretlerine 1995 yılı için ortalama yüzde 25, 1996 yılı için ise ortalama yüzde 30 oranında zam yapıldı. Hükümet ile Türk İş arasında varılan anlaşmanın uygulamaya sokulması üzerine grevler peş peşe sona erdi.

Memur sendikaları

1995 yılı, devlet kurumlarında çalışan memurları, yıllardır bekledikleri sendikal özgürlüklere yine kavuşturmadı. Oysa "memurlara sendikal haklar tanınacağı" vaadi hükümet programında önemli bir yer tutmuştu. Ancak bu konuda daha önceki yıllarda olduğu gibi, 1995 yılında da önemli bir ilerleme olmadı. Anayasa değişikliği yapılmasına karşın, bu değişikliğin gerektirdiği yasal düzenlemeler yapılmadığı için uygulamada bir değişiklik olmadı.

Bir türlü yasal statüye kavuşturulmayan memur sendikalarının faaliyetleri de çeşitli baskı ve engellerle karşılaştı, idari engellemelerle yüz yüze geldi ya da tamamen durduruldu. Memur sendikalarının düzenlediği pek çok etkinliğe izin verilmedi. Memur sendikalarının ve şubelerinin kuruluşlarını engellemek için her türlü güçlük çıkarıldı. Tüm baskılara karşın memur sendikalarının üyeleri, haklarını alabilmek amacıyla sürekli eylemlilik içinde oldu. Başta

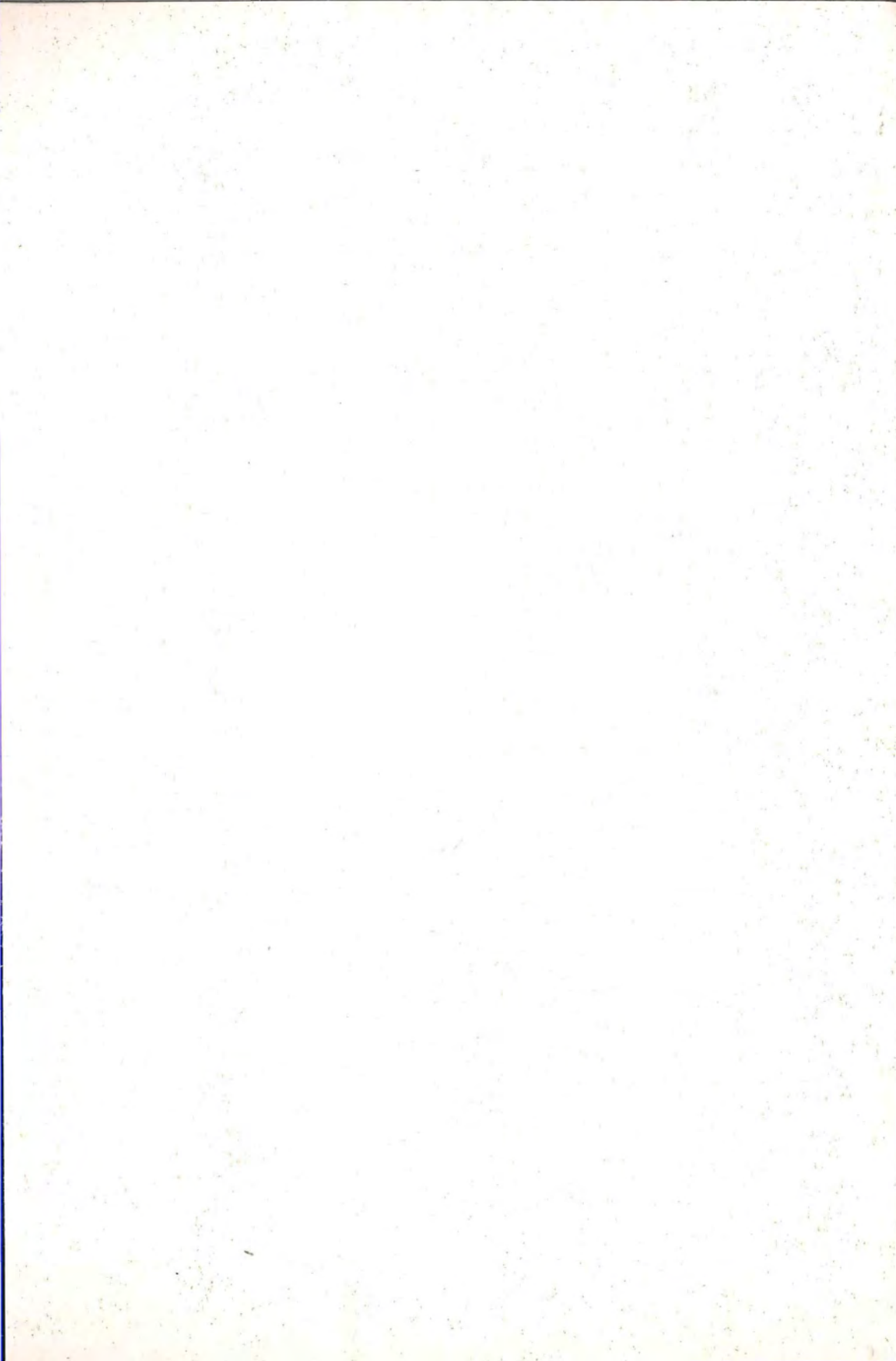
(*) DYP azınlık hükümeti güvenoyu alamadı. Oylamaya katılan 421 milletvekilinden 230'u Hükümet'in aleyhinde, 191'i de lehinde oy kullandı. Oylamayı izlemek için Meclis'de bulunan Türk İş Başkanı Bayram Meral, aralarında bazı milletvekillerinin de bulunduğu bir grup DYP'linin saldırısına uğradı. Bayram Meral, polislerin müdahalesi sayesinde dövlükten ya da tartaklanmaktan kurtuldu.

Ankara olmak üzere pek çok yerleşim merkezinde onbinlerce memurun katıldığı gösteriler, yürüyüşler, mitingler düzenlendi. İş bırakma ya da yavaşlatma gibi eylemler gündeme getirildi. Bu eylemler çoğu kez polislerin müdahalesiyle karşılaştı.

“Grevli-toplusözleşmeli sendikal hak” ve “demokratik bir anayasa” isteyen onbinlerce memur, 17 ve 18 Haziran günleri, son yılların en geniş katılımlı eylemini gerçekleştirdi. Türkiye’nin pek çok yerinden otobüslerle Ankara’ya gelen memurlar 17 Haziran sabahı Hipodrom Alanı’nda toplandı. Saat 10.00’den itibaren İstasyon Meydanı, Opera Köprüsü ve Sıhhiye güzergahını izleyerek Zafer Meydanı’na gelen memurlar, burada Ankaralı memurlarla birleşti. Sayısı 70 bini aşan memur topluluğu daha sonra Kızılay Meydanı’nda oturma eylemine başladı. 17 Haziran gecesi de devam eden oturma eylemi 18 Haziran akşamı sona erdi.

Memurlar 21 Haziran günü de iş bırakma eylemi yaptı. Bu arada eylem öncesinde bazı memur sendikalarının yöneticileri, “17-18 Haziran günleri yapılan gösteriler” bahane edilerek gözaltına alındı. İçişleri Bakanı Nabit Mentеше’nin verdiği talimat sonrası başlayan operasyon sonucunda 37 sendika yöneticisi gözaltına alındı ve bu kişiler hakkında dava açıldı. Ankara Cumhuriyet Savcılığı tarafından 20 Haziran günü 2 saat içinde açılan davada, 37 sendika yöneticisinin 1 yıla 3 yıl arasında hapis cezasına mahkum edilmesi istendi. Aynı gün Ankara 14. Asliye Ceza Mahkemesi’nde başlayan davanın ilk duruşmasında, sanıkların tutuksuz yargılanmasına karar verildi. Davanın görüldüğü Adliye binası önünde toplanan bin kadar memur, yargılama süresince çeşitli sloganlar atarak yargılanan arkadaşlarına destek verdi. 37 memur sendikası yöneticisi 11 Eylül günü beraat etti.

21 Haziran günü yapılan iş bırakma eylemi ağırlıklı olarak demiryolu ulaşımı, haberleşme hizmetleri, vergi daireleri, belediyeler, sosyal güvenlik kuruluşları ile bazı hastanelerde etkili oldu. Eyleme katılan memurlar öğle saatlerinden itibaren şehirlerin merkezi alanlarında toplanarak, akşama kadar, istemlerini dile getiren gösteriler yaptı. Güvenlik görevlilerinin bir müdahalesiyle karşılaşmayan gösteriler büyük ölçüde olaysız sona erdi. Eylemler 22 Haziran günü de devam etti. Ankara’da DYP Genel Merkezi önünde toplanan bin kadar memur, bu partinin konuya ilişkin tutumunu protesto ettiler. İstanbul’da ise DYP İl Merkezi’ne yürümek isteyen memurlar polis tarafından engellendi. Bu arada İstanbul Haydarpaşa ve Sirkeci garlarında görev yapan 58 memur, iş bırakma eylemine katıldığı için görevden alındı, 3 memurun da görev yeri değiştirildi.



ISBN 975-7217-12-3

TİHV GENEL MERKEZİ

Menekşe 2 Sok. No: 16/6, 06440 Kızılay - ANKARA
Tel: 312 - 417 71 80 Faks: 312 - 425 45 52
e-mail: tihv@tr-net.net.tr

TİHV İSTANBUL TEMSİLCİLİĞİ

İnönü Cad. Dümen Sok. No: 1/12, Taksim - İSTANBUL
Tel: 212 - 249 30 92 Faks: 312 - 251 71 29

TİHV İZMİR TEMSİLCİLİĞİ

1420. Sok. No: 62 Kat: 4 Daire: 7, 35230 Alsancak - İZMİR
Tel: 232 - 463 46 46 Faks: 232 - 463 46 46

TİHV ADANA TEMSİLCİLİĞİ

Reşatbey Mah. Cumhuriyet Cad. Kasımoğlu Ap. No: 3, ADANA
Tel: 322 - 458 85 66 Faks: 322 - 457 65 99